

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

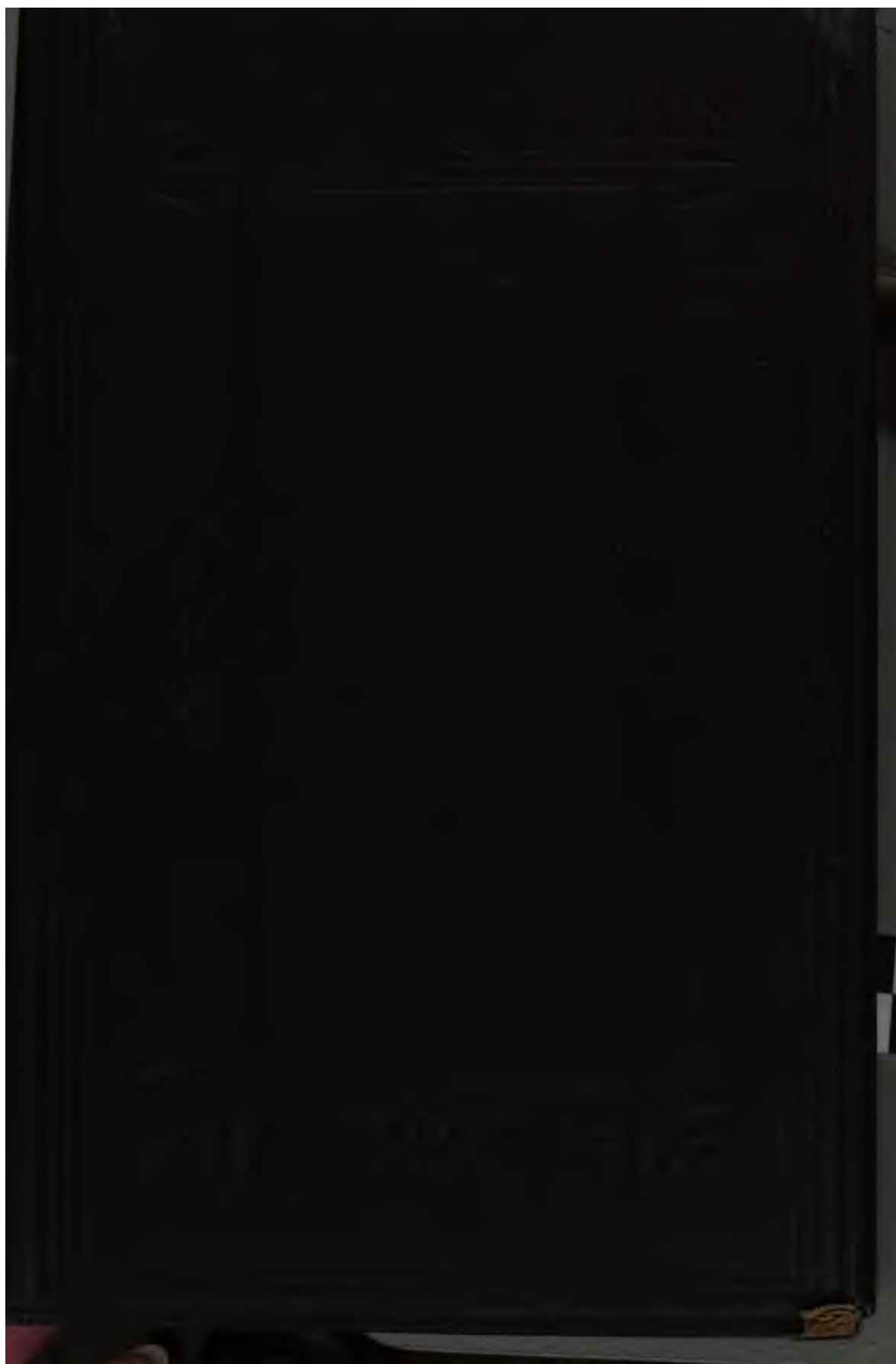
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1
1
se

IOHANNIS WYCLIF

SERMONES

NOW FIRST EDITED FROM THE MANUSCRIPTS

WITH CRITICAL AND HISTORICAL NOTES

BY

DR IOHANN LOSERTH

PROFESSOR OF HISTORY AT THE UNIVERSITY OF CZERNOWITZ.

(ENGLISH SIDE-NOTES BY F. D. MATTHEW.)

VOL. IV.

**SERMONES MISCELLANEI (QUADRAGINTA SERMONES DE
TEMPORE. SERMONES MIXTI XXIV).**

LONDON.

PUBLISHED FOR THE WYCLIF SOCIETY BY TRÜBNER & CO.

57 AND 59 LUDGATE HILL

1890.

**LIBRARY OF THE
LELAND STANFORD JR. UNIVERSITY.**

a. 44425

SEP 18 1900

INTRODUCTION.

I. The Contents.

The present volume completes the great collection of Wyclif's Latin Sermons.

Their importance has been sufficiently appreciated in the introduction to the first three volumes.

It is recognized that there is no part of Wyclif's activity as a reformer which has not been treated of in his Sermons, and that in an easy, attractive and popular manner, free from the scholastic baggage which encumbers his other works.

We might then refrain from attempting to give a general view of the contents of the present volume, were it not necessary to insist on one circumstance which if overlooked may lead to misunderstanding and error, and may cause the Reformer to be charged with contradictions and equivocations.

Any one who goes carefully through the sermons contained in this volume will find many passages which are in direct contradiction to occasional assertions in other sermons also in this volume.

It may be useful to give some examples of this, and I have selected the passages in which Wyclif speaks of auricular confession.

In the 23rd Sermon he declares that a man, as soon as he has sinned, should repent of his sin, and at the first opportunity confess it to the priest.¹ Again in another sermon (XXXV°) he explains the usefulness of auricular confession, supports it by reason and the authority of Scripture, and declares it to be God's will that human

¹ Pag. 205: *Nam quacunque hora quis peccaverit debet conteri et in casu quo sibi proderit habita sacerdotum copia confiteri.*

frailty should be secretly shown to the priest (*voluit Deus quod occulte ostendatur infirmitas sacerdoti* p. 301). Yet other sermons contain passages in which he speaks with evident contempt of auricular confession, calling it (as in the third volume) a human invention and a notorious fraud, taking its rise from Innocent III.¹ There are, he says, two kinds of confession, one before God, the other before men, and the latter is an invention of men. Only confession to God is necessary to salvation. And in another sermon (pp. 55—57) he exposes the abuses connected with auricular confession² which ought on their account to be abolished. Here we have clearly a direct contradiction.

In Sermon XXXIII Wyclif speaks (p. 289) of the merit of fasting (*de bono ieiunio*); in another sermon he makes light of fasting. The greed of the priests, he says (p. 55) orders fasting,³ Christ and the apostles did not set much store by it.⁴

Equally contradictory is his teaching about purgatory.

Whilst he says in the LVth sermon that the greatest work of charity that can be shown to a dead man is to shorten his suffering in purgatory (p. 433); whilst in the same sermon he speaks of those who are burnt in Hell according to the sins which they have committed (p. 432); in the second sermon he makes light of prayers for the dead, and sets forth a doctrine which was accepted and perfected by the Taborites, who, as is well known, rejected purgatory.⁵

Finally, Wyclif's utterances about merit before God are also in contradiction to his language about the *Praesciti* — i. e. the reprobate,

¹ Ideo absit Deum iustum et rationabilem qui non potest nisi gracie et leviter hominem onerare, requirere simpliciter ad delectionem peccati vel assistentiam sacerdotis terreni vel vocalem formationem loquere. Et ista confessio ad Deum intelligitur communiter in scriptura.

² Est duplex confessio scilicet confessio singulariter facta Deo et confessio ex institutione Innocentii III facta proprio sacerdoti. Prima est dignior, fundabilior et necessarior quam secunda, quia de prima confessione loquitur scriptura generaliter et nusquam de secunda. Ideo videtur multis quod ecclesia *melius militaret sine illa*.

³ Et sic licet in confessionibus ieiunium ac elemosyna communiter sunt iniuncta, tamen confessorum avaricia est sepe in causa, quare iste partes penitencie ex intencione infecta communiter maculantur.

⁴ Et ideo Christus et sui apostoli tale opus misericordie nichil aut modicum attendebant.

⁵ pp. 28 - 32 cf. my essay in the *Göttinger Gelehrten Anzeigen* 1889, No. 12, p. 500.

condemned from all eternity — a contradiction to which a scribe of the 15th century called attention.

To what must we attribute all these contradictions? The present collection is not, like each of the first three parts, a piece of one casting, but consists of two distinct parts, which differ very much in their subject and extent.

The larger of these two collections of sermons was composed before Wyclif broke into open antagonism to the ruling Church, “*dum stetit in scolis*”, consequently before he had attained the degree of D.D.

These sermons, 40 in number (*Sermones Quadraginta*), begin with N° XXIII, and are written essentially in the spirit of the prevailing hierarchy. So much is this the case that a scribe of the 15th century could not suppress the remark that “the Wyclif of these sermons was quite another man than was to be found in the remaining works; for, except in a few passages, his teaching perfectly corresponds with that of the Church.”¹

In these few words the general character of these 40 Sermons is correctly described. What is said of the exceptions also hits the mark, and we have only to enquire to what period these exceptions belong.

Before we can solve this question, we must examine more closely the other sermons of the fourth part, which form the section of the XXIV *Sermones Mixti*, and are called in the MSS. *Sermones XX in fine vite sue*.

They belong then, as a whole, to the last years of Wyclif's life, and bear an altogether different stamp from the *Sermones quadraginta*.

Here the war against the prevailing abuses of the Church takes the first place. Wyclif demands that the Church should be restored to its “apostolic” state, according to which the clergy are bound to live in poverty like Christ and his apostles.

The tithes they receive are mere alms, and ought to be withdrawn from wicked priests.² The King has the right to confiscate

¹ Pag. 197. Constat omnibus quod iste Wycleff quadraginta sermones istos scribens fuit alius a se ipso hic, ut apparet legenti, quia demptis paucissimis pene in omnibus hiis scriptis sequitur ecclesiam in fide et ritibus et modo loquendi catholico.

² Pag. 127.

all property in mortmain.¹ All the evil in the Church springs from Constantine, and his rich endowment of her. This Caesarism of the Church must cease.² Not less strongly does he inveigh against the abuses practised as to indulgences,³ but specially against the Popedom of his time and its supports, the begging friars. It is an usurpation of the Popes to claim to be the head of the Church.⁴ The Papal office is a poisonous one.⁵

The Pope is liable to error,⁶ and a marginal note adds that it would be a meritorious work⁷ to overthrow the Papacy.⁸ Most of all does Wyclif denounce the papal crusade; the apostle Peter, he remarks ironically, when he was in the dungeon did not summon the Church to set him free.

Then too the method of the Popes' election,⁹ their worldliness, their greed of earthly wealth, are an abomination to him.

Still fiercer are the attacks on the Mendicants; it is they who bring the whole Church into confusion,¹⁰ who burden and weaken it.¹¹ They are sons of Satan who, instead of living by the work of their hands, plunder the realm.¹² Worse than Herod, Judas Iscariot and Saul,¹³ they urge secular rulers to injustice, they extort undue contributions from their penitents, they sin against the commands of Christian charity, and in the matter of the crusade they are really heretics.¹⁴ Their sects should be abolished as damnable, and their letters of indulgence are in truth blasphemous.¹⁵

It is evident from these quotations how much the contents of the *Sermones Mixti* differ from those of the *Quadraginta Sermones*.

¹ Pag. 145.   ² Pag. 137—146.   ³ Pag. 15.   ⁴ *Fingitur quod papa sit caput ecclesie*, pag. 77. *Presumpcio paparum qui dicunt se esse immediate Christi vicarios*, pag. 156, 187.   ⁵ *Papale officium est venenosum*, pag. 195.   ⁶ *Papa fallibilis*, pag. 64.   ⁷ *Ponitur pro magno merito, si quis destrueret papatum*, pag. 137, 138.   ⁸ *Crucis elevacio ad defendendum unius pape partem non est a capite ecclesie militantis approbata*, pag. 118.   ⁹ *Papam eligere Deo est proprium*, pag. 193.   ¹⁰ *Fratres enervant ecclesiam*, pag. 107.   ¹¹ *... sunt ecclesie onerosi*, pag. 52.   ¹² *Fratres filii satane*, pag. 40. *... laborarent manibus*, pag. 51. *... Angliam defraudant*, pag. 62, 121.   ¹³ *Fratres peiores Herode, Scarioth et Saulo*, pag. 59. *... animant dominos ut committant iniurias*, pag. 499. *... sunt homicide*, *ibid.* *... peccant contra caritatem*, pag. 63.   ¹⁴ *In facto elevacionis crucis sunt heretici*, pag. 122.   ¹⁵ *Secte fratrum sunt dampnande ... Carte fratrum sapiunt blasphemiam*.

Yet even in the latter there are scattered passages which are quite like the *Sermones Mixti*; as for example when (in XXV) Wyclif calls the Pope Antichrist¹ or teaches, in the same sermon, that brotherly correction belongs not to the clergy but to the lay power. In like manner he introduces the wellknown comparison of the members of claustral orders to a corpse risen from the sepulchre, wrapped in graveclothes, and driven by the devil among men — a comparison borrowed by Wyclif from Robert Grosseteste. In Sermon LVI (p. 437) a reference will be found to simple priests." —

All these passages seem to have been inserted at the last revision of the text.

Besides these two main parts — the *Viginti* and *Quadraginta Sermones* — composing the fourth volume of this collection of sermons, four other sermons deserve to be mentioned, belonging to neither of those groups: they are the two first and the two last sermons. They were certainly composed during the last years of Wyclif's life, for in them he repeats with the utmost severity his condemnation of the system prevalent in the church. The devil, so he teaches in his last sermon, has contrived to introduce the sins of the clergy into the church. Through pride he has brought in patronage and has made the Church rich, so as to pave the way to simony.

And in this hierarchy are four degrees, since there are four orders introduced without Christ's leave; the cesarean clergy, endowed monks, canons and friars. And as these four sects have not entered the church through Christ the Lord, they bring it into confusion and they are robbers. Thus the devil has waxed strong against the Church in malice and in snares. Every Christian then should strive to restore the Church to the state that Christ ordered.

To this end there are three means. I. The prelates should live in poverty as the apostle bids, and then they would not be simoniacs thirsting after benefices. II. If they do not fulfil their pastoral duties, the faithful should withdraw tithes and offerings. III. The people should support the wise and faithful priest who guides his flock according to God's law.

¹ *Hic est subdolus Antichristus . . .*

II. The Manuscripts.

As the present collection is composed of two main groups of sermons, the *Sermones mixti* and the *Quadráginta Sermones* (*dum stetit in scolis*), we must distinguish several groups of MSS. First, those containing all the sermons; secondly, MSS. in which only the *Sermones Mixti* are to be found; thirdly, others having the *Quadráginta Sermones*; fourthly and finally, those containing only single sermons. To the first group belongs the Codex B, 16, 2 of Trinity College, Cambridge (A), described in the first volume of the *Sermones* (pp. XXXV to XXXVII); to the second group belong the two MSS. of the Vienna Imperial Library N° 3928 (D) and N° 3931 (E) also mentioned in the first volume (pp. XXXVIII—XXXIX).

The *Sermones Quadráginta* are in the Codd. pal. Vindob. 3928 and 3932 (G), and in the Cod. Lambeth 23 (H). The Cod. pal. Vind. 3932 (G), has been already sufficiently described by Lechler in his edition of the *Triologus* (pp. 24—26). The Codex 3928 contains both the *Sermones Mixti* and the *Quadráginta Sermones*; yet it cannot be reckoned in our first group, since both divisions are not written by the same hand, nor do they follow immediately one upon another.

To the last group finally belong the Codex of Trinity College, Dublin, C, I 23 (F) (see *De Ecclesia*, pp. XXII and XXIII, and *Sermones IIIrd* volume, p. 4), the Cod. III G 11 (I) of the Prague University Library, the Codd. 3929 (K) and 1337 (L) of the Vienna Imperial Library (cf. *Wycl. Pol. Works* ed. Buddensieg, pag. XXIX and pag. XL). As all these MSS. except H and I have been described at large, some remarks on these two Codices may suffice.

H is a volume belonging to the library of the Archbishop of Canterbury at Lambeth, N° 23. It is on vellum 15½ inches high, 11 inches broad, and rather more than 2 inches thick. Each page has two columns 11½ × 3¾ inches, containing about 68 lines. It is well and clearly written in a hand of about 1400. There is an illuminated letter and flourish at the beginning of each treatise, and the initial letter of each sermon is slightly adorned. Alternate red and blue paragraph marks are distributed somewhat capriciously. The leather binding is stamped with the arms of archbishop Bancroft (1604—1610), and no doubt belongs to his time. It retains its clasps.

There are no regular marks of page or folio, but the folio number is marked on the first page of each treatise.

On a flyleaf at the beginning is a table of contents in a hand contemporary with, or little later than, the book itself:

"In isto libro continentur

(Fo. 1.) Alex neq (i. e. Alexandri Neckam) super Cantica Cantorum.

(140.) Item Sermones Januensis (i. e. Jacobi de Voragine Archiepiscopi Genuensis) de opere quadragesimali.

(199.) Item distincctiones cistrensis utiles valde.

(258.) Item Sermones Magistri Johannis Wyclif ad simplices sacerdotes satis catholici."

What follows is in another and later hand.

"Tractatus fratris Johannis Bromyard de iure canonico et civili moraliter applicati secundum ordinem alphabeticum.

Tabula super sex libros Alexandri Necham super Cantica.

Tabula sermonum Wycliffe.

Tabula distincctionum bromyard.

Tabula contentorum in diversis distincctionibus.

Sermones Magistri Johannis Wycliffe ad simplices sacerdotes."

It will be noticed that this later addition differs from the first table in assigning the distinctions to Bromyard. The tables to the distinctions still exist, following (fo. 252) immediately after the distinctions. Originally the volume doubtless contained Wyclif's 40 sermons with an index, but it is now imperfect, ending a very little way on in the 28th sermon. This loss was previous to its being put into the present binding. As the 40 sermons were alone, the numbering is confined to this group, so that N° 1 here corresponds to N° 23 in the Trinity MS.

Cod. III G 11 of the Prague University Library (I). The Codex III G 11 (I) of Prague University contains, besides the front and back cover-leaves and five blank leaves of paper not paged, 286 paper-leaves in 4° paged. There is a table of contents, in a hand of the XVth century, as follows:

Que continentur in isto libro:

Item Pastorale magistri Johannis Wykleff et incipit: Cum duplex debet esse officium.
Item Conclusiones XXXIII Wykleff et incipiunt: Christus Deus noster caput.

- Item Conclusio de vita clericorum et incipit: Licitum est clericis habere; et registrum super XXXIII^{bus} conclusionibus modicum antedictis.
- Item Epistola Origenis et incipit: Quidam eorum qui libenter.
- Item Sermo quidam qui incipit: Dominus vobiscum.
- Item Sermo recommendativus qui incipit: Labora sicut bonus miles.
- Item Tractatus de novis ordinibus monachorum et incipit: Paulus docet.
- Item Quoddam dictum ad scolares de Fratribus et incipit: Subito aurugine.
- Item Speculum secularium dominorum et incipit: Cum veritas fidei.
- Item Sentencia de incarcerando fideles post quadraginta quatuor dies et incipit: Cum prelati con . . .
- Item Questio ad Fratres de sacramento altaris: Quid in natura sua est hoc album.
- Item Gessta (sic) cum Rychardo Vicz et incipit: Reverende domine et frater.
- Item Pulcrum quid et incipit: Unde ememus panes ut manducent hii.
- Item Quedam exhortacio et incipit: Si clerus et quatuor.
- Item Gwido in Racionali suo exponit oracionem dominicam.
- Item Quedam dicta Rogate que ad pacem sunt Jerusalem etc.
- Item Fiat pax in virtute tua. Sermo pulcer et incipit: Propter fratres meos etc.
- Item Sermo optimus contra Cruciatam et incipit: Ave Rabi Johannis XIX°.
- Item Super illo: Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum.
- Item Super illo: Quis vestrum habet amicum Luce XII°.
- Item Super illo: Sic Deus diligit mundum Joh. III°.
- Item Super illo: Frange esurienti panem tuum.
- Item Quoddam ubi Jeronymus ad dubium respondet et incipit: Ad tercium dubium. Tunc in fine istius scripture sunt pulcra quedam et primum est: O curas hominum.
- Item Quomodo episcopus venator arguitur et sic incipit: Salutem et pacienciam.
- Item Dicta magistri Johannis Hus contra Stokes et incipit: Cum quilibet homo etc. Jam alterius scripture tractatus sequuntur. (This second hand begins in fol. 154°.)
- Item De septem donis Spiritus Sancti et incipit: Cum Spiritus sit tercia persona.
- Item XVIII° argumenta Strode et incipit: Quia secundum philosophum.
- Item Quidam tractatus qui incipit: Fertur quendam fratrem inflatum.
- Item Tractatus de magisterio et incipit: Cum sciencia inflat.
- Item cap. XXIII° Matth. et incipit: Cum sapiencia Dei patris.
- Item Matth. XXIV° et incipit: Quia evangelium istud.
- Item De religione privata et incipit: In materia de religione privata.
- Item De Solucione Satane post mille et incipit: Quantum ad obiectum.
- Item forma iuramenti Arnoldi et incipit: Formidantissime rex.
- Item tractatus De Confessionibus et incipit: Duo sunt sacramenta precipua.
- Item tractatus De Condempnacione XIX° Conclusionum et incipit: Cum secundum Apostolum.
- Item ante hoc de vaticinacione: Cum secundum sanctos spectat etc.
- Item De duobus sacramentis Eukaristia penitencia et confessione auriculari.
- Item De Fide catholica. Suppositis dictis etc.
- Item De Perfeccione Statuum: Cum viantes et fratres specialiter.
- Item Sermones in fine,

This MS. contains eleven sermons of the IVth part and N° XXIV of the Sermones Mixti:

- Fol. 112^a—116^a *Rogate que ad pacem* = Pars IV, 3.
 Fol. 116^a—119^b *Fiat pax in virtute tua* = Pars IV, 4.
 Fol. 119^b—122^b *Propter fratres meos et proximos* = Pars IV, 5.
 Fol. 122^b—126^b *Ave Rabi* = Pars IV, 7.
 Fol. 126^b—130^a *Duo ex discipulis Jesu* = Pars IV, 8.
 Fol. 130^a—133^b *Quis vestrum habet* = Pars IV, 21.
 Fol. 133^b—137^a *Sic Deus diligit (!)* = Pars IV, 10.
 Fol. 137^a—141^a *Frangere esurienti* = Pars IV, 13.
 Fol. 260^b—264^b *Significavit Deus* = Pars IV, 21.
 Fol. 264^b—268^b *Ecce ego Johannes* = Pars IV, 22.
 Fol. 268^b—271^b *Convertimini* = Pars IV, 12.
 Fol. 52^a—53^b *Dominus vobiscum* = Sermones Mixti XXIV.

Fol. 53^b—55^b There is still a sermon: *Labora sicut bonus miles Christi Jesu* IV Tim. VI. Incip. Post fructum benedictionis — Expl. participium nobis concedat dominus veritatis. Amen. But this is not by Wyclif.

Altogether 65 Sermons are printed here; of which 64 are contained in the IVth part of the Sermons and N° 65 forms the last of Sermones Mixti. The following table gives the MSS. in which each is contained.

N ^o			N ^o			N ^o		
1	contained in	AF	23	contained in	ADGH	45	contained in	ADGH
2	"	ADEF	24	"	ADGH	46	"	ADGH
3	"	ADEI	25	"	ADGH	47	"	ADGH
4	"	ADEI	26	"	ADGH	48	"	ADGH
5	"	ADEI	27	"	ADGH	49	"	ADGH
6	"	ADE	28	"	ADGH	50	"	ADGH
7	"	ADEI	29	"	ADGH	51	"	ADG
8	"	ADEI	30	"	ADGH	52	"	ADG
9	"	ADEI	31	"	ADGH	53	"	ADG
10	"	ADEI	32	"	ADGH	54	"	ADG
11	"	ADE	33	"	ADGH	55	"	ADG
12	"	ADEI	34	"	ADGH	56	"	ADG
13	"	ADEI	35	"	ADGH	57	"	ADG
14	"	ADE	36	"	ADGH	58	"	ADG
15	"	ADE	37	"	ADGH	59	"	ADG
16	"	ADE	38	"	ADGH	60	"	ADG
17	"	ADE	39	"	ADGH	61	"	AG
18	"	ADEG	40	"	ADGH	62	"	A
19	"	ADE	41	"	ADGH	63	"	A
20	"	ADE	42	"	ADGH	64	"	A
21	"	ADEI	43	"	ADGH	65	(S. M.)	cont. in DEIKL
22	"	ADEI	44	"	ADGH			

The last sermon (*Dominus vobiscum*) is also contained in two MSS. of the Vienna Imperial Library, 3929 = K, and 1337 = L. For the collation of these I have to thank Director Buddensieg of Dresden, and Professor V. von Renner of Vienna.

I may take this opportunity to mention that I have just learned through the kindness of Professor Goll, that in the archives of the Moravian brotherhood at Herrenhut there is a MS. containing some of Wyclif's sermons viz:

1. *Expurgate vetus fermentum* (Fol. 35—38*) = Wyclif Sermones, ed. Loserth, III, 191 et seqq.
2. *Omne quod natum est Deo* (Fol. 41^a—47^b) = Serm. III, 199 et seqq.
3. *Christus semel passus* (Fol. 48^a—52^a) = Serm. III, 206 et seqq.
4. *Obsecro vos tamquam advenas* (Fol. 55^a—56^b) = Serm. III, 213—215, l. 12 (cetera desunt).
5. *Explicacio capitis Apocalypsis IV* (Fol. 145—147) = Serm. III, 267 seqq.

In this MS. I, 61 there is also:

Epistola Johannis Oldecastle ad Wenceslaum regem. Fol. 136.

Incip.: *Serenissimo ac illustrissimo principi ac domino Wenceslao Romanorum et Boemie regi . . . Salus ab eo . . .* Explicit: *Cuius regnum nunquam destruetur. Scriptum Londonie VII. die Septembris per vestrum humilem servitorem Johannem Oldecastele militem dominum de Cobham.*

III. The Date of composition and editing.

The date of composition of this fourth part of the Sermons has been fully dealt with in the introduction to the first volume, and I have nothing to add to what is said there. This applies also to the editing. I have only to express my hearty thanks to all those gentlemen who have actively helped me in editing this volume; to the Founder of our Society for his ever lively interest in the progress of the work, to Mr. F. D. Matthew — who not only wrote the English side-notes, but aided the editor in writing the critical and material commentary by most valuable hints — finally to Director Dr Rudolf Buddensieg who has given his kind attention to this as to the previous volumes.

Czernowitz, December 6th 1880.

J. Loserth.

Contents.

Sermon	Page
Epistle of the Missa pro defunctis.	
I. Nolumus vos ignorare de dormientibus. I Thess. IV, 12	1
Gospel of the Missa pro defunctis.	
II. Dixit Martha ad Jesum. Joh. XI, 21	11
III. Rogate que ad pacem sunt Jerusalem. Psalm. CXXI, 6	24
IV. Fiat pax in virtute tua. Psalm. CXXI, 7	34
V. Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te. Psalm. CXXI, 8	42
Gospel for Ash-Wednesday.	
VI. Cum ieiunatis, nolite fieri, sicut ypocrite, tristes. Matth. VI, 16	49
Gospel for Good Friday.	
VII. Ave Raby. Matthei XXVI, 49	58
Gospel for Easter Monday.	
VIII. Duo ex discipulis Jesu ibant. Luce XXIV, 13	66
Gospel for Rogation Monday.	
IX. Quis vestrum habet amicum. Luce XI, 5	74
Gospel for Whit-Monday.	
X. Sic Deus dilexit mundum. Joh. III, 16	81
Mass for the dead, Tuesday Gospel.	
XI. Omne quod dat mihi Pater. Joh. VI, 37	89
Epistle for Ash-Wednesday.	
XII. Convertimini ad me. Johelis II, 12	95
Epistle for Ash-Wednesday.	
XIII. Frange esurienti panem tuum. Is. LVIII, 7	104
Epistle for St. Andrew's day.	
XIV. Corde creditur ad iusticiam. Rom. X, 10	113
Epistle for the Purification.	
XV. Hec dicit Dominus. Malachie III, 1	122
Epistle for St. John Baptist.	
XVI. Audite insule. Isa. XLIX, 1	129
Epistle for St. Peter and Paul.	
XVII. Misit Herodes. Act. XII, 1	138
Epistle for the Mass de non Virginibus.	
XVIII. Mulierem fortem quis inveniet? Prov. ultimo, 10	147
Epistle for the Assumption.	
XIX. In omnibus requiem quesivi. Eccli. XXIV, 11	188
Epistle for the Nativity of the Virgin Mary.	
XX. Ego quasi vitis fructificavi. Eccli. XXIV, 23	167

Sermon	Page
Epistle for Michaelmas Day.	
XXI. Significavit Deus. Apoc. I, 1	177
Epistle for All Saints' day.	
XXII. Ecce ego Johannes. Apoc. VII, 2	188
Epistle for first Sunday in Advent.	
XXIII. Hora est iam vos de sompno surgere. Rom. XIII, 11	197
Epistle for first Sunday in Advent.	
XXIV. Induamur arma lucis. Rom. XIII, 12	206
Epistle for second Sunday in Advent.	
XXV. Per pacienciam et consolacionem scripturarum spem habeamus. Rom. XV, 4	213
Epistle for second Sunday in Advent.	
XXVI. Deus autem paciencie et solacii det vobis. Rom. XV, 5	222
Gospel for second Sunday after Octave of Epiphany.	
XXVII. Vinum non habent. Joh. II, 3	232
Gospel for 3 rd Sunday after Octave of Epiphany.	
XXVIII. Sanatus est puer in illa hora. Matthei VIII, 13	238
Gospel for Septuagesima Sunday.	
XXIX. Quid hic statis tota die ociosi. Matthei XX, 6	245
Gospel for Sexagesima Sunday.	
XXX. Semen est verbum Dei. Luce VIII, 11	256
Gospel for Sexagesima Sunday.	
XXXI. Semen est verbum Dei. Luce VIII, 11	262
Gospel for Quinquagesima Sunday.	
XXXII. Respice fides tua te salvum fecit. Luce XVIII, 42	275
Gospel for the first Sunday in Lent.	
XXXIII. Dominum Deum tuum adorabis. Matth. IV, 10	283
Epistle for Midlent Sunday.	
XXXIV. Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus Gal. IV, 28	290
Epistle for Passion Sunday.	
XXXV. Christus per proprium sanguinem introivit semel in sancta. Heb. IX, 12	296
Gospel for Passion Sunday.	
XXXVI. Qui ex Deo est et verba audit. Joh. XVIII, 47	304
Epistle for Palm Sunday.	
XXXVII. Hoc sentite in vobis. Phil. II, 5	309
Epistle for Palm Sunday.	
XXXVIII. Hoc sentite in vobis. Phil. II, 5	314
Gospel for Good Friday.	
XXXIX. Crucifixerunt eum. Joh. XIX, 18	321
Gospel for Good Friday.	
XI.. Ecce mater tua. Joh. XIX, 27	328
Gospel for Good Friday.	
XI.I. Consummatum est. Joh. XIX, 30	338
Gospel for Easter Sunday.	
XLII. Veniunt ad monumentum. Marci ultimo, 2	343
Gospel for first Sunday after Easter.	
XLIII. Pax vobis. Joh. XX, 21	355
Gospel for first Sunday after Easter.	
XLIV. Pax vobis. Joh. XX, 21	360

CONTENTS.

XV

Sermon	Page
Epistle for 2 nd Sunday after Easter.	
XLV. Christus passus est pro nobis. I Petri II, 21	365
Gospel for 2 nd Sunday after Trinity.	
XLVI. Homo quidam fecit cenam magnam. Luce XIV, 16	370
Gospel for 3 ^d Sunday after Trinity.	
XLVII. Gaudium est in celo. Luce XV, 7	379
Gospel for the Assumption.	
XLVIII. Maria optimam partem elegit. Luce X, 42	387
Gospel for the 10 th Sunday after Trinity.	
XLIX. Videns civitatem flevit super eam. Luce XIX, 41	392
Gospel for 11 th Sunday after Trinity.	
L. Omnis qui se exaltat humiliabitur	396
Gospel for 12 th Sunday after Trinity.	
LI. Surdos fecit audire. Marci VII, 37	401
Gospel for 13 th Sunday after Trinity.	
LII. Magister quid faciendo vitam eternam possidebo. Luce X, 25	405
Gospel for 18 th Sunday after Trinity.	
LIII. Quod est mandatum magnum in lege. Matth. XXII, 38	409
Gospel for 19 th Sunday after Trinity.	
LIV. Renovamini spiritu mentis vestre. Eph. IV, 13	423
Gospel for 20 th Sunday after Trinity.	
LV. Simile est regnum celorum regi qui fecit nupcias. Matth. XXII, 2	426
Gospel for 21 st Sunday after Trinity.	
LVI. Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Joh. IV, 49	434
Gospel for 22 nd Sunday after Trinity.	
LVII. Hoc oro ut caritas vestra magis ac magis habundet. Phil. I, 19	443
Gospel for 22 nd Sunday after Trinity.	
LVIII. Oportuit et te misereri. Matth. XVIII, 33	410
Gospel for 19 th Sunday after Trinity.	
LIX. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Matth. IX, 2	460
Gospel for the Sunday before Advent.	
LX. Distribuit discumbentibus. Joh. VI, 11	468
Gospel for Common of a Virgin and Martyr.	
LXI. Simile est regnum celorum homini negociatori. Matth. XIII, 45	476
Gospel for Dedication of a Church.	
LXII. Hodie salus huic domui facta est. Luce XIX, 9	482
Epistle for Dedication of a Church.	
LXIII. Vidi civitatem sanctam Jerusalem. Apoc. XXI, 2	492
Gospel for Tuesday in Whitsun Week.	
LXIV. Qui non intrat per ostium in ovile. Joh. X, 1	502
Sermones Mixti.	
I—XXIII. Table of texts with references	509
An Act Sermon.	
XXIV. Dominus vobiscum. Ruth II, 4	511

QUARTA PARS.

SERMO I.

Nolumus vos ignorare de dormientibus I. Thess. IV°, 12. We keep up
Consuetudo gentilis superstitum tam in clero quam heathen
vulgo exuberat usque ad suos mortuos; volunt enim customs as to
5 contra rationem mundo pro suis mortuis complacere. our dead.
Placent eciam diabolo ex quadam ficta naturalitate pro
suis mortuis condolendo et tercio in sumptuosis ex-
pensis sed irregularibus, in quibus seducti putant suis
mortuis suffragari; et omnia ista debet catholicus plebi
10 detegere. Apostolus autem confortans nullam tangit
errorem medium in quo fides, spes et per consequens
caritas seducuntur. *Nolumus*, inquit, *vos ignorare de*
vestris mortuis quomodo tam certe atque faciliter *ut*
dormientes suscitabuntur in finali iudicio; ideo cum sit
15 nobis inevitabilis mors eorum sed eius complexio sit
Deo propria, quomodo potestis sic pro vestris mortuis
contristari? Idem enim foret sic contristari sicut contri-
stari pro quocunque inevitabili quod Deus determinat
sibi faciendum, et sic contristatur implicate pro com-
20 plectione voluntatis divine. Sed quid infidelius?
Tristitia autem debet esse circa errorem vivencium, We should
dum declinant a lege Christi peccantes in moribus, quia grieve rather for
circa hoc consistere posset remedium multiplici suffragio the sins of the
adiuvando superstites. Si autem probabiliter supponimus living, which
25 quod mortui nostri ex vita meritoria eorum bene sunt we might help
to lessen.

1. Hic sermo solummodo in codd. A et F habetur; ib. A: *Incipit pars secunda epistolarum et quarta in ordine.* 2. Codd.: *nolumus.*
6. F: *quadam sua.* 8. A: *seducte.* 10. F: *consortans*; ib. Codd.:
nullam; adde: consuetudinem. 11. F: *fides et spes.* 12. F: *nolumus.*
15. A: *sicut eius.* 15, 16. A: *fit Deo.* 17. A: *idem* — *contristari* deest.
25. A: *eorum* deest.

1. Epistle of the Missa pro defunctis. 12, 13. Vulgate:
Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non
contristemini, sicut et ceteri, qui spem non habent.

mortui, fides et spes necessitant consequenter supponere quod resurgent finaliter laudabiliter premiandi. Et confirmacio istius sentencie patet ex narratione historie II. Reg. XII°, ubi David vivente infante Ber-sabee luxit anxius et oravit, sed scito quod foret mortuus letatus est tolerabiliter et comedit. Causam autem subdit, quia hoc est de Dei beneplacito, ut scivit particulariter. Nec est planctus laboriosus ulterius impeditivus mortuis vel mortuis iuvativus; unde videtur quod irregulariter contristati in fide et spe Christi deficiunt. Ideo subiungit Apostolus: *ut | non contristemini, sicut et ceteri qui spem non habent.* Fol. 290^b

We must believe firmly in the resurrection of all the dead

Fidem autem de resuscitatione cuiuscunque hominis mortui oportet presupponere tamquam firmam; in cuius argumentum dicit Apostolus: *Si, inquit, credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum adducet cum eo*; vult dicere quod tam firma debet esse fides de futuritione resurrectionis cuiuscunque mortui quam firma est fides de preteritione mortis et resurrectione domini Jesu Christi. Cum | enim ex fide credimus quod Christus fuit propterea mortuus et suscitatus, ut daret exemplum ecclesie cuius est caput, quod conformiter debent membra sua resurgere et non potest frustrari de proposito suo cum sit omnipotens, manifestum est quod omnia membra sua resurgent pro suo tempore. Cum enim sit fides unam esse ecclesiam et Christum esse caput eius ac membra eius predestinatos singulos qui legi Christi obtemperant, manifestum est si caput resurrexit quod membra eius capitis debent resurgere. Nichil enim posset fingi impediens nisi vel Christi impotencia vel eius invidia, et per idem, cum sit summe iustus, sequatur omnes predestinos resurgere, quia aliter Christus non summe iuste libraret penas et premia.

The members of Christ must rise with their head and the resurrection that Christ's judgment may be fulfilled

On this foundation a just and true

Stabilita ergo hac fide necesse est spem rectam super illud fundamentum erigi tamquam parietem, sciens quod pro recta viacione in meditullio temporis

1. A: et deest. 2. A: resurgent. 3. A: sed cito. 4. A: mortui. 5. A: et deest. 6. A: et deest. 7. A: et deest. 8. A: et deest. 9. A: et deest. 10. A: et deest. 11. A: et deest. 12. A: et deest. 13. A: et deest. 14. A: et deest. 15. A: et deest. 16. A: et deest. 17. A: et deest. 18. A: et deest. 19. A: et deest. 20. A: et deest. 21. A: et deest. 22. A: et deest. 23. A: et deest. 24. A: et deest. 25. A: et deest. 26. A: et deest. 27. A: et deest. 28. A: et deest. 29. A: et deest. 30. A: et deest. 31. A: et deest. 32. A: et deest. 33. A: et deest. 34. A: et deest. 35. A: et deest.

quod habemus in finali iudicio beatitudinem reportemus, a qua impossibile est hominem deficere, nisi tam in fide quam spe deficiat; unde Proverb. XXIV, 20 scribitur: *Futurorum spem non habent mali*. Sicut enim oportet ipsos desperare finaliter, sic in spei firmitate sunt continue negligentes, et ita necesse est ad firmandum hoc habitaculum Dei cum hominibus, quod tertia pars scilicet caritas super hoc fundamentum et eius parietes erigatur.

Nec sunt audiendi infideles sophiste sompniantes ex simiali similitudine quod Christus posset ex libertate sui arbitrii vel infinitate sue potencie mortuos in Christo dimittere, ac si arguerent, cum nos possumus ex negligencia nostra tamquam pincerna aut pistor Pharaonis gratitudinem Joseph nostri in nostra prosperitate seculi oblivisci, ergo per idem Jesus sic potest. Sed recolere debemus quod tempus dormicionis nostre propter causas multiplices est tempus apcius memorandi. Sic enim memoratus est de quinque fratribus suis ille dives seculi, ut aliquis ex mortuis eos prenunciet, *ne et ipsi veniant in locum tormentorum inferni* (ut patet Luce XVI, 28). Quanto magis Christus semper vivens, omnipotens et impeccabilis de suis fidelibus memoratur. Cum autem per eandem viam veniet Christus ad iudicium per quam ivit ad celum, quia undique per se ipsum, et omnes qui moriuntur iacent mortui in hac via, manifestum est quod oportet Christum venientem ad iudicium ipsos mortuos reminisci. Et patet sententia assumpta ex fide evangelii Joh. XIV°, 6: *Ego sum via, veritas et vita*.

Addit autem Apostolus ordinem resurrectionis finalis, dum sic loquitur: *Hoc autem vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus, in adventu Domini non preveniemus eos qui dormierunt*. Nominat autem Apostolus cum se ipso duos testes alios scilicet Tychicum et Onesimum (ut patet per Ieronimum in prologo huius epistole). Sic autem verificat Apostolus dictum Christi: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum*. Nec dubium quin habuerunt istam sen-

the walls of hope;

and on these rises the roof of charity.

Christ cannot pass over His elect.

Memory remains to us in purgatory, as is shown by the rich man wishing to send to his brothers.

Much more must Christ remember.

The manner of the resurrection.

8. A: fundatum; ib. A: erigantur. 11. A: inpotencie. 13. F: nostra deest. 14. A: nostri deest. 11, 15. A: prosperitate tali. 19. Codd: pronunciat. 24. A: ad celum deest. 28. A: pro fide. 30. A: Hic autem. 34. A: Tititum; F: Titicum. 36. A: ut in ore.

30. I. Thess. IV, 14. 36. In prologo huius epistole. This is certainly a mistake for Colossians. Cf. IV, 7, 9. Cf. St. Hieronymi in ep. B. Pauli ad Col. tom. X, pag. 1014 (ed. Ven. 1771). 37. Matth. XVIII, 16.

There will be
no priority of
resurrection for
the most
worthy.

tenciam ex testimonio Trinitatis. Vult autem dicere quod apostoli viventes in tribulacionibus post mortem Christi et fideles viventes post extincionem veritatis evangelice et persecucionem Antichristi, illi, inquam, qui vivunt in illis duobus temporibus et sunt residui 5 post tribulaciones plurimas, licet pauci, non prevenient in resurrectione finali eos qui ante ipsos dormierant, cum omnes in ictu oculi resurgent tam boni quam mali. Si enim ex dignitate persone deberet resurrectio prevenire, nunquam veniret vel nimis expectaretur re- 10 surreccio prescitorum, quod foret contra glorificacionem ecclesie quod tam diu expectent ad plenam beatitudinem in patria in hac valle miserie pro gente tam reproba. Cum autem non deficiet in Christo potencia, patet quod utrobique in resurrectione finali erit con- 15 formitas rationi; ideo dicit Apostolus *quoniam ipse Dominus in iussu et in voce archangeli et in tuba Dei descendet de celo.*

How Christ will
come.

Causa autem efficiens iudicans et consummans est dominus Jesus Christus qui humanitus descendet de 20 celo ad locum inter terram et aerem | quem sibi apta-^{Fol.} verit. Sicut enim Christus ascendit in corpore, ita de-^{291*} scendet finaliter et ascendet (ut patet Act. I et Matthei XXIV°). Cum autem ipse Dominus sit duarum natura- rum utraque et sic verbum Domini quo celi firmati 25 sunt et tota universitas creata, manifestum est quod *in virtute iussiva* descendet cum angelis, *in voce* autem archangeli preconizantis adventum Christi *descendet* secundo, et tercio *in tuba Dei* quam non credo esse tubam metallicam, cum non erunt tunc mixta huius- 30 modi, sed vocem Christi credo esse illam tubam ad cuius imperium omnes homines erunt in suo ordine congregati; quod figuratum est Johannis XI, quando ad clamorem Christi quo dixit: *Lazare veni foras* spiritus eius in limbo vivificans corpus suum miraculose exiit 35 de sepulcro. Ille ergo qui sic meruit hic in via dominative iubebit mortuos ordinate resurgere, quia Psalmo LXVII° scribitur: *Dabit voci sue vocem virtutis*; et sic probabiliter intelligitur Christum fuisse illum archan-

The trumpet is
not of metal,
but the voice
of Christ.

5. A: in deest. 9, 10, 11. *resurreccio*; A: *reto*. 15, 16. F: *est conformitas*. 21. A: *in terram*. 27, 28. F: *cum angelis — descendet* deest. 29. Cod.: *cum tuba*; ib. A: *esse* deest. 30. A: *mixti huius*. 37. F: *videbit mortuos*. 38. Codd.: *Psalm. LVII*.

16. I. Thess. IV, 15. 34. Joh. XI, 43. 38. Psalm. LXVII, 34.

gelum in cuius voce erunt homines taliter innovati,
quia angelus est Isaie IX°, et non dubium quin prin-
cipalissimus possibilis; et de ista voce videtur Christum
intelligere Joh. V^o, 28: *Venit hora in qua omnes qui in*
5 *monumentis sunt audient vocem filii Dei*, et Matthei XXV°, 6:
Media nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit.
Exite obviam ei. Christus autem compendiosissimus cre-
ditur per se facere omnia talia voce sua. Et ad sensum
consimilem dicitur vox Domini esse tuba. Propter tria
10 enim solent homines tubare, scilicet propter manifesta-
cionem et designacionem belli, propter iocunditatem
ad festum accelerantibus et terrorem incutiendum ab
ipso tardantibus et tercio propter congregandum consi-
lium ad prudenter in agibilibus operandum. Omnes
15 autem iste tres cause mystice intellecte suberunt in
finali iudicio ordinacioni divine; ideo ista tria, iussum
Dei, vox archangeli, et tuba Christi dicunt triplicem
actum Christi et ordinatam pulcritudinem triplicis
racionis; nam in illo die habebit Christus finalem
20 triumphum de suis hostibus, finalem posicionem suis
vescentibus, ubi continuabitur perpetuitas solemnitatis
octo dierum venientibus ad nuptias vel cenam novis-
simam, et tercio non solum apostoli sed eorum veri
vicarii cum Christo duodecim tribus Israel iustissime
25 iudicabunt.

The uses of a trumpet.

Christ will hold a perpetual Paschal feast.

Erit autem ordo subtilis supra ordinem temporis in
finali iudicio. Unde subiungit Apostolus: *Mortui, inquit,*
qui in Christo sunt resurgent primi, deinde nos qui
vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in
30 *nubibus obviam Christo in aera et sic semper cum Domino*
erimus. In die autem novissimo erit perpetuitas evitatis,
cum sol et astra stabunt in situ quem eis Dominus
limitavit, relinquitur tamen ordo quidem nature ex pri-
oritate temporis et ex posterioritate succedentis; ideo
35 dicit Apostolus quod mortui beatificandi ut patriarche
et ceteri iudicandi resurgent tamquam materia vel
obiectum in quadam prioritate ordinis naturalis; deinde
apostoli et viri apostolici qui tempore suo vivunt et

There will be a more subtle order than that of time.

2. Cf. Is. IX, 6, XXXVII°, 36 et LXIII, 9. 3. F: *illa voce*. 5. A: *et*
deest. 11. A: *signacionem*. 15. F: *ille tres*. 16. F: *iussus*.
18. A: *tripliciter* deest. 22. F: *occe dierum*. 24. F: *in duodecim*.
32. F: *quomodo eis*. 35. F: *quia mortui*. 36. *materia vel*; F: *materi-*
alis (but probably a mistake for *materia vel*).

stant post persecucionem duplicem Antichristi simul
 rapientur cum electis singulis obviam Christo in aera
 et ibi morte intercidente in cunctis salvandis cum
 Christo sedentes in suis ordinibus finaliter iudicabunt;
 et in istis verbis ponunt habentes de fide, spe et cari-
 tate tabernaculum.

Foolish
 questions about
 the last
 judgment.

Et nota quod multi sompniant et capiunt ex testi-
 monio apocrypho extra fidem scripture que nec probant;
 nec expedit credere vel ecclesie recitare, ut quidam
 musitant, quam velociter Christus descendet ad finale
 iudicium, quidam quot angelos ducet secum, quidam
 utrum beati erunt in meditullio temporis desolati, qui-
 dam utrum Christus iudicabit in valle Josaphat super
 superficiem terre vel in sede aerea, quidam utrum
 dampnandi et salvandi erunt in sitibus distinctis nota-
 biliter iudicati, quidam quam velociter angeli aggregabunt
 cineres vel materiam quam assument tam beati quam
 dampnati et utrum pure eandem materiam assument
 quam sua anima actuavit vel disparem, et quidam quo-
 modo assistencia angelorum erit tunc omnimode ociosa
 vel quomodo erunt dispariter occupati. Quidam eciam
 dubitant utrum vox Christi aut sua diccio erit solum
 realis vel vocalis, et sic de multis aliis difficultatibus
 quas expedit subticere.

Christ's
 government a
 model for
 earthly kings.

Sed circa hanc epistolam dubitatur, utrum pertineat
 regi celorum et sic regibus terre, secundum rationem
 triplicem predictam, regnum suum gubernare ad simi-
 litudinem Trinitatis; sic enim dictum est Sermonem
 LIX°; et videtur quod non, quia Christus permittit
 legios suos perire, ut patet de martyribus et prescitis,
 ergo a simili reges terre sic permetterent; sed quantum
 ad istud, certum est quod dubium tamquam articulus
 fidei est credendum. Nec foret dubium, nisi fuerint
 infideles. Et quantum ad argumentum in oppositum,
 patet quod falsum assumitur, cum rex terrenus exer-
 citans milites suos ut | laudabilius postmodum coro-
 nentur non permittit nec occasionem tribuit eis ut sic
 pereant. Ideo multo magis rex celorum exercitans mi-
 lites suos et conservans totam personalitatem in spiritu
 non permittit eos perire sed gloriosius coronari, verump-
 40

5. Codd.: possunt. 7. A: Et notat. 16. F: congregabunt. 18. A:
 utrum precise. 22. Recte: solummodo. 27. A: dictam. 36. A: lauda-
 bilis deest.

29. Sermon. pars III, pag. 518.

tamen condicio regis nostri est opposita conditioni regis terreni, quia ipse dando virtutes morales fortificat spiritum infinitum forciolem corpore in quo spiritu stat totaliter robur pugne. Rex autem terrenus non dat virtutem etiam corpori nisi forte occasionaliter, ut putadum secundum Dei prudenciam regit in temporalibus regnum suum. Virtus autem secundum quam Christi milites coronantur est humilitas, paciencia et constancia cum eis similibus, que virtutes forent in mundi militibus fatuitas reputate.

Sed quantum ad prescitos certum est quod rex celorum permittit eos perire propter suam stulticiam et confederacionem infidelem cum principe huius mundi; ideo non sunt milites regis celorum nec sui legii nisi forte equivoce ad tempus; sed quia tota infirmitas regnorum sive ecclesie consistit in proporcionem suarum parcium solidarum vel fluxibilium, ideo (ut dicit secunda proprietas regiminis regis celestis) oportet quod regna sint a superfluitatibus in istis partibus expurgata. Unde pro liberiori locucione in ista materia suppono quod ecclesia sive regnum sit unum corpus omnium incolarum inhabitancium ipsum regnum, et tunc patet quod ad pacificandum regnum terrenum est maxime necessarium ipsum ab hereticis expurgari. Probatur: tales heretici sunt membra magis debilia et infirma sanarum parcium regni in ecclesia infectiva; sed ad sanacionem ecclesie oportet illas partes extrudere vel sanare; ergo conclusio.

Similiter, cum corpus ecclesie habet virtutem informativam et regitivam intrinsecus que est Deus, patet quod non est sanitas illius corporis nisi servata equalitate proporcionis parcium eius ad hanc virtutem; que equalitas consistit in plena conformitate voluntati divine et per consequens exclusionem ecclesie a peccato. Sed omnes peccantes dampnabiliter sunt heretici, ergo oportet quod illi purgentur ab infirmitate anime vel omnimode sint expulsi; et isto modo ab antiquo caneabat ecclesia quod

*Nulla ei nocebit adversitas
Si nulla dominetur iniquitas.*

The reprobate are only equivocally lieges of Christ.

A kingdom should be purged of heretics.

For heretics are diseased and likely to infect the rest of the Church.

6. A: Dei deest 7, 8. A: Chr. sti — coronantur twice. 10. F: recordia reputate. 16. F: consistit ex. 25. A in marg.: Conclusio; ib. A in marg.: 1. 29. A in marg.: 2. 31. A: fatuitas. 35. F: igitur. 39. Codd.: nulla ei.

38. Cf. Sermon. Part. III, pag. 3.

A heretic tends
to divide
Church and
kingdom from
God.

Derivation of
'heretic'.

The skill of the
heavenly
physician is
needed to purge
the Church of
heretics.

Without it
there may be
mistakes as to
who are
heretics.

Examples:
Elijah,
Christ.

Similiter, hereticus (in quantum talis) est divisivus parciū ecclesie et tocius corporis regni a Deo, sed in hoc consistit maxima infirmitas atque turbacio, ergo cum secundum physicos causa morbi est principalius removenda, sequitur conclusio. Unde hereticus dicitur ab *heros*, quod est incisio, quia divisionem et perturbacionem facit in populo. Sicut ergo tota pacificacio ecclesie vel regni stat in purgacione eius a crimine, sic tota sua perturbacio stat in non purgacione eius a foventibus tale crimen.

Secundo videtur quod ad purgandum regnum ab istis hereticis oportet uti arte celestis medici Jesu Christi; nam secundum humanum iudicium forent multi heretici qui de facto sunt magis catholici, sicut pars infirma horrens incisionem usque ad mortem in putredine conquiescit. Oportet ergo secundum regulam celestis medici extrudere virulenciam, apostema vel humorem putridum corporis ecclesie infectivum. Patet istud ex testimonio duplicis testamenti: nam III. Reg. XVIII°, 17 dicit rex Israel Helie prophete: *Tune es qui conturbas Israel? At ille: Non ego turbavi Israel, sed tu et domus patris tui qui dereliquistis mandata Domini.* Secundum exemplum de lege gracie patet ex hoc quod sacerdotes perfidi et pharisei imposuerunt Christo heresim et perturbacionem tocius Judee (ut patet Luce XXIII°), et cum constat ex fide quod Christus fuit maxime expurgativus heresis ab illa patria, maxime sanativus et unitivus ecclesie, ideo stultissimum foret secundum corruptam sententiam mundanorum iudicare de hereticis vel conturbatoribus regnorum dimissa regula legis Christi. Nam Luce XXIII°, 2 scribitur: *Nunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dari Cesari.* Et sequitur: *Commovet populum docens per universam Judeam usque huc.* Et hoc idem verificatum fuit de Paulo et ceteris apostolis, ymmo generaliter de cunctis fidelibus qui volunt regnum a crimine expurgare. Nam tales indurati in maliciis nolunt incidi vel pati evacuacionem pruritus corporis ut sanentur, sed dicunt in facto quod, si nostram voluntatem vel divicias

1. A in marg.: 3. 6. *heros*; F: *creos*. 8. F: *regni vel ecclesie*.
14, 15. F: *pars infima*. 25. F: *XXII*. 27. A: *sanaturus*. 28, 29. A:
corruptam substantiam. 36. F: *cuntis*. 37. F: *volunt*.

nostras evacuas aut commoves in verbis alios ut sanemur, irasci volumus et residuum ecclesie conturbare, sicut contingit quod in diebus ceticis quando homo convertitur ad sanitatem vel mortem, infirmitas acucius
 5 invalescit, sed patet ex hac conclusione secunda quod perturbacio regnorum stat in peccato induratis qui
 Fol. nolunt humiliter a fermento veteri | expurgari.

The true disturbers of the realm are the hardened sinners.

291 Et ex istis posset fidelis magis loquendo ad hominem asserere satis catholice quod ad pacificandum vel sanandum ecclesiam oportet uti naturali medicina et ordine in sanacione hominis infirmati. Cum enim secundum Crisostomum clerus in regnis sit stomachus qui debet spirituale alimentum digerere et toti residuo corporis preparare, patet quod primo omnium sanandus
 15 est hic stomachus quia clerus, et cum idem clerus sit secundum rationem aliam caput corporis ecclesie sive regni, quo sensu et intellectu vigente in capite debet conformiter ad legem Dei regere ipsum regnum, et cum sit membrum alcius quoad Deum, debet invasiones
 20 hostiles distancius speculari et a periculo subditos premunire. Ipsum ergo caput principalius est sanandum, quia si oculus turbatus fuerit pulvere temporalium fiet cecus, et si caput bestialiter declinaverit versus terram et non erectum fuerit ad celestia sicut Christus, solum
 25 terrena sapiens, non erit ecclesie speculator ab hereticis; ergo in stomacho et capite oporteret incipere ad regnum vel ecclesiam expurgandum, specialiter cum in clero sint magis periculosi heretici.

Purgation should begin with the clergy.

Unde (ut hic suppono ex dictis alibi) omnis hereticus
 30 est simoniacus, apostata vel blasphemus, et correspondenter principales heretici sunt de tribus partibus cleri nostri, ut de secularibus simoniacis, de possessionatis regularibus tamquam apostatis et de mendicantibus vel blasphemis; unde si regnum nostrum foret plene ab hiis
 35 tribus hereticis expurgatum, foret propinquum statui innocencie et securum a perturbacione multiplicis inimici; unde religiosi privati sunt ut quatuor semina maiora et quatuor semina minora, que secundum philosophos sunt valde diuretica. Quatuor autem semina
 40 maiora sunt monachi nigri et albi et canonici nigri et albi, quatuor autem minora semina plus acuta sunt

Three kinds of heretics among the clergy:

simoniacs
 seculars;
 apostates
 possessioners;
 blasphemers/
 mendicants.

The orders are like diuretic grains.

3. A: et sicut; ib. ceticis; recte: criticis. 5. F: hac deest.
 17. F: quod sensu. 19. invasiones; F: mansiones. 24. A: solus.
 33. vel; F: ut. 38. F: quatuor minora.

quatuor ordines Mendicantium. Ista autem iam faciunt regnum Anglie mingere sepum suum. Ad ipsas ergo hereticis debet regnum Anglie expurari, specialiter tamen iuxta tertiam proprietatem Sancti Spiritus omnipotentem. Ad regem terrenum pertinet regnum suum: regalia et legem constantiter defendere, non permittimus hereticorum legem, non fideles regnum a fideiis peccatis catholice expurgantes contra iam regni occidere vel eorum officia impellere, quia tunc non defendit integritatem regnum, sicut: regalia autem suam deserit, quando vult permittit contra legem Domini. Ista semina diuina nimis magnam partem regni in prebui et pueris occuparet: non dubium quia dominum regis de quanto subtrahitur contra legem Domini, de tanto dimittit regalia, quia si successive adquisita foret istis priuatis religionibus tota regni possessio, regalia regis deficeret et ipsam diminueret appropriatio diabolica ad non quantum.

The introduction of the orders has corrupted the laws and impoverished the king.

Quomodo ergo ex induccione istorum octo seminum non perditur regalia? et cum correspondenter ad possessiones in suis generibus oportet legem hominis variari, patet quod ex induccione istorum ordinum sunt leges antiquae sopite et leges alie introducte quod si iuramentum regis se extenderet ad defendendum regnum, regalia et legem, patet speculatoribus quam callide et subdole per ipsum diabolus est regis peritium introductum et regnum tam quoad resistenciam hostibus quam hostibus spiritualibus infirmatum.

How the realm is weakened.

(1) si hostes corporis iam acute invaderent regnum nostrum, satis experirentur eius infirmitatem et morbum, cum clerus secularis possessionatus, regulares possessionati et fratres sustinere possent de suis possessionibus vel prediis plura millia armatorum quam sufficeret totum residuum dominorum secularium regni nostri, in tantum quod quando erant multi reges in Anglia, quilibet eorum ex purgamento ab istis hereticis fuit validior ad expugnandum hostes corporis quam iam

1. F: Mendicantium. 2. *ipsis*; F: *istis*; *sepum*. Cf. Du Cange ad vocem *sepum*. 12. A: *minus*. 16, 17. F: *regalia*. 21. F: *lege*. 23. F: *extenderit*. 33. *quam*; F: *quod*. 36. F: *expurgando*. 37. A: *validior*.

2. *Mingere sepum suum* is a proverbial saying. Cf. Ray's Complete Collection of English proverbs 4th ed. 1768: He has pissed his tallow. Cf. Shakespeare's Merry Wives of Windsor V, 4, 16. 5. Cf. Wyclif, De civili Dominio I, cap. XXVI.

sufficit totum regnum. Et excusacio diaboli adinventā,
 scilicet quod clerus iste triplex propter istam dotacionem
 spirituali suffragio fortificat regnum nostrum, est plena
 accusacio per antifresim intellecta. Numquid credimus
 5 prelatos nostros qui ad tantum per dominium suum a
 Christo degenerant apud ipsum dominis et plebi sue
 copiosius suffragari? Numquid secundo credimus reli-
 giosos possessionatos ex hoc quod a religione primeva
 apostatant et dimittentes corporale laboricium sump-
 10 tuosius ociantur plus corporaliter vel spiritualiter pro-
 derunt regno nostro? Revera sicut prelati nostri ser-
 vando primevam pauperiem | portarent caput suum
 20 reccius ad spiritualiter speculandum, sic religiosi nostri
 possessionati temporaliter extenuati forent magis dispositi
 15 ad orandum. Et numquid tercio credimus quod fratres,
 quia de tot temporalibus spoliāt regnum nostrum et
 tot mendaciis modo quot Christus impeditus fuerat per-
 turbant callide totum regnum ex novitate sua, regno
 faciunt spiritualiter recompensam? Revera non, nisi
 20 secundum condicionem patris mendacii multiplicant
 mala sua, nam peccata que sunt causa tocus pertur-
 bacionis regni nutriunt et occultant. Rogemus igitur
 quod rex noster *Ricardus* recordetur acucius de hiis
 tribus, ex quibus prosperaretur regnum suum, sicut
 25 prosperatur regnum Christi ad similitudinem Trinitatis,
 cum pater suus carnalis *Edwardus* nobilissimus et
 strenuissimus affectus fuit specialiter Trinitati.

The excuse of
 spiritual help
 is vain.

Are their
 prayers more
 effectual
 because they
 have left
 Christ's true
 religion?

We must hope
 our king will
 do right,
 remembering
 his father's
 devotion to the
 Trinity.

SERMO II.

Dixit Martha ad Jesum. Joh. XI°, 21.

30 Constat ex fide evangelii quod Christus tres mortuos
 suscitavit ad denotandum quod triplex est genus cri-
 minis a quo proporcionabiliter liberat sed non ultra.
 Martha autem soror Lazari qui fuit suscitatus ultimus
 horum trium fuit familiaris Christo ex domesticitate in
 fide, in hospicio et in victu. Martha autem prius ob-

The three dead
 raised by Christ.

2. A: secundum quod. 4. antifresim; F: antetesis. 5. A: per
 dominum. 14. Codd.: temporanter. 17. A: quo Christus. 27. In Dubl.
 MS. there are notes in the margin in a more modern hand: *Richardus*
Secundus Rex Angliæ a. 1377, Eduard III. Ae (Angliæ) rex 1327.
 28. Hic sermo in codd. A, D, E, F extat. In cod. D in secunda parte
 fol. 123^b-126°, in cod. E in prima parte in fine habetur. 33. F: *Martha*
ergo.

28. Gospel of the Missa pro defunctis. Cf. Wyclif's Sermons,
 ed. by Arnold, II, pag. 212. 31. Cf. Sermones I, 317-330.

4. ADE: *inquit*.
 5. ADE: *conclusio bona*.
 6. E in marg.: *Duplex consequentia*.
 7, 8. F: *sororum . . . noverant*.
 9. D: *quid quod*; E: *quid extinctum est*.
 11. E: *quia solum*.
 12. DE: *per hoc probari est valida*; E in marg. *correxerit pro hoc instanti*.
 13. DE: *aliqua deest*.
 15. D: *ratio illorum deest*.
 17. DE: *quod deest*.
 21. DE: *est falsum*.
 23. ADE: *tunc deest*.
 24. E: *evidencius sequens*.
 25. F: *non deest*.
 30. E in marg.: *Notabile*.
 31. D: *secundum consequens*; E: *consequens extinct*.
 35, 36. E: *ipse nunquam*; ib. A: *interfuisset* — *Christus deest*.

vian: Jezu et conqueritur de morte fratris sui eius sus-
 citationem insinuans sed facete: *Domine, inquit, si fuisses*
hic, frater meus non fuisset mortuus. Ubi sunt duo
 notanda propter cavillationes sophisticas excludendas.
 primo quomodo est aliqua consequentia bona ex sup-
 positione ordinationis divine et aliqua necessaria ab-
 solute: primo modo intelligitur consequentia sororis
 que satis noverat Lazarum moriturum in sua absentia
 et quod ordinationi sue repugnat quod moriatur in
 sua presencia. Si enim est aliqua consequentia bona, 10
 ut nunc iuxta sophistas que solum pro hoc instanti
 est valida, multo coloracius est aliqua consequentia
 bona perpetuo ex ordinatione divina. Concedunt enim
 sophiste quod si tu non es in hoc instanti, tunc verum
 est falsum: et ratio illorum est, quia est dare veritates 15
 adiungendas ex quibus formaliter sequitur hoc conse-
 quens, ut veritas est quod ego sum in hoc instanti;
 qua veritate adiuncta huic falso assumpto formaliter
 sequitur quod verum sit falsum, ut si ego sum in hoc
 instanti et ego non sum in hoc instanti, tunc verum 20
 est falsum: coloracius ergo si veritati eterne iuncta
 foret alia veritas eterna, et ex illis iunctis sequitur
 negativa quod Lazarus non fuisset tunc mortuus, ex
 vero assumpto evidencius sequeretur. Nam veritas eterna
 est quod Christus non fuit presens corporaliter pro 25
 hora mortis Lazari, et iterum veritas est quod Lazarus
 non moreretur in tali Christi presencia, ex quibus duabus
 veritatibus eternis formaliter sequitur quod Lazarus non
 sic moreretur, si Christus fuisset taliter ibi presens.

Sed secundo notandum quod sicut negacio sic et distri-
 bucio cadit super termino secundum quod pertinet 30
 ipsum intelligere, ideo cum pertinuit has sorores limi-
 tate intelligere mortem Lazari individuatam ab illo
 tempore quo fuit mortuus, patet quod impertinens est
 earum propositio quod si Christus interfuisset, Lazarus 35
 nunquam mortuus fuisset, sed quod si Christus in dato
 articulo mortis Lazari sic interfuisset, ipse tunc non
 mortuus fuisset; quod est verum ad sensum expositum.

2. ADE: *inquit* deest. 3. F: *hic* deest. 5. *conclusio bona*; E in
 marg. corr.: *consequentia*. 6. E in marg.: *Duplex consequentia*.
 7, 8. F: *sororum . . . noverant*. 9. D: *quid quod*; E: *quid extinctum est*.
 11. E: *quia solum*. 12. DE: *per hoc probari est valida*; E in marg.
 correxerit pro hoc instanti. 13. DE: *aliqua deest*. 15. D: *ratio illorum*
 deest. 17. DE: *quod deest*. 21. DE: *est falsum*. 23. ADE: *tunc*
 deest. 24. E: *evidencius sequens*. 25. F: *non deest*. 30. E in
 marg.: *Notabile*. 31. D: *secundum consequens*; E: *consequens extinct*.
 35, 36. E: *ipse nunquam*; ib. A: *interfuisset* — *Christus deest*.

Et istud dictum implicans ordinacionem Christi eternam confitetur eius divinitatem, et statim secundo eius vera humanitas explicatur, dum dicitur: *Sed et nunc scio quia quecumque poposceris a Deo dabit tibi Deus*; ubi patet quod Christus nec sic orasset Deum nec tam certe obtinisset quidquid poposcerit, nisi fuisset verus homo deitati ypostatice copulatus. Et hic fundatur oratio insinuativa, sicut in illo Johannis II°, 3: *Vinum non habent*. Nam certum est quod iste tres sancte mulieres, mater Domini et iste due sorores, facete insinuaverunt Dominum tribuere quod optabant, ac si Martha sic argueret: Credo ex omnipotenti ordinacione tua quod si in morte fratris mei interfuisses corporaliter ipse tunc non fuisset mortuus, et iterum scio quod si quidquam a Deo pecieris obtinebis. Ideo cum scio te esse misericordem et diligere fratrem meum, credo quod per oracionem tuam frater meus erit a mortuis suscitatus; rogo igitur ut sic ores.

The assertion of Christ's eternal ordinance implies His divinity.

Ex istis patet quod fratres non mendicant innuitive vel insinuatice sic muliebriter et facete sed clamorose ac eciam importune. Jesus autem ex verbis generalibus et veris consolans feminam vere promittit ad sensum multiplicem: *Resurget*, inquit, *frater tuus*, resurget quidem in finali iudicio, secundo resurget ab ista morte temporali patente miraculo, et tercio resurget frater tuus in Christo a consuetudinali et inveterato peccato quod mors et suscitacio fratris tui corporalis vel carnalis mystice prefigurat. Sed femina concipiens primam sententiam plus famosam confitetur ipsam fideliter; sed secundam sententiam de suscitacione Lazari insinuat plus optandam, ac si diceret: *Scio quod Lazarus frater meus resurget ad vitam perpetuam in die iudicii*. Nec hoc solum opto sed quod ille inpresenciarum suscitetur ad vitam temporalem conversans nobiscum ut prius. Sed Christus nutriendus fidem ac devocionem femine sic effatur: *Ego*, inquit, *sum resurreccio et vita; qui credit in me eciam si mortuus fuerit vivet, et omnis qui vivit et credit in me non morietur in eternum*, ac si

Contrast of the friars' noisy begging with Martha's gentle insinuation.

Fol.
202.

1. A: ordinacio. 5. D: Deus nec sic. 6. F: nisi fuisset. 9. F: tam certum. 10, 11. F: insinuaverant. 12. D: credo quod; E: quod extinct. 14. A: quia si. 15. DE: obtinebis, ideo cum scio si quidquam a Deo pecieris, obtinebis. Ideo cum. 16. DE: esse deest. 18. DE: rogo ergo. 19. F: et ex istis. 27. F: corporalis vel deest. 35. F: fidem et.

3. Job. XI, 22. 23. ib. 23. 31. ib. 24. 36. ib. 25.

Christ's
language is
figurative, as
that on the
Eucharist.

Parallel between
the errors as to
Christ's double
nature and
those
concerning the
host.

It is even
suggested that
the elements
are recreated
after being
destroyed by
consecration.

magister diceret: Volo ut non solum credas quod ego sum verus Deus et verus homo, ut antea credidisti, sed leccionem aliam te docebo, cum ego sum tam corporalis quam spiritualis resurreccio atque vita. Ubi manifeste docetur (ut sepe alias) predicacio secundum 5 habitudinem sive causam; quam utinam heretici deficientes in fide Eukaristie plus notarent.

Sicut enim Christus est duarum naturarum utraque et heretici circa eius personam dupliciter errarunt, sic est in materia de sacramento altaris. Quidam enim heretici 10 posuerunt Christum esse verum Deum vel angelum et non hominem sive corpus sed assumpsisse corpus fantasticum ad communicandum cum hominibus. Alii autem sensibilibus crediderunt quod Christus fuisset vere et pure homo, sic quod non Deus vel aliquid natura humana superius. 15 Et proporcionaliter sed gravius delirant heretici in materia de Eukaristia, ut hii recenciores heretici et plus periculosi credunt quod corpus Christi sit in situ sacramenti, sed ipsum sacramentum credunt non esse corpus fantasticum sed unum accidens sine subiecto 20 (quod nesciunt) sive nihil; et consequenter necessitantur sompnare plura mendacia; cum autem necessitantur concedere destruccionem vel desicionem materialis essencie, fingunt quod tota essencia materie quam Deus produxit in mundi principio et ordinavit esse perpetuam 25 et incorruptibilem sine causa illa (inquiunt), de tanto desiit quantum assumptum est de pane vel vino in corpus Domini vel sanguinem convertendum. Et tunc difficultant ulterius sompnando utrum panis et vinum statim recreentur post consecracionem vel expectent 30 accidentis incogniti corrupcionem vel tercio expectent recreacionem in die iudicii, quia, licet Christus posset (ut inquiunt) eque vere esse sub pane et vino secundum corpus suum et sanguinem (qui ibi solum spiritualiter existunt), tamen ad faciendum ibi maius miraculum 35 destruit vel annihilat ipsa corpora et facit miraculose ipsa accidentia per se esse. Cuius somnii causam ego

2. A: *sim Deus verus et homo.* 3. cum; E in marg. corr.: *quod.*
8. D in marg.: *Nota de sacramento Eukaristie et cave;* ib. DE: *utraq;*
deest. 9. F: *erraverunt.* 10. DE: *de materia;* ib. E in marg.: *Error*
de Christo; ib. DE: *Quidam autem.* 15. DE: *vel deest.* 22. DE: *et*
quantum necessitat. 23. D: *vel dicisionem;* E: *alias desicionem.*
24. E in marg.: *De Eukaristia. Nota.* 26. DE: *de tanto deest.*
27. F: *quantum twice.* 28. DE: *et deest.* 30. *recreentur;* F: *re-*
creantur; E in marg.: *revertentur.* 33. D: *eque videtur esse.* 34. F:
que ibi solum. 35. DEF: *magis;* E corr. in marg.: *maius.* 36. DE:
miraculosa.

non video, nisi quia deficiunt illis miracula sensibilia et operationes insolite quales olim sacerdotibus infuerunt. Fingunt false insensibilia miracula, ut vel sic non obstante eorum apostasia sint apud homines exaltati.

- 5 Revera sicut in ista materia fingunt mendacia, sic in absolucionibus et indulgenciis quas concedunt; nec in sensu vel ratione fidei unum plus quam aliud est fundatum. Veritas quidem est et fides ecclesie quod sicut Christus est simul Deus et homo, sic hoc sacramentum
10 est simul corpus Christi et panis; panis naturaliter et corpus Christi sacramentaliter, et sicut panis in quocunque partes divisus fuerit manet continue idem corpus, sic corpus Christi in quocunque partes divisum fuerit informante anima manet continue idem homo. Et sicut
15 deitas Christi non maioratur vel minuitur propter variacionem in humanitate, sic corpus Christi non maioratur vel minuitur propter variacionem in pane. Et tercio utrobique est conformitas solvendi obiectus infidelium cavendo semper ne credatur esse impanacio-
20 nem vel invinacionem secundum ypostaticam unionem; est enim vino inferior citra illam. Et hec ratio quare ecclesia Anglicana orat a similitudine quod *sicut homo genitus idem refulsit Deus, sic hec terrena substantia nobis conferat quod divinum est.*

The true faith is that as Christ is God and man, so the host is the body of Christ and bread.

- 25 Dicit autem Christus quod sit resurreccio et vita nedum ut indicet logicam suam in scripturis aliis magis absconditam sed ut fideles ipsum in amore avidius amplectantur quam transmutationes tales sensibiles, cum preciosius sit homini quod Christus spiritualiter a
30 morte peccati ipsum resuscitet, quam quod a Christo corporaliter suscitetur. Et consequenter preciosius est quod homo spiritualiter vivat in Christo quam quod
Fol. 292^b naturaliter | per Christum in vita sensibili suscitetur.

Spiritual resurrection of more worth than corporal.

1. DE: *deficiunt eis.* 8. D in marg.: *Nota de Eucharistia;* E in marg.: *Nota quod sicut Deus est simul Deus et homo, sic sacramentum est simul corpus Christi et panis.* 9. DEF: *hoc deest.* 10. A: *panis* (semel) *deest.* 11. ADE: *Christi deest.* 12. ADE: *fuit;* ib. DE: *continue deest.* 13. DE: *sit divisum.* 15. E in marg.: *Hic nota.* 16, 17. A: *in humanitate — pane deest.* 19, 20. F: *in panacionem.* 20. D: *Christum ypostaticam.* 21. DE: *hec deest.* 22. DE: *homo deest;* ib. D in marg.: *Nota quod hoc secreto W. decipit legentes, quia illud est secretum quod dicitur ante consecracionem, ut patet in missa secunda de Nativitate in aurora, quod suo modo efficitur Deo oblacione prima; non ergo facit pro panis remanere. Et similiter decipit legentes in libro de Apostasia. Cave.* 23. F: *Deus deest.* 24. A: *conferit quod.* 28. A: *amplectentur;* ib. F: *amplectantur quod.* 29. D: *tam preciosius sit.* 30. AD: *quod deest.* 33. DE: *in deest;* ib. A: *suscitetur et deest.*

He who believes
in Christ shall
not die
eternally.

Et subdit causam, quia *qui credit in Christum* adherendo sibi ut Deo finaliter per amorem, eciam si perante peccato mortuus fuerit, *non morte* perpetua anime vel corporis *moriatur* et liberatus a morte spirituali per gratiam adiuncta hac crudelitate in Christum non morietur spiritualiter in eternum. Et patet preciositas resurrectionis et vite spiritualis quam Christus inducit in hominem supra resurrectionem ad vitam corporalem adeo affectatam.

Martha's answer
sums up the
Christian faith.

Repetit autem magister optimus istam sententiam, si eius discipula istam noscit, ut si forte in aliquo ab ipsa defecerit vel eam ignoraverit ipsam discipulam salubriter instruat. *Credis, inquit, hoc? Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es filius Dei vivi qui in hunc mundum venisti.* Confitetur autem hec femina in uno communi principio fidei quod tantum credit quantum est necessarium credere viatori. Confitetur enim filiationem naturalem Christi ad patrem celestem et per consequens eternam unitatem divine substantie, et confitetur consequenter processum temporalem nativitatis secunde et per consequens quicquid Christus dixerit in evangelio esse verum. Non enim est impertinens huic femine credere vel intelligere de adventu Christi in hunc mundum nisi de incarnatione stante eternitate geniture qua eternaliter emanat a patre.

Our heretics
repeat the error
condemned by
St. Leo.

Et sicut in tempore sancti Leonis pape erant quidam grossi et rudes logici qui nescierunt eternam nativitatem Christi a temporali distinguere quos nimirum dampnat tamquam hereticos, sic sunt modo heretici qui nesciunt distinguere inter tale respectivum accidens et subiectum. Sed sicut (inquiunt) non est nativitas nisi persona nata, sic eterna nativitas Christi est eius nativitas temporalis et per consequens non sunt due.

2. DE: *ut domino*. 4-6. DE: *et liberatur — non morietur* deest. 5. *Crudelitate*: ita codd. A et F; rectius *credulitate* legendum. 9. F: *effectatam*. 11. F: *discipula noscit*; ib. D: *nescit*. 12. DE: *ab* deest; F: *ab ipso*; ib. DE: *disciplinam*; E corr.: *discipulam*. 14. F: *credo*. 16, 17. DE: *principio cum credit quantum est*; A: *credit quod*. 17. AF: *credere* deest. 19, 20. DE: *substantie consequenter excessum* (E superscribit: *exitum*). 21. F: *secundo*; ib. DE: *dixit*. 22. DE: *est verum*. 23. F: *credere vel* deest. 24. F: *incarnatione stante* deest. 25. DE: *eterna eventat*; E corr.: *eternaliter emanat*. 26. ADE: *sancti* deest. 27. A: *logici* deest. 29. A: *modo* deest. 30. D: *in tale respectivum accidentis*; E: *tale accidentis*. 32. D: *nativitas Christi*.

Circa hoc evangelium dubitatur utrum exequie mortuorum et ritus gentiles introducti sunt fundabiles in scriptura. Et videtur quod sic, quia Machabei sunt sollempniter sepulti. Christus eciam Deus et homo semper vivens ordinavit se gloriose sepeliri ad sumptus Josef ab Armathia et Nichodemi (ut patet Johannis XIX). Auctor ergo nature non approbaret modum sepeliendi iudaicum, nisi foret licitus ac meritorius. Similiter, sepelire mortuos est unum de septem operibus misericordie corporalis; ergo meritorie potest fieri. Cum ergo fieri non posset informiter, oportet quod ritus aliqui in illis exequiis attendantur.

Doubt whether sumptuous funerals are permitted.

In isto videtur mihi quod oportet homines mortuos cum moderamine sepelire; in isto tamen introitu contingit mundanos in maiori parte excedere non solum in sumptuositate sepulcri sed in mille circumstantiis adiacentibus memoriis mortuorum. Unde de regibus Israel et Juda et specialiter de sacerdotibus Machabeis qui eos in sepulcris excusaverit a peccato, in vanum et infundabiliter laborat.

Men should be moderate in burial expenses.

Et quantum ad sepulturam Christi, nota quod ordinavit ipso mortuo eum taliter sepeliri ac si diceret in facto ecclesie: bene potest et male sumptus sepulture huiusmodi adaptari. Christus autem cum ordinavit tertia die ipsum resurgere, quamvis de ipso scriptum sit: *Erit sepulcrum eius gloriosum*, tamen non excessit medium virtuosum. Sepultus quidem est in orto quasi deserto, in rudi monumento non polito vel inscripto sed rudi lapide obturato; finis autem singularis qui non est fingendus in sepultis aliis fuit conviccio Judeorum de falsitate et miraculosa ostensio angeli illum magnum lapidem revolvantis; et sic de multis aliis miraculis in sudario Christi et aliis circumstantiis annotatis, ita quod per argumentum a simili non concluditur quod licet nobis ex similitudine Christi sumptuose taliter sepeliri.

Why Christ's burial is not an example for us.

1. D in marg.: *Exequie mortuorum*; E in marg.: *Dubium*. 3. F: *quia deest*; ib. A: *sunt deest*. 4. DE: *et Deus*. 4. 5. ADE: *semper vivens deest*. 5. F: *sepeliri deest*; D: *sepelire*. 6. DE: *Armathia*. 7. F: *Autor igitur*. 8. DE: *ac meritorius deest*. 8. E in marg.: 2. 15. D: *excidere*; E corr.: *excedere*; ib. ADE: *in deest*; E in marg.: *Responsio*. 19. F: *in se sepulcris excusaverit*; DE: *excusant*. 21. E in marg.: *De Christi sepultura*. 23. DE: *et deest*; E: *mee male*. 24. DE: *hufur*; modi deest. 25. F: *de eo*. 28. D: *exscripto*. 29. D: *singulis*; E corr.: *singularis*. 30. F: *conviccio*; DE: *convincio*.

Questions as to
the embalming
of Christ.

We are not
content with
Jewish rites,
but add heathen
ones.

Funeral services
are useless save
to those who
have lived well,
and are mostly
due to vain
glory.

Sed difficultas communis est de copia mirre et aloes quam Nicodemus et Joseph ex instinctu Domini afferebant, quid nobis prenosticant et utrum corpus Christi maneret ipsis absentibus a fetoribus incorruptum. Sed quantum ad primam partem, certum est quod exemplificat devocionem superstitum, licet fuerit cum modamine sumptuosa, esse licitam in sepeliendo corpus mortuum. Et signat mystice secundum proprietates mirre et aloes corpus ecclesie esse ungendum, ut preservetur a putrefactione peccati. Nam mirra, crocus et aloes constituunt spiritualem medicinam contra pestilenciam, ut ad sensum mysticum diffuse alibi declaratur. Sed | preter istum morem Judeorum sepeliendi mortuos est dare mille ritus gentiles qui expresse venenum sapiunt, ut patet infra de sermonibus sepulture, de conviviis et distribucionibus, de probacionibus testamenti, de sollempnitate sepulcri et de aliis sumptibus pro specialibus suffragiis ministratis. Cum enim mortui ex fide sunt iam extra statum merendi, patet quod omnes tales exequie vel consuetudines quantumcunque sumptuose fuerint non prosunt defunctis nisi forte de quanto meritorie fuerint viventibus; quod raro contingit, cum communiter superstites propter honorem mundanum tam differenter faciunt illud opus. Non enim videtur ratio quare mundo dives tam sumptuose et sollempniter sepelitur nisi vel propter mundanam gloriam servandam in genere vel propter solacia in viventibus conservanda. Ideo dicit Augustinus quod *pompe exequiarum potius sunt solacia vivorum quam suffragia mortuorum*. Multi enim gloriosi martyres in celo sine talibus exequiis sunt defuncti. Ideo si prosint mortuis, hoc est in minori parte atque per accidens, et ita cum in maiori parte contingit oppositum, oportet diligencius de periculo precavere. Consuetudo est autem per dyabolum introducta quod mundo dives in die sue sepul-

Fol.
292^e

1. E in marg.: *Difficultas*. 2. DE: *instinctu divini*. 3. A: *pro-*
nosticant. 4. DE: *ipsis absentibus* deest; ib. AF: *a fetoribus* deest.
7. D: *sumptuosam*; E correx.: *sumptuosa*. 8. ADE: *mystice quatuor*;
ib. E in marg.: *Nota*. 11. AF: *aloe*. 12. A: *ad* deest. 13. DE:
sepelire enim; E: *enim* extinct. 18. A: *et specialibus*; ib. E in marg.:
Ritus gentiles circa sepulturam mortuorum. 21. DE: *fiunt*. 22. D:
fuerit. 26. F: *vel* deest. 28. D in marg.: *Augustinus*; E in marg.:
Nota de sepultura pomposa. 31. DE: *prosunt; mortuis* deest. 32. DE:
atque deest. 32, 33. DE: *quod in maiori*.

28—30. S. Augustini De Cura agenda pro mortuis. Cf. De
Ecclesia, pag. 539. 34. Cf. J. Hus, Opp. tom. II, Fol. XLIX^a.

ture habeat sermonem a fratre compositum atque emptum, in quo laudes defuncti sepe mendaciter recitentur. Sed quid hoc rogo ad meritum mortui vel viventis? Mortuus enim pertransiit statum merendi, sic
5 quod si frater per impossibile diceret sine mendacio singulas laudes suas, nichil sibi et merito; quanto magis cum mortuus fuerit. Cum autem empicio symoniaca intoxicat utramque partem et mendax laudacio inficit multam plebem, patet quante talis predicacio obest
10 viventibus.

Flattery in funeral sermons.

Et quantum ad secundum de conviviis, patet quod contra evangelium insolentiores, diciores et amici mortui convivantur. Sed quid hoc ad meritum convivantis, cum Luce XIV°, 12—14 dicit Christus: *Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos neque fratres*
15 *tuos neque cognatos neque vicinos neque divites, ne forte et ipsi te reinvitent et fiat tibi retribucio. Sed cum facis convivium, voca pauperes debiles, claudos, cecos; et beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi. Retribuetur*
20 *enim tibi in resurrectione iustorum.* Numquid credimus executores posse excedere legem Dei?

Funeral feasts do the dead no good.

Quantum ad tertium scilicet distributionem pecunie, patet quod nedum est fraus et ineptitudo in illis in quibus fit distribucio, sed sapit communiter laudem et
25 honorem seculi. Sed quid hoc ad meritum mortui?

Distribution of alms is usually for display.

Quantum ad quartum scilicet probationem testamenti, patet quod infundabiliter et superflue in hoc consumuntur bona ecclesie, cum nichil valet ad meritum mortui quod episcopus, archidiaconus vel alius discolus
30 habeat simoniace bona ecclesie, cum fructus de inde proveniens sit peccatum.

Probate dues a cause of sin.

Quantum ad quintum scilicet sollempnitatem sepulcri, patet quod nichil prodest cadaveri mortuo suppresso nec sue anime quod sunt talia legem nature excedencia
35 cumulata. Sed melius foret quod in nomine Domini

Grand tombs are useless.

2. DE: *ut in hoc.* 5. F: *si facit*; ib. DE: *diceret* deest. 7, 8. D: *simoniaca inceptit*; E: *infecit*. 11. DE: *quantum — patet* deest; ib. E in marg.: *De conviviis post mortem.* 13. A: *meritum convivantis.* 14. F: *Luce 19*; ib. ADE: *dixit*. 20. DE: *autem tibi*; ib. DE: *Nec credimus.* 21. ADE: *Dei* deest. 22. E in marg.: *De distributione post mortem.* 24. A: *licet sapit*. 26. E in marg.: *De probatione testamenti.* 27. DE: *et deest.* 28—30. DE: *cum nichil — fructus de* deest. 28. A: *valent*. 30. A: *bona ecclesie cum nichil valet et fructus*; ib. A: *veniens*; F: *perveniens*. 32. E in marg.: *De sollempnitatem sepulcri.* 34. D: *excedencia.*

1. Cf. De Prevar. Mand. Pol. Works, ed. by Buddensieg, pag. 143.

universali ecclesie magis egentibus forent talia distributa, cum sepulcra talia non sunt nisi carte contra vivos et mortuos quibus confederati sunt illicite cum mundanis.

Payments for masses are tainted with fraud.

Quantum ad sextum scilicet sumptus distributos fratribus ut tot missas mortui habeant infra breve tempus, patet quod mercandia est plena fraudibus; nedum quia idem frater habet communiter multa salaria, sed quia contra fidem creditur quod per tales missas ultra hoc quod defunctus in via meruit suffragabitur etiam in inferno. Sed quid infidelius?

Gifts to monasteries and other perpetual alms.

Septimo autem et ultimo confidunt mundo divites quod de abbatiis atque cenobiis, de sectis novis quas introduxerant et aliis vocatis perpetuis elemosinis erunt post mortem adeo suffragati, quod non est huic com-¹⁵ possibile quod dampnentur. Sicut enim appreciantur redditus temporales vocatos perpetuos, sic et perpetuas elemosinas quas dicunt non posse deficere. Et in isto cecantur domini seculares et mundo divites credentes infideliter multa falsa. Credunt enim ac si ipsi mercedem proprie a Deo singulariter emerent quod ipsi erunt perpetuo singulariter premiati. Sed quid stulcius aut infidelius? Si enim ipsi prudenter et ad utilitatem ecclesie militantis fundent tales perpetuas elemosinas (quod nunquam vel raro evenit), adhuc quicumque²⁵ existentes in purgatorio defuncti in maiori gracia quantumcunque extranei vel remoti plus participabunt retributione mercedis meriti, quia tota distributio mercedis est in manu Dei sine proprietate civilis dominii, ut quantum sibi placuerit distribuat magis digno. Si³⁰ autem talis fundacio perpetue elemosine sapit superbiam, infidelem blasphemiam et nocumentum ecclesie (quod sepe evenit), quomodo potest anima defuncti pro talibus suffragium expectare?

Man can merit only in life.

Principia autem fidei super que fundatur ista sententia stant in istis, primo quod solum pro viacione hominis est ipse in statu merendi, cum post separationem anime non sunt ille due nature coniuncte que

2. non sunt; D: costri; E: correxist. 5. E in marg.: De missis emptis. 10. DE: meruerit. 10. II. DE: et in inferno. 13. DE: abbatibus; E in marg.: Nota. 17. DE: perpetuos deest. 21, 22. DE: donum mercedis. 26. E in marg.: De purgatorio. 29. F: in via Dei. 30. D: distribuit. 33. DE: sepius. 36. DE: stat in isto; E in marg.: Principia fidei istius sentencie stat in isto; ib. A: quod solum deest. 38. DE: anime deest; E in marg.: 1; ib. DE: nature coniuncte.

participarent et premio; secundum principium est quod anima defuncti non participabit premio in purgatorio nisi ut meruit hic in via; patet ex hoc quod meritum mensurabit suum participium, sed non meruit nisi in via, ut patet ex principio proximo, ergo conclusio. Et ex isto concluditur correlarie quod infinitum plus valet homini quodcumque meritum viatoris predestinati quam valerent quotquot bona temporalia vel bona meriti in persona alia que fierent pro defuncto. Probatur ex hoc quod homo superstes pro quocumque merito vie mereri posset beatitudinem sed omnia merita que fiunt pro mortuis non valent illis ad maximum nisi ad liberationem a purgatorio; ergo conclusio.

His reward in purgatory must be according to his merit in life.

In life a man may win heaven; after death he can but be freed from purgatory.

Tercium autem principium est fides infringibilis qua creditur quod tota distributio meriti ecclesie est singulariter post mortem hominis in manu Dei, et cum Deus non posset nisi iuste partiri merita secundum persone dignitatem cui distribuit, patet quod oportet personam premiandam in purgatorio vel in celo mereri in via, ut taliter premietur. Credendum est enim quod totum meritum viatoris defuncti cadit plene in manu Domini, cum ipse sit capitalis dominus in cuius potestate oportet esse omnia dominia mortuorum et quidquid boni habuerunt. Ideo sibi singulariter attinet actus distribuere secundum regulas iusticie merita defunctorum.

The merit of the Church is wholly in God's gift.

He distributes according to merit.

Sed musitaret mundanus quomodo pro suis temporalibus istis suppositis ordinaret et secundum quam intencionem pro adquisicione beatitudinis laboraret. Videtur autem michi quod securissimum foret hominem pro tempore quo viat iuste vivere et non in suffragio executorum vel aliorum oratorum pro suis temporalibus nimis confidere.

A man must strive for bliss, 1. by living rightly,

Secundo videtur mihi quod pensanda est secundum regulam Christi maior utilitas totius militantis ecclesie

2. by trying to benefit the whole Church.

1. E in marg.: 2. 3. 4. F: meruerit. 4. D: suum premium.
5. A: principio pro Christo. 7. 8. DE: quam quotlibet temporalia.
11. DE: secundum omnia; E correxit: sed. 12. D: valet. 14. E in
marg.: 3. 16. A: est in manu. 17. DE: potest. 18. E: cuius.
20. E in marg.: Nota. 21. 22. DE: manu Dei. 24. attinet; D: actus;
A: active; E: cunctis attinet. 26. E in marg.: Dubitacio. 28. D:
beatitudinis deest; E: pro adquisicione beatitudinis deest. 30. E in
marg.: Responso. 31. oratorum; D: viatorum; E in marg.: 1.
33. E in marg.: 2.

28. In chronico Taboritarum (Fontes rer. Austriac. 2, VI),
pag. 617: securissimum est, ut quilibet in presenti sic vivat, ne
post hanc vitam aliqua purgacione indigeat.

et subducta consideracione proprietatis circa illam est tacite laborandum. Tacite dico, quia Matthei VI°, 2 scribitur: *Cum facis elemosinam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*. Talis enim apparencia mundana sapit mundanam gloriam et infideliter implicat quod Deus non summe recordabitur meritorum.

3. We must not insist on things that Christ has not ordained, such as perpetual alms.

Et tercio videtur mihi quod non est circa constitutiones abbaciarum, novorum ordinum vel quorumcunque honorum que Christus non explicat (cuiusmodi sunt omnes vocate perpetue elemosine) insistendum. Ele- 10
mosinis autem temporalibus debet dives seculi prudenter insistere. Omnes enim private tales elemosine perpetue preter hoc quod inducunt vanam gloriam postponunt ordinem Christi et preponunt ordinem Antichristi. Christus enim omnipotens non videtur perpetuasse tales 15
elemosinas temporales, sed ut homines necessitentur continue oracioni insistere, ordinavit Christus quod brevem elemosinam corporalem recipiant, ut patet de expellenda sollicitudine pro crastino (de qua Matthei VI). Antichristus autem vult extinguere hanc ordinacionem 20
Christi et perpetuare suam ordinacionem de temporalibus; que ordinacio non poterit pro fluxibilitate materie et variacione dignitatis causa perpetuo confirmare, ut patet de proventibus limitatis collegiis, a quibus per bella, per placita et multos casus consimiles sunt 25
privati. Ideo securissimum videtur zelare pro utilitate communi ecclesie secundum ordinacionem Domini et tales consideraciones privatas propter honorem privatum et commodum personale querendum dimittere; nam si homo humiliter posuerit se in ordinacione Christi uni- 30
versalis Domini, tunc erit copiosius propter intencionem universalem singulariter premiatus.

This rule would not hinder works of true charity.

Nec valent instancie quod iuxta illud nemo insisteret ad fabricandum pontes vel vias, ad sustentandum sacerdotes vel clericos, et sic de quocunque merito singulari. 35
Certum quidem est quod illud non sequitur sed quod prudenter debet examinari circumstantia status ecclesie, utrum suffragium talis ministri foret expediens, ut non occurrit mihi fundabile sive expediens perpetuacio ab-

1. F: certe est illam. 7. E in marg.: 3. 8. F: abathiarum.
9. D: implicat. 13. D: propter hoc. 18. F: recipient. 19. DE:
de crastino de quo. 24. D: conventibus libertatis collegiis. 25. F:
consimiles deest. 29. F: comedum. 31. D: intencionem deest.
32. A: premiatur. 36. DE: modo sequitur. 37. F: exanimari debet.
39. E in marg.: Nota.

20³ bacie, collegii vel capellanie vel perpetua novitas secte
 fratrum. Omnia autem ista videntur michi ponenda sub
 ordinatione divina et pro parvo meditullio temporis
 sperandum instancius secundum quod Deus | limitaverit
 5 per gratiam vel scripturam, non autem expectando hic
 perpetuitatem vel securitatem ultra hoc quod Christus
 limitaverit expectandum, sed quod tota securitas ac
 perpetuacio speranda est post diem iudicii et quod
 operandum est temporaliter et instanter secundum quod
 10 Deus influxerit viatori continuacionem et connexionem
 operum. Nam ordinationem quam Deus instituit pro
 lege veteri voluit pro sua periodo terminari. Ergo
 multo magis Deus dedignatur pro tempore legis gracie
 ut homo ex sua auctoritate instituit ceremonias ultra
 15 hoc quod Deus suas instituit perdurare. Subiciamus
 ergo nos domino temporis, operando continuo bonum
 quod Deus pro brevitate temporis inspiraverit faciendum.

We should
 work for the
 time that God
 has given us.

Nec dubium quin in sumptuositate, preciositate et
 multiplicitate talis private elemosine corporalis contingit
 20 homines faciliter propter inanem gloriam vel causam
 consimilem oberrare; ideo insistendum est prudencie
 moderaminis in hac parte. Unde attendendo ad ritus et
 cartas hominum videtur quod sapiunt blasphemiam, sicut
 sapiunt carte fratrum. Quid enim valet quod supra
 25 Christum atque apostolos homo fragilis ordinet et con-
 cedat quod in tali domo maneant perpetuo sic viventes
 et de suis elemosinis continue sustentati? ordinacio
 enim talis videtur esse propria domino temporis, cum
 talis ordinator corruptibilis nec habet potestatem per
 30 tantum temporis super bonis propriis dominari nec
 ordinationem talem rectificare ad universalem utilitatem
 militantis ecclesie nec personas succedentes dignificare
 ut continue per tantum temporis recipiant tales ele-
 mosinas domini sui, et sic mille mediis contingit talem
 35 esse contrarium voluntati et ordinationi divine.

A man cannot
 control his
 property
 forever, nor
 secure a
 succession of
 persons worthy
 to receive his
 gifts.

Quis ergo fructus vel quod meritum est in istis tam
 presumptis blasfemiis? Videtur longe melius quod homo
 vivat temporaliter et expectanter a Deo modo quo

4. D: limitavit. 9. F: operandum est spiritualiter. 10. F: via-
 torem; ADF: et viatori; ib. DE: ac connexionem. 11. A: operationem.
 13. F: designatur. 14. DE: auctoritate elemosinas ultra. 18. F: in
 deest. 18, 19. A: preciositate — corporalis deest. 24. E: fratrum
 blasphemiam. 25. DE: et deest. 28. DE: talis sic esse perpetuo;
 E in marg.: solum competit. 33. F: tempus. 34. F: Dei. 37. A:
 presumptivis.

vixerunt apostoli quam quod sint tales perpetuitates infundabiles et instabiles introducte. Deus enim non potest talem mercedem perpetuam de futuro concedere nisi expressa vel subintellecta condicione de habilitate perpetuitatis persone que ipsam reciperet, ut patet de⁵ Hely, de Salomone et multis similibus veteris testamenti.

SERMO III.

(Serm. Mixti X.)

We must pray
for the peace
of the Church.

Rogate que ad pacem sunt Jerusalem. Psalm. CXXI^o, 6.

Verbum istud prophete tripliciter potest sane in-¹⁰ telligi, sed satis est ad omnes et singulas personas ipsum orative et rogative dirigere quod rogent scilicet ea que ad pacem sunt sancte matris ecclesie. Nec refert sive Jerusalem accipiatur in genitivo, dativo vel vocativo; nemo quidem debet rogare pro pace nisi¹⁵ quando rogat Deum pro pace ecclesie; patet ex hoc quod nemo rogaret nisi pro finali premio consequendo et ipsum est pax ecclesie; ergo conclusio. Ideo dicit Christus Joh. XVI°, 24: *Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*, et illa plenitudo est pax²⁰ vera ecclesie. Est autem pax mentis tranquillitas in virtutibus stabilita; ex quo patet quod omnis criminosus caret ut sic pace ecclesie, quia Job IX°, 4 scribitur:

1. DE: *sunt*. 2. DE: *et infundabiles*. 2, 3. F: *Deus — futuro* deest; E in marg.: *Nota*. 4. F: *de humilitate*. 5. F: *recipiet*.
6. There follows in a later hand in Cod. Dubl. (F) as below:

Expositio quorundam locorum Scripture:

<i>Tit. 2, 11</i>	} <i>Pag.</i> {	<i>387</i>	} <i>in foliis</i> {	<i>3</i>
<i>Heb. 1, 1</i>		<i>393</i>		<i>2</i>
<i>Isa. 25, 1</i>		<i>396</i>		<i>2</i>
<i>Thess. 4, 13</i>		<i>404</i>		<i>2</i>
<i>Johan. 11, 21</i>		<i>408</i>		<i>3</i>
<i>De redimendo</i>	} {	<i>398</i>	}	<i>3</i>
<i>Captivo quodam</i>				
<i>Hispaniensi</i>				

incarcerati in feria sexta Westmonasterii in Anglia.

6. DE: *multis altis*; ib. E: *testamenti* etc. 7. Hic sermo in codd. A, D, E, I invenitur. A in marg.: *Serm. III.* E in marg.: *1. Primus sermo viginti sermonum.* 9. I: *sunt* deest. 10. I: *sane potest.* 12. I: *rogative et orative.* 14. D: *in gente, dacio vel vocacio*; E corr.: *genitivo, dativo, vocativo.* 15. DE: *pro pace nisi* deest; A: *nisi quin*; ib. D: *nisi pro pace.* 16. A: *et palet.* 17. ADE: *filiati premio*; E in marg.: *Non est rogandum nisi pro pace ecclesie.* 21. ADE in marg.: *Pax quid est.* 23. E: *IX* deest.

7. Cf. Loserth, Wyclif and Hus (Engl. edition), pag. 278.

Quis ei restitit et pacem habuit? Et ex ista descriptione pacis liquet quod pax est primo in animo Dei benivolencie conformacio. Nam pax que est quietudo temporalium homini adiacencium parturit communiter perturbationem vere paci contrariam. Non enim dicitur quod lapis quietus vel aliud inturbatum fruitur vera pace, sed in suprema parte anime oportet secundum semitas virtutum viam pacis inquirere.

Peace is the conformity of man's will to God's.

Et ex istis patet ulterius quod contemplativus virtuose vivendo est propinquissimus vere paci. Activus enim occupatus in multis est (ut plurimum) sollicitè conturbatus, ubi contemplativus in uno necessario virtualiter est quietus. Sed ex istis patet ulterius que persona ecclesie procurat et impetrat eius pacem, quia indubitanter illa que vivit virtuosius, sic ut pax plus stabilatur in rectitudine vite et iusticia operis quam in verbis. Licet enim sermo deprecationis sit validus, non tamen tantum ut opera iusta et sanctitas vite in homine promerente; opera enim iusta plus orant pro homine quam mentis devocio et vocalis formacio labiorum, cum Matth. VII°, 21 dicat Christus: *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in celis est.* Et Matth. XXI, docet Christus quod qui bona loquitur et retardat est plus culpandus quam qui mala loquitur et opera bona perficit ac consummat. Oportet enim quod orandi integritas a Trinitate (que est Deus) quodammodo expleatur, ut quod ex sincero animo, corde perfecto, verbum bonum correspondenter Patri et Filio eructetur. Et oportet tercio quod correspondenter ad Spiritum Sanctum opus efficax et finalis continuitas consummetur. Et tunc perficitur oracio complacens Trinitati. Nec est possibile, hunc finem quantumcunque breviter consequi, nisi predictus binarius antecedit, sicut patet de verbo mentis quo oportet intellectum elicere; nec sine hoc tercio valet primum verbum vel

The truly contemplative life is the most peaceful.

Virtuous life the most effective prayer for peace.

True prayer must come from a pure heart and be fulfilled in act.

1. A: *Sed ex ista.* 4. A: *adiacentum.* 5. D in marg.: *Pax mundi*; 1 in marg.: *Pax quid est.* 8. 1 in marg.: *Via pacis ubi debet inquiri.* 11, 12. D: *perturbatus.* 12. ubi; D: *unde.* 13. 1: *quietatus*; ib. 1 in marg.: *Pacem ecclesie que persona procurat.* 15, 16. 1: *stabilitur*; E in marg.: *Stabilimentum pacis.* 16. 1: *in iusticia.* 17. 1: *fit validus.* 19. 1: *merente*; ib. 1 in marg.: *Opera iusta plus orant quam verba*; E in marg.: *Opera iusta plus orant quam vocalis oratio.* 25. A1: *delardat*; ib. DE: *male loquitur.* 30. E in marg.: *Integritas oracionis exemplatur.* 33. ADE: *hunc*; ib. D in textu: *quantumcunque*; correxit in marg.: *quemcunque.* 35. 1: *quod oportet.* 36. A: *premium verbum*; 1: *primo verbo.*

medium, nec sine primo alterum reliquorum, cum stat surdum et mutum meritorie exorare.

Soldiers live wickedly and yet expect help from prayer.

Sed ulterius patet quam inordinate militantes adorant Dominum, cum vivunt et agunt perperam in-essanter et tamen expectant oracionis suffragium, ut Deus illis⁵ ad votum tribuat secundum formam quam sensus eorum desiderat premiari, cum tamen ex fide sit certum quod proporcionabiliter ut Deus videt eternaliter viantibus mercedem retribui eis donat. Ideo sepe oramus pro pace, pro victoria, pro salubritate et serenitate aeris¹⁰ cum copia terre nascencium; et esset sepe nobis salubrium ac ordinacioni Dei placencius emendare vitam nostram in melius, satisfaciendo pro illis que ignoranter peccavimus. Sepe quidem petimus talia que videntur nobis prospera, cum tamen eveniret nobis prosperius¹⁵ ipsis omissis et contrario succedente ut aeris turbulencia vel pestilencia vel hostium victoria, sterilitas terre nascencium et multa similia que odimus forent nobis utilia. Ideo magister optimus videns a mundi principio usque in finem cunctorum ordinem, docet Matth. VI°, 10²⁰ quomodo debemus in petitione tercia oracionis dominice sic orare: *Fiat voluntas tua, sicut in celo et in terra.*

We pray too much for mere worldly gifts, which may not be blessings.

We cannot help being subject to God and should try to make His will our own.

Nec dubium quin nulla oracio specialis vel propria magis consonat viatori. Oportet enim velimus nolimus voluntati Dei subici et precise de tanto in oracionibus²⁵ nobis proficere quantum ipse viderit iusticia exigere et nos dignos. Ideo debemus nos execucioni sue humiliter nos et nostra committere et conformiter ad legem suam assidue laborare. Nec dubito quin multi in oracionibus suis blasphemant sibi ipsis contrarii et ecclesie Christi³⁰ nocivi, cum sint beneplacito Dei contrarii. Orant enim pro uno quod affectuose desiderant et sepe contingit Deum velle oppositum; quod patet tam ex complecione divina quam ex affectione viatorum contraria. Quis enim dubitat quin viator, volens simpliciter vel nimis³⁵ affectuose implere suum propositum, blasphematur in Christum et tamquam alter dyabolus temptat Deum?

3. D in marg. inf.: *Melius est orare primum pro vite emendacione quandoque quam pro pace et fertilitate et alia prosperitate*; I in marg.: *Adorant Dominum inordinate qui perverse vivunt.* 4. I: *perperam, id est, perverse*; E in marg.: *Viventes inordinate male orant.* 9. E in marg.: *Nota hic.* 10. I: *et pro.* 17. A: *pestilencia hostium.* 29. E in marg.: *Quidam orantes blasphemant*; I in marg.: *Blasphemant multi in suis oracionibus.*

Nam Vas electionis propterea confitetur se ignorare quid in talibus particularibus petere debent simpliciter propter ignoranciam voluntatis divine; sed nos luciferine presumimus supra Dei omniscienciam et voluntatem
5 nos clare cognoscere et velle ac sic nisum sciencie et voluntatis apponere sine priori instruccione quid debemus a Domino postulare.

Nec sequitur ex isto quod debemus omnino ab oracione cessare et labori intendere, cum Christus per-
10 noctavit in oracione, et exemplum habemus ab ipso quid et qualiter debemus simpliciter postulare. Generalis enim oracio inclusa in evangelio Matth. VI est optima. Tripliciter enim dicitur generalis oracio, primo quia generalis dominus exoratur, secundo quia pro generali
15 ecclesia exoratur et tercio quia secundum petitionem generalem et condicionalem ac rationabilem Deus humiliter deprecatur. Et propter ista oracio dominica est optima et maxime usitanda. Et (sicut dixi alias) suspecta est heresis quam Antichristus seminat quod oracio
20 specialis est melior quam oracio generalis. Idem enim esset hoc dicere et asserere quod Antichristus cum suis famulis et famulabus superat Jesum Christum. Nec est facile nobis cogitare vel numerare inconveniencia que ad istam heresim consequuntur. Sed pro ipsa
25 Antichristus rudis arguit multis modis. Primo per hoc quod aliter superfluerent omnes oraciones ecclesie preter oracionem dominicam, cum non mediocriter peccat, qui magis bonum eque facile negligit vel contempnit et accipit irracionaliter minus bonum. Melius igitur
30 foret ecclesiam precise de illa oracione simplici contentari.

Sed quantum ad istud, dictum est quod quamvis oracio dominica habeat quandam prerogativam supra cunctas alias, consonat tamen quod alie sunt laudabiles

We must not leave prayer altogether.

Why general prayer is best.

We are not confined to the Lord's prayer.

1. In marg.: Rom. VIII. 2. A: debet. 5, 6. A: et velle — sine deest. 5. ADE: ac si. 9. I in marg.: Generalis oracio inclusa in evangelio est optima; ib. D in marg.: Oracio generalis quare dicitur (in red ink); et dicitur tripliciter (in black ink); ib. I in marg.: Tripliciter dicitur oracio generalis. 14. AD: secundo pro. 14, 15. E: pro — tercio deest. 15. AI: deprecatur et tercio. 16. AD: ac rationabilem deest. 18. A: visitanda; ib. DE in marg.: Oracio generalis; E: sive dominica est optima; ib. A: et ut sic dixi. 19. I in marg.: Heresis est quod oracio specialis sit melior generalis. 25. DE: rudis deest; ib. E in marg.: Argumentum contra. 28. A: qui non. 29. AD: ergo. 32. E in marg.: Responsio.

1. Rom. VIII, 26. 13. Cf. Wyclif, De oracione et ecclesie purgacione. Pol. Works I, pag. 343.

gradu suo. Unde idem est ac si ydiota ita argueret: Deus est melior creatura, sicut celum est melius terrestribus, ergo Deus non produceret creaturas vel saltem cessaret ad produccionem creaturarum nobilium. Nam in producendo celum Deus produxit materiam et 5 accidencia quibus non est debilior creatura. O si Apostolus audisset istam arguciam, quantum illam contempneret. Oculus est organum nobilius pede vel ossibus, igitur illa ignobilia irrationabiliter sunt producta. 10 Racio quidem exigit quod diversa sint genera adorandi, et generaliter loquendo quelibet pars scripture per quam devocio christiani accenditur potest dici oracio, ut quelibet quatuor sensuum scripture quantumcunque fuerit historicus vel subtilis. Non tamen video quin multi in ordinando oraciones varias et prolixas multi- 15 pliciter peccaverunt; nam doctores precipui non fecerunt cuncta facta sua ad regulam sine culpa. Per variacionem igitur oracionum huiusmodi excutitur fastidium a viatoribus qui gaudent extraneis, semper tamen appreciandum est plus opus meritorium et sibi est attentius 20 innitendum quam vocalis oracio, cum Baptista plus placuit privacionibus et vita meritoria quam sequentes oracionibus rithmicis quantumcunque subtiliter coniugatis.

Prayer is not more powerful for being concentrated on one or few objects.

Secundo arguit blasphemus sic: Omnis virtus unita 25 est forcior se ipsa dispersa, et sic virtus orandi unita in unum vel paucos quibus distribuit spirituale suffragium est forcior et copiosior ad imperciendum paucis suffragium seu subsidium quam foret eadem virtus orandi, si inter plurimos sit dispersa; per se quidem 30 est notum hominibus quod idem partitum inter plura redundat cuilibet eorum in partem minorem quam redundaret dum paucioribus ad maximum fuerit dispersitum. Et iterum est notum hominibus quod procurator conductus uberius et singulariter melius pro uno pro- 35 curat pro illo, quam si pro mille conductus fuerit, procuraret pro aliquo eorum pari precio premiatus. In tales multas similitudines prorumpunt heretici, dicentes

1. I: sic argueret. 9. AD: ergo. 12. E in marg.: *Ordinantes oraciones varias et prolixas peccaverunt.* 14. D: *historiacus.* 18. I in marg.: *Opus meritorium plus appreciandum est quam vocalis oracio.* 22. *privacionibus*; E: *prenominibus.* 25. E in marg.: 2; ib. I: *arguitur blasphemus.* 26. ADE: *ipsa deest.* 29. AI: *suffragium seu deest.* 30. I: *disparsa.* 31. I: *in plurima.* 34. A: *Et certum est.* 35. E: *uberius deest*; ib. A: *pro uno melius.*

blaspheme, ut narrat propheta: *Pax, pax, et non erat pax*. Sed arguentes taliter per istas similitudines incidunt in blasphemias, inepti ad procurandum cuiquam spirituale subsidium, dum heretici sunt a domino infideliter
5 separati.

Quantum autem ad argumentum diceret logicus quod est summa heresis inartificialiter adinventa, cum capit instanciam tam de creatore quam etiam de creatura. Virtus enim caritatis est amplior quo per loca diffusius
10 est dispersa. Et sic virtus orantis tam ad amicos quam etiam ad inimicos caritative instar Dei dilatata est aprior, ut pro unoquoque eorum procuret spirituale suffragium quam foret si inclusa esset inuide ad unum hominem coartata funibus temporalibus et non caritatis
15 regulis dilatata. Orator ergo debet in unum immensum qui est per totum mundum omnes vires suas caritative colligere, et tunc erit aprior ad unicuique membro ecclesie spiritualiter procurandum. Et patet informitas argumenti et intencionis assumpti: orator enim porrigit
20 intencionem caritativam ad Deum et ipse distribuit secundum dignitatem et capacitatem hominum suffragia meritorum, et sic blaspheme ymaginatur hereticus quod ipse primo et immediate distribuit subsidium quod Deo est proprium.

25 Et quantum ad primam similitudinem simialem, dicitur quod imaginatur heretice, quod partitur globum meriti inter homines pro quibus orat, ac si matrona inter famelicos dispergeret frustum panis. Sed quid blasphemus? cum spirituale suffragium eo sit copiosius quo
30 caritativius partitum est in pluribus, ut Christus tam copiose vel copiosius redemit genus Judeorum et gentium, sicut si dimissis gentibus Judeos solummodo redemisset. Nec est defectus in virtute communicative caritatis quin ad singulos se extendat, sed defectus stat
35 in incapacitate infidelium qui os anime dilatarent; unde Psalm. LXXX°, 11 dicit Dominus: *Dilata os tuum et*

The more charity is diffused, the stronger it is.

Our opponents fancy that merit is distributed like a piece of bread.

2. DE1: *et arguentes*; ib. ADE: *taliter* deest. 6. D in marg.: *Ad argumentum*; E in marg.: *Solutio*; ib. DE: *dicit logicus*. 7. ADE: *inventa*. 10. I in marg.: *Oratio quomodo debet dilatare*; ib. A: *et* deest. 13. A: *si* deest. 14. A: *finibus*; ib. E: *temporalium*. 15. I: *igitur*; ib. E in marg.: *Orator nota*. 23. D: *primus*. 25. D in marg.: *Ad primam similitudinem*. 28. E: *frustum*. 32. A: *solomodo*. 36. Codd.: VIII; ib. I in marg.: *Suffragium appropriatum sibi procurantes nocent sibi ipsis*; E in marg.: *Procurantes propria suffragia*.

vidia qua quis vellet sibi aut suis singulariter suffragari? Sed dicitur quod Apostolus cupiebat *anathema esse pro fratribus*, et Moyses imprecatus est *vel deleri de libro vite vel quod noxa populi sit dimissa*. Et generaliter cum magis bonum eque faciliter acquiribile sit 5 pocius eligendum, pro maiori bono tam largus dominus cicius est orandus.

It is better to pray for the race of men, than for one man, who may be damned,

Notandum tamen quod genus aut communitas hominum pro qua oratur est citra speciem specialissimam, cum sit individuum sponsa Christi. Melius tamen est 10 qualibet sui parte et per consequens melius quam prescitus dampnatus pro quo orant communiter conducticii aberrantes. Unde in oracione dominica, quando *Pater noster* dicitur et nostra communitas exprimitur, per nos et nostra intelligitur generaliter quicumque cui Deo 15 placuerit subveniri, et hoc est melius quam limitare Deum ad dampnatos dyabolos quos determinat non iuari. Et sic ut supra consideracio veritatis orandi meditullitus comprehensa modicum aut nichil moveret ad cantarias vel domos proprias pro oracionibus divi- 20 tum procurandum quod Christus docuit hoc omittens. Sepe quidem specialiter oratur pro dampnato dyabolo, cuius ydolum est in choro, et revera stulticia talis oracionis Deo contrarie habet plus rationis dampnabilitatis quam stulticia gentilium sacerdotum. 25

in spite of his idol (effigy) in the choir.

Princes should destroy chantries and abbeyes.

Et ista consideracio suffulta ratione vivaci moveret specialiter seculares dominos et omnes Christicolas ad cantarias, abbacias et domos orandi proprias destruendum. Omnia autem talia sunt superflua et nociva, et specialiter hominibus qui fundarunt, quia si damp- 30 nantur ex tali errore continuato quem ipsi inceperant sua penalitas aggravatur. Si sunt in purgatorio, sua purgacio retardatur, si autem sunt in celo, | quid eis 294* proderit quod tantum testimonium sui peccati inemendatum relinquunt in ecclesia militante? Ymmo videtur 35 quod ex hinc gaudium accidentale et complecio beati-

2. I in marg.: *Rom. 9.* 8. E in marg.: *Nota*; ib. A: *vel communitas*.
13. A: *oberantes*. 14. I: *exprimitur* twice. 15. A: *cui deest*.
19. D: *meditullitus deest*; E: *medullitus*. 21. A: *curandum*. 25. D in
marg.: *Nota bene. De capellanis*. 29, 30. DE: *nociva specialiter*.
30, 31. I: *quasi dampnantur*. 32. E in marg.: *Nota*; ib. D1: *si autem*
in purgatorio sunt.

2. *Rom. IX, 3.* 3. *Exod. XXXII, 32.* 29. Cf. Loserth,
Der Kirchen- und Klostersturm der Husiten und sein Ursprung.
Zeitschrift für Geschichte und Politik 1888, Heft 4.

tudinis sanctorum de cunctis predestinatis quodammodo retardatur. Et sic omnes sancti de illis possunt conqueri quod complementum accidentaliter beatitudinis illis deest; dampnati autem qui gaudent de prorogacione diei iudicii hos commendant, et sic si vestis nupcialis (que est caritas) ad finales nuptias requiratur, et illa *non querit que sua sunt*, videtur difficile quod talis moriens in illo proprietario proposito sit salvatus. Et cum omnis consensuens in crimine aliquo sex modorum sit ipso crimine irretitus, videtur quod tota militans ecclesia ad destruccionem huius erroris assidue laboraret.

Et quantum ad oraciones speciales, concedi debet quod illi proderunt, si proprietas nichil obsit; et specialiter oraciones que fiunt pro membris ecclesie que specialiter iuvant ipsam, sicut fuit de Christo, Petro et Paulo cum eis similibus, sed in omni tali oracione oratur principaliter pro tota ecclesia quam componunt; ut orando pro Petro oratur principaliter pro sua totali beatitudine quam pro beatitudine pedis sui; et sic est de membris ecclesie. Unde quecumque specialis oracio que non redundat principaliter in sanctam matrem ecclesiam est adeo imperfecta.

Unde multi proprietarii in induccione generali ex talibus singularibus seducuntur, cum caritativa induccio ad omnes et singulos se extendat, cum universalis dominus ex quadam proprietate applicat orandi efficaciam ad quos volet. Unde suspecta heresis est fratrum et religiosorum possessionatorum qui plus commendant oracionis specialis suffragium quam suffragium generalis, quia non videtur ratio huius heresis nisi ut perpetuitas erroris in suis cenobiis et furtivis stipendiis observetur.

Et quantum ad illud de Gregorio orante pro Trayano credere potest qui voluerit, sed ratio exigit quod quelibet talis credulitas si infuerit, insit homini citra fidem.

Supposita autem veritate huius apocryphi, certum est quod tunc Deus eternaliter decrevit pro commendacione iusticie quod iste Traianus taliter salvaretur et nunquam fuit dampnatus dampnacione perpetua. Locus autem est impertinens, ubi anima custoditur.

3. I: *actualis*; ib. A: *illis* deest. 4. A1: *Dampnati vero*. 4, 5. I: *Dei iudicii*; ib. A: *inicialis*. 13. A: *proderint*; ib. A: *michi obsit*. 15. I: *cum aliis*; ib. D in marg.: *De Christo, Petro, Paulo*. 16. DEL: *principaliter*. 17, 18. A: *tota — principaliter pro deest*. 18, 19. A: *quam pro beatitudine* deest. 23. D: *singularitibus*; ib. E: *seducuntur* deest. 31, 36. I: *Troyano*. 31. D in marg.: *De Gregorio pro Trayano*; I in marg.: *Gregorius orat pro Troiano*. 34. A: *ypocriti*. 38. I: *custoditur et cetera*.

7. I. Cor. XIII, 5. 32. Cf. De Ecclesia p. 531.

SERMO IV.

(Serm. Mixti XI.)

The foundation
of peace is faith
informed by
charity.

Fiat pax in virtute tua. Psalm. CXXI^o, 7.

Constat ex fundamento fidei quod fundamentum vere
paci⁵ est fides scripture cum virtute alia et caritate
specialiter informante, et cum fidem non concomitatur
virtus aliqua nisi affuerit quodlibet eius genus, patet
quod ad fidem formatam requiritur quodlibet genus
virtutis et gracie comitari. Unde infidelitas est defraudans
militantem ecclesiam quod regna et persone tantum¹⁰
attenderunt ad signa sensibilia cum tractatu infidelium
predicatione populi et virtute pretermisiss; per hoc
enim roboraretur et continuaretur pax in terra, cum
ecclesia dicat per angelum Luce II°, 14: *Gloria in ex-*
*celsis Deo et in terra pax hominibus bone voluntatis.*¹⁵
Cum autem maior pars nostrorum confitetur se esse
catholicam pacem perpetuam naturaliter appetentem,
convenio illos satrapas ipsos alloquens racione; nam
quilibet positus in adopcione libera duorum gratis eligere
quorum unum (et faciliter eligibilis) in multo exsuperat²⁰
reliquum fatuus foret et infidelis in casu quo concernat
salutem anime qui eligeret minus bonum. Sed quilibet
bellator regnorum est positus in adopcione habere pacem
inter illa sive discordiam, et pax longe est melior utrique
parti atque facilius, ergo infidelitatem sapit qui non²⁵
ipsam prosequitur.

Peace to be
preferred to
war.

He who chooses
war is defective
in faith,

Assumptum patet ex principio fidei quo usi sunt
cuncti martyres vel salvati. Nemo enim potest salvari
nisi de propositis duobus eligat melius atque facilius,
cum via dyaboli et via Christi sint patule cuilibet viatori.³⁰
Viam autem Christi faciliorem eligit quilibet qui sal-
vatur et viam diaboli difficiliorem finaliter eligit qui-
libet qui dampnatur. Quilibet ergo qui preeligit pugnam
talem et postponit pacem tantum plus facilem atque

1. Hic sermo nec non et sequens in codd. A, D, E, I habetur.
4. A: *Constat autem ex*; ib. D in marg.: 2. *Iste sermo impugnatur bella corpora-*
lia. Cave pro sua iusticia vel pro oppressione respondenda; A in marg.: 4'.
7. I in marg.: *Fundamentum vere pacis.* 12. I: *virtutibus.* 13. I: *cum*
eciam. 14. DE: *Luce II deest.* 17. D: *partem pacem.* 19. I in
marg.: *Argumentum contra bellatores.* 19. Codd.: *duo.* 20. AEI: *quorum*
unum deest; D: *eligibilis quorum unum*; ib. A: *et multo.* 24. A: *sine dis-*
cordia. 25. I: *igitur.* 26. DE: *persequitur.* 27. A: *ex deest*; ib. DE:
assumpto fidei; ib. A: *qua usi*; ib. E in marg.: *De finali eleccione pacis.*
30. D: *sunt patule.* 31-33. A: *salvatur* — qui deest; D in marg. inf.: *Probat*
quod melius est pacem ab inimicis exquirere vel redimere quam bella eis
movere vel eis repugnare pro sua vel pauperum iusticia. 33. D: *preelegit.*

- bonam, in fide deficit que est virtutibus aliis fundamen-
tum. Nulla enim pars bellancium negabit tam ex specu-
lativa quam practica quin si mundanos honores ac
mundi divicias cum lucris temporalibus quibuscunque
5 pro habenda vera pace renuerit quin pacem possit re-
Fol. dimere ab inimico | quantumcunque impetuose invadente.
294^b Sed constat ex fide quod omnia hec bona non attingunt
ad millecuplum boni pacis, ergo potens hec bona tam
faciliter pro bono pacis dimittere et hoc dimittens ex
10 eleccione fatua est culpandus. Nam bonum honoris vel
commodi durans ad tempus modicum nichil aut parum
valet vianitibus nisi forte illis ponentibus *hic manentem*
civitatem et nolentibus beatitudinem futuram acquirere.
Et ad hoc idem valent sedecim condiciones caritatis
15 (ut alibi declaratur). Nam cum iste condiciones sunt
manifeste contrarie bellis iam usitatis, manifestum est
quod in illis se exercitans se spoliatur a regula caritatis.
Et cum nuditas ab illa exuit hominem a regno, patet
quod quilibet sic bellans propter bonum belli nichil aut
20 modicum dimittit gratis beatitudinem quam habere
posset liberior ac facilius. Deus enim dat bonum pacis
homini eo ipso quod dat sibi virtutem aliquam quod
est facillimum, cum bonum illud consistit in dileccione
hominis racionabili quam habere possit facillime.
25 Nec valent hereticorum evasiones sive consilia in hac
parte: Dicunt enim pseudofrateres quod cum homo habet
iusticiam tam ad bonum naturale quam bonum tem-
porale quod possidet, debet usque ad mortem pro
defensione illius iusticie militare, et sub isto colore pro
30 defendenda Dei iusticia et humana ac hominis utilitate
laborat homo tam anxie in bellando.
Preterea cum homo debet diligere pauperes de
sua patria qui forent tractati nimis crudeliter ac in-
fideliter, si contratta sua per adversarios sit invasa,
35 debet militare usque ad mortem pro defensione iusticie
pauperum regni sui, et tercio cum debet hostes suos

since war can
be avoided by
the sacrifice of
worldly good.

The sixteen
conditions of
charity are
against war.

It is urged that
war is made
1. to maintain
justice,

2. to protect
the poor from
rapine,

2. I in marg.: *De bellis.* 3. D in marg. sup.: *Bonum pacis est melius quam omnia lucra mundi et omnis honor mundi pro quibus pugnatur.*
12. A: *illis deest.* 16. A: *visitatis.* 17. DE: *exercitans spoliatur.*
18. I: *ad illa.* 21. I in marg.: *Bellans spoliatur se regula caritativ.*
23. A: *cum dileccione.* 24. I: *quod habetur posse facillime;* ib. E: *posset.*
25. *evasiones;* E corrigere vult: *suasiones;* E in marg.: *Persuasiones pro bellis supra. 1.* 27. I: *quam ad bonum;* ib. I in marg.: *Pseudofrateres consulunt ad bella.* 29. D in marg.: *De pugna.* 32. E in marg.: 2.
36. E in marg.: 3; ib. D: *tercio deest.*

12. Hebr. XIII, 14.

3. and to
refrain the
wickedness of
enemies.

in caritate diligere et maximum signum amoris hostium foret ipsos a peccati sui rabie refrenare propter caritativum amorem eorum, debet militans ipsos tam in bonis fortune quam bonis corporis cruciare. Tales multas luciferinas excusaciones fingunt fratres suis 5 regnicolis per quas ipsos animant tam ad externos quam interos debellandum. Sed non dubium quin ista excusacio accusat tam fratres quam armatos qui fatue illis credunt.

Answer.
1. We are not
sure that we
are maintaining
justice, but we
know that
patience is
right.

Quoad primum fidelis cognosceret quomodo posses- 10 sionem omnium bonorum sibi adiacencium habet ex Dei gracia tamquam ex collacione misericordissimi domini capitalis. Spectat autem ad illum dominum conferre homini sub ista condicione hec temporalia, sic quod liberrime et sibi utilissime possit de istis tempo- 15 ralibus providere. Sed felix mutacio qua homo devenit (si oportet) ad miseriam hic in via, et plus diligit pacem et concordiam proximi quam hec temporalia, deperdendo ipsa per rapinam hostium (si oportet), cum Apostolus commendat Hebreos ex hoc quod *rapinam* 20 *bonorum suorum cum gaudio susceperunt*. Et (quod maius est istis) homines ex caritate disponderent se ad paciendum in corpore propter bonum patrie acquirendum. Aliter enim pugiles Christi nunquam tam voluntarie et spissim subirent martyrium; et super isto nec fratres 25 nec occupantes hec temporalia sciunt discernere utrum iuste ista possideant, cum certum sit si sint reprobi et iniusti quoad dominum capitalem, tantum prius delinquentes in Deum et proximum, quod ex iusto Dei iudicio taliter sint puniti. Si (inquam) sic est, quis 30 dubitat quin ex debito iusticie Dei expedit quod taliter paciantur? Sed quis frater scit vel alius consiliarius si maior pars regnorum sit quoad hostes sibi contrarios in hoc casu; ideo cum generaliter pars securior quoad beatitudinem sit sequenda, videtur esse sanum consilium 35 caritative et humiliter *paciendi*, quia illa est prima condicio caritatis quam docet Apostolus. Nemo enim fuit a delicto Jesu nostro immunior, cum ad dandum nobis exemplum iniuriam adversariorum passus fuit

Christ bids us
to suffer injury.

1. I: et deest; ib. A: *signum* deest. 10. E in marg.: *Responsio. 1*;
ib. I in marg.: *Possessio datur ex Dei gracia.* 29. D: *et in.* 34. I in
marg.: *Paciendum est humiliter potius quam bellandum.* 37. AEL: *quam*
dicit; ib. I in marg.: *I. Cor. 13.* 38. ADE: *et cum.*

20. Hebr. X, 34. 36. I. Cor. XIII, 4.

humillime, et ista est doctrina Jesu nostri Matth. V^o, 40:
Si quis aufert a te tunicam, da ei et pallium. Ideo indu-
 bitanter assero quod fratres qui sic balbuciant in isto
 consilio nesciunt si ipsi vel alii quibus consulunt habent
 5 in bonis que occupant iusticiam quoad Deum. Ideo non
 dubium quin istud sit perversum consilium Antichristi.

Quoad secundum patet quod vadit sub eadem stul-
 titia; sicut enim est meritorium maiores de regno tam
 in suis naturalibus quam temporalibus ista pati, sic est
 10 meritorium populo regni talis. Nec dubium quin pecca-
 tum omissionis | vel commissionis totius populi meruit
 20⁴ plus puniri. Christus enim qui scivit et potuit defendere
 suos filios ex infinita sapientia, passus fuit taliter
 cruciari. Nec dubium quin Christus ordinavit et fecit
 15 ad regulam qualitercunque fuit in talibus casibus facien-
 dum; pauperes autem et humiles scit Deus defendere,
 dum iustum fuerit et expediens ecclesie ita esse, et
 a probabili cessante tali insultu stolido dante occasionem
 ad sic crudeliter invadendum Deus mitigaret crudeli-
 20 tatem hostium, ne immunem populum sic invadant. Et
 in omnibus istis dimisso Dei consilio evangelico et pre-
 cepto ex falsis et dubiis commentis tales pseudofratres
 fingunt regulam pseudoevangelicam tam se quam popu-
 lum seducentem.

25 Et per hoc patet ad tertium quod Deo est proprium
 homines tam bonis naturalibus quam fortuitis previe
 spoliare et per hoc maliciam suam in quam scit eos
 velle procedere mitigare. Isti autem consiliarii consulunt
 nostris previe malefacere, ut ex illa celeri malefaccione
 30 bona eveniant. Sed Apostolus dicit: *Absit.* Unde dubi-
 tatur communiter si in casu aliquo potentatus seculi
 debent vi armata defendere se vel suos; nec dubium
 quin sic, cum ob illam causam portant gladium.

Notandum tamen quod multum differt causam Christi
 35 in membris suis defendere et pugnare. Possunt enim

2. If the rulers
 ought to suffer,
 so ought the
 whole people:
 moreover
 Christ can
 defend them.

3. This is
 taking upon us
 what belongs
 to God, and
 doing evil that
 good may
 come.

1. ADE: *ista* deest; ib. DE: *Jesu Christi ista*; ib. AI: *V* deest.
 4. A: *consilio* deest. 7. E in marg.: 2. 10. DE: *regis talis*. 11. I:
vel commissionis deest. 12. Codd.: *qui* deest. 14. A: *et et fecit*.
 18. DEI: *approbabilis*. 22. A: *commentibus*. 25. E in marg.: 3; ib.
 DEI: *hec*. 31. DE: *casu* deest; ib. D in marg.: *Defensio sui vel suorum*
utrum sit licita an non; E in marg.: *Potentatus seculi possunt suos fideles*
defendere; I in marg.: *Potentatus possunt fideles Christi defendere multis*
modis. 32. I: *se* deest. 35. DEI: *impugnare*.

2. Vulgate: *Et ei qui vult . . . tunicam tuam tollere, dimitte*
ei et pallium.

We may defend
Christ's cause
by not aiding
His adversaries; potentatus contra notorie adversarios legis Christi fideles
suos defendere multis modis, primo consensum atque
auxilium suis adversariis subtrahendo, quod si potenter,
regulariter et prudenter fieret, non dubium quin pars
Christi in militante ecclesia prevaleret, ut subtrahendo 5
temporalia a quocunque qui est notorie contrarius vite
Christi. Ideo consensus isti contrarius est nimis damp-
nabilis in brachio seculari.

or by
imprisoning or
banishing
notorious
enemies of His
law. Secundo modo possunt potentatus partem Christi
contra dyabolos istos defendere vel incarcerando vel 10
cum moderamine puniendo vel (quod plus placet mihi)
proscribendo notorie adversarios legis Christi. Nam
secundum fidem evangelii II^a Joh. 11: *Quicumque dixerit
illi Ave, communicabit operibus eius malignis*. Proscriptio
ergo est fuga regalis contra tales adversarios et inimicos 15
precipuos regum terre et regnorum suorum. Et in om-
nibus istis oportet reges bellare evidencius quam non
oportet ipsos latrones et proditores suos puniendo
secundum leges hominum debellare. Unde blasphema
est desperacio hominum in debellacione hostili pro 20
causa sua confidere in bellante, cum Jeremie XVII°, 5
dicit Deus: *Maledictus homo qui confidit in homine et
ponit carnem brachium suum*. Sicut enim in fide, sic in
spe contingit viantes notorie oberrare, tamen sicut
nichil debet credi nisi veritas, sic non debet sperari in 25
aliquo nisi in Deo vel adiutorio quod Dei providencia
ordinatur.

Christ's rebuke
to Peter for
using the
sword. Sed multi sunt blasphemi hodie qui plus confidunt
et sperant in humano adiutorio quam divino; quod
Christus dampnavit reprobando Petrum auriculam Malchi 30
in capcione sua ex zelo sancto (ut credidit) abscentem;
et patet quod tempore legis gracie nedum non oportet
sed ex lege Christi oporteret eius filios corporaliter non
pugnare. Potest autem fidelis in altero fideli accessorie
vel ministratorie confidere vel sperare, sed illud ana- 35
logum per se sumptum dicit spem vel confidenciam
principalem, ut servientes dyabolo et Dei servicium
omittentes ponunt spem sui adiutorii principaliter in
dyabolo vel in mundo. Et istud docent fratres fieri tam

2. E in marg.: 1. 9. DE: *possent*; ib. E in marg.: 2. 10. D:
diabolum. 11. A: *in moderamine*. 13. AI: *II^a deest*. 14. AI: *suis*
malignis. 15. I: *igitur est*. 19. A: *blasphemia*. 30. D in marg.:
Conclusio principalis. Cave; ib. D: *Petro*; ib. A: *Machi*. 38. D: *spe-*
cialiter.

in consilio quam in facto; et ista est una secrecior heresis quam fratres publicant in hoc mundo.

Dicitur enim quod Urbanus VI. absolvit homines a pena et culpa quicunque laborant viriliter Robertum Gibbonensem suum adversarium debellare et econtra Robertus dictus Clemens absolvit a pena et a culpa quoscunque qui Urbano vel suis complicitibus adversantur. Et ex evidencia magna supponitur quod, sicut fratres adinvenerant medium istud dyabolicum, sic sedule illud in opere exequuntur, cum fratres in regno nostro, vocati doctores theologie, sed potius doctores scole dyaboli, virtutem istius absolucionis publicant, et sic supponitur fratres subiectos Roberto in regionibus sibi subditis publicare, et a mundi inicio non fuit heresis patencior promulgata, cum in re concedunt quod licet cuilibet christiano de christianismo occiduo occidere fratrem suum. Nam quilibet de ista habitabili tenet cum altero, et quicunque occiderit reliquum papam vel suum complicem aut nitens ad hoc effectualiter est a pena et a culpa (ut false fingitur) absolutus. Sed fratres pharisaice dicunt et non faciunt, cum iuxta declarata alibi fratres si illud ut fidem crederent, nulli eorum nec senes nec iuvenes in Anglia remanerent. Sed cum non obstante sua promulgata indulgentia non pro illa habenda laborant de regno, probabiliter supponitur a multis quod sua promulgacio est falsa fidelium seductiva.

Moveret autem ad discredendum huic heresi quod Christus cuius vita fuit longe melior quam alter istorum paparum cum suo dominio Petrum, quia in defensione vite magistrí sui pugnavit cum Malcho, notabiliter increpavit, et (ut dicitur Luce IX) Christus noluit vindictam capere de Samaritanis licet sibi et suis negaverint necessaria vite ministrare. *Filius, inquit, hominis non venit animas perdere sed salvare.* Et Paulus edoctus per magistrum hunc optimum dicit Rom. XII, 19°: *Non vosmet ipsos defendentes carissimi sed date locum ire;*

Each pope absolves those who fight against his rival.

This would make it lawful for every Christian to kill his fellow

If the friars believed their own preaching, they ought all to go off to the crusade.

Christ refused to take vengeance.

1. A: concilio. 2. ADE: hoc deest. 3. DE in marg.: A pena et a culpa; ib. l in marg.: Bellum inter duos papas. 5. D: Givonensem. 8. AD: quod sic; E corr.: sicut. 9. I: adinvenerunt; ib. I: istud. 10. DEI: in opere deest. 12. AD: virtute. 15. DEI: iure; ib. D: contendunt. 17. A1: isto. Cf. pag. 49, l. 2. 18. D: populum. 18, 19. A: complices. 27. E in marg.: Pro non defensione; ib. Codd.: movent; E correx: moveret. 32. D: negarunt; E: negaverunt; I: negaverint. 35. DE: suum optimum.

5. Cf. Cruciatam, Pol. Works, ed. by Buddensieg, pag. 600. 32. Lucae IX, 54—56. 33. ib. 56.

scriptum est enim: Michi vindicta et ego retribuam. Et si non aliqua istarum trium evidenciarum moveat pro hac parte, certum est quod utriusque istorum paparum presumptio est plene dyabolica et fidelis populi destructiva. Et cum totum genus humanum sit una persona,⁵ sicut et tota ecclesia, patet quod ista persona fratrum tam monstruosa et tam in verbis sibi ipsis contraria excitat ad contradictoria et (ut verbis asserit) credit tamquam fidem catholicam partem suam. Et tunc indubie ista persona fratrum ostendit, quod sit precipuus filius satane et discipulus Antichristi.

The friars are the leaders in this mischief.

Et licet multi alii in christianismo occiduo sint in eadem dampnacione, fratres tamen inicialiter atque precipue, cum ipsi specialiter animent partes contrarias ad hanc pugnam et asserunt esse fidem catholicam¹⁵ quod papa, (qui est pater suus) sit caput totius militantis ecclesie. Unde fratres, ut caveant caucius argumenta christianorum in ista materia, dampnarunt ut heresim

They maintain that a prelate, as such, is a chief member of the Church.

in suo concilio Terremotus quod solum predestinati sint partes sancte matris ecclesie, ymmo (ut inquirunt) quicunque prelatus electus secundum leges humanas, sive papa sive episcopus sive prelatus alius, est precipuum membrum sancte matris ecclesie. Et sic ista persona fratrum dicit quod uterque istorum paparum est caput

As a corporate body the friars assert both popes to be head of the Church.

sancte matris ecclesie, quia (ut secundum partes ista²⁵ persona monstruosa arguit) uterque istorum paparum fuit secundum leges humanas electus legitime, et sic fides antiqua de sancta ecclesia catholica condempnatur et fides nova antichristiva catholicatur; cuius causa videtur apud istos ypocritas esse talis: laborant enim³⁰

This is to keep themselves in favour, whichever succeeds.

ad colorandum suam heresim tamquam catholicam et quod sint sancti a suo patre dum ad regnum venerit premiandi, ideo implicant se cognacionem habere et affinitatem cum Christo quomodocunque hic fuerint superati. Certum quidem est ex fide quod omne membrum sancte matris ecclesie citra Christum est sponsa Christi et Dei filius specialis; et certum est quod persona fratrum quoad alterum istorum paparum si non

1. DEI: enim deest; ib. D: vindictam. 2. D: moyet. 9. A: fidem deest. 12. A: sunt; ib. E in marg.: Fratres sunt filii sathane. 14. A: animant. 18. D in marg.: Dampnacio. 29. I: catholica. 32. DE: sancti deest; ib. D: regendum. 34. DE: affinitates. 35. I: separati.

19. Cf. Fasc. ziz., pag. 277—282. It probably refers to concl. XVI. (In W.'s opinion only 'presciti' were in mortal sin).

quoad utrumque est membrum dyaboli, et cum membrum Christi sit Christus, alter istorum est veraciter Antichristus. Et sic implicat ista persona fratrum Christum esse cum dyabolo desponsatum. Cur ergo non licet permixtim indifferenter uti legibus tam affinium personarum?

O quam gloriosum fuit istud consilium quod dampnavit antiquum symbolum de ecclesia sancta catholica et celebravit matrimonium inter Christum et dyabolum. Sed procul a fidelibus hec fratrum heresis; nam iuxta illam matrimonium istud sceleste licenciat quoscunque qui per symoniam adepti fuerint prelaciam in ista heresi continuare, cum defendit illos esse membra sancte matris ecclesie. Non (inquiunt) requiritur quod homo sit predestinatus vel in gracia secundum presentem iusticiam ad hoc quod sit membrum sancte matris ecclesie, quia tunc quilibet prelatus conversans nobiscum sive papa sive episcopus non foret credendus esse membrum sancte matris ecclesie, cum tamen dicant esse fidem catholicam quod iste papa vel iste sit caput sancte matris ecclesie et sic membrum. Sed Deo gracias quod non est fides credere quod iste papa unquam erit caput vel membrum ecclesie triumphantis. Et dimissis infinitis heresibus in ista materia unum videtur mihi probabiliter estimandum quod nunquam erit segura pax in ecclesia militante, antequam isti fratres apostate fundamentaliter heretici et blasphemii a sancta matre ecclesie sint proscripti. Non enim possunt subterfugere quin sint heretici in isto articulo de sancta matre ecclesia et sic in causa istorum paparum per fratres publice ventilata; nam ut 30 dicit Psalmus Deo: *Pax debet fieri in virtute tua* et non Fol. in virtute ypocrite Antichristi, et *habundancia pacis* debet fieri *in turribus* sancte matris ecclesie, qualis fuit 29⁵ Christus cum suis apostolis et ipsos sequentibus. Sed quia caremus talibus prelatis nobiscum conversantibus 35 quoad statum notorium, ideo non mirum si proscripta pace surrepat in nostra ecclesia perturbacio bellorum.

Nec dubium quin declinacio a lege Christi in qualibet trium parcium ecclesie sit in causa. Turres enim

Friars say that simoniacs are members of the Church.

There will never be true peace, until the friars are suppressed.

Departure from Christ's law causes all this evil.

4. 5. D: permixtum. 5. tam; A: tante. 10. E: licenciat. 12. A: membrum. 20. D in marg.: Nota. 21. I: unquam. 22. A: in dimissis. 25. DE: fundabilitur. 27. D: sit. 30. D: Psalmista; ib. I: Domini. 34. A: quia deest. 37. E in marg.: Causa perturbacionis et discordie in ecclesia militante.

ecclesie Antichristi que procurant perturbacionem et bellum succedunt loco turrium ecclesie Jesu Christi, et sic defectus artis custodiendi turrim propriam contra dyabolum et hostes alios est causa perturbacionis et discordie in ecclesia militante. Custodiamus ergo fideliter 5 turrim nostram per inhabitantem Christum per gratiam, et non dubium quin totus exercitus dyaboli non prevalet contra illum, quia ipse est potencior, sapiencior et voluntarior habens plurem et pociorem exercitum adiuvantem. Ideo (ut declarat Lincolniensis) omnes 10 res mundi non possunt necessitare ipsam animam ad peccandum nisi gratis consenserit.

SERMO V.

(Serm. Mixti XII.)

Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem 15
pe te. Psalm. CXXI^o, 8.

The Church
is the
congregation
of the
predestinate.

Videtur sanctum prophetam celesti lumine inspiratum de sancta matre ecclesia dicere *propter fratres meos* corporaliter vel spiritualiter doctrina vel suffragio adiu-
vantes et *propter proximos meos* eciam de natura 20 angelica noticiam inspirantes *loquebar pacem* de ecclesia matre nostra. Constat autem ex fide quod ecclesia est solum congregacio fidelium cuiusmodi sunt predestinati, cum presciti sint necessario infideles. Ista autem ecclesia catholica dividitur in tres partes, scilicet in ecclesiam 25 militantem, ecclesiam dormientem et ecclesiam triumphantem. Et istam divisionem antiquam solemnizat cantus ecclesie in festo Dedicacionis ecclesie, dum sic dicit:

Rex Salomon fecit templum 30
Cuius instar et exemplum
Christus et ecclesia.
Sed tres partes sunt in templo

5. I: igitur. 12. EI: consenserit etc. 13. A in marg.: S. V: D in marg.: 2. 19. I: et proximos corporaliter; ib. DE: doctrina et suffragio. 20, 21. DE: et propter proximos — noticiam inspirantes deest. De natura: 1: de nulla. 22. DI in marg.: Ecclesia quid; E in marg.: Ecclesia; A in marg.: Quod ecclesia est congregacio fidelium cuiusmodi sunt predestinati, et illa dividitur in tres partes, scilicet in militantem, dormientem et triumphantem. 24. D in marg.: Ecclesia triplex; I in marg.: Ecclesia catholica dividitur in tres partes. 27. A: Et sancta; ib. A: antiquus.

30. Cf. Serm., Part. II, pag. 354, De Ecclesia, pag. 97.

Trinitatis sub exemplo:

Ymma, summa, media.

Prima signat vivos cunctos,

Et secunda iam defunctos,

5 *Redivivos tercia.*

Pacem autem ecclesie secunde et tercie supponimus pro hoc loco et de pace militantis ecclesie aliquid est dicendum. Arguitur ergo tripliciter quod ecclesia eciam militans securata ex fide scripture supra membra dya-
10 boli est in pace; primo per illud Joh. XVII°, 11, ubi Christus indubie orat pro sua ecclesia, *ut sint unum sicut pater et ipse unum sunt*; ubi patet quod oportet Christum exaudiri pro sua reverencia, dum sic racionabiliter orat pro sponsa sua. Ecclesia enim Christi non
15 solum est una persona sicut pater et ipse sunt una substantia vel natura, sed divinitas in Christo ac humanitas sua sunt una persona, sicut per incarnationem habet unam ecclesiam sponsam suam, et sic ecclesia est una unitate caritatis predestinacionis et unitate vir-
20 tutis regitive per totum corpus ecclesie indefectibiliter influentis. Unde in principio capituli Joh. XVII sic habetur: *Sicut dedisti ei, hoc est, tu pater dedisti filio potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei det illis vitam eternam*, ubi loquitur indubie de dacione qua
25 pater dat filio hominem, ut sit spiritualiter membrum suum; nam cum pater dat sic filio tamquam sponsam dat sibi singulariter, sic quod oportet Christum ex lege gracie dare cuilibet tali beatitudinem.

Item, I^a Joh. II°, 19, sic scribitur: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*; ubi notum est quod Evangelista loquitur de prescitis inter membra ecclesie; et constanter asserit quod, si fuissent ex ecclesia, permansissent finali perseverancia in caritate cum illa.
30 Unde I^a Joh. III°, 9 sic habetur: *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo*

The church militant is secure against the members of the devil.

St. John says that the reprobate are not of the Church.

3. DE: *Ymma pars*; I: *Ymma signat*; A: *Prima pars signat*. Correx. 8. I: *igitur*; ib. E in marg.: *Ecclesia militans est in pace. Probatur tripliciter*; I in marg.: *Ecclesiam militantem esse in pace probatur tripliciter*. 13. *Christum*; A: *ex^m = exemplum*. 18. D: *ecclesiam* in marg. not in textu; E in marg.: *Ecclesia sancta est una*; I in marg.: *Ecclesia tripliciter dicitur una*. 24. DE: *de dacione*. 26. D: *nam quem*; I: *nam quedam pater*. 29. A: *Exierunt ex*; ib. A in marg.: 2. 34. DE: *finali perseverancia* deest.

manet, et non potest peccare quoniam ex Deo natus est; ubi certum est quod Evangelista loquitur de nativitate ex semine predestinacionis et de peccato finalis impenitencie; et I. Joh. V^o, 18 sic scribitur: *Scimus quoniam omnis qui natus est ex Deo non peccat, sed generacio Dei* 5 *conservat eum et malignus non tangit eum,* ubi notum est quod loquitur de peccato finalis impenitencie, a quo malo petimus liberari. Si autem filius regis terreni vel alterius potentatus seculi habet preeminenciam ex dignitate patris sui, ne scurriliter sit tractatus, quanto 10 magis generacio filii Dei adoptivi causat in eo quandam prerogativam ex virtute seminis sui absconditi, ne sic a dyabolo superetur; unde per malignum intelligitur ipse dyabolus et per tactum maligni intelligitur in temptacionem induccio. 15

The wicked one touches us when our will is joined with his.

Illam autem secundum philosophos tangunt se quorum ultima sunt simul; ultimum autem animi et dyaboli sunt sue voluciones cum potencia ultima et summa racionabilis creature sit sua voluntas. Iste autem voluntates sunt simul, quando in una volu | cione ultimate et indebite sunt coniuncte; dyabolus autem non potest predestinatum sic tangere. Fol. 255^b

The members cannot be separated from the head.

Item, ad Eph. I^o, 22, 23 dicit Apostolus quod *Deus Christum dedit caput supra omnem ecclesiam que est corpus ipsius.* Si autem ecclesia cum singulis membris 25 suis sit corpus Domini, manifestum est quod intra hoc corpus oportet esse virtutem aliquam regitivam, et cum oportet quod sit Dei virtus et Dei sapiencia quam nec dyabolus nec creatura aliqua poterit superare, manifestum est quod nullum membrum illius corporis potest 30 ex infirmitate vel casu aliquo separari. Ideo dicit Apostolus I. Cor. XII°, 9 quomodo est sanitatis concordia inter singula membra Christi. Nec est audiendus Johannes papa XXII. qui in suis extravagantibus fidelibus dicit quod ecclesia Christi non est proprie unum 35 corpus, cum directe tunc diceret quod ipse non est caput vel membrum illius corporis, eo quod ex luci-

Error of Pope John XXII.

1. *quoniam*; E: *qui*. 4. I: *scimus quod*. 10. D: *potestatis sui*.
16. E in marg.: *Tactus maligni*. 17. I: *cum et*; ib. A in marg.: *Voluntas est summa potencia et ultima racionabilis creature*. 18. DEI: *voluciones*; ib. I: *potencia volitiva*. 19. I: *rationalis*. 20. DEI: *volicione*.
23. A in marg.: ? 25-27. I: *ipsius* — *corpus deest*. 32. ADE: *sanitas*.
34. E in marg.: *Johannes XXII in Extravagante abutitur*.
34, 35. I: *infidelibus*. 36. DEI: *tunc deest*.

ferina superbia non habet humilitatem evangelicam per quam eius membra singula sunt compacta. Quomodo ergo ille dyabolus foret membrum ecclesie qui supra luciferinam superbiam sentit infideliter de se ipso, sic
 5 quod per electiones frivolas et conversaciones Christo difformes statuatur caput aut membrum Christi et cum ipso perpetuo desponsatus?

Ex fide autem scripture tam clare patet quod nemo potest desinere esse membrum sancte matris ecclesie
 10 vel perpetuo condemnari, et hinc viantes quibus non fiebat hec revelacio sicut fiebat apostolis non debent viando presumere quod sint capita vel membra illius ecclesie, sed dum faciunt quicumque fuerint, sua vita et presumptio contradicunt. Et patet ex fide quod om-
 15 nia membra sancte matris ecclesie eciam militantis ex unicordi iuvamine et defensione virtutis regitive contra ipsum dyabolum et omnes hostes anime continue sunt in pace, et per consequens, presciti qui sunt membra dyaboli, in quantacunque magna pace appareant, con-
 20 tinue sunt turbati, cum habent infirmitatem finalis inpenitencie ducentem ad mortem secundam.

Notandum quod secundum variacionem logice et opiniones in fide de necessitate futurorum oportet in forma loquendi homines variare, ut illi qui ponunt
 25 summam libertatem contradiccioni ad salvacionem vel dampnacionem in quocunque homine dum sic viat; illi (inquam) camerant verba sua et sensum compositum et divisum, ut non stat quod predestinatus vel membrum ecclesie sit dampnatum, licet facillime membrum ecclesie
 30 possit dampnari et non esse membrum ecclesie.

Alii autem (cum quibus nunc ego) dicunt ex determinatione divina necessitatem quorumlibet futurorum, et illi imponunt modo quo loquitur scriptura Joh. et alii quod talis predestinatus non potest dampnari vel
 35 in dampnacionem induci vel a dyabolo ita tangi. Et hoc bonum habemus pre ceteris quod possumus plane concedere fidem scripture modo quo Christus loquitur, Johannes, Paulus cum ceteris, ut concedimus cum

We cannot know whether we are members of the Church.

A man's language on this point varies according to his belief in necessity.

We hold that the predestinate cannot be brought to damnation.

3. foret; A: est. 8. A in marg.: *Conclusio.* 14. I: *presumptorie.*
 15. D: *membra illius ecclesie militantis.* 19, 20. E in marg.: *Presciti continue sunt turbati.* 23. I: *opinionis.* 25. A in marg.: *Prima opinio.*
 28. AD: *noscatur.* 29. ADE: *ecclesie deest;* ib. E in marg.: *Predestinatus non potest dampnari.* 31. A in marg.: *Secunda opinio.* 33. A in marg.: *Quod omnia que eventient necessario eventient.* 35. DEI: *temptacionem.*
 36. I: *haemus pre ceteris.* 38. A: *ut deest.*

Johanne quod *qui natus est ex Deo non potest peccare*, et ita de ceteris ut habens revelacionem quod quis peccet peccato ad mortem, hoc est, peccato finalis inpenitencie pro salvacione illius superflue exoraret, et sic tollere possumus per blasphemam inconvenienciam que sequuntur ut quod Deus eternaliter ordinavit sic fieri, et tamen tu potes facillime impedire ne sic fiat, ymmo quod Deus non taliter ordinavit. De ista materia patet in Trialogo.

Blasphemy of prelates who extol their persons above Christ.

Et in tales blasphemias cadunt profundius illi prelati ecclesie qui extollunt suas potencias supra Christum, dicentes generaliter quod possunt absolvere a pena et culpa quoscunque qui iuvant efficaciter ad suos adversarios corporaliter destruendum. Nec mirum de ista potencia, quia (ut false inquirunt) possunt Christum cum dyabolo faciliter desponsare, ideo possunt in blasphemias que sequuntur. Sed unum scio quod non laborant generaliter et efficaciter pro pace ecclesie militantis. Videndum est ergo ex fide scripture per que media foret pax ecclesie efficacius stabilita; et videtur michi quod per sustentacionem ordinacionis Christi, et per consequens, per extincconem tradicionis contrarie.

The peace of the Church would be established by doing away with new-fangled corruptions.

Ex quo patet quod destruendo istos novos ordines, istas clerici in temporalibus dotaciones et breviter sequendo universaliter Christum in moribus appropinquando ad statum innocentie foret pax militantis ecclesie stabilita et non per determinacionem pape, per appositionem signorum notarii nec per talia signa frivola humanitus adinventata. Prima pars patet ex hoc quod pax non datur hominibus nisi gracie et miraculose Deus dederit ipsam. Sed per predictum medium Deus citissime daret illam, ergo conclusio. Et secunda pars ex hoc patet quod talia signa adultere generationis provocant Deum ad iram; ideo vel sunt inpertinencia vel contraria paci anime. Unde Yob IX°, 4³⁵ dicitur: *Quis restitit ei et pacem habuit?*

Fol. 205^e

1. D in marg.: *Nota bene.* 2. *de ceteris*; D: *deceat*; E: *decel*, corr. *de ceteris*. 3. I: *pro Salomone illius*. 14. DE: *carnaliter*. 18. DE: *et generaliter* deest. 19. D in marg.: *Nota de pace procuranda*; I in marg.: *Pax ecclesie per que media foret efficaciter stabilita*; E in marg.: *Media pro pace ecclesie stabienda*. 21. D: *ordinis Christi*. 23. A in marg.: *Conclusio*. 28. I: *notarii*. 29. A: *adventa*. 31. DE: *propter dictum medium*.

1. I. Joh. III, 9. 8. Trial. lib. II, 14 De predestinacione. III, 7 De gracia predestinacionis.

Ex quo videtur quod effusio oracionum cum processionibus et vita contraria, multiplicatio sacerdotum dotatorum pro bellantibus deprecantium et generaliter servatio rituum humanorum dimissa lege Domini non
5 proficiunt, sed tardant vel impediunt pacem ecclesie procurare. Patet ex hoc quod non daretur pax nisi per Christum qui ex omnibus huiusmodi ritibus irritatur. Quomodo rogo non irasceretur Deus ad hominem tam mendaciter exorantem qui in voce per labia dicit unum
10 et in re fallaciter facit contrarium? Nonne dicit Christus Matth. XV°, 8: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*. Et sic breviter videmur ad pacem rogare atque disponere et ad contrarium assidue laboramus.

Novel rites hinder the peace of the Church.

15 Si ergo regnum nostrum haberet sapientes prelatos, curatos qui in moderamine positi predicarent assidue tam verbo quam opere legem Christi, hoc (inquam) foret medium ad pacem in populo procurandam. Si enim sacerdos in Christi nomine et sancta conversatione vivaciter diceret viris bellantibus quomodo tam
20 fama bellorum quam ambicio temporalium nocent homini et quomodo necessitantur pro tempore sibi incognito misere mori et tunc tota sua occupacio laboriosa in bellis non proderit sed nocebit: Si (inquam) tales
25 exhortaciones fuerint in bellatorum cordibus seminate, plus facerent ad pacem spargendam in cordibus hominum quam tradiciones hominum dimissa fide scripture hodie usitate. Nam (ut patet Luce IX et declaratur Sermone XVI et de Pace vide Sermone XXXI) corda
30 vivencium sunt terra que ex iniecto semine debent esse fructifera. Ipsa autem terra fraudata ex inieccione veri seminis et cultura temporanea diligentis cultoris necesse est quod dicta terra producat spinas aut herbas nocivas
35 indomitas ad pugnandum.

We want wise prelates and preaching curates to tell men the evil of war.

Sicut enim agriculator se sollicitat circa fructus utiles terre sue, sic longe magis debet curatus anime esse

A curate should be a good husbandman.

1. D in marg.: *De multiplicatis oracionibus*; I in marg.: *Oraciones in processionibus quomodo impediunt pacem*. 6, 7. DE: *per Christum huiusmodi ritibus irritatum*. 9. DEI: *qui enim*. 11. DE: *Matth. XVII: 1: X*. 17. A: *in hoc: inquam* deest. 23. AI: *sua* deest. 25. E in marg.: *Exhortaciones pro bellatoribus*. 27. AI: *humane*. 28. I: *declarat*. 29. DEI: *in sermone*; I: *sermone* twice. 30. I: *vianctum*. 31. E: *ex* deest. 34. D: *induit*. 36. E in marg.: *Nota*.

29. Vide infra Serm. XLIII *Pax vobis*, Joh. XX, 19.

sollicitus circa seminacionem et edificacionem cordium subditorum, ne videlicet iniciat falsum semen ut mendacia, ludicria vel saluti anime impertinencia sed cum prudencia verbum Dei, et omnino quod faciat quod in ipso est ad spinas, tribulos vel alias herbas nocivas anime evellendum; et omnino quod caveat ne terra cure subdita iaceat inculta, quia ociositas maxime impedit pacem cum Deo et pacem hominis cum homine ac se ipso, cum oportet terram nostram fructificare secundum naturam seminis iniecti vel sterilesce instar vinee que loco uvarum labruscas produceret vel caules aut herbas alias contrarias tranquillitati hominis ac eciam vere paci.

Abuses that have followed the endowment of the Church.

Et patet quomodo a tempore dotacionis ecclesie prelatorum occupacio in vinea Domini est perversa. Et patet ex practica experimentalis quomodo ab illo tempore sunt bella dissensiones et pullulaciones inutiles (ut prophetat Christi evangelium) in ecclesia seminata. Et cum radix omnium malorum cupiditas impedit per Antichristos ne via Domini declaretur, et cum hodie ad tantum invalescunt prelatorum tyrannides quod fidelis qui eorum venena detexerit et questus suos personales impedierit erit statissime condempnatus, et propter refrigerentem caritatem pauci vel nulli sunt qui confidentes in Dei adiutorio tanto periculo se exponunt, et tamen si servant mandata decalogi, diligendo Deum et proximum sicut debent, tenentur ex lege caritatis pro spe retribucionis diligere plus animam proximi quam corpus proprium et in spem iuvaminis Dei angelorum, et sanctorum hominum loqui fiducialiter que ad pacem forent militancium et generaliter matris nostre, cum Psalmus dicat in themate: *propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te.*

Et utinam procures nostri et prelati qui consulunt continue pro pacis mediis acquirendis studerent et crederent istam pacis sentenciam. Tunc enim non dimitterent partes castri nostri apertas per quas hostes possent intrare libere et insolenter nec negligenter in eius turribus

2. D: subditorum vi . . . iniciat sed semen (vi sequitur lacuna); E: ne vi sed semen. 4. A: Dei deest. 6. A: et omni; ib. I: cure se. 10. D: vecti seminis. 12. I: ac deest. 17. In marg: Cupiditas impedit predicacionem. 19. A1: et deest. 21. E: et questus deest. 23. A: refrigerentem caritatis. 26, 27. pro spe; D: prospere. 31. I: themate deest. 35. D in marg. glossa tschechica: Neklydnie (id est, bellicosi seu insolentes). 37. D: negligenter; ib. D: in cuius; ib. turribus; E: curritur; I: tribus.

31. Psalm. CXXI, 8.

vagarentur. Sed oportet ex fide priori concedere quod membra ecclesie, licet rarenter fuerint in nostra habitabili seminata, non obstante tota ista perturbacione tot hostium sunt in pace, quia absit quod Deus noster permitteret pacem et salutem filiorum suorum a talibus dyabolis dependere. Custodiat ergo quilibet nostrum
 Fol. 29⁵ secundum formam scripture contra hostes anime | castrum suum et in pace sunt omnia que possidet; cum licet Deus posset dicere quod propter filios suos paucos et
 10 raros factus sit *sicut vir qui post vindemiam congregat racemos* paucos in sua vinea derelictos, tamen ex fide debemus credere quod si predestinati sumus longe plures et potenciores nobiscum sunt quam cum nostris adversariis qui invadunt.

15 Teneamus ergo fidem quod illi non possunt nisi corpus nostrum occidere, quod si faciunt servata constancia et virtute, necesse est auctorem pacis in cordibus nostris pacem perpetuam stabilire. Quis ergo tam vecors in anima vel ignavus qui considerat quod oportet ipsum
 20 necessario mori et non leviolem vel plus gloriosiolem mortem quam mortem pro dicta pace ecclesie et propria tollerando non gratanter hanc mortem levem et salubrem pacienter tolleraret et sic per virtutes et specialiter caritatem continuatas usque ad mortem factus
 25 erit in pace perpetua locus eius.

Let us be willing to die for the truth.

SERMO VI.

(Serm. Mixti XIII.)

Cum ieiunatis, nolite fieri, sicut ypocrite, tristes.
 Matth. VI°, 16.

30 Hoc evangelium docet quomodo est a fidelibus ieiunandum, cavendo a peccato ypocrisis et intendendo fidei devocionis. Si enim perfecte caveas ab ypocrisi, a peccato quolibet es immunis, quia sicut est connexio virtutum, sic eciam peccatorum. Nec est possibile esse
 35 hominem nisi dicat se naturaliter esse ad Dei similitu-

If free from hypocrisy, we are free from all sin,

7. I: *formam fidei et scripture.* 9. I in marg.: *Pauci sunt filii dei.*
 17. DE: *in deest.* 18. DE: *stabiliri.* 19. A: *animo.* 20. A: *gloriosam.*
 21. 22. D: *proprie.* 23. A: *pacifice.* 25. E: *eius. Sequitur aliud.*
 I: *eius etc.* 26. A in marg.: *Sermo VI;* D in marg. in red ink: *Sermo in capite ieiunii.* 4. Hic sermo in codd. ADE: *habetur.*

9. Cf. Michaeae VII, 1. 26. Gospel for Ash-Wednesday, Cf. Wyclif's Sermons, ed. by Arnold, II, pag. 38.

since every
sinner is a
hypocrite.

Most of all
hypocrisy is
found among
the religious,
especially friars.

Their false
pretences.

dinem et peccata quodammodo fugientem, cum natura-
liter timet penam et cum in facto peccati dicit oppo-
situm, patet quod omnis peccator ut sic est ypocrita,
specialiter tamen ille qui se simulat sanctum forinsecus,
cum tamen sit mente plenus spurcicia, sicut Matth. XXIII :
prophetat Christus de religiosis sui temporis, et in
religiosis nostris reliquie usque hodie sunt servate;
omnes enim illi in habitu et signis falsissimis clamant
populo ex institutione hominum quod sunt sancti, et
tamen est patens repugnancia in vita, ut suppono hic 10
ex alibi declaratis. Non enim habent signa sensibilia a
Deo instituta in officium sanctitatis, sed pater eorum
sophista dyabolus istam apparenciam illusivam populi
suis filiis adinvenit. Quam (rogo) sanctitatem non pos-
sent fratres Deo facere magis abscondite, licet suus habi- 15
tus, suum claustrum et cetera cerimonie non hec clament?
Unde ubi Christus pernoctavit in oracione, ut oracio
sua sit mundo abscondita, et eadem ratione ieiunavit
cum bestiis in deserto, fratres expectant ad transitum
suum per villas et assistenciam patentem populo, ut 20
sua oracio et missa sint mundo plus patula.

Et hinc dicitur quod fratres necessitati sunt in pre-
sencia populi pluries celebrare, et sic fratres nedum
exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunan-
tes corporaliter, cum extra naturalem terminum cutem 25
corporis sepe ostendunt populo vel assistente apparencia
de hoc gaudent; sed omnis tamquam generacio adul-
tera ad dicendum sanctitatem ponunt extra debitum
terminum signa sua. Affectant enim in apparencia po-
puli acerrime ieiunare, cum exhinc observant silentium 30
et alias incarcerationes frivolas, ut videantur ex vi
ordinis necessitati a culpa criminis abstinere, cum tamen
ex fide radix criminis mundo absconditi sit in mente.
Sed non potest hec fraus dyaboli omnimode delitere
quin istorum ypocritarum heresis, onerancia populi et 35
fraudes alie sint percepte. Que (rogo) maior heresis
quam ut fidem asserere quod Christus sit generaliter

5. DE: sic Matth. XXIII. 6. A: cum religiosis. 8. E in marg.:
Religiosi private leges sunt ypocrite. 11. DE: signa sua. 12. D: sed
patet. 16. A: cetera deest. 21. DE: sit. 25. DE: cum iusta.
26. A: ne assistente. 29. E: terminum deest. 30. acerrime; A: a cri-
minis; B. E in marg.: Nota. 31. Rectius (ut videtur): incarcerationes.
33. D: sint. 34. DE: omnino delitere. 36. alie; A: c.

cum istis prelati, licet dyabolis et suis ordinibus, desponsatus?

Et quantum ad onus ecclesie, patet ex fide scripture quod Christi religio et suorum est cavere ut venenum ne sint fidelibus onerosi. Nam onus tale impediret ne sermo Christi a suis discipulis acceptetur; unde Christus, licet nunquam acceptaverit corporalem elemosinam nisi a suis domesticis gratis conferentibus sine murmure et retribuit illis spiritualem elemosinam infinitum quodam modo plus valentem, tamen fecit in corporali elemosina duplicis sui convivii patrie recompensam. A quo edoctus Paulus dicit II Thess. ultimo: *Denunciamus autem vobis fratres ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinato et non secundum tradicionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos neque gratis panem manducavimus ab aliquo sed in labore et | fatigacione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus.*

Christ's religion bids not to be burdensome to the faithful.

Ex quo textu patent tria notanda istis privatis ordinibus (si velint attendere), primo quod fratres debent a globo fratrum se abstinere qui hanc regulam apostolicam non observant; quo servato globus istorum apostatarum non foret sic irregulariter congregatus. Et hec ratio quare quidam religiosi se abstrahunt a comitiva et communicacione intoxicativa horum fratrum.

This text teaches three things:
1. The great body of friars who break this rule should be avoided.

Secundo patet ex dicto Apostoli quod fratres non obstante dispensacione papali vel auctoritate sui novi ordinis debent servare in istis regulam quam Apostolus illis donat. Ideo dicit quod oportet in labore et omnino in non gravacione populi apostolos imitari; ideo dicit Apostolus quod sic vixit ut *formam daret sequentibus ad ipsum* in vivendo similiter imitandum.

Friars should work as did the Apostles,

Et tercio patet quod imminente casu quo ex fratrum copia populus gravaretur, laborarent manibus colendo terram pro suis fructibus preparandam vel alium corporalem laborem quem Spiritus Sanctus eos docuerit exercerent. Sic enim fecit Vas electionis, licet non habuit

and in some cases should labour with their hands.

5. A: *impediret ut.* 8. A: *murmur est.* 10. A: *cum fecit.*
13. E in marg.: *Ociosi fratres.* 17. DE: *manducamus.* 20. E in
marg.: *Tria documenta;* AE in marg.: *1.* 25. A: *quidam* deest. 26. *et;*
E: *vel.* 27. AE in marg.: *2.* 31. DE: *non* deest. 32. DE: *quod*
formam. 34. AE in marg.: *3;* ib. A: *patet ex.*

12. II. Thess. III, 6-8. 32. ib. II, 9.

Example of
St. Paul.

conglobatam multitudinem onerosam ad dandum exemplum posteris similiter faciendum.

Similiter II Cor. XI, scribit Apostolus: *Alias ecclesias expoliavi accipiens stipendium ad ministerium vestrum, et cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui.*⁵ Et sequitur: *In omnibus sine onere servavi me vobis et servabo.* Unde in capitulo XII°, 13 loquens yronice ita scribit: *Quid est enim quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? donate mihi hanc iniuriam.* Similiter Act. XX°, 33 dicit Apostolus: *Argentum et aurum et vestem nullius concupivi, sicut ipsi vos scitis, quoniam ad ea que opus mihi erant et hiis qui mecum sunt ministraverunt manus iste.* Multa sunt dicta talia fidei scripture similia, ex quibus patet luce clarius quod nec fratres nec sacerdotes alii debent esse¹⁵ ecclesie onerosi. Numquid credimus fratres *curiose agentes* (ut dicit Apostolus II Thess. ultimo) tam in suis edificiis curiosi quam in quibuscunque que faciunt, in tantum quod in suis fictis sermonibus rithmicis et sic dyabolice curiosi sunt populo onerosi?²⁰

How
burdensome the
friars are.

Revera non est ratio quare solvendo fratribus annuatim tantum stipendium non foret pauperi populo onerosum, quin per idem solvendo iterum tantum secte alteri; et sic in infinitum, non in onus ecclesie redundaret. Nec excusat crebra fratrum visitacio vel acceptacio dati modici quanti-²⁵tative, quia in qualibet visitacione sua in cibariis et aliis fraudibus onerant visitatos, patet quod fratres ut sic per maiorem suam sollicitudinem abstractam a Christo et per multiplicata peccata sunt plus populo onerosi.

Friars should
leave the orders.

Ex ista radice fidei faciunt fideles hanc evidenciam³⁰ contra fratres: Nulla secta vel adinvento debet esse ecclesie onerosa, sed secta fratrum et quorumcunque novorum ordinum cum aliis sacerdotibus a Christi pauperie declinantibus est ut sic ecclesie onerosa, ergo iuxta fidem scripture non debent aliqui esse tales; et³⁵

3. A: II. Cor. 12. 4. A: spoliavi. 5. A: onerosius fui. 6. A: Et sequitur twice. 7. capitulo; A: ca*. 10. D: Act. XII; ib. D: dicit apostolus deest. 11. Codd.: sicut deest. Addidi. 15. E in marg.: Nota. 17. A: Apostolus deest. 18. DE: que deest. 24. A: in deest before infinitum; ib. E in marg.: Fratres non excusat parve elemosyne crebra acceptacio. 25, 26. A: quantate. 29. E: abstractam deest; ib. A: per deest. 31. A: invencio; ib. A in marg.: Nota racionem; E in marg.: Nota; D in marg.: Argumenta contra privatam religionem.

3. II. Cor. XI, 8, 9. 13. Cf. Wyclif, De Fundacione Sectarum, Pol. Works, ed. Buddensieg, pag. 20 et passim alibi. 17. II. Thess. III, 11.

ista ratio faceret fidem contra quoscunque abusus per dyabolum introductos et moveret fratres dum non fuerint in malicia indurati suos novellos ordines et fictas consuetudines statim dimittere et pure religioni Christi intendere. Unde quidam reputant fratres non solum esse infideles apostatas sed raptores atque fures spoliantes rempublicam et tamquam tales a populo pertractandos. Nec video quin fratres aliquo sex modorum consensientes ad onus ecclesie sunt fidem scripture publice et infideliter impugnantes.

Sed redeundo ad textum evangelii dicit Christus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam*; quod verbum videtur esse nobis ypocritis formidandum, cum videtur quod in omnibus factis nostris que videntur meritoria laudacionem populi intendamus, et sic propter ypocrisim a Dei premio nos privamus. Ideo videtur mihi quod debemus operari ad edificacionem ecclesie tam latenter quantum sufficimus, sic quod nunquam operamur publice, nisi publicacio plus sonuerit ad edificacionem ecclesie quam privata operacio vel saltem quod laudem hominum vel applausus pro nostris operibus contempnamus.

Ratio autem ponitur multiplex quare ypocrita propter appetitum talis inanis glorie reprobatur, primo quia Dominus qui errare non potest condemnat hoc, secundo quia Deus vult quod homo colligat totam spem sue retributionis in Domino et in homine non dispergat. | Qui autem inaniter appetit gloriam talem ab homine de tanto spes sua in Deo minuitur, et ideo rationabile est quod tali inani mercede de laude hominis premiatur. Et cum propter talem gloriam non sit melior apud Deum sed potius peior, signanter dicit quod talis gloria est inanis; ypocrita tamen tamquam pastus vento innititur vacuo pro stabili fundamento.

Et tertia causa est quod tam ypocrita quam adulans homini sapit blasphemiam contra Deum, cum dicat tacite quod Deus non sufficit homini mercedem tribuere pro labore vel Deus laborem non recolit nisi ipse laudans

All good works should be done as privately as possible.

The hypocrite does not place his hope in God.

He implies that God is not able to give just rewards.

3. DE: ordines confictas. 7. A: practizandos. 8. E in marg.: Nota. 13. D: esse deest. 23. D in marg. inf.: Ypocrite condemnacio; E in marg.: Quare ypocrite reprobantur. Contra fratres; ib. A: ypocrita deest. 24. A in marg.: 1. 25. A in marg.: 2. 33. A: quidem pastus. 35. AE in marg.: 3. 37. A: retribuere.

12. Matth. VI, 16. 32. Cf. Gal. V, 26.

Christ bids us
not to seek the
praise of men.

Deum adiuuet ad meritum compensandum. Ideo rationabile est quod sic desperans de Domino reali premio sit frustratus. Ideo Christus precipit: *Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans.* Ubi patet quod super unccione⁵ vel corporali locione non cadit ad literam Christi preceptio, cum non saperet devocionem, rationem vel caritatem quod homo sic ungatur vel lavetur, si laudabiliter ieiunaret. Multi enim ieiunant quibus non est oportunitas nec facilitas taliter faciendi. Ideo Christus¹⁰ intelligit per unccionem capitis devocionem hilarem rationis et per locionem faciei vultum hilarem et secretum in Dei puro adiutorio confidendo. Ideo subdit evangelium *ne videaris hominibus ieiunans*, hoc est, ne ostendas hominibus te sic benefacere ut expectes ab¹⁵ hominibus recompensam, sed collige realem et edificatoriam operationem *patri tuo, qui videt in abscondito reddet tibi*; cum sicut labor vel intencio a Deo non poterit occultari, sic pius filius non potest a pleno premio defraudari. Nec solum hoc debet intelligi de ieiunio sed²⁰ de omni opere elemosine vel meritorio facto Deo. Ideo dicit evangelium in eodem capitulo: *Te autem faciente elemosinam nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua.* Nam pars vel intencio recta Dei operarii vocatur dextra et intencio inanis glorie vocatur sinistra. Si autem homo²⁵ recta intencione facit publice, ut populus videat opera sua bona, faciat omnino humiliter subducta vana gloria de laude hominum acquirenda. Nec solum intencio promerentis debet servari munda ab ista inani gloria, sed exclusa avaricia debet devote in spe celestis premii pro³⁰ fundari. Ideo dicit: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea demolitur et ubi fures effodiunt et furantur.* Nam talis cupiens inanem gloriam communiter retributionem expectat ab homine, ut temporaliter premietur et propter expectationem talem³⁵ oportet mercedem a Deo minui vel extingui. Quid autem

2. A: de deest; ib. E: *divino reali.* 3. D: *Ideo dicit Christus;*
ib. E: *precept.* 4. A: *ieiunas.* 7. E: *rationem;* correxit: *religionem.*
8. DE: *et lavetur.* 10. A: *nec facilitas deest;* ib. E in marg.:
Unccio }
locio } *capitis.*
15. AE: *hominibus deest.* 21. DE: *meritorie.* 22. E in marg.: *Dextra.*
Sinistra. 25. A: *est sinistra.* 29. E: *mundo.* 32. A: *vel tinea.*
35. E in marg.: *Thesaurizacio in terra.*

3. Matth. VI, 17, 18. 17. ib. 22. ib. 31. ib. 10.

valet tale premium temporale ultra vite necessaria in
 terris absconditum, cum ex natura corruptibilitatis tam
 hominis quam mercedis eius possessio ab homine
 evanescit? Erugo enim significat fetidam hominis cupi-
 5 ditatem et tinea vermis natus ab intrinseco signat ne-
 dum thesauri corruptibilitatem sed corrosionem con-
 sciencie super temporalibus sic servatis, et sic in thesauro
 terreno nedum ad literam fures muros effodiunt et
 furantur thesauros absconditos sed ipsi dyaboli infringunt
 10 claustra anime et retributionem celestem per cautelas
 sophisticas evacuant vel extinguunt. Sicut autem dyaboli
 ex innata malicia sunt mendaces, sic ex nequicia propria
 sunt et fures.

Thesaurizacio autem facta in celis est segura ab istis peri-
 15 culis, cum fructus operum secure sequuntur homines pure
 celestia cogitantes. Et potest per eruginem et tineam cum
 ceteris verbis annexis denotari putredo concomitans
 opera misericordie corporalis supra opera misericor-
 die spiritualis, ut sicut erugo est communiter in
 20 metallis et tinea in vestimentis, sic erugo spiritualis est
 in elemosinis vocatis perpetuis et tinea in elemosinis
 temporalibus, cum utraque sit communiter cum crimine
 sordescente. Et sic licet in confessionibus ieiunium ac
 elemosina communiter sunt iniuncta, tamen confessorum
 25 avaricia est sepe in causa quare iste partes penitencie
 ex intencione infecta communiter maculantur. Et patet
 quod ille foret stulto stulcior qui dimitteret spirituale
 opus misericordie in celestibus indefectibiliter conser-
 vatum et intenderet operi corporalis misericordie, ubi
 30 ex fama seculi et fraude dyaboli est tantum periculum.
 Fol. Et ideo Christus et sui | apostoli tale opus misericordie
 296^e nichil aut modicum attendebant. Et nota quod dyaboli
 qui furantur thesauros anime muros eius nedum effo-
 diunt sed ipsam anime substantiam furantur et rapiunt
 35 ad infernum. Et cum thesaurus hominis sit iocale
 suum maximum quod magis appreciatur in animo, patet
 quod thesaurizantes in terris figunt in terrestribus men-
 tem suam et thesaurizantes in celis super terram in
 celestibus conversantur. Ubi enim est affectio substantie
 40 anime que dicitur cor hominis, ibi est ipsa substantia.

Heavenly
 treasure is
 secure.

Superiority of
 spiritual to
 bodily alms.

5. DE: extrinseco. 7. A: super temporalibus twice. 14. E in marg.:
 Thesaurizacio in celis. 18. A: supra omnia. 19. A: est ut; ib. E in
 marg.: erugo. 20. E in marg.: tinea. 25. E: ipse partes. 30. E:
 simili et fraude. 36. E: maximum quia magis affectivum in animo
 patet. 39. E in marg.: Affectio.

Ideo subtiliter dicit: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.*

Friars are blind
leaders of the
blind.

Et patet quod fratres ypocrite qui dicunt et non faciunt, querentes hic civitatem, ac si intenderent in terris perpetuo conversari, sunt ceci duces cecorum, cum laborant assidue ut confessus det illis elemosinam corporalem, sed ipsi licet potenciores nolunt illam in egentibus exercere. Et ex istis potest induci tercio materia confessionum que exaltat ypocritas apud mundum. Dicitur autem communiter quod duplex est confessio ad propositum scilicet confessio singulariter Deo facta et confessio ex institutione Innocencii tercii facta proprio sacerdoti. Prima est dignior, fundabilior et necessarior quam secunda, quia de prima confessione et penitencia loquitur scriptura generaliter et nusquam de secunda. Ideo videtur multis, cum ecclesia melius militavit per mille annos et amplius sine illa secunda quod adhuc melius militaret sine illa.

The Papal law
as to confession
is not binding.

Similiter, ecclesia non est oneranda novis ritibus vel sacramentis sine fundacione ex lege Domini. Cum ergo nulla fundacio curie Romane sufficiens est ad illam, quia per idem liceret sibi tollere libertatem ecclesie et plus obligare ipsam ceremoniis quam fuit ecclesia veteris testamenti, ideo suspecta est illa introductio que in lege papali De Penitencia et Remissionibus cap. *Omnis utriusque sexus* inseritur, postquam satanas est solutus.

Absolution
granted on
insufficient
grounds.

Similiter, nullus confessus militans cognoscit peccati quantitatem nisi ex iudicio confitentis et ambo eorum nesciunt peccati gravedinem sicut nec contricionem. Quomodo ergo auderet confessor frontose asserere quod in periculo anime sue confessus apud Deum plenarie est solutus? In isto autem surrepunt multe blasphemie sicut multe culpe nocentes ecclesie.

Confession to
priest
superfluous.

Similiter, confessio facta Deo cum contricione debita est sufficiens ad delecionem peccati nec sine illa valet

9, 10. A: *materia* — *mun* (sic) deest. 10. A: *dicitur ut*. 11. A: *ad propositum* deest; ib. D in marg.: *Confessio*; AD in marg.: *Confessio duplex*; E in marg.: *Confessio*. 17. DE: *sine ista*. 17, 18. A: *illa secunda* — *illa* deest. 27. E in marg.: *Nota*. 34. E in marg.: *Confessio facta Deo est sufficiens*.

1. Matth. VI, 21. 10. Cf. Trialogum, pag. 327. Quae supra memorantur, verbotenus inter doctrinas Taboritarum (in chronico Taboritarum I, cap. XXI, 6. Fontes rerum Austriacar. SS. tom. VI, 607) invenies. 25. Decret. lib. V, tit. XXXVIII, cap. 12.

confessio facta proprio sacerdoti, ergo illa superfluit ad salutem. Ordinare ergo legem quod omnis discrecionem maturam attingens confiteatur semel in anno peccata sua singula proprio sacerdoti, videtur esse blasphema
5 presumptio. Sed quia error sepe prodest per accidens et specialiter contritio ac confessio facta sacerdoti discreto, ideo supposito quod talis confessio sit utilis quandoque viatori, notandum est quod tres partes sunt communiter in huiusmodi penitencia assignate, scilicet
10 cordis contritio, oris confessio et operis satisfactio. Nec dubium quin prima sufficit quandoque quoad Deum.

Licet autem tam papa quam omnes sui cardinales nesciant contricionem describere sive cognoscere, potest tamen dici probabiliter quod differunt attritio et con-
15 tritio, cum attritio sit dolor primus et insufficiens pro peccato et contritio est dolor sufficiens ad peccatum delendum. Que tunc fit, quando dolor plus vel tantum disponit hominem ad dimittendum peccatum quante peccatum indisponit hominem ad peccandum. Et isto
20 modo creditur Petrum ex negacione Domini fuisse contritum; et consistit ista contritio maxime in dolorosa resipiscencia hominis a peccato. Ideo videat confessus discrete quid promoveret in ipso ad resipiscenciam a peccato et istud gratis accipiat et sequatur, quia hoc
25 videtur mihi maxime necessarium in confessione hominis de peccato, ut consideret fidelis confessus magnitudinem Domini contra quem peccatur, consideret eius misericordem gratitudinem in remissione peccati et consideret tercio Dei beneficenciam beatificam peccatoris, scilicet
30 quantum gaudium est in celo super uno peccatore penitenciam agente. Et ista tria possunt cum Dei gracia movere confessum ad fructuose de suo crimine conterendum.

Difference
between
attrition and
contrition.

7. E: *confessio que*; ib. A: *utilis* twice; ib. DE in marg. inf.: *Penitencie tres partes*; ib. A: *quomodo tres*. 14. D in marg.: *Attritio, Contritio*; ib. A in marg.: *Differencia inter contricionem et attricionem*. 17. DE: *que cum fit*. 18. E: *ad mittendum*; ib. DE: *peccata*. 19. DE: *indisposuit*. 22. A: *resipiscencia*. 24. DE: *gracius*. 32, 33 D: *conterendum et sequitur in Parasceues*; E: *conterendum. Sequitur*.

SERMO VII.

(Serm. Misti XIV.)

Ave Raby. Matthei XXVI°, 49.

Christ's gift of
peace
1. at His birth,
2. at His
passion,
3. at His
resurrection.

Constat ex fide scripture quod instante natiuitate Christi (quia statim post) preconisauit ipse pacem per angelum, cum Luce II°, 14 scribitur: *Et in terra pax hominibus | bone voluntatis*; instante autem tempore passionis (quia paulo ante) dedit pacem discipulis suis, cum Iohannis XIV°, 27 scribitur: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis.* Et tercio instante tempore resurrectionis (quia statim post) dedit Christus pacem discipulis, Joh. XX°, 19 scribitur: *Pax vobis.* Et certum quod nullum iocale preciosius Christus humano generi posset dare. Et nota quod post natiuitatem Christi fuit data pax hominibus ad denotandum quod per Christi natiuitatem efficitur pax cum Deo, sed ante passionem reliquit Christus pacem cum suis discipulis ad denotandum quod per pacienciam et passionem fiat pax cum homine; nam Luce XXI°, 19 scribitur: *In paciencia vestra possidebitis animas vestras.* Sed tercio paulo post resurrectionem Christi dedit pacem suis discipulis ad denotandum quod per suam resurrectionem et superacionem ligati diaboli sit pax hominis ad se ipsum. Cum autem pax data arraliter hic in via erit finis beatificandi in patria et substantialiter Deus ipse, patet quomodo Deus nullum iocale preciosius homini posset dare.

There is a peace
that is false.

Sed pax vera sophisticatur sub furo dyaboli, sicut Joab osculatus est Amasam II Reg. III°, 9, dum capiens eum per barbam perforavit ipsum gladio ita dicens: *Salve mi frater.* Istud autem osculum Scarioth figuravit pacem sophisticam futuram in Christi ecclesia, dum osculando sic dixerat *Ave Raby*, ubi patet plena ypocrisis et contradiccio in vocibus et in facto.

1. Hic sermo et tres seq. in codd. ADEI habentur: A in marg.: *Sermo septimus*; D in marg.: *5. In Parasceues*; I in marg.: *Sermo optimus contra cruciatam 1.* 3. *Matthei XXVI, 49.* Codd.: *Joh. XIX.* Vide infra. 5. *post*; E: *potest*. 6. D: *Luce XX.* 7. I in marg.: *Pax ter data est hominibus* 2. 9. I: *ut Iohannis*; ib. 1: *pacem meam*; ib. A: *vobis deest*. 10. E: *non quomodo* — *vobis deest*. 11. I in marg.: 3. 13. D: *nulle*. 14. A: *potest*. 16. 1: *post Christi natiuitatem*; ib. E in marg.: *Pax a Christo data tribus vicibus*. 17. A: *relinquit*. 19. *fiat*; A: *sit*. 22, 23. DE: *Christi* — *resurrectionem deest*. 29. D: *Yob*; ib. DEI: *II Reg. III.* 31. A: *me frater*. 34. I: *contradiccio*.

1. The Gospel in die Parasceues is John XIX, 3.

Et patet primo quam grave peccatum sit destruere
veram pacem quam Christus tam care ad utilitatem
ecclesie redimebat; patet secundo quod vera pax non
potest in ecclesia stabiliri nisi per media que auctor
5 pacis ad eius fomentum eterno consilio ordinabat, hoc
est, per legis Christi observanciam et pacienciam; et
patet tercio quomodo Christus permisit Scarioth post
Judam in sua ecclesia derelinqui ad denotandum apostatas
pacem ecclesie perturbantes, et hoc (ut patet in prima
10 nota) est precipuum peccatum diaboli. Antichristus enim
per hoc medium adversatur regi pacifico et auctori
pacis domino Jesu Christo. Et ex istis incidenter patet
cum facto quomodo clerus et fratres precipue sunt
sicut Scarioth pacem ecclesie perturbando; nam infamis
15 paparum binarius dedit licenciam atque hortacionem
sophisticam quemlibet de christianismo occiduo occidere
fratrem suum, non in causa Dei propter eius iniuriam
et peccata populi vindicandum, sicut fecit Moyses
Exod. XXXII°, 29. Nec solum dicit papa iste infamis:
20 *Sanctificastis manus vestras hodie* sed absolvit sophistice
a pena et culpa quemcunque qui viriliter aggreditur
istud opus.

True peace is
established by
keeping Christ's
law; it is a
grave sin to
disturb it.

The rival popes
are committing
this sin.

Et probabiliter creditur quod fratres sunt auctores et
consultatores ad istud facinus perpetrandum. Nam fratres
25 et alii symoniaci dicunt papam Urbanum tamquam seniores
et prudenciores in lege Domini tamquam causam et declara-
cionem materie efficacius in populo promulgantes; et
idem est iudicium de fratribus assistentibus Clementi
Urbani VI. adversario qui etiam dicitur Robertus Gibbo-
30 nensis. Et in confirmationem consensus huius fratrum
subtiliores eorum causam pape et hortacionem ad illam
sollempnius preconizant et dum omnes fratres tacent
concorditer, patet quod convincuntur probabiliter ex con-
sensu. Nam secundum leges ecclesie *non caret scrupulo*
35 *societatis occulte qui manifesto facinori desinit obviare.*

The friars
prompt them.

Nec vides quin isti fratres in malicia superant Herodem
Scarioth sive Saulum; Herodem autem quia ipse occidi

They are worse
than Herod.

1. A in marg.: 1: ib. 1: quod . . . est. 3. A in marg.: 2. 7. A in
marg.: 3. 9. A: pacem esse. 14. ADE: sicut deest. 24. ADE: con-
sultores. 28. 1: videlicet Clementi. 29. 1: etiam est. 30. DEI:
Gibbonensis. 33. DE: convincitur. 35. DE: non desint obviare.
36. DE in marg.: Fratres peiores Herod*, Scarioth et Saulo.

20. Vulgate: *Consecrastis manus vestras hodie Domino*

21. Cf. Cruciatam, Pol. Works, pag. 599. 34. Decr. I, pars,
dist. LXXXIII, c. III.

fecit pueros in Bethleem et in omnibus finibus eius, isti autem fratres hortantur occidere sine sexus vel etatis differencia homines ubicunque in nostro christianismo reperti fuerint, cum nemo sit in nostra habitabili quin cum Urbano VI teneat vel Roberto. 5

Iscariot,

Excedunt autem Scarioth, quia ipse nudum Christum adhuc glorificandum pro parvo precio fuerat persecutus, isti autem persequuntur Christum glorificatum in multis membris suis pro multiplici et magno precio acquirendo.

or Saul.

Et excedunt Saulum qui *huius vie viros volebat perdere* 10 *cere vinctos in Jerusalem*, tum quia ipse *peccit epistolas a summis sacerdotibus* ut istud faceret, (ut patet Act. IX°, 2); isti autem ostendunt bullas blasphemias ut generalius et nequius istud fiat; tum etiam quia Paulus colorabat factum suum ex veteri testamento, isti autem 15 ex neutro testamento sed ex antichristivo precepto utrique contrario fundant sibi licere facere istud opus. Cum ergo Paulus fuit ex fide scripture blasphemus ex isto opere, non obstante vocata pia intencione, quanto magis plus blasphemia est multitudo fratrum qui in 20 blasphemia ista participant? Dicitur enim quod pape priores licet fuerant antichristi, sinebant tamen Judeos qui Christum occiderant vivere sub tributo. Sed iste papa infamis per fratrum consilium dicitur ante mortem suam vel dampnum notabile machinari occidere sine 25 misericordia vel redempcione quemcunque qui tenuerit cum suo adversante. Nec recolo quod tantum virus a mundi exordio est afflatum.

Former popes tolerated the Jews though they killed Christ.

These would kill all their adversaries.

Contrast with Christ, who would not be defended by violence.

Possunt autem fieri rationes multiplices ad hanc heresim condempnandam, primo quia Christus, quem 30 debent imitari singuli christiani et papa precipue, nunquam talem legem instituit pro suo corpore defendendo, et tamen ex fide credimus quod vita Christi fuit melior quam papatus. Secundo cum nemo sit papa vel pars ecclesie nisi sequatur Christum in moribus, Christus 35

4. A: fuerunt. 7. I: puro precio. 10. A: huius vite. 11. DE: vinctos deest; ib. AI: in deest. 13. I: ostendunt vel expandunt. 15. D: elaborabat. 16. ADE: sed antichristivo utrique; I: antichristiano. 21. I: participantur. 22. DE: fuerint. 30. AE in marg.: I; E in marg.: Papa non debet homicidia procurare. Racio prima. 34. AE in marg.: 2.

5. Cf. Sermones Part. II, 51, 70, 407. 27. Cruciatu, pag. 600: Et a mundi exordio usque hodie non fuit talis blasphemia publicata.

autem Petrum prohibuit et reprobavit acute, quia cap-
cionem suam et mortem voluit prohibere, patet quod
isti faciunt Christo summe contrarie et per consequens
sunt aperte novissima et statu abiectissimo in ecclesia
5 Christi alieni. Tercio quia Christus sapientissime ordi-
navit et gratanter sustinuit acutissimam passionem (ut
patet Luce XXIII et Joh. XIX), et sic ordinavit mittere
suos apostolos tamquam agnos inter lupos. Vel igitur
Christus fuit stultissimus hominum quod est summa
10 blasphemia vel isti antipape cum suis fautoribus sunt
contrarii factis Christi.

Similiter, fratres in isto opere nedum dant occasionem
ut morte secunda ipsimet condempnentur, sed ut ab
hominibus cum eis conversantibus occidantur. Quis
15 enim Anglicus secularis scit fratrem Urbanitatem a fratre
Robertino discernere seu distinguere, specialiter cum
fratres Anglici per literas et conversaciones alias cum
Robertinis communicant et (quod plus est) fratres Anglici in
scolis innuunt enigmatice Clementem finaliter superare.
20 Quis ergo non probabiliter crederet quin fratres ab-
scondite teneant cum Roberto? Et ut fratres publicant
ille absolvitur a pena et culpa qui Robertinum occiderit
ut Urbani subdole inimicum, ideo fratres videntur dare
occasionem ad se ipsos corporaliter occidendum; sed
25 ubi maior stulticia?

Similiter, fratres in isto consensu exortacionis videntur
esse tam Dei quam regnorum que incolunt proditores:
Dei autem quia nituntur (quantum in ipsis est) destruere
mendaciter legem suam, sed Psalm. V^o, 7 scribitur:
30 *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*; et perdunt
regna que incolunt, non solum quia dogma blasphemum
preconizant in illis, verum quia ipsa regna depauperant
de populo et thesauro et sic ingruente invasione hostili
foret regnum facilius ab hostibus superatum.

35 Similiter, sicut nemo posset esse magis Christo
conveniēns in sequendo ipsum in moribus quam
servando legem quam ipse tradidit, cum ipse dicat
Joh. XIV°, 23: *Si quis diligit me, sermonem meum ser-*

The friars'
teaching may
bring them in
danger of their
life.

They are
traitors to their
country.

They are
antichrists.

1. A: per Petrum. 5. AE in marg.: 3. 7. Codd.: Luce XVIII;
1 corr. in marg.: XXIII. 8. I: suos discipulos; ib. 1: Vel igitur.
12. AE in marg.: 4. 10. I: discernere seu deest. 18. DE: fratres deest.
23. A: ut deest. 26. AE in marg.: 5; ib. 1: exortatorio. 30. A:
Perdes homines; ib. DE: et produnt. 31. DE: dogma falsum.
35. AE in marg.: 6; ib. ADE: Christo deest. 36. A: se ipsum; DE:
ipsum Christum.

vabit etc., sic nemo potest esse magis Christo contrarius quam instituendo et servando ordinacionem et legem Christo contrariam. Sed in isto laborant falsi fratres precipue; ideo sunt notorii antichristi. Christus enim ordinavit suos servare precipue pacienciam usque ad 5 mortem et per hoc medium acquirere sibi pacem, Antichristus autem ex fratrum concilio ordinat hostes suos furibunde invadere et per hoc machinatur sibi pacem acquirere, et per consequens, legem Domini superare. Sed quid amencius? 10

They undermine the faith of our people.

Similiter, si fratres in thesauro et populo per quem rex noster regnum defenderet ipsum regnum subdole defraudarent, forent puniendi et a regno racionabiliter expellendi, ergo multo magis si defraudent regnum a thesauro fidei et machinentur media multa pro regno 15 beatitudinis deperdendo, sed sic faciunt in proposito, cum videntur dare Anglicis securitatem fidei quod laborantes in isto assidue sunt a pena et culpa simpliciter absoluti. Sed que fraus infidelior, non solum ad defraudandum regnum de populo atque pecunia sed de fide? 20 Cum enim ex fide nemo absolvitur | a peccato nisi sit Fol. dignus absolvi apud Deum pro merito quod secundum 297^b legem Domini mensuratur, multo evidencius nemo absolvitur a pena et culpa propter hoc quod facit contrarie legi Christi. 25

They deprive the country of its best treasures, those of virtue.

Similiter (ut patet ex dictis alibi), talis absolucio a pena et culpa sapit manifestam blasphemiam, cum extollit Antichristum tante supra Christum. Christus enim non potuit nec apostolos suos docuit quemquam sic absolvere nisi ex merito prius se faciant dignos Deo, sed 30 per talem indulgenciam concessam innuitur quod ex lege adversa homo sic absolvitur per rapinam meriti beatorum et illuminacionem super Christi apostatas secundum imperium Antichristi. Ideo (ut dictum est alibi) nulla est plus infundabilis blasphemia attemptata, 35 et cum magna pars Anglorum per fraudes fratrum in ista perfidia sunt seducti, patet quomodo contrattam nostram defraudant in thesauro virtutum que valerent anime super omnia bona regni.

2. A: iustificando. 5. A: suos suos (an servos?). 7. I: autem deest. 8. A: machinantur. 9. A: ad legem. 11. AE in marg.: 7; E in marg.: Nota diligenter. 14. DE: defraudarent. 18, 19. I: similiter absolvendi. 21. A in marg.: Absolucio. 22. I: quod et in. 24. I: faciat. 26. AE in marg.: 8. 27. DE: a culpa. 28. DE: facile supra. 29. DE: decuit. 30. D: faciat dignus esse; Deo deest. 31. A: super talem indulgencia. 35. DE: acceptata. 37. I: contrattam. 39. ADE: super deest.

Similiter, iuxta dicta, sicut omnia opera christianorum debent in caritate fieri, sic nichil valet opus nisi secundum intencionem que fundata fuerit in caritate, sed iuxta condiciones sedecim caritatis illud opus est contrarium caritati, ergo fratres non debent ipsum ut caritatem adiuvans et regni beatitudinis lucrativum populo publicare. Quid (rogo) iuvat ad caritatem quod populus occidat se reciproce vel quod pro primatu ambiguo sit contendens? Unde videtur multis, cum papa posset
 10 faciliter sine sua depauperacione vel facta iniuria alicui omnes subiectos suos a pena et culpa absolvere, iniungendo opus neutrum vel bonum de genere, quod omnino excidit a caritate, si aliqui de suis subditis sint dampnati; sed fundamentum est frivolum quod fratres
 15 infundabiliter sic exaltant.

The work they advocate is against charity.

The uncharity of the Pope.

Similiter, cum tantum leges humane utrumque papam fundarunt in suo solio et ille non valent nisi sint correspondencia ad vitam in imitacione Christi illas leges excellens quoad Deum, videtur esse fratrum insania sic
 20 assecurare populum pro incerto. Non enim contendunt fratres quis eorum plus Christum sequitur, ut nec curant dum sua innata cupiditas sacietur.

The Pope's rights are doubtful, as being founded only on human law.

Similiter, peccatum precipuum foret in homine assecurare fratrem suum de concernente salutem anime sue nisi fuerit ex revelacione, ex demonstracione, ex sensacione vel fide scripture tollente ambiguum de hoc certus; sed fratres preconizantes certitudinem meriti in hoc casu non laborant aliquo istorum mediorum, ideo videtur eos tamquam non curantes de Deo esse tamquam
 30 graculos garrientes; et inter omnia peccata fratrum abscondita hoc videtur unum precipuum quod non curant quomodo defraudent populum in concernente salutem anime sue, dum tamen temporale commodum consequantur. Et certum est quod plus digni sunt puniri pro
 35 tali crimine quam homines sufficiunt eos punire. Nam si possent fraude sua absconsa evadere tam libenter dicerent quod habent potestatem absolvendi a pena et culpa pro quocunque pro quo eis lucrum temporale accreverit.

Friars assert what they cannot know as to men's salvation and so defraud the people.

1. AI in marg.: 9; ib. DE: *Et similiter.*

Nota, nihil valet opus nisi secundum intencionem que fundata fuerit in caritate. 8. ADE: *vel pro*; ib. A: *pro papatu.* 7. D in marg. sup.: *Nota.*

13, 14. DE: *sunt dampnati.* 11. DE: *a culpa*; E in marg.: *Nota.*

17. A: *fundarent.* 22. DEI: *innata deest.* 16. AE in marg.: 10.

23, 24. ADE: *assecurante.* 25. ADE: *in fuit*; I: *revelacione demonstra-*

cionem. 35. I: *hos punire.* 23. AE in marg.: 11.

The friars
should give
evidence for
their assertions.

Similiter, cum confidentia de recta fide sit utilis promerenti et fratres habent evidenciam fidei de illo quod dixerint in hac parte, videtur quod propter expellendam titubacionem a populo debent hanc fidei evidenciam populo publicare. Non enim est evidencia: 5 papa sic asserit, ergo verum, cum papa sit fallibilis et sicut fratres fatentur decipit et decipitur in iudiciis tam propriis quam iudiciis ecclesie et papa sepe dicit multas sentencias contra fratres, nichil ergo blasphemius quam sic magnificare virtutem aut potenciam pape cuiuslibet 10 citra Christum. Unde videtur quod sicut fratres nituntur seducere ecclesiam catholicam de hoc quod quemcunque papa decreverit esse membrum sancte matris ecclesie, credi debet esse membrum ecclesie eo ipso, ita videtur fratres niti legem Christi confundere, quod si papa suus 15 pretenderit se salvare hominem quacunque de causa eo ipso salvatur dummodo cause condicio sit completa.

Let us learn
from the text to
take Christ as
our Master and
suffer as He
bids us.

Relicta ergo ista infideli argucia videndum est quomodo prima verba evangelii sint ad edificacionem ecclesie applicanda. Dicamus ergo non tamquam in- 20 fidelis Scarioth Jesu nostro false et sophistice *Ave Raby*, sed tamquam veri Christi et Petri discipuli dicamus credentes in eum effectualiter *Ave Raby*; effectualiter dico, quia sicut confitemur Christum magistrum esse optimum a cunctis fidelibus humiliter salutandum, et sic 25 servemus doctrinam huius magistri et pareamus suis monitis, cum declinantes ab hac obediencia excideremus ab eius discipulatu ac essemus maxime nocivi et contrarii nobis ipsis. Si ergo ipse lavit nobis pedes affectionum magister et dominus, nos debemus alter alterius 30 mundare affectiones secundum formam evangelii exhortantes. Et unum videtur mihi generaliter predicandum quod ex facto Christi hodierno disponamus nos ad pacienciam et passionem pro Christi nomine et fide ecclesie subeundam. Non enim video quomodo sine 35 illa paciencia sive martyrio fidelis aliquis post Dominum sit salvandus, nam omnis predestinatus patitur corruptionem sui corporis usque ad mortem, sicut multa

1. AE in marg.: 12; ib. 1: cum deest. 4. DEI: a deest. 6. 1: igitur verum. 11. Unde; 1: dum. 16. E: se salutare. 17. D: causative. 18. 1: Relicta igitur; ib. A in marg.: Propria sententia; E in marg.: Nota. 19. DEI: quod prima. 21. DE: Jesu Christo false; 1: Jesu Christo nostro. 22. 1: veri christiani. 23. A: effectualiter Ave Raby deest. 26. A: pareamus. 29. DE: ipse lavit; ib. 1 in marg.: Christus lavit nobis pedes affectionum. 36. 1 in marg.: Fidelis non salvatur sine martyrio.

opera meritoria ad mortem suam ducencia facit in gracia, et hoc sufficit predestinato ad martirium, cum in causa Dei occiditur, ergo conclusio.

5 Meditemur ergo Jesu Christi nostri acutissimam pas-
sionem quomodo pro salute nostra et pro purgando nostro
crimine sed non suo passus fuit generaliter omni genere
passionis. Christus enim passus est in etate media,
quando vis naturalis plus vigit; passus est a genere
proprio plus ingrato, sicut passus est in die et loco
10 plus publico non solum effusionem sanguinis intercutanei
nec solum in venis ut vasis suis absconditi sed effu-
sionem sanguinis in corde fontaliter instagnati. Ipse
ergo qui nollet pro crimine suo proprio pati aliquam
passionem indicat se non esse membrum vel partem
15 ecclesie.

Dicamus ergo crebro devocius Ave magister optime
qui pro nostro crimine non pro tuo sustinuisti in cari-
tate maxima huiusmodi passionem et in fide vivamus
domini Jesu Christi quod oportet nos si salvari volumus
20 ipsum in moribus imitari. Et evacuemus omnes infideli-
tates frivolas et specialiter seminat a falsis fratribus
in lege huius domini non fundatas sed ipsis fulminatis
sine fundacione in fide legis scripture sive a papa sive
a fratribus habeamus eas plus suspectas, cum dicat
25 Christus Matth. VII°, 15: *Attendite a falsis prophetis
qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem
sunt lupi rapaces; a fructibus enim eorum cognoscetis
eos.* Et cognoscamus secundum fidem Apostoli quod
inter octo pericula octavum et maximum est in falsis
30 fratribus. Excedunt enim per suam ypocrisim adulato-
riam luciferinum periculum, cum sunt in forma hominis
diaboli incarnati. Cum igitur a fide scripture in tantis
cautelis exorbitant, supponamus quod nisi fide scripture
ostenderint quod quicquid dixerint est fallaciter a patre
35 mendacii fabricatum et servando nos in ista regula
possumus pseudofratrum cavere periculum.

Let us meditate
on Christ's
sufferings,

pray to Him,
and live in the
faith that we
must follow in
His steps.

False brethren
(friars) are
devils incarnate.

4. DE: nostri deest. 5. A: et purgando. 7. I in marg.:
Christus passus est omni genere passionis. 9. I: sed passus est loco.
10. A: publice; ib. DE: perditionem sanguinis. 12. DE: in corde deest.
19. A: volumus; I: voluerimus. 21. I: semitas. 22. DE: huius deest.
24. DE: eas ideo suspectas. 29. DE: octavum est maximum scilicet;
ib. I in marg.: II. Cor. XI. 31. DE: sint. 32-34. I: in tantis - osten-
derint deest. 36. E: pensando fratrum.

Let us obey
popes and
prelates only
so far as they
follow Christ.

Et quantum ad papas vel alios prelatos servemus
eciam tamquam fidem quod non obediamus vel credamus
eis nisi de quanto sonuerit in obedienciam domino Jesu
Christo. Apostolus enim dicit: *Imitatores mei estote
sicut et ego Christi*, docens pro regula, quod nullum
5 prelatum debemus sequi nisi de quanto ipse fuerit
secutus ducem nostrum. Si enim sequamur prelatos
nostros de quanto a Christo qui est via, veritas et vita
exorbitant, tunc dimisso Christo sequeremur diabolum.
Et videtur michi quod Anglicus cui Deus donaverit fidei
10 istius noticiam et non ostendit eam prudentem populo
est de prodicione Dei et patrie arguendus, cum Isaias
dicat in causa consimili: *Ve mihi, quia tacui*, et Dominus
dicit Ezechieli: *Sanguinem eius de manu tua requiram*;
et patet conclusio. 15

SERMO VIII.

(Serm. Mixti XV.)

*Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum
quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab Jerusalem,
nomine Emaus, Luce XXIV°, 13.* 20

Needless to
enquire who the
two disciples
were.

Plana est historia quomodo ista apparicio quarta in
ordine fuit die dominico in quo Christus surrexit a
mortuis celebrata, et videtur esse curiosorum temptacio
sine evidenciam sufficienti inquirere qui erant illi discipuli
duo quibus fuit ista apparicio manifesta. Nam Spiritus
25 Sanctus ex causa humiliacionis nostre vel ex causa alia
nobis incognita moderat quodlibet verbum evangelii
secundum distincionem vel confusionem aut alias cir-
cumstancias que nobis proderunt. Ideo certificanti qui
erant illi duo discipuli respondetur communiter ex qua
30 evidenciam sic affirmat; et si non sit valida, dicitur quod
eadem facilitate contempnitur qua probatur. Et com-
muniter queritur a talibus curiosis deridendo de nomine
canis Tobie vel alio nobis incognito in scriptura. Satis
ergo est quod erant duo discipuli Jesu. Nec refert sive 35

1. A: *vel ad*. 4. A in marg.: I. Cor. XI. 12. E: *est — arguendus*
deest. 13. E: *causa scilicet*. 15. D: *seclusto*; I: *etc.* 16. A in marg.:
Sermo VIII; D in marg.: 6. Feria secunda. 21. E in marg.: *Apparicio*
Christi quarta post resurrectionem. 22. A: *in deest*. 24, 25. I: *ibi duo*.
26. *vel ex causa*; A: *vel inco* (!); I: *vel alia nobis*. 27. I: *moderavit*.
28. A: *ad alias*. 32. A: *eadem falsitate*.

4. I. Cor. XI, 1. 12. Is. VI, 5. 13. Ez. XXXIII, 8.
18. Gospel for Easter Monday. 21, 22. Cf. Serm. Part. I, pag. 167.
34. Cf. De Eccl., pag. 276.

castellum illud fuit simplex fortalicium sive villula murata,
quod probabilius creditur, cum Christus Matth. XXI°, 1
Fol. 277^a sermone primo prime partis). Dis | titit autem hoc
5 castellum ab Jerusalem circiter tria milliaria iuxta hoc
metricum:

*Quinque pedes passum faciunt, passus quoque centum
Viginti quinque stadium, sed dant milliare*

Stadia bis octo, leucam milliaria quinque.

10 Isti autem duo discipuli ex apparicionibus mulierum
et Petri tamquam in fide ambigui musitarunt, et ideo
propter loquelam eorum instabilem dicitur quod ad
invicem *erant fabulati*. Sed ex hoc non sequitur quod
in sermonibus vel aliis comunicacionibus fabulis est
15 utendum, sicut non sequitur quod isti duo discipuli
hic intendebant fabulis, sic non sequitur: si discipuli ut
Petrus vel Paulus in Dominum blasphemabant, ergo
licet nobis ad imitationem eorum taliter blasphemare.
Non autem docetur quod isti duo discipuli in fide
20 ambigui in suis locucionibus peccaverunt quod videtur
figurari per suum exitum a Jerusalem in Emaus, cum
illi qui a contemplativa visione pacis (signata per
Jerusalem) ad Emaus (quod interpretatur desiderium con-
sili) signans illos qui instabiliter desiderant secundum
25 prudencio rem viam Domino militare. Illi (inquam) sunt
instabiles in sermone non servantes istam Petri regulam
si quis loquitur, quasi sermones Dei. Jesus autem graditur
secundum remotam noticiam cum taliter excecatis; tamen
regulariter ostendit veritatem secundum illum gradum
30 quo suus filius amat ipsum. Et hinc Jesus interrogative
immiscuit materiam fidei in interrogacione communi-
cacionis eorum et graciosè preveniendo docuit fidem
rectam. Isti autem discipuli qui non fuerunt apostoli
Christum effectualiter ad hospiciu m invitaverunt docentes
35 nos quomodo debemus membra sua similiter invitare.

These disciples
were as yet
unstable in the
faith.

How Jesus led
them to the
truth.

1. D in marg.: *Christus Jerusalem vocat castellum quod non videtur verum.* 4. I: *Distat.* 7. D in marg.: *Nota versus; l in marg.: Versus; E in marg.: Prima pars sermonum.* 13. I: *fuerunt;* ib. ADE: *ex deest.* 14. E in marg.: *Fabula.* 17. DE: *et Paulus;* ib. I: *igitur.* 19. DE: *dicetur;* A: *docetur deest;* ib. A: *quin isti;* I: *qui vel quod;* ib. I: *apostoli.* 21—23. DE: *cum illi — Emaus deest;* A: *Emanaus.* 26. E: *istam deest.* 27. I in marg.: *I. Petri IV.* 31. A: *in deest.* 33. A: *apostoli secundum.* 34. DE: *docent que.*

3. Serm. Part. I, pag. 2. 13. Lucae XXIV, 15. 27. I. Petri IV, 11. 33. Lucae XXIV, 17: *Et ait ad illos: Qui sunt hii sermones . . .*

etque dyaboli ymaginantur quod dum potencia vian-
tius sit a rectitudine obliquata, dyabolus super caput
hominis erectus captivacione misera premit ipsum et modo
certancium expetit quod verbum finalis impenitencie
latens predat et tunc primo reputat hominem esse
finaliter superatum.

Habet autem dyabolus subtilitatem naturalis ingenii
et experimentum noticie diurne per que media hominem
superabit. Unde unum temptat uno genere et alterum
alio: secundum quod coniecturaverit potius vincere
hunc quem temptat. Et potest convinci ista narracio
ex eodem evangelii Mathei IV, ubi legitur dyabolus tem-
ptare Christum tripliciter; multo magis ergo hominem
inferiorem quem credit potius superare. Et eadem eciam
est evidencia de temptatione prime femine, de tempta-
tione beati Job atque similibus; et ex eodem convin-
citur quod dyabolus prelatos ecclesie et magnates atten-
tius superat quam subiectos, quia ubi plus nocere
potest sua temptacio, diligencius ibi temptat, et hinc
potius viros sanctos et specialiter edificantes ecclesiam
temptat callidius ex invidia supradicta. De temptatione
tamen finali, scilicet peccato finalis impenitencie studio-
se est cavendum, et primo de evidenciis dyaboli quas
habet homini ad hunc finem, primo per hoc quod cum
dyabolus sit mendax et pater mendacii, dyabolus sug-
gerit homini quod a Domino est prescitus et cum om-
nibus que evenient de necessitate evenient, patet quod
necessario est dampnandus.

Pro solucione fallacie dyaboli in hac parte notandum
est quod tria sunt necessaria viatori, primo quod recti-
tudo in naturalibus, cum indispositum in complexione

3. 1: premit vel perimit. 4. DEI: penitencie;
5. DEI: primo deest;
6. DEI: illa hominem. 7. I in marg.: Diabolus habet media per que ho-
minem superat. 8. DEI: ex subtilitate. 9. DEI: et ex; experimento;
10. ADE: alio; ib. DE: coniectaverit. 11. I: tem-
ptat; ib. I: igitur. 12. A: est temptacio prime femine. 13. D: sibi
14. DE: predicta; ib. I in marg.: Temptat dyabolus potius
superat quam subiectos; E in marg.: Argumentum dyaboli primum; D in
marg. sup.: Quando dyabolus arguit hominem quod sit prescitus, quid sit
respondendum. 15. I: cum deest; ib. A in marg.: Primum argumentum.
16. A: eveniunt; ib. E in marg.: Desperare, impenitere; dyabolus inducit
argumentis suis sed solvuntur. 17. E: dampnatus. 18. DE:
solucio deest. 19. A: primo quod; ib. D in marg. infer. altera manu:
dyabolus potissime temptat hominem, quando est indispositus in naturalibus,
et in complexione est, quia tunc habet adminicula indisponendi eum in
complexione in introitu et in operatione. Ergo homo debet se rectificare in
naturalibus, quia anime secuntur corpora, id est, corporis humores; ib. A
in marg.: Responsio. 20. I in marg.: Solucio 1; ib. A: quod viatori deest;
21. I in marg.: Viator. 22. necessaria contra dampnationem dyaboli.

ex hinc dyabolus facilius sibi temptat. Patet de muliere in mola matricis communiter laborante, de maniaco quem exhinc seducit sepius et generaliter de habundantibus melancolia quos philosophi dicunt super se gerere
5 causam sui timoris, hoc est, nigram coleram que perturbat communiter rationem; tales autem tamquam suos hospites in tenebra convolutos tractat familiarius ad infernum. Unde cavendum est ne homo ex culpabili defectu regiminis incidat in hos morbos, sicut communiter
10 faciunt religiosi stolidi, qui simulant sanctitatem.

(Danger of foolish ascetism).

Secunda dispositio pernecessaria ad obviandum in istis dyabolo est quod homo sit virtutibus theologicis, hoc est, fide, spe et caritate stabiliter illustratus, quia nihil plus valet in ista materia ad dyabolum convincendum, quam quod homo ex Dei gracia fide scripture sacre solide sit imbutus. Nichil enim valet contra
15 dyabolum in ista materia plus quam fides. Unde Matth. IV de Christo legitur quod dyabolum ex triplici scripture testimonio convincebat; nec est via melior superandi
20 dyabolum quam exemplum et factum domini Jesu Christi, cum non nisi per hoc aliquis dyabolum poterit superare.

2. Instruction, faith, hope and charity,

Et tertia dispositio est quod homo in iugi Dei ministerio perseveret, nunc orando nunc scribendo vel studendo et omnino communicando cum sanctis sciolis,
25 ne homo ex solitario studio in materia et forma inutili profundatus capcioso temptationi dyaboli sit aptatus. Sic enim temptavit Evam solitariam atque Christum. Ideo ingruente studio temptationis huius debet homo ipsam
Fol. 298^a a se celeranter excutere et inquirere | remedium debite
30 comitive. Istis dispositionibus habitis patet quod facile est fideli omnia argumenta huius sophiste dissolvere. Et quantum ad assistens adiutorium, patet quod nisi homo ponat obicem, habet Deum et suos angelos paratissimos adiutores. Et secundum fidem Apostoli I. Cor. X^o, 13:
35 *Deus non permittit nec stat cum sua iusticia quod homo temptetur supra id quod potest, sed facit cum temptatione proventum, dum tamen homo non prius se obscuraverit peccatorum tenebra.*

3. Good company.

Danger of solitude.

1. A: ex hic. 2. DE: demoniatio que; ib. D in marg.: Nota bene; I in marg.: Maniaci et melancolici a dyabolo facile seducuntur. 4. A: melancolia. 5. E: in gracia coleram. 10. D: regis. 11. AE in marg.: 2; E in marg.: Dispositio requisita circa mortem hominis. 20. I: quam est; ib. A: exemplar. 22. AE in marg.: 3. 23, 24. I: vel studendo deest. 26. ADE: temptatione. 28. A: incongruente; ib. DE: huiusmodi. 29. D: inquirere. 33. I in marg.: Deus et angeli adiuvant in temptationibus. 37. E: obscuraverit deest; I: obscurabit.

Let us make the
devil prove his
suggestions.

God does not
take him into
council.

When a man
is tempted, he
should go on
serving and
trusting in God.

The devil uses
a man's sin to
tempt him,

Stemus ergo in luce caritatis et gracie et videamus quem colorem habet predictum argumentum dyaboli. Cum enim scimus quod sit pronus ad hominibus mendi-
ciendum, quis fidelis crederet quod a Domino ad damp-
nationem perpetuam sit prescitus? Quid ergo moveret 5
fidelem ad non asserendum audacter dyabolo quod in
hoc presumpcione dyabolica est mentitus? Nonne dicit
Jesus noster quod talia secreta futura sicut adventus
diei iudicii sunt a sanctis angelis ymmo a Christo huma-
nitus ignorata (ut patet Matthei XXIV). Quo ergo colore 10
est dyabolus in isto Dei consiliarius, ut sciat quod iste
quem temptat ad dampnationem perpetuam sit prescitus?
Ostendat ergo in verbo Dei verbum quod loquitur et
tunc credam. Unde inter alia que Deus vult esse ab
homine ignorata hoc est unum precipuum quod homo 15
ignoret dampnationem propriam, in tantum quod (ut
dicunt catholici) Deus non potest dampnationem pro-
prium revelare homini, quia tunc daret culpabiliter oc-
casione homini ut desperet, et per idem si revelaret
dyabolo ordinacionem dampnationis hominis ut sic 20
temptet. Quis ergo crederet tali stulto dyabolo in tanto
mendacio quod presumit, quia ex primo mendacio est
dampnatus et adhuc non erubescit mentiri, ut sua damp-
nacio fiat peior? Ille ergo est infideli deterior qui credit
nudo verbo dyaboli in hac parte. 25

Habeat ergo temptatus sanctum propositum serviendi
Deo in caritate continue et excuciat a se adhesione
qua credit illi apostate infideli. Si autem quis habeat
tale firmum propositum et spem perseverantie sicut
debet, quis dubitat quin repugnat istis condicionibus quod 30
dampnetur? et evidencius est salva implicacione dyaboli
quod homo confidat de actu proprio et spe Christi quam
de mendacio infundabiliter simulato.

Secundo arguit dyabolus hominem ex peccatorum
gravidade que commisit: Deus (inquit) non potest iusti- 35
ciam suam deserere, sed iusticia Dei requirit quod pro

7. DE in marg.: *Nota bene.* 9. I: *sunt sanctis*; ib. A: *ymo Christo.*
10. I: *quo igitur.* 11. DE: *sciat quod deest.* 13. I: *Ostendat igitur.*
41. E in marg.:

Ignorancia } angelorum et Christi.
Nesciencia }

16. E in marg.: *Dampnationem hominis sibi revelare Deus non potest secundum catholicos.* 19. A: *ne desperet.* 21. I: *quis igitur*; ib. A: *in tanto*; I: *in tanto.* 22. DE: *quod presumit stulto dyabolo*; I: *dyabolo correxit*; dico. 26. I: *Habeat igitur.* 30. DE: *quin repugnat deest.* 31. Codd.: *homini*; ib. A in marg.: *Secundum argumentum*; E in marg.: *Argumentum dyaboli secundum.*

peccato quod commisisti et longe minori perpetuo sis dampnatus: ergo necessario es dampnandus, et negando minorem gravas tibi crimen, addens mendacium. Multi enim leguntur in scriptura dampnati sicut Caym, Saul
 5 et ceteri qui minus deliquerant quam tu qui crebrius peccasti. Hic dicitur dyabolo quod replicat nugatorie commenta mendacii sicut primo. Nam ex fide scripture nemo dampnabitur nisi fuerit finaliter impenitens peccando in Spiritum Sanctum. Et constat ex eadem fide
 10 quod istud peccatum est infinitum gravius quam peccatum aliquod finaliter penitentis. Quomodo ergo non erubesceret mendax iste quod commisi plura vel alia maiora crimina quam dampnatus iste qui eo ipso in Spiritum Sanctum sic peccavit. Deponat ergo diabolus
 15 commenta mendacii et servet viator fidem, spem et caritatem in Dei ministerio continue cum istis virtutibus perseverans et non est impossibile quod sophista iste faciat sibi evidenciam ut desperet. Sed sicut nemo leditur nisi ledatur a se ipso (secundum Chrysostomum),
 20 sic nemo cadit in desperationem finalem nisi in ipsam incidat ex se ipso. Qui enim vixit vitam continue perversam et est expers spei beatitudinis sic desperat; nec video quomodo aliquis aliter poterit desperare.

Volvamus ergo fidem scripture quomodo David, Petrus,
 25 Paulus et Magdalena cum ceteris similibus graviter peccaverunt et Deus ex infinitate sue misericordie donavit illis gradum beatitudinis super multos angelos pro levi merito, in quo finaliter perstiterunt. Cum ergo Deus sit ita pronus ad miserendum et premiandum
 30 homines sicut unquam fuerat, cum nemo potest esse exhaustus sue misericordie vel *personarum acceptio apud Deum*, sed oportet quod in quocunque dampnato insurgat ingratitude, infidelitas et desperatio ex se ipso, patet quod inculpato Deo si homo dampnabitur, hoc
 35 erit ex sua negligencia non ex Deo. Consideret ergo homicida quomodo diabolus iacet super caput, hoc est, rationem vel volun-
 Fol. 298^a | tatem hominis quem sic temptat.

saying that its heinousness will damn him.

We answer him that only final impenitence can damn.

If we fall into despair it is our own doing.

God's mercy, as displayed in Scripture.

Let a man think how the devil tries to master his will.

2. DEI: *condempnatus*; ib. I: *igitur*; ib. DE: *est*. 4. I: *et Saul*; A: *Sau*. 6. DE: *nugitoria*; ib. A in marg.: *Responsio*; E in marg.: *Solutio*. 8, 9. DE: *peccando* deest. 11. E: *non* deest. 14. I: *igitur* (et passim). 18. D in marg.: *Nota bene*. 22. A: *est* deest; ib. I: *sicut*. 24. I: *volumus igitur*; ib. DE: *quod David*. 25. I: *cum suis sanctis*; DE: *cum sanctis*; D: *Magdalene*. 28. A: *de levi*. 28, 29. I: *igitur Dominus*. 29. ADE: *miserandum*. 31. E: *acceptor*; ib. *misericordie*; *hic aliquot verba excidisse videntur*. 31, 32. DE: *apud Deum* deest. 36. Codd.: *diabolus quomodo*.

19. Cf. Wyclif, De dyabolo et membris eius Pol. Works, 362.

1. *How God is ready to help him.* Consideret secundo quomodo Deus summe potius ad iuvandum se ipsum negare non potest nec in potestate deficit cuicumque qui quacunque hora sperat in eum.
2. *How he will make off temptation.* Et ex istis tertio fideliter excuciat temptationes dyaboli, cum Deus dedit sibi tam liberam potestatem. Et 5 Psalm. CXXXVI^o, 9 dicit Deus: *Beatus qui tenetur et affidet parvulos suos ad petram.* Parvuli autem cogitationes sunt et voluciones periculose et iniuciales et specialiter de desperatione. Cum ergo nihil sit magis in potestate nostra quam actus anime, teneamus illos 10 ne in deterius ulterius profundentur et allidamus eos extinguendo ad petram iusticie, cogitando de sua misericordia et conversatione humana. Et tunc possumus faciliter esse beati non obstante quacunque temptatione dyaboli, cum plures adiutores sunt nobiscum quam cum 15 toto suo exercitu nec ab ipso convinci poterimus nisi gratis et vecorditer nos reddiderimus sine causa.

SERMO IX.

(Serm. Mixt. XVI.)

Quis vestrum habet amicum. Luce XI°, 5. 20*The power of prayer.*

Hoc evangelium docet fideles formam orandi et declarat parabolice per locum a maiori quod nemo potest ab oracione deficere nisi ipsemet sit in causa. Prima autem ratio parabolica stat in isto: patet de ratione amici quod in necessitate amicus *visitans eum media nocte pro* 25 *accommodandis tribus panibus quibus cibaret amicum reliquum*, deficiente prandio proprio; primus amicus habens sufficienciam panum vel prandii dabit illi in tanta necessitate, specialiter amico medio *perseverante in pulsacione continua*, ergo per locum a maiori sic erit in oracione 30 Deo debite porrigenda. Primus autem amicus est mystice Deus et homo iuxta illud Joh. XV°, 14: *Iam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus eius, vos autem dixi amicos, quia omnia quecumque audiri a*

The friend appealed to is Christ.

8. A: voluciones; I: voluntates; ib. E in marg.: Parvuli. 9. E: se-
paracione; ib. DE: magis deest; I: plus. 10. DE: anime. 11. DE: in-
decencia. 12. ADE: cum deest. 13. causa; D: et sequitur Rogacionum;
E: Et sequitur septimus; I: et cetera. 14. A in marg.: Sermo IX;
D in marg.: 7. Rogacionum. 15. A: Luce II. 16. DE: ipse sit.
17. DE: amico meo. 18. I: igitur (et passim). 19. DE: oracione domi-
nica. 20. D: illud deest; ib. E in marg.: primus amicus. 21. I: facit.
22. DE: omnia etc.; ib. E in marg.: 2.

18. Gospel for Rogation Monday. 20. Vulgate: *Quis vestrum habebit amicum.*

- patre meo nota feci vobis.* Amicus autem medius est integra personalitas hominis ex corpore et anima constituta. Sed tercius amicus est animus eiusdem hominis a temporalibus rediens quibus afficitur ad corpus proprium, querens locum in valle solida, ubi olim fuit requiescens. Quando enim anima evagatur circa temporalia et querens in eis requiem non invenit sed laborem, querit persona hominis a Deo per quod medium et quibus panibus pasceret spiritum sic vagantem. Et *media nocte*, hoc est, in medio tenebre talis revolucionis anime in tenebra peccatorum abscondita sic redibit. Spiritus autem integer non habet amicum nisi Deum cuius auxilium in tali casu postulet, ut pro amico, hoc est, spiritu vagante, cibum habeat recreantem.
- 15 Tres autem panes possunt rationabiliter dici tres virtutes theologicæ que in personarum trinitate per ordinem sunt fundate. Si autem amicus is medius perseveraverit, petens, querens et pulsans pro cibo amici tercii venientis, quis dubitat quin amicus primus fidelissimus et gratiosissimus panes spirituales quotquot habet necessarios ministrabit? Sicut enim panis corporalis est substantia corporei alimenti, sic virtus theologica est substantia anime nutriende. Nec est possibile quod rationalis necessitas secundi amici immineat et quod
- 25 primus amicus in rationabili petito deficiat, et hinc communiter dicitur atque catholice quod ad rectitudinem orationis requiritur quod oretur instanter, prudenter et indefectibiliter in nomine Trinitatis, sic quod orationis instantia correspondeat Deo Patri cui appropriatur
- 30 originalis eternitas; orationis prudentia correspondeat Verbo Dei, sic videlicet quod a tanto domino petatur beatitudo a Deo rationabiliter concedenda. Joh. XVI°, 23 scribitur: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Indefectibilitas autem ponens obicem peccando in
- 35 Spiritum Sanctum correspondeat bonitati. Et patet quod non deficiet viatoris peticio, nisi forte defectus fuerit in petente vel ratione indignitatis petentis vel ratione rationabilitatis petiti vel ratione negligencie in petendo.

He who asks is the personality of man.

The visitor is the spirit of man, returning from worldly things to seek rest.

The three loaves are the three theological virtues.

The conditions of praying rightly.

3. E in marg.: 3. 5. I: fuerat. 8. A: a Deo deest. 9. I: sic deest; ib. E in marg.: *Media nocte*. 13. I: casu deest; ib. DE: *postulent*; ib. DE in marg.: *Tres panes*. 14. D: *vacante*; E corr.: *vagante*. 17. A: *mediis*. 19, 20. AI: *fidelissimus*. 20. I: *et gratiosissimus* deest; ib. DE: *quotlibet*. 21. A: *ministrabitur*. 25. A: *hic*. 26. *communiter* deest. 27. A: *et oretur*; ib. E in marg.: *Ad rectitudinem orationis quid requiritur*. 30. ADE: *correspondet*; I: *correspondeat*. 31. A: *Dei*, scilicet; ib. E in marg.: *Defectus orationis in quo est*. 38. A: *in petendo* deest.

autem ad Trinitatis similitudinem signat rationem fidei
quam Deus graciose quandoque viatoribus suis donat;
et ista secundum rationem variam vocari possunt aqua
sapientie. Et patet in parte quomodo Deus pascit spiri-
tualiter viatores et potest applicari hereticorum sententia
ad hoc dictum.

Quando enim fidelis communicandus panem postulat, scilicet eucharistiam, que est panis substantialis (ut patet alibi) porrigit sibi (ut false fingit) peius quam lapidem quia accidens sine subiecto est peius quam serpentem vel venenum aliquod assignandum. Sed (laus sit Deo) hereticus iste non potest mutare naturas, sicut verbaliter false fingit; et sicut fratres pascunt populum qui illis credit cum tali lapide et serpente, quia cum heresi, ut patet de triplici blasphemia fratrum et preminencia oracionis specialis supra dominicam oracionem, de fide ecclesie sancte catholice cum ceteris heresibus quibus pascunt simplices: sic quantum ad edulium pascunt eos cum mendaciis, ludicriis et aliis fabulis per artem diaboli introducta, quia per hoc sunt homines qui forent Christi filii tamquam membra diaboli toxicati.

Fingunt enim tamquam fidem catholicam quod papa suus sit caput universalis ecclesie et ipsi singuli vel saltem sua medietas eius membra; et cum nec sciunt fundare hanc esse fidem ecclesie, cum a probabili sit falsum et a solo illo quem papam nominant sit sperandum et forte ex involucione sua in crimine tamquam diabolus nunc desperat, ille ergo frater qui seminat istos nedum lapides sed venena, videtur esse peior quam homines quos hic Christus alloquitur, cum Christus supponit quod nollent fratrem suum in isto corporali cibario defraudare, sed isti non timent in spirituali cibo anime ducente ad diabolum decipere fratres suos.

35 Circa hoc evangelium dubitatur (ut supra) si homines debent ratione resistere diabolo temptatori, et videtur quod non, quia nemo habet rationem vel evidenciam quod sit predestinatus a Domino; et si non est prede-

If we accept the friar's doctrine, the priest gives us worse than a stone.

Friars pretend that it is of faith to recognize the Pope as head of the Church.

Doubt: How can we answer the devil, since we may be reprobate?

4. I: sapiencia; ib. E in marg.: Nota. 7. DE: fidelis deest.
8. EI: supersubstantialis. 19. E: Deo quod; ib. D in marg.: Cave falsum, quia natura in animal mutatur naturam alimenti in naturam aliti, sicut sol naturam seminis. 13. I: false deest; ib. DEI: et sic. 16. DE: spiritualis. 17, 18. I: qui pascunt. 18. eos; DEI: eum. 23. DE in marg.: papa. 29. DE: istos deest. 32. DE: volent. 35. A in marg.: Dubium; D in marg.: Queritur si diabolo sit resistendum; E in marg.: Dubitacio; I in marg.: Temptatori diabolo si homines debent resistere ratione.

stinatus, tunc cum paribus est dampnandus; ergo nemo habet rationem vel evidenciam resistendi diabolo quod dampnetur. De illis autem loquor quibus non est revelatum quod in beatitudine salvabuntur.

Answer:
We are bound
to hope, we
shall be saved.

Hic dico (ut sepe alias dixi) quod quilibet debet 5 dyabolo discredere et cuicumque hortanti quod dampnabitur, cum quilibet debet habere fidem, spem et caritatem et per consequens spem sue salvacionis; et sic non est nisi fatuus et seductus dyaboli qui desperat. Sed notandum (ut sepe alias) quod spes est citra claram 10 scienciam sive fidem supra dubitacionem sive formidinem, sic quod proposito sperando homo debet dicere in casu: 'Hoc reputo vel suppono' et nec hoc credere, dubitare, concedere vel negare.

No man should
let his sin make
him despair.

Et si obicis quod presciti et specialiter in mortis 15 articulo vel post debent in desperationem quam in penam peccati preteriti infligit dampnando incidere, sicut Deus indurat corda talium et facit rationabiliter quod desperant, hic dicitur concedendo quod Deus indurat corda hominum, cum indurare dicit penam 20 rationabilem (ut patet Exod. IX°). Non autem legi quin desperare sonat directe in peccatum, et ita sicut Deo non convenit facere quemquam peccare, sic nec facit aliquem desperare, et per consequens nemo debet sic facere; et si dampnati sunt necessitati et habent indele- 25 bilem materiam desperandi, non tamen debent desperare, sicut nec debent peccare. Nec potest esse evidencia dyaboli vel alicuius alterius quod homo debeat despe- 299^r rare, dyabolus tamen per mille meandros inducit suos filios ad finaliter desperandum et specialiter movendo 30 voluntatem hominis ut in quocunque septem criminum finaliter requiescat. Sicut enim dyabolus in omni peccato immiscet superbiam, sic non movet ad desperandum nisi voluntatem moveat ad superbiendum, ut temptando Christum tripliciter in qualibet illarum trium tempta- 35

In all despair
there is pride.

1. I: hanc non omnibus. 5. A in marg.: Responsio. 7. D in marg.: Contra: Fides et spes non sunt ad impossibile; E in marg.: Diabolo est discredendum. 10. I: et notandum; ib. DE: dixi quod; ib. AD: circa; E circa corr.: citra; ib. E in marg.: Spes. 11. I: et supra. 13. PVEI: quod hoc. 15. E in marg.: Obiectio. 18. A: Deus deest. 19. E in marg.: Solacio. 21. A: Exodi VII. Cf. Ex. IX, 12. 23. D: sic non facit amodo. 25. AI: sint. 25, 26. I: indebilem. 26. DE: misericordiam; ib. I: debent deest. 27. I: evidenciam. 29. D: enim per. 31. A: a quocunque; ib. I: septem deest. 33. DE: sic non movet; ib. E in marg.: Nota. 34. DEI: unde temptando.

cionum miscebat superbiam. Unde inter cetera peccata
superbia habet rationem apparencie boni, cum sit
bonum superbire vel excedere creature et hominis boni-
tatem. Cum Deus necessario propter immensitatem sue
5 bonitatis superat quamlibet creaturam, superbia tamen,
prout dicit peccatum, fingit falsum excessum bonitatis,
ymmo innuit equiparanciam vel excessum creature super
immensitatem bonitatis divine. Deus enim non potest
sic velle et cum hoc non punire, ideo homo qui appetit
10 ista duo appetit duo irrationabilia supra Deum. Studeat
ergo homo que est Dei directa volicio et conformet
(quantum sufficit) se illi.

Nec est difficile fideli et specialiter theologo noscere
directam Dei volicionem. Voco autem directam Dei
15 volicionem illam qua Deus vult creaturam sibi servire,
antequam peccet, quia Deus non vult quod creatura
aliqua puniatur, quod condempnetur vel quod induretur
nisi occasione data de peccato preterito. Quando ergo
voluntas hominis plene consentit ad facinus cum volun-
20 tate diaboli, tunc voliciones eorum sunt simul, et
malignus tangit eum. Et conformiter dum vult alteri
invidere vel irasci irrationabiliter fratribus ad iniuriam
propriam vindicandum, dum vult a debito Dei servicio
ociari, dum vult temporalia inordinate appetere, dum
25 vult irrationabiliter pascere corpus suum vel dum vult
communicare cum femina vel cum creatura alia abu-
tendo potencia generandi; dyabolus enim cognoscit ex
naturali sollercia et antiqua experientia quomodo homo
est pronus ad taliter delinquendum et captat sibi media
30 proniora per que inducat volitivam hominis ad taliter
plene volendum, et sic peccatum committitur cuius perse-
veranciam diabolicam dyabolus multis mediis machinatur.

Et inter omnes cautelas dyaboli nullam maiorem
vel infideliorem considero quam quod homo in fide
35 deficiat non plene credendo sentenciis scripturarum.
Et istud peccatum nostris temporibus est communius
usitatum; cuius unum medium inducens est superbia
de variacione logice, quia homines logicam scripture
infideliter non admittunt. Ad tantum enim inoluit

It is not difficult
to know what
God wills us to
do.

Of all snares of
the devil the
greatest is to
make man
disbelieve
Scripture.

3. A: *superire*. 6. A: *excelsum*; ib. D: *boni talis*. 8. DE: *divine*
deest; ib. E in marg.: *Superbia*. 11. A: *volucio* (et passim). 15. I: *crea-*
turas . . . peccent. 17. AI: *dampnetur*; ib. E in marg.: *Directa voluntas*
Dei. 18. I: *Quando enim*. 23. DE: *vult de*. 25. A: *signum suum*;
signum extinct; DE: *suum* deest. 35. E in marg.: *Dyabolus ex naturali*
sollercia cognoscit ad quod homo est pronus et ex aliqua experientia.
39. I: *invaluit*.

nostris temporibus hec infidelitas quod verbum Domini in fide scripture graciose scriptum contempnitur et tradicio humana infidelitatem sapiens exaltatur, ymmo (quod plus est) fides scripture tamquam heretica condempnatur et catholicatur perfidia Antichristi. Cum ergo 5 *homo vivit spiritualiter in omni verbo quod procedit de ore Dei*, quia (ut dicit Apostolus) *in fide vivo filii Dei*, non est mirum si multi sic errantes sint mortui infideles; et basis huius seminarii infidelis videntur esse fratres qui adulterantur communius verbum Dei. 10

Men attend too much to human law,

Ex isto enim meditatio Dei contempnitur et exercitatio in lege humana, que de facto est lex iniqua, inducitur, et sic legem Dei que condempnaret nostra opera atque vitam ex consuetudine mala antiqua despiciamus et novitates coloratas a dyabolo approbamus. Lex autem 15 nature cum lege morali evangelii foret sufficiens et traditiones alie ex maiori parte honoris mundani et lucro temporalium introducte sunt despiciende tamquam anime venenose: Que ergo cura de lege Christi, dicit lex talis fallax pape vel cesaris, dum fidelis habet sensum integrum 20 legis Dei. Illa enim lex dicit plene quid et qualiter homo debet secundum Dei beneplacitum operari et alie traditiones onerando consciencias reddunt homines plus perplexos, ideo non sunt nisi rete dyaboli. Et cum conversacio hominis daret evidenciam tam sibi quam 25 aliis quod sit caput aut membrum de ecclesia sancta Dei, non mirum de prelatibus nostris tam distorte a Christo viventibus si callide in desperationem finalis impenitencie inducuntur. Sicut enim gutte priores preparant ad fraccionem lapidis et ultima gutta cavat, sic 30 peccata talia in medio vite hominis usitata preparant ad desperationem finalem et ex illis diabolus ipsam facilius introducit. Vivat ergo homo (quam plene sufficit) conformiter legi Dei et habeat perse verantem voluntatem in lege illa standi in vita defensione et publica- 35 cione, et tollitur occasio desperandi.

which is a snare of the devil.

Unde videtur mihi quod introducte adinventiones tam in religiosis quam humanis legibus dant occasionem

5. I: Cum igitur (et passim). 10. E in marg.: Basis seminarii infidelitatis fratres. 11, 12. DE: exercitacio deest. 13. A: que deest. 24. E in marg.: Traditiones que sunt rete dyaboli. 32. I: (des)peracionem finalem deest; ib. I: ex istis. 32, 33. DE: et — introducit deest. 33. DE: lege standi; A: standum defensione. 37. E in marg.: Occasio desperandi. 38. I: quam in.

6. Matth. IV, 4.

7. Gal. II, 20.

toxicam desperandi, nam omnes se exercitantes in illis videntur temptare Deum, cum Matth. IV°, 7 dicit Christus dyabolo in temptatione secunda: *Scriptum est Deuteronomio VI°: Non temptabis dominum Deum tuum.*

5 Quando enim dat Deus legem immaculatam animas convertentem que doceat fideles per quam viam secure transibunt ad patriam et homines dimissa illa lege transeunt per viam novam atque extraneam, nonne foret hec temptatio Dei tanta vel maior sicut saltare a
10 deambulatoriis templi, ubi homo secure per gradus posset descendere, cum dicitur communiter quod temptare Deum sit querere experimentum de Dei virtute et de suo adiutorio stulte confidere sine inevitabili necessitate?

Sicut ergo non oportuit diabolum saltasse de celo,
15 sic nec Christum de templi pinaculo, et cum gradus legis Dei sint securi ab hostibus et laqueis absconditis quibus sunt plene leges et religiones nove, videtur manifesta Dei temptatio illas periculosas induere et legem ac religionem Dei faciliorem et securiorem dimit-
20 tere. Et idem est iudicium de papatu et statu quocunque prelati cesarii, cum status quem Deus in suis apostolis instituit sit securus, et status iste nedum sit a Deo prohibitus sed superfluum ac rationi viatoris contrarius. Et forte si ista materia profunde conspicitur, quilibet
25 criminosus aequaliter temptat Deum, cum induit se statum in quo Deus posset eum iuste dampnare stulte sperans in Dei misericordia, quod est proprius desperare, et sic ubi status sacerdotis secundum ordinationem Dei foret alior atque securior, dyabolus ex temptatione in-
30 ducta ad dotandum ecclesiam utrique parti isti false et subdole contradicit, quia mos suus est in omni temptatione hominis periculosa mendacia seminare.

It is tempting God to leave His laws or to introduce other ways of life than He has appointed.

SERMO X.

(Serm. Mixti XVII.)

35 *Sic Deus dilexit mundum.* Joh. III, 16.

Hoc evangelium dat fulcimenta fidelibus ad orandum
que sunt fides, spes et caritas; nemo enim adorat Deum

Faith, hope and charity the grounds for prayer.

5. D in marg.: *Quid est temptare Deum*; E in marg.: *Nota bene*; ib. A: *dat deest*. 8. A: *transiunt*. 13. A: *evitabili*. 14. E in marg.: *Temptare Deum*; I in marg.: *Temptare Deum quid est*. 15. ADE: *sic deest*. 22. E in marg.: *Nota hic*. 29, 30. DE: *ex contencione inducta*. 32. EI: *seminare etc*. 33. A in marg.: *Sermo X. DE: VIII. 1: diligit*. 36. A: *ad ortandum*.

35. Gospel for Whit Monday.

affectione fideli in quem non credit nec petit affectione constanti in quem non sperat nec pulsat affectione familiari Deum quem caritative non amat. Ideo fides, spes et caritas sunt tres ale vel fulcimenta hominis ad orandum. Cum ergo Deus prior dilexit nos, premitit⁵ evangelium formam caritatis maxime qua Deus suos filios diligebat: *Sic, inquit, Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam eternam.* Ubi patet primo quod forma dileccionis Dei exprimitur, et per¹⁰ mundum videtur sane posse intelligi ovis centesima vel ecclesia viatorum; nam gracia salvacionis eorum fuit dominus incarnatus, passus et mortuus cum aliis articulis fidei quos complevit; cum enim maioritas dileccionis amici capi debeat penes maioritatem donati et formam¹⁵ donandi, patet quod nulla maior dileccio potest esse facta homini; nam donatum cum sit verbum eternum et unigenitus filius Dei patris, est infinitum prestancius toto mundo.

God's love shown in the gift of His Son for the salvation of the Church.

God in giving does not alienate what He gives.

This gift must have been purposed from eternity, or God would not be invariable.

Et talis dacio decet regem magnificum, specialiter²⁰ cum donatum non exinde perditur, sed fructus donacionis Deo acquiritur, cum donatur domino quicquid acquiritur servo suo. Si autem formam donacionis attendis, patet quod nichil potest dari graciosius, cum²⁵ gratis sine preexistente merito Deus proposuit eternaliter filium suum dare. Nemo enim potest mereri nisi ex titulo gracie beatitudinem; quanto magis homo prostratus peccato mereri non potuit filii Dei unigeniti dacionem? Et cum Deus non potest noviter quemquam diligere vel aliquod bonum dandum homini temporaliter³⁰ ordinare, patet quod sicut ista Dei dileccio sic ista ordinacio est eterna. Et patet conclusio: Si enim dileccio variatur proporcionabiliter ad variacionem dilecti, vel oportet concedere quod variacio dileccionis Dei sit causa variacionis dilecti vel eontra; si secundo modo³⁵ detur, tunc dileccio Dei non est originale premium quare dilectum aliquod facit bonum, sed eontra ipsum mutat dileccionem Dei ad votum. Sed quid impossibilius, cum dileccio Dei eterna precedit bonitatem cuiuslibet creature, quia ordinacio sua eterna et sic Deus ordina-⁴⁰

5. I: cum igitur (et possim). 19. omis; D: etia; E: currexit; E in marg.: Per mundum intelligitur. 24. I in marg.: Maioritas dileccionis amicus unde debet capi. 27. E in marg.: Maioritas dileccionis caput. 28. I: unde filii; ib. E in marg.: Dileccio et ordinacio Dei est eterna. 35. I: magis impossibile.

cionem suam diligit et per consequens ordinatum?
 Fol. Nichil ergo foret iuxta hanc viam dilectione Dei in-
 299^e stabilis, cum musca quantumlibet movente alas suas
 vel movente quomodolibet qualibet creatura consequentur
 5 moveretur Deus instabilis quam homo qui suum dilectum
 diligit post et ante. Si primo modo detur, tunc posita
 variacione dilectionis Dei proporcionabiliter ad dilectum
 oportet totam causam originalem dilectionis et odii
 et sic boni et mali in Deo ponere. Sed quid incon-
 10 veniencius? Ideo dicit Augustinus cum aliis ipsum se-
 quentibus: Deus nichil potest diligere vel odire, nisi
 eternaliter sic se habeat quoad illud; et cum diligere
 creaturam sit ipsam diligere quoad bonum aliquod,
 patet cum Deus eternaliter dilexit hunc mundum, quod
 15 ipsum dilexit ad aliquod bonum notabile et illa que
 media sunt ad illud.

Et patet de ratione regis magnifici quod sicut dilexit
 mundum predictum ad beatitudinem, sic dilexit ut filius
 suus pro mundi beatitudine modo quo fides asserit
 20 pateretur et sic virtute dilectionis Christus Dei unige-
 nitus fuit passus. Et ideo subiungit textus pro causa
 sequente ut *omnis qui credit in eum non pereat sed
 habeat vitam eternam*, ubi oportet intelligere quod in
 Christum credere sit sibi per amorem caritatis perpetue
 25 adherere. Et loquor de caritate perpetua que est dileccio
 virtute predestinacionis non excidens. Et patet verbum
 evangelii contra dyabolicos capciosos.

Et sequitur in textu: *Non enim misit Deus filium
 suum in mundum ut iudicet mundum sed ut salvetur*
 30 *mundus per ipsum*. Ubi suppono primo per mundum
 intelligi sicut supra, suppono secundo quod per iudicare
 mundum intelligitur (ut sepe in evangelio) mundum
 auctoritative ad dampnationem perpetuam declarare, et
 suppono tercio quod intelligatur per salvacionem mundi
 35 beatificacio predestinatorum perpetua. Et patet textus

The faith by
 which we are
 saved is
 informed by
 love.

The world that
 is to be saved
 is the body of
 the elect.

3. 1: *vel movente*. 5. D: *moveret*. 6. D in marg. inf.: *Mens surgat*.
 8. 1: *dileccionis* deest. 13. DEI: *diligere ad*. 14. A: *diligit*.
 14, 15. E: *hunc* — *ad* deest. 15. A: *notabile* deest. 17. I: *de* deest.
 23. DE in marg.: *Credere in Christum*; I in marg.: *Credere in Christum*
quid est. 27. DE: *diabulos*; A: *capciosos*. 28. A: *Dominus filium*.
 30. D in marg.: *mundum* } *iudicare*
 } *salvare*.
 30. I in marg.: *Iudicare mundum quid est*. 34. I in marg.: *Salvare*
mundum quid est.

10, 11. Cf. De Ecclesia, pag. 111.

28. Joh. III, 17.

eo quod Deus non potest frustrari a suo proposito, sed
 finis propter quem Deus intendebat hoc facere fuit iste,
 ergo oportuit necessario finem sequi. Et hec ratio quare
 predestinati quibus fit revelatio sicut fuerunt isti Evan-
 gelista et Paulus confidentes in Dei veritate necessario
 sic agebant.

Unde sequitur in textu evangelii: *Qui credit in eum
 non iudicatur, qui autem non credit iam iudicatus est,
 quia non credit in nomine unigeniti filii Dei;* ubi patet
 luce clarius quod quicumque crediderit in Christum
 caritate que non excidit pro nullo tempore ad sensum
 expositum iudicatur. Et patet ex eodem quod qui non
 sic in Christum crediderit ad penam perpetuam eter-
 naliter iudicatur, et per consequens iam iudicatus est,
 quia deficit sibi fides que caritate perpetua formaretur.

Judgment
 consists in the
 fact that men
 live light or
 darkness, good
 or evil.

Et sequitur in textu: *Hoc est iudicium quia lux venit
 in mundum et dilexerunt homines magis tenebras quam
 lucem,* ubi videtur evangelium iudicium parum extendere
 ad veritatem pro qua Deus eternaliter iudicavit, et po-
 nuntur exempla tam in bono quam in malo. Nam cum
 venit plenitudo temporis, lux verbi Dei venit in mundum
 per incarnationem omnem hominem illuminans aliquante.
 Materia autem dampnanda iudicii stat in isto quod
 dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Nemo
 enim dampnabitur nisi malum culpe plus diligit quam
 bonum iusticie, quia nisi finaliter peccatum preferat
 ante Deum qui est bonum infinitum, non dampnabitur.
 Ideo intelligendo per homines mundanos captos finali
 philargia, patet verbum evangelii quomodo dilexerunt
 homines magis tenebras quam lucem, non solum quia
 dilexerunt terrena que sunt ad omnem punctum sui
 intrinsecus tenebrosa magis quam celestia que sunt in
 consideratione vel affectione magis remota, licet sint in
 sui natura lucida atque clara.

Unde quia homines dilexerunt virtutibus plus peccata
 et (quod est summe dampnabile) terrestria plus quam
 Deum, in hoc errore iudicii stat dampnatio sempiterna.
*Erant enim opera eorum mala; omnis enim qui male
 agit odit lucem et non venit ad lucem, ut non arguantur*

4. I: iste. 7. I: non credit in eum. 12. A: quod deest. 13. I: credit.
 17. I: dilexerant. 27. ante I: aliquando. 28. DE: malos captos.
 39. 33. A: in consideratione — sint deest. 35. A: Verum quia.

7. Joh. III, 18. 16. ib. 19. 38. ib. 19, 20, 21.

opera eius, qui autem facit veritatem venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Ubi primo patet quod peccata preterita sunt causa profundacionis in crimine consequente, cum pro causa dicitur:
 5 *Erant enim opera eorum mala.* Et causa huius mali operis consequenter adiungitur, cum sic infertur: *Omnis enim qui male agit odit lucem.* Cum autem lux sit operatio virtuosa, patet quod in quantum quis male agit, hoc est, criminaliter, odit operacionem contrariam que
 10 est lux, quia operatio virtuosa. Unde ex instinctu naturali homines agentes turpia ut luxuriam et alia vicia detestanda odiunt lucem corpoream, ne sua vicia patefiant.
 Fol. 299^r Verumptamen sophisticacio ista superfluit, | cum luci prime que cuncta iudicat, cuius iudicio est standum
 15 finaliter, sunt cuncta in quibuscunque tenebris fuerint satis clara. Ideo superfluit ut talis malus fugiat lucem corpoream vel noticiam humani iudicii ne eius opera perversa arguantur, cum lux prima de quolibet tali opere ad regulam finaliter iudicabit. Opposite autem
 20 condicionis sunt illi qui innituntur virtuosos operibus veritatis Christi. Ipsi enim volunt quod sua facta et dicta in populo publicentur, quia sciunt quod prima veritas in qua fundantur non potest deficere, ne generaliter publicetur. Ideo confidens de fundamento tam
 25 stabili gaudet quod sua sententia publicetur.

Sin leads to more sin.

Uselessness of fleeing from the light.

Circa hoc evangelium dubitatur utrum tres virtutes theologice scilicet fides, spes et caritas sint ad evacuandas versucias dyaboli requisite, et probatur quod non, quia eius evacuacio stat per se in predestinacione atque
 30 presciencia quibus iste tres virtutes sunt inpertinentes, cum blasphemi ut Petrus, Paulus et ceteri de sua beatitudine sint securi et iniusti ut Saul, Scarioth et ceteri sunt in dampnacione perpetua diffiniti. Ex quibus potest elici quod sicut Dei ordinacio ad ista necessitat,
 35 sic ad futura quelibet, cum Dei ordinacio scientifica ad ista necessitans ad cuncta scientificabilia se extendit.

Some question whether predestination does not make the virtues unnecessary.

1, 2. A: qui autem — opera eius deest. 3. peccata; I: predicta.
 4. I: sequente. 6. I: infert. 7. E in marg.: Lux in proposito.
 11. I: alia turpia. 12. AI: patescant. 15. sunt; A: patent. 16. I:
 Non superfluit. 26. AE in marg.: Dubium; I in marg.: Questio; D in
 marg.: De virtutibus theologice; In marg. inf.: Virtutes theologice si
 sunt necessarie ad salvandum; E in marg.: Virtutes theologice si sunt
 necessarie ad salvandum. 28, 29. A: probatur — predestinacione deest.
 30. quibus; ib. D in marg.: cuius. 31. DE: Petrus et. 32. A: et iusti.
 35. E: quelibet eadem Dei; ib. A: Dei deest; ib. DI: scientificabilia.

Answer:
Every Christian
needs

1. Faith,

2. Hope,

3. Charity.

Despair is of
two kinds:
a) cowardly
fear of grace
failing;
b) overcon-
fidence.

Hic dicitur (ut sepe superius) quod iste tres virtutes
theologicæ sunt necessarie viatori, cum fundamentum
vite virtuose viantis sit fides tamquam substantia firma
adhesio veritati tam preterite quam future. Nec video
quomodo viator posset sine fide stabili virtuose vivere. 5
Spes autem est firma adhesio in suo genere quod
propter vitam virtuosam homo beatitudinem consequetur,
et sicut in fide dubitatio expellitur, cum firmitas noticie
sit ad creditum requisita, sic in spe formido excluditur,
cum ex fide et virtuosa vita et ex firmo perseverandi 10
proposito speratur absque formidine felicitas consequenda.
Sed sicut fides evacuat demonstrationem vel naturalem
noticiam, sic spes evacuat certitudinem de presenti,
cum loco fidei et spei succedunt in patria clara intuitio
atque fruicio. 15
Caritas autem que est dilectio de presenti manet
stabilita hic et ibi. Unde videtur quod sicut in virtutibus
moralibus dupliciter homo potest transire medium vir-
tuosum, sic in materia spei potest homo dupliciter
desperare, primo modo tamquam pusillanimis de finali 20
perseverancia in caritate deficere et secundo modo
superhabundanter de Dei misericordia errando diffidere,
quod quantumcunque viciose vixerit et in tenebra peccati
perseveraverit erit salvus, cum Deus non potest perdere
quem tam graciose redemit. Et cum hic sit defectus 25
spei, patet quod talis viciose desperat, cum propter
defectum fidei excedit medium virtuosum. Oportet enim
viantem instanter vivere virtuose, quia cum retrocedit
et indisponitur per omissionem boni operis, debet vicia
et omissiones huiusmodi plus quam amissiones tempo- 30
ralium omnium formidare. Quod autem Petrus, Paulus
et similes ad tempus fuerant blasfemi et aliter viciosi,
ostenditur Dei misericordia ex hoc quod tam fructuose
postmodum sunt contriti. Ex hoc enim caverunt pru-
dencius futura pericula. Ideo videat militans si vita sua 35
sit virtuosa virtute fidei scripture debite regulata et
iuxta evangelium operibus suis sanctis debet sperare
quod finaliter est salvandus; et palpet firmitatem pro-

1. A in marg.: *Responsio*; E in marg.: *Solutio*. 4. I: *tam deest*;
ib. I: *tamquam future*; ib. DEI in marg.: *Fides*. 6. E: *est deest*;
ib. DEI in marg.: *Spes*. 8. Codd.: *sic*. 10. I: *ex vita et virtuosa*
fide; A: *fide ex*. 11. A: *absque fortitudine*. 16. A: *dilectio deest*.
17. A: *stabilis*; ib. DEI in marg.: *Caritas*. 20. I in marg.: *Desperat*
homo dupliciter. 22. A: *ex Dei*. 23. DE: *virtuose vixerit*. 29, 30. I:
debet — omissiones deest. 34. I: *quod caverent*. 35. DEI: *summa*
pericula. 36. A: *debita*.

positi de futuro standi humiliter secundum fidem scripture in lege Domini usque ad terminum vite sue.

Et non subest sibi materia desperandi nisi in aliquo istorum trium deficiat et specialiter in fide. Quis enim obliquans a lege Domini in fide non deficit, cum scilicet actualiter crederet quod oculi Domini lucidiores sole omnia quantumcunque abscondita intuentur, et omnia gesta hominis tam bona quam mala necessario mercede remunerabit ad regulam: Si (inquam) hanc fidem in actu habuerit nec erit spes sua sopita peccato nec actualiter sic delinquet; ideo verum est antiquum porisma fidelium quod impossibile est vianem in aliqua virtute deficere nisi in fide deficiat. Excuciat ergo fidelis peccati presenciam et cogitationes extraneas et instet virtuoso Dei servicio fideliter et speranter.

There is no ground for despair where there is faith.

Nec video quomodo est fides vel spes in homine nisi assit caritas; et nullum istorum dimissum est in actu secundo nisi culpa actualiter sit dimissa. Cum autem sequitur: Petrus quoad Deum est huiusmodi, ergo est huiusmodi, simpliciter patet quod si quis est infidelis quoad Deum, tunc est simpliciter infidelis; si ergo minister vel servus notabiliter deficit in ministerio vel servitute debita domino temporali, tunc est de tanto sibi infidelis. Quare ergo non sequitur: Si creatura sic notabiliter sit infidelis | domino Deo suo, tunc erit simpliciter infidelis. Et patet quod multi menciuntur, dicendo quod habent fidem, spem et caritatem et tamen sua vita et opera contradicunt. Sed Veritas dicit: *Operibus credite*. Sicut sophisticatur enim in materia de quiditate hostie consecrate, in materia de potestate prelati et in materia de absolutione cum sibi similibus, ita sophisticatur in materia de virtutibus anime insensibilibus. Sed sciamus ypocrite quod Deus cui debemus esse virtuosus non potest verbis nostris decipi, et eodem modo est de spe et caritate mendacium. Et patet quod multi et magni in ecclesia dicunt se esse fideles ecclesie prelatos et tamen sunt Deo manifesti heretici et membra dyaboli.

Faith will express itself in works.

Fol.
300

5. I in marg.: *Obliquans a lege Domini deficit in fide*. 6. E in marg.: *Nota*. 17, 18. I: *Istorum est in actu secundo nisi culpa*. 19. DE: *pe quoad*. 20. DEI: *quod deest*. 20, 21. I: *fidelis*. 23. I: *domini*. 24. E: *non sequitur deest*. 25. DEI: *sit deest*. 25, 26. DEI: *est simpliciter*. 30. A: *in materia deest*. 31. A: *sibi deest*. 33. A: *ypocrite deest*. 34. DE: *in eodem*. 35. D: *medio*. 37. A: *et prelatos*.

The true life for
priests is taught
in Scripture;
1. by the example
of the Levites,

2. by Christ's
command to
preach.

Aristotle's rule
that a virtuous
man takes
pleasure in
doing good is
insufficient.

Medium autem ad discernendum hec omnia foret
fides scripture, ut notando tres leges de veteri testa-
mento, scilicet Numeri XVIII°, Deuteronomii XVIII° et
Ezechielis XLV°, quomodo filiis Levi fuit prohibitum
habere partem cum suis fratribus, non obstante quod 5
erant in etate puerili seculi cum duris oneribus legis
veteris onustati. Si (inquam) iste tres leges forent posite
iuxta cartas humanitus adinventas, videri posset utrum
verbum Domini quod est lex christiani foret ponderacius
apud vocatam ecclesiam quam scriptura apocrypha 10
Antichristi.

Iterum, iuxtaposito isto verbo Domini Marci ultimo:
Predicate evangelium omni creature iuxta mandatum
episcopi sive pape, videri posset faciliter utrum hoc
mandatum Christi dictum curatis foret ponderacius 15
quam mandatum episcopi verbis Christi contrarium ad
spoliandum simplices pro perficiendo opere Antichristi,
et sic generaliter de omni facto presentis ecclesie sacer-
dotum. Tales ergo agentes et consencientes contra verbum
Christi habent materiam desperandi. Et solum illi qui 20
observant legem Christi in verbo et opere habent
materiam sperandi beatitudinem in eterna retributione.
Doceat ergo dyabolus suum temptatum quod convenit
legi Christi et de tanto timeat sed non ultra.

Et patet quod impossibile sit sine vera fide esse 25
hominem virtuosum, et fides in multis ac magnis prelatis
tantum titubat, quantum egeni sunt sacerdotes nostri,
licet sint in stercore temporalium habundantes. Et sic
licet Aristoteles dedit pro regula ad cognoscendum vir-
tutem quod homo ex habitu bonum delectabiliter 30
operatur, oportet tamen fidelem superaddere, cum Ari-
stoteles materiam nostre fidei ignoravit. Potest autem
infidelis delectabiliter operari bona de genere et cum
hoc esse prescitus actualiter male agens, cum dispositio
inclinans hominem ad agendum bonum de genere non 35
sine gracia et fide per se facit hominem virtuosum.

2. 1: et notando. 4. Codd.: Ezech. XLV. Correni; ib. A: prohibitum
est. 6. E: puerilis. 8. A: iuxta caritas. 10. I: scripta.
12. AD: Matthei. 13. E: predicare. 14. E: videre. 21. E in marg.:
Nota bona. 23. A: ergo deest; I: igitur; ib. DEI: contravenit.
25. I: quod cum. 26. ac; A: et. 28. AD: sic deest. 30. D in marg.
sup.: Secundum Aristotelem virtuosus ex habitu delectabiliter operatur.
E in marg.: Infidelis delectabiliter potest bona operari.

13. Marci XVI, 15. 31. Aristoteles Ethica Nicom. II, 4 sq.,
1106 sq.

Nec dolor aut tristitia flencium christianorum ostendit ipsos virtutis expertes, cum anima Christi fuit tristis usque ad mortem et operando meritorie sepe flevit, verumtamen si homo operetur opera virtuosa cum
 5 delectacione vel tristitia est evidencia nobis ex operibus quod sit moraliter virtuosus. Sed utrum opera procedant ex virtute sive ypocrisi, est dubium apud multos; ideo in talibus cum habemus solum probabilem coniecturam, non debemus (sicut nec apostoli fecerunt) contendere,
 10 sed iuxta formam scripture nostram conscienciam regulantes debemus dimissis talibus frivolis instancius operari et in omnibus sumentes scutum fidei scripture; ymmo pro minimo habentes quod ab hominibus iudicemur, sed scientes ex fide quod Christus coram quo vivimus
 15 habebit unum magnum diem iudicii in quo secundum qualitates intencionum et operum nos singulos iudicabit; ideo dimittamus pronunc flatus vocum hominum et suum iudicium, cum ex fide certi sumus quod sine timore mundi sive dyaboli Christus tunc nos singulos
 20 iudicabit, et credamus quod oracio recte vite vel operis est Deo placencior quam vocalis.

The sadness of a Christian does not shew him to fail in virtue.

SERMO XI.

Omne quod dat mihi pater ad me veniet. Joh. VI°, 37. Use of funeral services.

Multiplex ponitur causa quare fiunt in ecclesia ex-
 25 que mortuorum, aliqua vera et laudabilis et aliqua sophistica et dampnabilis. Laudabilis autem consistit in tribus, primo quod de morte Christi et de causa nostri peccati devocius recolamus, secundo ut attendendo ad miseras mortui nosmet ipsos in moribus corrigamus et
 30 tercio ut devocius orando pro mortuis dormienti ecclesie adiutorium impendamus. Triplex autem ponitur causa nephanda dyaboli quare mortuorum exequie sunt hodie sic sollempnes: prima ut apud mundum nomen divitis

Prevailing abuses in them.

1. DEI: christianorum deest. 7. In marg.: Nota. 10, 11. D: regulantis. 11. I: instancius. 12. ADI: ymmo deest. 13. A: quia ab omnibus. 17. A: ideo deest. 21. vocalis; ib. E in marg.: Sequitur aliud. 22. Hic sermo in codd. ADE habetur. A in marg.: Sermo XI. In codd. D et E hunc sermonem in parte secunda sub numero LV invenies. Cf. Serm. II, pag. 445; ib. D in marg.: Exequie; E in marg.: Pro defunctis. 25, 26. A: et aliqua — autem deest. 26. A: constat; ib. E in marg.: Quare in ecclesia fiunt exequie sunt cause multe. 1, 2, 3. 31. E in marg.: Causa nephanda. 33. DE: primum; E: correxuit: prima; ib. AE in marg.: 1.

12. Eph. VI, 16. 22. Cf. Opp. Johannis Hus, tom. II, fol. 48^b. 23. Mass for the dead, Tuesday Gospel.

The Father
gives the
predestinate to
Christ.

The reprobate
rightly damned.

God's mercy
manifested in
the reprobate.

Christ redeems
only the
predestinate.

defuncti solempnius celebretur, secunda ut vita mortui
per multa mendacia commendetur et tercia pharisaica
ut lucrum tempor | alium sacerdotibus cumuletur. Et ^{Fol. 300^b}
iuxta istos sermones aptati pro mortuis laudabiliter vel
culpabiliter variantur. Premittamus ergo sensum evan-
gelii tamquam fidem, ubi notum est, primo quod Christus
loquitur de dacione predestinati ad beatitudinem, ut sic
datus perficiat regnum Christi, et tunc patet necessitas
verbi primi; et secundum verbum ex hoc evidet quod
impossibile est sic datum Christo foras eici in die
iudicii post vel ante. Nam prescitus carens pro tunc
veste nupciali sicut obmutuit sic irremedialiter continue
est dampnatus. Quid (rogo) rationabilius quam quod
prescitus qui in omni genere locucionis cessavit a laude
Dei, laudando mundum atque diabolus dum hic vixit, 15
careat responso in die iudicii coram summo iudice
quem offendit? Nec abest necessitans prescincia, cum
illa necessario dicit culpam dampnabilem in prescito.
Deus enim ex hoc prescit Petrum dampnandum quod
prescit ipsum esse rationabiliter dampnabilem propter 20
finalem inpenitenciam qua peccabit.

Et breviter facta tota resolucione causalium in ista
materia culpa iacet ex integro in peccatore et miseri-
cordia in dampnante. Magnum quidem est opus miseri-
cordie quo Deus vult mundum perfici per illos prescitos 25
quos Deus scit libere sic peccare. Nec est inconueniens
sed consonum quod sciencia Dei eterna qua scit Petrum
esse dampnandum pro finali inpenitencia, causetur ex
eterna sciencia qua Deus scit ipsum esse de ratione
dampnabilem, et quod tales sciencie in diverso genere 30
causandi causant se reciproce.

Sed relicta materia ista logicis certum est ex fide
quod Christus *neminem qui venit ad eum foras eicit*,
sicut neminem quem prescit ad dampnationem redimit
nisi equivocetur de redemptione quoad bonum iusticie 35
temporalis. Quare autem Christus non redimit hunc
vel illum, causa est quia prescit talem esse finaliter

1. AD: secundo; ib. AE in marg.: 2. 2. AE in marg.: 3. 9. A:
ad hoc. 12. A: sic deest. 13. DE: Quid ergo responsio rationabilis;
E corr.: rationabilis. 15. E in marg.: Prescitus carebit responsione in
die iudicii. 16. DE: coram summo iudice deest. 17. DE: necessitas;
ib. D: prescia; E: presciti. 18. 20. DE: dampnandum — rationabiliter
deest. 22. causalium; DE: talium. 25. E in marg.: Nota. 35. DE:
redemptione dampnatione.

sibi ingratum et per consequens indignum sic redimi. Talis ergo non venit ad Christum ad sensum evangelii sed ab ipso se subtrahit per peccatum. Causa autem assignatur pro tota ista sententia, cum evangelium ita subdit: *quia descendi de celo non ut faciam voluntatem meam sed eius qui misit me.* Ubi videtur Christum intendere quod descendit de celo, hoc est, fuerat incarnatus ut faciat ut novit velle principaliter Patrem suum, quia certum est ex fide quod quidquid Pater de celis voluerit, tam divinitus quam humanitus, vult et Verbum; divinitus quidem, quia omnium trium personarum divinarum est una concors et eterna volucio, et humanitus, quia cum Christus secundum naturam assumptam scit omnia et peccare non poterit, patet quod quidquid vult Trinitas vult et assumpta humanitas modo suo.

Et noticiam istius modi loquendi vellem hereticos illos attendere qui abiciunt glosam istam Ambrosii tamquam hereticam quod post consecrationem hostie non remanet panis, sed quod fit panis dicendum est esse solummodo corpus Christi; hoc est secundum glosam verborum Ambrosii, dicendum est esse solum principaliter corpus Christi. Est enim modus loquendi scripture subintelligendo ad verbum simpliciter exprimere huiusmodi negativas, ut Marci dicitur: *Qui cunq; me recipit non me recipit sed eum qui misit me.* Et ad Ephesos VI°, 12 dicitur: *Non est nobis colluctacio adversus carnem et sanguinem sed adversus principes et potestates.* Ubi certum est quod Apostolus voluit et docuit adversus carnem et sanguinem sed non solum et principaliter hominem reluctari. Et idem tercio patet ex evangelio, et Johannis specialiter, ubi Christus secundum quandam proprietatem originis prefert communiter Patrem suum. Numquid ergo glossa sufficiens pro evangelio sufficit et Ambrosio qui in modo loquendi fuerat assiduus eius sequax? Quomodo ergo negandum

True meaning of St Ambrose's words as to the host.

1. A: redemi. 4. DE: approbatur. 6. E in marg.: *Christus incarnatus quare.* 12. A: volucio. 20. D in marg.: *Sacramentum altaris.* 21. E in marg.: *Nota.* 23. *simpliciter*; E corrigere vult: *principaliter.* 31. D: ubi vult; E: extinct. 35. D: assiduus twice.

5. Joh. VI, 38. 21. Cf. Fasciculi ziz. pag. 127: Tertius testis est B. Ambrosius in libro suo de Sacramentis et ponitur in canone De Consecratione, dist. II. *Panis est in altari. Quod erat panis, inquit, iam est corpus Christi post consecrationem.* 24. Marci IX, 36.

foret quod panis remanet post consecracionem ex hoc quod remanet principaliter corpus Christi?

The Father and
Christe work to
save all the
predestinate.

Hec est autem voluntas Patris mei, ut omne quod dedit Christo pro integracione regni celorum non perdat secundum finalem impenitenciam ad gehennam, sed cum opera Trinitatis sint indivisa a dextra sicut pater cum Christo erat, sic in die iudicii suam resuscitet creaturam. Nam pater Christi usque modo operatur et ipse eciam inseparabiliter operatur. Ideo cum voluntas Dei Patris sit talis, patet quod oportet ex volicione mutua ita esse. Ergo Christus qui mentiri vel errare non potuit vere dicit quod *hec est voluntas Dei Patris, ut omnis qui videt Filium* per fidem debite formatam *et credit in eum,* sibi caritate perpetua adherendo, *perpetuo sit beatus,* et quod Christus ad hunc finem ipsum resuscitet in die iudicii. Nec oportet multum mussitare si Christus hec solum fecit humanitus vel cum hoc divinitus, quia probabile videtur quod Christus nichil facit humanitus nisi faccio sua divinitus misceatur, quia sicut commiscantur due nature Christi ad invicem post incarnationem (ut Augustinus loquitur), sic commiscantur ad invicem tales duplices rationes, cum Christus nichil fecit humanitus nisi secundum rationem humanitati illi propriam, et per consequens, secundum rationem aliquam deitatis. Ideo oportet fidelem prudenter distinguere inter communes et proprias rationes et bene notare quomodo reduplicative in rationibus huiusmodi implicantur.

Fol.
300^r

The funeral
rites now used
harm both dead
and living.

Circa hoc evangelium dubitatur utrum exequie tantum sollempnitate hodie sint generaliter meritorie, et certum est quod non; quia communiter nocetur tam vivis quam mortuis in sollempnizando tales exequias; vivis quidem, quia vane pro honore mundi bona pauperum superflue expendantur, et nocent mortuis, quia suffragium superstitum amicorum subtrahitur et occasione ministrata de male quesitis temporalibus inchoatum peccatum perficitur; unde difficile videtur quod bona mortui in talibus exequiis consumantur, nisi tam bona

8. DE: *mut.* 11. DE: *vel errare deest.* 13. DE: *debite deest.*
15. DE: *resuscitat.* 16. A: *cod.*; *alc.* 17. DE: *et cam.* 18. E in
marg.: *Unus in Christo duarum naturarum et actionum carandem.* 21. A:
loquitur deest. 28. A in marg.: *Dubium;* D in marg.: *Utrum exequie
defunctis sint meritorie;* E in marg.: *Dubium de sollempnitate exequiarum.*
28. 29. A: *Item sollempnitate.* 29. DE: *audire deest.* 30. E in marg.:
Sollempnitates nocent vivis et mortuis. 35. A: *de malis.*

pauperum quam merita superstitum confundantur. Et cum mortui communiter dederunt occasionem ad ista crimina terminandum, certum videtur quod mortui ex hinc ad paciendum penalius obligantur. Quid (rogo) 5 prodesset mortuo extra statum merendi iam posito quod sic nocet anime viventis qui quantum ad statum attinet habilis est mereri? Constat quidem ex fide quod dum homo est sic mortuus, non meretur, quia non tunc dignificat se in gracia ad beatitudinem consequendam; 10 oportet enim quod ille nature uniende in patria in merito vie eciam sint unite, quia aliter natura sine suo merito in patria est beata. Sicut ergo arbor non crescit nisi dum vivit radicitus, sic homo non crescit in merito nisi dum ambe nature unite reciproce se iuvant in 15 meritis. Et hoc docetur in parabola Salvatoris Luce XVI, 3 *Fodere non valeo* (ut patet in sermone . . . prime partis). Alii autem superstites possunt mereri defunctis, et in hoc consistit fratrum sophisticacio infinita. Si autem defuncti sunt in gracia, quod fratres ignorant, tunc 20 possunt participare merito vivencium, secundum quod in vita superstites meruerunt; oraciones autem fratrum pro talibus mortuis quantumcunque singulariter applicate non iuvant mortuos nisi de quanto ex merito illorum superstitum erant digni. Deus enim universalis 25 dominus qui habet omnia bona mortui in suis manibus confiscata distribuit de illis mortuis ut sunt digni, et sic communiter defuncti pauperes copiosius participant meritis ecclesie militantis quam quantumcunque divites qui copiose fratribus temporalia sunt partiti. Ideo vanum 30 est et stultum mundo divites avare niti istis divitiis dum hic vivunt, credendo quod sue anime erunt a pena post mortem specialiter suffragate. Mereatur (inquam) catholicus dum hic vivit et Deus post mortem de meritis superstitum porcionaliter sibi distribuit, quia fratres 35 Deum iustum non necessitant ut merita applicet purgandis nisi porcionaliter ut sunt digni. Et sic tres

A man cannot merit after death, since he has lost one of his natures, the bodily one.

Deceit of friars in pretending to appropriate prayers.

Uselessness of heaping up riches in the hope they will profit the soul.

8. A: *est deest*. 16. *Sermone*; AD: sequitur lacuna; ib. E in marg.: *Nota*; D in marg.: *Quare homo post mortem non potest mereri*. 29. E in marg.: *Pauperes uberius participant meritis ecclesie*. 34, 35. DE: *quia — necessitant deest*.

16. *Serm. Part. I. Serm. XLII, pag. 272*. 33. *Haec est doctrina Taboritarum de purgatorio: tutissimum et securissimum est ut quilibet in presenti sic vivat, ne post hanc vitam aliqua purgacione indigeat Chron. Tab. I, cap. XXIV, 12, pag. 617.*

modi de quibus prius dicitur rectificent exequias mortuorum, et specialiter ad hoc valent viventibus quod possent contueri ut in speculo quomodo, sicut talis defunctus est mortuus sic illi sunt necessario morituri. Et consideracio talis speculi moteret superstitēs ad in 5 omni genere peccati tribus hostibus resistendum. Quid rogo valeret temptacio dyaboli ad superbiam, invidiam sive iram, cum necesse sit cadaver iacere exanime et impotens sibi proficere, quantumcunque potenter hic vixerit viciose? Consideracio eciam illa tolleret accidiam 10 et avariciam que sunt peccata seculi, cum defunctis non prosunt divicie nisi de quanto erant media viventibus ad meritorie operandum. Et tunc gaudebunt quod expulsa accidia instanter erant meritorie operati. Et tercio est ista consideracio specularis specialis tyriaca contra peccata 15 carnis que sunt gula atque luxuria. Ideo si vis habere frenum ydoneum ad carnem tuam in suis concupiscenciis moderandum, meditare mortem tuam assidue iuxta hoc metricum:

*Non melius poterit hominis caro viva domari,
Mortua qualis erit quam semper permeditari.* 20

Nam constat experimento certissimo quod hominis cadaver mortuum est vilius, horribilius et fetidius quam cadavera bestiarum. Nam saccus stercorum hic tenerius educatus dum fuerit mortuus plus vilescit et dum sepe mali spiritus fuerant super vivum corpus huiusmodi 25 dominati, | pari evidencia dominabuntur et agitantur Fol. ipsum iam mortuum, specialiter si possunt ex hoc su- 300^dperstitēs habundancius perturbare. Et patet triplex condicio mortui corporis fetidati. Quid ergo valet sibi transacta gula sive luxuria, cum finis talis necessario 30 consequetur? indubie multum nocebit tam corpori quam anime, cum ipsa sint perpetuo connectenda et perceptura mercedem perpetuam secundum quod meruerant hic in via. Cum ergo bonum in natura sua melius atque diuturnius sit de racione optacius, patet quod iste duo 35 peccata exitum talem habencia forent racionabiliter contempnenda. Ideo dicit Sapiens Eccli. VII°, 40: *Fili in omnibus operibus tuis memorare novissima tua et in*

1. A: rectificant deest; ib. D in marg.: Consideracio mortui ad multa videlicet contra peccata; E in marg.: Rectificacio exequiarum. 4. D: defunctus in text. corr. in marg. 7. A: valet. 15 A: specia. 19. E in marg.: Versus. 22, 23. A: quam cadaver mortuum bestiarum. 25. vivum; D: unum; corr. in marg. 30. A: finis deest. 32. DE: ipsi. 34. A: igitur. 36. A: peccatum talem habencia.

19. Cf. Opp. Johannis Hus, l. c. fol. 49^b.

eternum non peccabis, quia (ut dicunt doctores) nichil plus valet ad domanda carnis desideria quam attente pensare qualis erit mortua. Tales ergo hortaciones faciente sunt in exequiis mortuorum et non vane laudes
5 vel gesta infidelia aut opera machinata per que tam superstites quam mortui sunt gravati. Aptemus ergo hortaciones ad fletum pro commisso crimine populum provocantes, recolendo quomodo dominus Jesus noster in suscitacione Lazari quadriduani in monumento fetentis
10 secundum fidem evangelii fuerat lacrimatus. Attendendo autem communiter ad vitas vel modos executorum vel carnalium amicorum, patet quod talis dives est communiter maledictus qui confidit in tali homine, cum tales communiter plus nocent mortuis ex malicia vite sue.
15 Ideo testamenta facta hodie sapiunt communiter peccatum tam ex parte mortui testantis quam ex parte superstitis legem testancium exequentis. Ideo securum foret vivere modo quo docuerunt Christus et sui apostoli et edificando ecclesiam, quantum sufficimus, calcando
20 temporalia in parva quantitate et paupere ministrata sine facta solempnisacione huiusmodi in celestibus conversari. Religiosi autem nostri qui congregant temporalia sua capitulo contra legem apostolicam congregato videntur thesaurizare dyabolo, ne temporalia distribuatur
25 in seculo, sed ad eorum consumpcionem dyabolice putrefiant. Servemus itaque vitam propinquam statui innocencie instar Christi, quia secundum Augustinum: Qui sic usque ad finem bene vixerit non poterit male mori.

Evils attending wills.

SERMO XII.

(Serm. Mixti XVIII.)

30

Convertimini ad me. Johelis II°, 12.

Sicut dictum est de sacramento Eukaristie secundum fidem eyangelii et sensibilem rationem non obstante quod heretici multi et magni remurmurant, ita dicen-
35 dum videtur de penitencia, ne fideles ecclesie in materia fidei illudantur; primo tamen premittenda est prophete

Instruction needed as to penance.

3. DE: *Universales*; ib. E in marg.: *Nota*. 4. DE: *non varie*.
8. A: *quomodo Christus*. 15. E in marg.: *Modus vivendi securus*.
21. A: *in deest*. 23. A: *aggregato*. 25. DE: *sumpcionem*. 26. DE: *putrefiunt*.
28. D: *mori etc. Expliciunt evangelia de sanctis*; ib. D: *alia manu: Vidi ¶ 1530*. 29. A in marg.: *Sermo XII*; D in marg.: *IX; De penitencia sermo*. 34. I: *quid*; ib. DE: *et magni deest*.

28. Cf. St. Augustini Serm. CCXXXI. In diebus Pasch. Opp. tom. V, 978. 31. Epistle for Ash Wednesday.

Our prelates
teach human
traditions.

sentencia, ut in sermonibus ceteris solet fieri. Dicit autem fides scripture in principio leccionis: *Hec dicit dominus Deus*, ubi notandum videtur fidelibus quod non narrent fabulas, apocrypha vel aliqua citra fidem scripture, citra sensationem vel citra necessariam rationem: non 5 (inquam) narrent fideles talia neque credant. Unde quia maior pars prelatorum ecclesie fabulatur traditiones hominum et alia fidei scripture impertinencia, ideo nec rite colunt Deum nec orant nec ducunt populum cui presunt, cum Matth. XV°, 9 scribitur: *Sine causa colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum*; ubi videtur quod scribe et pharisei colant Deum superflue atque false, quia docent doctrinas et mandata hominum, doctrinam et mandata Domini omittentes. Et per idem vel evidencius prelati vel religiosi nostri qui in hac 10 fide scripture deficiunt agunt perverse, superflue et nequiter, quod tunc agunt. Si ergo *hec dicit dominus Deus*, non potuerunt a veritate et necessitate deficere. Et si scriptura sic asserit, tunc ultra bullas papales a fidelibus est credendum. 20

The prophets
never say:
'Thus saith the
Pope'.

Et hec ratio quare prophete docti a Spiritu Sancto premittunt in suis epistolis: *Hec dicit Dominus*. Non enim dicunt: *Hec dicit papa, cesar vel traditiones eorum*, cum dicta sua obliquant communiter a lege Domini. Mandat ergo Dominus populum viatorem con- 25 verti ad ipsum in toto corde suo quod facit, si ex toto corde diligit Deum suum; qui autem offendit in uno mandatorum Domini vel diligit creaturam quamcunque indebite, offendit in hoc mandato Domini Deum manifeste, cum nemo ad Deum convertitur sed ab ipso 30 avertitur, tribuens sibi dorsum in hoc quod aliquod verbum Domini centempnit vel postponit in comparacione ad mandata alia creature. Ideo signanter dicit propheta quod *in toto corde* homines ad Deum convertantur: Et quia medicinalis operacio attestatur super 35 efficacia verbi nostri et quadam prioritate peccatum ex carne hominis supra alia peccata sua habet originem, ideo pro satisfaccione confessi premittit propheta quod

The disobedient
turn away from
God.

3. I: *Deus* deest. 5. D: *circa*; ib. A: *sensationem*; ib. D: *vel circa*.
7. A: *fabulantur*; ib. E in marg.: *Nota*. 12. AI: *si scribe*; ib. I: *colunt*.
13. I: *doctrinam*; ib. DE: *et mandata*. 16. A: *perverse* deest. 17. *quod*;
A: *quia*. 18. I: *poterint*. 22. DE: *dominus Deus*. 25. I in marg.:
Converti ad Dominum in toto corde, quid est. 29. *Deum*; I: *dei*.
30. *sed*; DE: *si*. 33. I: *aliqua*. 34. A: *ad Dominum*. 36. DE:
efficacia; ib. E in marg.: *primus hostis hominis*. 37. DE: *ex caritate*;
ib. A: *sua* deest.

in ieiunio, fletu et planctu ad Dominum convertantur;

Fol. 301^r dicitur enim communiter quod ba | sis sacramenti
penitencie est cordis contritio; sed quomodo de com-
misso suo conteritur qui hostem precipuum sui et
5 domini non castigat? Racio exigit ergo discrete hominem
ieiunare; et cum mundus tam instabilis atque turpis
fuit dilectus ab impio plus quam Deus, non mirum si
prorumpat in fletum, cum propter amissionem amicicie
vel temporalis commodi homo fletet.

We must grieve
for our love of
the world,

10 Sed tercius hostis dyabolus licet nobis insensibilis, and our yielding
ex fide tamen animi est perceptus, ideo quod tam stulte to the devil,
isti maligno consensimus debemus fructuose plangere
mente nostra. Et patet quod multi ludendo dicunt se
habere sacramentum penitencie, cum tamen derident
15 Dominum et illudunt dampnabiliter sibi ipsis. Et hec
ratio quare sancti dicunt penitenciam debere esse con-
tinuam, et cum stante dolore homo non incidit in maculam
quam commisit, ideo doctores dicunt requiri ad veram
penitenciam quod penitens nunquam in peccatum pre-
20 teritum recidivet, nam terrenus dominus remittit ratio-
nabiliter homini culpam suam sub condicione quod sic
amplius non delinquat. Quare ergo non Deus?

Similiter, ex fide apud Deum sunt omnia peccata
presencia, preterita vel futura. Quomodo ergo stat cum
25 Dei iusticia quod simpliciter remittat servo suo delictum
quem videt ingratis in proximo et finaliter sic peccare?
Non dubium quin, si Deus remittit tali culpam suam
preteritam et uni alteri quem videt grate finaliter in
penitencia perdurare, hoc est valde equivoce. Ideo ple
30 loquuntur sancti de recidivacione peccati quod tale
peccatum solum remittitur secundum presentem iusticiam,
ne alia ingratitudo vel inmisericordia sit in Deo. Et
patet in parte quomodo peccata redemit in prescito, et
patet eciam quomodo remissio Dei est tacite condicio-
35 nata, et hinc condicio tam crebro exprimitur in scrip-
tura.

God's remission
of sin is not the
same to the
reprobate as to
the predestinate.

Et patet quomodo confitens habet solum de dimis-
sione peccati probabilem coniecturam, cum ignorat si

We know not
whether our
sin is forgiven.

3. D in marg. inf.: *Contritio est fundamentum penitencie.* 7. impio;
1: ipso; ib. E in marg.: 2. 10. I: *Sed secundus*; ib. E in marg.: 7.
12. I: *consentimus.* 15. A: *et twice.* 18. A1: *ideo deest*; ib. D in marg.:
Recidivare non debet penitens; E in marg.: *Nota.* 19. I: *quod confitens.*
23. peccata; 1: *predicia.* 25. I: *quod deest*; ib. DE: *remittatur.*
33. DE: *redeunt.* 35. E: *crebro premittitur.* 37, 38. A: *de missione.*

1. Joel. II, 13.

sufficienter in animo sit contritus. Deus autem non potest decipi nec sibi per signum sensibile satisfieri; ideo dicit propheta: *Scindite corda vestra et non vestimenta vestra*. Ille autem scindit cor suum ad Dominum qui vere de peccato præterito mente conteritur, et ille 5 scindit vestimenta sua qui in signo sensibili sine contricione vera videtur dolere, et istam sophisticationem fallacem et duplicem odit Deus; ideo nec in ploratu nec ululatu sensibili nec in laceracione vestimentorum, pilorum vel carnium consistit vera contricio sed in 10 stabili ac fidei proposito iterum non peccandi, et in contrito animo quod penitens sic peccavit, ideo (ut dicit Augustinus) penitencia ex ista origine sumpsit nomen. Si enim homo habet veram penitenciam ipsum penitet quod peccavit, et si sic ipsum peniteat, non 15 eandem ingratitudinem præteritam tunc committit, ideo quando homo sic peccat, iterum obmittit efficaciter penitere.

Penitence consists in real sorrow for sin.

Unde secundum grammaticos penitere ex hoc dicitur, quod hominem pro peccato præterito pena tenet, et dum 20 adest ista pena doloris in animo peccato præterito, non consentit iterum, ideo multi loquuntur de vera penitencia qui de facto se ipsos decipiunt, quia forte extrinsecus et non in animo scindunt corda. Et quia vera penitencia consistit in operis satisfaccione, hoc est, in gratitudine 25 facta Deo, ideo subiungit propheta: *Convertimini ad dominum Deum vestrum*, hoc est, non in ista displicencia quiescatis, sed pro commisso præterito reddatis in opere recompensam, specialiter cum sit dominus ingratitudinem puniens et Deus quecunque futura vel præterita clare 30 videns.

God's character should move us to penitence 1. by kindness.

Et moveret ad hoc quintuplex Dei passio sive proprietatis: primo enim Deus necessario est benignus, cum neminem potest non diligere etiam peccatorem; ideo signanter dicit Apostolus quod secunda condicio caritatis 35 est *vera benignitas*.

1. A: sit contritus deest; ib. A: autem deest. 2. A: sibi deest.
7. A: vereri. 9. I: nec in; ib. E in marg.: Nota bene. 12. I in marg.: Penitencia unde sumpsit nomen. 13. D in marg.: penitencia vera.
14. A: scilicet enim. 18. E in marg.: Quid penitere dicitur. 23. E: in facto. 28. A: quiescitis. 30. A: penitens; I: penitentis. 33. DEI: necessario deest; ib. E in marg.: Nota de quintuplici Dei proprietate.

3, 26. Joel. II, 13.
36. I. Cor. XIII, 4.

13. Cf. S. Aug. Opp. tom. V, 1506.

Secunda Dei proprietas est *misericordia*; non est enim possibile quod Deus non sic vere penitenti ex immensitate sue gracie miseretur.

2. His compassion,

Et tertia passio Dei stat in isto quod est Deus summe *paciens*, non sic quod aliquis agendo in Deum sibi inferat nocumentum sed gracie expectet atque diutine quod penitens convertatur.

3. His long suffering,

Quarta Dei proprietas est quod *est multe misericordie*; nam peccatum commissum in Deum exigit si non sit immensitas divine misericordie quod peccans puniatur ultra quam sufficimus enarrare, cum annihilacio non sufficeret nec pena dampni nec aliqua pena sensus.

4. His great mercy,

Ideo sequitur quinta Dei proprietas quod *est prestabilis super malicia*. Oportet enim Deum prestare veniam peccatori eciam ultra quam sufficit aliqua creatura; nec debet homo in ista conversione esse piger, quia quantumcunque homo penituerit, non scit si debite convertatur et Deus peccatum dimiserit, licet ex firmo proposito habuerit spem probabilem quod peccatum ex Dei misericordia est deletum. Ideo cum spes et sciencia distinguuntur, signanter dicit propheta: *Quis scit si convertatur et ignoscat Deus et relinquat post mortem Dei benedictionem?* quod si, penituit fructuose. Et cum *hora sit sic iam nos de sompno surgere*, cum sicut caro et animus conpeccarunt, sic oportet quod fructuose peniteant hic in via. Oportet ergo nos offerre *sacrificium et libamen* domino Deo nostro et omnino oportet nos offerre Deo sacrificium quod est *spiritus contribulatus* (ut dicitur Psalm. L^o, 19) et ex spe *libamen* devocionis exercendo in nos et proximos opera caritatis.

5. His readiness to forgive.

Fol. 301^b

Canite tuba in altitudine speculandi tamquam alteri Ninivite, *firmate ieiunium* a peccato, *vocate* utrumque sexum tamquam exercitum contra diabolum, quia virtus unita in personarum multitudine est forcior se dispersa. Ideo dicit propheta: *Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos* et su-

1. A in marg.: 1. 2. A: sic deest. 4. DE: *tercio*; ib. A: *Dei* deest; ib. E in marg.: 3. 8. A in marg.: 4; ib. E: *est* deest. 13. E in marg.: 5. 15. A: *sed ultra*. 16. I: *conversione penitencie*. 17. E in marg.: *Nota*. 20. A: *cum* deest. 22. I: *relinquet*. 23. AI: *et sic penituit*. 25. A: *conspetarunt*; ib. A: *oportet* deest. 27, 28. E: *et sacrificium* deest. 31. AE: *tam* deest.

21. Joel. II, 14. 23. Rom. XIII, 11. 31, 32. Joel. II, 15 et Jon. III, 6—9. 3. ib. 16.

The priests
should pray to
God to spare
the people.

gentes ubera, egrediatur sponsus de cubili suo et sponsa de thalamo suo. Nam ex multitudine istorum septem promerencium sermonibus sancte exhortacionis Deus post peccata communiter est placatus; ideo oportet quod *sacerdotes* tamquam coraule devocionis populi *5* *plorent inter vestibulum* et altare, dum sunt media inter sacrificia et libamina Dei abscondita. Ipsi autem effectualiter orarent quod Dominus *pascat populo* suo liberans eos a malo vie et a malo gehenne. Sic enim non daret Deus *hereditatem* regni sui in perdicionem *10* dyaboli nec in *obprobrium* membrorum suorum que in inferno exprobrant reciproce sibi ipsis. Tunc autem non dicerent dyaboli suis filiis reprobando, *ubi est Deus eorum*. Nos super eos eminenter fuimus dominati, sed quod Deus ex eterna misericordia *zelatus est* de pre- *15* terito filios suos quos predestinavit ad terram vivencium et ex immensitate sue misericordie *pepercit populo* sic peccanti. Et sic habemus responsum divinum quod postquam finalis penitencia fuerit inchoata, Deus dabit nobis *frumentum* ut panem fidei, *vinum* ut spem ex- *20* hilaracionis premii et *oleum* caritatis qua perpetuo sumus uncti. In istis enim vie capacitas est repleta quousque plene tota multitudo hostium spiritualium sit exclusa; nam post membra Christi erunt ab hostibus spiritualibus plenius liberati. *25*

The Church is
deceived as to
penance.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum presens ecclesia circa materiam penitencie sit illusa, et certum est quod sic, supposita practica iam instante. Sicut enim in sacramento eucharistie, sic in isto sacramento ecclesia simplicium spoliativius et blasphemius est illusa; ideo *30* debet fidelis theologus in nomine Christi veritatem detegere. Est autem duplex penitencia sive confessio scilicet quoad Deum et quoad hominem humanitus instituta. Prima confessio est simpliciter necessario ordinata a Deo, et sicut infame peccatum divisit pecca- *35* torem a Deo, sic ad confessionem Dei requiritur cordis

Confession to
God is
necessary.

1, 2. E: et sponsa — suo deest. 18, 19. ADE: et postquam.
10, 20. ADE: dat nobis. 26. ADE in marg.: Dubium; I in marg.: Que-
stio. 30. I: est deest. 32. D in marg. inf.:
Penitencia } duplex.
Confessio }
32. A in marg.: penitencia duplex; E in marg.: Confessio duplex; I in
marg.: Confessio duplex. 34. A: est deest. 36. E: Dei requiritur.

34. Cf. Trialogum, p. 326. Cf. doctrinam Taboritarum de sacramento poenitencie l. c. pag. 607.

contricio et operis satisfaccio. Utile autem est habita
opportunitate in voces prorumpere, verumptamen hoc
non est simpliciter necessarium, cum stat peccatorem
ex causa multiplici esse mutum; ideo satis est tunc
5 mentis locutio quoad Deum. Ideo absit Deum iustum
et rationabilem qui non potest nisi gracie et leviter
hominem onerare, requirere simpliciter ad delecionem
peccati vel assistenciam sacerdotis terreni vel vocalem
formacionem loquele; et ista confessio ad Deum intelli-
10 gitur communiter in scriptura. Sic enim confessus est
Christus Deo non suum peccatum sed Dei magnificen-
ciam graciosam.

Oral confession
may be useful,
but is not
absolutely
necessary.

De confessione autem humanitus adinventa est tota
decepcio quam dicitur Innocencium III ordinasse et ad
15 tempus ac formam absolucionis limitasse. Circa autem
istam confessionem et absolucionem est error maximus,
cum prelati cesarii sophisticantur et absolvunt homines
et donant illis indulgencias secundum ficticias institutas.
Veritas quidem est quod, licet homo remittere possit
20 alteri suam iniuriam, tamen nemo potest alteri dimittere
peccatum simpliciter nisi Deus. Nam unus temporalis
dominus non potest vel coacte remittere alteri suam
iniuriam nisi ex voluntate animi hoc emanet; multo
magis Deus summus non potest alteri offensam re-
25 mittere nisi singulariter ipse velit; ideo inter omnia
Deo propria nichil oportet reservari singularius Deo
nostro et sic inter omnes blasphemias nulla maior est
quam hominem stulte presumere quod dimittit auctori-
tative iniuriam Dei sui. Sed condescendendo ut ista
30 materia fidei obstinatis cesariis plus luceat, admittamus
confessionem istam secundam tamquam necessariam
subducta blasphemia et prudencia tam confessoris quam
confessi debite copulata.

The rule laid
down by
Innocent III is
false.

Indulgences are
a fiction.

We may admit
confession to
be necessary
when wisely
used.

Fol. 301^a Et patet | quod necessarium est ex parte confitentis
35 quod specialiter ignoscat peccata secundum quod deli-
quit in Deum suum. Sicut enim nemo potest alteri
benefacere nisi principaliter servierit Deo suo, sic nemo
potest peccare in alium nisi peccet principaliter Deo
suo, et per consequens, non potest reatus quoad Deum

Need of pardon
from God since
all sin is against
Him.

9, 10. D: intelligitur twice. 15. DE: et formam; ib. DE: solitudinis
limitasse; ib. E in marg.: Nota de confessione; I in marg.: Confessus est
Christus Deo sed non suum peccatum. 17. A: ideo prelati. 19. I: posset.
20. I: alteri deest. 24, 25. DE: dimittere. 20. Codd.: Deo reservari.
35. DE: et specialiter; ib. I: quod spiritualiter. 36. I in marg.: Nemo
potest alteri benefacere nisi principaliter servierit Deo. 40. E in
marg.: Nota.

remitti nisi cuiuslibet alterius culpa simpliciter remittatur. Ideo benedictus sit fons iste in quem ut centrum currit satisfaccio cuiuscunque. Sicut enim Deus est universalis dominus eciam cuiuslibet creature, sic satisfacere sibi est satisfacere cuicunque. Blasphema igitur pre-⁵sumpcio supra Luciferum foret asserere quod homo remittat malivolenciam tanti domini, ipso domino non approbante. Licet autem sacerdos Christi habeat claves ecclesie ad sentenciam Dei secundum legem suam fideliter promulgandum, et illa vocatur solucio, absolucio vel¹⁰ peccati remissio; ideo dicit Christus Petro Matth. XVI°, 19 et in persona eius cuicunque presbytero: *Quodcunque solveris super terram erit solutum et in celis et quodcunque ligaveris super terram erit ligatum et in celis.*

Absolution can be granted only in conformity with Christ's will.

Nec aliquis articulus fidei debet nobis esse cercior quam¹⁵ quod summe impossibile foret quemquam de militante ecclesia vel eciam triumphante absolvere vel ligare nisi de quanto conformatur capiti ecclesie domino nostro Jesu Christo. Ex universalitate igitur huius domini oportet quod ipse primo absolvat vel liget, si aliquis²⁰ eius vicarius ita facit, et sic vicaria solucio sive ligacio est valde equivoca in comparacione ad solucionem vel ligacionem propriam Deo nostro. Non enim videtur esse aliud quam fidelis promulgacio vicaria sentencie qua ligat vel solvit hominem qui deliquerit contra Deum.²⁵ Et sic vere dicitur quod oportet ut Christi vicarius habeat duas claves, scilicet potestatem et scienciam, potestatem habet in quantum sacerdos, et scienciam habet cognoscendo decalogum, quia impossibile est nisi in eius prevaricacione quemquam contra Deum delinquere.³⁰

The art of healing souls does not consist in extortion.

Ars autem apponendi medicinam ad animum delinquentis non consistit in extorsione pecunie vel lucri proprii, quia hoc esset proditorem Dei blasphemie defendere contra ipsum, sed consistit in sancta exhortacione non amplius sic peccandi et sancto consilio per hoc³⁵ remedia aptandi. Christus enim in solvendo adulteram Joh. VIII°, 11 ita dixit sine intencione alterius peni-

5. A: Blasphemum ergo; ib. E in marg.: Nota. 8. I: Habet autem; ib. A in marg.: Nota de clavis ecclesie. 10. A: solucio deest. 13, 14. DE: et quodcunque — celis deest. 17. I: vel ecclesia. 18. A: fecerit conformiter. 19. E in marg.: Nota. 21. DE: vel ligacio. 23. E in marg.: Solucio vel ligacio vicarii. 28. A: potestatem — et deest; ib. D: in quam. 29. I: ad cognoscendum; ib. I in marg.: Claves duas habet Christi vicarius; E in marg.: Vicarius Christi oportet habere duas claves. 32. D: exhortacione; E: correxit. 34. E in marg.: ars pro animo penitentis. 35. A: sic deest. 35, 36. A: pro hac medicina; aptandi deest. 36. DE: in deest.

tencie: *Vade et amplius noli peccare*. Nec legitur Christum absolvisse Petrum postquam Christum negaverat sed ipsum respiciens ad contricionem fructuosam moverat; et sic Petrus convertendo multa millia peccatorum (ut patet Actuum II) non legitur ipsos absolvisse sed eos precipere penitere. Ideo ritus alii in confessionibus superadditi non fundantur, sed multi et specialiter sapientes lucrum proprium sunt blasphemi. Et patet quod, sicut confessor ignorat peccatum confessi nisi ex narratione sua, sic ignorat contricionem suam sine qua est certus quod nemo est a Domino absolutus, et sic ignorat peccati gravedinem et per consequens quantum penam debet peccator adequate sufferre pro commisso. Ideo debemus nos servare clavem sciencie, non blasphemando vel pompando de noticia divini iudicii nobis incogniti, dicendo quod certi sumus peccatum esse dimissum vel tantam penam esse debitam et non ultra. Et ita videtur quod quodocunque sacerdos absolvit hominem, excommunicat vel quomodocunque promulgat divinam sententiam, debet loqui humiliter et suppositive et nichil temere assertive, quia sic super Deo suo communiter mentiretur.

Christ did not absolve Peter, nor Peter his converts.

The confessor cannot know a man's sin, nor be sure whether he is forgiven.

Et patet quanta demencia est prelatos ecclesie tantum cecatos pompare de sua potestate ligandi et solvendi vel temere asserere se solvere a peccato, cum sic ignorant plurima ad delecionem peccati seu criminis requisita. Videtur etiam quod quilibet sacerdos qui habuerit dictas claves, quantumcunque abiectus fuerit, habet potestatem cuiuscunque subditi absolvendi. Nam si conformatur ecclesie triumphanti vel absolucioni divine, tunc et non aliter absolvit. Ideo confessus debet de rectitudine consciencie sue confidere et pro peccato proprio satisfacere et non in vocatis absolucionibus et indulgenciis stulte sperare. Et patet stultum mercimonium paparum, episcoporum et fratrum in foro huius penitencie, ut quidam reservant sibi potestatem a culpis quas desiderant absolvendi, quidam necessitant populum ultra maria per loca periculosa petere suam presenciam ut a

False pretences of prelates.

Folly of reserving certain offences to one pope or prelate.

9. E: quod deest; ib. 1: conformiter. 18. AI: quod deest. 21. E: etiam nichil; ib. D: temera; ib. E: asserere. 24, 25. DE: absolvendi. 26. AI: peccati seu deest. 31. E in marg.: Nota. 36. E: servant. 37. absolvendi; ib. D in marg.: id est qui debent absolvi.

8. Confessio Taboritarum: Sed tertia penitencia est aggregata ex duabus prioribus . . . et ad istam . . . attenditur *propter lucrum*.

peccatis que limitant absolvantur et in isto nedum adquirunt lucrum sed subieccionem atque dominium et totum fundatur in luciferina superbia, non in fide etc.

SERMO XIII.

(Serm. Mixti XIX.)

5

Frangere esurienti panem tuum. Is. LVIII°, 7.

Works of mercy
commended by
Christ.

Post generalem sententiam de penitencia vel confessione dicendum est specialius de remediis ne penitens reincadat in peccatum. Et inter alias medicinas ista videtur precipua quod penitens exercitet se in duplici elemosina. Et tangit propheta elemosinam quintuplicem in qua fidelis debet provide exerceri. Et sunt tres de septem operibus misericordie que Christus commemorat Matth. XXV, pro quibus remunerabit predestinatos beatitudine et pro earum omissione dampnabit prescitos perpetua dampnacione.

Fol.
301^a

1. To give bread
to the hungry.

Primo ergo precipit Deus omnipotens quod viator prudenter *frangat esurienti panem* suum, pascendo esurientes proximos sicut debet; secundo *debet in domum recipere egenos et vagos* secundum prudentiam supra dictam, tercio *cum viderit nudum debet ipsum* misericorditer secundum predictam prudentiam *operire* et quarto debet secundum opera spiritualis misericordie vel corporalis *nullum despicere*, specialiter cum omnes homines sint fratres et singulus caro alterius, hoc est, eiusdem nature. Et omnes predestinati sunt alter alterius membra et singuli membra Christi. Sicut ergo aqua extinguit ignem, ita elemosina extinguit peccatum, ut dicit Sapiens et ut dicit Christus Luce XI°, 41: *Date elemosinam, et ecce omnia munda sunt vobis.*

2. To shelter
the homeless.

3. To clothe the
naked.

4. To despise
none.

We must be
prudent in our
alms,

Sed oportet viatores esse prudentes prudentia serpentina, quia in ista elemosina consistit magna sophisticacio et specialiter in elemosina corporali. Nam pascendo proditorem et furem publicum, noscendo ipsum multum nocere ecclesie, non videtur esse elemosina quam Christus precipit, consulit sive mandat; et sicut sophiste replicant,

1-3. ADE: *et in isto* — *et totum* deest. 4. A in marg.: *Sermo XIII*; D in marg.: 10; E in marg.: X. 15. D: *eorum*; ib. E in marg.: *Nota quod quintuplex est elemosina.* 19. E in marg.: 2. 21. E in marg.: 3. 23. E in marg.: 4. 25. I: *singuli.* 27. I: *igitur* (et passim). 29. AE: XI deest. 30. A: *ecce* deest; ib. A: *vobis* deest. 31. E in marg.: *Prudentia in elemosinante debet esse serpentina.* 35. I: *nocet*; ib. DE: *elemosynam.* 36. I: *sophistice replicat.*

non eo ipso quo quis famelicus se ipsum pascit, *frangit esurienti panem suum* ad sensum Domini; et conforme est iudicium de opere quolibet corporalis misericordie consequenti; ut hospitare discolos extravagantes
 5 generaliter non est sensus Domini nec vestire prevaricatores precipuos, sicut multi potentes communiter ita inane faciunt de se ipsis. Ideo cum non licet sophistam sic in sensu Domini blasphemare, oportet sapienter attendere ad prudentiam serpentinam. Et videtur mihi
 10 quod Christus Luce XIV°, 12, 13 exponit sensum quem habet in veteri testamento: *Cum facis, inquit, prandium aut cenam, noli vocare amicos sed voca pauperes debiles, claudos et cecos*. Ubi videtur michi quod specificat quibus complete debet dari elemosina corporalis; ubi
 15 certum videtur quod oportet pauperes in verbis sequentibus triplicare, ut posito quod dives episcopus vel alius potentatus seculi sit cecus non est sensus Domini quod homo debet specialiter pascere ipsum elemosina corporali, ideo Christus intendit de paupere ceco, et con-
 20 formi ratione intelligit de paupere claudo et de paupere debili quoad corpus. Et (ut videtur mihi) solum illis debet fidelis tribuere elemosinam corporalem, quia Christus summe sapiens dans generaliter doctrinam sue ecclesie. Et non dubium quin complete et incorrigibiliter ita
 25 dicat: *Noli vocare amicos tuos neque fratres tuos neque cognatos neque vicinos neque divites, ne forte et ipsi reinvitent te et fiat tibi retributio*.

and follow
Christ's rule in
helping those
that are truly
in need.

Cum ergo Christus docet quomodo in hoc verbo fieri debet elemosina prandii corporalis et ipse excludit
 30 quinque maneries et limitat hos tres modos, videtur quod solum illis debet titulo elemosine dari prandium corporale; non enim est possibile dare alii nisi fuerit aliquis horum quinque quibus Christus precipit nolle sic dare. Potest autem illa triplex miseria correspon-
 35 denter ad proprietates Trinitatis applicari cuilibet indigenti, ita quod *debiles* dicant generaliter indigentes,

Only to such
can food be
given as alms.

4. I: quod et. 6. I: ita deest. 7. A: faciunt twice; ib. inane; D: id est inaniter in marg. 9. I: ut videtur. 10, 11. I: quam habet. 13. A: ubi deest. 14. I in marg.: Elemosina corporalis quibus debet dari; E in marg.: Nota. 19. D in marg. inf.: Elemosina corporalis danda est non claudis divitibus nec cecis et debilibus divitibus sed talibus egentibus. 25. A: neque fratres tuos deest. 27. ADE: ut fiat. 28. I: hoc extinct. est. 29. D in marg.: Quomodo ergo decime erunt elemosine que dande sunt sanis et non egenis. 35. A: ista triplex.

13. Cf. Serm. Part. III, pag. 500.

25. Lucae XIV, 12.

sicut potencia est propria Deo Patri; *claudi* dicant insufficienciam ambulandi sicut *Sapientia* Dei Patris isti claudicacioni opposite *omnibus mobilibus est mobilior* iuxta testimonium Sapientis, et *exultavit ut gigas ad currendam viam*, (ut dicitur Psalm. XVIII°, 6). Et ceci⁵ dicant defectum luminis naturalis opposite Spiritui Sancto qui docuit apostolos generaliter veritatem. Nec dubito quin solum talibus tribuendum est titulo elemosine prandium corporale.

Objections:
1. Christ
accepted alms,
although not
halt, maimed
or blind.

Sed contra istud obiciunt multi et magni primo per¹⁰ hoc quod Christus ordinavit vestimenta sterni in via, quando post suscitacionem Lazari petivit Jerusalem qui licet suscepit corporalem elemosinam, non tamen fuit tunc debilis, claudus vel cecus; ergo non solum illis danda est elemosina corporalis. Et idem confirmatur¹⁵ ex hoc quod Christus extra illum statum fuit multipliciter convivatus.

Answer:
Guest's are
entertained for
various reasons.

Hic dicitur quod oportet rudes attendere rationem donandi et convivandi homines in ista materia; quadrupliciter enim datur prandium hominibus in communi,²⁰ primo propter reverenciam et honorem, et sic iuncto merito fuit Christus multipliciter invitatus; ipse enim est universalis dominus eciam secundum humanitatem, qui summe facete accepit debitum de suis tenementibus, et sic simul ut mendicus domini Dei et ut summus²⁵ dominus suorum tenencium movit fidelem populum ad ipsum | multipliciter convivandum. Et hoc non fecerunt secundum titulum elemosine facte Christo, sed secundum titulum summi debiti domino Deo suo. Et secundo modo multi convivant alios propter testificacionem car-³⁰ nalis connubii; et isto modo dicitur Evangelistam Dominum et matrem suam ad convivium invitasse, ut dicitur Joh. II°, 1: *Nupcie facte sunt in Cana Galilee*.

Christ was
feasted to do
Him honour,

Fol.
302^a

2. E: *filii Dei*. 5. A: *ut habetur*. 10. AE in marg.: *Obieccio*;
E in marg.: 1. 12, 13. A: *quod licet*. 15. E in marg.: *Confirmacio*.
18. A in marg.: *Responsio*; E in marg.: *Solucio*. 19. D in marg.: *Qua-*
druplex prandium; I in marg.: *Prandium quadrupliciter datur hominibus*
in communi. 20. DE: *in communi deest*. 21, 22. iuncto merito; I (rec-
tius ut videtur): *incerto numero*; ib. DE in marg. inf.: *Quadrupliciter*
datur prandium (E: convivium) hominibus; D: *scilicet propter reverenciam,*
propter testimonium, propter amicitiam et propter egestatem. 23. AD:
est deest; ib. 1: *et secundum*. 25. EI: *Dei deest*. 29. EI: *Et deest*;
ib. E in marg.: 2. 30, 31. E: *corporalis connubii*.

2. Sapientia Dei Patris = Filius. Cf. Serm. Pars. IV, Serm. XVI.

4. Sap. VII, 24.

Tercio modo dicitur unus alium convivare propter fovendam amicitiam et nutriendam in omnibus caritatem; et isto modo Levi convivavit in Christi presencia suos socios (ut patet Matth. IX°) et Zacheus convivavit cum Christo alios propter amicitiam nutriendam (ut patet Luce XIX°); et sic Christus sepe prandeat cum Martha (ut innuitur Luce X^o).

or for increase of friendship.

Quarto vocat quis hominem ad prandium titulo elemosine dandi prandium sic vocato; et sic vocavit Christus pauperes debiles in duplici suo convivio (ut patet Marci VI° et VIII°).

He himself feasted the poor.

Istis premissis patet solucio ad primam arguciam que non est ratio sed argucia discolori ydiote, cum populus stravit vestimenta sua in via titulo honoris et reverencie et non titulo elemosine quam in hoc intenderant facere domino Jesu Christo. Sicut fidelis non facit elemosinam Deo suo in hoc quod ministrat cereum vel aliud quod sonat in honorificenciam Dei sui, sicut deitas non est capax rationis elemosine servi sui. Et patet quantum ad confirmationem quod Christus auctorizando nupcias, honores secularium dominorum et amicitias conversancium interfuit convivii, ut evangelium contestatur.

Gifts may be made for honour not as alms.

Sed secundo modo obicitur quod elemosina est relevare multos potentes in contrattis suis deiectiones casualiter ad corporalem miseriam, licet sint in corpore validi et non claudi nec ceci, ut clamat communitas et vivax ratio.

2nd objection: Men may be in misery without being lame or blind.

Hic dicitur quod tales contingit prandere ratione multiplici, scilicet propter honorem divinum, propter amicitiam naturalem et propter debilitatem vel egenciam corporalem. Contingit tales casualiter deiectiones esse debiles etiam in corpore, licet in suis patriis sint potentes, et tunc iuxta verbum evangelii licet tales quoad prandium elemosinarie relevare. Et secundum rationem aliam duplicem cum moderamine subducto appetitu pompe seculi quod talis reputetur in seculo bonus pransor; et patet solucio.

Men who have fallen in life may be fit objects for alms.

1. E in marg.: 3. 2. D: nutriendum; ib. 1: in hominibus. 3. I: modo boni convivant. 4. Matth. IX; rectius Lucae V, 27; ib. DE: convivavit deest. 8. E in marg.: 4. 9. E: in sic. 10. n. 1: et patet. 16. E in marg.: Vestimenta straverunt Christo. 23. AE: Obieccio (E: secunda). 24, 25. A: deiectiones corporaliter. 26. AI: nec claudi. 28. A in marg.: Responsio; E in marg.: Solucio. 31. Codd.: ductos; E corr.: deiectiones. 32. D: suis patrimoniis. 32, 33. I: et nunc. 33. I: verba. 36. I: in seculo deest.

3^d objection:
This would
forbid us to
give alms to
the friars or
the clergy.

Answer:
Too much is
given to the
friars; the
orders as a
whole are
noxious;

Tercio obicitur quod iuxta istam sententiam non licet prandere fratres vel tribuere titulū corporalis elemosine temporalia, sicut ecclesia illis donat, quia nec sunt debiles corpore nec claudi nec ceci nec habent regulariter evangelicam paupertatem. Et per idem non 5 licuit dare elemosinas tales apostolis neque curatis, cum non sint regulariter tales miseri ex ordinatione Domini super oves sue pascue instituti.

Hic dicitur quod tam ex parte fratrum quam ex parte populi ecclesia est in isto nimium criminosa, quia tunc 10 nec introductio fratrum nec completa vita eorum est fundabilis ex scriptura. Periculosum videtur et a consilio Christi dissonum tales sectas in ecclesia educare; persone autem quedam de illis possunt esse fideles et devoti sed secta eorum cum suo modo contracto post 15 primam fundacionem videtur sapere peccatum et enervationem ecclesie. Potest enim esse quod excedant quoad proportionem ecclesie, quoad ordinationem Dei in numero et mensura, potest esse secundo quod defraudent ecclesiam pauperem in sumptuosis edificiis et ex- 20 pensis; et potest esse tercio quod propter questus cupidinem defraudent ecclesiam simplicium in veritate evangelii preter alia privata peccata que perpetrant ad dampnum totius ecclesie militantis, sic quod multis personis est evidens quod contra evangelium Apostoli 25 sunt ecclesie onerosi. Que ergo elemosina foret talia meridiana demonia educare? Non ergo spargeret quis suam elemosinam in ambiguo in sectas huiusmodi, ubi posset aliunde ex evangelio esse certus, quia ex fide in qua errant cuncti peccantes peccat graviter qui 30 duobus bonis propositis anxius eligit minus bonum. Nam facilius et consolabilius est bene facere quam male, cum Deus primum ducit et adiuvat et secundum cum multis impedimentis aliis contradicit, et sic necessitati forent fratres intendere manuali laboricio sicut Paulus, 35 et non forent ecclesiam quoad sterilitatem et alia incommoda taliter aggravantes.

1. AE in marg.: Obieccio (E: terciā). 5. 1: evangelii. 6. DE: curare. 9. A in marg.: Responsio; E in marg.: Solucio. 10. DE: multum criminosa; ib. DE: quia cum. 14. DE: ex illis. 15. D: secte; ib. et contracto. 17. E in marg.: Fratres enervant ecclesiam; ib. A: enim esse deest. 22. 1: simplicem. 24. A: dampnationem ecclesie. 26. 1: igitur (et passim). 30. D: cuncte; ib. A: peccat deest; 1: peccant. 31. A: proportionaliter. 34. DE: impeditis.

25. II. Cor. XI, 9.
Non mediocriter.

30. Decr. pars III, dist. V, cap. 25

Et hec ratio quare Christus dilexit Paulum et Nico-
demum ad beatitudinem et tamen sectam eorum pha-
risaïcam usque ad destruccionem simpliciter reprobavit,
illi enim erant pharisei (ut patet Joh. III et Phil. III).

as were the
Pharisees,
although among
them there were
good men.

5 Ideo blasphema est ista sententia introducta quod homo
Fol. potest istas personas arguere | sed nullo modo status
302^b suos vel ordines reprobare. Contingit autem econtra de
cunctis statibus sive ordinibus qui non fuerant patenter
ex auctoritate Domini introducti, et huiusmodi sunt indu-
10 bie secte fratrum; et sic videtur mihi quod licet fratri-
bus tribuere corporales elemosinas de quanto sunt
private persone, observantes fideliter legem Christi, non
autem de quanto sunt professores vel emuli talis secte.
Sic enim ordinavit Christus cum Paulo fieri. Quare
15 ergo non debet sic esse cum tam nephanda et notoria
secta fratrum, specialiter cum ipsi sepe spoliant egenos
simplices, defraudant Christi pauperes et subvertunt
legem evangelii per suas multiplices hereses introductas?
nam Christi pauperes debent per bona temporalia ec-
20 clesie que fratres consumunt foveri et secundum legem
evangelii sustentari. Et cum ecclesia nostra sit tam
fundata in divitiis assistente hac fraude fratrum, necesse
est pauperes evangelicos deperire.

Paupertas autem evangelica non consistit in sophis-
25 matibus mendacibus que in ista materia fingunt fratres,
dicentes quod nichil habent in proprio vel communi,
licet ultra dominos habeant maneria vel castella que
eructant de bonis pauperum, que mendaciter mendica-
runt, nam vel sunt acares non querentes que sunt
30 caritatis sed bona propria vel habent omnia illa in
communi, et ita sunt multis simplicibus diciores, quos
hac fraude spoliant vel carent omnino bonis gracie et
nature. Si enim habent membra naturalia vel bona
gracie, habent cum paribus bona fortune que rapiunt
35 de fidelibus, cum expendunt illa bona (sicut alii in
seculo) et consumunt.

The friars'
poverty is not
truly
evangelical.

Et sic quantum ad confirmationem de apostolis, vi-
detur mihi tamquam fidem supponendum, quod apostoli
nunquam post missionem Spiritus Sancti habuerunt

The apostles
had only
needful food
and clothing.

9. A: modi deest. 16. A: sepe deest. 21, 22. ADE: tantum finita.
27. A: domos. 28, 29. A: mendicarunt deest. 29. acares; AI: acares;
E: accares; ib. D in marg.: id est sine caritate (ἀγαπῆς). 33. DE: Sic
enim. 38. I in marg.: Apostoli habuerunt bona mobilia moderate.
39. E in marg.: Apostoli que habuerunt.

08

3rd obj.
This w
forbid
give ab
the 1st
the c

As
To
g v
to
out
w
n

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

SEP 10 1961

bilis et contra regulas caritatis. Innuunt enim primo et
 expresse asserunt quod episcopi debent accipere elemosi-
 nam corporalem a pauperibus ad hunc finem; et sic
 vel negant regulam evangelii de dacione talis elemosine
 5 vel ponunt inhonorifice ipsos episcopos in aliquo
 horum trium statuum, quibus etiam ipsi episcopi con-
 tradicunt. Et sic debet ecclesia orare pro illis episcopis,
 ut a periculo falsorum fratrum et perverso consilio
 liberentur, quia evenire potest quod falsi fratres illi in-
 10 forment subdole papam nostrum quod per elevacionem
 talis crucis promittendo spiritualia suffragia adiuvetur et
 quod episcopi in causa illa cum omnibus suis adiutori-
 bus beatitudinem promerentur et eo tenore spolient
 populum infideliter quem paulo ante subdole spoliaverunt.
 15 Et potest esse quoad personam talis episcopi quod
 Fol. supponant ipsum cum suo exercitu numquam esse
 102^r iterum in Angliam rediturum. Potest esse secundo quod
 diabolus moveat fratres istos ad regnum Anglie sedu-
 cendum. Non enim instat modo oportunitas sic regnum
 20 nostrum de hominibus et pecunia spoliare, sed (quod
 maxime est verisimile) fratres isti non curant per que
 media etiam heretica spolient populum, cum hoc tamen
 quod ipsi participes sint mercedis. Aliter enim non
 publicarent ut fidem catholicam quod quicunque laborat
 25 cum tali episcopo ad hunc finem vel iuvat ipsum nota-
 biliter in expensis, erit absolutus a pena et culpa, et
 sic infallibiliter ad patriam advolabit, cum debent scire
 quod nullus talis papa est ex fide catholica vel mem-
 brum sancte ecclesie et per consequens non est caput.
 30 Que ergo ratio meriti fidelium ad in tali causa taliter
 decertandum? Sed unum videtur multis quod a prima
 mundi origine nunquam fuit causa generalior ad eccle-
 siam occiduam se reciproce occidendum. Et quod fratres
 dicunt exercitus nostros armatos ad hostes incedere non
 35 ut pugnent sed ut terreant hostes, ne invadant fideles
 orthodoxos est sophisma dyaboli; nec habent huius rei
 noticiam nec verisimiliter coniecturam. Sic enim possent
 sophisticare in omni proposito debellandi et quod fratres
 sufferent rapinam bonorum suorum et cruciatum sui
 40 corporis ad terrendum et convertendum ipsos ad Do-
 minum, non ut corporaliter occidantur. Fratres autem

but pray that
 they may be
 better advised.

Motives of the
 friars in
 preaching the
 crusade.

These false
 pretences.

27. DE: sic deest. 31. ADE: videtur militibus. 32. ADE: mundi
 deest. 33. ADE: quod deest. 34. A: ad hostes deest; ib. Al: incidere.

non docent in isto evitare occasionem periculi sed in ipso substernere sine causa. Christus enim non legitur vitam suam cum talibus mediis defendisse. Qua ergo auctoritate alter papa sic defenderet vitam suam? Viri ergo evangelici hortarentur papam armare se cum pa-⁵ ciencia et aliis evangelicis armaturis et quod tunc foret, securus de triumpho optabili, licet corporaliter sit occisus.

Greed leads the friars to practise against the realm, and the faithful should not support him.

Et ex istis potest patere fidelibus quomodo candens fratrum cupiditas bonorum fortune vel honoris mundani¹⁰ movet eos contra populum, personam et regnum infideliter procurare. Nam ad procurandum in causa ista propter fines infames indubie sunt fratres promptissimi. Nec dubium quin procurant infideliter contra Christum et suam ecclesiam quia contra legem Dei, ad cuius¹⁵ oppositum excitant populum ad credendum. Et sic ex ista narratione potest fidelis colligere cum quali prudentia suam elemosinam regulabit, cum indubie consensus et stulticia populi sunt in causa quare in eis tales Antichristi discipuli sunt nutriti. Si ergo haberent²⁰ lumen rationis evangelice quomodo debent istos tres pauperes pascere de titulo elemosine et alios mendicos validos evacuare et non ea ratione temporalia eis tribuere qua ratione sunt contrarii legi Christi, tunc purgarent ecclesiam de istis discoloris et legem Domini²⁵ effectualiter honorarent. Cum autem idem sit diligere legem Dei et diligere ipsum Deum (ut patet Joh. XIV), patet quod qui sic contempnunt legem Dei contempnunt etiam dampnabiliter Deum suum. Nec seducant ecclesiam oraciones talium discolorum, quia Matth. XV°, 9 dicit³⁰ Christus: *Sine causa colunt me docentes doctrinas et mandata hominum* et per consequens, si fratres docent attentius dogmata sua et mandata hominum quam mandata Domini, est frustatorium et demeritorium quicquid agunt.

35

5. I: ut evangelici; ib. se; E: sed; ib. A: cum deest. 18. A: regulabat. 22. DE: de deest. 26. 27. I: diligere — diligere deest. 27. DE: honorare legem. 30. A: oracionis; ib. E in marg.: Sectarum oraciones. 34. I: mandata Dei. 35. I: arguunt etc. Alleluja. Allā sequitur:

*Qui ducis vultus et non legis ista libenter
Omnibus invidas, invide, nemo tibi
Marcis (?) suo invido etc.*

SERMO XIV.

(Serm. Mixti XX.)

Corde creditur ad iusticiam. Rom. X^o, 10.

Iste sanctus apostolus Andreas habuit quandam pri-
 5 mitatem fidei supra ceteros, cum ad Dominum induxerat
 fratrem suum Petrum (ut patet Joh. I); ideo sig-
 nanter in sollempnitate sua legitur ista epistola. Nichil
 enim est iustius creature quam credere; nam primus et
 supremus sensus hominis est intellectus qui ad creden-
 10 dum Deum est finaliter ordinatus, nec potest esse in
 hoc deceptio; ideo frustrat (quantum in ipso est) Dei
 ordinationem qui non adhibet istam fidem; unde sicut
 vita precedit omnes alios actus secundos, sic fides vir-
 tutes alias; et hinc dicit Apostolus Hebr. X^o, 38 ex
 15 testimonio prophete: *Iustus meus ex fide vivit*, ac si
 intenderet quod vita spiritualis iustorum originatur ex
 fide. Unde congruum est in isto primo apostolo de fide
 facere mencionem. Ideo dicit Apostolus: *Corde creditur*
ad iusticiam, hoc est, quod homo sit iustus, requiritur
 20 ipsum credere intellectu. Et cum fides habita oppor-
 tunitate operatur magna si est, cum impossibile est
 tantum semen in terra fructifera non in bonam operam
 ebullire, ideo subiungit Apostolus quod *ore confessio fit*
ad salutem. Sicut enim sapientia secundum enigmatice
 25 philosophantes cordi tribuitur, sic fidelis confessio fide
 posterior datur ori, et tercio consequitur in ordine post vie
 iusticiam fructus salvacionis; ideo dicit Apostolus quod *ore*
 Fol. 302^a *confessio fit ad salutem*. Et laudem prioris seminis con-
 firmat ex testimonio scripture, nam Isa. XXVIII°, 16 dicitur:
 30 *Omnis qui credit in Christum finaliter non confundetur*,
 cum eo ipso predestinatur ad gloriam. Et ad similitu-
 dinem istius processus oportet capere evidenciam ec-
 clesie prelatorum; primo enim oportet in generali cre-
 dere tanquam fidem quod officium Deus in scriptura
 35 sua talibus prepositis limitavit et secundo oportet ex
 ebullitione sui operis supposicionem vel desperacionem

Faith the first
of virtues.

It leads to
righteousness,

and on faith and
righteousness
follows
salvation.

1. Hic sermo et seqq. usque ad XVII incl. in codd. ADE habentur.
 A in marg.: *Sermo XIV*; D in marg.: *XI*. In capite sermonis: *Andre*; E in
 marg.: *In die S. Andree XI*. 3. Codd.: *Rom. VIII*. 10. DE: *sicut iustus*.
 20. DE: *intellectum*. 31. DE: *predestinatus sit*. 33. DE: *enim deest*;
 ib. A in marg.: 1. 35. DE: *limitat*; ib. A in marg.: 2.

capere quod talis prelatus est a Domino institutus, et ad hunc sensum dixit Christus Joh. X^o, 38: *Si mihi non vultis credere operibus credite*. Et sic omnis perfectio sacerdotis vel humanum iudicium est ad fidem ut per se notum et ad operacionem talis hominis referenda; 5 et sic carta iuste vite infinitum excedit in curato cartas quaslibet pellium mortuarum. Sed quia in istis mediis potest esse illusio, ideo de rectitudine prepositorum huiusmodi capitur probabilis suppositio citra fidem.

For all nations
there is one
faith which
leads to bliss.

Sed quia Judei vel naciones alie possent quoad 10 istam fidem universalem de sua preminencia querelare, ideo subdit Apostolus maximam huius heresis destructivam: *Non, inquit, est distincio Judei et Greci quoad invocacionem nominis Domini* pro salute; patet ex hoc quod *idem Dominus est omnium* et per consequens 15 ordinans totam humanam speciem ut beatitudinem consequatur. Nec potest esse defectus ex parte Domini ex invidia vel ex egencia. Si enim foret invidus, tota universitas creaturarum foret subito redacta in nichilum, cum non potest ad tempus aliquid nisi ex gracia 20 gubernari et talis gracia ac invidia opponuntur. Et ad tollendum egenciam dicit Apostolus *quod est dives in omnes qui invocant illum*. Non enim stat cum sua sapientia quod creat aliquos de specie humana, quibus non tribuat si ipsimet non ponant obicem beatitudinem 25 quam pro humano genere ordinavit. Ideo oportet quod *omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit*. Non autem dicit quod omnis qui vocaverit vel vocaliter dixerit nomen Domini salvus erit, cum Matth. VII°, 21 dicitur: *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine in-* 30 *trabit in regnum celorum*. Unde invocare solet describi quod est creaturam secundum caritatem vocare in animo Deum suum, et isto modo invocavit Christus patrem suum continue. Nec dubium quin si quis sic invocet tunc pro suo tempore *erit salvus*. Et patet 35 quod ad invocacionem talem requiritur fides, ideo subiungit Apostolus: *Quomodo ergo invocabunt eum in quem*

God cannot fail
us from want
of either love
or power.

11. DE: *idem docet*. 12. DE: *idem dicit*. 13. DE: *qui ad*
14. A: *invocacionem*. 15. DE: *Deus*; ib. D in marg. sup.: *Nota hic*
videtur aliqui quod et presciti omnes ordinati sunt a Deo ad beatitudinem.
Alibi dicit oppositum. 16. DE: *et invidia*. 17. DE: *dicunt in Deum*.
18. E in marg.: *Nota. Invocare*; D in marg. inf.: *Quid est invocare, quis*
quatuordecim secundum caritatem vocare in animo Deum suum (?). *Invocare*
est in animo aliquid vocare vel postulare. 19. A: *vocare docet*.

non crediderunt? quasi diceret non possunt nec poterunt Deo credere vel in Deum nisi ipsum audierint. Nam cum talis credulitas sit creatura Dei et bonum gracie, patet quod oportet Deum fidelibus ipsum dare. Et ista
5 dacio est locucionis Dei vera audicio. Unde Psalm. LXXXIV°, 9 dicitur: *Audiam quid loquatur in me dominus Deus.* Et hinc dicit Apostolus: *Quomodo credent ei quem non audierunt?* Et cum placet Deo communicare locucionem istam instrumentaliter apostolis, patet
10 quod necesse est ad audicionem istam apostolos populo Christi loqui. Ideo Paulus intuens ordinationem Dei in graciosam communicatione ministrorum ecclesie, scilicet quod Deus ordinat ut instrumentum suum unum iuvare reliquum ut reciproce mereantur, querit *quomodo audient*
15 *sine predicante.*

Need of preaching.

Extendendo autem predicationem ad locucionem Dei insensibilem est notorium quod non possunt; et ad istum sensum intelligitur propositio Pauli sequens: *Quomodo, inquit, predicabunt nisi mittantur?* Cum enim
20 oportet Deum istum ordinem operum architectonice regulare, patet quod oportet ipsum ad istud officium mittere predicantes, et hinc dicuntur apostoli quasi missi. Et istam sententiam confirmat Apostolus per scripturam Isaie LII°, 7: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem,*
25 *evangelizantium bonum.* Sed quia predicator errare posset in modo evangelizandi, ideo secundum intencionem predicandi pacem ecclesie et bona gracie predicator huiusmodi commendatur; speciosi igitur sunt pedes taliter predicantis. Et patet quod moderni predicantes ad bella
30 et contenciones vel pro congreganda pecunia ad talia defendendum non in hoc pulcrificant pedes suos sed oportet in omni evangelizatione verum doctorem esse interius et mentem audientis illustrando ad obedienciam inclinare. Ideo sequitur: *Non omnes obediunt evangelio,*
35 *cum Isaie LIII°, 1 scribitur: Domine quis credidit auditui nostro?* Si ergo ita rari fuerunt qui verbis huius sancti prophete crediderant que a Deo audierat, quid mirum est si regnante tanta malicia pauci crediderunt sermonibus indigni et miseri hodie predicantis?

A preacher must set forth the gospel of peace.

1. DE: *quod non*; ib. A: *nec possunt.* 7. A: *Et hic.* 10. DE: *ad deest.* 11. DE: *Ideo Apostolus.* 16. A in marg.: *Nota.* 28. A: *Sponsi igitur.* 35. A: *LIII deest*; ib. E in marg.: *Nota.*

It is the word
of Christ that
must be
preached and
listened to.

How it is true
that "their
sound is gone
out into all
lands."

Ex istis patet quod oportet *fidem* in ecclesia *ex auditu* in populo publicare, et cum non indifferenter quilibet sermo sit predicandus, patet quod *auditus* tam | Fol. 363^a
predicantis quam eciam sermonem audientis *debet fieri verbo Christi*; et hinc est quod prophete legis veteris 5 dixerunt: *Hec dicit Dominus*, et apostoli predicarunt verbum Dei. Nec potest populus in obaudicione huius sentencie excusari, cum fides fuit sufficienter per Christi apostolos publicata; ideo dicit Apostolus: *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit* 10 *sonus eorum, et in fines orbis terre verba eorum*. Hoc est in omnem contrattam habitabilem eciam usque ad fines climatum vox evangelizantium est audita (ut prophetatum est Psalmo XVIII°, 5).

Et patet quam frustra sophiste obiciunt contra istud. 15 Quidam enim nimis leviter obiciunt quod multe sunt terre infra speram terre per quas nullus sonus evangelizantium est auditus; non enim penetravit vox apostolorum per medium spere terre. Satis quidem est quod per contrattas habitabiles secundum genus mediate 20 vel immediate vox apostolica sit audita. Unde vox ydiotarum sequencium quorum fidelis sententia fuit ab apostolis derivata vere dicitur sonus eorum, cum vociferans non solum profert sonum sibi immediatum, sed quantumcunque distantem eciam ipso corrupto, ut patet 25 de sono echo. Et (ut placet aliis) verba apostolica ad omnem punctum mundi instrumentaliter profuerunt, cum Deus per sonacionem eorum non solum homini sed cuilibet mundi particule benefecit et de tanto sonus apostolicus ad illam exiit. Et ista consideracio sicut 30 movet multos sentenciam infidelem subtrahere, sic movet alios sentenciam evangelicam seminare. Sicut enim secundum beatum Bernhardum pena Petri Abellardi est ecclesie incognita et incerta, quia nescitur quot infideles per suam heresim sint dampnandi, sic meritum acciden- 35 tale sanctorum evangelizantium est nobis incognitum, quia nescitur quot homines sunt per suum evangelium convertendi.

1. DE: *Et ex istis*. 4. A: *audientis* — *fieri* deest. 6. A: *id est*, *apostoli predicaverant*. 7. A: *potest* deest. 15. DE: *quam frustra* deest; 16. E in marg.: *Obieccio sophistica*. 21. A: *Ideo vox*. 26. A: *ecco*. 28. D: *dacionem*; E: *correxit*. 32. E in marg.: *Nota*.

1 et seqq. Rom. X, 17. 6. Jerem. XVII, 5. 9. Rom. X, 18. 33. Cf. De Ecclesia, pag. 343. Cf. St. Bernhardi opp., pag. 914 et seqq. (Ed. Bas. 1556).

Circa hoc evangelium Apostoli est notandum quod verba Dei que sunt ex integro verba evangelii sunt maxime a viatoribus honoranda. Sicut enim idem est Christum diligere et diligere verba sua (ut patet 5 Joh. XIV°, 23), sic idem est honorare verba scripture et honorare dominum Jesum Christum. Et hinc ipse in proteccionem sui contra diabolum usus fuit scriptura triplici magis quam fuit eius humanitas honoranda. Et hinc tota communitas fidelium licet secundum formam 10 pharisaicam confitetur evangelium honorabile, sed in signis. Nam lecto evangelio assurgunt erecti, deponentes capucia et cruce se signant, attendunt vocibus et parietes osculantur. Maiores autem habent gladios deportatos, et omnia ista fiunt in signum cognicionis, devocionis et 15 defensionis evangelii Jesu Christi. Sed pactum fidei in facto deficit, cum cartas suas vel dicta hominum volunt usque ad mortem defendere sed a sententia evangelii vecorditer retrocedunt. Et tamen ex fide scripture Isa. XLV°, 15 Deus non est voces vel signa sensibilia 20 sed vere *Deus absconditus*, ideo suum evangelium debet quilibet usque ad mortem defendere tamquam fidem et per consequens tenentes ipsum fideliter debite sustinere et adversantes ipsum evangelium omnino substernere. Sed (quod est subtilissimum peccatum dyaboli) hodie 25 fit econtra, nam lecta scriptura patente contra dotacionem ecclesie carte humane prevalent, et quantumcunque fides scripture contra causam mundi vel hominis fuerit allegata vel scripta, contempnitur vel tacetur, et sic Christo contempto ydolatria committitur, cum nimis 30 infideliter colitur plus acceptum; et sic causa Dei propter causas hominum vel lucrum mundanum spernitur, ut patet patule in bullis paparum et mandatis hominum in istis crucis ereccionibus hodie publicatis. Unde fratribus publicantibus ex adverso paparum sen- 35 tenciam in hac parte unus fidelis publicavit tres conclusiones in ista materia, fraudes fratrum contra episcopos detegendo. Prima ergo fuit ista: Nullum caput

Honour due to the gospel;

it is paid in outward signs in our services, but not rendered indeed;

as is shown in these crusades.

On this point Wyclif has published three conclusions:

1. A: est twice. 3. DE: a deest; ib. D in marg. sup.: *Honoranda sunt verba Dei sicut Deus et diligenda sicut Deus, quia idem est diligere Deum et verba sua*; E in marg.: *Nota quod idem est Christum diligere et diligere verbum suum.* 11. D in marg.: *Nota bene.* 12. A: assignant. 16. A: dictum. 20. AD: secundum evangelium. 25-27. A: dotacionem — contra deest. 28. E in marg.: *videre.* 37. AE in marg.: *Prima conclusio*; E in marg.: *Caput ecclesie.*

1. That no man has power of absolving except as Christ has revealed to him. conversans nobiscum ecclesie militantis habet potestatem absolvendi vel distribuendi spiritualia beneficia nisi secundum quod viderit fide vel revelacione fieri per caput ecclesie triumphantis; patet ex hoc quod caput ecclesie triumphantis est Deus omnipotens per quem oportet fieri omne bonum factum ecclesie militantis. 5
2. The crusade is not approved by Christ. Secunda conclusio probabilis est quod crucis elevacio iam inventa ad defendendum partem unius pape sive alterius cum suis circumstanciis non est a capite ecclesie militantis approbata; suadetur ex hoc quod Christus, 10 caput universalis ecclesie non sic sed per pacienciam contrariam defenderat partem suam. Nec ista crucis elevacio videtur sonare in caritatem, in observacionem mandatorum vel in edificacionem ecclesie, et tunc non est indubie approbata. 15
3. The friars who preach it are traitors to God. Tercia conclusio si fratres sic altrinsecus preconizant sine revelacione dissensionem istam, videntur esse blasphemii proditores Dei et utriusque ecclesie. Suadetur ex hoc quod non confirmarent istam sentenciam nisi hoc cognoscerent esse de beneplacito Dei sui quod non possunt cognoscere nisi ad hoc habuerint revelacionem. 20
- We may hope that the devil has reached the summit of his power. O si hanc ultimam persecucionem ecclesie propter fetens dominium sacerdotum vel lucrum stercorum meridianum demonium suscitabit, consolacio est, cum prope sit redempcio nostra et per consequens fiducialius 25 est agendum. Constat quidem quod inter multos seculares propter vanitatem mundane glorie et cupiditatem stercorum audivimus multa bella particularia suscitata. Sed tam generalem dissensionem in toto christianismo occiduo non audivimus fieri sub hac forma; cuius signum est fidelibus quod dyabolus pro tempore viacionis ecclesie est in summo sue versucie elevatus. Uterque enim istorum paparum exhortatur quemlibet christianismi nostri sub obtentu eterni premii occidere implicite fratrem suum, cum vel unus vel alius papa vendicatur esse 35 caput alicuius ecclesie occidentalis et sic pro defensione cause sue debet quilibet usque ad mortem cer-

5. Codd.: quod est Deus. 6. DE: bonum fratrum. 7. DE in marg.: Secunda conclusio; ib. DE: probabilis evidenciam est. 8. E: huius pape.
12. A: defenderet; A: defendat. 16. D in marg.: Tercia conclusio.
31. A: tempore peregrinacionis. 36. A: occidentis.

1. Wyclif, De Dissensione Pap. Pol. Works, 573; Cruciata, pag. 592.

tare et in casu occidere adversantem. Nec videtur fratres qui sine evidenciā sunt istius negocii procuratores precipui aliud lucrum ex hoc recipere nisi forte ut auctoris-
5 modum caucius spolianda, sed finis alius sequetur postmodum, scilicet eterna dampnatio quam Christus finaliter retribuet Antichristo.

Consideret rogo fidelis si populus extraneus foret in regno Anglie nimis proditorius qui subdole curreret per
10 eius patrias et fraudulentē intimaret regnicolis suis hoc esse de regis beneplacito, hoc tamen existente voluntati regis contrario, simularet multa media inducencia populum ad credendum et per hoc quod istud esse voluntati regis contrarium ac eciam paci regni foret
15 ex hinc regni perturbatio suscitata, nonne foret populus ille tamquam precipuus proditor regis et regni Anglie odiendus? Multo magis blasphemus proditor foret qui attemptaret proportionalia in ecclesia regis regum. Et sic faciunt fratres in ecclesia militante. Si autem fraus
20 proditoria foret suggerere ad spoliacionem thesauri et accionem hominum regni nostri, quanto magis foret fraus dyabolica simulatorie predicare ad depauperationem fidei regni et deperditionem fidelium regni Dei. In utramque autem istarum fraudum fratres consenciant,
25 cum informant nostros regnicolas in ista perfidia tamquam fide quod eo ipso quo quis contritus et confessus quantumcunque modicum laboraverit in hac causa sine pena ad patriam evolabit. Et cum hoc sit infidelissimum, patet quam multi de nostris regnicolis istis
30 pseudoexortacionibus sunt seducti. Et cum sine fide impossibile est placere Deo, evidet quod multi mortui in hoc casu forent perditī ad infernum. Dicit enim ista blasphema societas quod ista peregrinatio est tanti valoris quod qualibet eius parte quantitativa itinerans
35 beatitudinem promeretur, non sic revera fuit in defensione cause Christi contra suos hostes, cum Petrus ex hoc quod absciderit aurem Malchi fuit a Domino tamquam reus criminis reprobatus. Et sic notando totum cursum ecclesie non invenietur alia viacio vel operacio

The friars pretend to be messengers from the King of kings, but misrepresent His will.

Their wicked frauds.

4. A: isto. 9. A: curreret deest; ib. E in marg.: Nota exemplum.
14. E: pactis. 23. A: regni nostri. 27. DE: modicum deest. 37. A: Malci. 39. A: invenitur aliqua via.

27. Cf. Walsingham, Hist. Angl. II, 79, 80. Forma absolutionis.

corporalis vel spiritualis magis meritoria quam pseudo-
fratres infideliter indubie istam fingunt.

The only
purpose they
serve is to fulfil
the prophecy
concerning
Antichrist.

Nec video quid boni facit ista blasphemia nisi quod
verificat textum Apostoli quod Antichristus extollitur
super Christum. Ipse enim (ut inquit) est dignus 5
habere omnia dominia tam in mobilibus quam in immo-
bilibus huius mundi; sed Christus non fuit dignus
humanitus super unum oppidum dominari, ideo nimi-
rum defensio vite papalis est infinitum plus meritoria
quam fuit defensio vite Christi. Ideo dicit logicus quod 10
cum itineracio ista sit infinitum meritoria, quia aliqua
parte eius infinitum meritorior tota superfluit, cum
quolibet eius pars per se sufficeret; nam (sicut noverunt
theologi) quolibet pars quantitativa vite meritorie pre-
destinati est digna beatitudine et conformiter secte isto- 15
rum procuratorum debet dicere quod quolibet pars
huius itineracionis est digna absolucione a pena et
culpa et beatitudine sempiterna.

They set limits
to their offers
to get more
gain.

Sed hic miror quare dicunt quod non itinerantes
peregrinacione ista sed ad iter laborancium conferentes 20
non habebunt mercedem istam pro modico cum dena-
riatus indulgencie illis non valeat assignari. Sed oportet
quod conferant secundum ratam porcionem, ut puta
terciam partem possessionis; plus enim tales appreci-
antur numismata quam bonam animi voluntatem. 25

Their
absolucio
encourages men
to go in sinning.

Similiter, videtur istam sentenciam a fratribus pro-
mulgatam sapere cathaclismum satisfaccionis pro crimine
cum quot | quot homines quis occiderit, quantumcunque
Deo vel homini indebitatus fuerit, virtute huius indulgen-
cie faciliter absolvi poterit, ymmo supposito quod sic 30
peccaverit de futuro cum hoc tamen quod continuaverit
peregrinacionem et absolutus fuerit habebit plenam ab-
solucionem ac si non peccaverit. Sed ubi unquam data
fuit maior evidencia delinquendi? si enim debitum ex-
cipitur foret patens evidencia nichil ad opus huius- 35
modi conferendi, quia totum quod quis habet non sufficit
satisfacere pro infidelitate in quam incidit sic credendo.

Fol.
303^e

Nec valet dicere quod indulgencia solum loquitur de
peccato preterito, non futuro, quia quis pertransibit tantum

1. DE: *magis* deest. 3. E in marg.: *Nota*. 21. E in marg.: *Nota*.
11. DE: *cum* deest; ib. A: *aliqua* deest. 15. A: *secta*. 19. A: *quod*
non deest. 20. DE: *ista* deest. 26. E in marg.: *Nota*. 34. A: *relin-*
quendi. 35. DE: *nichil* deest. 37. D: *satis* deest.

peregrinationem mundus a crimine, ymmo non posset illam peregrinationem cum ista credulitate incipere.

Nec valet responsio sophistica quam hic ponunt scilicet quod sic itinerans habebit plenam indulgentiam, dum vere confessus fuerit et contritus, quia (ut noverunt logici) quilibet vere confessus et contritus quicquid fecerit, ut puta si omnes sacerdotes viventes occiderit, erit habita contricione plenarie absolutus. Quid ergo valet sic defraudare ecclesiam?

They say indulgence is only for the contrite, but the contrite do not want it.

10 Nec valet tercio quod fratres necessitantur pro defensione sui ordinis et suorum superiorum obediencia sic fingere in hac parte, quia maledictus sit talis ordo et talis obediencia qua contra fidem Christi militat cum patre mendacii, quia indubie ut sic incurrunt om-
15 nem infidelitatem et omne genus peccati quod non facerent propter Deum, ideo sunt ut sic blasphemiores dyabolo et a tota ecclesia discredendi.

The commands of superiors are no excuse; such commands should be disobeyed;

Nec valet evidencia qua fingunt sic posse fieri et per consequens sic esse in tanto capite supponendum, quia
20 indubie sic inferrent ex ipsis contradictoriis contradictoria manifesta. Ideo *maledictus homo qui confidit in homine* non fundato in causa superiori scripture quicquid dixerit. Revera ex causa consimili et evidencius probare poterint quod fratres singuli sint dampnandi,
25 quia quid de uno papa et quid de alio papa sic sentiunt et vita fratrum dampnacioni huiusmodi simulatur. Nec dubito quin ex fide scripture vel ratione non invenient scintillam evidencie pro hac parte sed collecta tota fratrum sententia stat in isto: Papa noster sic
30 precipit et concedit, ergo verum; sed fratrum societas, in hoc adversans negat consequenciam. Ideo si *omne regnum in se divisum desolabitur*, supponi potest quod regnum fratrum propter istam infidelitatem presumptam pacietur eclipsim, quia non dubium quin altrinsecus
35 proditorie defraudant ecclesias, cum homo non mentiretur in tanta causa de voluntate Domini propter acquirenda omnia regna mundi, cum Christus non habuit potestatem sic menciendi de dyabolo; fratres autem frontose et intrepide promulgant istam sententiam tam-
40 quam fidem.

certainly not the commands of the pope, since each cancels the other.

2. D: cum cum; ib. DE: perficere incipere. 8. E in marg.: Nota diligenter. 17. A: dyabolo twice. 20. A: ex papis; ib. A: contradiccio. 21. A: Et ideo. 34. A: pacie. 40. E: fidem etc.

21. Jer. XVII, 5. 31. Lucae XI, 17.

SERMO XV.

(Serm. Mixti XXI.)

Hec dicit Dominus. Malachie III°, 1.

The friars do
not preach the
gospel of peace.

Instead of
"Thus saith the
Lord" they say:
"Thus saith the
Pope".

The pope does
not absolve
from pain, since
the crusaders
have the pain
of death.

Sive autem a verisimili fratres in ista perturbacione ecclesie de voluntate Dei menciuntur sive per im-
5 possibile verum dicunt, cum non habent ad hoc evi-
denciam nisi mardosam quam altrinsecus ipsimet
fratres destruunt, manifestum est quod facto eorum
supposito sunt heretici et manifesti Dei et hominum
proditores. Non enim preparant pedes suos ad predi-
10 candum populo evangelium pacis, sicut Apostolus mag-
nificat predicantes (ad Rom. XI), sed currunt maiores
eorum per patrias ad predicandum super sibi ambiguo
et inevidenti bella in regno Dei, quia in ecclesia
militante; quod falsos prophetas legis veteris non
15 legitur presumpsisse. Ipsi enim licet quandoque false in
lege veteri dixerunt: *Hec dicit Dominus*, fratres autem
reticent ista verba dicentes: *Hec dicit papa meus*. Cum
ergo Christus Matth. XV°, 9 dicat: *Sine causa colunt*
me docentes doctrinas et mandata hominum, manifestum 20
est quod fratres non solum frustra sed diabolice in
causa ista excitant ad istam discordiam ecclesie mili-
tantis. Econtra autem propheta iste ex parte Domini
sic oritur: *Hec dicit Dominus* et ex fide scripture in-
dubie non mentitur; fratres autem et si per impossibile 25
verum dixerint in publicatione istius blasphemie men-
ciuntur, quia secundum Augustinum contingit hominem
mentiri dicendo verum, quod contingit quando contra
caritatem asserit sibi ambiguum; multo magis ergo
quando implicat esse de voluntate Dei quod quilibet ad 30
peregrinationem istam sic promovens absolvitur plene
a peccato, ymmo quod sine pena et culpa ad patriam
advolabit. Numquid credimus partes contra se bellantes
pati penam a se ipsis, a celo vel a suis contrariis hic
in terra? ymmo cum omnis pena in mortis | articulo sit
pro peccato, et occisi vel mortui in hac causa pacien-

Fol.
303^d

L A in marg.: Sermo XV. 3. D in marg.: XII. 19. A: Matth. dees.
27. E in marg.: Verum dicendo mentiri contingit. 29. D in marg. inf.:
Absolutio a pena et a culpa. 33. E in marg.: Pape absolutio a pena
an vera. 36. A: motul.

1. Cf. Serm. Part. III, pag. 511. The epistle for the Purification.
3. In the Sarum Missal the lectio runs: 'Haec dicit Dominus
Deus, ecce ego mitto etc.' 27. S. Aug. Opp. tom. VI, pag. 420.

tur penam in mortis articulo, videtur quod licet papa
suos ipsos absolverit in persona propria, non erunt a
pena simpliciter absoluti, et multo evidencius anima
post mortem de ista infidelitate infundabili condolebit.

5 Nec valet istud fallax sophisma quod absolvitur a
pena, quia a pena vie, a pena purgatorii et a pena
infernī absolvitur, quam penam aliter sustineret, et sic
ista preposicio 'a' non mobilitat sed verificata propo-
sitione pro particulari stat indulgentie concessio incon-
10 cussa. Ista autem fraus sophistica non fuit a dyabolo
pre verecundia attemptata. Cum enim ista perfidia di-
cit quod sic peregrinans absolvitur a pena et culpa que
nunquam inluit, annectit summum impossibile quod ab-
solvitur, quia caret pena et culpa ista vel illa que
15 aliter inuisset. Quis rogo dubitat quin ista connexio
sit summe impossibilis, quod si homo datus non sic
faceret, ista pena infernī vel purgatorii alicui inuisset?

Similiter, iuxta hanc infidelitatem talis absolvitur a
pena et culpa infinita, cum qualibet tali caret et propter
20 talem peregrinationem pari evidencia qua propter illam
aliqua pena caret. Ideo evidencius dicerent fratres in
ista materia dicendo quod a beatitudine homo absol-
vitur propter illud. Quis rogo concederet quod homo
propter illud absolvitur a pena infinita, quia plurior
25 pena eciam infinita non est propter hanc indulgentiam
in isto homine quam est in mundo, sicut plures ho-
mines quam sunt si aliqui homines non sunt?

Sed relinquendo istam vanitatem dyaboli textum pro-
pheticum prosequamur: *Ecce ego mitto*, inquit Deus, *an-*
30 *gelum meum ante faciem tuam*, quod fuit verum ad litteram
de primo Christi adventu, cum fuit Deus eternaliter et
homo per incarnationem temporaliter. Angelus autem
missus intelligi potest Baptista qui viam Domini prepa-
ravit Nec refert si textus iste legatur sic: *Ecce ego*
35 *mitto angelum meum qui preparabit viam ante faciem*
tuam, quia prima persona loquente ad Verbum de
Johanne Baptista una est eademque sententia, ut patet
Matth. XI°, 10. Et sequitur in textu: *Et statim veniet ad*
templum sanctum suum dominator quem vos queritis, et

It is a mere
sophism to say
they would have
other pain but
for the
indulgence.

Men are
absolved from
penalties that
they have not
incurred.

Prophecy
fulfilled in the
Baptist,

5. A: sola quod. 7. A: quam penatiter. 8. E: a deest. 21. A:
alia pena; ib. E in marg.: Absolutio a beatitudine. Nota. 29. DE:
mittam. 37. Codd.: eadem; E: que addit.

29. Mal. III, 1. 38. ib.

angelus testamenti quem vos vultis. Nam statim post
and in Christ. incarnationem, quia die XL., assistebat Christus in templo
Jerusalem, ut parentes sui facerent secundum consue-
tudinem legis pro eo (ut patet Luce II). Christus autem
fuit dominator integer huius mundi et ipsum fideles 5
legis veteris fide sedula quesierunt; et ipse Christus
fuit angelus duplicis testamenti, cum pater misit eum
tamquam auctorem divinitus ad utramque legem populo
publicandum.

This prophecy
may apply to
the first or
second advent.

Unde propter misterium incarnationis et novitates 10
factas in Christo divinitus atque humanitus propheta
sic loquitur: *Ecce venit* presencialiter et necessario quoad
Deum. *Et quis viator potest cogitare diem adventus eius*
in carne, cum gloriosissima lux et conclusiones summe
mirabiles hunc adventum Domini consequuntur. Quidam 15
autem intelligunt diem adventus Christi ad finale iu-
dicium, cum uterque sit satis mirabilis. Nec solum
pauci steterunt in fide et spiritu videntes adventum sue
incarnationis, sed graciosum miraculum est quod aliquis
stet in gracia finalis predestinacionis videndo secundum 20
eius adventum. Ideo querit propheta per modum que-
stionis mirabilis: *Et quis stabit ad videndum eum?* Om-
nes enim presciti tunc corrueunt tamquam muti. Finis
autem propinquus adventus prioris fuit purgare et
mundare ecclesiam contra adventum secundum per suos 25
apostolos et presbyteros purgantes instrumentaliter
mundiales; ideo dicit propheta: *Ipse, inquit, quasi ignis*
conflans et quasi herba fullonum; nam gentes et Judeos
igne caritatis perpetue copulavit, sicut duo ferra cum
arte fabрили et opere artificis sunt conflata; sicut enim 30
ferrum candens ignis dicitur a natura et qualitate ferri
extraneum, sic homines dicuntur Christus qui ad Christum
per gratiam sunt conversi. Usus eciam fuit Christus in
purgacione apostolorum herba fulonum hispida quam
quidam vocant cardinem, quia peccata eorum extraxit 35
per rigorem penitencie et ceremonias legis veteris tam-
quam tunc maculas in panno ecclesie abstrahebat. Et
quidam dicunt quod aliqui apostolorum erant filii Levi
ad literam, sed veritas est quod erant sacerdotes legis
veteris qui erant filii Levi mystice figurati. 40

14. A: cum deest. 23. E in marg.: *Finis primi adventus Christi.*
33. DE in marg.: *Herba fulonum.* 39. A: *per sacerdotes.*

Fol. 304^a Ideo cum scriptura utitur predicacione figurali (ut patet in materia de hostia consecrata), | non mirum si propheta dicit Christum *purgare filios Levi*. Et cum predicatorum sunt argentum igne examinatum, non mirum si Christus *sedebat* divinitus et hoc argentum spiritualiter *emundavit*, et sic Christus *colavit* apostolos mundans eos ab antiqua macula dando eis sapienciam *tamquam aurum* et eloquenciam *ut argentum*. Et sic erant apostoli pro inicio temporis legis gracie *Domino sacrificia offerentes*, non solum hostiam consecratam, sed (quod plus est) dolentes pro peccatis ecclesie novelle et repente magnam ecclesiam ad fidem Domini convertentes. Hoc autem fuit iustum, cum frater iunior debet semen *fratri seniori mortuo suscitare* (ut patet Gen. XXXVIII°, 8) et hoc sacrificium Juda, hoc est, virorum Christum confitencium, sicut erant singuli christiani et sacrificium Jerusalem, hoc est, virorum Deum alcius contemplancium, cuiusmodi erant apostoli et sacerdotes ecclesie primitive, hoc (inquam) sacrificium legis gracie placuit Deo copiosius quam sacrificia Abel et ceterorum que offerebant Deo sacrificia ante legem. Et illi possunt vocari *dies seculi*, quia pauci eorum habuerunt periodum longiorem.

How Christ purged the apostles, and of the sacrifices that they offered.

Alii autem anni in quibus sacerdotes Levitici regnaverunt possunt vocari *anni antiqui*, quia antiquum dierum expressius memorarunt. Et sic dicit propheta quod *placebit Domino sacrificium Juda et Jerusalem* pro tempore legis gracie, *sicut dies seculi et sicut anni antiqui*. Fuit enim correspondencia inter vitam et sacrificia apostolorum et patres veteris testamenti, sicut fuit correspondencia inter martyres et presbyteros tribus Levi; in prioribus autem patribus fuit seculum pro una periodo sive die, sed in sacerdotibus sequentibus erant in uno anno multi presbyteri consequentes.

35 Circa hanc epistolam pro complecione dictorum alibi dubitatur utrum sacerdotes legis gracie debent a Christo qui est temporum duarum legum medium exemplari, et videtur quod non, quia Christus nunquam mendicavit vel quicquam accepit ab aliquo nisi quando secundum

How far Christ's example is binding on priests.

24. E in marg.: *Dies seculi*. 25. E in marg.: *Anni antiqui*.
27. A: *Deo*. 35. D in marg.: *Dubium*; E in marg.: *Dubitatio*.
38. A: *manducavit*. 39. A: *pro aliquo*.

racionem dominii ita fecit, et per consequens nihil accepit a fratribus ut corporalis elemosinarius sed tamquam dominus et magister. Sacerdotes autem nostri accipiunt a plebe decimas et plures elemosinas, quod non est a Christo domino exemplatum. Hic videtur 5 mihi quod dicta sententia de elemosina et sustentacione curati sit catholica hodie amplectenda, sed notandum est (ut alias) quod secundum quatuor rationes varias licet homini accipere ab alio prandium vel subsidium corporale.

Christ, being
poor and yet
lord of all
things, accepted
gifts as both
alms and dues.

Cum autem elemosina sit effectualis voluntas ad re- 10 levandum miserum a sua miseria, oportet rationem elemosine, rationem amicitie, rationem testificacionis et rationem dominacionis valde distinguere. Christus enim numquam accepit prandium nisi quando ipsum secundum rationem sue vehementis dominacionis acceperat 15 tamquam redditum iuste debitum, quem acceperat et preter debitum iuste redditum quem de tenentibus suis acceperat et semper spiritualia carismata meliora retribuit. Patet de ratione regis magnifici et concordat fides evangelii. Sed cum Christus sit in unum simul dives et 20 pauper, inops et egenus (ut dicit Apostolus), probabile videtur quod iste due rationes scilicet dominacionis et elemosine in ipso communiter sunt commixte. Sicut enim rogavit Patrem ut ipsum *salvificet ex hac hora*, sic ista humanitas rogavit Patrem sui misereri in per- 25 sona prophete, licet non habuit aliquas miseras peccatorum; et intelligo miseriam peccati ipsum peccatum vel miseriam in quam homo incidit quia peccat. Constat quidem quod omnis miseria corporalis in quam homo incidit a peccato sumpsit originem; et sic potest dici 30 quod Christus assumpsit a sanctis feminis et aliis elemosinam corporalem (ut patet Luce VIII). Et sic istud exemplar dignissimum omnem conversacionem sine repugnancia sue ecclesie exemplavit. Non enim repugnat sed consonat quod eadem res fiat laudabiliter multi- 35plici ratione, sed sicut deitas Verbi non potuit ab ipso

1. D: *racionem divinam*. 2. A: *cepit*. 9. A: *de alio*; ib. E in marg.: *Religio*; D in marg.: *Quadrupliciter accipi licet prandium ab aliquo*. 10. DE in marg.: *Elemosina*. 10, 11. DE: *elevandum*. 11. DE: *de sua miseria*. 15, 16. DE: *acceperat — quem deest*. 16. E: *acceptat*. 18. DE: *et semper deest*. 21. DE: *probabile deest*. 22, 23. A: *videtur — in deest*. 23. E in marg.: *Christus simul dives et pauper*. 24. A: *salvificet*; ib. DE: *hac ora*. 26. A: *aliquis*. 28, 29. DE: *Constat enim*. 31. E in marg.: *Omnis miseria pro peccato est*. 32. A: *Luce IX*. 33. E: *dignissimum conversacione*. 35. A: *laudabiliter deest*. 36. DE: *ab eo*.

separari, sic prandium vel quicquid aliud Christus acceperit ab homine non potuit a ratione sue dominationis et reverencie separari, et ita nunquam mendicavit ab homine mendicatione expressa clamorosa (ut patet 5 alibi). Mendicatione autem insinuativa mendicavit a Patre, ut ex declaratis alibi hic suppono.

Et patet quod decime, oblaciones et proventus prelatorum sunt elemosine, carentes ratione dominationis que Christo est propria. Videtur tamen ipsas, licet sint 10 solum elemosine, habere rationem debiti, supposito quod elemosinatus recte edificent populum cui preest. Patet prima Cor. IX. Et ex isto videtur quod discolante Fol. 304^b curato nec habent decime | nec oblaciones quas recipit rationem elemosine nec debiti quoad Deum, non quidem 15 rationem elemosine, cum dans sibi hec temporalia per accidens sibi nocet; et sic non relevat ipsum a sua miseria, quia in crimine magis gravat. Et per idem non est debitum hominem sic onerare ecclesiam et deteriorare personam, cum nemo habet potestatem con- 20 trariam edificationi ecclesie, licet quandoque errando sua abutitur potestate. Si autem ista sententia cum suis sequentibus contrariatur tradicionibus hominum de decimis et oblacionibus, *donate mihi hanc iniuriam*, quia non plus sequitur nisi quod iste tradiciones sunt irra- 25 cionabiles et etiam iniuste.

Sed ulterius dubitatur utrum alie tres rationes accepcionis et distribucionis temporalium convenient sacerdoti, et videtur quod sic, quia nemo communius vel laucius convivat proximos quam clericus sic dotatus. 30 Et in introitu suo ad episcopatum sive beneficium sollempniter convivat dominos seculi plus potentes, ymmo si non haberet commixtam rationem convivii ad prandendum proximos secundum rationem amicitie vel caritatis continuande in populo, videtur quod omnino 35 sine causa vel ratione foret in temporalibus sic dotatus. Hic videtur mihi quod ratio talis convivii non convenit sacerdoti Christi, cum debet esse pauper et omnia sua

Tithes and offering to priests are simply alms, yet they may be dues of the priest who has done his duty.

The practice of the clergy is to accept gifts under other titles than of alms.

1, 2. DE: *accepit*. 4. A: *vel clamorosa*. 7. D in marg.: *Decime sunt elemosine*; E in marg.: *Decime et oblaciones curatorum sunt elemosine*. 9. E: *sunt*. 15. A: *decimeet*. 17. A: *sed in maxima miseria magis*; 18. E in marg.: *Populus dans prelato criminoso temporalia gravat ipsum*. 19. A: *sic honorare*. 24. DE: *sunt deest*. 26. D in marg.: *Dubium*. 30. D in marg. inf.: *Convivare hospites si licet sacerdoti*; E in marg.: *Dubitatio secunda*.

temporalia debent esse bona communia egenorum, que debet pure secundum rationem elemosine dare pauperibus, supposito quod aliqua preter alimentum et tegumentum sibi superfuerunt parcienda. Unde exemplum non lucet in vita Christi vel conversacione suorum⁵ apostolorum quod curati debent taliter convivare, quia tota sollicitudo sua debet ad spiritualem edificacionem ecclesie congregari. Ideo a tempore dotacionis ecclesie sollicitudo ista minuitur sive extinguitur et sollicitudo perquirendi et defendendi temporalia secundum rationem¹⁰ apostolice vite contrariam maioratur; ideo cum sit tantum periculum in racione talis convivii, scilicet quod homo non excedat in prandii quantitate secundum sumptuositatem aut numerositatem, et specialiter quod homo non excedat ad dampnum ecclesie personas in¹⁵ habiles convivando et omnino quod non iniurietur pauperibus, famam seculi quod sit bonus dapifer acquirendo. Propter talia, inquam, pericula convivacio clericorum divitum non fuit a Christo vel suis apostolis exemplata. Non tamen video quin licet clerico curato²⁰ dare mediocre prandium secundum rationem amicie alteri clerico sicut sompniatur Petrum Paulum suum socium diebus quatuordecim convivasse. Nec caret tale prandium racione elemosine corporalis; et potest per istud defendi omnis lex vel consuetudo laudabilis in²⁵ ecclesiam introducta, ut puta quod curatus habundans in elemosinis corporalibus debet ipsa temporalia tripartire scilicet in sustentacionem propriam, in sustentacionem sue basilice atque mansi et in pascionem congruam egenorum. In omnibus autem istis contingit curatum³⁰ faciliter excedere racionem, ideo securissimum foret habere *alimenta et tegumenta* secundum regulam Apostoli I Tim. VI°, 8 et totam virtutem regiminis vel sollicitudinis spirituali edificacioni ecclesie applicare. Non enim video quod plus pertinet sacerdoti Christi³⁵ taliter populum convivare quam super vaccam sellatam hominem equitare.

It would be better for priests to shun banqueting &c.,

yet one priest may entertain another temperately.

Giving banquets, a priest is as much out of place as a man riding a cow.

Nec potest abusus iste sanari in clericis antequam secundum legem Domini sint ad statum pauperem quem Christus instituit revocati et sic tota dotacio cesarea⁴⁰ sit extincta. Sacerdotes autem in casu quo egeant et

3. DE: *alia*. 5, 6. A: *suorum* — *quia* deest. 8. E in marg.: *Nota*. 12. DE in *racione talis convivii* deest. 20. E in marg.: *Nota*. 39. D in marg.: *Ad Gal. 1°*. 41. A: *autem* deest.

habeant a Deo potenciam corporalem que plus valet quam mundi divicie possunt licite et debent instar Apostoli manibus laborare, quia pauci sunt curati qui totam sollicitudinem suam proiciunt in studium predicationis et spiritualis profectus ecclesie. Talibus autem videtur mihi esse licitum dimisso laboricio circa spirituale studium occupari, sed omnino quod curatus caveat ne tamquam gens Judaica vacans a divino officio ocietur. Sic enim in statu innocencie a Deo iniunctus fuit homini labor (ut patet Gen. II°), et sic ex vacatione gentis Judaice diabolus ad ipsam rediit, movens ad occidendum Christum (ut patet Matth. XII°), ymmo sic creditur beatam virginem in labore femineo alternasse.

SERMO XVI.

(Serm. Mixti XXII.)

15

Audite insule et attendite populi de longe. Isa. XLIX°, 1.

This text can be applied to Christ.

Sicut iste textus potest sane intelligi de persona Isaie, sic potest eciam pertinencius intelligi de Christo; potest eciam intelligi sane de Baptista et quolibet sancto in lege gracie qui, cum sit unctus gracia ut membrum Christi, potest eciam dici Christus. Dirigamus ergo sensum verborum primo ad dominum Jesum Christum | qui hortatur insulas et gentilem populum ad credendum. Sicut enim insule habent singularia privilegia in quibusdam terre nascentibus et ab infeccione partis terre mediterraneae preservantur, sic spiritualiter precellunt in fide et quibusdam scienciis quidam populi insularum. Ideo, licet tales sint inprimis frigidi et ut infideles a fide extranei sicut gentiles populi sunt a longe, tamen post acceptam fidem per Christi gratiam plus ardescunt; ideo propheta hortatur illos *attendere*. Dominus autem ab utero vocavit Christum nomine suo Jesus, id est, Salvator (ut patet Luce I^o). Si enim quelibet creatura dicit Deum, perinde quelibet pars mundi perpetuo dicit Jesum, specialiter tamen a tempore egressus sui ex utero (ut patet Matth. I^o). Sicut enim vocatum est nomen eius Jesus ab angelo, sic vocatum est in die sue circumcisionis, et cum Jesus interpretatur Salvator,

1. D: valent.

14. A in marg.: Sermo XVI; D in marg.: XIII.

18. A: potest et.

19. E: pertinencius intelligi.

20, 21. DE: qui cum —

Christus deest.

22. primo ad; DE: quoad.

25. E: terre deest.

34. AD: perpetue.

38. A: sue deest.

14. Epistle for St. John Baptist.

tercio maxime in passione Christi, illius *nominis fuit dominus recordatus*. A tempore autem quo Christus predicare ceperat *posuit Deus os suum ut gladium bis acutum* ad peccata populi prescindendum, et cum omnia que evenient de necessitate evenient, patet quod Deus 5 protegit Christum *in umbra manus sue*, cum primo quando voluit fuit captus et modo quo voluit cruciatus. Sicut ergo vis operativa Dei est *manus sua*, sic vis defensiva subtrahens ferocitatem hostium dicitur *eius umbra*, in qua umbra Deus *protegit* fideles suos ut eternaliter 10 ordinavit.

Christ never
feared to
declare the
truth.

Nec dimisit Christus veritatem catholicam hostibus suis detegere pro timore, cum fuit *sagitta electa* ex millibus ad maxime auctoritative et acute evangelium *sagittandum*. Penetravit enim corda fidelium et ex 15 multis ac in multis cordibus fecit aquam sapientie revelari et non solum sapientiam sed sanguinem martyrum fecit ad edificacionem ecclesie ebullire. Et sequitur: *In pharetra sua abscondit me*; cum enim omnia tempus habent, sicut enim Christus fuit in plenitudine temporis 20 incarnatus, sic in tempore congruissimo cepit populo predicare et pati, interim autem in Dei *pharetra est absconsus*.

We should act
when God wills
it.

Ex quo patet quod sicut oportet tempus predicacionis sic et tempus passionis ac tempus cuiuslibet humane 25 operacionis prudencia regulari, et sicut contingit hominem in tempore opportuno in actus tales erumpere, sic contingit hominem ex taciturnitate vecordi tempus congruum preterire. Ideo oportet hominem sancte vivere et ductui spiritus Dei plene se committere. Tunc enim 30 abscondit Deus filium suum *in pharetra* et ipsum extrahit cum oportet. Alias autem proprietates sagitte et pharetre potest theologus ad Christum et eius discipulos applicare.

Christ's humble
service.

Sed quia oportet tale Dei organum pro tempore debito consolari, ideo sequitur in textu prophete: *Servus meus* 35 *es tu Israel, quia in te gloriabor*. Christus enim fuit secundum humanitatem servus Dei humillimus a ministerio maxime efficaci, non autem servus peccati vel servus civilis sed servus ministerii (ut dicit Ambrosius).

7. AD: *fuit* deest; ib. Codd.: *Sic ergo*. 8. E in marg.:

Manus } Del.
umbra }

17. DE: *revelare*. 20. DE: *enim* deest. 37, 38. A: *ministro*.

1. Is. XLIX, 1, 2. 19. ib. 2. 35. ib. 3.

Fuit enim secundum Apostolum formam servi accipiens, et (ut ipse docet) *qui maior est in vobis*, sicut fuit ipse in suo collegio, *sit omnium vestrum servus*. Et (ut sepe dicit evangelium) fuit tocius ecclesie ministrator; 5 non autem fuit in factis suis seu faciendis ambiguus, quia ab instanti sue nativitatis fuit continue vir videns Deum (quod sonat Israel), cum continue vidit clare in verbo omnia facienda et gracia ac sciencia infusa cognovit plene supra viatores alios qualiter sibi fuit per 10 omnia faciendum.

Causa autem finalis omnium istorum tangitur per prophetam, cum sic subinfertur: *Quia in te glorior*. Si enim finis secundum philosophos sit primus in intencione et ultimus in execucione, patet quod Deus 15 eternaliter ordinavit Christum sic pati et sic mereri ecclesie et cum ipsa beatifice conregnare, et per consequens ut Christi divinitas tam in mediis quam in fine istius operis gloriatur. Quia ergo Deus vult et volet tam divinitus quam humanitus in tota Christi viacione 20 perpetuo gloriari, ideo quia sic in ipso gloriabitur necesse est Christum taliter operari, quia secundum philosophos causa finalis imponit maximam necessitatem effectui precedenti.

Et sequitur in textu prophete (paululum intercise): *Et nunc hec dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi*. Sed quia Christi humanitas sicut et sancti alii Christi fuerunt plene Dei beneplacito conformati, ideo ad denotandum istam conformitatem loquitur Christi humanitas vel eius membrum quomodo ad complendum 30 Dei beneplacitum est paratum. *Et nunc*, inquit, *dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi*. Sicut enim instrumentum non habet rebellare contra artificem, sed in omnibus conformiter duci ipso, sic creatura rationalis debet Deo suo | in omnibus conformari; multo 35 magis ergo Christi humanitas et quodlibet precipuum eius membrum. Sicut enim verbum Dei fuit generatum divinitus ex utero ante Luciferum, sic fuit ordinatum humanitus ante tempora vel creaturam aliquam quomodo non debuit per omnia se habere.

5. A: factis suis seu deest. 9. A: super. 17. DE: quod in fine.
19. A: in deest. 24. paululum; A: pabulum. 30. DE: hec dicit.
37, 38. DE: ordinata humanitas.

2. Marci X, 44.

12. Is. XLIX, 3.

24. ib. 5.

Christ the light
of the world.

Unde ordinacionem Dei propheta exprimens sic ef-
fatur: *Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque*
ad extremum terre. Christus enim fuit divinitus lux vera
que illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum, que lux fuit lumen ad revelacionem gentium 5
(ut dicitur Luce II). Per ipsum enim pater gentes in-
venit in gracia, sed et ipse gentes a se ipsis perdit
per peccatum se ipsas in hoc lumine cognoverunt.
Christus autem fuit salus ecclesie usque ad extremum
terre, licet in medio habitabilis sit exortus, cum Jerusalem 10
sit quasi in centro habitabilis; unde Psalm. LXXIII°, 12:
Operatus est salutem in medio terre. Sed cum Christus
sit omnia in omnibus, contingit per reflexionem huius
luminis quod membra sua caritate in locis aliis plus
ardebant. Sed sicut lux et lumen ab ipsa effluens non 15
sunt univoce comparabilia propter distanciam, sic
gracia unionis et gracia ab ipso emanans in membris,
et post predicacionem Christi in se et suis apostolis
reges viderunt miracula et lumine fidei intrinsecus
illustrante principes consurrexerunt et adoraverunt Deum 20
patrem, qui ad salvandum eos elegit Verbum suum
ex tanta gracia ita pati. Et Psalmo II°, 10, 11 dicitur:
Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.
Servite Domino in timore et exultate ei cum tremore.
Quamvis enim reges steterunt adversus Christum in sua 25
passione (ut patet Act. III et VII), tamen invalescente
sole iusticie super gentes fuerunt pro parte Domini
potissimi defensores. Sed dyabolus Constantinum sedu-
cens dotando ecclesiam viscum immiscuit venenosum.

Christ
persecuted
more by the
clergy than by
the laity.

Circa istam epistolam dubitatur utrum Christus in 30
membris suis sit per seculares perversos magis perse-
cutus quam per clericos vel econtra, et videtur quod
non, quia clerici sunt sagitte Domini ad tyrannos contra
ecclesiam feriendum. Membrum ergo nobilius non equi-
valet brachio spirituali. 35

In oppositum sic: ubi membrum vel alimentum foret
de sua natura nobilius, ipsum perversum sit deterius.
Sed certum est quod clerus debet esse ecclesie mem-

8. A: peccati. 15. D: arde; E: ardere. 19. A: in lumine.
24. A: in timore deest. 25. DE: quamvis autem. 30. E in marg.:
Dubitacio; ib. D in marg. inf.: Utrum Christus fuit plus persecutus per
seculares vel per spirituales; et idem querit sermone sequenti. 31. DE:
per deest. 34. feriendum; E: sagittandum in marg.; ib. DE: nobilius.
37. D: perversum.

brum nobilius et perversum est ab ordinatione et conversatione Christi, ergo ipsum est verum in deterius; in cuius confirmationem peccatum luciferinum (quod est superbia) in istis ypocritis magis regnat. Sicut ergo
 5 lucifer natura superior factus est demon perversior, sic proporcionabiliter est de clero. Ideo videtur istud esse tenendum, cum dyabolus nunquam presumpsit accipere potenciam Dei, sapienciam Verbi Dei, vel clemenciam Spiritus Sancti. Dicit enim papa explicite siue implicite
 10 quod potest quodcunque peccatum remittere, si peccator per pecuniam sibi satisfecerit quoad Deum. Et tantam extollenciam dyabolus non presumpsit quoad sapienciam Verbi Dei. Fingit quod habet per claves ecclesie noticiam de viatore quolibet si sit predestinatus ad gloriam vel
 15 prescitus, quia absolvit eum in casu a pena et culpa, et tunc est predestinatus; ideo sicut scit antecedens sic scit et consequens, et per viam excommunicationis vel anathematis scit de alio quod est prescitus. Nam in tali absolutione vel scit quod illa absolutio est vera
 20 atque legitima vel non scit. Si non scit, cum non sit articulus fidei nec sibi sperandum, presumptio qua assecurat alium esse absolutum a Deo est luciferina superbia, dans generaliter fidelibus diffidenciam aliquid de sua absolutione vel verbis quod absolvit Petrum a
 25 crimine promissoriis confitendum. Si enim nec scit nec credit nec sperat quod absolvit Petrum a crimine quomodo ipsum certificat quod sic facit? Si autem scit quod sic absolvit Petrum, tunc scit quod Deus ante mundi exordium ipsum predestinavit ad gloriam, et
 30 cum istud sit secretissimum Dei consilium, sic quod non potest (ut communiter dicitur) prescito dampnationem suam ante mortem ostendere, videtur quod quidlibet aliud causatum a causis secundis foret evidencius sibi notum.

35 Sed dicat si scit quando Petrus morietur, quando erit dies iudicii vel quid in animo cogitat sic opinans, revera quia ignoravit impugnantiam sui adversarii et adversitates suas futuras, manifeste indicat quod hoc

The Pope shows more presumption than the devil, in pretending to know whether men will be saved or lost.

In matters that can be tested he exhibits no special prescience.

1, 2. DE: *conversione*; E: *correx* in marg. 4. D: *regnant*. 5. DE: *est deest*. 8. E: *patris Dei*; A: *Dei sui*. 11. DE: *sibi deest*. 12. E in marg.: *Papa plus presumit dyabolo*, 1; ib. DE: *excellenciam*. 20. D in marg. sup.: *Cave ista dicta de clavibus ecclesie, de absolutione et excommunicationibus et de officio pape*. 22. E: *ideo est*. 23. DE: *aliquid deest*. 25. E: *confidendum*. 28. E in marg.: *Hic venatur papa*. 32, 33. D: *quod quidem ad causatum*; E: *quodlibet aliud causatum*. 35. DE: *Si dicat*. 37. DE: *quod ignoravit*.

secrecius sit a noticia sua alienum. Nec est color asserere hoc esse fidem, quia hoc dicto ante absolucionem superflueret petere indulgenciam, nec hoc est spes absolventi vel sibi deducibile racione. Non enim sequitur: *Quodcunque Petrus ligaverit vel solverit super terram, erit* 5 *ligatum vel solutum et in celis*, ergo papa iste absolvit Petrum a crimine sive ligat, tum quia stat istum | papam ^{Fol. 305*} vitam Christi et Petri despiciere, sic quod istud verbum sit ab ipso omnino extraneum, tum etiam, quia stat claves sciencie quoad absolucionem istam deficere et 10 sic ipso in hoc errante stat ipsum putare se solvere et non vere, nam ut communiter solet dici quodcunque Petrus vel eius vicarius solverit vel ligaverit super terram stante conformitate cum triumphante ecclesia, sic est in celis, et non oportet hoc, si false se pretendit 15 solvere vel ligare, quia tunc esset omnino potencior capite ecclesie domino Jesu Christo.

The claim made for the Pope implies his sinlessness.

Si autem dicatur quod condicionalis ista est de fide ecclesie, si papa aliquis pretendit se quovismodo solvere vel ligare, eo ipso Christus assistit propositum suum 20 implens. Revera idem esset dicere hanc heresim et dicere quod papa non potest in isto iudicio a divino proposito deformari, et cum posset in isto errare facillime si peccare poterit, tunc est omnino impeccabilis et tunc infinitum excedens Petrum vel est Deus vel 25 dyabolus incarnatus. Nam si per impossibile in isto officio confirmatus adhuc posset eum Deus dimittere libertati sui arbitrii et peccare; ymo, cum ad claves sic inerrabiles requiritur mistica sciencia supradicta, querantur questiones ut supra, et statim patebit presumpcio 30 ista ficta; et evidencia est magna quod sic absolutus a papa est communiter pronior ad peccandum. Ideo verisimile est quod remanet in ipso peccatum aliquod ad peccandum posterius sic inclinans; ymmo sicut Christus revelans homini suam dampnationem ipsum necessitaret 35 ad desperandum, sic papa iste absolvens hominem daret sibi occasionem ad peccatum futurum vel preteritum

1. D: *Nam est.* 2. DE: *quod hoc.* 15. DE: *debet hoc.* 22, 23. A: *a divino — errare* deest. 28. A: *tamen cum.* 29. A: *requiritur* deest. 31. A: *et* deest. 32. DE: *ad peccatum.* 35. D in marg.: *Quare Deus non potest revelare homini suam dampnationem;* E in marg.: *Nota.* 36. E: *ita absolvens.*

4. Cf. Matth. XVI, 19. Cf. Wyclif's De Ecclesia, pag. 578, Cruciata, Pol. Works, pag. 624.

non timendum; ymmo (ut alibi deducitur) papa foret culpabilis, si ipse vel christianus aliquis dampnaretur, et ita excederet clemenciam domini Dei in cuius signum dat indulgencias pro triginta millibus annorum et amplius, et a probabili non tam diu tota militans ecclesia ante diem iudicii perseverat et concedere indulgencias post diem iudicii videtur nimis magna blasphemia.

Attendendo ergo ad formam et materiam talis absolucionis papalis videtur manifeste quod non exemplatur ab absolutione domini Jesu Christi sed ipsam exsuperat multis modis. Christus enim docuit quod per pacenciam tribulacionis et pene corporis foret ipse cum suis postmodum a pena anime liberatus. Iste autem papa promittit assistentibus cruci sue ad terrendum corporaliter hostem suum indulgencias perpetuas sic obviantibus caritati, ac si diceret tamquam Deus: *Mihi vindictam et ego retribuam*, quia caritas Christi et ecclesie sue generaliter paciens est. Et secundum Apostolum I Cor. XIII et per Christi obedienciam humilem fuit ipse super angelos exaltatus. Ideo credi potest quod talis false pretendens se esse Christi vicarium per suam excellenciam sub dyabolis est oppressus. Que ergo fides quod propter hanc causam Deus sibi ipsi contrarius pape utrique vel alteri condescendit? ymmo collectis partibus de clero utriusque pape videtur quod evidenciam que unam partem roborat infirmat aliam et econtra. Ideo partes iste eciam de fratribus reciproce se confundent.

Crux autem ista cum non sit crux domini Jesu Christi, videtur quod sit crux sui adversarii Antichristi. Nec Deus posuit talem prelatum *sagittam electam* ad verbis scripture corda hominum penetrandum sed fulminatorie terrificum ad corda hominum a fide ecclesie scripture verbis mendacibus deterrendum, et cum inaudita persecucione sui discipuli zelatores scripture cum diligencia persecuntur quod credant istud ut fidem quicquid papa suus dictaverit in hac parte. Et si in alia causa que unquam contingit fidelis exponeret se pro muro ad

Difference between the Pope's absolution and Christ's.

The Pope's cross (raised for the crusade) is the cross of Antichrist.

4. DE: pro viginti millibus. 5. A: et post. 5, 6. A: et a — ante deest. 7. D in marg.: Nota bene. 11. D: ab deest; ib. DE: ipsum. 29. A: se deest. 34. A: ecclesie deest. 35. E: et tamen.

17. Rom. XII, 19. 20. Rectius Phil. II, 8, 9: *Humiliavit semetipsum factus obediens . . . propter quod exaltavit eum.*

defendendum fidem catholicam, faceret in hoc casu; modicum quidem est quod regnum per fraudes dyaboli depauperatur pecunia et personis, maius autem est quod privatur fide catholica sine qua impossibile est placere Deo, sed maximum est quod tam patule impugnatur 5 fides catholica et Antichristus extollitur super Christum. Cum enim fides catholica nobis clamat quod *Christus nichil potest facere nisi quod Patrem viderit facientem* (ut patet Joh. V^o, 19): quis fidelis dubitat quin papa nichil potest facere specialiter concedendo Dei offensas, 10 nisi quod pater prius omnium fecit?

No earthly agent
would act for
his lord as does
the Pope.

Nam terrenus dominus assistens suo inimico rationabiliter dedignatur, si servus suus ipso non consulto pro lucro proprio remittit illi inimico in domini sui presencia offensam cuius remissio illi domino cederet 15 ad honorem. Deus autem presens est in qualibet creatura et oportet quod remissio sua sit insensibilis; in qua communicare non potest aliquis Dei vicarius; ideo fides est quod papa non potest aliquod peccatum remittere vel indulgentiam alicui concedere nisi Deus prius ipsum 20 remiserit sive concesserit, et factum pape ad maximum non est nisi preconis Dei promulgacio, et hinc necessaria | est clavis sciencie ne blasphemie discordet a Fol. 305^b Domino, concedens quod Dominus non concedit. Cum autem non sit fides quin poterit discordare, quia secun- 25 dum fidem Apostoli homo peccati extollitur supra omne quod dicitur Deus, habita evidenciam quidem quod tota ecclesia sedule scrutaretur, si Deus dignetur dare sibi ex scriptura noticiam ad talem blasphemiam superbiam cognoscendum. 30

Danger from
the Pope's
ambition.

Videtur enim primo quod pari evidenciam licet pape per elevacionem crucis huiusmodi acquirere sibi totum dominium huius mundi; de hoc tamen periculo caverent domini temporales cum tota ecclesia.

Similiter, Christus nec fecit nec facere potuit (ut pro- 35 babiliter opinatur) quod Petri percussio in sua capcione foret tam meritoria, cum magister optimus ipsum propterea reprobavit; ergo per locum a sufficienti similitudine papa non habet potestatem faciendi peregrinacionem istam

5. D: *maxime*. 10. A: *specialiter* deest. 11. E: *pater suus*; ib. D: *omnia*. 12. DE: *suo in merito*. 18. DE: *non* deest. 20. A: *ipsum* deest. 23. DE: *potest concordare*. 32. DE: *modi* deest.

12. Cf. Cruciata l. c. pag. 601. 26. II. Thess. II, 4.

belliferam tam meritoriam et per consequens virtute
bullarum suarum non sic absolvit homines propter tale
opus quod videtur tam dissonum caritati. Si autem
dicatur quod operatio talis foret tam meritoria sub-
5 ductis bullis papalibus, ut oportet concedere, sed papa
per bullas fidelibus declarat meritum, cum *non potest*
esse acceptio personarum apud Deum, quare non apud
nichil agentem ex indifferentia quolibet operatio meri-
toria et evidencius caritativa foret eque meritoria? non
10 enim est possibile papam facere eundem actum in
numero cum omnibus suis circumstanciis naturalibus
manere nunc meritorium et nunc demeritorium plus
vel minus, sicut papa blaspheme vendicat se posse de
quolibet actu nostro; nam proporcionabiliter ut Deus
15 acceptaverit vel deacceptaverit opus nostrum est ipsum
meritorium vel demeritorium et non ultra. Numquid
credimus quod papa potest cum Deo concurrere et
communicare in acceptance sua vel actu suo intrin-
seco? indubie tunc est Deus.

20 Similiter, cum actus humanus fidei scripture indif-
ferens non sit de se meritorius vel demeritorius, vide-
tur probabile quod homines potius mererentur laborando
ad destruendum utrumque primatum papalem quam ad
alterum extollendum. Nam primatus talis cesareus fuit
25 olim Deo deacceptus; cum ergo non sint in Deo *est*
et non, videtur quod iam existente causa maiori est
Deo etiam deacceptus; laborare ergo ad complendum
Dei beneplacitum et destruendum sibi deacceptum,
videtur habere rationem indulgentie atque meriti et
30 non stabiliens eius oppositum; nam Matth. XX narrat
fides evangelii quomodo Christus appetitum primatus
Johannis et Jacobi repellebat, limitans eis bibere pas-
sionem. Numquid credimus quod non uterque istorum
paparum paciendo iniuriam et renunciando dignitati
35 cesarie sicut fecerunt apostoli amplius mereretur? ymmo
cum circa illum primatum cesarium sit tota ista dis-
sensio, videtur idem esse quemquam credere quod Deus
propter illum primatum defendendum dat preeminenter
tantam indulgentiam et quod Deus tam preeminenter

The best deed
would be to
destroy the
primacy of both
Popes.

10. A: enim deest. 15. A: attemptaverit. 21. D: de esse. 23. D in
marg. sup.: Ponit pro magno merito et indulgentia si quis destrueret
papatus. Cave. 30. D: stabiles; E stabilire. 31. DE: appetitum primatum.
32. A: bibere deest. 36. A: ista deest.

ipsum approbat, quod est indubie infidele, cum non possit tam varie competere domino Jesu Christo.

Indulgencia ergo et meritum starent in actu qui destrueret hos primatus, quia illi sunt os heresis de-
iectum in regnis quod contra Dei beneplacitum semi-
narium est bellorum. Per hoc enim tollerentur sacer-
dotum blasphemie et ipsis reductis ad statum humilem
Christi forent media ad Deum ecclesie promerencia, et
populus non sic demeretur infideliter ipsis credens, tunc
enim non forent sic contra conscienciam in remissionibus
Deo propriis suo beneplacito deformati; quomodo ergo
daret Deus pacem populo cuius capitanei et populus
contra regaliam illius domini sic delinquant?

SERMO XVII.

(Serm. Mixti XXIII.)

15

*Misit Herodes rex manus ut affligeret quosdam de
ecclesia* Act. XII°, 1.

Iste fuit Herodes tercius iuxta hoc metricum:

Ascalonita necat pueros, Antipa Johannem,

Agrippa Jacobum, claudens in carcere Petrum. 20

Genealogy of
the Herods.

Primus autem Herodes fuit institutus rex Judee a
Romanis, cuius pater fuit Ydumeus, Antipater nomine,
et mater eius neptis regis Arabum, Cypris nomine; et
fuit Herodes iste filius Antipatris strenuus in armis
Ascalonita vocatus, et habuit novem uxores et sex filios 25
de quatuor uxoribus, de quibus filiis scriptura facit
mencionem. De Cleopatra vero Yerosolimitide habuit
duos filios scilicet Herodem Antipas et Philippum qui
non fuerunt reges sed tetrarche. Tercius vero Herodes
Agrippa vocatus fuit filius Aristoboli filii Herodis regis 30
et fratris Herodis secundi.

Quamvis autem iste Herodes III fuit pauper, tamen
faventibus imperatoribus | Gayo et Claudio fuit sub-
limatus ad regnum, unde quia *radix omnium malorum* 305^e
est cupiditas, iste *Herodes III* in reditu suo de Roma, 35

1. DE: *quo est*. 2. A: *Jesu nostro*. 3. A: *id est meritum*.
4. A: *hoc os*. 7. A: *redactis*. 16. A: *magnus ut*; ib. A in marg.:
Sermo XVII; DE in marg.: XIV; D in marg.: *Epistola in die Petri*;
18. DE in marg.: *Versus*; D in marg.: *Herodes*. 19. A: *Antipa*; ib. (et 25);
A: *Ascalonita*. 29. E: *tetrarche*.

14. Epistle for St. Peter and St. Paul. Cf. Sermones P. II,
pag. 23. Cf. Eulogium Hist. I, 80 and pref. XI. 34. I. Tim. VI, 10,
35. Act. XII, 2.

volens placere Judeis occidit Jacobum episcopum Jerosoly-
mitanum et incarceravit Petrum. Unde iste Herodes ex
 superbia cupida usurpaverat sibi nomen regis; cum
 autem Judei fuerunt infesti Christi discipulis, misit iste
 5 Herodes ad ipsos affligendum propter captandam bene-
 volenciam Judeorum. Et quia Petrus fuit capitaneus
 apostolorum, incarceravit ipsum, verum tamen propter
 sollempnitatem festi noluit Petrum occidere, sicut oc-
 cidit Jacobum ante Pascha, sed servavit eum in dili-
 10 genti tutela et fecit quatuor quaternionibus militum
 custodiri.

Peter's
imprisonment.

Est autem quaternio capitaneus quatuor militum,
 et illi milites fuerunt pro secura custodia varie de-
 putati. Non autem elevavit ecclesia crucem pro Petro
 15 sicut nec pro Christo, sed *oracio fiebat continua pro eo;*
 et cum oracio complacens Deo in suo volibili appro-
 batur, ideo necesse fuit ipsam efficaciter exaudiri. Ut
 autem miraculum fieret ecclesie Christi manifestius, *in*
ipsa nocte in qua Petrus fuerat pro crastino producendus,
 20 *fuit dormiens inter duos milites vinculatus aliique custodes*
ante ostium carceris custodiebant ipsum propter securi-
 tatem. Dicitur autem quod solus Petrus vidit *lumen et*
angelum militibus percussis acrisia, et sic de sono
 angeli et excitatione Petri dicitur Petrum ipsum sin-
 25 gulariter percepisse.

Dicitur autem Petrum propter frigus nocturnum
 decingendo suam tunicam submississe; ideo dixit ei
 angelus: *Precingere.* Et istud misticant religiosi nostri,
 dicentes quod licet ipsis pro loco et tempore cum rigore
 30 ordinis dispensare. Et utinam tollerent novam regulam
 non plus obligati novis adinventionibus quam fuerat
 sanctus Petrus. Nam servantes ypocrite hos novos
 ordines, dispensant amplius in hiis que sonuerint
 voluptatem; et tamen servant apparenciam regule
 35 dupliciter delinquendo; sic enim ypocrisis est duplex
 iniquitas.

Secundo precepit angelus Petro *se suas caligas caligare.*
 Ex quo videtur quod Petrus non fuit de ordine fratrum

Peter was not
a barefooted
friar.

6, 7. E: *princeps apostolorum.* 12. D in marg.: *Quaternio est capi-*
tanus etc.; E in marg.: *Quid est quaternio, nota diligenter.* 13. A: *fue-*
runt deest. 15, 16. A: *pro Christo* — Deo deest. 16. A: *volubili.*
 19. DE: *in crastino.* 21. A: *hostium.* 28. DE: *et isti.* 32. A: *homines*
novos. 33. A: *sonuerunt.* 35. DE: *delinquentes.*

10, Act. XII, 4. 15, ib. 5. 20—23, ib. 6, 7. 28, 37, ib. 8.

We must not
explain away
the literal sense
of Scripture.

Meanings of
'sandal'.

Minorum nec habuit cappam nec cuculam superfluum,
ut habent hodie fratres alii qui tamquam de observancia
ordinis curiosa sollicitudine sunt succincti. Et ex istis
videtur quod licuit apostolis habere caligas, cum prin-
ceps apostolorum statim post missionem Spiritus Sancti 5
usus fuit caligis. Quod si dicatur: Hoc est intelligendum
mistiche *de preparacione affectionis ad evangelium pacis*
(ut loquitur Apostolus Eph. VI°), revera coloracius dice-
retur quod omnia ceremonialia precepta predicatoribus
(Matth. X^o) intelligenda forent spiritualiter (ut patet 10
Luce IX° et Act. XX°). Et tunc rumpenda foret tota
dispensacio fratrum cum suis signis sensibilibus que
sine causa vel fundacione sibi stabiliunt. Sed certum
videtur Petrum habuisse hic caligas, cum inter omnes 15
libros biblie iste est magis expresse historiatus, ymmo
per idem posset dici quod nichil hic narratum vel alibi
in scriptura fuit res gesta, sed vel visio vel ficticia
pro sensu mistico capiendo quod est heresis septuage-
sima Priscillianistarum in libello Augustini de heresibus,
qui allegorizant scripturam sacram in suos sensus, 20
dimittendo sensum historicum quod in fide scripture
foret nimis periculosum, cum proinde totus eius sensus
literalis atque historicus tolleretur. Ideo requiritur sub-
tilis prudencia ad regulam pro capiendo sensu historico
et sensu mistico servando. 25

Nec movet quod Beda dicit hoc haberi in Greco:
Calcias te sandaliis, quia sandalium descendens ab hoc
'sandix talis' (que est herba qua tinctorum rubrificat
coloranda) est equivocum ad tria, scilicet ad cooperi-
mentum equorum nobilium, ad tegumenta quibus invol- 30
vuntur corpora mortuorum et ad calciamenta qualibus
utuntur prelati dum celebrant. Nec obest angelum
precipere Petro quod calciaret sandalia que vocantur
perones vel solee; nec oportet multum sollicitari circa
quantitatem vel qualitatem talium artificialium, quia in 35
diversis patriis et temporibus variantur, ideo non sunt
ut evangelium in suis limitibus observanda. Et istud
vellem quod fratres attenderent.

6. E in marg.: *Licet habere caligas.* 14. A: *sic caligas.* 21. E:
historiacum. 26. E in marg.: *Nota.* 27. E in marg.: *Sandalium;*
ib. E: *sandalis;* ib. A: *ad hoc.* 28. *talis;* A: *dicis.* 29, 30. A: *coope-*
rimenta. 31. *qualibus;* A: *qualibet;* E: *quibus.* 34. DE: *petones vel solte.*

7. Eph. VI, 15. 19. S. Augustini Opp. tom. VIII, 22.
Act. Apost., cap. XII. 27. Quae supra memorantur in Beda
(Act. Apost., cap. XII) non habentur.

Nec obest huic sensui historico quod auctor scripture
 oneravit fidem nostram alio sensu mistico, scilicet quod
 discipuli sui sint affectionibus preparati ad debite
 evangelizandum, quod non esset nisi dimitterent omnium
 5 temporalium sollicitudinem, de quanto tardarent ad
 istud officium debite exequendum. Et iste est sensus
 Christi Luce IX°, 3: *Nichil tuleritis in via*, scilicet quod
 Fol. vos ab evangelizandi officio | impediret. Sed cum religio
 305^d fundatur in anima ut subiecto, in bonis operibus ut
 10 effectui, et in ritibus ut in signis; et ad istud tercium
 pharisaicum est minime attendendum. Unde non est
 cura de numero, de quantitate vel figura vestium vel
 sotularium, nisi de quanto sufficiunt ad laborem evan-
 gelizantium. Unde Augustinus in libello suo De Heresibus
 15 heresi LXVIII: *Est, inquit, alia heresis nudis pedibus*
semper ambulantium eo quod Dominus dixerit Moysi
Exod. III°, 5: Solve calciamentum de pedibus tuis, et
quod propheta Isaias nudis pedibus legitur ambulasse;
 20 *ideo ergo heresis est, non quia propter afflictionem cor-*
poris sic ambularunt, sed quia testimonia divina sic
intelligunt. Ecce Augustinus imponit heresim intelligen-
 tibus scripturam ponere quod sit de necessitate salutis
 nudis pedibus ambulare. Quod autem Origenes legitur
 nudis pedibus ambulasse et quod Jeronymus in epistola
 25 ad Eustochium videtur sentire quod sit de substantia
 vite apostolice, dicitur quod non generaliter nocet sed
 prodest cum paribus taliter ambulare. Quamvis enim
 in statu innocencie non incederent homines taliter calci-
 ciati, tamen post lapsum est necessarium ad ministerium
 30 Dei continuandum artificialibus multis uti. Aliter enim
 non haberet Christus alimenta et tegumenta, modo quo
 ipsum legimus habuisse.

The literal
 sense does not
 exclude a
 mystical one.

Et hic videtur fratres et religiones privatas sapere
 heresim in sua desponsacione cum suis ritibus, quia in
 35 multis in scriptura sacra nobis expressa dicunt sensum
 Sancti Spiritus hoc intelligere et generaliter in suis ob-

False glosses on
 Scripture of the
 friars.

2. DE: *mistico quod.* 8. E in marg.: *Fundamentum religionis.*
 9. *operibus*; A: *temporalibus.* 13, 14. E: *evangelicum.* 14. D in marg.:
Ambulare nudis pedibus; in marg. sup.: *Nota quare ambulare nudis pedibus*
est heresis. Idem dic de non manducacione suffocatorum et consimilibus;
 E in marg.: *Nudis pedibus ambulare. Nudis pedibus ambulare est heresis.*
 19. A: *non quod.* 21, 22. A: *intelligi.* 22. DE: *necessitate alicuius.*
 23. E: *ambulasse.* 25. DE: *Eustachium.* 27. E in marg.: *Nota bene.*
 33. A: *fratres quod.*

15. S. Aug. Opp. I. c., pag. 21. 25. St. Hieronymi Epi-
 stola XXII, ad Eustochium, Opp. tom. I, pag. 112 (ed. Venet. 1776).

servanciis dicunt quod liber vite qui est scriptura sacra prima ipsos necessitat ad taliter convivendum. Et ex isto errore antiquato contra libertatem scripture sacre eveniunt multa mala. Quare ergo non foret hec heresis contra librum vite tam pertinaciter defensatum? Nichil ergo debet homo vovere simpliciter in talibus variabilibus sed semper libere subintelligere, quod de quanto illud proderit ecclesie militanti; et istam obligationem condicionatam dimittunt temere religiones private.

Putavit autem Petrus hoc totum fuisse sompnium, cum tam remisse fuit sic illustratus. Quidam enim sompniante se sompnare *sed transeuntes primum quaternionem et secundum percussos cecitate* (ut IV. Reg. VI°, 18 dicitur de militibus volentibus capere Heliseum) *venerunt ad portam* in atrio carceris *que creditur* fuisse ultima porta castri et propinquius *ducere in civitatem et habita* evidenciā evacuandi fantasma *discessit angelus ab eo, postquam in civitate processerant vicum unum.* Petrus autem cognoscens veritatem miraculi laudem Domini confitetur: *Nunc, inquit, scio vere quia misit Dominus angelum suum et eripuit me de manu Herodis et de vindictiva expectatione Judeorum.*

How Christ is
persecuted in
His members.

Circa istam epistolam dubitatur utrum Christus sit per seculares plus quam per sacerdotes in membris suis militantibus persecutus, et certum est quod verum est suppositum, cum Christus sit per utrumque istorum brachiorum persecutus. Sicut enim in crucifixione sua personali affuerunt milites et sacerdotes consilio, auxilio et ministerio cruciantes, sic est de membris suis et post ascensionem ab istis partibus persecutus. Videtur tamen mihi quod utrobique sunt clerici plus culpandi, quia illi ex alciori gradu et pluri carismate sunt erga Dominum plus ingrati. Sed sicut in bonis unus homo et virtus sua habet rationem preeminencie, sic in malis. Herodes enim (qui interpretatur pellibus glorians) remanet in figura, cum seculares domini qui gloriantur in exaltatione mundana vel cupiditate temporalium membra Christi multipliciter persequuntur. Et primo videtur

2. E in marg.: Nota. 5. DE: vite deest; ib. E in marg.: De voto.
23. E in marg.: Dubitacio. 28. A: concilio. 29. DE: et deest.
30. A: persecutus deest. 31. A: mihi deest; ib. A: sint; ib. E in marg.: Clericorum culpacio. 33. DE: in donis. 34. A: preeminencie.
35. E in marg.: Pellibus glorians.

loquendum de sua omissione officii vel consensu. Constat enim ex testimonio multiplici et ratione quod Deus prudenter ordinat suam ecclesiam, quia ideo ipsos posuit in hoc statu, ut per dominativam et coactivam 5 potenciam defendant in membris ecclesie legem Christi, quod si omittunt illud officium, servientes diabolo et mundo, insultus membrorum diaboli contra suum dominum permittentes, quis miles mundi est vecordior, a laudabili milicia plus culpande abstraccior, aut falsior 10 in hoc mundo? Debet enim milicia legem Dei et membra sua potestative defendere, quod si propter lucrum seculi vel voluptatem carnis omiserit, quis miles est in causa Dei vecordior? Ex hac enim causa Constantinus infecit ecclesiam et propter gloriam vani nominis sequentes 15 seculares potentatus ecclesiam copiosius dotaverunt.

Lay-rulers persecute by omission and consent.

Et certum est quod in omnibus istis pro Antichristo Dei iniuria proditorie est commissa. Nec valet excusatio 306^{Fol.} quod Antichristus ex sua pretensa noticia tantum celavit militibus causam Christi, quia milites debent fidem 20 Christi in hac parte cognoscere et secundum illam cognitam usque ad mortem animosius laborare. Quod si foret in militibus debite observatum, nunquam tante mundi divicie forent clero tam seculariter cumulate, sed illo supposito pugnarent potius contra hos hereticos 25 Antichristi discipulos quam contra seculares fideles et pauperes.

Si ergo invadens regnum Anglie cum parva potencia expellendus foret sub magna vecordia et prodicione regis a milite sic potente, quanto magis ad maius 30 dampnum spiritualiter invadens Angliam quem expugnare foret facilius sub maiori pena Dei diligencius expellendus. Et sic videtur quod dotaciones cesaree et religiones private que sunt in ecclesia Anglie sic ditare potius forent quam regnum Francie destruende. Sed quomodo 35 illo supposito cresceret in Anglia contra legem Domini tantum ultus? Illi autem qui ad perpetrandum hoc facinus machinantur sunt a dominis regni Anglie tamquam clerus precipuus venerati, in tantum quod iam machinati sunt media per que ex regis defensione et secularium 40 dominorum potencia necessitant regnum tribuere illis tam temporalia quam personas, et resistente illis fideliter

Putting an end to endowment would be better than destroying France.

4. E in marg.: *Seculares domini cur sunt in ecclesia positi.* 10. E in marg.: *Quid milicia debet. Vide.* 17. E: *proditorie.* 28. *sub*; codd.: *super.* 38. DE: *clerus* deest; ib. E: *onerati.* 41. DE: *temporalia* deest.

Causes of
dreams.

aliquo clero regni ad tantum prevalet Antichristi potencia quod talis clericus non solum sternetur per censuram ecclesiasticam sed per brachium seculare. Nec volunt domini regni istam infidelem cecitatem excutere. Jam enim dogmatizatur implicate quod paciencia et 5 paupertas per ferventissimum amorem Christi absolventis sequentes a pena et a culpa, sunt a precipuo eius vicario proscribenda, ac si tota Dei voluntas esset in tota ordinacione evangelii variata. Et ad istud necessitat Antichristus tam regnum Anglie quam cetera tam 10 thesaurum tribuere quam personas; sed ubi maior capciositas vel periculosa stulticia? Et potissima evidencia pro hac parte formata non attingit colorem sompni. Nam secundum philosophos quoddam sompnum causatur ex fantasia ymaginative a vaporibus descendentibus a 15 stomacho obiective mota, et tale sompnum est incertum. Aliud autem sompnum ponunt causari ex influencia celesti, que figurat diversas ymages obiectas imaginative; et ille figure signant variacionem celestis influence eventum varium futurorum. Ista autem infima 20 species prophecie futurorum non tangitur per nostros seductores sed contrarie ad evangelium et per consequens ad librum vite sompniatur Christum dare pape licenciam absolvendi et appreciari noviter tamquam factum carissimum quod olim fuerat Christus detestatus. 25 Et ista heresis est periculosissima fidelium seductiva, et fratres indubie sunt ministri Antichristi magis necessarij ad istud infidele negocium instancius exequendum. Ipsi enim promulgant populo istam infidelem sentenciam tamquam evangelium et consequenter laborant sollicite 30 ad sic spoliata pecuniam congregandum. Et tercio ad tantum seducunt dominos quod faciunt ipsos defendere spoliaciones sui proprii populi et thesauri. Numquid tales proditores post premonicionem triplicem forent a regnicolis devastandi? Revera cum omnis ordinata 35 caritas a se ipsa incipit, potius debellarent domini tales hostes domesticos Deo et regno potius inimicos quam hostes extrinsecos que regno et ecclesie minus nocent. Et cum omnis oportunitas data homini ad

7. DE: et culpa. 8. A: Dei deest. 9. E: ordinata. 12. D: Etiam potissima. 16. Codd.: mole. 18. E: quod figurat. 19. DE: quia ille. 21. DE: non causatur. 24. E: appreciare. 28. DE: instancius deest. 30. DE: per consequens. 33. A: spoliacionem.

merendum sit gracia, certum est quod ecclesia triumphans hortatur nos *ne in vacuum hanc Dei gratiam recipiamus*.

Primo ergo videtur ex unicordi regni nostri concilio omnia temporalia in manu mortua esse ad manum
5 regis et secularis brachii capienda; hoc enim videtur plus participativum meriti regni nostri quam si paulative per regem singulariter foret factum. Et interim moneatur totus clerus possessionatus, si sciat obicere, quin sic debet de ordinatione Christi fieri iuxta leges
10 duplicis testamenti, et prestantibus duodecim legibus Dei expositis in vulgari, regnum propter talem ablationem non debet esse solummodo inculpatum sed propter rectificationem cleri secundum legem Domini commendatum; et cum idem sit Deum diligere et
15 diligere legem suam, experiri possumus si regni nostri incole plus diligunt stercora temporalia Jesu nostro, quia non dubium illi sunt manifeste ydolatre, quia isti rectificationi legis Domini adversantur.

The council should take all property now in mortmain into the King's hand.

Quod si fratres vel alii secrete consulunt ad huius
20 facti oppositum propter multa, videant conversacionem propriam expropriariam quam ut imitentur Christum similis acceperunt. Et cum regnum non debet novis sectis infundabilibus et specialiter de clero superfluo onerari, istis sectis debet iniungi secundo vel fundare
Fol. 306^b ipsas efficaciter | in scriptura vel ab onustacione regni illegitima declinare, sic videlicet quod tota Christi ordinacio in sua ecclesia quantum populus sufficit ad primevum statum innocencie debite sit redacta. Sed quis ex parte Dei illud propositum increparet? Certum est
30 quod, cum in Christo non sint *est et non*, homo in lege sua non inveniet contrarium huic facto. Quod si leges vel carte humane sint in contrarium allegatae, idem est ponderare tales instancias et ponderare traditiones hominum et errores antiquos cesaris vel seductorum
35 mortuorum a probabili propterea dampnatorum supra ordinationem quam edidit Jesus noster. Quod si elevationem crucis pape obiciunt et excommunicationem suam cum censuris aliis, benedictus Dominus qui detexit tam gracie eius versucias. Idem enim est isti inten-
40 dere et Antichristum Christo nostro Deo et homine

The sects should be put an end to unless they can shew a scriptural warrant.

2. A: nos — recipiamus deest. 14. A: et diligere deest. 15. A: nostri twice. 16. A: stercorum temporalium; ib. E in marg.: De dilectione legis. 25. DE: efficaciter deest; ib. DE: onustate. 26. Codd.: sic valet. 30. E in marg. De est et non. 35. AD: supra deest. 39. E: tam gloriose.

plus timere. Nam in factis paparum recentibus patet quod non querunt salutem ecclesie sed sua temporalia vel seculi dignitates.

The false
absolutions are
plainly
heretical.

Unde de istis absolucionibus adinventis manifestum est quod non possunt subterfugere heresim manifestam, 5 cum innuunt quod Christus reprobative destruxit maiorem partem legis sue sapientis celestia, quam olim conversans cum hominibus approbavit, et legem contrariam sapientem mundum et contencionem ecclesia approbat plus quam illam. Sed ubi est novum et 10 eternum testamentum aut Dei stabilitas, si heresis hec credatur? Constat quidem quod neuter papa absolvit vel dat spiritualia carismata, nisi Christus propter amorem finalis beatitudinis hominum quibus hec tribuit ista donet; sed constat ex fide scripture quod olim hec 15 omnia odiverat ut peccata. Idem enim est execucionem legis Christi propter talem Antichristum dimittere et dyabolum diligere plus quam Deum; pompam autem quod in causa hominum resistenciam non timemus sed in causa Dei ubi non foret timor infideliter formidamus. 20 Revera Deus manus apponeret adiutrices, cum facit unum alterum debellare et *omne regnum in se divisum desolabitur*, ymmo movet fideles propinquos licet debiles, qui noverunt eorum versucias, ipsos in nomine Christi efficaciter impugnare. 25

We need not
fear censures.

Habita ergo tam preclara causa lapidis qui non potest deficere, non timeamus eorum censuras frivolas plus quam partes iste altrinsecus sibi timent. Instemus ergo devotis oracionibus et rectitudini vite, ut Deo placeat istud sanctum propositum adjuvare, quia certum 30 est quod omnes adversarii nesciunt eius iusticiam impugnare, et iterum certum est quod Deus iuvabit ad exequendum hoc sanctum propositum nisi antiqua cecitas vel culpa populi sit in causa.

Appeal to
rulers.

Eya ergo milites qui vovistis legem Christi defendere, 35 expergiscimini in causa tam salutari et utili, ne vel Antichristus vel corporalis desidia vel carnalis affectio vos impediat ab opere tam meritorio exequendo. Nam clerus sic vivens iniuriatur tam Deo quam sue ecclesie.

4. E in marg.: *De absolutione nota.* 10. D: *ubi, ubi.* 11. A: *testimonium.* 14. Codd.: *finis*; ib, A: *finis laboris.* 18. E in marg.: *Nota.* 20, 27. A: *lapides . . . possunt.* 28. A: *plus quod.* 36. A: *expurgiscite.*

22. Lucae XI, 18.

35. Cf. Cruciatam l. c., pag. 604.

Sed ubi est causa clarius ad vetus fermentum multipliciter impediens destruendum? Veniat rogo procurator Antichristi et arguat si sciverit pro parte sua istam fidem catholicam impugnando, et certum est quod vel
 5 negabit legem Christi que est fides ecclesie vel preponderabit sibi traditiones humanas aut evidencias frivolas, vel tercio veritati fidei convictus a Domino condescendet. Et oremus devocius quod regnum nostrum pro causa belli particularis periculosi atque ambigui
 10 tam caritativam causam Dei et tam utilem ecclesie non omittat. Sicut enim Deus est super omnia diligendus, sic et causa sua est causis particularibus talibus preferenda. Nec moveat hec ceca Antichristi fallacia quod
 15 multi sancti non solum permiserunt sed dotacionem istam tamquam laudabilem approbaverunt. Certum quidem est quod Christus Deus et homo permisit facta multa dampnabilia que cum moderamine reprobavit. Numquid credimus quod sunt propterea facienda? Certum quidem est quod permittit omnia peccata
 20 mundi et tamen vult quod ad utilitatem ecclesie et suo ordine sint punita. Quantum ad illud quod obicis quod dicti sancti dotacionem illam ecclesie approbarunt, in hoc non laudo eos, sicut nec sanctum Petrum nec Paulum aut sanctos excellenciores quod contra Deum
 25 graviter peccaverunt. Supponi tamen potest suppositione probabili citra fidem quod tales abiecti servi Christi de hoc peccato finaliter penituerunt ante mortem et ratione displicencie et vite alterius sunt iam in celis ex Dei gracia gloriosi. De hoc tamen non est tanta
 30 fides vel evidencia, sicut est de lege Christi dictante Fol. quod clerus non est taliter prediandus. | 306^e

God's cause the best to strive for.

SERMO XVIII.

(Serm. Mixti V.)

Mulierem fortem quis inveniet? Proverb. ultimo.

35 Constat ex evidencia huius scripture et concordii sanctorum testimonio quod ista epistola loquitur de

This epistle speaks of Christ and His Church.

11. E in marg.: *De dilectione Dei et causa ipsius.* 22. Codd.: *ecclesiam*
 34. Hic sermo in codd.: ADEG habetur; A in marg.: *Sermo XVIII*; D in marg.: *XV* (sic); E in marg.: *Hic sermo secundum aliam positionem debet esse XVI in ordine et sic sequitur ultimum huius libri.* In cod.: G hic sermo fol. 207—209 invenitur, sep. ab aliis huius partis sermonibus.

33. Epistle for the Mass de non Virginibus. 35. Prov. XXXI, 10.

The 'virtuous woman' is the Church, and Christ is her husband.

Christo sponso ecclesie et sancta matre ecclesia sponsa sua. Ecclesia autem est hec mulier fortis et Christus est nobilis sponsus suus; primo ergo querit sapiens per modum questionis *quis inveniet hanc feminam* sic dispersam? Cum enim omnis congregacio predestina-⁵ torum sit sancta mater ecclesia et illi predestinati in celo, in purgatorio et in nostra habitabili sint dispersi et illi more spicarum post messionem autumpni in multis congregacionibus hominum sint valde rari et nobis ignoti, pertinenter queritur *quis inveniet hanc* ¹⁰ *mulierem* sic incognitam et dispersam, et (ut videtur) supponit ut fidem istos coniuges.

We must know what the Church is, or we cannot love her as we ought.

Quis rogo foret fidelis qui non cognosceret istam fidem creditam de ista muliere, cum singuli confitentur credere ecclesiam sanctam catholicam? Aut quomodo diligeret ¹⁵ istam mulierem, qui eam ab aliis nesciret distinguere? Aut tercio quomodo zelaret pro libertatibus vel privilegiis huius ecclesie qui non cognosceret quid est illa, cum secundum philosophos noticia quiditatis subiecti pre-²⁰ exigitur ante noticiam passionis. Sicut igitur errant heretici in materia de quiditate ecclesie Christum cum diabolo desponsantes, sic nimirum errant in materia de passionibus matris ecclesie. Teneamus igitur quod uni-²⁵ versitas predestinatorum et nullus prescitorum est ecclesia mater nostra.

She is the whole body of the predestinate.

Supposito ergo hoc subiecto procedit Salomon, declarando primo istud coniugium, secundo eius officium et tercio eius preconium. Cum autem Christus sit dominus fortis et potens in prelio, patet quod oportet ipsum habere mulierem fortem in coniugem; nec du-³⁰ bium quin nemo nisi vir huius coniugis vel ex noticia quam ipse donaverit hanc mulierem poterit invenire.

The Church is scattered
1. as to place,

Est autem procul quoad locum, quoad tempus et quoad disposicionem; quoad locum, cum una pars eius secundum angelos et beatas animas sit in celo, secunda ³⁵ pars in purgatorio et tercia pars dispersa in seculo;

1. G: ecclesia deest. 8. G: amore. 9. G: sunt. 13. A: Quomodo rogo; G: Quo rogo. 14. A: confitemur credo. 16. A: ipsam. 20. A: Sicut ergo. 22. G: desponsantis. 23. A: matris nostre; ib. E in marg.: Universitas predestinatorum est ecclesia. 30, 31. DE: dubitandum. 31. AG: quod nemo. 33. DEG: et deest; ib. E in marg.: Procul quoad locum.

2. Cf. expositionem de sancta matre ecclesia in libro De Ecclesia, cap. XX, pag. 471—490. 15. Cf. De Ecclesia, pag. 1, 2. 19. De Eccl., pag. 2.

et cum solius Christi inter homines sit predestinacionem hominis intueri, patet quod parvam et confusam noticiam habemus de ecclesia matre nostra, licet senciamus eius naturam corpoream et eius sensibiles passiones. Dominus ergo istarum trium regionum qui est *omnibus mobilibus mobilior sapiencia* coniugem istam inveniet, licet procul fuerit quoad locum.

Quoad tempus autem est procul, cum a principio mundi usque ad finem paulative secundum animas generatur, licet verbum Dei cum angelis semper fuit.

Et tercio quoad disposicionem est procul, cum lapsa fuit in fornicacionem magnam, et sic usque ad diem iudicii perornanda, nec sine suffragio gracioso sponsi sui posset redimi vel ornari. Ipsa enim est *ovis centesima* et *dragma decima* quam pastor bonus invenerat et ponebat in humeris. Nec dubitaret fidelis de solucione cuiuscunque argucie heretici in ista materia, quantumcunque fuerit capciosus.

Sed quia talem feminam ad tale coniugium oportet esse divitem et ornatam et omnia illa oportet a sponso procedere, sicut Eva fiebat a suo coniuge, ideo dicitur *quod de ultimis finibus precium eius*. Deus enim est finis omnium, eciam homo secundum philosophos est finis creature cuiuslibet citra ipsum. Et sic sponsus ecclesie, qui simul Deus et homo est, habet hos fines ultimos, cum habet eternitatem et temporalitatem que facta fuerat sexto die. Divicie ergo deitatis et humanitatis scilicet virtutes est precium huius femine. Quondam autem dixi quod, sicut *a summo celo fuit egressus huius sponsi* (ut dicitur Psalm. XVIII) et eternaliter predestinavit quos voluit esse membra ecclesiastica: sic opus meritorium factum in via et infusa gracia sunt precium secundum quod hec femina Domino copulatur.

Nec oportet expectare disposicionem aliam in altero horum coniugum vel expectare presbyterum copulantem; nam hoc fuit factum in mundi principio, cum Deus omnisciens sit *vir confidens in ea et sacerdos in*

2. as to time,

3. as to purpose.

Her merits proceed from Christ.

God is the priest of the marriage.

5. G: religionem. 6. G: sapienciam. 8. E in marg.: Quoad tempus. 10. D: generantur. 25. E in marg.: Christus habet duos fines. 28. E in marg.: Precium ecclesie. 33. DE: Domino deest. 34, 35. A: disposicionem — expectare deest. 35. DE: expectantem.

5. Sap. VII, 24. 14. Matth. XVIII, 12; Lucae XV, 8, 9. 22. Prov. XXXI, 10. 29. Psalm. XVIII, 7. Cf. De Eccl., pag. 475. 37. Prov. XXXI, 11.

The work of
the Church.

eternum ad istud sacramentale matrimonium faciendum. Cum autem omne membrum huius ecclesie habet gratiam predestinacionis a qua non potest excidere et habet ratione sponsi omnia bona mundi, patet quod *spoliis non indigebit*, cum sponsus de cunctis sibi neces- 5 sariis providebit. Nec ociabitur hec matrona, cum *quesivit lanam et linum*, hoc est, in campo scripture quesivit que opera carnalia vel corporalia secundum vitam activam facienda fuerant tamquam lana et que opera spiritualia interioris hominis ab ipsa fieri de- 10 buerant tamquam linum. *Et operata est secundum arbitrium viri sui et secundum | consilium sue operatricis* Fol. 306^a *potencie*; et propter hoc precium et laboricium huius femine gracia huius viri *reddit sibi bonum* ad beatitudinem preparans *et non malum* dampnacionis, cum 15 ubique invenire posset parate bona sponsi sui, licet pro sua insolencia secundum partem peregrinantem ad tempus fuerit castigata, nam tam insolencia illa quam punicio fuit expediens matri ecclesie, ideo istud veniale peccatum debet dici secundum Gregorium bonum. 20

Et quia hec est magna mulier, habens in se variam materiam operandi, ideo dicitur quod *facta est quasi navis institoris*; non enim solum est induta pannum lineum, hoc est, habitum vel operationem speculativam nec solum pannum laneum sed induitur ambobus mix- 25 tim et virtute comunicacionis caritative mortue vendidit ac emit reciproce, cum communicat spiritualiter omnia bona sua. Et habet panem scripture vel verbum Dei occasione sui meriti de longe sibi et suis filiis deportatum; ideo dicit Salomon quod est *de longe portans* 30 *panem suum*.

Et tamquam provida matrona *de nocte surrexit deditque predam domesticis suis et cibaria ancillis suis*, quia ex gracia sponsi pro tempore tribulacionis surrexit fideliter operando; et secundum partes ewangelicas 35 dedit predam populi conversi, sicut patuit de apostolis, et dedit cibaria ipsis inferioribus conversis quibus anima nutriretur.

7. E in marg.: *lana, linum*. 12. G: *operacitatis*. 14, 15. *beatitudinem*; G: *ad dibicionem*. 19. DEG: *matri nostre*. 22. G: *quod deest*. 23. D: *sola*. 30. DEG: *quod est deest*. 33. A: *et deest*; ib. E in marg.: *Nota*.

5. Prov. XXXI, 11. 7. ib. 13. 11 et seqq. ib. 13, 12. 21. Gregor. loc. incert. Cf. Regg. Past. III, 33. Dist. IV, XXXIX, tom. II, 92, 86, 444. 22, 32. Prov. XXXI, 14. 32, 33. ib. 15.

Sed quia pastus hic momentaneus non sufficit nisi Appointment of
eius minera radicaliter habeatur, ideo hec femina *con-* clergy.
sideravit fide agrum regni celorum et precio sui operis
meritorii emit illum, id est, in militante ecclesia ex
5 labore proprio tam naturali quam meritorio *plantavit*
clerum qui reliquam partem ecclesie hilararet.

Et quia ad possessionem tanti agri requiritur magnus The Church's
labor, ideo dicitur quod *accinxit fortitudine lumbos suos*, energy.
nedum quia preservavit se ab adulterio cum viro altero
10 sed quia affectuose applicavit suas potencias et virtutes
ad placendum Christo et prodessendum ecclesie habendo
potenciam que est fortitudo sponsi ad hostibus spiri-
tualibus resistendum. Et quia exercitium laboris adaug-
et potenciam et subiectum, ideo dicitur quod *roboravit*
15 *brachium suum* et hinc operantes meritorie nedum ad-
augent sibi meritum sed efficaciam promerendi.

Sed quia ad laborem continuum requiritur consolacio
nutrimenti, ideo subditur quod *gustavit in spe dulce-*
dinem premii pro labore momentaneo et vidit in fide
20 *scripture ad quam assidue aspexerat, quoniam bona*
est negociacio eius. Licet enim sit in tempore aliis
tenebrosa, tamen in nocte *non extinguetur* sua recta
intencio, que devocionis oleo et lichino sancti propositi
erit fota.

25 Sed quia ecclesia debet procedere ab actibus gros-
sioribus ad subtiliores, ideo post dicta de lumbis et
brachio explicat de manu et digitis. *Manum*, inquit,
suam, hoc est virtutem operandi, *misit ad forciam*, cum
scalam a terris ad celum erexerat, *et digiti eius*
30 *apprehenderunt fusum*, cum operationem suam preteri-
tam tamquam stabilem in memoriam Dei ligaverat, et
potenciam futuram sollicitate traiciebat, sicut a manu
coli a retro filum traicetur. Nam circa hoc debet esse
sollicitudo vigilans viatoris.

35 Et quia virtutem omnium istorum habemus a sponso,
sic tamen quod communicemus egentibus nostro adiu-
torio, ideo signanter subiungitur: *Manum suam aperuit*

4. A: illum et in. 6. AG: hilararet. 10-12. G: sed quia —
fortitudo deest. 18. A: nutriendi. 18, 19. G: dulcedinis. 23. DE:
licno; G: lichna. 28. A: cum deest. 20. DE: ad scalam ad celum;
G: a terra; ib. G: erexerit. 31, 32. DEG: ut potenciam. 32. AG:
futura; ib. G: sicut — a manu deest; ib. AE: a materia. 33. DEG:
apenderet coli.

4. Prov. XXXI. 16. 8, 14. ib. 17. 18-21. ib. 18.
29. ib. 19. 37. ib. 20.

inopi et palmas suas extendit ad pauperem. Egentes enim spirituali suffragio sunt inopes plus egentes quam pauperes egentes suffragio corporali; ideo debemus esse largiores in spirituali opere misericordie quam in opere misericordie corporalis, sicut manus amplior est quam 5 palma.

Charity cannot
fail in her.

Et patet quod *nec* vir iste *nec* mulier *timebit domui sue a frigoribus nivis.* Quamvis enim *refrigescet caritas multorum*, tamen certum est quod tota familia huius femine, cum sint predestinati, non poterunt sic extinguui; 10 nam anima eorum *vestitur duplicibus*, cum habent gratiam ex operatione secundum presentem iusticiam et gratiam predestinacionis quam anima non potest exuere.

Habet autem ecclesia *vestem stragulatam*, nedum 15 quia habet aliquos seculares activam vitam ducentes et aliquos clericos speculative viventes; ymmo quia habet aliquos homines et aliquos qui sunt disparium naturarum et sic habet aliquas virgines candidatas castitate et alios martyrio rubricatos; ideo dicitur: *bissus et 20 purpura indumentum eius.*

Ex istis patet, cum oportet in omni ordinato coniugio virum esse caput femine, quod *valde nobilis in portis* ad finalem beatitudinem erit vir ecclesie (ut patet Matth. XXV) non solum in persona propria secundum 25 deitatem et humanitatem sed in sua familia, cum tunc erit | omnino sine macula et sine ruga. *Senatores* autem terre erunt apostoli, *cum quibus Christus sedebit* in finali iudicio (ut patet Matth. XIX°). Fol. 307^a

Et quia istorum sponsalium est sua tentoria dilatare, 30 ideo subditur: *Syndonem fecit et vendidit et cingulum tradidit Chananeo.* Per syndonem potest intelligi vestis evangelica vel habitus vel doctrina, quam Christus fecit auctoritative vel executive sui apostoli. Hanc autem syndonem vendiderunt gentilibus sine precio corporali, 35 cum spirituali usura quesierunt clementum, sicut querit in evangelio sponsus ecclesie. Et gentiles possunt rationabiliter intelligi Chananei, ut elicitur ex | historia de

3. G: corporali deest. 8. A: nimis; ib. DEG: frigescit. 10. DE: poterint. 11. E in marg.: Predestinati vestiuntur duplicibus. 15. E in marg.: Vestis ecclesie. 18. DE: et aliquos deest. 24. ecclesie; E: ecce. 27. G: anima sine. 31. E in marg.: Syndon.

7. Prov. XXXI, 21. 8. Matth. XXIV, 12. 15, 20. Prov. XXXI, 22. 23, 28. ib. 23. 31. ib. 24.

muliere Chananea (Matth. XV°). Nam gentiles exeuntes a finibus infidelitatis emunt hanc syndonem et cingulum fidei et caritatis qua sunt cum fidelibus colligati.

Further exposition in detail of the epistle.

Et ex ista dilataciónē femine huius in membris, tota
5 ecclesia ymmo sponso suo iuvante, patet quod *fortitudo et decor* spiritualis est *vestis huius femine et in die novissimo ridebit*, dum adversarii condolebunt. Cum autem Christus sit Dei virtus et Dei sapiencia et sic anime vestimentum, signanter mandat Apostolus quod
10 *induamini dominum Jesum Christum*; aliter autem nemo fit virtuosus. Et fortitudo secundum Augustinum exprimit martyrum constanciam, et decor castitatem virginēam iuxta dicta superius *bissus et purpura indumentum eius*.

15 Unde exprimendo opera misericordie spiritualis sic scribitur: *Os suum aperuit sapientie et lex clemencie in lingua eius*. Verbum enim Dei est os Domini et a tempore quo fuit incarnatum aperuit os corporis sapienciam eructando, et per idem *lex clemencie* Spiritus
20 *Sancti fuit in lingua Christi*, quia quicquid dixit sonuit caritatem.

Et sic ecclesia instructa a sponso *consideravit vias* per quas membra sua virtute incederent *et nichil comederat ociosa*, quia semper fuit in viando ad patriam, et
25 per consequens, tamquam recte itinerans expedite progrediens misterium secundum sponsi beneplacitum adimplevit; et hoc tollit ocium, quia sic itinerantes nec stant in via nec obliquant errando nec eciam retrocedunt. In istis autem sedecim stat officium matris
30 nostre.

Preconizatur autem hec domina ex hoc quod *filius eius surrexerunt* de miseria vie, de lymbo inferi et de purgatorio, et omnes testati sunt laudem ecclesie et gloriam quam est in patria habitura. Sed et *vir eius*
35 *Deus et homo laudavit eam* verbo et opere.

Et quia beatitudo est verorum bonorum possessio consummata, subditur quod *multe filie synagoge satane* vel huius seculi *congregaverunt divicias*; sed quia ille

3. DE: quo. 9. DE: mandavit. 16. E: describitur. 19. G: homines eructando. 23, 24. D: comederent; E: comederet. 32. E: de misera. 37. A: subiungitur.

5. Prov. XXXI, 25. 10. Rom. XIII, 12. 11. Cf. De Ecclesia, pag. 487. 16. Prov. XXXI, 26. 22. ib. 27. 31. ib. 28. 34. ib. 37, 38. ib. 29.

fuerunt caduce et momentanee, thesaurus autem quem ecclesia thesaurizavit in celo fuit interminabilis, ideo de matre nostra dicitur quod divitiis *supergressa est universas*.

Laus ergo consistens in filiis alienis est *fallax*, quia ⁵ fundata in temporalibus, cuius finem oportet deficere; et sic de pulchritudine sensibili huius mundi. Et illas habuerunt filie alienigene quoad tempus. *Mulier* autem hec filialiter *timens Dominum* et usque ad mortem in eius servicio perseverans, *ipsa* (inquam) *laudabitur vera* ¹⁰ laude, quia laus sanctorum non est adulatoria sive fallax.

Precipit autem sponsus sodalibus *dare ecclesie de fructu manuum suarum*, qui fructus est beatitudo perpetua triumphancium et laude reali *laudabunt eam opera* ¹⁵ *sua* perpetuo; sicut enim *in portis* vel patule erit post diem iudicii dampnatorum confusio, sic salvatorum laudacio perpetuo erit patula toti mundo.

We have a rule for the Church to follow; that of Christ.

Circa istud canticum dubitatur utrum religio ecclesie pro statu viandi in scripture regula sit expressa. Nec ²⁰ dubium quin sic, quia sponsus eius Christus hanc regulam sibi tradidit ad perpetue observandum. Cum ergo ille sit infinitum potencior, sciencior et benevolencior quam patronus alius, patet quod in comparacione ad regulam Christi non est nisi fallacia in ²⁵ privilegiis vel regulis humanitus adinventis. Et in ista heresi qua plus creduntur in mente et plus appreciantur in animo traditiones humane quam regula legis Christi seducitur maior pars multitudinis militancium. Nam Johannis VIII°, 46 scribitur: *Quis ex vobis arguet me* ³⁰ *de peccato?* quasi diceret: Cum sim Deus et homo et sic inpeccabilis, nullus potest. Foret autem seductor pessimus et summe peccabilis, si mundani possent dare regulam meliorem; ideo manifestum est quod dicentes hoc in opere, in affectione sive implicite blasphemant ³⁵

8. E: *enigene*; corr. in marg.: *aliene*. 10. E in marg.: *Nota*.
11, 12. DEG: *sive fallax* deest. 15. AG: *triumphantum*; ib. A: *eum*.
16. A: *perpetuo* deest. 18. A: *perpetua*. 19. DE: *istud evangelium*.
Cf. De Eccl. pag. 490; ib. E in marg.: *Dubium*. 22. G: *a perpetue*.
28. G: *traditiones humanas*. 29. DG: *deducitur*; ib. G: *pars in ultimis*;
A: *militantum*; ib. E in marg.: *Per privatas religiones homines seducuntur*.
31. G: *cum sum*. 31. A: *et* deest.

3. Prov. XXXI, 29. 5, 8—10. ib. 30. 13. ib. 31.
15—17. De Eccl., pag. 49.

in caput ecclesie, ponentes ipsum expresse vel tacite esse falsissimum seductorem.

Fol. 307^b Notemus ergo qui credunt in ipsum, ordinationi sue fideliter adherendo, quod est, verba sua efficaciter audire. Et illi sunt qui verba Dei audiunt et sunt predestinationis filii ex parte Dei; contrarii autem sunt filii Antichristi, ut prelati maiores vel minores, qui effectualius audiunt traditiones cesarias et privilegia alia mundana quam regulas Salvatoris. Christus enim prohibuit dotacionem cesaream et conversacionem mundanam suis vicariis, ut patet ex tribus legibus legis veteris per vitam Christi et suorum apostolorum expositis et (quantum ad vitam expropriariam) confirmatis. Et tamen (ut patet in divisionibus paparum et suorum adherencium) tantum sunt hodie perversi, sprete ordinatione Christi ordinationi cesaree adherentes, quod implicant Christum plus affici dotacioni cesarie quam unquam affectus fuit ordinationi contrarie ecclesie militantis.

Christ forbade endowment.

20 Ubi ergo est novum et eternum testamentum? Ubi est voluntas Christi perpetua regendi ecclesiam suo more? revera idem est ac si expresse dicerent quod Christus est in volicione et ordinatione summe instabilis et in privilegiis summe incredibilis viatori.

Now Christ is said to care more for worldly wealth than for the Kingdom of heaven.

25 Nam Matth. XX° promisit suis cognatis pro privilegio quod instar sui in vita paupere paterentur et primatus spirituales a Patre haberent postmodum, scilicet in celo, sed modo (licet false) dicitur quod tota ista Christi volicio aut ordinatio est subversa, cum Christus plus infinitum afficitur concedendo indulgencias conversacioni istius seculi quam umquam conversacioni contrarie est affectus; unde per laborantes ad defensionem illius conversacionis cesaree fingitur quod absolvit a pena et a culpa infinitum plus quam propter conversacionem 35 pauperem absolvebat, et sic plus quam primi parentes vendicant pape se habere noticiam clavium ceteris occultatam. Diabolus autem non audebat promittere primis

o. E in marg.: Nota. 15. ADG: *perversi* deest; ib. E in marg.: add. 17. G: *affici ordinationi*. 18. *affectus*; AD: *affecio*. E corr. in marg. 22. A: *revera perinde*; E: *proinde*. 23. AG: *volucione*. 23, 24. E: *instabilis - incredibilis* deest. 25. A: Matth. XXX; ib. A: *privilegiis*. 26. A: *pro vita*. 27. G: *scilicet* deest; A: *sed in celo*. 30. A: *in filium plus afficitur*. 30, 31. A: *conversacione isti*; A: *conversacionis*. 32. Codd.: *per* deest. Addidi. 31. A: *et culpa*. 35. A: *primi* deest. 37. E in marg.: Nota.

parentibus nisi quod *erunt sicut dii scientes bonum et malum* ex esu ligni vetiti.

Both popes
should be
suppressed.

Isti autem pape fingunt false se esse Christi vicarios scientes predestinationem et preordinacionem dampnacionis hominis sicut Deus. Et cum omnia ista sunt 5 heretica, dicit quidam quod probabilius foret pro habenda illa indulgencia quod unum regnum vel unus populus laboraret ad unius pape secularitatem sive dominium destruendum et alius populus laboraret ad secularitatem alterius destruendum. Nam sic laborarent gracia ordi- 10 nacionis Christi et sui privilegii suscitandi, modo autem laborant contra Christum ad privilegium Antichristi contra Dominum defendendum, cum Christus ordinavit hanc regulam celestem divinitus, diabolus vero immisit in ecclesiam Christi ordinacionem contrariam ad in- 15 toxicandum Christi ecclesiam, idem est laborare ad defendendum contra adversarios partem istam et laborare in causa diaboli contra Christum. Quondam enim Christi vicarii qui erant ut *columbe ad fenestras suas* et quasi aquile a terrestribus celitus evolantes modo 20 versi sunt in talpas circa terrestria fodientes et serpentes fideles ecclesie venenantes. Nec fuit maior opportunitas pro causa Dei restituenda a multo tempore laborandi. Ego autem non consencio quod regnum Anglie vel aliquis christianus laboret ad proximos 25 hostiliter invadendum, sed istud affectuose appeto, quod omne regnum christianismi in quo ecclesia est dotata caritative incipiat a se ipso tollens a clero venenosum dominium, quod contra legem Dei clero proditorie est collatum, et post quod opere vel consilio iuvent alios 30 ad Dei ordinacionem cum moderamine defendendum, quia contra legem Dei atque nature est quod populus tantum spirituali suffragio relevetur pro defendenda causa diaboli et destruenda ordinacione Domini, et tam temporaliter quam spiritualiter severius opprimatur 35 pro causa et ordinacione Christi suscitanda. Nec sunt fratres vel alii sentencie huic adversantes credendi nisi per impossibile in fide scripture se fundaverint vel aliter racione, quia fingere mendaciter hoc esse concessum a

The English
should not
attack their
neighbours, but
purify their
clergy.

2. DE: *ligni vite*. 16, 17. E: *Christi — defendendum* deest; 1b. A: *ad defendendum — laborare* deest. 29. A: *Domini*. 36. A: *Christi contraria*.

1. Gen. III, 5. 19. Is. LX, 8.

Domino est factum manifestum diaboli et manifesta preconizacio Antichristi.

Et si vis convincere preconum stulticiam, dic quod primo debent instruere subditos de gradu gravedinis
 5 peccati commissi per partem sibi contrariam et quomodo contricio cognoscetur, quia requiritur in confesso ad hoc quod sit particeps futuri suffragii, quod cum nesciunt, convinci debet falsitas fictionis. Videtur enim quod utraque pars fratrum et omnium complicum pape
 10 sui debet dicere quod resistencia partis adverse est maius peccatum quam fuit occisio Jesu domini nostri, quia non possumus convincere quod Titus et Vespasianus qui XLII° anno post resurrectionem in vindictam mortis Christi Judeos occiderant tantam indulgenciam me-
 15 ruerunt; et sic utraque pars ex negligencia doctrine primi operis misericordie spiritualis (quo iret et doceret gentes peccati illius gravedinem et magnitudinem meriti
 Fol. 307^b oppositi) videtur | peccare graviter, et specialiter in isto quod non vult dimittere offensam partis contrarie et
 20 primatum mundi deserere more Christi. Hoc enim videtur ex fide scripture cum concessis a partibus plus sonare in meritum quam labor vel invasio corporalis. Maximum ergo peccatum contingens istam materiam videtur esse infidele iudicium et negligencia remittendi
 25 offensam in parte contraria more Christi. Nisi enim utraque pars remittere posset suam iniuriam, Deus non posset illud peccatum dimittere nec ecclesiam suam ad statum pauperem expropriarium quem ipse instituit restituere, quia non dimittitur peccatum nisi fiat satisfaccio; ad quam (ut fingunt) requiritur restitucio ablate
 30 cesarie dignitatis. Et sic ordinacio insolubilis dotacionis ecclesie consequenter foret infinitum forcior quam ordinacio primeva Christi quam ipse cum suis apostolis observavit.

Each side (in the papal quarrel) accuses the other, and both are equally to blame.

8. A: convinci dicitur; G: debet deest. 11. A: domini deest; G: Jesu Christi; domini nostri deest. 14, 15. DEG: meruerant. 23. G: continens. 24. remittendi; D: corr.: omittendi. 31-34. G: Et sic — observavit deest. 32. A: consequenter.

SERMO XIX.

(Serm. Mixti VI.)

In omnibus requiem quesivi. Ecclesiastici XXIV°, 11.

These words
are put in the
mouth of
uncreated
wisdom,

which dwells in
all creatures,
but specially in
the predestinate.

Videtur ex processu huius auctoris quod ista verba loquitur Sapiencia increata, quia in eodem capitulo 5 prius sic scribitur: *Ego ex ore altissimi prodii primogenita ante omnem creaturam.* Et sequitur: *In omnibus requiem quesivi* etc. Ideo videtur textum istum esse de increata Sapiencia principaliter exponendum. Cum ergo ista Sapiencia sit Deus, *apud quem non est personarum* 10 *accepicio*, patet quod in omnibus hominibus quesivit requiem, sapienciam et gratiam offerendo, sed in sancta ecclesia que est *hereditas Domini* quoad sapienciam et gratiam perpetuo est *moratus*, vel extensius loquendo potest dici quod in creatore et qualibet creatura ista 15 Sapiencia *querit requiem*, cum in qualibet creatura rutilat potencia, sapiencia et clemencia creatoris. Et sic cum in qualibet creatura invenit ista sapiencia finem sui operis consummatum, potest dici quod *requiem querit* in omnibus sed singulariter invenit in prede- 20 stinatis.

Ideo de illis Prov. VIII°, 31 dicitur: *Delicie mee sunt esse cum filiis hominum.* Cum illis enim predestinatis perpetuo moratur per gratiam et sapienciam secularem prudenciam excedentem. Et sequitur: *Tunc precepit* et 25 *dixit mihi creator omnium*, hoc est, tota Trinitas, sed originaliter Deus pater pro salvacione humani generis preceperat incarnari. Et sic totum incarnationis misterium fecit Trinitas supradicta; et sic illa Trinitas *que creavit hanc sapienciam incarnatam specialiter requievit* 30 in humanitate assumpta que est *tabernaculum verbi Dei*; ideo dicit Apostolus quod *in Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

Nec obest sed consonat quod eadem sapiencia sit increata, quia divinitus, et creata, quia humanitus, sicut 35

3. Hic sermo nec non et sequens in codd.: ADE habentur. A in marg.: *Sermo XIX*; D in marg.: *XVI. Marie.* 9. E in marg.: *Sapiencia querit requiem.* 15. A: *in creatore et deest.* 22. A: *me sunt.* 25. A: *excellentem.* 28, 29. A: *ministerium.* 31. E in marg.: *Trinitas requievit in humanitate assumpta.*

3. Epistle for the Assumption. 6. Eccli. XXIV, 5.
10. Col. III, 25. Rom. XXI, 11. 29. Vulg.: *Et dixit mihi creator omnium, et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo.*
32. Col. II, 9.

privilegiis insignitus, quia Psalmo CXLVII^o, 20 dicitur:
Non fecit taliter omni nationi et iudicia sua non manifestavit
eis; de ista (inquam) gente Deus eternaliter ordinavit
 suum filium incarnari. Et ista gens signat mystice totam
 5 ecclesiam militantem. Ideo dicit predicta Sapiencia
 quod *radicavit in populo honorificato*, hoc est, in dicta
 ecclesia, cum nedom fuit incarnata in ipsa tamquam
 secundus Adam, tollens prevaricanciam primi Adam;
 sed multos produxit palmites quos in ipsa vite vel
 10 stipite radicavit. Et bene vocatur ista ecclesia *populus*
honorificatus, cum initium summi honoris infinitum ex-
 cedens omnem honorem mundanum sit honor prede-
 stinacionis, et *hereditas illius ecclesie stat inter partes*
Dei mei, non solum quia clerici debent de decimis vel
 15 oblacionibus que sunt partes Domini contentari, sed
 omnia supposita militantis ecclesie sunt membra Christi
 et per consequens partes Dei. Et ita ista verba possunt
 in persona Ecclesiastici satis intelligi, licet ista Sapiencia
 sepe vocet humanitus Deum suum (ut patet Matth. XXVII).
 20 Ista eciam Sapiencia est detenta *cum plenitudine sanc-*
torum, hoc est, universalis ecclesia qui sunt omnes et
 singuli plene sancti. Omnes quidem, quia numerus
 illorum predestinatorum sine addicione possibili est
 completus, et sunt singuli plene sancti non solum
 25 secundum presentem iusticiam, modo quo papa vocatur
 pater sanctissimus sed secundum predestinacionis gratiam
 et plenam beatitudinem in ecclesia triumphante.

The
 "honourable
 people" is the
 Church.

Consequenter declarat dicta Sapiencia tam sui quam
 corporis sui mystici proprietates secundum novem no-
 30 mina terre nascencium: *Quasi cedrus*, inquit, *exaltata*
sum in Libano, per quod possunt intelligi tam *homo*
ille nobilis qui abiit in regionem longinquam quam
 membra eius predestinata nobilia que in virtutum ex-
 cellencia sunt fundata. Et per *cipressum in monte Syon*
 35 intelligi possunt membra eius magis subtilia que in
 virtutibus germinancia sunt de clero. Tercio est dicta
 sponsa in quibusdam membris victoriosis *quasi palma*

The properties
 of wisdom and
 the Church
 likened to nine
 sorts of trees.

5. E in marg.: *Populus Judaicus signat ecclesiam.* 12. E in marg.:
Summus honor quis? 14. D in marg. inf.: *Potest convinci Wy(kleph)*
qua (sic) Christus et apostoli non fuerunt decimis et oblacionibus contentati
sicut nec sustentati. 22-24. A: *Omnes quidem — sancti deest*; ib. E in
 marg.: *Singuli electi sunt plene sancti.* 28. DE: *correspondenter.*
 30. E in marg.: *Cedrus.* 34. E in marg.: *Cipressus.* 37. E in marg.:
Palma.

in virtutibus *exaltata* non in Cadesbarne sed in *Cades* que est in sorte Judee; que *Cades* interpretatur *sancta* vel *mutata* seu *mare tollens*. Quarto est dicta sponsa odorifera in virtutibus et martyrio *tamquam rosa*, cum Apostolus dicat II Cor. II°, 15: *Christi bonus odor* 5 *sumus Deo*. Et concordat interpretacio Jericho que dicitur luna vel odor. Quinto est ecclesia sponsa Christi fructifera quasi *oliva speciosa in campis*, et hoc quantum ad contemplativos devocionis oleo rutilantes. Sexto vero est *quasi platanus* quoad activos iuxta aquam 10 sapiencie germinans in plateis. Septimo est ecclesia sub spe beatitudinis | *sicut cynamomum* preservans a putrefaccione. Fol. 308^a Octavo est tamquam *balsamum*, bono odore celestium mentem reficiens, et talia membra famam sue sanctitatis diffundencia ceteris in ecclesia 15 *dant odorem*. Nono est quasi *mirra electa* preservans a corrupcione et hoc *per suavitatem odoris* bonorum patrie.

These similitudes may be applied to the Virgin, but they specially belong to Christ.

Licet autem ista novem et quodlibet illorum applicari possent ad beatam virginem et quemlibet beatorum explicando naturas eorum et applicando suam beatitu- 20 dinem ad virtutes, tamen omnia ista radicaliter insunt Christo. Et cum omnis honor Christo debitus redundat in matrem, eo quod ipsi sunt more triumphancium univocales, verisimile videtur quod applicacio huius textus ad Christum sit matri plus placita quam si sibi 25 impertinencius applicetur. Sicut enim radix vel vitis est causa originalis fructificationis frondium vel palmitum, sic Christi humanitas est causa fructificationis virtutum in tota ecclesia. Et denominacio virtutum conveniens autonomatice sibi inest. 30

The Church militant should model itself on the Church triumphant.

Circa istam epistolam dubitatur utrum ecclesia militans regenda sit in omnibus conformiter ad ecclesiam triumphantem, et certum est quod sic, cum caput ecclesie triumphantis Christus auctorizat omne laudabile quod factum est in ecclesia militante. In cuius figuram 35 Deus dixit Moysi Exod. XXV°, 40: *Omnia fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est*. Et ex istis videtur, cum partes triumphantis ecclesie sint plene

3. DE: *imitata*. 4. E in marg.: *Rosa*.
10. DE: *vero* deest; ib. E in marg.: *Platanus*.
cynamonium; ib. E in marg.: *Cynamonium*.
balsamum deest; ib. E in marg.: *Balsamum*.
29. A: *Et* deest. 31. DE in marg.: *Dubium*.

8. E in marg.: *Oliva*.
12. A: *synamonum*; DE:
12, 13. A: *preservans* —
16. E in marg.: *Mirra*.

caritate sine errore circa bonum eligibile, quod sic debet esse in ecclesia militante.

Ex quo inferitur ulterius quod pape nostri non debent altrinsecus bella pro sua dignitate, divitiis aut vita taliter commovere. Potest autem ex sedecim caritatis condicionibus convinci quod ambo isti pape excedunt limites caritatis; cum *caritas pascens est*, isti autem inquiete propter causam levem improbabilem altrinsecus se impugnant. Debet enim Deo esse proprium se non tantum pro causa tam frivola sed iustissima vindicare, medium autem vindicandi videtur sapere blasphemam heresim multis modis. Cum autem solus talis ex electione Dei, sine qua nulla humana est valida, sit papa in terris qui est humillimus inter fratres (patet Matth. XVIII), videtur quod neuter istorum ex electione Dei sit papa, cum sit tantum iniurie proprie vindicans. Sed hic sophisticatur quod sic siciunt propter honorem Dei et utilitatem ecclesie que faciunt primo omnium; falsissima quidem est hec excusatio in peccatis, cum unus dicit quod reliquus peccat graviter, et alter quod non ipse sed suus adversarius ita peccat. Honor quidem Dei foret et utilitas ecclesie quod uterque pateretur iniurias secundum formam qua Christus passus est, ut sepe sentenciatur in multis partibus legis sue.

Relinquit ergo uterque istorum paparum suum seculare dominium et honorem mundanum suo statui per diabolum cumulatam et statim ista dissensio sedaretur. Hoc enim Christus precipit in multiplici lege sua, ut patet de duodecim legibus pro vita cleri expropriaria alibi allegatis. Quomodo rogo posset vindicare se esse clericum vel sacerdotem Christi qui vivere vitam pauperem, sicut fecit Christus cum suis apostolis dedignatur? Unde uterque istorum paparum videtur insolubiliter esse contradictorius sibi ipsi; uterque enim blasphemum imponit alteri quod peccat indelebiter contra ipsum, quia (ut inquit) non posset absolvi a Deo nisi satisfaciatur, et per consequens nisi renunciatur usurpatione tituli quo contra reliquum et contra iusticiam vindicat esse papa.

The popes should not stir up war.

Neither claimant is pope by God's choice.

Let both resign their claims to earthly rule and peace will be restored.

5. A: caritatis deest. 7. A: autem deest. 12. E in marg.: Papa quis sit. 16. A: sit papa — vindicans deest. 18. DE: que siciunt. 21. E in marg.: Nota. 29. E: vita electi. 32. DE: discipulis. 34. A: contradictivus; ib. DE: blasphemum deest.

5. Cf. Cruciatam, cap. VI—VIII. De Christo et suo adversario Antichristo, Pol. Works, pag. 681. 15. Matth. XVIII, 4.

The Popes
should be
suppressed,

Meritum ergo populi videtur stare in isto quod simul
vel separatim prudenter invadat utrumque istorum
paparum et cogat ipsum deserere totam cesariam digni-
tatem. Cum enim idem sit militare pro Christo sive
diabolo et militare pro suis legibus, videtur quod totus 5
christianismus occiduus in ministros Christi et diaboli
est divisus. Qui enim laborant ad stabiliendum alterum
istorum paparum in suo seculari dominio sunt indubie
ministri diaboli, cum laborant anxie ad defendendum
legem diaboli et legem Domini destruendum. Et super 10
isto erubescerent cuncti qui unum papam sic nituntur
destruere et alium taliter exaltare. Via autem levis et
meritoria Christi indubie qui est persona media foret
utrumque papatum destruere, cum iste dignitates cesaree
sint os quod diabolus coniecuravit mitti canibus vian- 15
tibus ad pugnandum.

or should
resign.

Cum ergo *caritas non querit que sua sunt*, neuter
istorum paparum quereret sibi istud merdosum com-
modum vel honorem, sed ipsum secundum formam
legis Christi deserens se submitteret humiliter ordina- 20
cioni | et monitis Jesu Christi. Ad hoc enim quod sit
immediatus Christi vicarius requiritur ipsum in humili-
tate, paupertate et virtuoso ministerio ecclesie precel-
lere alios fratres suos, sed (ut sic contendunt) manifeste
indican quod nedum excellencia sed simpliciter vir- 25
tutibus istis carent. Meritum ergo ecclesie foret destruere
hoc seminarium controversie per diabolum adinventum
et non blasphemare credere quod Christus pro defendenda
parte diaboli has indulgencias concedit et contra se
ipsum tanta suffragia donat. 30

Tried by
St. Paul's
sixteen
conditions we
find both are
Antichrists and
opposed to
charity.

Et sic discurrere posset fidelis per alias quindecim
condiciones caritatis quas Paulus exprimit; ex quibus
pateret luce clarius quod uterque istorum Antichristorum
laborat invidia opposita caritati. Que rogo maior can-
dencia emulandi quam promittere cuicunque explicite 35
vel implicite absolucionem a pena et culpa qui cunctos
suos adversarios opprimit vel occidit, licet sint mille-
sies mille? et finis fructuosus quem ex onerosa pugna
huius sortiretur foret dominium annexum papatu, laus

2. DE: *invadant.* 6. E in marg.: *Militare pro Christo vel diabolo
est militare pro suis legibus.* 12. E in marg.: *Via meritoria et levis.*
14. DE: *utrumque primatum.* 15. A: *conturturavit.* 21. E in marg.:
Christi immediatus vicarius. 26. DE: *esset.* 36. DE: *et a culpa.*

sua pro potenti victoria acquisita vel aliud venenosum nocens ecclesie.

Et in isto monstruoso dominio diabolus ad tantum intricavit ecclesiam quod nescit quomodo aliquis papa
 5 remittere posset alicui iniuriam qui auferret a papatu additamenta cesaria, licet videantur esse contraria legi Dei. Nam ad remissionem talem (ut inquiunt) requiritur satisfaccio sufficiens capiti ecclesie qui est papa; et cum ipse habet de iure totius mundi huius dominium,
 10 videtur ad minimum pro complectione satisfaccionis huiusmodi quod requiritur restitucio tanti domini quantum papatui est annexum. Sed quis in istud sufficeret? Non enim satisfacit qui fratri suo viginti solidos prius debuit et frangendo caput suum dat sibi precise illos
 15 viginti solidos quos prius debuit sibi dare. Fallax quidem et diabolica est hec evidencia; fallax autem, quia concludit cuicumque clero dotato, ymmo cuilibet peccatori, quod Deus non potest peccatum suum remittere, nec ipse Deo suo de congruo satisfacere; nam omnis
 20 clericus dotatus fuit in hoc prevaricator notorius Dei sui. Quomodo ergo posset satisfacere pro tempore perduto quo Deo debuit deservire? Ideo verum concluditur quod pro nullo peccato suo posset homo satisfacere nisi esset immensitas misericordie Salvatoris. Peniteat
 25 ergo homo Deo fructuose et deserat peccata preterita et virtute meriti Christi et sue gracie sunt deleta. Clerici autem qui non penitent sed gaudent de dotacione diabolica videntur esse ex parte diaboli tamquam edi, et non solum illi sed cuncti alii ut fratres et seculares
 30 qui foveant vel defendunt partem diaboli in hac parte. Fratres autem magis degenerant, cum ex noticia quam didicerant in scriptura et ex professione propria qua ad pauperem vitam expropriariam obligantur debent tenere constancius cum causa Domini in hac parte.
 35 Et cum illi sunt qui magis false et subdole adversantur, satisfacciant ergo quicumque peccatores per veram contricionem capitali domino et est satis, quia aliter clerus per istam proprietatem mundanam a lege Christi degenerans nunquam posset satisfacere pro peccato.
 40 Et sic relinquendo hec temporalia pro quibus legem

They go so far as to say that it is impossible for any to be forgiven who takes away secular power from the Pope.

Satisfaction for sin.

3. E: *monstruoso* deest. 7. E in marg.: *Ad remissionem iniurie papalis*. 8. DE: *capitati*. 16, 17. DE: *qui concludit*. 20. A: *clerus*. 24. E: *misericordie Salvatoris* deest. 26. E in marg.: *Clerici non penitentes de dotacione*. 27. E in marg.: *Peccatum non dimittitur nisi ablatum restitatur quomodo intelligitur*.

Dei deseruit satisfacit, non faciens sibi iniuriam sed se ipsum iustificat; et sic alii qui pia intencione clerum spoliant et compellunt intrare. Et sic verum est principium Augustini catholice intellectum quod *non dimit- titur peccatum nisi restituatur ablatum*, quod est minus 5 evidens de restitutione individua quoad pecuniam pro qua tamen avari et ignari dictum istud solum intelligunt. Videtur ergo sane posse intelligi de peccato commisso in Deum et suam ecclesiam, cum ecclesie oportet quod fiat restitucio boni ablati, si debet fieri dimissio 10 quoad Deum, ut quando homo per contricionem post peccatum fit filius ecclesie, satisfactorie sibi restituat pro iniuria quam commisit, et sive persona sit mortua in qua deliquerat sive incognita sive absens, satis est quod peccator satisfaciat Deo et sue ecclesie in quos peccat 15 eo ipso quo deliquit.

Taxans autem satisfaccionem vel restitutionem completam est necessario summus iudex; et ista est sententia satis aspera, cum degenerans a vita apostolica, relinquendo vitam pauperem et humilem ac intentus 20 seculo apprehendendo vitam mundanam et pomposam, se ipsum spoliat et in parte ecclesiam a conversatione laudabili et bonis gracie que infinitum exsuperant omnia bona | fortune; pro illis ergo oportet quod fiat 308^e omnino restitucio modo dicto; et cum idem ultimum 25 singulare non posset restitui, sicut idem tempus non potest redire, oportet quod isti coniugio reddatur equivalens quoad Deum. Sed quomodo Deus iustus habebit istam restitutionem equivalentem delicto, dum peccator nec penitet nec emendat? 30

Unjust
detention of
secular
possessions by
the clergy.

Et eadem est consideracio de iniusta detencione cleri possessionem brachii secularis; non enim videtur quod clerus intendit restituere sed auferre. Et si dicatur quod clero donata sunt hec temporalia et partim emptia legitime, patet quod non valet stulta donacio nisi per 35 impossibile habita licencia domini capitalis. Deus enim dedit seculari brachioulare dominium ex integro, ut patet de lege veteri in Nabuchodonosor Jere . . . Et

2. A: ipsam et; iustificat deest. 3. D in marg. sup.: restitucio ablati.
10. A: dimisso. 11. E in marg.: Nota. 14. D: delinquit. 21. DE:
vitam humanam. 25. E in marg.: Se ipsum spoliens papa et in parte
ecclesiam. 30. A: non penitet. 33. E in marg.: Clerus iniuste detinet
possessionem secularium. 38. Codd.: Jere(mie) sequitur lacuna; ib. E in
marg.: Nota seculare brachium.

4. S. Augustini Epist. ad. Maced. CLIII, tom. II, 532.

in lege gracie patet de Christo auctore omnium; ipse enim dedit tributum cesari in persona propria, diffinivit quod bona cesaris forent sibi danda et *non habuit* in persona sua humanitus secundum dominacionem
 5 secularem vel tugurium in *quo caput proprium reclinaret*. Dominacionem autem talem exclusit a clericis, ut ex duodecim legibus patet, tam in novo quam in veteri testamento. Quomodo ergo clerus audet sic sibi usurpare dominium sine licencia domini capitalis? Certum
 10 quidem est quod Antichristus usurpat sibi et suis de regnis mundi a satana quod Christus sibi et suis Matth. IV°) assumi ab ipso diabolo renuebat.

SERMO XX.

(Serm. Mixti VII.)

15 *Ego quasi vitis fructificavi*. Eccli XXIV°, 23.

Communiter exponitur ista epistola et satis catholice de Sapiencia increata que loquens enigmatice comparat se mystice pluribus creaturis; et cum ista Sapiencia sit incarnata, patet quod multa de ipsa dicta redundant
 20 in honorem Marie et possunt quodammodo exponi de ipsa virgine, que ut amica est alter ipse et ipsius anima (ut dicitur Luce II). Prosequamur ergo sensum verborum huius epistole, quo loquitur Sapiencia increata: *Ego*, inquit, *quasi vitis fructificavi suavitatem*
 25 *odoris*. Cum enim eadem Sapiencia dicit Joh. XV°, 5: *Ego sum vitis, vos palmites*, patet quod eadem Sapiencia spiritaliter fructificat quasi vitis; et quia ista est spiritalis fructificacio nec potest esse fetor mysticus vel peccatum sed est per se odor virtutum, signanter
 30 dicit quod *fructificavit suavitatem odoris*. Constat quidem quod odor dicitur fama communiter in scriptura, et quidam odor est bona fama et alius dicitur esse fetor; unde Exod. V^o, 21: *Fetere fecisti nos coram Pharaone*. Fructus autem huius Sapiencie est necessario bonus odor,
 35 ideo dicit Apostolus II. Cor. II, 15°: *Christi bonus odor sumus Deo*.

Exposition of
the epistle as
concerning
increate
Wisdom i. e.
Christ.

5. A: *tigurrum*. 7. E: *duodecim* (sic) deest. 10. A: *usurpat sibi et suis* twice. 11. A: *quod — suis* deest. 15. A in marg.: *Sermo XX*; E in marg.: *XVII. Marie*. 18. Codd.: *ista sententia*. 31. E in marg.: *Odor in scriptura*.

5. Lucae IX, 58. 15. Epistle for the Nativity of the Virgin Mary. 24. Lucae II, 35. 33. Eccli. XXIV, 23. 35. ib. 24.

Sed sicut indurati in odore fetido habent redolentiam plus nocivam et econtra de hominibus in odoriferis educatis, sic est mistice de spirituali odore vel fama, ut possumus sensibiliter experiri. Nam spiritualis homo qui est Dei filius habet famam que sapit virtutem tamquam odorem et econtra; secundo subiungit eadem Sapiencia eodem scemate: *Flores mei fructus honoris et honestatis*. Sapiencia autem predicta compendiosius procedit, dum flores facit fructus et econtra et sic de aliis partibus germinis spiritualis; flores autem predictae Sapiencie sub ratione qua flores sunt honorifici, sicut flores pulcrificant arborem de qua nascuntur; et secundum rationem qua sunt fructus virtutum sunt flores honestatis.

Wisdom the mother of fair love.

Tercio sequitur: *Ego mater pulcre dileccionis et timoris et agnitionis et sancte spei*, ubi fructificacio huius vitis secundum vitam contemplativam notatur, cum sit *mater pulcre dileccionis*, ut Moyses ostendit in lege veteri, qui loquebatur cum Domino ut amicus (ut patet Exod. XXXIII). Et sicut hec mater specialiter dilexit prophetas in veteri testamento, sic copiosius dilexit apostolos in lege gracie.

Distinction between fair and foul love.

Et nota distincionem inter dileccionem pulchram et dileccionem fedam. Dileccio quidem feda est qua terrena diligimus, cum feda sint seu tetra, et dileccio feda est qua lubrici diligunt feminas voluptuose propter appetitus carnales supplendos. Sed dileccio pulcra est qua diligitur Sapiencia increata vel quecunque sibi attinent, in quantum sunt flores sapiencie increate; ideo propter istam differenciam dicit vere quod est *mater pulcre dileccionis*, quia dileccionis caste et spiritualiter fructifere. Et ad conformem sensum dicitur quod est *mater timoris*, non servilis vel mundani quem *perfecta caritas foras mittit*, sed timore filialis qui est sanctus, permanens in eternum; et sic est duplex agnicio, scilicet supernaturalis affectione indebita non fedata et agnicio naturalis affectione indebita deturbata; de quali agnitione dicunt philosophi quod multa sunt que ex-

2. DE: in deest. 6. Codd.: sapit peccatum tamquam fetidum; E cor-
rexit virtutem tamquam odorem. 8. A: autem deest. 10. DE: et ce-
teris partibus. 11. D: quam flores. 15, 16. A: timoris agnitionis.
20. D: XXIII; ib. A: spiritualiter. 23. E in marg.: Differencia inter
dileccionem pulchram et fedam. 25. A: seu deest. 34. E: timor sanctus.
35. DE: in seculum seculi et. 37. deturbata; DE: dampnata.

33. I. Joh. IV, 18.

pedit homines non cognoscere, ymmo Deus si sic illa cognosceret in se vilesceat. Et isto modo dicit Yob quod *pepigit fedus cum oculis suis, ut non cogitaret quidem de virgine*. Sapiencia ergo increata est mater
5 *agnicionis pulchre et supernaturalis*, cum omnem talem noticiam influit in beatis. Et ex ista triplicitate pulchre infertur quod dicta Sapiencia est mater sancte vel firme spei beatitudinis possidende.

Quarto sequitur in commendacione huius Sapiencie: In Wisdom are
10 *In me omnis gracia vie et veritatis, in me omnis spes vite et virtutis*. Nam Joh. 1°, 14 dicitur de ipsa Sapiencia quod est *plena graciae et veritatis*. Et Joh. XIV°, 6 dicit eadem Sapiencia: *Ego sum via, veritas et vita*, ideo vere et pertinenter dicit ipsa Sapiencia quod in ea
15 *est omnis gracia vie* ad patriam, cum sit veritas dicenti coequata. Et per idem cum mediante ista Sapiencia incarnata dimittitur culpa commissa in Deum et per ipsam passam humanitus ut homo beatificetur in patria, signanter dicitur quod *in ea est omnis spes*
20 *vite in patria et veritatis* tam in via quam in patria, cum sit Dei virtus et Dei sapiencia; et sic est in verbo Dei *omnis gracia vie* in moribus et veritatis noscende in speculacionibus, et per ipsum ut mediatorem est *omnis spes* vite celestis recuperande et virtutis ex lapsu
25 perditae restituende, quia est Samaritanus semivivum sanans (ut patet Luce X^o).

Quinto dicit eadem Sapiencia: *Transite ad me omnes qui concupiscitis me et a generationibus meis implemini*. Wisdom the
Cum enim dicta Sapiencia sit veritas que est Deus,
30 ipsam naturaliter omnes homines concupiscunt, unde dampnati quodam appetitu insaciabili et languente cupiunt implicate verbum Dei. Cum autem ipsum sit immensum et ubique, patet quod ubique est via non irrecientibus se ipsos ad ipsam Sapienciam attingendum.
35 Vie autem predictae sunt scilicet cognicio et amor per quas debemus Sapienciam ipsam attingere. In ipsa autem

7. DE: Sapiencia deest. 15, 16. DE: primo dicenti. 22. DE: omnis omnia; ib. E in marg.: graciae vie et veritatis. 27. Transite ad me; hic sequitur in cod. E diffusum additamentum ad hunc sermonem non pertinens, quod incipit: *Officium sacerdotis. Et hinc credo quod reges et principes in penam peccati reciproci . . .* Explicit: *susceptorum afferre illius tanta stipendia copiosa*. Quae rectius in prima parte Sermonum habentur et invenies l. c. pag. 383, l. 19—385, l. 10. 36. E in marg.: Sapienciam que est Deus omnes homines concupiscunt.

3. Job. XXX, 1. 10. Eccli. XXIV, 25. 27. ib. 26.

est inclinativa pronitas, movens homines ad sui comprehensionem, cum Prov. VIII°, 4 dicitur: *Numquid non sapiencia clamitat et prudencia dat vocem suam? in summis excelsisque verticibus supra viam in mediis semitis stans, iuxta portam civitatis, in ipsis foribus loquitur, dicens: 5 O viri ad vos clamito etc.* Medium autem attingendi istum terminum est ut viator agnitionibus sapiencie impleatur. Nam quicquid vite cogitationis vel operis sonat in sapienciam sive prudenciam est generacio huius verbi, cum ipsum sit principium cuiuslibet creature nec 10 aliquid potest implere humanum animum nisi generacio huiusmodi et finaliter mater sua.

Sexto cum dicta Sapiencia sit sponsus ecclesie perpetua caritate amplectendus, narrantur eius condiciones tali amplexui pertinentes. *Spiritus, inquit, meus super 15 mel dulcis et hereditas mea super mel et favum.* Degustacio enim bonorum in patria est spiritualiter dulcis sicut mel est in lingua, et spiritus quo perpetuo inspirat interne est etiam dulcedinis infinite, hereditacio autem vel dotacio huius sponse infinitum excedit mel et 20 favum continens. Sufficiens ergo et desiderabilis est desponsacio tali sponso.

Rewards of
those who
receive
Wisdom.

Septimo et ultimo declarat dicta Sapiencia expressius quomodo se habet in patria quoad hominem ipsam finaliter comprehendentem. Et sunt sex circulares pro- 25 prietates istis comprehensoribus pertinentes: Primo quod sue bonitatis *memoria est eterna*, dum tamen memorie delectacionis mundane vel tristicie sunt solum momentanee intercise. Unde Joh. XVI°, 21 scribitur: *Cum mulier parit tristiciam habet, cum autem peperit iam 30 non meminit pressure propter gaudium, quia natus est homo in mundum.* Et evidencius labitur delectacio temporalis tam propter variacionem obiecti quam subiecti. Sed dicta Sapiencia vere dicit quod *memoria sua evo mensuratur, quia generacione seculorum est indeficiens. 35*

Their senses
are
spiritualized.

Et ex isto patet quod spiritualiter edentes ipsam Sapienciam et ipsam bibentes habent insaturabilem appetitum; semper enim saciantur sed numquam fatigabiliter saciantur; ideo dicit: *Qui edunt me adhuc esurient*

16. A: *et dulcis.* 20, 21. A: *et suum.* 29. A: *Joh. VI.* 31. AD: *propter gaudium deest.* 34. A: *Sapiencia deest.* 39. A: *saciantur.*

15. Eccli. XXIV, 27. 27. ib. 28. 39. ib. 29.

et qui bibunt me adhuc sicient. Nam gustus et tactus corporales in sacietatem spiritualem huiusmodi convertuntur | et quantum ad virtutem auditivam spiritualis alimonia perpetuo saciat intellectum. Et cum virtus
5 visiva sit quodammodo activa extramittendo spiritualiter virtutem ab oculo, et sic fit quodammodo spiritualis operatio, dicitur quod est delectabilis intuitio sine culpa. Qui, inquit, operantur in me, non peccabunt, quia nec in humanitate nec in divinitate Christi est in beatis medium
10 sic peccandi. Sive enim beatus sit Christo propinquior sive distancior, nichil sibi deficiet quod suum saciet appetitum.

Et finaliter quoad omnes vires anime dicit dicta Sapiencia quod *qui ipsam elucidant hic in via, vitam*
15 *eternam habebunt in patria*. Et hoc verbum movet multos ad studendum attentius fidem scripture et specialiter puncta que sonant in honorem domini Jesu Christi. *Ipse enim est scriptura que non potest solvi* (ut dicitur Joh. X^o, 35). Unde culpabiliter et stolide peccant viantes
20 qui student humanos codices hoc libro vite contemptibiliter derelicto.

Questio concernens istam epistolam est ista utrum incarnata Sapiencia sit pre omnibus honoranda, et patet ex fide scripture quod sic, intelligendo more scripture
25 omnia creata propter equivocacionem entitatis Dei et sue creature, et supponendo quod dicta Sapiencia sit eternaliter natura divina, licet per assumptionem hominis gratiosissimam sit eciam creatura. Et patet quod nec exhinc sit minus sed cumulacius honoranda.

30 Habita ergo veritate huius questionis videndum est fidelibus in quo consistit honoracio huius Sapiencie que quoad viatores maxime placet sibi. Nec dubium quin elucidacio legis antique et nove maxime placet Deo. Nam per eius declaracionem honor deificus qui
35 latia dicitur sibi specialiter reservatur. Ideo omne genus hominum debet summopere ad istam honorificenciam laborare et clerus specialiter ad elucidandum fidelibus istam fidem. Et hinc promittit ista Sapiencia quod *qui elucidant me vitam eternam habebunt*. Idem est

Incarnate Wisdom to be honoured above all else.

The greatest honour we can pay him is to make known his law.

1. A: sicient. 3. DE: auditivam nam. 8. A: ymmo non; ib. D: quia ne. 22. E in marg.: Questio. 28, 29. DE: quod exhinc non minus sed cumulacius sit. 34. E in marg.: Honor sapiencie. 35. A: latia; ib. DE: reservata; E correxit: reservatur. 39. DE: et qui; ib. A: eam vitam.

enim detegere et supereminenter defendere legem Christi et honorem suum singulariter defendere et servare. Nam per traditiones hominum a lege Domini declinantes variatur inclinacio ad Deum, et hinc tam in lege nova quam veteri tantum despiciuntur leges humane et pre-⁵ cipiuntur singulares inclinancie legi Dei.

Christ's law
obscured by
traditions.

Unde patres legis veteris usque ad traditiones pharisaicas ultra quantum nos facimus legem Domini semper singulariter honorarunt, et a tempore quo mixta vel preponderata est lex hominum infidelitatis heresis in-¹⁰ olevit, ut patet de statutis provincialibus, de legibus civilibus et specialiter de tradicionibus papalibus que omnia de quanto dissonant a lege Domini vel expresse contrariando vel ab eius observancia distrahendo sunt heretica et tela aranee Antichristi. Et hinc lex Christi¹⁵ in sua puritate servata foret copiosius elucidata, et per consequens omnes novitates legum talium vel regularum novorum ordinum forent ad Dei reverenciam semovende. Et moveret fidelem dictum evangelicum Joh. XX°, 31: *Hec autem scripta sunt ut credatis, quia Jesus est filius Dei et ut credentes vitam habeatis in nomine ipsius.* Alloquor autem adversarium huius fidei, querendo si credit quod tota Trinitas fecit istam legem scribi et doceri ut veritas eius credatur et a suis cultoribus vita perpetua habeatur. Et cum evangelium plane sic asserit,²⁵ patet adversarii infidelitas, si hoc negat. Cum ergo nullius tradicionis humane novitas attingit ad hunc finem sed potius retrahit, procurans commodum temporale, patet quod de tanto impedit elucidacionem sinceram Sapientie increate.³⁰

Christ's law for
his clergy.

Procedendo autem particularius pro declaracione istius sentencie, notaret fidelis duodecim leges testamenti duplicis que ostendunt quomodo clerus Christi viveret vitam pauperem instar sui. Nam per dotacionem cleri contra legem Christi tota die nomen Domini³⁵ originaliter blasfematur; originaliter dico, quia per blasphemiam ortam in clero pullulat hec infidelitas usque ad blasphemiam populi laicalis et perturbaciones periculosissime militancium oriuntur. Quod patet particu-

3. DE: Domini deest. 8. A: ultra — facimus deest; ib. DE: Dei; ib. A: semper deest; ib. E in marg.: *Studentes humanos libros peccant.* 13. DE: de quanto deest. 14. DE: vel in bonis observanciam subtrahendo. 19. E in marg.: *Regule novorum ordinum sunt semovende.* 22. DE: alloquitur. 36. D: Nota bene i. m. 36. DE: originaliter deest.

larius in ista crucis elevacione et diffusione bellica The crusade.
 contencione istorum duorum qui dicunt se esse papas
 vel immediatos Christi vicarios iam instante. Nec dubium
 quin radix istius malicie sit dimissio legis divine et
 5 nimia attencio ad observanciam eleccionis et tradicionis
 humane, et sic tota ista nequicia in falsitate patris
 mendacii radicatur.

Succevit enim cleri falsitas a tempore dotacionis Evils of
 vocando false ipsum excellenciozem qui plus per do- endowment.
 10 tacionem cesaream a Christi sorte vel ministerio elon-
 Fol. gatur. Clerus | enim secundum Jeronimum dicitur a
 309^b clerus quod est sors vel hereditas, quia de sorte vel
 hereditate Domini contentatur. Et qui aliam sortem vel
 possessionem acceperit inficit nomen cleri. Et patet
 15 quanta multitudo militancium, quid per agentes, quid
 per consencientes isto mendacio est infecta. Et illud est
 venenum quod per cautelas diaboli in Christi ecclesia
 est infusum. Nec dubium quin sit rete suum tocius dis-
 sensionis seminarium, cum nemo pro statu vel dignitate
 20 contenderet, si solum laborem et sollicitudinem in ipso
 more discipulorum Domini obtineret.

Ista ergo est pedica venenosa per quam diabolus It is the devil's
 capit pedes prelatorum ecclesie, ut plus affectent honores fetter.
 mundanos vel temporale commodum quam meritum
 25 patrie vel premium inde sequens. Quod patet ex hoc
 quod utrobique papa vel alio beneficiato pro statu vel
 lucro temporalium contendente et plene renunciante
 temporalibus in manum dominorum secularium, ubi
 secundum legem Domini debent esse, cessaret dissensio.
 30 Et tamen affectio venenosa huius prevaricacionis est
 tanta quod antequam istud facerent sinerent et pro-
 curarent quotlibet hominum perdi tam corpore quam
 anima in gehenna.

Nec dubium quin tales non sunt Christi vicarii sed The Popes are
 35 procuratores precipui Antichristi. Christus enim gratis Antichrists.
 se obtulit pro suis apostolis atque ecclesia: Si, inquit,
 me queritis, sinite hos abire Joh. XVIII°, 8. Sed Anti-
 christus pro defendenda dotacione contra legem Domini

1. D: diffusior. 8. E in marg.: Cleri falsitas quando succrevit.
 11. E in marg.: Clerus dicitur. 22. E in marg.: Pedica diaboli. 26. A:
 alio beatificato. 28. DE: manu. 30, 31. DE: est causa. 33. A: iehenna.
 37. D: Joh. XIV.

12. Cf. Trial. Suppl. cap. I, pag. 407, 408. 34. Cf. Wyclif,
 De Perfectione Statuum, Pol. Works 460.

procurat totam ecclesiam perdi. Nec dubium quin hoc factum repugnat expressius caritati, cum caritas non querens *que sua sunt* contra Apostolum non proponit commodum proprium bono publico et celesti. Si autem facit communitas contra infeccionem huius status, contra legem Domini sic defendit.

The devil's
indulgences.

Et considerando ulterius potes videre quomodo dyabolus ex innata versucia procedit in blasphemias ampliores, nam fingit mendaciter se potestative concedere inauditas indulgencias cuicunque volenti defendere partem suam ac si sine pena vel culpa statim mortuus ad celestia evolveret, quod tantum sonat implicite ac si diceretur: Concedo cuicunque qui voluerit partem diaboli defendere contra Christum quod carebit pena et culpa, quia causa Christi postponitur et causa Antichristi pro confirmanda ista dotacione blasphema tamquam maximum meritum ponderatur. Nam concedens tales indulgencias diffinit meritum esse magnum ut taxat premium. Sed de coaccione tali ad paupertatem Christi non recolitur et quomodocunque ypocrita iste alios falsos fines finxit sua intencio ita vadit. Non enim ignoramus versucias diaboli in hac parte quomodo Dei iusticia, non sinens amplius sine dirupcione ecclesie malignancium ita stare fecit ipsam acephalam, eius caput in duas partes diaboli dividendo, sed timens dyabolus de dissipacione huius nidi quem magis diligit inauditis cautelis et fictis mendaciis procurat quod ecclesia sua sic dissipata ad luciferinam fortitudinem reducatur. Cautela autem subtilissima a fratribus precipuis suis discipulis inventa stat in mendaci ficcione thesauri infiniti supererogati meriti ecclesie triumphantis quem Deus ponit in potestate distributiva cuiusque pape cesarii. Ideo illum thesaurum uterque papa propter imminens periculum largissime nunc exponit; et quia modicum valeret huius thesauri ficcio nisi fuerit pro temporalibus commutata, ideo docet dyabolus ipsum thesaurum seducendo populum pro belantibus atque pecuniam elargiri, et tam fallax commercium numquam ante in nostra ecclesia est inventum. Sophisticatur autem hec ficta potestas ex heretica in-

The fiction of
the treasury of
merit.

10. E in marg.: *Indulencie fides*. 19. A: *de deest*. 24. A: *ascefolam*. 25. DE: *diabolus a*. 28. E in marg.: *De quo conceduntur indulencie*.

3. I. Cor. XIII, 5.

telleccione evangelii, nam postquam (Matth. XVI°, 19) Christus singulariter dixerat Petro *quodcunque ligaveris super terram* etc. et Matth. XVIII°, 18 generaliter dicit cunctis: *Amen dico vobis, quecunque ligaveritis super terram* erunt ligata et in celis et *quecunque solveritis super terram* erunt soluta et in celo. Et Joh. XX°, 21—23 dicit Christus eisdem apostolis: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos; hec cum dixisset insufflavit et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta erunt vel sunt.* Cum ergo eterna Sapiencia non dixit ista illis apostolis sed quibuscunque eorum veris vicariis successoris, quia aliter periret regimen ecclesie ex negligencia Salvatoris, videtur quod Christus concessit eandem potestatem quibuscunque eorum veris vicariis et specialiter pape vicario sancti Petri.

False arguments in its favour.

Pro intellectu ergo huius evangelii concedi debet, primo quod dicta potestas concessa fuit generaliter veris Christi apostolis et quibuscunque eorum veris vicariis, et sicut non claret mihi quod fuit concessa Scariothi, eo quod ille prescitus fecit culpabiliter quidquid fecit, nec plus ad eius factum vel | rogatum correspondet factum in celo sive concessio quam si pica taliter operetur, sic certus sum ex fide quod nichil ad sacerdotes sequentes apostolos verba ista promissoria Salvatoris nisi sequantur apostolos in moribus. Unde Apostolus I Cor. XI°, 1 docet ipsos fideles quomodo debeant ipsum sequi: *Estote, inquit, imitatores mei sicut et ego Christi*, ac si diceret: De tanto debetis sequi me vel quemcunque alium christianum, de quanto ego sequor Christum in moribus et non ultra. Cum enim Petrus post missionem Spiritus Sancti fuit peccabilis (ut patet Gal. II°), et multo magis vocati eius vicarii plus postmodum a Christi regula declinantes, manifestum est quod precise de tanto debemus ipsos imitari vel eis credere de quanto ipsi sequuntur Christum in moribus et de quanto in ipsis loquitur dominus Jesus Christus. Vendicantes ergo hanc potestatem docerent in vita quod ipsi sunt sic veri apostolorum vicarii et ipsos in vita

The power of binding and loosing was only given to true followers of Christ.

Fol.
309^s

5, 6. A: et quecunque — celo deest. 8. A: sufflavit. 13, 14. DE: quia — Salvatoris deest. 19. A: Christi — veris deest. 20. DE: non deest; ib. DE: non fuerat. 24. DE: sed certus. 24, 25. A: sacerdotes vel. 27. D in marg. infer.: Errare videtur, quia potestas stat in bonis et in malis. 28. A: et deest. 36. A: quanto deest.

et in opere imitantes, et (ut creditur) eo ipso quo circa istud contenderent, a vera Christi vicaria deficerent.

Christ gave
Himself as our
example.

Unde ad imprimendum nobis istam sententiam pre-mittit Christus Joh. XX° hanc similitudinem: *Sicut misit me pater* etc., quasi diceret: Sicut ego qui sum uni-⁵ genitus Dei filius non sum missus in mundum ad seculariter dominandum, sic nec vos debetis degenerare taliter dominando, quia sic essetis apostate plus quam Judas. Oportet ergo quemcunque talem verum vicarium recipere insufflacionem Domini in virtute et specialiter¹⁰ in humilitate, quia aliter non est spiritus levis vel mulcens animos. Et per consequens deficiente virtute sequitur defectus moralis sequele, et allegata eleccione secundum tradiciones humanas non plus ex illis sequitur quod sic electi sunt veri Christi vicarii quam sequitur,¹⁵ si sic eliguntur habent Spiritum Sanctum vel sunt predestinati inerrabiles in ista imitacione vicaria; quod dyabolus non concedet.

The Pope
should be
judged by His
works.

Credamus ergo pape operibus, ut Christus edocet de se ipso (Joh. X^o), et non nudis fictis eleccionibus que²⁰ fidelibus non dant fidem; et ista sententia sedaret dissensionem potestatum et alias contenciones vanas iam in ecclesia volitantes. Ista autem sequela in opere ostenderetur per animosam defensionem legis Domini que est veritas evangelica, quia ad istum finem Deus pater²⁵ misit Christum in mundum. Si ergo prelati cesarii ultra alios tumore superbie sunt inflati, signum est evidens quod non sunt Christi discipuli, cum non sunt humilitate sufflati, sed filii dyaboli regis superbie.

Habita ergo hac disposicione, quoniam impossibile³⁰ est Christi vicarium contencione humana deducere, restat fundandum quod in concessione indulgencie non excedit limites quos Christus tradidit, ad quod requiritur revelacio quod Deus vitam illorum, quibus conceduntur tales indulgencie, habeat ita caram; quod cum sit Deo³⁵ tam secretum et sit tam periculosum in puncto hoc blasfemare, patet cum quanta diligencia notarent episcopi et singuli christiani ne in ista materia induant habitum Antichristi. Antichristus enim secundum fidem Apostoli II. Thessal. II°, 6 *extollitur super omne quod*⁴⁰

1. A: in deest. 5. A: sum deest. 7. DE: denegare. 10. DE: retinere.
12. A: deficienti; ib. E in marg.: De humana eleccione.
16. A: sic deest. 20. A: nudis et fictis. 35. DE: itaque caram.
36. DE: tam deest.

dicitur Deus, quod nullo alio modo posset facere (nec evidencius est nobis quod faciat) quam concedendo vel auctorizando non solum quod Deo est proprium sed etiam contra Deum.

- 5 Tales autem non solum Christum non elucidant sed
 veritati prime oppositi (quantum in ipsis est) ipsam
 obnubilant et deturpant. Nulla ergo maior blasfemia
 quam papam presumere se sic solvere vel ligare et
 tamen ex ignorantia ac defectu clavium tam potestatis
 10 quam sciencie apud Deum deficere. Apostoli autem non
 sunt ausi nisi habita revelacione secundum humilitatem
 vicariam sic solvere vel ligare. Ideo quantum ad auc-
 toritates evangelii est communis solucio atque catholica
 quod tunc solum ligat vel solvit, remittit vel retinet
 15 Christi vicarius peccatum hominis, quando conformat
 se capiti ecclesie triumphantis. Nec dubium fidelibus
 de hac fide, cum impossibile sit christianum hec facere
 nisi Deus prius faciat illud idem, et per consequens,
 papa vicarie faciente illud quod est citra fidem spera-
 20 bile a contrito papa, de tanto est conformis capiti
 ecclesie triumphantis. Oportet ergo hereticum discere
 consecuencias contra dyabolum quomodo non sequitur:
 Si quis dicit vel bullariter scribit quod sic solvit homi-
 nem vel ligat, concedit tales indulgencias, imponit ex-
 25 communicaciones huiusmodi vel censuras, ergo sic facit
 caput ecclesie triumphantis, quia tunc indubie foret
 papa inpeccabilis, et cum habet potestatem sic secula-
 riter vivendi ut cernimus, ipse papa extollitur supra
 humanitatem Christi ac eius divinitatem que sunt omne
 30 *quod dicitur Deus*. Qui ergo vult elucidare hanc sapien-
 Fol. ciam laboret viriliter contra istam blasphemiam. |

Blasphemies of
 the Pope.

SERMO XXI.

(Serm. Mixti VIII.)

Significavit Deus que oportet fieri cito. | Apocal. I^o, 1. St. John in the

- 35 Constat ex fide scripture cum pauca probabilitate pro-
 pinqua fidei quomodo Johannes Evangelista edidit librum

Revelation
 completed
 Scripture.

2. D: *quod concedendo*; ib. E: *quam deest*. 5. A: *Tales enim*.
 7. A: *obnubilant*. 8. A: *papa*. 9. A: *tam deest*. 12, 13. DE: *aucto-*
ritates omnium. 15. E in marg.: *Quando veraciter solvitur vel ligatur*.
 19, 20. A: *quod* — *papa deest*. 28. DE: *ut cernimus deest*; DE: *ne-*
cessario ipse. 30. A: *vult deest*. 31. A: *labore*. 34. Hic sermo nec
 non et sequens in codd. A, D, E, I, invenitur; A in marg.: *Sermo XXI*;
 D in marg.: *XVIII*; ib. E: *Magnificavit*.

34. Epistle for Michaelmas Day.

It is a prophecy
of what was to
befall the
Church up to
the day of
judgment.
The book
speaks of four
substances as
causes:

1. the divine
nature,
2. the assumed
manhood,
3. the angel,
4. John.

Apocalypsis (qui interpretatur revelacio) tamquam ultimum scripture sacre et sufficiens complementum. In quo notantur maiores eventus ecclesie a tempore ascensionis usque ad diem iudicii. Auctor autem istius libri indubie fuit Deus, licet quadam specialitate Christus cum eius humanitate Johanni paranimpho per angelum sensus istos propheticos revelavit; et sic stans liber iste sicut tetragonus sine vituperio quatuor substancias tamquam quatuor causas innuit, scilicet naturam divinam que est prima substancia increata, et illa est finis cuiuslibet rei producte ad extra. Secunda substancia est humanitas assumpta tamquam causa efficiens sensum istum propheticum et revelans. Tercia causa tamquam formalis est substancia angeli ordinate revelans Johanni eventus futuros ecclesie secundum formam quam Deus sibi dignabatur revelare. Quarta vero causa tamquam materialis est substancia Johannis tamquam istam successivam impressionem prophetica[m] intelligens et subiectans. Ideo dicitur principium huius libri *Apocalypsis Jesu Christi quam dedit illi Deus palam facere servis suis* 10 *que oportet fieri cito et significavit mittens per angelum suum servo suo Johanni*. Dicit ergo quod Deus magister optimus *significavit* humanitati Christi tamquam dictanti et angelo tamquam instrumentaliter exhibenti *servo suo fidei Johanni que oportet fieri cito*, quia cum mille anni 25 *sint isti auctori tamquam dies hesterna que preterii*, patet quod omnes eventus futuri usque ad diem iudicii sunt *cito*, quia immediate noticie deitatis, et cum oportet ipsa fieri, patet eorum necessitas ex determinatione eterna auctoris invariabilis et infrustrabilis, et omnia ista 30 redderent discipulum huius libri docilem et attentum.

Perhibuit autem Johannes fidele testimonium divinitatis (ut patet Joh. I^o) per decem conclusiones quas compendiose et seriose applicat *Verbo Dei*; perhibet etiam Johannes fidele testimonium humanitatis Verbi in hiis 35 *quecunque vidit* ad mentem vel oculum explicite vel implicate, quantum est necessarium ecclesie militanti, ut

6. DE: cum ce (sic) humanitate. 8. E in marg.: Quatuor cause secundum quatuor substancias tanguntur. 16. DEI: dignabitur. 17. A: totam istam. 25. E in marg.: Cito. 26. I: tamquam deest. 30. A: innarrabilis; ib. E: inscustrabilis. 32. AD: fidele deest; ib. E in marg.: Testimonium Johannis; ib. DE: deitatis; I: deest. 33. I: et patet. 36. A: que vidit. 37. I: vel quantum.

19. Apoc. I, 1.

25. Psalm. LXXXIX, 4.

32. Ap. I, 2.

patet in processu evangelii consequentis ex textu illo
fuit homo missus a Deo usque ad finem libri.

- Et quia premium allicit ad laborem, ideo premittit
Johannes: *Beatus qui legit et audit verba prophetie huius*
5 *et servat ea que in ea scripta sunt, tempus enim prope*
est; ubi patet mercedis immensitas, quia beatitudo tam
magistro huius doctrine quam discipulo est promissa.
Magister notatur per hoc quod legit, discipulus per hoc
quod audit; et quia modicum est legere vel audire nisi
10 *servacio in opere sit secuta, ideo tercio signanter dici-*
tur et servat ea que in ea scripta sunt. In prophetia
quidem Johannis scripta sunt passiones tribulacionum
pro nomine Christi que usque ad diem iudicii sunt
venture. Ille autem servat ista obprobria atque penalia
15 qui equanimitet et hilariter in caritate ipsa sustinet
pro nomine Jesu Christi. Et moveret ad ipsa sustinen-
dum quod tempus finalis iudicii est tam prope, tanta
necessitas istorum eventuum est futura et merces istius
sufferencie tam immensa; cum enim tempus finalis
20 iudicii sit tam prope, sequitur quod totum tempus
medians sit modicum et in comparacione ad perpetui-
tatem beatitudinis quasi instans. Quis ergo attente con-
siderans ista tria tribulaciones tam momentaneas non
delectabiliter sustineret?
- 25 Unde sequitur in textu: *Johannes septem ecclesiis que*
sunt in Asia. Gracia vobis et pax ab eo qui est et qui
erat et qui venturus est. Ubi patet subsalutacio Johannis
toti illi populo cui scribit; nam per septem ecclesias
que sunt in Asia minori signatur universitas ecclesie
30 militantis, quia secundum Gregorium Omelia XXVII^a
septenario figuratur universitas numerati. Et patet quo-
modo ista prophetia in generalitate excellit prophetias
veteris testamenti. Non enim singulariter prophetat uni
tribui vel uni genti pro tempore modico citra diem
35 iudicii, sed generaliter usque ad illum diem toti

Rewards
promised to
teacher and
pupil who keep
the word.

The seven
churches of
Asia signify the
whole Church
militant.

1. I: excessu; ib. ADE: consequenter; ib. DEI: a textu. 4. I: pro-
phete. 7. A: huius sentencie. 10. DE: tercio deest. 11. I: sunt deest.
13, 14. DE: quo usque . . . venturi. 15. ADE: que equanimitet; ib. DE:
in caritate deest. 17. DEI: sit tam prope. 17-20. DE: tanta — prope
deest. 20. I: totum deest. 22. I: igitur; ib. A: attendente. 25. I:
Johannis. 28. DE: cui subdit. 31. E in marg.: Septem ecclesie.

2. Joh. I, 6. 4. Ap. I, 3. 25. ib. 4. 30. S. Gregorii
Præfatio in librum Job, cap. VIII: Hinc est quod in Johannis
Apocalypsi per septem ecclesiarum numerum universalis ecclesia
designatur. Opp. tom. I, pag. 15. Cf. ib. pagg. 93, 733, 1150, 1593.

ecclesie militanti. Et cum *caritas non querit que sua sunt* sed utilitatem communis preponderat, satis innuitur caritas Johannis quam in hoc Christus adeo dilatavit. Unde imprecatur eis *graciam* in presenti ad digne merendum beatitudinem *et pacem* complendam in futuro, 5 cum mentis | tranquillitas erit in beatitudine sine sensuali rebellione perpetuo stabilita et melior imprecacio 310

Connexion of
grace and
peace.

personae salutantis non posset populo adaptari. Gracia autem non deficit hic in via sed proficit et pacem perpetuam introducit; nec pax primo incipit in patria 10 sed cum gracia in via incipit incompleta. Et sic simul crescunt gracia et pax; gracia tamquam pacem efficiens et in patria consumatur. Tangit autem Johannes causam efficientem et finalem huius gracie imprecate, cum subdit: *Ab eo qui est et qui erat et qui venturus est*; ubi 15 videtur quod duplex natura Christi mira subtilitate exprimitur, eius divinitas per primum verbum *ab eo qui est*, cum Exod. III°, 13 scribitur: *Qui est misit me ad vos*. In eternitate enim non est successio, cum secundum Boethium *eternitas sit interminabilis vite possessio* 20 *tota simul*. Ideo signanter dicit Christus Joh. VIII°, 58: *Antequam Abraham fieret ego sum*. Per hoc autem quod subditur *qui erat* notatur natura Christi corporea et tribulacio quam ipse passus est, et per consequens graciosa exemplacio ad tribulaciones pro tempore modico 25 paciendum; ideo Johannes XX°, 21 signanter loquitur suis discipulis: *Pax vobis, sicut misit me pater et ego mitto vos*. Nam per multas tribulaciones oportet intrare in gloriam.

3. Who is to
come, His spirit
and His bliss
as man.

Sed tercio simul exprimuntur Christi substantia tercia 30 (scilicet spiritus) et eius beatitudo completa quam habet humanitus, cum subditur: *Ab eo qui venturus est*. Nam beatitudo consummata ecclesie expectatur pro isto tempore preterito imperfecto, sed pro tempore futuro quo Christus est venturus in die iudicii, fideliter expectatur. 35 Et sic patet humilitas Johannis qui non pompat se dare graciam vel beatitudinem ex infinito thesauro quem

2. E: *sed ad*. 11, 12. A: *in via* — *gracia* deest. 16. ADE: *ex natura*. 17. I: *et per*; ib. DE: *verbum* deest. 18. A: *misit* twice. 20. A: *Boicium*. 23. DE: *subdit*. 24. DE: *ipse* deest. 26. A: *ideo* deest. 28. I: *mitto vos in mundum*. 30. I: *exprimitur*. 34. A: *imperfecto erat*; DE: *imperfecio erat*; I: *in perfecto et sic erat*. 36. DEI: *hic patet*.

1. I. Cor. XIII, 5. 20. Boethii consol. phil. V, pros. 6, pag. 258 (ed. Lugd. Bat. 1671). Cf. Trial., pag. 79.

habet ad venaliter ecclesie dispensandum, sed fideliter attribuit istam gratiam et pacem a Christo capite ecclesie expectandam. Ipse enim meruit istum thesaurum singulariter et capitaliter sue ecclesie dispertiri, cum
 5 Psalm. CIX^o, 7 scribitur: *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput*. Torrens autem que est aqua veniens ex nivibus liquefactis signat mystice tribulationes quas ex frigescencia caritatis Christus in se et membris suis caritative patitur hic in via. Si ergo papa
 10 saciatus voluptate temporalium non sic bibit de torrente in via, quis titulus sibi ad taliter supererogata merita inperciendum? Nam Christus propterea exaltatur in patria super omnem ecclesiam tamquam caput. Unde patet quod presumpcio paparum qui dicunt se esse
 15 immediate Christi vicarios est plena blasphemia, ut prophetatur Apocalypsis.

Et sequitur: *Et a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, et a Jesu Christo qui est testis fidelis, qui est primogenitus mortuorum et princeps regum terre*.
 20 Septem autem spiritus intelliguntur universitas angelorum, qui parate assistunt ante Dominum ad eius beneplacitum effectualiter exequendum.

Et tercio fit ista gracia et pax a Jesu Christo humanitus, qui est factus in novissimis temporibus, quia in
 25 principio septime etatis seculi, et sic universitas creature et homo specialiter qui est ultima factura Dei in sexto die est facta circulus infinitus. Et sic quadratura circuli ab ista infinita sapiencia iam est scita. Fit autem ista gracia et pax a Jesu Christo divinitus auctoritative, sicut sine huius repugnancia fit a tota Trinitate; secundo
 30 fit instrumentaliter per ministerium spirituum beatorum. Nam si fratres nostri beati *dabunt mensuram bonam etc. in sinum nostrum* (ut dicitur Luce VI°, 38), multo magis vel a pari celestes spiritus possunt ministerialiter accidere
 35 nobis premium dare. Sed tercio dat Jesus Christus nobis pacem et gratiam secundum suam humanitatem et passionem, ideo signanter ponitur post angelos

The seven spirits are the whole body of angels.

Grace and peace are given

1. by Christ's divinity,
 2. by the ministry of the angels,

3. by Christ's humanity.

1, 2. A: *sed fideliter* — Christo deest. 2, 3. DE: *ecclesie* deest.
 4. DE: *capaciter*; 1: *capitaliter*. 5. A: *IXC*; 1: *CVIII*; ib. A: *bibit*.
 7. DE: *nubibus*; ib. E in marg.: *Torrens*. 10. DE: *biberit*. 11, 12. ADE:
merita percipiendum. 18. DEI: *Christo* deest. 20. E in marg.: *Septem*
Spiritus. 23. DE: *gracia et deest*. 24. 1: *sanctus in*. 29. 1: *a* deest;
 E in marg.: *Pax a Jesu Christo*. 32. DE: *Nam et*. 33. Codd.: *Luce VII*.

17. Ap. I, 4, 5. 26. Cf. Sermones I, 236.

qui in primo die temporis sunt creati. Christus autem, circulus consummans utramque beatitudinem hominis, cum predestinat eternaliter atque divinitus fideles quibus voluit beatitudinem promereri, cum autem sit veritas in abstracto, est testis fidelis nature duplicis, secundum suam humanitatem, testificans actus suos eternos secundum eius divinitatem et complens humanitus in fine temporum cuncta media per que voluit paciendi redimere membra sua; ideo est testis efficacissimus secundum corpus et animam testificans Trinitati satisfactionem hominis per se ipsum. Sicut enim est primogenitus mortuorum, hoc est, spiritualiter genitus secundum suam humanitatem, sic principatur secundum suam humanitatem super singulos reges terre, hoc est, cunctos predestinatos, qui tamquam membra sua sunt reges in patria, et sic est causaliter genitus humanitus super singulos alios predestinatos ad patriam. Nam intercedente morte sua tam meritoria vivificati sunt spiritualiter singuli fratres sui, non intelligendo quod Christus unquam fuit spiritualiter mortuus sed quod fuit corporaliter mortuus humanitus, et mediante illa morte simpla vivificavit alios etiam spiritus mortuos per peccatum. Et sic secundum illum gradum status beatitudinis hominum mortuorum fuit *primogenitus* ad sensum expositum, et sic primo temporaliter intravit celum in corpore et primo temporaliter surrexit corporaliter homo secundum utramque naturam beatus. Quamvis enim multa corpora sanctorum ante resurrectionem Christi surrexerant efficaciam mortis sue testancia (ut patet Matthei XXVII°, 52), tamen non docetur ex evangelio, quod illa corpora tunc ad vitam surrexerant. Sed consonum videtur quod ille anime sanctorum coniuncte sunt illis corporibus ut motrices, et sic licet fuerunt veri testes mortis ac resurrectionis dominice, non tamen videtur mihi consonum quod ex illa testificatione passi fuerunt mesticiam, ex hoc quod erant bis mortui vel anime desinences sua corpora informare, cum anime tunc non fuerant unite ut forme sed tamquam motrices

Christ a faithful witness.

The kings of the earth are the predestinate.

How Christ was the firstborn of the dead.

How the bodies of saints rose at the crucifixion.

Fol. 310^b

6. E in marg.: *Jesus Christus testis fidelis.* 7. A: *eis divinitatem.*
 13. DE: *principaliter.* 14, 15. DEI: *cunctos alios.* 15. A: *sunt* deest.
 18. A: *tam* deest. 20, 21. DE: *sed quod — humanitus* deest. 21. A: *mediavit morte.* 29. I: *efficaciam;* ib. DE: *mortis* deest; ib. *sue;* ADI: *Christi.* 30. I: *Matthei XXVII* deest. 33. A: *fuerunt* deest.
 34. ADE: *tamen* deest.

ex limitato officio consolate. Quomodo ergo morerentur homines vel producerentur ex isto officio, si anime tunc solum unite fuerant illis corporibus ut motrices?

Unde sequitur in textu epistole, quod *dilexit nos et*
5 lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo et fecit nos
regnum et sacerdotes Deo et Patri suo, ipsi gloria et
imperium in secula seculorum. Amen. In quibus verbis
 primo premittitur Verbi Dei eterna dileccio et secundo
 adiungitur effectualis et temporalis dileccionis eius fruc-
 10 tificacio, cum in caritate perpetua et eterna dilexit
 nos et attraxit nos miserans pro tempore oportuno,
 sic quod impossibile est hominem salvari nisi sit lotus
 in sanguine Jesu Christi. Nec sunt audiendi sophiste
 qui incarcerant verba de presenti, dicentes quod nichil
 15 est nisi illud quod est in hoc instanti; nam omne quod
 fuit vel erit est, quia aliter impossibile foret quod tem-
 pus aliquod esset prope. Ideo Christus pro tempore
 effusionis sui sanguinis lavat cunctos salvandos preteritos
 et futuros, non autem pro tempore adequato effusioni
 20 illius sanguinis, sed pro magno tempore totam imitacio-
 nem huiusmodi complectente. Sanguis enim Christi
 secundum esse suum spirituale est istius nature quod
 penetrat usque ad essenciam spiritus ipsum mundificans
 a peccato originali et actuali quomodocunque contra-
 25 hitur, dum tamen peccatum illud non ex induratione
 in Spiritum Sanctum sit commissum. Et illa affinitas
 contrahitur ex gracia et gratitudine fratris nostri. Per
 istam autem locionem sumus complete facti regnum
 quod est ecclesia triumphans. Et cum in patria damus
 30 reciproce sacra dona, patet quod in patria sine distinc-
 tione sexuum sumus singuli sacerdotes. Episcopus autem
 nos consecrans et excedens nostros episcopos est epi-
 scopus animarum et sacerdos in eternum; qui ascribit
 omnes suos regnicolas ad offerendum perpetuo se ipsos
 35 hostias Trinitati et ad docendum caritate obiectiva con-
 cives suos legem sacram, que per deitatem perpetuo
 est edocta; illi ergo episcopo fuit *gloria et imperium*,

The Word's
 love and its
 fruit.

1, 2. A: *consolate* — *officio* deest. 2. A: *sed anime*. 8, 9. DE: *dileccio* — *dileccionis eius* deest. 13. I: *Christi Jesu nostri*. 16. DE: *est* twice. 21. E in marg.: *Efficacia sanguinis Christi*. 24, 25. DE: *concluditur*. 29. I: *est* *accidencia* (?) *trinitati*; ib. ADE: *triumphanti*; E correxit: *triumphans*. 32, 33. A: *spiritus animarum*. 34. A: *ipsas*. 35. I: *caritative*; DE: *caritate obediencia*.

cum sit simul rex et imperator et sacerdos sanctissimus sive papa.

Blasphemy of
papal
indulgences.

Circa hanc epistolam dubitatur utrum sapit blasphemiam papam sic bullative concedere absolucionem a pena et culpa et cetera spiritualia carismata quorum concessio est propria deitati; et videtur mihi quod sic, quia sine excepcione persone prescite dicit se absolvere quemlibet talem sibi in illo quod appetit complacentem, et sepe sunt multi tales quos Deo non placet sic absolvere. Ergo sepe in talibus absolucionibus contrariatur beneplacito Dei sui. Sepe quidem non placet Deo movere illam personam ad contricionem cui tamen papa concedit talem indulgenciam.

Similiter, papa multis talibus concedit indulgencias qui ex sibi dubio sunt presciti, et Deus nulli tali concedit indulgencias tales, ergo pape extolluntur in talibus supra Christum.

They are
granted for acts
contrary to the
divine
commands.

Similiter, requiritur ad talem concessionem discretam papam habere noticiam quod Deus ad tantum approbat tale factum, sed papa caret tali noticia tam ex revelatione quam ex fide, quam tercio ex rationis deductione. Quid ergo moveret papam tam presumptive concedere quod Deus ex sibi dubio non concedit vel vendere quod non placet Deo reddere? revera evidencius posset papa movere homines ad purgandum latrinas vel faciendum quodcunque opus corporale quod sibi placuerit quam absolvere quemcunque a pena et culpa qui iuvat ad restituendum sibi cesaream dignitatem, quia hoc directe contrariatur ordinacioni divine in Christo et suis apostolis et cuicunque vero successori eorum.

Fol.
310^e

The pope
claims what is
proper to God.

Similiter, nichil est magis proprium Deo quam donare vel remittere iniuriam sibi factam, sed sic facit papa in concessione talis indulgencie. Ergo concedit in talibus quod est Deo proprium, nam nullus secularis dominus vel homo alius potest concedere alteri quod

3. DEI in marg.: *Dubium*. 4. I in marg.: *Questio de absolucione a pena et a culpa*; ib. D in marg.: *Indulgentie pape*; ib. DE: *bullantem*; ib. DE: *absolucione* deest. 5. DE: *a culpa*. 14. E in marg.: 2. 18. E in marg.: 3. *Nota*. 20. D: *tale factum* twice. 21. DE: *ex* deest. 23. I: *excedere*. 27. DE: *placuit*; ib. DE: *quemcunque* deest. 28. DE: *restitutionem*. 32. A: *Deum*; ib. E in marg.: 4.

6. Quae hic sequuntur, in opere Johannis Hus 'Adversus indulgencias papales, sive de Cruciata pape Johannis XXIII' verbotenus inveniuntur (Opp. tom. I, fol. 182^b—183^a). 32. ib. fol. 183^a.

remittat vicarie iniuriam sibi factam, nisi ille dominus vel homo prius sic fecerit; ergo multo magis Deus non potest concedere pape vicariam potestatem sic condonare Dei iniuriam, nisi Deus antea sic condonet. Et
5 confirmatur ex hoc quod illam condonacionem oportet esse Dei volicionem et per consequens eternam quam Deus non potest communicare creature sue. Qua ergo fronte presumeret Antichristus quod condonat Dei iniuriam nisi hoc Deus expresse sibi preceperit? et tunc
10 diceret quod Deus sic condonat vel remittit. Cum enim papa in talibus indulgenciis errare poterit, nec debet capi ut fides nec ut sperandum neque ut probabile. Quod si papa pretendit se dare tales indulgencias propter causam quam limitat, tunc necesse est quod Deus hoc
15 approbet, quia tunc papa posset ad votum Dei flectere voluntatem plus quam aliqua creatura posset variare voluntatem alterius secundum quod papa suam variarit voluntatem. Sed quid incredibilius aut blasphemius hominem super se assumere? Posset ergo papa dicere
20 de illo quod scit esse meritorium de Dei beneplacito, quod si istud compleveris, Deus tibi retribuet secundum quod sibi placuerit, sed ad quantam mensuram Deus reservat sibi noticiam.

Et quantum ad ficciones fratrum in ista materia quod
25 Deus ordinat papas dispensatores ad votum omnium supererogatorum meritorum sanctorum in patria, que cum sunt infinita, papa potest dispensare de illis ad libitum, cum hoc tamen quod thesaurus remaneat infinitus. Ista autem infundabilis fratrum ficticia est plena
30 stulticia, primo quia nulla sunt merita beatorum in patria, cum omnia merita sua in via sunt versa in premia. Quomodo ergo capit Deus vel eius vicarius ipsa merita donans cuicumque papa voluerit ipsa dare?

Secundo patet quod nec merita nec premia beatorum
35 in patria sunt istius nature quod possunt rapi ab illis et imprimi in mentibus viatorum, quia sive sint substantie sive accidentia non possunt sic migrare de subiecto in subiectum. Et si papa non transmutat ista premia in viantes sed facit quod Deus acceptat illa ad

Friars' fictions.

The blessed have no merit; all their merits in life are turned into rewards.

Neither merits nor rewards of the blessed are transferable.

5. E in marg.: *Confirmacio*. 6. A: *volucionem*. 8. Hus: *presumeret papa*. 9. DE: *concesserit sive preceperit*. 10. DE: *cum ergo*. 19. A: *Possit debet*. 24. E in marg.: *De ficionibus fratrum*. 28. A: *hoc deest*. 29. E in marg.: *De ficionibus fratrum*. 30. E in marg.: *Proposicio, 1*. 34. E in marg.: 2. 36. D: *interpreti*. 36, 37. A: *sive sunt substantia*. 38. A: *transmittat*; D: *transmutet*; E: *transmitet* (sic).

meritum, quare non potest papa sic facere cum hoc quod suis inſitoribus nichil donet?

All merits are rewarded.

Tercio patet quod omnia talia merita beatorum in patria sunt ad ultimum premiata; quomodo ergo potest Dei iusticia rapere merita ista vel premia et donare 5 indignis viatoribus qui non taliter meruerunt?

The reward of merit is bliss, so the Pope can give bliss in this life.

Quarto videtur, cum dicta premia sint beatitudines solum in anima subiectande, quod papa potest beatificare homines hic in via. Sed licet papa permissive approbet ipsum vocari patrem beatissimum, cum nec fides nec 10 ratio illud dicat, stultus tamen foret elargiendo aliis has mercedes, nisi partem earum posset tam faciliter in anima propria accipere sibi ipsi, sicut quilibet papa foret fatuus et careret caritate, si aliquis secum contemporaneus sit dampnatus; cuilibet enim tali posset 15

He is wanting in charity if he does not make all men blessed.

faciliter talia carismata impertiri. Quid ergo obesset nisi invidia quod cuilibet vianti vel in purgatorio non retribueret tale donum, ymmo quemlibet hominem in infinitum beatificaret, cum faciliter illud posset? Thesaurus enim infinitus potest cum tali prudencia dispartiri 20 quod infinitis personis potest dari de illo infinita multitudo, cum hoc quod remaneat infinitum, et cum nemo potest perdere talem mercedem cum sit beatitudo, quilibet foret humanitati Christi equaliter premiatus. Sed quid stulcius, cum papa docet fieri elemosinas pro 25 defunctis? et vel est invidus, avare distribuendo de illo thesauro infinito, vel superfluous et contrarius sibi ipsi.

This is the worst and most groundless of heresies.

Inter omnes igitur hereses surdas in ecclesia hec est stulcior, infundabilior atque blasphemior. Non diffiniamus ergo hominem cuius predestinationem non no- 30 scimus esse tam beatum in patria, cum Deo sit proprium scire talia, nec habemus evidenciam quin in isto infundabiliter papa loquitur sicut pica. Quomodo queso talis thesaurarius indigeret post mortem tali thesauro 31° in purgatorio aut quomodo privaretur tali officio? Aut 35 ergo omnes apostoli vel pape forent tales thesaurarii et multi sibi ipsis et aliis in casibus multis contrarii, vel aliter Deo est proprium talia premia sine sollicitudine ex sua magnificencia dispertiri. Cum ergo papa

3. E in marg.: 3. 6. A: que non. 7. E in marg.: 4; ib. DE: quod dicta premia sunt; ib. DE: beatitudinis. 9. A: sed deest; ib. DE: approbat. 10. A: sanctissimum. 12. A: facillime. 14. DE: predestinatus vel fatuus. 17. DE: licet in purgatorio. 18. A: in deest. 27. DE: infinito deest. 28. surdas; 1: ergo fictas; ib. D in marg.: fictas, 31. 1: beatam. 37. 1: multi sunt.

non habet potestatem sic distribuere istos celestes thesauros, nisi Christo placuerit et cuilibet pape vel sancto in celis, quomodo faceret ipse evidens viatori quod tota celestis milicia hoc approbat, cum nec sit ratio nec
5 bulla ad hoc sufficiens? Sic ergo sunt pastores in lupos, vulpes et canes diabolice transformati, quia si essent pastores ovium iuvarent oves suas in pascuis virentibus scripturarum, defenderent ipsas a talibus hereticis et lupis rapacibus et oves fedatas talibus heresibus ex-
10 purgarent. Sed mercenarii sunt (ut dicitur Joh. X^o, 12, 13) non pastores. Et ideo cum sint presciti, non habent oves proprias neque quicquam. Ideo dicit Christus quod sunt mercenarii quorum non sunt oves.

Nec valet in ista materia sophisticacio Antichristi:
15 Dicit enim quod excipiuntur presciti et viri qui non sunt contriti vel dispositi ad recipiendum hanc indulgenciam, quam tam largiflue papa donat. Revera hec responsio vere innuit quod nulli datur absolutio nisi illi quem Deus eternaliter predestinavit ad beatitudinem
20 taliter premiari. Sed numquid papa propter causam tam reprobam hoc concedit? Si ergo subintellecta ista condicione papa concedit has indulgencias, posset et concedere subintellecta consimili condicione que nichil ponit nisi naturam divinam quemlibet esse Deum. Si
25 ergo secundum doctrinam beati Jacobi nichil futurum nostrorum operum debemus asserere, quantumcunque fuerint in nostra libera potestate, nisi subintellecta vel expressa condicione si Deus voluerit, multo magis de illis divinis et secretis Dei concessionibus de quibus
30 papa non habet evidenciam taliter blasphemandi. Per hoc enim Antichristus extollitur, populus in fide seducitur et pecunia pauperum symoniace exhauritur.

Nec valet secunda sophisticacio qua Antichristus dicit se non intendere quod Christi vicarius ad tale dominium
35 cesareum contra legem Domini extollatur, sed pocius intendere quod libere et quiete regat ecclesiam Christi et Antichristus Dei et ecclesie adversarius deprimatur. Sic enim fingit symoniacus pangens cum homine mag-

Antichrist puts in the plea that indulgences are only for the contrite.

Such a condition makes them idle and should be plainly expressed.

Other sophistries of Antichrist as to simony.

5. I: cum ergo. 7. AE: minarent; D: inviant. 8. DE: ipsos.
12. D in marg.: Nota. 14. valet; A: videlicet. 17. I: quantam.
22. DEI: et deest. 25. DEI: futuri. 31. A: enim deest; ib A: populus
deest. 33. E in marg.: Sophisticacio secunda; ib. DE: Antichristi Anti-
christus. 34. Codd.: Christus vicarius.

num precium quod non dabit sibi tale beneficium ecclesiasticum. Fingit (inquam) quod sub talibus verbis non intendit emere tale beneficium, sed pro compleciónē veritatis pacti gratis misericordia vult exequi inde sequens. Sic enim servabitur fidelitas in utroque in talibus antichristivis sophisticacionibus, Deus non decipitur, cum novit fraudulentas decepções, antequam sint a talibus reprobis machinate; Deus ergo scit quid talis reprobis principaliter vel communiter intenderit. Unde certum est, sive principaliter sive contrarie intendat explicite vel implicite quod est contra voluntatem et ordinacionem divinam, peccat graviter. Et sic cum intendit resuscitare antichristivum decretum contra Christi pauperiem, manifestum est quod peccat in isto sicut populus ad hoc iuvans. Blasphemia igitur est Deo homini odibilis quod propter compleciónem istius peccati tanta indulgencia sit concessa.

SERMO XXII.

(Serm Mixti IX.)

Ecce ego Johannes vidi angelum ascendentem ab ortu solis. Apoc. VII°, 2.

Scripture may have many senses.

Aliqua in ista epistola capienda sunt ut fides, ut est sensus historicus, ut quod Johannes vidit visione imaginaria huiusmodi visionem. Sed quid visio illa signat allegorice capimus probabili coniectura. Cum enim Apocalypsis ista Johannis significat notabiles eventus ecclesie a tempore ascensionis Christi usque ad diem iudicii, probabiliter estimatur quod Sanctus Spiritus intenderat istum sensum. Si autem alium sensum cum hoc intenderat non repugnat, cum mos sit Dei verba sua multiplici sensu fructifero gravidare. Dicitur ergo probabiliter quod ista epistola alludit persecucionī ecclesie que sub istis principibus est secuta.

This epistle alludes to the persecution of the early church.

Narrat enim ecclesiastica historia libro IX° quod Diocleciano et Maximiano deponentibus insignia successerunt Galerius et Constancius. Galerius autem instituit Severum in Italia et Maximianum in Oriente. Constancius

4. 5. A: pacti — fidelitas deest. 4. misericordia; D incerta lectio: mia sive mitti; E: mitti; I: inniti seu inviti. 6. I: antichristianis.
11. A: quia est. 15. A: ergo. 16. I: quod deest. 17. EI: concessa etc.
18. A in marg.: Sermo XXII; D in marg.: XIX. 29. A: dum alium.

18. Epistle for All Saints' day. 34. Cf. Eulogium Hist. I, 337.

vero generavit ex Helena Constantinum qui mortuo patre
 Fol. 311. tunc quatuor persecutores ecclesie scilicet Maximianus |
 in Oriente, Severus in Italia, Maxencius Rome et Licinius
 5 Alexandrie in Egipto. Et hii sunt quatuor angeli stantes
 sub quatuor partes terre subiecte Romano imperio
 impediens flatum predicationis. De quo Cant. IV°, 16:
Surge aquilo, et veni Auster, et perfla ortum meum. Per
terram autem intelliguntur christiani terrenis affecti,
 10 *per mare tribulati persecucionibus tyrannicis et per*
arborem quieti fructificantes. Omnes enim isti indigent
flatu predicationis. Et ita Constantinus fuit ascendens
ab Anglia, in qua fuit ortus sol iusticie per fidem, ut
 15 *patet in Helena, Albano et multis eis similibus. Iste*
autem Constantinus repressit istorum quatuor hereti-
corum maliciam.

The four angels
are four
persecuting
emperors.

The angel who
ascended from
the sunrising
is Constantine.

Et patet literalis constructio textus prophetici, quo-
 modo Evangelista vidit angelum, hoc est, personam
 missam a Deo, ut Constantinum qui ascendit ab ortu
 20 solis, hoc est, ab illo situ habitabilis, in quo Deus
 ordinavit tam solem iusticie quam lumen gracie, sciencie
 scripture fidelibus exoriri. Multi enim fuerunt et erunt
 doctores in Anglia ecclesiam occidentalem tamquam sol
 irradians illustrantes. Iste autem imperator Constantinus
 25 habuit cum matre sua Helena *signum crucis*; nam
 veniens Romam nondum baptizatus vidit signum crucis
 inibi rutilantis et angelos astantes et dicentes quod hoc
 signo vinceret Maxencium inibi tyrannizantem; quod et
 factum est. Et hinc fecit crucem depingi in vexillis
 30 militaribus, quod usque hodie perseverat. Et tres tiran-
 nos alios conformiter superavit; ideo dicit textus quod
clamavit valide quatuor angelis, id est istis quatuor
 tyrannis qui quoad communem profectum ecclesie a
 Deo erant missi. *Illis autem quatuor datum est a Deo*
 35 *nocere terre*, id est terrenis deditis, *et mari*, hoc est
 persecucionibus tribulatis, et arboribus, hoc est quiete

Constantine's
vision.

2. AI: Lucinum; DE: Lucinium. 4. I: Severius; ib. E in marg.:
 Quatuor persecutores ecclesie; ib. A: Luxinus; DEI: Lucinus. 5. A: Ale-
 xandrine. 10. A: tribulationes tyrannice. 12. E in marg.: Constan-
 tinus ortus. 13. I: solis. 15. D in marg. inf.: Hic Constantinum vocat
 angelum in scriptura prophetatum; alibi enim reprobatur et dampnat ut
 dyabolum. 20. I: habitabili. 21. I: gracie deest. 27. E: edicenter.
 28. A: quod deest. 31. ADE: clamavit valde. 33. I: qui ad.
 35. A: terre id est deest; I: nocere in terrenis.

14. Cf. Bedae, Hist. eccl. gentis Anglorum, I, 7. 25, 32
 to 35. Apoc. VII, 3.

fructificantibus, quoad usque angeli boni signent servos Dei cruce Christi in frontibus animorum, hoc est, in supremis potenciis intellectus. Quando enim fideles habent impressam fidem Christi quod tribulationes cedent eis ex passione voluntaria ad profectum, tunc 5 est tempus quod sint ab inimicis ecclesie persecuti. Et sic isto imperatore baptizato a Silvestro ex cautela dyaboli et permissione Dei dotata est ecclesia; in qua dotacione *licet multiplicavit gentem, non tamen magnificavit leticiam*; licet illud malum occasionaliter ex divina 10 gracia cessit quibusdam a bonum meriti.

The 144,000 are the church of the predestined.

Numerus autem signatorum hac cruce spiritali signatus est per *centum quadraginta quatuor millia filiorum Israel*. Nam ad Rom. II°, 28, 29 dicit Apostolus: *Non enim qui in manifesto, iudeus est: neque que in manifesto, 15 est in carne circumcisio, sed qui in abscondito iudeus est; et circumcisio cordis in spiritu non litera*. Et sic potest christianorum universitas in duodecim *tribubus Israel* contineri, hoc est, in duodecim modis christianorum, cum Christus sit vir videns Deum et dyaboli supplantator. 20

Correspondence between the tribes and the parts of the Church.

Et conformiter potest fieri interpretacio duodecim nominum istarum tribuum ad signandum mystice partes duodecim ecclesie militantis. Et in signum huius sensus mystici non Ruben primogenitus sed Judas de quo Christus descenderat preponitur. Tribus autem Dan (de qua 25 dicitur Antichristum nasci et sic parum proficere ad augendum numerum beatorum) dimittitur, et tribus Joseph loco tribus Dan accipitur, sicut loco Scarioth Mathias eligitur. Nam duodecim apostoli pro tempore legis gracie sunt figurative duodecim patriarche, et sic duodenarius 30 qui est numerus resultans ex duobus senariis signat complete duodecimam partem ecclesie, que ex merito corporis et anime est salvata. Et numerus collectus ex centum quadraginta quatuor millibus qui ex duodecies duodecim millibus est resultans, signat universitatem 35 salvatorum usque ad illud tempus in lege gracie. Et signanter numeratur sic iste numerus salvatorum, quia abhinc usque ad dominationem Antichristi numerus filiorum Dei rarius est inventus, sic quod ecclesia potest

9. I: *multiplicat*. 15. DE: *neque qui*. 17. DE: *circumcisis*.
31. D: *resultans* deest. 36. I: *salvator*. 38. I: *ad* deest.

9. Isaiac IX, 3. 12. Apoc. VII, 4. 23. ib. 5-8.

illud dicere Isaie XXXVIII°, 17: *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.*

Post hec vidit Johannes turbam magnam martyrum The martyrs.
qui in duabus prioribus persecucionibus ecclesie, scilicet
5 in timore nocturno et in sagitta volante in tenebris
beatitudinem meruerunt. Illi autem martyres dicuntur
innumerabiles propter difficultatem distincte numeracionis
eorum, et ex omni genere gentium vel tribuum collecti
sunt tales martyres. Illi autem stant ante thronum Dei
10 tam corpore quam anima pro suo tempore et ante
resurreccionem finalem secundum esse suum possibile
propinquum existencie actuali. Stant autem in spiritu
in quo est tota eorum personalitas nunc et semper.
Stola autem eorum alba significat perseverantem suam
Fol. 31^b mundiciam usque ad finem vite | virtute gracie pre-
destinationis, et videtur clarius et textui consonancius
referre amiccionem ad illam turbam innumerabilem quam
ad Christum: Palme autem in manibus eorum signant
20 suam victoriam post laborem fructificantem in beati-
tudine. Signa autem perfecte victorie sunt in martiribus
iam beatis, quia opera eorum testantur quod non restat
eis pugna ulterius, sicut restat quantumlibet sancto hic
in via.

Et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro
25 sedenti super thronum et agno; nam beati qui in Domino
moriuntur laudant Deum tam secundum divinitatem
quam secundum humanitatem laudacione perpetua se-
cundum rationem qua insidet martyribus et confessori-
bus tamquam throno.

30 Et omnes angeli stabant, parati ad exequendum man-
datum Dei in ecclesia militante. Illi (inquam) stant in
circuitu throni Christi qui sunt homines iam beati, et
quatuor animalia possunt intelligi quatuor evangeliste
quorum doctrinam inhauserant hic in via. Seniores
35 autem possunt intelligi patriarche legis veteris ex quo-
rum dictis evangeliste tempore legis gracie suam sen-
tenciam confirmarunt. Et ceciderunt in conspectu throni
in facies suas, confitentes humiliter quod quicquid in

1. DE: XXXIV. 12. A: proprium quando existencie. 14. DEI: signat.
17. I: quam deest. 18. A: ad deest; ib. D: signat. 20. I: autem
scilicet perfecte victorie que. 25. I: throno. 27. A: laudabile.
32. DEI: Christi deest; ib. AE: qui sunt deest; D: qui est; ib. A: hominis.
36. DE: evangelico.

1. Ap. VII, 9. 5. Ps. XC, 5. 24. ib. 10. 30. ib. 11.

via meruerant fuit ex speciali virtute et gracia huius agni ac si Deus opus proprium coronaret.

Amen autem in proposito est veritatis indicium confirmate. Laudes autem septemplex figurant indubie ministerium nobis absconditum, ita ut *benedicció* significet eternitatem dicere Dei ad intra quo proponit eternaliter benedicere creaturis; *claritas* autem signat gloriosam ordinationem divinam, qua clara ordinatione eterna ordinat ita esse. Nam in omnibus istis ordinationibus relucet tercio *sapiencia* infinita. Ideo nimirum necesse est quod graciaryum accio ebulliat ex Dei fabrica in effectu; *honor* autem latrerie et yperdulie perpetuus debet tribui isti agno, et cum sit media persona in divinis, que est Dei *virtus* et Dei *sapiencia*, in cuius virtute et fortitudine cuncta eius membra sua faciunt facta sua, sibi tribuitur tam *virtus* quam *fortitudo* in secula seculorum.

God's hatred of idleness.

Et ex istis patet quantum Deus qui est *sapiencia* *omnibus mobilibus mobilior* ocium odit. Nam in paradiso pro statu innocencie homines Dei fabricam custodirent (ut patet Gen. II°), in statu vero lapsus homines tamquam boni Christi milites sub pena dampnationis perpetue laborarent, et tercio beati in statu beatitudinis non habent requiem die vel nocte laudantes opificem et Dominum se salvantem. Quantum autem degenerant viatores qui voluptuose affectant ocium, Dei officium dimittentes, sunt enim extra statum innocencie, extra statum beatitudinis ac eciam viatoris. Et sic tercia persecucio ecclesie et quarta que consistunt in *negocio perambulante in tenebris* et *incursu ac demonio meridiano* sunt maxime periculose et magis filios ecclesie a beatitudine retrahunt; nam tempore istarum persecucionum rarerent intrant beatitudinem et spissim penetrant tartara viatores; cuius causa est, quia legi et ordinationi Christi nimium adversantur. Ideo necesse est quod lex nobis adversaria sic in via tradat nos tortoribus condemnandos.

Is the Pope leader of Christ's army?

Cum christianus exercitus sit cuneus bellans contra dyabolum, dubitatur de ordine et circumstanciis huius

1. DE: *meruerint*. 5. E in marg.: *Benedicció*. 7. *creaturis*; D corr. in *creaturas*; ib. 1: *significat*; ib. E in marg.: *Claritas*. 14-16. A: *et Dei — virtus* deest. 15. 1: *eius faciunt*. 16. ADE: *tam* deest. 18. E in marg.: *Deus odit ocium*. 31. 1: *retrahentes*. 37. DE in marg.: *Dubium*.

5 et seqq. Ap. VII, 12. 17. Sap. VII, 24. 29. Ps. XC, 6.

exercitus; supposita autem veritate dicti in hoc dubio implicati videtur quod papa sit dux huius exercitus, quia proximus Dei vicarius et gerens direccius vicem Christi. Sed hoc videtur mirabile, cum dux huius exercitus debet esse inter mortales maxime virtuosus, sicut dyabolus est maxime viciosus. Nam maxime strenuus in sciencia theologica et virtute debet ducere istum exercitum, quia aliter faceret ipsum retrocedere et culpabiliter deperire.

10 Sed cum non sit in potestate cardinalium vel hominum eligendum talem facere vel eligere, videtur quod episcopus sic nominatus non sit regulariter papa ecclesie militantis. Tunc enim foret plus strenuus in pugna spirituali et omnium virtutum genere plus armatus. Ille enim quicumque fuerit est Deo plus acceptus et Deo propinquior in virtute. Et iuxta descriptionem nominis patet non equivocantibus quod huiusmodi foret papa. Error ergo in eleccione ducis talis exercitus causaret maiorem errorem in pugna atque victoria consequente. Hic videtur mihi quod proprium est Deo talem ducem eligere, sicut proprium est Deo talem virtuosum instituere sive cognoscere pre aliis, et per consequens, cum non debet esse eleccio nisi de cognito, videtur quod solum Dei est talem eligere. Si autem humana presumpcio cadat super illum quem Deus eligit (quod raro evenit), tunc homo eligens stulte et presumptive promulgat quem Deus prius elegerat. Unde verecundaretur Antichristus de istis arguciis: Christus elegit duodecim apostolos, sicut fideles eligunt sibi Deum, ergo per idem homines sic eligerent sibi ducem spiritualem. Christus enim fuit divinitus sapiencia Dei patris, ad cuius omniscienciam viantes non possunt
Fol. 311^r attingere et fuit humanitus continue videns in verbo quid et qualiter est agendum. Verificet ergo presumptor blasphemus istorum alterum de se ipso vel habeat revelacionis scintillam et promulget tunc eleccionem divinam.

Et quantum ad hoc quod fideles Deum eligunt sit elector tam certus quod suus electus sit tam virtuosus et habilis ut spiritualiter proferatur, sicut est certus

Men cannot choose a pope rightly, since they do not know who is best qualified.

The choice of a true pope rests with God alone.

We do not know what men really are.

5. DE: *morales*. 10. DE: *in parte*. 15. I: *Iste enim*. 17. A: *patet quod non*. 18. A: *ergo* deest. 20. E in marg.: *Responsio*. 22-24. A: *et per — Dei* deest. 26, 27. A: *presumpcione*. 28. I: *istis argumentis*. 29. DE: *tempore* (t*) *apostolos*; 1b. E in marg.: *Argumenti Antichristi*. 40. ADE: *ut* deest; 1b. DE: *preferatur*.

Therefore the
apostles chose
by lot.

The Church
would be better
without
prelacies.

It is idle to
reserve the
powers of the
Church to a
single leader.

quod Deus est a nobis eligibilis, et procedat ad electionem sibi incognitam. Sed Deus qui dat gratiam et cognoscit omnem predestinationem ac generaliter quid et qualiter homo aget, ipse vendicat sibi soli illam noticiam. Sicut ergo super predestinatione vel alio 5 omnino nobis incognito non cadit nostra electio, sic nec super aliquo nobis eque incognito. Et hec ratio quare apostoli sortem mittentes super duos discipulos electionem divino iudicio commiserunt (ut patet Act. I^o). Electio autem humana potest esse super rebus sensibilibus et ita super fortitudine ac valitudine corporali, sed super rebus omnino insensibilibus atque incognitis cuiusmodi sunt virtutes non video quomodo illi cui non fit revelacio licet sic eligere; apostoli autem habentes revelacionem elegerunt pontifices et ceteros officarios 15 ecclesie, vel verius electionem Dei absconditam promulgarunt, sed limitatis officiariis in clero ad dominia secularia et honores mundanos, postposita pugna spirituali secundum virtutes, procedit mundus ad electiones huiusmodi clericorum, nesciens indubie utrum bene vel 20 male elegerit; et talis electio est stulta, sicut eius radix ordinacioni Dei contraria est infecta. Ideo bene esset ecclesie si, postposita omni maiori parte huiusmodi quoad mundum, homines in officio tali spirituali secundum legem evangelicam laborarent. Nam facta contencione 25 huiusmodi inter apostolos (ut patet Matth. XVIII° et XX°, Marci IX°, Luce IX° et XXII° et Joh. X^o) Christus sedavit contencionem et exclusit electionem per hoc quod humilior et servitivor est in tali officio preponendus; faciant ergo ministri Christi humilior et 30 attentius ministerium secundum quod Deus eis dedit et de prelacia huiusmodi non contendant.

Et patet quod vanum est sic talia opera ecclesie uni preposito singulariter reservare. Sic enim non fecerunt apostoli nec consonat legi Dei; et ista electionis cecitas 35 secundum beneplacitum dyaboli perturbat ecclesiam, cum non pugnat spiritualiter sicut fecerunt apostoli, sed contendit circa honorem vel lucrum mundanum instar dyaboli. Nec doleat fidelis theologus quod traditiones humane de prelatorum electionibus cassarentur, 40

4. DE: sibi deest; ib. I: istam. 6, 7. A: non cadit — incognito deest.
7. D in marg.: Electio prelatorum. 10. E in marg.: Electio humana.
11. DE: ita deest. 13. DE: modi deest. 21. A: est radix. 23. E: modi
deest. 27. A: atque XX; ib. ADE: IX et; Joh. X deest. 29. I: ser-
vivor. 36. DEI: placitum. 37. D: pugnant.

quia tam electiones quam ministeria huiusmodi pre-
latorum sunt perversa. Ideo utile esset ecclesie quod
in isto ad ordinationem Domini sit reducta. Et sic
breviter totum papale officium est venenosum; deberet
5 enim habere purum officium pastorale et tamquam
miles precipuus in acie spiritualis pugne virtuose pre-
cedere et posteris ut faciant similiter exemplare. Sic
enim fecit Christus in humilitate et passione et non in
seculari dignitate vel ditacione. Et hec ratio quare
10 prelati versi sunt in lupos et capitaneus eorum sit
dyabolus vita ac opere Antichristus. Christus enim dicit
Joh. X^o, 11 tamquam passionem inseparabilem boni
pastoris quod *bonus pastor dat animam suam pro ovibus
suis*; Antichristus autem directe e contrario pro anima
15 sua contemptibili, ymmo pro sua mundana excellencia
perdit de ovibus multa millia animarum. Numquid talis
est communicacio Antichristi? Patet quod est stulta ac
dyabolica commutans pro meliori ac Deo plus eligibili
longe deterius et Deo odibilis in partem ecclesie mili-
20 tantis. Quomodo ergo proficeret ecclesia commercio
talis ducis? Revera attendendo ad vitas et officia pre-
latorum, patet quod omnia mutantur in contrarium
officii et vite apostolorum. Illi enim pugnarunt spiritua-
liter contra dyabolum atque mundum, nostri autem
25 episcopi pugnant corporaliter et occulte spiritualiter
pro parte dyaboli atque mundi.

Colorant autem quod postposito militari exercitu
qui potestative debet defendere clerum Christi ipsis
magis pertinet everso ordine sic pugnare; primo quia
30 Divinitas dicit Deuteronomii XXXII°, 39, 41: *Ego oc-
cidam et ego vivere faciam, percuciam et ego sanabo, et
si acuero ut fulgurit iudicium meum et arripuerim iudicium
manus mee, reddam ulcionem hostibus meis*. Secundo
quia tempore Machabeorum gloriosa victoria Judeorum
35 capitaliter sacerdotibus est commissa; et tercio quia
quidam pape et episcopi iuxta cronicas sic strenue
bellaverunt; quare ergo non hodie bellarent nostri epi-
scopi, quibus Deus dedit animum, naturalem fortitu-
dinem et dispositiones alias ad bellandum? Talia sunt

The papal office
is poisonous
and the Pope
Antichrist.

Our bishops'
arguments for
going to fight;
1. God's words
in Deuteronomy.

2. The example
of the
Maccabees.

3. That of popes
and bishops in
old time.

4, 5. A: est — officium deest. 4. I: venenum debet. 6. ADE: vir-
tuose deest. 10. I: prelati deest. 11. I: et vita. 20. I: ecclesie.
27. I: quod deest. 30. E in marg.: Color pro bellis prelatorum.
32, 33. Rectius: arripuerit iudicium manus mea. 32. E in marg.: 1.
33. E: me; ib. E in marg.: 2. 35. E in marg.: 3. 38. I: Deus deest;
ib. D in marg. inf.: Contra bella sacerdotum.

multa mardosa argumenta dyaboli in quibus exemplacio Christi postponitur ut indigna et exemplacio dyaboli preponitur ut sequenda.

Answers:
1. To slay thus
is reserved to
God.

Ad primum patet quod sic occidere vel pugnare est proprium deitati, sicut Deus in Egipto pugnavit pro 5 Israel miraculose Egipcios submergendo; quod ergo argumentum exemplans ex isto | quod prelati ecclesie sic pugnarent? Quamvis enim Antichristus *extollitur super omne quod dicitur Deus*, tamen vindicat illud quod competit homini quam illud quod proprium est deitati; false 10 tamen indubie secundum dyabolica commenta mendacii.

Fol.
311^a

2. Fighting was
allowed to
priests under
the old law;
now we must
imitate Christ.

Ad secundum dicitur quod sacerdotibus de lege veteri fuit licitum sic pugnare; pugna tamen ab illis accepta capitaliter fuit ad occisionem Domini terminata et ab- hinc ad Christum incipientem novum sacerdocium fue- 15 runt humilitas et paciencia inchoata. Et mirabile videtur quod dimissa imitatione Christi a nostris sacerdotibus imitacio Machabeorum superbiorum mundanos honores sapiencium caperetur; hoc enim sapit expressam ydo- latriam et prevaricacionem tocius decalogi, cum relicta 20 ac despecta imitatione Christi Dei et hominis proponitur ac preponderatur imitacio superbi et peccabilis sacerdotis.

3. If popes and
bishops fought
they did
wickedly.

Quantum ad tercium dicitur quod suppositis istis apocriphis de bellis paparum et episcoporum sapiunt omnia illa non excusacionem sed accusacionem apo- 25 statarum in peccatis. Nam de papa quodam narrat cronica Martini post multa bella mortuo et cadavere suo in ecclesia voluntatem Domini expectante ac vento turbinis in nocte versus partem aquilonarem ecclesiam infringente evidens est quod dyabolus cadaver quod 30 sibi servierat sic rapuit ad infernum. Et breviter cum non ex fide scripture patet quod est licitum sacerdotibus sic pugnare sed plane oppositum, patet quod nec cronica nec fallax illusio per vocata miracula potest

2. A: *Christi* — *exemplacio* deest; ib. DE: *postponitur* deest. 4. E in marg.: *Solutio*. 5. A: *dominati*. 6. A: *Egipcios* deest. 7. I: *exemplaris*. 9, 10. D: *consecuit*. 10. E in marg.: 1. 11. DE: *diabolica argumenta*; I: *dialectica*. 12. E in marg.: 2. 17. A: *imitacione* — *sacerdotibus* deest. 22. I: *peccantis*. 23. E in marg.: 3. 23, 24. A: *istis ypocrisis*. 24. E: *de bullis*. 25. I: *omnia ista*. 26. ADE: *quem narrat*. 28. DE: *voluntate Dei*. 39. DE: *mirabilia*.

8. II. Thess. II, 4. 26. In chronica Martini (MM. Germ. SS. XXII, pag. 433) haec de Gregorio VI, ad annum 1048 narratur: Cumque mortuo eo sic factum esset, turbo divinitus veniens portas ecclesie firmatas non solum aperuit, sed etiam cum magno fragore usque ad parietem deportavit.

ostendere quod licet sacerdotibus sic pugnare. Sed attendendo ad occupationes, ad ditaciones et vitas nostrorum prelatorum evidenter apparet quod relicta imitatione et lege Christi sunt magis horrendi apostate 5 quam fuerunt sacerdotes veteris testamenti.

Quomodo rogo vel qualiter sapit conversacio vel factum papale imitationem Christi in moribus aut edificationem Christi ecclesie secundum regulas caritatis? Evidens ergo est quod in penam peccati Deus dedit 10 prelatis dispositiones huiusmodi sed perversas ad dyabolo serviendum, et perturbavit dyabolus sic electiones humanas ad talia membra sua suo servicio coaptandum; et sic abusu naturalium datorum eis a Deo sunt gravius condemnandi, cum Psalmista non ligatus tali sacer- 15 dicio dicit Deo: *Fortitudinem meam ad te custodiam*. Bona ergo nature data a Deo debent sacerdotes expendere in sacerdotis ministerio et non pompaticè in ministerio militari. Et in signum huius nequicie sacerdotes insolentiores et nequiores apostate sunt ad ex- 20 cucionem istius vocate indulgencie congregati.

God has given these dispositions to prelates in punishment for sin.

SERMO XXIII.

Hora est iam nos de sompno surgere Roman. XIII°, 11.

Ecclesia facit hodie mencionem de adventu Christi. Est autem triplex adventus sicut descensus Christi 25 notabilis: primus quo venit humanitus in carnem, secundus quo venit per gratiam in mentem, et tercius quo venit ad finale iudicium; et isti tres se habent per ordinem. Nam nisi Christus veniret in carnem ad redimendum genus humanum, nunquam venisset in 30 mentem illustrando per gratiam animas prevaricatorum. Patet ex hoc quod aliter totum genus humanum fuisset dampnatum; nam Deus ex sua iusticia pro omni iniuria

Christ's triple advent:
1. into flesh,
2. into man's mind,
3. to judgment.

2. I: *occupationem*. 4. A: *ex lege*; ib. I: *horrende*. 10. A: *modi* deest. 14. I: *preterea non ligatus*. 20. DI: *congregati* etc. 22. Hic sermo et sermones seqq. usque ad L, in codd. A, B, G, H habentur; ib. A in marg.: *Sermo XXII*; D in marg.: *Constat omnibus quod iste Wycleff quadraginta sermones istos scribens fuit alius a se ipso hic quam alibi, ut apparet legenti, quia demptis paucissimis pene in omnibus hiis scriptis sequitur ecclesiam in fide et ritibus et modo loquendi catholico*; ib. A: *nos deest*. 25, 26, 27. *quo*; H: *quomodo*. 26. DG: *et deest*. 28. Codd.: *carne*. 31. *quod aliter*; A: *qualiter*; ib. A: *totum* deest.

15. Psalm. I, VIII, 10. 21. Epistle for first Sunday in Advent. „Sermons XXIII—LXII (XL Sermones de Tempore) are evidently the same with the Sermones XL compositi dum stetit in scholis” of the Catalogues. Cf. Shirley, A Catalogue, pag. 14, 58, 65.

Only Christ
could satisfy
God's justice.

facta in hominem vel in ipsum exigit iusticie comple-
mentum, et per consequens exigit satisfaccionem pro
prevaricatione primorum parentum. Nichil enim pure
creatura potuit satisfacere, ideo relinquitur quod creator
fiat creatura. Et hec est immensa misericordia qua 5
iudex et dominus voluit fieri servus ut redimat inimicos.
Maior patet ex hoc quod servus delinquens erga dominum
non potest sibi satisfacere solum solvendo debitum ante
delictum. Sed omnis pure homo tenebatur Deo quantum
potuit reddere de servicio, licet non fuisset prevaricacio, 10
igitur supposita prevaricatione non superfuit, unde
huiusmodi homo potuit pro delicto superaddito emen-
dare. Nam non est michi satisfaccio si debitor meus in
viginti libris prius frangit caput meum et consequenter
solum dat michi antiquum debitum; multo magis igitur 15
primi parentes subtrahentes de servicio quod in statu
innocencie debuerunt post prevaricationem non suffe-
cerant Deo satisfacere pro antiquo debito et novo delicto.

The existence
of just men
under the old
law does not
prove that
Christ's
incarnation
was needless.

Sed obicitur quod Abel, Noe, Job et multi patres
veteris testamenti erant iusti, ut patet ex testimonio 20
scripture, sed non potuerunt iustificari sine adventu
verbi Dei per gratiam in mentes eorum; ergo licet
Christus nunquam fuisset incarnatus, potuit filius talis
prevaricationis fuisse iustificatus.

Responsio: Evidencia deficit in sequela, nam eadem 25
est fides patrum veteris et novi testamenti, quia utrique
credunt quod Christus tempore suo incarnatur | et Fol.
patitur, redimendo genus humanum; et sic passio, 312^a
mors et resurreccio que antiquis patribus est futura
est nobis preterita. Et sicut virtus meriti Christi se 30
extendit usque ad finem mundi post eius complecionem,
sic virtus eiusdem meriti se extendit usque ad principium
mundi ante eius implecionem; et nisi sic esset, nunquam
fuisset persona humani generis post prevaricationem
primi hominis iusta moraliter sive salva. Et istam 35
sententiam detexit Andreas Egee de crucis misterio
quintuplici racione.

2. G: *pro* deest. 3. AH: *enim* deest. 5. H: *hoc*. 6. H: *servus* deest.
9. H: *delictum debitum*. 11. A: *igitur* — *prevaricatione* deest; ib. H: *ergo*.
12. ADG: *homo* deest. 14. ADG: *libris* deest; ib. DGH: *frangat*; ib. ADG:
libris post. 15. DG: *antiqui*; G: *antiqui presentes*. 17, 18. A: *suffecerunt*.
10. DG in marg.: *Nota*. 20. A: *ex* deest. 22. DG: *igitur*. 23. H: *talis*
deest. 26. AD: *parentum veteris*. 29. AH: *et* deest. 30. DG: *in nobis*.

36. Cf. De Fundacione Sectarum, Pol. Works, pag. 69, l. 1.
St. Andrew's expositions of the mystery of the cross will be found
in the lessons for St. Andrew's Day. Sarum Breviary III, 6.

Secundus vero adventus est necessarius ad finale iudicium, quia nunquam daretur pars iudicii pro iustis Matthæi XXV°, 34: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi*, nisi iustificati fuerint prius illapsu verbi vite. Nec tunc fuisset finale iudicium sed dampnatio perpetua in morte cuiuslibet peccatoris.

Isti autem tres adventus innuuntur in evangelio hodierno Matthæi XXI°, ubi Salvator dicitur ascendisse
10 *asinam et pullum eius* versus Jerusalem; quod signat ad sensum allegoricum quod assumpsit naturam humanam ex Judeis et gentibus ad construendum ecclesiam. Nam Ruth Moabitis fuit de genere Christi iuxta vaticinium Ysaie XVI, 1: *Emitte agnum Domine dominatorem terra*
15 *de petra deserti ad montem filie Syon*. Et habuit correspondenter discipulos scilicet patriarchas et prophetas illum adventum Domini prenunciantes. Ad sensum vero tropologicum signat quod tam Judei (signati per *asinam*) quam gentes (signate per *pullum eius*) sunt
20 per adventum Christi animum illustrantis incorporandi in ecclesia, quod signant *duo discipuli* ad literam missi ad Jerusalem, sicut patriarche et prophete primum adventum precesserant. Et quoad tertium adventum omnes salvandi Judei et gentes preteriti et futuri dicunt:
25 *Benedictus qui venit in nomine Domini* per Enoch et Helyam conversi. Expositio autem particularis patet alibi.

The three advents are implied in the Gospel for the day.

Sed dubitatur quare Christus tam sollempniter nunc venit ad Jerusalem dicto modo. Cuius triplex signatur ratio, prima ad exemplandum ecclesiasticis humilitatem.
30 Exemplar enim oportet docere pedites et ascensores quomodo se habebunt. Cogitemus ergo quod rex regum qui nunquam ante vel post fuit nisi pedester tunc sine sella non equum bellicosum sed rudem asinam ascendit. Per hoc enim datur ecclesiasticis exemplum quod non
35 ascendant sumptuosos palefidos, non consumant bona ecclesie cum sellis, strepis aut frenis deauratis vel antelis vel postelis de sericis. Sic enim dicitur quod

Reasons for Christ's solemn entry into Jerusalem.

1. As an example of humility to priests.

1. D in marg.: 2. 5. DGH: *pro via illapsi*; H: *elapsu*. 9. DGH: *hodie*; ib. H: *ubi* deest. 12. A: *ecclesiam* deest. 13. DG: *Ruth IV Moabitis*; ib. D: *degenere fuit de genere*. 14. D: *Ysaie XVI* deest; ib. H: *agnum* deest. 17. H: *istum adventum*; ib. ADG: *Domini* deest. 21. A: *duo* deest. 22. A: *ad* deest. 23. D: *precesserunt ex*. 27. D: *dubitaretur*; ib. DG in marg.: *Nota*. 31. DG: *igitur*. 32. DG: *ante* deest. 34. D: *emendatur*. 35. D: *falsefredos*; G: *falefredos*; ib. DGH: *bonum*. 36. A: *strepitis*.

10. Matth. XXI, 5. 21. ib. 1. 25. ib. 9.

cardinales figurantes Christi discipulos equitant in cassum per spacium quantumlibet parvum cum ascendentibus monstruosis, quorum omnium oppositum est hic exemplatum.

2. To shew
Christ's
dominion. His
godhead and
manhood both
shown.

Secunda ratio est ad ostendendum Christi dominium 5 et modum eius. Per hoc enim quod docet discipulos suos dicere: *Si quis aliquid eis dixerit, dicite quia Dominus hiis opus habet, et confestim dimittet*, quod et impletum est, docetur Christi divinitas atque humanitas. Divinitas quia solus Deus est dominus incontracte, quia dominus 10 omnium, ut patet ex regula doctorum quando dominus ponitur per se in scriptura. Et per hoc quod habuit opus illis, docetur eius humanitas. Sola enim creatura indiget creatura et sic non venit regnare civiliter.

3. To fulfil
prophecy.

Tercia ratio ad implendam prophetiam Zacharie IX°, 9: 15 *Dicite filie Syon: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum filium subiugalis*. Unde Joh. XII°, 16: *Hoc non cognoverunt discipuli eius primo sed quando glorificatus est Jesus, tunc cognoverunt quod scriptura fuit hec de eo*. Ordinavit enim Sapiencia Dei 20 patris quod ista veccio denotaret Christi adventum in carnem sumptam ex Judeis et gentibus, ut patet de Raab et Ruth gentilibus tamquam pullis asine et Judeis ut stolidis ignorantibus salutare, deformibus peccatis quibus peccarunt in Messiam, et tardis ad credendum 25 usque ad finem mundi supportantibus onera legis.

Two disciples
were sent to
signify the
active and
contemplative
servants of
Christ.

Quod autem Christus misit *duos discipulos* hoc videtur posse notare generaliter duas maneries discipulorum Christi, scilicet activos et contemplativos qui in Christi causa contra eius adversarios debent fideliter laborare. 30 Quod autem Jerusalem murata vocatur *castellum contra apostolos*, figurat quod incole huius ville scilicet summi pontifices, pharisei, saducei et scribe sunt contra veritatem evangelicam, et sic contra Christi discipulos ipsam veritatem fideliter predicantes. Et sic notatur per illud 35 verbum allegorice quod iste quatuor secte non cessant usque hodie agere contra Christum. Et quod Christus misit hos duos in istud castellum contra ipsos, notatur

5. DG in marg.: *Secunda*. 7. ADG: *suos* deest; ib. ADG: *quis quid*; ib. AH: *dicerent*. 14. H: *indiget creatore*. 15. DG in marg.: *Tercia*. 18. A: *eius* deest. 19. *Jesus*; D: *Christus*. 20. A: *quod hec scripta sunt de eo*. 21. *veccio*; ADG: *uncio*. 23. H: *secundo Ruth*. 31. D in marg.: *Nota*. 34. H: *Christi* deest. 38. H: *contra* deest.

Fol.
312^b quod iste due maneries hominum debent viriliter | agere
ad sensum tropologicum ex auctoritate Domini contra
istos. Et quod isti duo discipuli secure et fideliter
evaserunt, nota ad sensum anagogicum quomodo beati
5 in patria de istis hostibus sunt securi.

Secundo ordinavit dicta Sapiencia istam veccionem
figurare secundum Christi adventum in animas conver-
sorum Judeorum et gencium tamquam *asinam et pullum*,
que gentes solute sunt a vinculis peccatorum auctori-
10 tate Christi, ut Deus eis insedeat mediantibus virtutibus
et legibus Christi tamquam vestimentis. Et tercio duo
discipuli Enoch et Helias versus finem mundi tempore
Antichristi solvent Judeos incredulos ab infidelitate et
gentes seduccione Antichristi apostatantes, ut Christus
15 perfecte eis insedeat usque ad diem iudicii. Et tunc
substernent ritus Judaicos et gentilitatis suppeditan-
te ante pedes conversorum tamquam *pannos* regum et
ramorum ab hominibus tamquam ab arboribus absci-
sorum, ut legalia et ceremonialia a corpore mortalium
20 extracta debent cessare.

This riding
figures the
entry of Christ
into the minds
of the
converted.

It figures also
the mission of
Enoch and
Elijah in the
last times.

Sed tercio queritur quare populus Jerusalem cum
tanta veneracione obviavit Christo, cum post et ante
civitas commota fuerat contra eum. Huius triplex est
ratio, prima quia tota civitas movebat eos ad hoc ut
25 cognoscatur Christum appropinquare voluntarie ad pas-
sionem. Ille enim qui habuit populum sibi tante benevolam
per quinque dies antequam paciebatur potuit faciliter
excitasse eundem populum ne sacerdotes eum caperent,
cruciantur vel occiderent. Perante vero antequam venit
30 tempus passionis abscondit se et modo sponte sollempniter
venit ad paciendum; et sic nos similiter offeramus nos
Deo. Unde sanctus Andreas probat Egeo quod Christus
gratis passus est quintuplici ratione.

Why Jerusalem
did honour to
Christ:

1. That we
might know
that Christ
suffered of His
own will;

Secunda causa, quia Judei viderunt Christum fecisse
35 in suscitacione Lazari stupendum miraculum (ut patet
Johannis XII°). Multi enim Judei interfuerunt, quia
Bethania fuit prope Jerusalem; unde testimonium per-
hibebat sibi turba, quomodo Lazarum quadriduanum

2. because of
the raising of
Lazarus;

A. DGH: *notatur*. 10. A: *insidiat*. 11. DG in marg.: 3.
16. A: *gentilitatis suppeditandos*. 17. ADG: *legum*. 18. DG: *arborum*.
19. A: *vel legalia*. 20. DE: *extracte*; ib. DG: *debere*; H: *deberent*.
21. H: *tercio deest*; ib. G in marg.: 3. 23. H: *Huius triplex deest*.
24. DG: *cognoscant*. 25. A: *ad deest*. 25, 26. H: *passioni*.
26. DGH: *habebat*. 31. H: *offeramus*; H: *offeret*. 34. D in marg.:
Secunda causa.

suscitavit a mortuis; quando ergo persona tam nobilis et famosa tam miraculose suscitata testificata est excellenciam Christi, non mirum si populus credat sibi. Tercia causa quia populus vidit excellenciam Christi in triplici pastu miraculose in deserto, de quo Ser-⁵ mone XXXVIII° dicitur. Et aliunde audivit concordanciam scripture propheticæ de Messia promisso in lege, ideo venerunt facere sibi reverenciam tamquam regi. Unde Johannis VI° dicitur quod post primum convivium voluerunt fecisse eum regem. Et eo specialius quo¹⁰ crediderunt quod ipse redempturus esset Israel de servitute Romanorum. Populus igitur fuit devotus sibi, sed sacerdotes quorum peccata reprobavit conspiraverunt subdole in mortem eius. Habuit ergo Christus populum sibi faventem, ubi, quando et quantum ipse voluit pro¹⁵ isto adventu triplici consumando; pro quo adventu dici potest pertinenter verbum Apostoli quod *hora est iam nos de sompno surgere*.

Physical causes of sleep. In quo dicto notorium est quod sompnus accipitur pro peccato. Fit enim sompnus materialis ex fumosi-²⁰ tatibus elevatis a stomacho ad caput; que fumositates ex cerebro infrigidate et ingrossate descendunt instar pluvie generate in aere per meatus quibus spiritus ascenderunt a corde ad organa sensuum et ratione grossicie obturantes hos meatus impediunt fluxum²⁵ spirituum vivificancium sensus ad operandum; et talis immobilitatio vocatur sompnus animalis et hinc fumosa ut vinum, allium et lolium sunt sompnifera, habentes eciam strictas venas sunt sompnolenti, sicut omnia dissolventia has obturaciones ab extrinseco vel intrin-³⁰ seco solvunt sompnum, cuiusmodi sunt excitancia sensus ab extrinseco secundum quandam excellenciam objectivam, (ut patet de auditu et tactu), et digerencia secundum calorem naturalem materiam obturantem, et occupacio intellectus agitantis spiritus in cerebro ad discurrendum³⁵ secundum sensus intrinsecos; ille enim motus impedit

3, 4. A: non mirum — Christi deest. 4. DG: excellencia; ib. DG in marg.: Tercia. 5. DGH: duplici. 6. H: dicitur deest. 12. H: ergo. 13. D: conspiraverant. 14. D: igitur. 15. H: ipse deest. 18. DG: nobis de. 21. DG: a stomacho deest; H: ex stomacho; A: stomacho; ib. H: que deest; ib. D in marg.: Quomodo causatur sompnus naturaliter. 24. A: ascendit. 28. D: alvum. 32. D: abiectivam. 33. DGH: digerenciam. 34. calorem; D: talem rem. 36. DG: ille tantum.

10. Joh. VI, 15. 17. Rom. XIII, 11. 21. Cf. Trialogum, pag. 95.

obturacionem fumorum ratione recursus spirituum a corde ad cerebrum. Correspondenter est de sompno peccati interioris hominis; nam fumositates sunt imaginaciones circa temporalia a memoria tamquam stomacho retentivo cibi anime resolute; que venientes ad rationem que est caput interioris hominis infrigidantur a fluctuante intellectu, qui est pars inferior rationis. Et sic obturant radios amoris venientis a potencia volitiva ut corde, per quos radios omnia opera fiunt quoad meritum vivifica. Nullus enim actus hominis meritorius est nisi in quo Deus supereminenter diligitur. Delectabilia itaque carnis, mundi et dyaboli sunt fumosa hunc sompnium inducencia, sicut terrestres homines mundialibus dediti sunt sompnolenti. | Dissolvencia vero has fumositates excitant a dicto sompno, cuiusmodi sunt soni acute predicantium, molestie adversitatum tribulantium, calor amoris intrinsecus dissolventis et sollicitudo ultimi premii vel terror iudicis; unde quia homo interior debet semper esse vigil, eo quod non fatigatur labore corporali ut homo exterior, non plus indigens sompno quam angelus, ideo signanter dicit Christus Matthei XIII°: *Quod uni dico, omnibus dico: Vigilate*. Specialissime tamen spectat hec vigilia ad curatos qui sunt pastores observantes vigiliis noctis super gregem suum et evigilantes ipsum contra insultus luporum rapacium; unde Psalmo CXX^o, 3 dicitur quod *non dormitabit neque dormit qui custodit Israel*. Non enim debet maculari veniali aut mortali peccato qui custodit communitatem videntem Deum per fidem.

30 Tribulationes ergo quas patimur a pestilenciis, ab aere, distemperanciis incucientibus quoad nutrimentum et sanitatem, distemperancias corporis et bella inter gentes et regna, excitarent tactum interioris hominis a sompno peccati ad desiderandum ab hac miseria liberari. Sic enim sanctus Andreas licet potuit noluit tamen de cruce deponi.

Parallel with
spiritual sloth.

Tribulations
should make us
long to be
freed from this
misery.

1. DG: *incursus*. 5. D: *veniens*. 6. G: *infrigidatur*; ib. H: *affluente*. 9. ADG: *fiunt ad meritum*. 10. A: *Et nullus*. 10-12. D: *nisi — carnis* twice. 13. H: *interrestres*. 15. *soni*; ita codd. 17. A: *premiu deest*. 18. DH: *interior*; G: *timor*. 19, 20. DG: *fatigatur — sompno quam deest*. 20. H: *homo interior non plus*. 21. D: *dixit*. 22. A: *vigilate* twice. 25. H: *ut in Psalmo*; ib. D in marg.: *De prelatu dicitur quod non dormitabit neque dormit qui cu. Is.* 27. H: *vel mortali*. 28. ADG: *vidente*. 30. DG: *igitur*.

21. Rectius Marci XIII, 37: *Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate*.

The warmth of
our love to
Christ should
absorb all other
affections.

Calor eciam amoris quem haberemus de duplici
adventu Christi digereret affectiones temporalium instar
sui, ne preponamus Christo mundialia in amore
Matthei X^o, 37: *Qui amat patrem aut matrem plus quam
me non est me dignus*, et sic de filio et filia et per
consequens de qualibet creatura. Debet enim christianus
in causa Dei plus stare pro veritate et utilitate rei-
publice quam pro affectione personali ad parentes vel
cognatos maxime dilectos. Aliter enim dormiunt in
peccato.

10

Et hec regula preservaret respublicas in quibus non
caperetur pecunia vel sibi equivalens ad aliquam iniuriam
sufferendam. Ex talibus enim privatis commodis tempo-
ralibus destruitur respublica intoxicata spissim per
peccatum, quo solo fit persona deterior et consequenter
sensibiliter per iniurias sensitivas quoad bona corporis
facta in proximos.

God's love
should teach us
to love even
our enemies.

Consideremus itaque caritatem Dei patris qua misit
filium suum ad redimendum eciam inimicos et accen-
damur exemplariter igne illius caritatis ad diligendum
eciam inimicos, et tunc ex condicione caritatis de
maximo inimico habebimus amicum; quod sic osten-
ditur: Omnis rationalis persona nobis benefaciens est
ut sic nobis amica, sed omnis vocatus inimicus obser-
vanti caritatem benefacit sibi, quia persequendo adauget
meritum; ergo omnis talis est amicus observanti cari-
tatem. In cuius signum Christus Johannes XVIII° vocat
Judam amicum: *Amice*, inquit, *ad quid venisti?* Cum
ergo debemus eo plus Deum diligere quo plurem dilec-
cionem nobis ostenderit, ut patet ex secundo adventu
coniuncto primo in quo dominus Jesus Christus gracie
illustrans animam illabitur, debemus Deum plus diligere
et per consequens renunciando peccato quod Deus maxime
odit signancius vigilare; ideo dicit Apostolus (ubi thema)

1. enim; D: ecul; G: deest. 2. D: digeret. 2, 3. G: instar
summi ne. 4. DG: Matth. XVI. 5. DG: secundo de. 8. DG: pro-
babili. 9. DG: dilectionis. 11. H: salvaret. 13. ADG: sufficiens;
ib. DG: igitur privatis. 16. ADG: per iniurias sensitivas deest.
19-21. H: et accendamus — inimicos deest. 23. ADG: rationalis natura;
ib. DG: benefaciens deest. 25. DG: benefacit sibi quia deest; ib. D:
adaugetur. 25, 26. H: benefacit — talis deest. 26, 27. H: observanti
caritatem deest. 28. H: amicum dicens. 29. DG: debemus Deum plus.
30. DG: ostendit; H: ostendebat; ib. H: ut deest. 32. H: animas;
illabitur deest. 34. H: significancius.

pro causa sentencie thematis: *Nunc*, inquam, *est propior nostra salus quam cum credidimus*. Habemus enim post Christi incarnationem ampliora carismata ad plenam salutem ecclesie propinquiora quam habuerunt patres
5 veteris testamenti qui crediderunt hanc redempcionem esse futuram, et per consequens ratione crementi donorum homo fit obligacior ad amandum. Quod non fit nisi festinanter se exuat a peccato; ideo non dicit Apostolus: Tempus est, sed striccius: *Hora est iam*. Nam qua-
10 cunque hora quis peccaverit, debet conteri et in casu quo sibi proderit (ut patet alibi in speciali tractatu istius materie) habita sacerdotum copia confiteri.

Need of immediate contrition and perhaps of confession.

Ultimo sollicitemus rationem nostram cogitando de premio dando in tercio adventu Christum diligentibus
15 et pena danda dolentibus in mortem, de quibus Matthei XXV°, 31: *Cum venerit filius hominis in sede maiestatis sue*. Tunc enim communicabit suis regnum per nobilis hominis conquestum. Et hinc Apostolus Corinth. XIII° appropriat gratiam domino Jesu Christo
20 propter primum adventum et caritatem Deo patri propter adventum secundum et comunicacionem Spiritui Sancto propter tercium adventum.

We should think on Christ's third advent.

Et in signum huius triplicis adventus facit evangelium Matthei XXI° ter mencionem quomodo Jesus venit,
25 primo quomodo *venit Bethfage*, secundo quomodo *rex* predictus *venit* non contra ecclesiam sed *sibi* ad utilitatem quia *mansuetus*, tercio quomodo *benedictus qui venit in nomine Domini*. Habentes ergo illam fidem propter sollicitudinem quam in Deum proicimus, debemus
Fol. 312^a servare nos | vigiles infinitum attentius quam si in crastino haberemus ad Westmonasterium hereditatem strictam acquirendam pro perpetuo vel perdendam. Deuteronomii XXXII°, 35 scribitur: *Juxta est dies perdicionis et adesse festinant tempora*. Unde beatus Jeronymus:

The gospel mentions Christ's coming three times, to signify the triple advent.

1. DG: causacione; ADG: sentencie deest. 2. DG: credimus.
5. A: crediderant. 8. DG: exuant. 10. DG: in octum. 12. A: illius materie; ib. D in marg.: Confessio auricularis. 18. ADG: nobilem hominem; ib. DG: Et hunc; GH: Et per hunc. 20. AH: medium adventum; ib. A: et deest. 21. H: primum. 24. ADG: Matth. XXIII.
25. H: rex deest. 28. H: istam. 30. H: si deest. 31. DG: crastinum; ib. DG: ad vestium; ib. G: viriditatem. 32. DG: ad acquirendam; ib. ADG: pro deest. 34. A: beatus Bernardus; H: Bernardus vel Jeronymus.

1. Rom. XIII, 11. 25. Matth. XXI, 1. 26. ib. 5. 27. ib. 9.
34. In S. Bernardi De Iudicio (Mod. bene vivendi cap. LXXI) hic locus non extat. Cf. Super Cantica, Serm. VI.

Quocienscunque de die iudicii cogito, semper in corde meo tremesco, quia sive dormio sive comedo, semper in auribus meis apparet illa tuba resonare; Surgite mortui, venite ad iudicium. Misceamus igitur amorem cum timore, ut in spe expectemus fructum bonorum⁵ operum in finali examine, quia qui venit in nomine dyaboli tamquam eius minister cruciabitur tamquam discipulus maximi tyranni et ut eius magister Deo subditus sit; qui autem venit in nomine Domini tamquam servus bonus et fidelis accipiet benedictionem¹⁰ a Domino, cum dicitur: *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Hic autem in via habemus ius ad rem, sed ibi nacta possessione habebimus plenum ius in re.

SERMO XXIV.

15

Induamur arma lucis. Rom. XIII°, 12.

How to keep
out the enemies
of the soul.

In sermone proximo dicitur quomodo necesse est omnem christianum negociari cum Domino, emendo ab ipso beatitudinem, et cum mercatio tam necessaria solum excluditur per hostes anime, intendo hodie (si²⁰ Deus donaverit) ostendere quomodo hostes predicti sunt quoad illud dampnum sagaciter excludendi. Constat ab experientia belli corporalis quomodo imminente invasione hostili spiritali milites Christi sunt armandi et ad pugnam provocandi. Cum ergo appropinquante²⁵ die iudicii et die mortis exercitus dyaboli sit acrior, patet quod milites Christi sunt hortandi ad armacionem et pugnam, cum dyabolus instante articulo victorie opponit maiorem vim ut superet christianum et hinc pro hora mortis et hora ultime etatis mundi pugnat³⁰ violencius.

Nearness of the
day of
judgment.

Constat autem ex sermone septimo quomodo sunt sex etates vivencium, septima dormiencium et octava sine fine quiescencium, et sic computando tempus etatis mundi ut unum diem naturalem cuius nox sit tempus³⁵

2. D: cum dormio; G: dum dormio. 3. H: istam tubam. 4. H: ergo.
9. ADG: sit deest; ib. DG: quia autem. 12. D: consitucionem.
13. ADG: nacta id est adepta (glossa que in textum incidit). 14. DG: in
re. Amen. 15. A in marg.: Sermo XXIV. 19. ADG: sit tam.
20. H: hodie deest. 21. H: ostendere deest. 29. DG: et hunc.
32. A: Constat ergo; ib. H: sermone septimo infra; ADG: sermone alio.

11. Matth. XXV, 34.
Advent.

15. Epistle for first Sunday in

vie et dies etas octava, patet quod totum residuum temporis usque ad diem iudicii est vix una hora. Ideo dicit Apostolus ut supra quod *hora est iam nos de sompno surgere*. Et Evangelista I. Joh. II°, 18: *Novissima hora est*, ideo necesse est christianorum exercitum et quamlibet eius personam vigilare, armari et pugnare viriliter. Ideo dicit Christus Matth. XXV, 13: *Vigilate, quia nescitis diem iudicii neque horam* mortis. Nam ista duo et predestinatio sunt ex hinc nobis incognita. Cum
 10 autem ista pugna sit spiritualis, patet quod eius arma debent esse spiritualia et per consequens virtutes; sicut patet de sex armaturis Dei, de quibus loquitur Apostolus ad Ephesos VI°, 14—17, scilicet de *galea salutis*, et *lorica iusticie*, de *scuto fidei*, de *cingulo continencie* quo
 15 *lumbos succingimus*, de *calceacione pedum in preparacione evangelii pacis*, et sexta armatura invasiva post hec quinque defensiva quam Apostolus vocat *gladium spiritus qui est verbum Dei* (ut Augustinus exponit in libro Ad Spiritum Sanctum). Omnia autem hec habentur si assit
 20 caritas tamquam tunica armature. Moveret autem ad arripiendum hec arma armature facilitas, premii securitas, pugnandi necessitas, condicionis nobilitas et triumphus utilitas. Est enim facile acquirere ista arma, cum facile sit habere caritativam voluntatem ex sermone proximo.
 25 Sed ista habita omnes dicte armature consequuntur.

Nec moveat quod solus Deus dat caritatem et per consequens difficillimum est habere caritativam voluntatem, quia difficile est obnubilatis tenebris peccatorum, sed facile vigilantibus ad fores lucis eterne, ut, existente
 30 aere sereno et existente sole in nostro emispermio, facile est domesticis habere lumen aperiendo fenestram, licet lux solum a sole active proveniat; correspondenter cum sol iusticie non posset occidere vel ab irradiatione ex parte sui deficere, non restat nisi aperire fenestras
 35 anime et per consequens lumen gracie est dispositio

God only gives charity, but He gives it to all who will accept it.

2. DG: est vie. 3. A: Apostolus ubi thema. 4. DG: Evangelista sermone. 6. DG: armare; ib. DG: pugnare 7. DG: Matth. II. 8. DG: diem deest; ib. H: iudicii deest. 8, 9. DG: Nota ista duo. 9. DG: prescencia et. 13. AH: ad deest. 10. DG: hec deest; 20. armature; D addit: facilitas premii, securitas pugnandi; ib. DG: Movet. 21. A: premi. 22. DG: condiciones; H: pugne nobilitas; ib. D: nobilitans. 28. DG: obumbratis. 29. D in marg.: Quomodo armatura est facilis exemplo solis facile irradiantis, quomodo secuta ut nulla nocere queat creatura. 30. D: solo. 31. ADG: est hinc; habere deest; ib. A: licet twice; H: sed cum lux. 32. D: perveniat.

3. Rom. XIII, 11.

18. S. Augustini Opp. tom. IV, 386.

In this armour
we are safe.

in hominis potestate, licet oporteat Deum ad illam
disposicionem antecederet concurrere. Ideo Psalmo
CXVIII^o, 131 dicitur: *Os meum aperui et attraxi spiri-* Fol.
tum. Est secundo | hec armatura secunda, cum impossi- 313^a
bile sit angelum bonum, dyabolum vel creaturam aliam
nocere homini secundum corpus vel animam, dum ista
armatura sit indutus. Nam omne peccatum mortale quo
solum nocetur anime expellit et inducendo repugnat
formaliter. Si autem corpus cruciatur quantumlibet
caritas paciens vertit ad commodum tam corporis quam
anime, eo quod in finali iudicio resurget persona tam
corpore quam anima gloriosior, ut patet Matthei X et
testatur Sapiens dicens quod, sicut aurum purgatur
per ignem, sic iustus per tribulacionem et per con-
sequens melioratur. Nichil igitur potest dampnificare
armatum caritate. Si enim christianus non deterioratur
sed melioratur per consumpcionem corporis, anima
caritate armata quomodo deterioraretur per ablacionem
temporalium vel aliorum accidentalium que remociora
sunt quam bona nature. Ista ergo armatura non est
sumptuosa, gravis aut frigida ut armature ferree cor-
porales.

Need of
spiritual
warfare.

Necessitas pugnandi patet ex tribus hostibus quibus
sumus continue circumsepti; non enim est vel instans
viacionis, pro quo licet a defensione vel invasione hostium
ociari; dyabolus enim affuit domino Jesu Christo temptator;
igitur deficiente temptacione mundi vel carnis dyabolus
non dormit sed *tamquam leo rugiens querit quem devo-*
ret. Et secundum Apostolum II^a Timothei II°, 5 *non*
coronabitur nisi quis legitime certaverit. Non ergo coro-
nabitur miles Christi ante complecionem huius milicie
et per consequens finis imponens maximam necessita-
tem mediis incitat et necessitat ad hanc pugnam.

Unde Deus excitando nos ad istud bellum ordinavit
quarto eius condicionem naturalem quod ex continua
cione fit delectabilior atque facilior. Bellum autem

1. DG: *istam.* 1. 2. H: *ex ista disposicione* 4. A: *hoc armatura.*
8. AG: *solo.* 15. H: *ergo.* 17, 18. H: *sed — deterioraretur deest.*
18. DG: *deterioretur.* 20. H: *ergo deest.* 21. D: *aut armature.*
21, 22. D: *corporalis* correxit in *corporales.* 23. DG in marg.: *Nota.*
24. *vel instans*; DG: *uli* (G: *ulti*) *viacionis*; 1b. DGH: *quo licet.* 27. H:
ergo. 28. DG: *deert sed.* 30. H: *quis nisi qui*; 1b. DG: *igitur.*

13. Sap. III, 6. *Tamquam aurum in fornace probavit illos;*
28. I. Petri V, 8.

corporale est condicionis oppositè, eo quod quantum-
cunque bellicosus fuerit miles, adveniente senectute fit
veteranus et impotens ad bellandum. Et si iniuste bel-
laverit, capit communiter occasionem ex superbia ad
5 iterandum peccatum ex complacencia pomposa. Econtra
autem si quis bellando superat carnem, mundum vel
dyabolum, fit ex pugne virili continuacione forcior
eciam usque ad mortem et pugna delectabilior sicut
motus naturalis velocitatur versus finem et motus
10 violentus tardatur.

Utilitas vero patet ex fructu beatitudinis consequen-
tis que infinitum est maior quam utilitas consequens
pugnam corporalem. Nam illam licet laboriosam et
tediosam non consequitur nisi vel vana gloria vel
15 lucrum temporale, et hoc valde ambigue; pugnam
autem spiritualem consummatam legitime infallibiliter
consequitur corona perpetua. Ideo dicit Apostolus
I. Cor. IX°, 26, 27, quod pugnat *non in incertum quasi*
aerem verberans sed castigat corpus, subtrahendo occa-
20 sionem peccandi et paciendò miseras; et in ista
paciencia consistit salus anime, et sic in pugna evan-
gelica non est aliquid conversacionis christiani super-
fluum, sicut corporaliter pugnans superflue percutit
aerem, et finis est undique incertus et punctalis
25 respectu finis alterius, ymmo cum per se finis belli sit
pax, impossibile sit pacem haberi sine pace cum Deo
iuxta illud Job IX°, 4: *Quis resistit ei et pacem habuit?*
patet quod impossibile est pacem acquirere per bellum
corporale nisi precesserit bellum spirituale principaliter
30 causans pacem.

Et hoc est indubie causa quare paces inite inter
regna non sunt stabiles, quia non sunt fines fundate
in bello virtutum. Cum igitur bellum corporale non
valet sine bello spirituali sed econtra, patet quam
35 necessaria est cuilibet christiano ars bellandi spiritu-
aliter. Non tamen negatur ex isto quod bellum cor-
porale rectificatum sit licitum, ad cuius rectificacionem

Spiritual
warfare brings
a far higher
reward than
bodily warfare.

Conditions of
just war.

1. H: composite. 2. DGH: bellicosus sit. 3. D: actenus impotens;
G: veterius impotens; A: veteranus impotens. 4. A: caput. 7. DG:
forciorem. 8. DG: ex pugna; ib. D: delectabiliorum; G: delectabiliori.
12. G: utilitate. 14. H: vel deest. 15. A: ambigue. 16. H: infallibilis.
18. H: I deest; ib. H: quod deest; ib. DG: in inventum. 19. H: sub-
trahendi. 20. A: et miseras et in illa. 21. H: est deest. 24. punc-
talis: D: pugna talis; H: puntas. 25. ADG: finis deest. 26. ADG: est.
28. H: adquiri. 30. DG: causans. 31. ADG: causa deest. 32. A: sta-
biles — sunt deest. 33. H: ergo; A: deest. 33-37. H: non valet —
corporale deest. 34. 35. G: quod necessaria. 36. A: isto quib.

1. a just cause,
2. injustice of
the adversary,
3. right
intention.
How the
qualities of
light
correspond
with this.

in seculari, cui soli licet sic pugnare, requiruntur tres condiciones. Primo quod causa pro qua pugnatur sit iusta, secundo quod persona expugnata habeat iniustam causam, et tercio quod intencio sit recta.

Et sic omnino requiruntur ad iustum bellum *arma lucis*. Habet enim lux tres proprietates ad propositum pertinentes, primo quod multiplicatur secundum radium rectum, ut patet ab experientia perspectivorum; et illa rectitudo correspondet ad sensum mysticum iusticie cause pro qua pugnatur. Secundo habet lux proprietatem quod non noviter illuminat medium nisi prius tenebrosus, quia aliter conservat lumen inductum, cum secundum philosophos recipiens oportet denudari a natura rei recepte. Correspondenter requiritur ad iustam expugnationem tenebra iniusticie in expugnato, ut posito quod Petrus habeat iusticiam ad bonum mobile vel immobile et Paulus similiter, non licet expugnare Paulum propter usum illorum bonorum, licet causa sit iusta quoad titulum iuris | Petri, quia Paulus expugnatus non habet iniusticiam castigandam. Tercio habet lux proprietatem quod indifferenter illuminat quodcunque medium mundum aut immundum ad ipsum serenandum, purgandum et perficiendum. Correspondenter necesse est omnem iuste expugnantem aliquando habere intencionem caritative corrigendi personam quam expugnat eciam quantumcunque inimicam. Et per consequens non debet expugnare aliquem zelo vindicte propter pompam vel questum ad libidinem dominandi, sed propter honorem Dei et utilitatem ecclesie et amorem persone bellande. Si enim plus amo temporalia inimici quam eius prosperitatem, pecco contra regulas caritatis que docent diligere inimicos et reddere bonum pro malo ac sine personarum acceptione benefacere cuicunque. Tunc enim armamur armis lucis increate que solem suum facit oriri super bonos et malos ac pluit super iustos et iniustos Matthei V^o, 45.

Difficulty of
warring justly.

Et credo quod si istis armis fuerit tota christianitas induta, conflarent gladios suos in vomeres et lanceas

1. DG: sibi soli. 5. A: sic deest; ib. DG: bellum deest. 10. DG: quo; ib. H: pugnaretur. 15. D: tenebrarum. 20. DG: expugnaturus. 21. H: qua indifferenter. 23. D: seminandum; G: servandum. 24. aliquando; GH: alium. 26. A: pugnatur et; ib. DG: inimicam repellere. 30. H: Si autem. 35. H: qui solem; ib. DG: suum deest; ib. H: et pluit. 36. ADG: IX. 37. DGH: quod deest. 38. DG: suos deest.

suas in falces, non exercitati ultra ad prelium, quia inter omnes artes videtur mihi difficillimum cum circumstanciis plene rectificantibus aggredi bella huiusmodi, quia unico habente caritatis regulas centum deficient. Si ergo apostoli et multi alii Christi discipuli reliquerunt omnia propter Christi consilia observanda, multo magis verus Christi discipulus sufferet rapinam bonorum suorum cum gaudio, antequam exponeret se in casu tam ambiguo offendendi, cum via Christi securior atque faciliior tam plane patescat. Nam scienter obmittens Christi consilium peccat mortaliter.

Et patet quam cece arguunt bellatores; dicunt enim quod bellum est refugium ultimum iusticie. Quando ergo deficient leges pro complemento iusticie, necesse est bellare, quia aliter remaneret iniuria impunita. Istud autem argumentum accusaret Christum et suos discipulos qui didicerunt pati iniurias, quando potuerunt tam legibus quam potencia vindicari.

Secundo istud argumentum non supponit alium cui honorifice servanda est vindicta et iusticie complementum et per consequens committit in Deum blasphemiam.

Tercio istud argumentum non recolat quomodo ex remissione iniurie secundum doctrinam Christi Matthei XVIII°, 35 accrescit meritum iuxta illud Matthei V^o, 7: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

Quarto non recolat quomodo pie remittens iniurias temporalium habet in eis ut sic clariorem titulum quam si contencionibus vel bellis seculariter ipsa acquireret; aliter enim apostoli non gratis desererent temporalia; quod magis est quam proximo remittere resistenti.

Quinto tales diffidunt de Christi consilio, dicentes quod ipsum executum mundum destrueret vel plus ponderant bonum privatum quam bonum ecclesie. Nam consilium et diffinicio scripture est quod per pacenciam iniurie et mititatem conqueritur mundus longe efficacius quam armis bellicis quoad universalem ec-

All injury need
not be avenged.

1. DG: *ad populum*. 4. *habente*; DG: *hinc*; ib. DGH: *regulas* deest.
5. AD: *multi ceteri*. 9. DG: *in causa ambigua*. 10. ADG: *plane* deest.
12. DG: *quanto cece*; H: *patet quomodo*; ib. D in marg.: *Argumentum pulcrum dicendum quod bellum est ultimum refugium iusticie sed tamen impugnat sic loquentes*. 13. DG: *ultimum*. 14. DG: *igitur*.
15, 16. DG: *istud enim*; H: *istud ergo*. 19. D: *id*; G: *illud*. 20. H: *et* deest. 23. DG: *iniuriis*. 27. D: in marg.: *Relinquere temporalia et remittere iniurias est habere clariorem titulum ad illa*. 35. DG: *finicio*.
36. H: *mititudinem*.

clesiam et pacem permanentem. Pugnantes ergo spernunt salubre Christi consilium et adherent mundi consilio.

Sexto tales pervertunt ordinem caritatis, cum omnis homo diligens se in Christo circumseptus multis generibus hostium, debet eis resistere proporcionabiliter ut sunt sibi propiores, periculosiores et in malicia plus nocivi. Sed sic est de hostibus spiritualibus, ideo magna cecitas foret eis dimissis procurare vindictam et odium de forinsecis inimicis, specialiter cum eis superatis alii non nocerent et superatis forinsecis ipsis vincentibus est victoria dampnabilis, cum sit vecors vesania. Primo igitur omnium pugnari debet contra carnem servituti anime mancipandam, ut labore, ieiunio et aliis afflictionibus carnis moderatis. Secundo contra mundum consideratione despectiva temporalium et largicione elemosinarum; quo facto sedaretur bellum extrinsecum, cum finis eius sit secularis proprietas; et tercio contra diabolum devotis oracionibus et contemplacionibus procurando divinum adiutorium, et sic per primam medicinam contra duplex peccatum carnis acuitur intellectus ad cognoscendum quomodo debet Deo servire, per secundam medicinam contra peccatum seculi, ut avariciam atque accidiam acuitur affectus ad operandum Deo placita. Et per terciam medicinam contra triplex peccatum diabolicum acuitur utraque virtus anime ad perseverandum in debito Dei servicio propter spem mercedis retributionis divine; et sic fortificatis armis lucis usque ad mortem ducitur armatus ad locum lucis perpetue perhenniter coronandus.

Ideo enim dicuntur *arma lucis*, quia sunt arma Christi qui est lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum; secundo quia faciunt lucem illam illustrare | sic armatum infundendo lucem gracie, et tercio quia ducunt finaliter ad plenitudinem lucis spiritualis et corporalis in patria.

We should
fight against
a) the flesh
b) the world
c) the devil
by
a) abstinence
b) disregard of
riches
c) prayer.

1. DG: igitur. 5. H: homo deest; ib. ADG: est multis. 6. H: difformiter in istis specialiter cum eis superatis. 7. propiores; H: propinquiores. 11. ADG: noceret. 12. DG: sed victoria; ib. ADG: sic cum. 13. H: ergo; ib. DG: pugnare. 18. DG: quo finito sic daretur. 19, 20. DGH: procurandum. 23. DG: ut deest. 23, 24. H: avaricia . . . accidia. 24. H: intellectus. 25. DGH: duplex. 34. H: istam; ib. H: lumen. 36. DG: patria etc.

SERMO XXV.

Per pacienciam et consolacionem scripturarum spem habeamus. Rom. XV°, 4.

Ut dicetur infra Sermonē XXXIX° quomodo necesse
5 est omnem hominem cum Deo mercari, emendo regnum
celorum, sermoneque proximo dictum est quomodo
induemur *arma lucis*, defendendo nos ab hostibus im-
pedientibus huiusmodi mercandiam, iam restat mediante
Dei gracia dicendum quomodo dictum regnum emptum
10 (cum stat in deposito) erit contra adversarios defen-
dendum. Et stat in tribus defensio, scilicet *in paciencia*,
in consolacione scripturarum et in spe premii.

How the
kingdom is to
be kept when
got.

Dictum autem est alias quomodo ex ratione multi-
plici oportet hominem salvandum multipliciter pati,
15 primo quia cum contraria contrariis curantur, homo
autem lapsus est a Deo per presumptivam faccionem,
ideo oportet quod reducatur per contrariam humilem
passionem. Ideo celestis medicus noster dominus Jesus
Christus sicut et Baptista prece suos sumpserunt pro
20 themate: *Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum
celorum*.

He who is to
be saved must
suffer.

Item, post peccatum oportet hominem satisfacere Deo
reddendo sibi aliquid quod pro statu innocencie non
debuit, et illud non est nisi pena, cum omne preter
25 penale plene debuisset Deo et solvisset in statu inno-
cencie. Ideo Luce XXI°, 19 dicit Christus discipulis
suis: *In paciencia vestra possidebitis animas vestras*;
aliter enim perditur anima nisi purgata passa fuerit.

Pain is the only
thing that we
did not owe to
God in the
state of
innocence.

Item, omnis homo debet scire quod omnis passio
30 hominis sivi iusti sive iniusti est iusta et per consequens
placens Deo. Sed omnis christianus debet placari in eo
quod scit esse Deo placabile, ergo omnis homo debet

1. A in marg.: *Sermo XXV*; H: *Sermo III*. 3. A: *Jo. XXV*.
4. H: XXXIX deest. 6. D: *sermone quia sermone*. 9. D: *quo*;
ib. A: *dictum* twice. 13. H: *autem* deest; ib. D in marg.: *1*;
Defensio in { *paciencia*
                  scripturis
                  in spe premii.
14. H: *omnem salvandum*. 15. H: *quod*; ib. DG: *cum* deest. 16. DG:
faccionem *fictionem*; H: *fictionem*. 18. ADG: *noster* deest. 19. H: *et*
prece suos Johannes Baptista. 19. H: *sumpserunt*. 20. H: *enim* deest.
22. G: *Ideo post*; ib. D in marg.: *2*. 23. DG: *per statum*. 24. ADG:
et deest. 29. D in marg.: *Quare hominem oportet pati hic in via*.

1. Epistle for Second Sunday in Advent. Cf. infra *Serm. LXL*.
20. Matth. IV, 17.

pacienter sufferre quidquid sibi advenerit. Si enim iustus patitur, tunc passio sua est iusta quia meritoria; si est iniustus remurmurans, tunc iustum est quod in pena peccati tantum et amplius paciatur. Nec video quomodo christianus dicit effectuali oracione illud Matthei VI°, 10: 5 *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra*, cum remurmurat quod voluntas Dei est impleta.

Patience is
part of the
service that we
all owe to God.

Item, quilibet christianus debet servire Deo sub spe obtentus premii et fugere quod premium illud subtraheret, quia aliter stulte se ipsum dampnificaret, et Deum suum 10 offenderet; sed Deus exigit pacienciam voluntariam pro ipso, ergo omnis christianus debet sic servire Deo. Ideo dicit beatus Petrus, I. Petri II°, 21: *Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum ut sequamur vestigia eius*. Ideo (ut alias dixi) impaciens est similis dolenti 15 caput qui frontose currit contra turrim immobilem et recalcitranti contra gladium invincibilem, immo irruenti in gladium proprium, cum verbum Domini et vis eius vindicandi sint turris fortissima et gladius inflexibilis.

To suffer for
Christ is easier
than to take
vengeance.

Item, omnis positus in adopcione duorum quorum 20 primum est facilius et melius, secundum vero est difficilius et peius, peccat in legem nature et per consequens in Deum dantem discrecionem ad melius eligendum, dum eligit secundum; sed cum oportet omnem hominem pati penas vel iniurias vel aliter vindicare se ipsum, 25 videtur quod omittens prius, melius et facilius, vindicando se ipsum est fatuus et peccator. Nam facilius est pati etiam penam mortis pro Christo quam vindicando se ipsum mori naturaliter, quia pena est minor et merces melior. Oportet enim omnem hominem ante 30 mortem pati penam, sed penam gravissimam paciuntur mundo dediti in recessu a corpore et penam levissimam martyres in amore Christi accensi. Ideo una mors est undique reliqua melior. Unde Christus dicit Petro volenti vindicare magistrum et se ipsum Matthei XXVI°, 35 52 et Joh. XVIII°, 10: *Mitte gladium tuum in vaginam; omnis enim qui gladio percutit gladio peribit*, hoc est, si

2. DGH: sua deest; ib. H: et meritoria. 3. H: est deest. 5. D: affectualiter. 6. D: tua deest. 6. 7. D: remurmurant. 8. H: christianus deest; ib. D in marg.: 4. 10. DG: et deest. 12. DG: igitur; ib. AH: servire Christo. 13. D: Petri deest; H: primo et secundo. 14. H: sequamini. 15. D in marg.: impaciens. 19. DGH: sunt. 20. D: Pro paciencia in marg. inf. 23. ADG: distincionem. 25. H: aliter deest. 26. DG: et melius; ib. A: et facilius deest. 29. Codd.: mator. 35. ADG: vindicare se et magistrum. 36. DG: et Joh. XVIII deest. 37. A: enim deest.

iniuste percutit vel gladium auctoritate propria accipit, peribit divino iudicio.

Item, cum omnes nos tenemur sequi Christum et suos milites precipuos in via morum, sed virtus precipua est paciencia, videtur quod exemplo sanctorum debemus armari paciencia. *Christus* enim secundum beatum Petrum, I. Petri II°, 23 *cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, sed gratis tradebat se* Pylato iudicanti ipsum iniuste, et sic passi sunt beatus Job et alii Christi pugiles, scientes quod omnis tribulacio que iusto contigerit est medicina summi medici; ille ergo foret stultus et ingratis paciens, qui in tanta indigencia resistit medele tanti medici; unde Apoc. III°, 19: *Ego quos amo arguo et castigo*; unde secundum racionem Jeronymi et beati Gregorii XX°. Moraliū cap. quarto Fol. 31³⁴ si per | sona vel populus duraverit in peccato et non obstante hoc cuncta adveniunt sibi prospere sine tribulacione, signum est quod celestis medicus reliquit eum tamquam desperatum et viciis induratum. Est enim persecucio stimulus Dei misericordiam implorandi, quia Psalmo CVI^o, 6 dicitur: *Clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur*; secundo est medicina spem temporalium relinquendi, et tercio est flagellum ocium et vicia relinquendi. In talibus racionibus stabiliti sunt sancti et sapientes utriusque testamenti, cum scribitur Proverb. XII°, 21: *Iustum non contristabit quidquid ei acciderit*; ymmo cum complacencia hominis de omni eventu facit eum in voluntate deiformem et per consequens bone voluntatis, sequitur quod facit eum pacificum, cum Luce II°, 14 scribitur: *In terra pax hominibus bone voluntatis*.

Christ and the saints have set us an example of patience.

Nec video quod sine tali paciencia quietabitur viator, sed erit sicut arundo cum vento instabiliter circumducta. Arundo enim fundatur in luto, cavatur in stipite et habet flabellum in capite. Sic affectio mundanorum luto infligitur, stabilimento virtutum intus sunt vacui et per

The worldly are like reeds.

1. DGH: vel deest. 7. H: l. deest. 9. H: iudicanti se.
11-13. ADG: ille ergo — medici deest. 15. DG: II Moraliū.
17. H: et prospere. 19. DG: et deest; A: a viciis. 21. D in marg.:

Persecucio { stimulus
                  { medicina
                  { flagellum.

23, 24. A: et tercio — relinquendi deest. 25. H: ociosum. 27. H: placencia.
28. H: deformem. 28, 29. DG: consequitur. 32. H: video deest; ib. D: quietabatur. 35. DH: labellum.

15. S. Gregorii Moraliū, lib. XXVI, cap. XXI.

consequens stulte ad imitationem rei cui afficiuntur⁴
instar arundinis agitantur.

Three kinds of
patience.

Habito quod est voluntarie paciendum propter Christum
et non involuntarie tamquam maleficus vel voluntarie
propter applausus aut terrestria, restat videre de tribus⁵
speciebus paciencie. Est enim paciencia vincens carnem,
paciencia vincens mundum et paciencia vincens dyabolum.
Paciencia contra carnem est pati penalitatem
ieiunando per carnis maceracionem; paciencia vincens
mundum est pati iniurias in ablacione et rapina tempo-¹⁰
ralium; et paciencia contra dyabolum est pati obprobria
et contumelias propter Christum.

1. Conquering
the flesh.
This consists
in so ordering
the body that
it shall be fittest
for Christ's
service.

Quoad primum de tanto precise debet homo pati
esuriem, sitim, frigus et alias penalitates, de quanto
disponunt carnem ut apcius subiciatur anime in servicio¹⁵
ad eius salutem tendente. Et (si non fallor) quodocun-
que quis peccat est propter defectum regiminis corporis
vel insuperhabundancia nutrimenti sui vel (quod rarius
accidit) in defectu, quia si caro se haberet in gradu
equalitatis ad serviendum spiritui, nec in cogitatione nec²⁰
in locutione vel opere preteriret regulas legis Christi;
nam quantum ad cogitacionem de qua maxime videtur
philosophis constare quod anima coniuncta corpori intelli-
git convertendo se ad fantasmata, et si corpus nunquam
fuerit discrasiatum non plus eliceret homo cogitacionem²⁵
inordinatam quam in statu innocencie in locutione et
opere, et non peccaret homo per adiutorium corporis
nisi pro defectu mancipationis eius servituti anime.

Special care
needed against
sins we have
been guilty of.

Unde supposito peccato racione peccati carnis debet
homo castigare carnem pro illo peccato preterito, eciam³⁰
ad cautelam ultra quam oporteret peccato non per-
petrato, ne propter defectum castigacionis consimile
postmodum perpetretur. Sic audiui de quodam strenuo
rege Sarraceno qui licet secta illa non potest nisi aquam
ex petulancia que in rege raro punitur potavit omne³⁵
genus potus delicati. Et sic ex vino vel mero inebriatus
dedit temerarium iudicium; vino vere digesto et per-

4. DG: *malificus*. 5. G in marg.: *Nota*. 6. D in marg.: *Paciencia triplex*. *Nota*. 14. H: *et frigus*. 16. G in marg.: *Nota*; D in marg.: *Defectus regiminis corporis in nutrimento causat peccatum*. 21. DG: *vel* (H: *nec*) *locutione*. 23. H: *constat*. 24. A: *corpus deest*. 25. ADG: *fuit*; ib. DG: *decrasiatum*. 27. DG: *in opere*; ib. DGH: *nec peccaret*. 29. D: *peccato peccato*; G: *peccato preterito*; rectius: *perpetrato*. 30. H: *isto peccato*. 31. DGH: *ista*; ib. D in marg.: *Nota de rege Saraceno quare obligavit se bibere aquam*. 35. G: *raro per-*
mittitur. 36. A: *vino vel deest*; H: *vel mero deest*.

cepto errore iudicii submisit se populo occidendum et
 pepigit pro suo scelere perpetrato se non potaturum
 nisi aquam. Si ergo rex paganus ad imperium Macho-
 meti tantum punivit corpus suum propter gulam, quanto
 5 magis pius christianus ob amorem Christi tantum de-
 testantis peccata et sufferentis pro nobis penalitates at-
 que ieiunia tolleret occasionem inde peccandi ex gula
 perpetrata. Unde (si non fallor) crapula et sollicitudo
 mundi circa propria est causa quare infideles tantum
 10 hodie superant christianos. Oportet enim eos superare
 virtutibus et observancia legis Christi precipientis Luce
 XXI°, 34 cavere a crapula et a mundi sollicitudine.
 Quomodo queso utiliter superaret hostes forinsecos qui
 iacet superatus a carne propria et per consequens a
 15 diabolo captivatus? Istam pacienciam pene carnis super-
 eminenter habuit sanctus Nicolaus cuius festum hodie
 alicubi celebratur, cum in etate infantili lactens ubera
 noluit quarta feria et sexta nisi semel percipere lac
 maternum. Et indubie continuavit istam macerandi con-
 20 suetudinem, cum annos discrecionis contigerit, quia
 legit illud Prov. XXII°, 6: *Adolescens iuxta viam suam*
graditur, eciam cum senuerit non recedit ab ea.

Secundum genus paciencie stat in tolleracione iniurie
 quoad temporalium ablacionem; que paciencia si esset
 25 hodie stabilita in ecclesia regulariter ut deberet, cessa-
 rent bella corporalia inter christianos, cum radix om-
 nium illorum sit libido dominandi ac avaricia. Moveret
 Fol. 314^a autem ad istam pacienciam exemplum Christi et sanc-
 torum, spes premii et periculum repetendi. Christus
 30 autem per Petrum solvit didragma cesari, subiciendo
 se terreno principi (ut patet Matthei XVII); Christus
 quando Samaritani negaverunt sibi de suis vite neces-
 saria, dixit apostolis vindictam petentibus ut ignis de
 celo descenderet destruens sibi iniuriantes: *Nescitis,*
 35 *inquit, cuius spiritus estis* Luce IX°, 55; Christus eciam
 quoad bona nature gratis submittens se iudici con-

2. Conquering
 the world, by
 patience under
 loss of temporal
 goods.

2. H: *pepegit*; ib. DG: *suo perpetuo*. 6. AG: *peccatum sive peccata*.
 7. DG: *toleraret*. 8. DG: *perpetua*; ib. D in marg.: *Crapula et sollici-*
tudo est causa cur hodie pagani superant christianos. 10. DG: *nos*
superare. 12. H: *XXII*. 16. DG: *hodie deest*. 18. DG: *vel sexta*.
 20. DG: *distincionis*. 20, 21. ADG: *qui legit*. 22. DG: *et cum*.
 23. D in marg.: *Secundum genus*. 27. H: *istorum*; ib. H: *atque*.
 28. DG: *illam*. 32. G: *negociaverunt*. 35. DG: *Luce XIV*.

16. Festum sancti Nicolai et dominica secunda Adventus anno
 1383 in eundem diem concurrerunt. Cf. Sermon, pars I, pag. XXX.
 17. This story of St. Nicholas is told in the lesson for his day.

dempnandum, dixit Petro volenti vindicare quod *mitteret gladium suum in vaginam*. Nonne hic est contrarius Christo quia legi ac doctrine sue qui profitens se summe et immediatissime gerere vicem Christi in terris, et tamen ubi Christus fugit regaliā, iste maxime siti-⁵ bunde prosequitur; ubi Christus precepit mittere gladium in vaginam eciam in defensione cause iustissime, ille precipit vibrare gladium, spoliando pauperes ecclesias pro satellitum stipendiis, subtrahendo Dei servicium pro acquirenda dominacione monstruosa; ubi Christus im-¹⁰ pedit vindictam ab iniustissime detinentibus sibi vite necessaria, hic severe excommunicat pro bonis superfluis et non suis ad sustinendum pompam seculi? Ideo patet quod si quis est huiusmodi, hic est subdolus Antichristus et per consequens omnis sibi consensciens¹⁵ in istis.

This patience
will be greatly
rewarded.

Moveret secundo ad paciendum dictam iniuriam *spes premii*, cum quilibet deberet credere ex scriptura quod humiliter pro Christo paciens auferri hec temporalia recipiet virtutem et gloriam a Christo qui est infinitum²⁰ prestancior quam eadem temporalia; quod Christus docet Matthei V^o, 40: *Si quis, inquit, aufert a te tunicam, da ei et pallium*; et si aufert a te bona gracie ut virtutes que proprius et utilius insunt homini quam temporalia que sunt ut pallium, da ei temporalia antequam perdas²⁵ tunicam virtutum. Unde (ut dixi sermone proximo) non est color christiano expugnandi quemquam pro temporalibus nisi gracia corripienti eum et per consequens pro amore sui urgente ad castigacionem; quod non pertinet clero sed laicis a clero instructis. Non ergo³⁰ propter fastum vel honorem mundanum suum continuandum debet sacerdos Christi procurare contencionem vel expugnacionem divitum, cum debent in persona propria esse pauperes instar Christi.

Tercio moveret timor erroris tenere partem alteram³⁵ securam; nam eo ipso quo quis pugnat vel repetit

2. A: *Non hic*. 3. H: *qui legi*; ib. H: *qui* deest. 4. H: *Christi* deest. 5. DG: *regalia, ille*. 6-8. H: *mittere — precipit* deest. 8. H: *spoliavit*; ib. D: *pauperes* twice. 9. DG: *prosalitum*. 10. H: *perquirenda*. 11. D in marg.: *Contra bella maxime clericorum*. 13. ADG: *ideo* deest. 14. ADG: *quod* deest; ib. DG: *hic* deest. 16. DG: *hic in istis*. 19. DGH: *pacienter*. 23. H: *et virtutes*. 30. DG: *a clero* deest; ib. DG: *instinctis*. 31. DG: *aut*. 33. DG: *vel* deest; ib. DG: *vel divitum*. 33, 34. DGH: *persona sua*. 34. H: *Christi* deest.

temporalia plus pro amore eorum quam pro amore persone quam persequitur, ut sic peccat, secundum aliam viam appropinquatur perfectioni paupertatis et per consequens verius acquiritur bonorum dominium, 5 meretur paciendi iniuriam, et sic in pace possidet animam propriam.

Unde tertium genus paciencie stat in tolerancia passionum et obprobriorum propter Christum. Ad hoc enim moveret exemplum ducis totius exercitus christiani 10 qui prius in se ipso gustavit calicem passionis acerbissime et nobis gustandum propinavit, cum *per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei*, Act. XIV°. Nam ad hunc finem oportuit prius Christum pati et ita intrare in gloriam suam. Cum ergo Dei filium oportuit 15 tuit per artam et angustam viam intrare in gloriam, qualis aut quantus es tu qui putas te per carnis illecebras pervenire ad eternas delicias, cum testante Jeronimo epistola CXIV^o ad Julianum, *difficile ymmo impossibile est ut et presentibus et futuris quis fruatur bonis, ut et* 20 *ventrem hic et ibi mentem reficiat, ut de deliciis transeat ad delicias, ut in utroque seculo sit primus, ut in celo et in terra appareat gloriosus.*

3. Conquering the devil, by suffering reproach for Christ.

Secundo moveret inferioritas condignitatis nostre tribulationis temporalis, quia ut dicitur Rom. VIII°, 18: 25 *Non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis.*

Moveret tercio mortificatio carnis proprie nostri domesticum inimicum ne nostra dominetur iniquitas; quod fit potissime cogitando qualis fuerit in ingressu, qualis est 30 in progressu et qualis erit in egressu. Nichil enim reprimat plus carnis illicitos appetitus quam cogitando qualis erit mortua.

Moveret etiam mundi instabilitas que velut luna vel mare continue est in cremento vel decremento, in fluxu 35 vel refluxu, instar viacionis hominis qui nunquam in eodem statu permanet.

3. A: *appropinquat perfectior*. 9. DGH: *christianitatis*. 12. DG: *in deest*; ib. DG: *Act. XIV deest*; ib. Codd.: *nos deest*. Addidi. 13. ADG: *prius deest*. 14. DG: *introire*; ib. G: *igitur*. 16. D: *per car's*. 17. DG: *introire ad*; ib. D in marg.: *Jeronymus*. 20. A: *in deliciis*; G: *inde deliciis*. 21. DGH: *et in utroque*; ib. DG: *seculo deest*. 23. D in marg.: 2. 24. DG: *I Rom.*. 27. D in marg.: 3; ib. *carnis*; DG: *corporis*. 27-29. DG: *proprie* — *potissime deest*. 30. DG: *et quam vilis*. 33. D in marg.: 4; ib. DG: *qui velut*. 34. H: *est deest*. 35. DG: *in refluxu instar vicio*; H: *viatoris*.

11. Act. XIV, 21. 18. S. Hieronymi Epistola CXVIII, ad Julianum, tom. I, pag. 798.

Et moveret intimius certitudo mortis et incertitudo
hore mortis, cum nichil cercius morte et nichil | incer-
cius hora mortis. Fol.
314^b

Sed moveret finaliter amor et desiderium superno-
rum ac contemptus terrenorum et per consequens un-
dique principaliter moveret amor et honor Dei. Et in
isto desiderio et mundi contemptu ac tollerancia pas-
sionum tamquam turris fortissima nos protegat, defendat
et iuvat consolacio scripturarum.

Scripture
consoles us in
trouble.

Unde quoad consolacionem scripture patet quod nemo
sufferret dictam tribulacionem nisi habeat ex scriptura
consolacionem. Est autem consolacio ex sermone Domini
in monte Matthei V^o, 10: *Beati qui persecucionem paci-
untur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum
celorum.* Est autem scriptura sacra turris fortissima cui
firmiter innixi per fidem et amorem impellentibus ad-
versariis quibuscunque trahere nos ad malum vel flectere
non valebunt, nisi ipsam gratis consenciendo adversariis
et succumbendo inimicis peccando relinquamus, et ultra
quantumcunque impetant nos inimici, subtrahendo carnis
solacia, ingerendo tribulaciones et obprobria, consolacionem
habemus ex hac scriptura quod *fidelis Deus qui non sinit
nos temptari ultra illud quod possumus* scilicet resistere
sed facit cum temptatione proventum ut possimus sustinere
(I Cor. X^o, 13); et secundum testimonium beati Petri *Deus*
omnis gracie qui vocavit nos in eternam suam gloriam in
Christo Jesu modicum passos ipse perficiet, confirmabit
solidabitque Petri V^o, 10. Debemus igitur esse certissimi
et ex illa certitudine consolati quod pocius celum et terra
et omnis creatura in nichilum verteretur quam quod
verba Dei et lex Christi in uno iota vel apice preteriret vel
a veritate deficeret, testante ipsa veritate Luce XXI°, 33:
*Celum et terra transibunt, verba autem mea non transi-
bunt,* et Matthei V^o, 18: *Iota unum aut unus apex non
preteribit a lege, donec omnia fiant;* ideo dicit Apostolus
Rom. IX°, 6: *Non enim excidit verbum Dei.* Ideo pro
istis promittit Salvator Johannes XVI°, 33: *In mundo
pressuras habebitis sed confidite quia ego vici mundum.*

1. D: *moveretur*; ib. D: *intimerius*; G: *intimus*. 4. D in marg.: 6.
9. DG: *et* deest. 10. D: *Unde habeat ex scriptura consolacionem.*
11. H: *suffert*. 13, 14. *paciuntur*; H: *persequuntur*. 15, 16. A: *cum*
firmiter. 17. H: *quodcumque*. 18. A: *gratis* deest. 19. A: *et* deest.
20. Codd.: *impetrant*. 23. H: *scilicet* deest. 25. A: *I, 10* (sic).
28. DG: *I Petri II*; ib. H: *ergo*. 29. H: *ista*. 30. A: *vertetur*.
31. A: *verbum*. 31. A: *apice* - *vel* deest. 33, 34. AH: *transient*.
34. DGH: *et* deest. 36. H: *Jo. IX*. 37. DGH: *Joh. XVII*. 38. DG:
considerate.

Super quo dicit beatus Augustinus De Verbis Domini, Sermone XX°: *Fratres, inquit, mei obsecro vos, attendite scripturas sacras, si aliquid dixerunt et aliter accidit quam dixerunt; necesse est ut usque in finem sic fiat quemadmodum dixerunt. Non nobis promittunt scripture in hoc seculo nisi tribulaciones, pressuras, angustias, augmenta dolorum, habundanciam temptationum, sicut et ipse Dominus in evangelio dicit: In mundo pressuras habebitis Joh. XVI°, 33. Hec ergo consolacio scripturarum*
 10 in fide fundatur et in spe elevatur, donec percipiamus in spe quod promittit.

Differunt autem inter se fides et spes. Spes vero, ut distinguitur contra fidem, respicit bona speranti futura. Fides vero est de preteritis, presentibus et futuris, tam
 15 bonis quam malis, pertinentibus et impertinentibus. Omnis itaque viator debet habere spem confidendo in bonis operibus, quia frustra sperat de premio qui non premitit meritum. Sicut enim non competit Deo bono punire hominem sine suo demerito precedente, sic non
 20 convenit Deo iusto premiare hominem sine suo merito ipsum premium precausante; cum enim meritum et premium dicuntur relative et cum relativa posita se ponunt et perempta se perimunt (ut patet in Predicamentis), sequitur quod si meritum non est, eius pre-
 25 mium non est. Ideo non presumamus ut filii ingrati de bonitate Dei nostri, sed dum tempus habemus, opere- mur bonum ad omnes et spe firma premium expectemus. Igitur ex hac scriptura infallibili consolati in prosperis simus cauti et in adversis securi et in procel-
 30 losis maris huius mundi amfractibus per anchoram spei tranquilla expectatione firmati, *scientes secundum beatum Jacobum quod probacio fidei nostre pacienciam operatur; paciencia vero opus perfectum habet. Licet autem (ut testatur Sapiens Proverbiorum XIII°) spes que differtur*

Difference
between faith
and hope.

1. H: dicit deest; ib. DG: beatus deest; ib. AD in marg.: Augustinus.
 3. DGH: si aliquid fefellerunt, si aliquid. 4. 5. A: necesse — dixerunt
 deest. 5. 6. DG: scripture quod; ib. D in marg.:

Scripture promittunt tantum { tribulaciones,
 pressuras,
 angustias.

6. H: tribulaciones deest. 6. DGH: Joh. VII; AH: Joh. XVII.
 10. DE: precipiamus. 14. DGH: vero deest. 15. DGH: quam de.
 18. DGH: Domino. 19. ADG: suo deest. 22. A: relative; ib. H: cum
 deest. 23. A: et deest. 28. H: ergo ex. 29. H: et deest.
 29, 30. DG: procelliosis. 31. H: beatum deest.

1. St. Aug. Opp. tom. V, Pars. II, pag. 136. 32. Jac. I, 3, 4.
 34. Prov. XIII, 12.

affligit animam, tamen consolacionem recipimus ex promissione verbi Veritatis que mentiri non potest; quod si fecerimus finaliter que precepit, salvi erimus ab ira per ipsum; promittit enim nobis Johannes XIV°, 15: *Si diligitis me, mandata mea servate*. Et sequitur posterius⁵ probacio dileccionis: *Qui habet, inquit, mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me, diligitur et a Patre meo et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus*; quod nobis concedat omnipotens Pater et Filius et Spiritus Sanctus. Amen.

10

SERMO XXVI.

Deus autem paciencie et solacii det vobis id ipsum sapere in alterutrum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum. Rom. XV°, 5.

We must suffer willingly.

Constat quod per pacienciam et tribulacionem et¹⁵ consolacionem premiorum prosperatur | vita presens Fol. 314^e progrediens et accrescens quousque paciencia convertatur in perfectum dominium, quia in regnacionem perpetuam super totum universum et consolacio in spe fundata convertatur in plenum gaudium. Cum enim²⁰ homo sit due nature, oportet quod sicut fuit accione corporis inobediens, sic redeat et fiat passione corporis meritoria Deo obediens. Nichil enim est quod homo solvere potest Deo post lapsum quod in statu innocencie non debuit nisi nuda paciencia tribulacionum.²⁵ Ideo quidquid fecerimus meritorie, oportet quod fiat cum pena voluntaria. Non enim sufficit nudum pati, cum hoc competat latronibus et inimicis, sed oportet, sicut natura superbiendo presumpsit honorem Dei, sic debet humiliando se subicere ad honorem Dei. Nec suf-³⁰ ficeret miles Christi in labores tam anxios nisi haberet solacium de labore. Sic ergo celestis medicus in primo adventu fecit emplastrum in utero virginali ad meden-

1. GH: *recepimus*. 2. A: *verbi* deest. 6. ADG: *comprobacio*.
7. A: *diligitur a*. 9. AH: *concedat* etc. 11. A in marg.: *Sermo XXVI*.
14. Cod.: *Joh.*; AH: *Joh. XV*; DG: *Joh. XIX*; ib. D in marg.: *Rom. XV*.
15. A: *et* deest before *tribulacionem*; ib. A: *tribulacionum*. 21. D: *du-*
plicitis; ib. G: *optuit*; ib. A: *occasione*. 22. A: *ita sic passione meri-*
toria Deo. 23. D in marg.: *Pro paciencia per totum*; ib. DGH: *meri-*
toria deest. 24. A: *post baptismum*. 27. DG: *pena meritoria*
voluntaria; H: *cum plena voluntate*; ib. DGH: *mundum*; ib. G: *pati* deest.
28. ADH: *competit*. 29. DGH: *naturaliter*. 29, 30. G: *sic* — *Dei* deest.
32. DG: *igitur*. 33. A: *emplastrum*.

6. Joh. XIV, 21, 23.

11. Epistle for 2nd Sunday in Advent.

dum naturam infirmam, de qua Isaie I^o dicitur: *Omne caput languidum et omne cor merens, a planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas*. Jam vero in secundo adventu visitat nos per gratiam, in-
5 fundendo pacienciam et consolacionem, ut sic destructa vel mitigata infirmitate sufficiamus servire sibi unanimiter ore uno; et sic in tercio adventu continuato bono regimine percipiamus perpetuam salutem mentis et corporis; et ille processus sermonis.

10 Pro primo quod est *paciencia* est notandum quod impossibile est hominem pati nisi iuste, quia si perseverat in caritate paciendo propter iusticiam, tunc passio sua cum sit meritoria et tam Deo accepta erit iusta, sicut fuit passio Christi quam Judei nequitur
15 intulerunt. Si autem paciens remurmurat et sic iniustus, cum non sit possibile aliquam penam corporalem ad plenum punire minimam iniusticiam, quod iustum sit peccatorem tantum pati et amplius; in illa conclusione instructi sancti omnes tribulationes contin-
20 gentes equanimiter pertulerunt et cum beato Job Deum devocius laudaverunt; unde impaciens est similis infirmo dolenti caput qui contra turrim immobilem precipitanter curreret caput infirmum collidendo; ex quo nimirum causaretur capitis infirmitas et sensuum turbacio. Qui-
25 cunque autem impacienter perturbatur propter tribulationes sibi contingentes, habet racionem (que est caput anime) languidam et dolentem et currit contra invincibilem Dei iusticiam murmure offendendo. Iusticia enim Dei ordinat invincibiliter omnem penam; unde iratus
30 animus et talis pene impaciens habet omnes sensus turbatos et sic quod appetendo vindictam incidit in superbiam et omnia genera peccatorum. Et quidquid fecerit ex cecitate mentis, vergit sibi ad detrimentum, cum reverberando contra invincibilem veritatem (que
35 est petra scandali) cadit retrorsum in terram cum capitoribus Christi (Johannis XVIII°). O magna cecitas sic remurmurare contra iusticiam nuncium Domini quem impossibile est prohibere, sed gratanter acceptando ce-

We cannot suffer above our deserts.

1. H: I deest. 5. DG: distracta. 9. H: iste. 11. A: est deest.
13. 14. DGH: est iusta. 15. 16. et sic iniustus; sc. est; H: sit iniustus.
17. DG: iniusticiam debetur enim quod iustum; H: sequitur enim.
18. H: ista. 20. DG: et deest. 25. H: pacienter. 37. A: Deum.

deret patienti ad medelam et gloriam, quia Apocal. III°, 19: *Ego quos amo arguo et castigo, timentibus autem Deum et acceptantibus eius nuncium omnia cooperantur in bonum* Rom. VIII°, 28. Ideo simile est de talibus impatientibus et de recalcitrantibus contra gladium inflexibilem, contra quem de quanto quis impetuosus recalcitrat de tanto gravius se vulnerat; unde si ista medicinalis virtus paciencie saperet christianis in alterutrum, deficerent contenciones, emulaciones, bella et dissensiones, cum sufferendo insipientes per pacienciam fieret par hominibus bone voluntatis. Unde Matthei V^o, 9 dicitur: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*; filii Dei quia reservant patri celesti vindictam zelantes pro eius honore, ut grati filii, imitatores Christi patientissimi, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, sed gratis tradebat se ipsum Pilato se iniuste iudicanti (ut dicitur I^a Petri II°).

Folly of wrong-doing.

O supina stulticia! patente semita de qua certi sumus quod servando pacienciam quietaretur animus in via et servaretur immensum premium in patria, patente vero alia via qua impacienter machinando vindictam anxie turbaretur animus in via et assistente ambiguitate inpresenciarum de victoria servaretur indubie pro futura pena perpetua; eligere ergo hanc secundam viam difficilem et perplexam foret stulticia. Indubie hec est via obstinati luciferi secundum quam viam homo turbatus perdit omnes vires anime quoad efficaciam meritorie agendi et se ipsum cruciat hic et in fine. Ideo signanter dicit Veritas Luce XXI°, 19: *In paciencia vestra possidebitis animas vestras*; et econtra: *Qui amat animam suam, hoc est se ipsum apparere animosum, ut faciunt se vindicantes, perdet eam* (ut dicitur Joh. XII°, 25), quia pugnat cum summo iudice orbis terrarum contra taliter insensatos, ut patet in evangelio hodierno in quo dicitur quod *arescentibus hominibus a gracia pre timore mundano, humano et servili erunt signa in celestibus cruciancia et in terris pressura gencium pre confusione contencionis sonore pro temporalibus*. Mare enim vocatur

Fol.
314^a

1. H: et gloriam deest; ib. H: quia scribitur. 5. H: de deest.
9. A: bella deest. 13. DG: bellantes. 15. DG: non maledicebat deest.
18. DG: simus. 21. DG: que. 22. H: et deest. 24. D: igitur;
H: vero; ib. DG: terciam. 25. H: superplexam. 31. A: seve ipsam;
ib. DG: timosam. 38. D: scere pro.

10. Lucae II, 14. 15. I. Petri II, 23. 35. Lucae XXI, 25, 26.

mundus tumultuans peccato fetens, livore fervens, insultu fluctuans, in temporalibus decrescens, in quo potentior piscis devorat debiliorem, in quo etiam mortuus mundo non sinitur quiescere, cum defert thesaurum
 5 habencium anchoram spei ad celestem patriam, cum mali bonis proficiant. Quo contra infirmus pacienter se committens regimini celestis medici, sciens quod non potest tali deficere qui habeat lucrum beatitudinis infinitum melius quam tribulatio foret mala iuxta illud
 10 Apostoli Rom. VIII°, 18: *Non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis, libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut in me ipso inhabitet virtus Christi.*

Et hoc solacium superadditum paciencie spem nostram
 15 corroborat iuxta illud Rom. XV°, 4: *Per pacienciam et consolacionem scripturarum spem habeamus.* Omnis enim qui habet hanc spem sanctificat se ipsum, hoc est, confirmat et corroborat ad longanimiter tolerandum. Hoc enim est unum genus martyrii, ut patet de sancto
 20 Johanne Evangelista Matthei XX°, 23: *Calicem quidem meum bibetis.* Est enim calix in manu Domini habens in superiori vinum merum quod potant qui libenter gloriantur in infirmitatibus; per hoc enim sunt preclaro calice divini amoris inebriati; est secundum poculum in
 25 dicto calice mixtum de mero et turbido quo potantur infirmi qui hora tribulacionis turbati decidunt a paciencia et post penitendo ad pacienciam humiliter resurgunt. Est tercio fex eius que non potest esse exinanita de qua oportet quod bibant omnes peccatores terre (ut
 30 dicitur Psalmo LXXIV°); nam sepulti in inferno *turbantur timore horribili* (ut dicitur Sap. V^o, 2). Unde Christus consolans suos discipulos a discipulis diaboli persecutos Matthei V^o, 12: *Gaudete, inquit, et exultate. Ecce enim, merces vestra multa est in celo.* Hoc quarto
 35 poculo inebriabuntur carissimi in celo, ut dicitur Cant. V^o, 1: *Bibi vinum cum lacte meo.* Sic autem quietati in animo *honorificant Deum unanimes uno ore*, quia confederati unitivo vinculo caritatis.

This consolation strengthens our hope.

2. H: et temporalibus. 4. ADG: et cum. 8. A: debeat lucrum.
 12. A: gloriabitur; ib. A: meis deest; ib. ADG: me deest. 13. H: ipso
 deest. 15. A: Joh. XV; DG: Rom. III. 24. est; G: et. 25. DG: mixto.
 26. H: quia; ib. G: turbaturi. 28. ADH: examinata. 31-33. H: Unde —
 Matth. V deest. 34, 35. H: Hoc — celo deest. 36. G: Cant. IX.

12. II. Cor. XII, 9.

37. Rom. XV, 6.

The wrathful
shew want of
faith;

Omnes enim tales ad unum finem tendunt, scilicet ad honorem unius Dei propter unum finem beatitudinis, quo contra seminantes impacienter discordias inter fratres habent tot animos quot affectiones inordinatas et tot deos quot creaturas preponunt indebite Deo vero. 5 Ideo nimirum tales repugnant contradictorie sibi ipsis; et sicut boves indomiti in aratro vel canes cecati in sacco offendunt in se ipsos reciproce et tamquam malleus et incus reciproce se consumunt; omnis enim peccator est contrarius sibi ipsi, quia corpus pugnat contra 10 spiritum et econtra; ymago quoque Dei in anima dicit naturaliter quod ad similitudinem Dei sit facta, sed deturpans peccatum contradicit, cum memoria maculatur infidelitate. Nam quicumque non affectuose credit Dei bonitatem atque severitatem est infidelis, cuiusmodi 15 est omnis iracundus aut impaciens. Si enim tantum crederet remunerationem Dei commissi sibi causa quantum credit lucrum ex propria victoria, tunc eque vel plus quia facilius in illa confideret vindicatione propria dimissa. Cum ergo de hoc lucro non habet fidem sed 20 opinionem, sequitur quod multo magis de remuneratione Dei non habet fidem; et sic est infidelis, quia secundum Apostolum Heb. XI°, 6: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est et remunerator bonorum sit.*

and are tainted
with despair,
since they have
lost hope in
God's aid.

Secundo maculatur ratio desperatione, cum in effectu 25 desperat quod Deus retribuet servis suis magnifice secundum suum dominium beatitudinem pro labore momentaneo, ac si crederet quod diabolus et sui complices sunt Deo nostro forciores, vel aliter quod Deus noster foret immemor vel ingratus. Nam si assit Deo nostro 30 potencia, cogitacio et voluntas iuvandi servum suum, nulli dubium quin tunc iuvat.

Tercio si fedatur voluntas invidia opposita caritati, quis (rogo) perfecte diligens Deum ex toto corde et sciens quod data tribulacio sit de Dei beneplacito non 35 gratanter vellet conformiter cum Deo? audeo dicere quod talis imperfecte Deo diceret: *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra*, quia animus sermonibus con-

1. A: *fine*. 4, 5. D: *quor*. 5. D: *indebito*. 11. G: *ymo quoque*; A: *ymagoque*. 12. A: *quo ad similitudinem*. 13. D in marg.: 1. 23. DH: *Heb. II*. 24. DH: *est et deest*; ib. D: *sit deest*. 25. D in marg.: 2; ib. H: *in deest*. 27. DG: *num deest*. 30. DG: *superassit*. 33. AH: *si deest*; ib. DG: *ledatur*; ib. D in marg.: 3. 35. H: *Deo beneplacita et*. 38. AH: *quia deest*.

tradicit, cum displicet sibi de implecione voluntatis patris sui. Talis ergo *vir duplex animo inconstans est* in omnibus viis suis, ideo non | impetrat illud quod petit, offendens contra iusticiam. Sed necesse est christianos laudare Deum *uno ore*, quod faciunt precipue, si virtuose moderant linguam suam, quia Jacobi III°, 2 dicitur: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*; si autem offendit totum corpus operacionum inficitur, quia Jacobi I^o, 26 dicitur: *Si quis putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, huius vana est religio.*

Ponit autem beatus Jacobus triplex exemplum de indomacione lingue. Primum est quomodo parvo freno possumus ad votum circumducere equum fortissimum, et tamen linguam vix potest aliquis refrenare, ecce maior inobediencia hominis quoad linguam propriam Deo suo quam est inobediencia equi vel alterius bestie homini; nam leonem et omnem feram potest homo domare ligacione, verberacione vel famelicacione, linguam autem domare vix potest aliquis; ideo cum virtus consistit circa difficile et illa difficultas originatur a peccato, patet quantam operam daremus ad moderandum membrum tantum intoxicans.

Secundum exemplum beati Jacobi est de parvo gubernaculo quo navis in alto dirigitur et illo deficiente navis fluctuat in incerto, quocunque ventus impulerit nauta invito; sic quis refrenare nescit linguam est navis diaboli ducens spiritum quocunque vento superbie in Caribdim. Unde frenum lingue est signum quo spiritu insidente iumentum sit ductum, et sic multi sumus sicut equus et implus quibus non est intellectus.

Tercium exemplum Jacobi est de modico igne qui comburit domos, silvas et quotlibet magna, sic vicium lingue invidia et ira succense magnam communitatem commovet ad iram et consumit virencia virtutum. Ideo dicit Jacobus quod *lingua nostra ignis est universitas iniquitatis*. Unde si attendimus, vicio lingue serpentine

St. James's illustrations of the tongue's tamelessness.

2. DG: igitur; ib. DG: vir duplex deest; ib. G: in animo. 6. D in marg.: De lingue viciis declarat Jacobus 3°. 8, 9. H: quia ab Apostolo dicitur. 11. A: autem deest. 12. D in marg.: Exemplum de indomacione lingue. 18. ADG: et verberacione. 19. H: cum aliquis. 20. A: ista difficultas. 22. DG: intoxicatus. 23. AH: beati deest; ib. D in marg.: 2. 26. DG: quis before nescit. 29. H: supraductum. 30. D: in quibus. 31. D in marg.: 3. 32. D: et silvas; ib. D: quelibet; ib. D in marg.: De lingua mala et bona per totum. 35. D: Jacobi.

6. Jac. I, 8. 12, 23, 31. Cf. Jacobi III, 2—5. 35. ib. 6.

totum genus humanum infectum est (Gen. III°). Ideo poeta dicit:

Virtutem primam puto compescere linguam.

Four natural
uses of the
tongue:

1. to taste,

2. to put food
between the
teeth,

3. to speak,

4. to praise
God.

Habet autem lingua quatuor officia ad iuvamentum hominis naturaliter deputata. Primum quod gustu discernit hominis cibaria, secundo quod flabellum circumducit ad dentes maxillares digerenda, tercio est organum formande vocis ad amicabiliter communicandum cum proximis in loquela, quarto est membrum specialiter deputatum ad Deum laudandum et suum adiutorium invocandum. Sed heu veneno diabolico omnia ista ad contrarium sunt eversa. Nam lingua infecta non gustat verbum scripture (quod est cibus anime), sed prolabitur in scurrilates et turpiloquia, detracciones et adulaciones. Et istud venenum diffusum in mundo seminat omne malum. Quo contra docet beatus Petrus I. Petri IV°, quod si quis loquitur, quasi sermones Dei, hoc est, loquatur sapienciam qua anima debet pasci; ad hoc enim lingua loquax data est homini pre ceteris animalibus ut sit organum rationis et vox rationis nuncius. Sed quomodo ratione regitur quando in scurrilates et verba que ad rem non pertinent imprudenter prolabitur? Per talia enim homo interior depascitur, quia quasi sagittis a lingua tensa curve ut arcus emissis spiritualiter vulneratur.

1. Spiritually
we have ceased
to love the taste
of Scripture.

2. In supplying
material for talk
we should avoid
scandal.

Quoad secundum officium debet lingua narrare, dirigere et docere sentenciam edificatoriam de absentibus et non nugas aut vanitates proximo infructivas revolvere. Unde inter alia vicia in mundum volancia est hoc toxicum nimis crebrum quod de proximis absentibus eciam de dominis secularibus et prelati ecclesiasticis finguntur nuge et post fictionem publice enarrantur audientesque gaudent enunciant, et sic fame communitatum et procerum denigrantur. Recolere quidem debemus quod talis nuga sit scintilla diaboli per quam intendit campum virtutum succendere; ideo debemus tamquam scintillam in combustibili positam niti ipsam extinguere, ne amplius invalescat. Non enim debemus tales nugigerulos gaudent audire sed prudenter corripere, ostendendo quomodo

3. GH: *puto esse*; H: *puta*. Rectius: *primam esse puta*. 7. H: *detergendos*. 10. A: *et ad*. 12. D in marg.: *1*. 14. D: *Et illud*. 22. H: *imprudenter*. 25. E in marg.: *2*. 25, 26. D: *digere*. 27. H: *vel*; ib. ADG: *proximi*. 28. A: *est* deest; ib. H: *mundo*. 29. DG: *crebrum* deest. 30. D: *et secularibus*. 32. H: *quia audientes*; ib. DG: *gaudentes*. 33. D: *debemus* deest. 33, 34. H: *quod* — *intendit* deest. 35. H: *non campum*.

3. Dionysii Catonis distichorum lib. I, distich. III.

lingua undique includitur a natura per hoc docente
quod sibi debet poni stricta custodia non loquendi
nisi sapienciam dente triplici ruminatam. Sic enim
Christus *butirum et mel comedit*, Isaie VII°, 15. Con-
sideret secundo quomodo sal ponitur in ore baptizati
ad denotandum quod lingua christiani debet sapiencia
condiri ad solum loquendum sapiencia caritatem. Pro
tercio docet Spiritus Sanctus missus in linguis igneis
Act. II°. Unde vellem quod tales fictores et zelatores
mendacii portarent circa collum cum cathena ferrea
aucuperium ponderosum quousque probaverint nugas
quas referunt, sicut audiui quondam Londonii con-
suetum fieri. Nec est ista pena ad condignum, quia
Matthei XVIII°, 6 dicitur: *Qui scandalizaverit unum de*
minimis istis qui in me credunt, expedit ei, ut sus-
pendatur mola asinaria circa collum eius et demer-
gatur in profundum maris. Nam sicut alligant pon-
dus peccati circa collum scandalizati, sic modica pena
foret a maiori pena eos detrahens per minus pon-
derosum, ne post corporaliter demergantur. Nam stulti
ut asini gravant se ipsos verbis superfluis et alligant
aliis importabilia que faciunt sua. Debemus ergo scan-
dala nobis ambigua suppeditare et scandala nobis cognita
esse vera dolenter silere vel pro loco et tempore opor-
tunis ad correccionem edicere, quia (ut dicit Christus
Matthei XVIII°, 7): *Ve mundo ab scandalis.* Sic enim
creditur Evam mentitam fuisse Ade, hortando eum ad
esum ligni vetiti, sicut diabolus mentitus est sibi; sic
igitur rumemus verba ad edificacionem proximi, ut docet
Augustinus, scribens in dorso aule sue non historias
ypocriphas in pannis sumptuosius sed hos versus:

Quisque novit dictis absentum rodere vitam
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Quoad tercium patet quod aves et bestie regulariter
laudant Deum servando vociferaciones secundum limites
sue nature ad amicabilem communicandum cum sibi

Scandal-
mongers should
be punished by
revival of an old
London custom.

3. Speech
should be used
in kindness.

1. H: *docendo*. 2. H: *debet pro omni*. 4. A: *buturum*; ib. DGH: *comedet*. 7. D: *sapienciam caritative*. 8. D in marg.: 3. 9. D: *velatores*.
10. A: *cum catena* twice. 12. DG: *quendam*; ib. D: *London*; AG: *Lon-*
donis. 13. *consuetum*; AH: *consuet*; DG: *consuetis*. 15. H: *in istis*;
ib. A: *ut deest*. 16. ADG: *circa* — *eius deest*. 19. ADG: *detra-*
hens quod. 20. DH: *et post*; ib. DH: *demergatur*. 23. H: *cognita*
deest. 24, 25. *oportunis*; DG: *tantum*. 25. DG: *ad correccionem*
deest; H: *correccionem pro loco et tempore tantum*. 26. A: *Ve inquit*
mundo venit ab; DG: *Ve qui venit mundo ab*. 27. H: *hortando Adam*.
28. DG: *esum fructum*. 29. DG: *ergo fundemus*; H: *respondemus*.
32. D: *ad scutum rodere*. 34. *Quoad tercium*; DG: *quis Adam patet*.
36. ADG: *cum deest*.

similibus. Homines autem secundum innumerabiles fraudes, irritaciones et dolos circumveniunt fratres suos, ideo pervertendo ordinacionem Dei fiunt infinitum peiores volucris, cum dampnabiliter pervertunt ordinem a Deo institutum; quod est peius quam aliqua condicio que 5 posset consequi creaturam non racionabilem. In hoc gradu peccant in Deum et proximum. Unde (si non fallor) verba pomposa, adulatoria, derisoria, irritoria et deceptorum erant causa unius dissensionis bellice inter regna. Cum enim ex habundancia cordis os loquitur, 10 quomodo non foret nisi grata communicacio verbalis fidelium, si non ebulliret venenum peccati intrinsecum? et si utrobique foret communicacio cum verbis sic mundis, cessarent bella, dissensiones et rixe seminate; immo si altera pars de thesauro paciencie verba viva et dulcia 15 proferret, monstruosissimos peccatores placaret. Sed necesse est iuxta sententiam Salvatoris Matthei XV°, 11 quod omne exiens de ore anime peccato infecte *coinquinat hominem* infinitum gravius quam aliquod maculans corporale. Patet ex hoc quod omne tale est tante Deo 20 detestabilius. Deus autem detestatur rem secundum eius immundiciam, ideo dicunt doctores quod infecti linguis nugacibus continent in ore sputum diaboli, quod est infinitum horribilius et infectivius quam sputum vel turpitudine aliqua corporalis. Et sic omnes vicio lingue 25 infecti sunt serpentes diaboli subiecti infinitum gravius puniendi quam serpens qui decepit parentes in amenitate paradisi, quia ipsi voluntarie serviunt diabolo ad intoxicandum proximum in natura que non gravavit culpam serpentis. Unde os hominis est quasi porta vel 30 murus custodiens civitatem anime; ideo necesse est quod sit seratum et apertum secundum exigenciam racionis. Unde Prov. XXV°, 28: *Sicut urbs patens absque murorum ambitu, sic qui non potest cohibere in loquendo spiritum suum*. Et Prov. XIII°, 3: *Qui custodit os suum custodit 35 animam suam*. Non solum ergo quoad esum sed quoad loquelam atque silentium sunt sere ori hominis adhibende iuxta illud Psalmi XXXVIII°, 2: *Posui custodiam ori meo, cum consisteret peccator adversum me*. Diabolus

Man's mouth
the gate of his
soul.

3. DGH: ordinem. 6. D: aliqua creatura non racionabile. 9. DG: erat. 16. GH: placeret; DG: placeret quod. 17. DG: Matth. III. 18. DG: coinquinat. 20. H: advertente Deo detestabilius est. 23. H: in deest. 27. A: decipit; ib. D: in deest. 29. D: gravavit. 30. A: hos hominis. 32. D: servatum. 36. D: igitur. 37. DG: sciencie ori. 33. H: altunde iuxta. 39. D: adversus.

enim est notarius callidissimus reportans quicquid male loquimur, quia teste Salvatore Matthei XII°, 36: *Ex omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii.*

- 5 Quoad quartum patet quod lingua non honoramus Deum sed blasphemamus, cum *nomen eius in vanum sumimus*, non impetramus oracionibus nostris nobis utile, cum irritamus Deum derisorie. Omnis enim vane assumens nomen Dei est blasphemus secundum eius triplicem
10 speciem, in cuius peccati detestacionem solent homines spueri propter horrorem. Unde ex hoc creditur Iudeos palliare spuicionem qua in faciem Christo spuerant Matthei XXVI°, 65: *Dixerunt enim: Audistis blasphemiam.* Notaret autem iurator hodiernus penam blasphemie, de
15 qua Levitici XXIV°. Blasphemus enim ibi precipitur educi et lapidari. Notaret eciam narrationem Gregorii, IV° Dialogorum XIX°, quomodo unus iuvenis circa quinquennium raptus est a diabolo pro tali blasphemia; consideraret eciam quomodo lingua inter membra sit
20 specialiter ultra membra brutorum ad Dei laudes atque officia deputata; ideo eius mundicia est summo opere observanda, non ponendo cum sue rostrum, quod foret Dei organum in volutabro peccatorum vel osculando vel comedendo vel culpabiliter loquendo. Taliter enim
25 abutentes oris organo, cum se ipsos occidunt et alios, sunt | canes carnificum habentes oris labia sanguine
315^s cruentata. Ideo caveant illud Matthei VII°, 6: *Nolite sanctum dare canibus.* Peccatori autem dixit Deus: *Quare tu enarras iusticias meas et assumis testamentum meum per os tuum.* Indecens quidem est atque dampnabile tam sanctum verbum de tam polluto ore procedere et (quod summe est horribile) huius oris indurata pollucio excludit a regno, cum Apoc. ultimo scribitur: *Foris canes et venefici.* Si ergo predictas quatuor semitas observemus, tunc celestis
35 medicus inducet secundum quatuor dotes mentis et corporis perfectissimam sanitatem in tercio adventu, cum invenerit suos patientes bonum regimen eis impositum observasse.

4. Evil of taking God's name in vain.

Need of watchfulness on our speech.

1. A: notarius. 5. E in marg.: 4. 8. H: enim deest. 9. A: Domini. 11. DG: spernere; ib. DG: honorem. 12. DH: conspuerant. 13. ADG: XXXIV. 15. Rect. XVIII. 25. H: et se ipsos. 26. DG: canes carum. 29. G: iustificaciones et. 30. H: et dampnabile. 31. DG: et tam polluto; ib. ADG: et deest; before quod. 32. A: excludit. 34. D: igitur. 35, 36. G: secundum — perfectissimam deest. 36. D: adveniet. 37. DG: observasse etc.

16. S. Gregorii Opp. tom. II, pag. 400. 27. Psalm. XI.IX, 16. 33. Apoc. XXII, 15.

SERMO XXVII.

Vinum non habent. Joh. II°, 3.

Mary knew
Christ's
miraculous
powers.

Constat ex historia quomodo dominus noster Jesus Christus cum sua familia (quia cum matre et suis discipulis) dignatus est adesse nupciis in oppido Galilee, 5 ut sic doceat licere nubere; et deficiente vino secundo mater sua innuit quod iuvet eos de vino, dicens quia *vinum non habent*. Scivit enim ex eius mirabili conceptione, ex eius graciosia nativitate, et angelorum, magorum, stellarum, immo totius mundi officiosa ministracione 10 quod habuit potestatem faciendi miracula. Unde urbane expecit eius subsidium dicens ministris: *Quodcunque dixerit vobis facite*. Christus autem tercio respondit secundum plenitudinem sue sapientie, dum dixit: *Quid mihi et tibi, mulier, nondum venit hora mea*, quasi diceret: quod habeo 15 de te, scilicet caro fragilis, est valde extraneum a potestate faciendi illud miraculum, sed hora venit quando offeram illam carnem pro salute hominum; quod fuit quando suspensus est in cruce. Unde istam horam meminit Jesus noster Joh. XIX°, 26, ubi recordando hanc horam dicit 20 de Johanne: *Mulier, ecce filius tuus*. Utrum autem fuit iste sanctus quem Christus vocavit a nupciis et post desponsacionem servavit eius virginitatem, sicut videtur quosdam doctores sentire, non est necesse modo nos cognoscere, quia stultum est affirmare ambigua, quando 25 in scriptura affirmantur quotlibet adhuc nobis incognita; satis est ergo notare quomodo in istis duobus locis solummodo vocavit matrem suam extranee *mulierem*, hic ad exprimendum alienitatem nature corporee assumpte ad faciendum miracula, sed post vocat eam *mulierem*, ad 30 memorandum istam sententiam et ad mitigandum matris dolorem, qui foret intensior, si vocaret eam tenere matrem suam. Quia autem Judei utuntur pluribus locutionibus (ut patet Marci VII°, Johannis IV°), *erant sex ydrie*

1. A in marg.: *Sermo XXVII*; H in marg.: *Sermo 5us*. 3. D in marg.: 1; ib. G: *quod Dominus*. 4. DG: *quia* deest. 6. H: *sic* deest; ib. D in marg.: 2. 8. ADG: *miraculosa*. 10. ADG: *stellarum* deest. 11. Codd.: *habent*. 14. AG: *dum* deest. 16. D: *extranee*. 19. AG: *Unde et*; ib. DG: *illam*. 20. H: *Jesus Christus dominus*. 20, 21. H: *ubi* — Johanne deest. 22. H: *ille*. 24. AG: *nos* deest. 27. AG: *satis* — *locis* deest. 29. G: *alietatem*. 31. DG: *illam*. 32. A: *intencior*; ib. H: *severe matrem*. 34. H: *Matth. VII*; ib. H: *ydrée*.

1. Gospel for Second Sunday after Octave of Epiphany.
12. Joh. II, 5. 14. ib. 4. 34 et seqq. ib. 6—10.

lapidee posite, ut imminente casu quo oporteret lavare adesset copia aque, quas ydrias *Christus fecit impleri aqua* et conversa ipsa in vinum vocavit sponsum et iussit ut ferret in mensa. Ex quibus quinto notatur quod Christus non amavit primos recubitus in cenis de quibus reprobatur phariseos. *Architriclinus* itaque *miratus* est ex vini bonitate laudabili, *dicens quod alii solent in principio, quando adest gustus discreciore, apponere vinum bonum. Ipse autem econtra servavit bonum vinum usque in finem.*

10 Ut autem ista historia intelligatur ad edificacionem populi, notandus est eius sensus mysticus: *Nupcie* quidem sunt sponsacio Christi atque ecclesie seu figurant innovacionem desponsacionis Christi cum sua ecclesia, que est virgo ex Judeis et gentibus aggregata. *Vinum* autem 15 signat legem Dei que dissipata est per traditiones pharisaicas quam mater Christi synagoga peciit sibi dari; *sex ydrie* signant sex genera Judeorum induratum, scilicet pontifices, levitas, doctores, scribas, phariseos et principes, sapientes superbiam instar senarii, per quos 20 tamquam per aquas infigidantes Christi gratiam caritas evangelica est tardata.

Mystical sense of the narrative.

Quod autem sunt sex ydrie lapidee, signat duriciem superbie Judeorum, et quod continent aliqua *metretas binas et alia ternas* signat quod iste ceremonie sunt ab ypocritis 25 introducte, ut satrapis et populo placeatur vel ut fingatur quod lex Domini compleatur. Christus autem convertit aquam in vinum, quando revocavit populum a ritu gentili vel pharisaico frigido instar aque, ut gustet legem sapientem caritatis dulcedinem. Et oportuit Christum 30 hoc facere, cum constat quod nec imperium nec regnum nec civitas nec quevis communitas potest legitime conversari sine lege regulante; et hinc imperator condidit legem civilem, rex legem terre sue, civitas legem suam et breviter quelibet communitas cleri vel populi militat 35 sub lege. Ex quibus sequitur quod Deus cuius imperio subiacet totus mundus, cuius regnum est ecclesia sponsa

Some law is necessary.

1. D: *lavacrum*. 2. H: *ydreas*. 3, 4. AG: *ut — notatur deest*; D: *ut fieret principali in mensa*. 4. quinto: D: *secundo*. 5. ADG: *de quo*. 6. AGH: *est deest*. 8. D: *discreciore*. 12. D: *figurat*; ib. D in marg.: *Sacramentum magnum in Christo*. 14. H: *autem deest*. 15. G: *significat*. 17. D: *significant*; ib. H: *sed deest*; ib. D: *induratum deest*. 22. AG: *sex ydrie deest*; D: *ydree*; H: *ydrie deest*; ib. D: *significat*. 23. DG: *Judeorum, et est tardata*; H: *secundo quod continent*; ib. AH: *alia*. 24. D: *significat*. 25. H: *ut populo*. 27. H: *aquam deest*. 29. ADG: *oportuit Christus*. 32. DG: *regulande*; ib. D in marg.: *Oportet leges humanas regulare omnem communitatem*. 36. D in marg.: *De lege Dei et eius necessitate et commendatione per totum*.

sua, cuius civitas est pusillus grex clericorum, dedit subditis istis legem nature, legem evangelii et legem consilii. Aliter enim culpabiliter deficeret eis in necessariis, quod esse non potest; ideo dicit Christus ^{Fol. 315^d} Matthei V^o, 17 quod *non venit legem solvere sed adimplere*.⁵ Est autem lex maxime necessaria, maxime formidabilis et maxime premiabilis. Est (inquam) maxime necessaria, quia propter elonganciam sue bonitatis impossibile est hominem salvari vel merendo prosperari sine eius observancia. Si enim defectus foret in ista lege data, oporteret illum defectum fuisse in legifero nostro. Ideo cum lex se habet ad legem ut legifer ad legiferum, patet quod lex Christi est infinitum melior quam aliqua lex humana.

Christ's law the best.

Iterum, cum dicta lex sit sermo vel verbum Dei quod¹⁵ est scriptura sacra, patet quod nemo potest placere Deo sine eius observancia. Ideo Joh. XIV°, 23 dicit Veritas: *Qui diligit me, sermones meos servabit; qui non diligit me, sermones meos non servat*. Ideo (ut sepe elicui) ex scriptura multiplici, idem est Deum diligere et mandata²⁰ eius (que sunt lex Dei) servare.

Iterum, cum nemo potest quicquam acquirere vel iuste aliquid possidere, nisi ex beneplacito et dacione approbativa Domini, et iterum impossibile est Deum esse beneplacitum homini nisi servaverit legem suam,²⁵ manifeste sequitur quod nemo potest vere prosperari, ditari vel pacificari in via, nisi servaverit legem Dei; ideo vere dicitur quod est maxime necessaria. Ideo ut nemo capiat excusacionem ex eius ignorancia, reducta est ad quotlibet compendia. Includitur enim in oracione dominica³⁰ et symbolo, in dialogo quem Christus recitat Matthei XXII°, 37: *Diliges dominum Deum tuum et proximum tuum sicut te ipsum*. In hiis, inquit, duobus mandatis *universa lex pendet et prophete*. Immo Apostolus I^a Tim. I^o, 5 reducit ad unicum: *Finis*, inquit, *precepti est caritas*.³⁵ Cognoscat ergo homo Deum suum vel se ipsum et diligat sicut debet, et indubie est satis ad observanciam legis Dei. Unde ista conclusio est fructus tocius scripture.

4. A: quod ipse; ib. DGH: Christus deest. 7. D in marg.:

Lex est maxime {
necessaria
formidabilis
premiabilis.

8. H: eleganciam.

23. H: donacione.

31. DH: in deest.

9. A: merendum.

24. A: est twice.

36. ADG: suum deest.

10. H: illa.

15, 22. D: Item.

26. DG: debet prosperari.

Ex quo patet quod omnes alie leges humane precise
de tanto sunt utiles, de quanto serviunt ad observanciam
legis Dei. Non enim possunt esse sibi impertinentes vel
precedentes, nec potest esse aliquid utile homini nisi
5 de quanto ducit ad finem ultimum. Ex quo secundo
sequitur quod quelibet lex sive sciencia preter scrip-
turam sacram que retrahit ab eius doctrina vel eius
practica est nociva et per consequens expellenda, iuxta
illud Gen. XXI°, 10: *Eice ancillam et filium eius*. Unde
10 signanter lex Domini immaculata comparatur vino et
tradiciones humane simulantur aque. Licet enim vinum
habeat quotlibet laudes secundum naturales, tamen tres
sufficit pro nunc repetere. Habet enim virtutem bonos
spiritus generandi, sensus et ingenium clarificandi nec
15 non animum exhilarandi. Et econtra de aqua que ex
sua simplicitate non nutrit sed depauperando spiritus
sensus ebetat et animum contristat, sic lex Domini
generat in homine spiritum sapientie et intellectus, spiritum
consilii et fortitudinis, spiritum sciencie et pietatis
20 nec non et spiritum timoris Domini. Econtra vero aqua
sapientie mundane generat in homine spiritum inanis
glorie, invidie, iracundie, fornicacionis et blasphemie.
Unde Psalmo CXVIII^o, 131 dicitur: *Os meum aperui et
attraxi spiritum*, et pro secundo Jacobi III°, 17 dicitur
25 *que desursum est sapientia, primum quidem pudica est,
deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consensiciens, plena
misericordia et fructibus bonis, non iudicans, sine simu-
lacione.*

All human laws
only useful as
they help to
keep God's.

God's law like
wine; man's
like water.

Iterum, vinum legis Dei generat sensus vivaces ad
30 intelligendum veritates catholicas iuxta illud Psalmi
CXVIII^o, 22: *Super omnes docentes me intellexi, quia
testimonia tua exquisivi*. Quo contra aqua mundane
sapientie execat sensus mundialium, quod nec videant
spiritualia temporalibus pociora nec fide videant sed
35 solo sensu sensibilia eis presencia, iuxta illud Psalmi
CXIII^o, 8: *Similes illis fiant qui faciunt ea*. Sic enim
ut vituli captivi a diabolo currunt ad mortem; nam

Danger of
worldly
wisdom.

1. H: quod deest; ib. D in marg.: Pulchra ratio pro legibus humane
salvandis. 6. A: quelibet deest. 7, 8. DGH: vel practica. 8. nociva;
H: inutilis; ib. D: expellenda. 9. H: Gen. 25. 9, 10. A: Dum sig-
nanter. 13. H: sufficient; ib. D in marg.: Vini proprietates. 15. DG:
exiliandi; ib. A: et deest. 17. DG: sensus deest. 19. H: et veritatis
nec. 22. DG: et deest. 23. DG: ut Psalmo. 29. AH: Dei deest.
31. D in marg.: Proverbii in cod. erased: Psalmi in marg. 32. H: que-
sivi. 34. D: fidem. 35. AGH: eius presencia. 37. A: captivi diaboli.

stupefacti excellenti sensibili ut nive confunduntur in discernendo cum remisso lumine subtile visibile, sic consternantur mundiales prope mortem mundo declinante ab applausu fallaci iuxta illud Sap. III°, 11: *Sapientiam et disciplinam qui abicit infelix est, et vacua est spes illorum et labores sine fructu et inutilia opera illorum sunt.*

Christ's law
gives courage
under suffering.

Quoad tercium patet quod lex Christi exhilarat viatores ad paciendum tribulaciones et contumelias sub spe retributionis eterne iuxta illud Psalmi XVIII°, 6: *Exultavit | ut gigas ad currendam viam.* Sic enim hilarati sunt Christus et martyres in quibus lex Domini fuit pura, modo vero tantum mixtum est de aqua mundane sapientie cum lege Domini quod vix manet mundus in colore christiani, sicut patet ex defectu virtutis observandi legem Dei; exhinc enim *refrigescit caritas multorum*, ita quod de multis nominatenus christianis pertinenter dici potest thema propositum: *Vinum non habent* sed vix lympham rubricatam. Et revera maius miraculum foret convertere corda sic lapidea indurata in legalitatem Christi quam convertere aquam materialem in vinum, cum natura vitis potest in secundum et solus Deus in primum.

Earthly things
attract in
prospect;
heavenly, in
possession.

Ex istis colligitur quod experientia est cognoscendi si lex Christi sit sapida christiano, dum plus aspirat, plus laborat et plus delectat in celestibus quam terrestribus, plus in eternis quam temporalibus et plus in spiritualibus quam carnalibus. Ista enim sunt optima signa boni. Ponit autem Augustinus differenciam inter temporalia et spiritualia quod temporalia plus affectantur habenda quam habita, dum inardescit ad habenda appetitus sed postquam sunt habita tunc vilescunt. Econtra autem spiritualia minus appetuntur habenda sed maius habita, eo quod temporalia non saciant sed ipsis momentibus sub ratione boni et post apprehensionem invento phantasmate fastiditur animus frustratus a bono optimo, in quo naturali desiderio quietaretur. Bona

1. D: confunduntur. 1, 2. H: in discernendo deest. 3. D: confirmantur. 4. H: ab deest. 10. A: Psalm. CXVIII. 11. H: exhilarati. 15. ADG: sicut deest. 16. D: observandum; ib. H: enim deest. 24. D: De istis. 26. DG: et laborat; H: elaborat. 29. D in marg.: Differencia inter temporalia et spiritualia secundum Augustinum. 31. H: dum deest. 33, 34. DG: minus habita. 34. D: faciant. 37. G: oportuno; D corr.: optimo.

15. Matth. XXIV, 12. 29. S. Augustini De Doctrina Christiana lib. I, cap. XXXVIII. Opp. tom. I, p. I, pag. 18.

autem spiritualia in principio propter suam insensibilitatem appetuntur tepide, sed post apprehensionem qua aperiunt sue bonitatis noticiam continue forcius appetuntur, in tantum quod quidam ex continuacione
5 gustus suavitatis Domini sunt hic in via quodammodo confirmati sed omnes in patria.

Secundo dixi quod lex Dei est maxime formidabilis, nam forisfacientes contra leges humanas vel amerciantur vel incarcerantur vel proscribuntur vel ad ultimum
10 occiduntur. In lege autem Dei est foris factura gravior, cum offendens in eam de bonis gracie spoliatur, et pertinax finaliter tam corpore quam anima perpetuo condempnatur. Ideo dicit Christus Matthei X^o, 28: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, post hoc non*
15 *habent quid faciant. Sed timete eum qui habet potestatem et corpus et animam perdere in gehennam.* Unde Matthei V^o, 25, 26 dicit Christus: *Esto consensciens adversario tuo, cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te iudici et ipse ministro et in carcerem mittaris. Amen dico tibi,*
20 *non exies inde donec reddas novissimum quadrantem.*

2. Danger of disobeying God's law.

Adversarius peccatoris secundum Augustinum est lex Dei immobilis que cum flecti vel maculari non poterit eo ipso adversatur homini quo peccat, eo quod precepit non peccare et peccator presumit contrarium. Dum
25 ergo homo est viator, oportet quod peccando legi Dei consensciat, quando relictis volucione sibi contraria penitet de commissio et gaudet cum angelis perseverare in observancia illorum que lex precipit. Aliter enim lex accusabit obstinatum in die iudicii, quomodo precipit
30 sibi eius observanciam quam reliquit, et sic Christus iudex tradet eum ministro mittendum in ignem eternum qui preparatus est diabolo et angelis eius.

Tercio dixi quod lex Domini est maxime premiabilis eo quod secundum Apostolum Rom. VIII, 18: *Non sunt*
35 *condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam que datur pro momentanea passione.* Quid enim plus premiaret quam lex que pro infinitum modico, ymmo

3. Reward of keeping it.

4. H: ex quadam continuacione. 5. D: et gustus. 8. G: amerciam; amerciantur; amerciari, amerciammentum, voces fori Anglici et Scottici. Est autem amerciari multam seu poenam pecuniariam pro delicti modo et qualitate in ream decernere. Poena ipsa Mercia appellatur. Du Cange, vol. I, pag. 226. 9. D: perscribuntur. 10. A: est deest. 12. AH: finaliter perpetuo. 15. D: qui faciant. 18. A: cum illo. 19. DG: inter ministros. 24. H: non presumit. 25. DG: igitur. 26. A: observatum; ib. H: precepit. 31. D: iudex deest. 32. H: paratus. 36. D: per momentaneam passionem; ib. D: quod enim. 37. DG: que per.

pro volicione momentanea donat eternam premium? iusticia autem distributiva terrena vix confert militi quantumcunque strenuo villam vel patriam talem. Lex autem Dei distribuit pro levi milicia terram eternam vivencium; unde Canticorum V^o, 1 dicit sponsus: *Com- 5 edite et bibite amici mei et inebriamini carissimi*. Nam secundum beatum Gregorium illa pars scripture quam oportet propter sui difficultatem rodere et masticare instar panis est cibus robustus viancium. Illa autem pars legis scripture quam viator potest propter sui 10 planiciem sine ruminacione inglutire inbibitur modo potus, sed tertia noticia legis quam beati pro fructu finali habent in patria inebriat filios carissimos, faciens eos instar ebrii tocius mundane sollicitudinis oblivisci. Tunc enim sunt filii carissimi et illud est bonum vinum 15 servatum usque ad huc, hoc est, ad cenam novissimam ad quam nos perducatur Jesus Christus. Amen.

SERMO XXVIII.

Sanatus est puer in illa hora. Matthei VIII°, 13.

The centurion's
humility and
faith.

Istud evangelium continet historice duo miracula 20 quorum secundum propono hodie per Dei gratiam vobis detegere. Narrat enim Evangelista quomodo quidam miles gentilis centurio rogavit Jesum | pro filio suo Fol. 316^a paralitico *iacente* in Capharnaum *male* cruciato, cui Jesus promisit se venturum et sanaturum eum; at ille 25 confidens in Christi divinam potenciam reputavit se indignum ipsum recipere, sed quoad promissum satis esset quod verbo diceret, cum localis distancia vel creature resistencia eum non impedit vel resistit. Et adducit ad propositum exemplum de suis centum militibus et servis 30 quorum quilibet obedit sibi ad eius imperium. Cum ergo iste constitutus sub potestate terrena habet tam efficax imperium super suos, multo magis rex regum et dominus dominancium cuius imperio subiacet totus mundus potest verbo dicere et fiet. Christus autem ad 35

1. H: volucione. 11. D: planitatem; ib. DG: remurmuracione; ib. G: inglutire; ib. DG: inbibit. 15. H: vinum deest. 16. A: tempora novissima. 17. AGH: Jesus Christus deest; ib. AH: Amen deest. 18. A in marg.: Sermo XXVIII; H in marg.: Sermo 6us. 19. D: in illa hora deest. 20. AH: historice. 21. A: cruciatus. 22. A: Christo. 23. D: eum. 24. AD: vel resistencia. 25. H: sibi deest; ib. H: eum imperium. 32. G: igitur.

27. Cf. S. Gregorii In Ezech. Hom. X, tom. I, pag. 1263 et seqq. 18. Gospel for 3rd Sunday after Octave of Epiphany.

mirans fidem centurionis ait circumstantibus quod *non inuenit tantam fidem in Israel*. Super quo dicit quod *multi venient extra Judeam filii imitationis Abrahe de omni plaga mundi ad requiem, et filii regni Judaici*
 5 *eicientur in tenebras exteriores*. Et dixit centurioni quod *filius suus sanaretur*; quod et factum est in illa hora.

Est enim triplex dubium literate, primum quomodo
 Iesus cui omnia sunt cognita ab eterno miratus est de
 eventu quem prius novit eciam humanitus. Pro quo
 10 dicitur quod Christus non miratus est divinitus sed
 humanitus, nec humanitus secundum visionem beatam
 in verbo sed secundum noticiam experimentalem sensi-
 titivam. Habuit enim illos sensus et passiones eorum
 plene, ut patet de dolore et profectu sciencie.

Three doubts as
to this passage
cleared up.

15 Secundum dubium est quomodo Christus non inuenit
 tantam fidem in Israel, cum in terra et gente illa in-
 venit fidem matris et apostolorum suorum, immo ipsam
 fidem centurionis, sed intellexit quod pro tempore sue
 peregrinacionis non inuenit tantam fidem in gente pro-
 20 pria extra suam familiam. Sic enim veniens Londonias
 cum sua familia dicit quod non inuenit tantam grati-
 tudinem in compatriotis, sicut in extraneo faciente sibi
 gratitudinem, subintelligendo excepcionem suorum do-
 mesticorum et amicorum qui sunt alter ipse.

25 Tercium dubium est quomodo tenebre inferni sunt
 tenebre exteriores, cum sint tenebre intimi loci mundi.
 Pro quo notandum quod tenebre ignorancie que sunt
 privaciones noticie hominis interioris sunt tenebre in-
 teriores que inducunt precipitanter ad tenebras exterar.
 30 Tenebre autem huius habitabilis sunt tenebre extrinsece
 elongate, sed tenebre inferni sunt tenebre exteriores,
 quia plus elongate a loco et luce homini naturali quod
 sonat violenta eieccio.

Quoad sensum mysticum huius historie sunt tria no-
 35 tanda fidelibus, primum quod fides atque humilitas sunt

Three lessons
from it;

2. G: in deest. 7. G in marg.: Nota. 11. beatam; H: vām.
 12, 13. A: sensuram. 13. H: enim deest; ib. H: istos; ib. DG: et hos
 sensus. 15. D in marg.: Quomodo intelligitur; Non inuenit tantam fidem
 in Israel. 18. ADG: intelligit. 19. D: non deest. 20. DG: Loudontis.
 21. H: quod deest. 22. AH: extero. 24. DG: ipso. 26. AD: sunt;
 ib. ADG: tenebre deest. 27. D: sunt que. 28. D: privacio.
 30. DG: huiusmodi. 31. DGH: elongate deest. 32. A: elongate deest;
 ib. H: a luce. 35. H: quod deest.

3. Vulgate: Dico autem vobis quod multi ab oriente et occi-
 dente venient et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in
 regno celorum.

precipua ornamenta virtutum quibus aliquis christianus placet Deo, secundo quod mediante opere fidei virtuoso unus potest mereri alteri, et tertium quod sine personarum acceptione quicumque christianus cuius fides est potior est Deo acceptior.

Faith and
humility the
chief virtues.

Quoad primum patet quod centurio ex hinc commendatus est supra gentem Judaicam, quod humiliter confessus est in Christo virtutem divinitatis; humiliter dico quia non est confessus se esse parem Deo in auctoritate vel potencia sed primo dixit se indignum¹⁰ ut tantus dominus intret sub tectum suum. Secundo quod non fuit dignus habere a Christo tantum ministerium sed sufficit Domini imperium, et tercio humiliter confessus est se constitutum sub potestate humana, cum fuit miles et officarius Romani imperatoris, non quod¹⁵ auctoritate vel potestate sua sola quidquam faciat sed quod sub potestate constitutus est. In hoc ergo quod confessus est quod Christus tantum verbo imperaret modo Dei et factum fieret, confessus est Christi divinitatem. Ecce fides et humilitas connexe sunt fundamentum²⁰ religionis christiane. Ideo beatus Petrus I^a Petri IV°, 11 docet quod *si quis ministrat tamquam ex virtute quam administrat Deus ut in omnibus honorificetur Deus*. Debemus ergo in omni opere nostro modo illius centurionis recogitare quomodo sumus humiles Dei ministri et quasi²⁵ serre mote a Deo cui debetur totus honor. Et sic humilitas est quasi forma substancie religionis nostre et fides quasi materia vel fides quasi lapis et humilitas ut cementum. Sine istis enim impossibile est christianum placere Deo, cum summe odit superbiam et per con-³⁰sequens summe amat humilitatem et obedienciam, ut patet de beata virgine, de David et isto centurione.

Humility the
soil in which
other virtues
grow.

Humilitas enim est quasi area temperata in qua oportet omnia plantaria aliarum virtutum inseri, si debeant crescere in christiano. Unde David in Psalmo: *Non veniat mihi pes superbie*; per ipsam enim primo apostatatur a Deo, ut patet de Lucifero qui voluit esse similis altissimo, de primis parentibus qui voluerunt

1. ADG: aliquis deest. 2. D: quid mediante. 8. ADG: est deest. 9. dico; G: dicendo. 13. G: sufficit. 14. H: est quod. 15. D: officialis. 17. D: igitur. 18. A: tam verbo. 22. ADG: quis tamquam. 23. DG: Deus deest. 24. D: igitur; ib. H: istius. 26. D: se remote; G: sere. 29. DG: quasi cementum; ib. H: in istis; ib. H: enim deest. 32. DG: illo. 33. DG: quasi aura. 34. DG: consert. 35. AG: in Psalmo deest.

36. Psalm. XXXV, 11.

esse sicut dii scientes bonum et malum et generaliter de omnibus lapsis. Nec mirum si Deus despiciat superbos mente cordis sui, cum omnes (quantum in eis est) usurpant sibi regaliā Dei et per consequens moliantur regaliā suā destruere. Non enim regnat Deus nisi per legem. Ideo dicit beatus Gregorius

*Qui diligit regem
Diligit et eius legem.*

Inobediencia vero maxime indisponit servum Dei. Quis ergo rex non offenderetur tali proditori? Unde superbia talis est implicate blasphemia, cum tribus modis committitur blasphemia; primo quando negatur a Deo quod sibi convenit, ut quod est impeccabilis; secundo attribuitur Deo quod sibi non convenit, ut quod potest sine defectu creature deserere sperantes in se, et tercio quando creatura assumit sibi quod Deo est proprium, ut posito quod quis dicat quod sit tante virtutis atque potencie quod non possit peccare. Unde Judei quando audierunt Christum dicere quod filius Dei esset et angelos esse ministrantes sibi scissis vestibis imposuerunt sibi blasphemiam. Quando ergo homo superbit, negat implicate se habere superiorem legibus cuius obediat, quod est Deo proprium, et sic talis superbiens est blasphemus.

Fides autem secundum Apostolum est scutum in quo possumus omnia tela nequissimi hostis ignea extinguere. Pro quo notandum quod omnes christiani viantes sunt quasi naute inclusi in ecclesia ut nave Petri et navigantes versus portum salutis quibus adversantur pirate in corpore diaboli, qui transmittunt tela vel gunnas igneas ad incendendum dictam navem. Primo enim moliantur destruere fidem scripture qua deficiente periclitaretur navigans. Cum enim oportet omnem christianum sequi Christum in moribus iuxta illud Apostoli I Cor. II°: *Estote imitatores mei sicut et ego Christi*, Christus autem ascendit in celum et modo non conversatur nobiscum

Faith the shield in which the enemy's fiery darts are extinguished.

1. H: sicut deest. 4. D: regalia. 4, 5. D: moliantur regaliā suā deest; ib. H: moliantur. 9. DH: Inobediencia igitur. 12. A: quod negatur; ib. G in marg.: Nota. 19. D: quod fuit filius Dei. 20. G: imposuerat. 21. A: blasphemiam deest; ib. D: igitur. 23. H: superbiens deest. 26. H: ignea deest. 28. A: in ecclesia twice; ib. Petri; DG: impetu. 29. A: portam. 30. H: in corde; ib. A: qui transivit tunc (!); ib. gunnas; DG: gunas. 33. H: omnem hominem.

7. I have not been able to find this passage in the works of St. Gregory. 25. Eph. VI, 16. 35. I. Cor. IV, 6.

nec fulgent miracula ut in primitiva ecclesia, ideo non restant nisi duo principaliter inductiva ad sequendum Christi vestigia, scilicet conversacio suorum sacerdotum et scriptura sacra que est Christi testamentum. Ideo illam tenentur omnes christiani sub pena peccati mor-⁵ talis discere, servare atque defendere. In ipsa enim est aqua sapientie per quam possumus iacula diaboli extinguere, ut patet Matthei IV° de triplici confutatione diaboli per scripturam sacram. Sacerdotes autem ad hoc discunt et docent scripturam sacram ut ecclesia¹⁰ cognoscat conversacionem Christi et amet eum; unde et ista est causa precipua quare sacerdotes celebrant, ut recolant paupertatem, passionem et ascensionem Christi; et hinc dicunt in fine confeccionis huius sacramenti ex instruccione eiusdem Domini: *Hoc quocienscunque*¹⁵ *feceritis in mei memoriam facietis.*

Three ways in which our faith is defective.

Hec ergo scriptura est fides una et eadem in utraque ecclesia, que est scutum tutissimum contra omnia iacula inimici, que format in nobis fidem qua credimus et per quam credimus. Sed hec fides deficit hodie in nobis²⁰ tripliciter; primo scilicet scutum fidei omnino vel secundum plurimum in multis abest, ut patet de infidelibus extra christianismum. Et illi sunt omnino accensi iaculis hostium. Secundi vero licet habeant magnam partem illius scuti integram, tamen multa habent foramina²⁵ defectus fidei; in quibus non refert quantum ad letalem ictum iaculi, quod omnino careant scuto fidei, nisi quod gravius et dampnabilius peccant quam pagani ex maiori obligacione et ingratitude; sic enim sagitta vel lancea perforans scutatum usque ad cor cum scuto affixum³⁰ plus nocet quam si sic perforatus non foret sic armatus. Tercii vero sunt hii qui licet habeant scutum fidei integrum, tamen nimis remissum vel tenue; ideo roga-
verunt apostoli *adaugeri sibi fidem*. Tales autem sunt qui propter spem vel affectionem temporalium titubant³⁵ in fide, habentes tam actus quam habitus commixtos

2. A: *indictiva*. 5. G: *illa*. 8. H: *Matth. VIII.* 9. D in marg.: *Quare sacerdotes celebrant per hec signa.* 15. A: *paupertatum, passionum.* 14. D: *confeccionis* deest. 15. D: *ex institutione*. 17. D: *Hoc ergo*; 18. D: *in* deest. 19. H: *inimici* deest; 18. H: *spem qua*. 20. D: *hodie* deest. 21. ADG: *scilicet* deest. 25. H: *intus*; 18. D: *cum multi*. 27. H: *ritum iaculi*. 26, 27. H: *letalem ritum*. 31. H: *si* deest; 18. H: *fuisset*. 32. AG: *hii* deest. 35. H: *mixtos*.

15. Lucae XXII, 19; I. Cor. XI, 24. 17. Cf. Serm. I, 89, III, 480. 34. Lucae XVII, 5.

qui faciunt fidem tenuem vacillare; et tales sunt cum filio centurionis in Capharnaum (id est, agro pinguedinis vel villa consolacionis) paralitici.

Est enim paralis passio dissolvens nervos motos ex
5 fluxibili materia, sic quod virtus directiva operum non sufficit stabiliter regere membrum ad opus, sed nunc erigitur et nunc supprimitur. Ita est de christianis confidentibus in temporalibus quod manus operum et pedes affectionum vacillant a recto tramite sequendi
10 Christum, in tantum quod non sufficiunt dicere orationem dominicam nisi tremuli commisceant cogitationes mundanas cum oracionibus, et hinc non impetrant quod petunt. Ad quem sensum videtur Christum dicere Matthei XVII°, 19 et Marci IV°, 31 quod *si discipuli*
15 *sui habuerint tantam fidem sicut granum sinapis et dixerint monti ut precipitet se in mare, ita fiet.*

Ex quo patet quod deficit fides Christi ut plurimum in nobis. Grana enim sinapis sunt modica quantitate, sed magna virtute, et ad litteram sinapium est contra
20 paralisim precipua medicina. Sic semen fidei scripture Fol. est | maxime virtutis (ut patet ad Hebreos XI°), cum
316^a ipsum producit omnes fructus operum in patribus utriusque testamenti. Nam habentes quantumlibet modicum fidei scripture quod expellat tremorem temporalium qui
25 est spiritualis paralysis, quicquid postulaverint, in fide nichil hesitantes, Deus supplebit; sic quod quantumcunque montuosus fuerit infidelis in superbia ad oracionem fidelem humiliabitur a montuosa superbia et cadet in amaram contricionem de vana iactancia. Quis
30 enim considerat ex fide scripture quomodo omnis mons et collis humiliabitur non solum in morte nec solum in die iudicii sed specialiter in inferno, quando confitebitur inutiliter quod nichil profuit sibi iactancia, humiliabitur velit nolit, cum Veritas scripture dicit
35 Luce XVIII°, 14 quod *omnis qui se exaltat humiliabitur.* Et hinc credo quod in veteri testamento ante circumcisionem filii salvati sunt in fide parentum et (ut evangelium hodiernum meminit) filius centurionis sanatus est

The proud shall be humbled.

2. DG: Capharnao. 3. D: vel deest. 4. nervos; D: noramos; ib. A: motui. 6. D: mebrum. 8. DG: temporalia. 12. DGH: mundiales. 14. A: Matthei XI. 15. DG: haberent . . . dicerent. 16. H: monti quod; ib. AG: se deest. 18. DH: sinapis deest; ib. H: minore quantitate. 19. D: sinapum. 21. A: iuxta nue (sic) virtutis; ib. D: ad deest. 24, 25. ADG: que est. 25. H: est deest. 26. A: sed quod. 27. DG: monstruosum. 29, 30. H: Qui enim. 30. ADG: considerans.

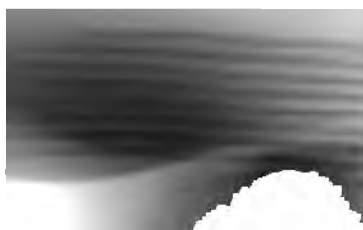
nec fulgent miracula ut in primiti-
 restant nisi duo principaliter in
 Christi vestigia, scilicet conversacio
 et scriptura sacra que est Christi
 illam tenentur omnes christiani
 talis discere, servare atque de-
 aqua sapientie per quam pos-
 tinguere, ut patet Matthei IV
 diaboli per scripturam sacra
 hoc discunt et docent scrip-
 cognoscat conversacionem
 et ista est causa precipua q
 recolant paupertatem, passi-
 et hinc dicunt in fine
 ex instruccione eiusdem
feceritis in mei memoriam

Three ways in
 which our faith
 is defective.

Hec ergo scriptura
 ecclesia, que est scutum
 inimici, que format in
 quam credimus. Sed
 tripliciter; primo se-
 cundum plurimum
 bus extra christiani
 iaculis hostium. Et
 partem illius scuti
 defectus fidei; in-
 ictum iaculi, qui
 gravius et dam-
 obligacione et
 perforans scuta
 plus nocet quam
 Tercii vero sunt
 tegrum, tamen
 verunt apostoli
 qui propter spem
 in fide habentes t

2. A: *indictiva*. 5.
Quatre sacerdotes celebrant.
 11. D: *confectionis deest*.
 12. D: *in deest*. 10. H: *in*.
 13. D: *deest*. 21. ADG: *scilicet*.
 17. H: *etiam inueni*. 29.
 18. H: *trahit*. 32. AG

19. Lucæ XXII, 10.
 20. 48. 34. Lucæ XV

tribucionem vero quantamlibet execu-
retur homo nisi vel remissionem vel
temporalis, quorum utrumque est in-
intelligo autem meritum per se con-

nam patet ex fide scripture quod Deus
ne acceptor personarum sed quecumque
vel femina, imperator vel papa, dominus
habuerit fidem efficacior est maior et
Deum. Et hec fides est consolacio magna
nullus ex paupertate vel condicione ali-
a Deo. Patet ex hoc quod Deus appre-
et nullam famam vel gloriam mundanam
concomitantur virtutes, cum virtus, gracia
precepta correspondent. Nec Deus odit aliquem
pondenter ad peccatum. Ex quo patet quod
et presumere se esse reliquo simpliciter maio-
in alto gradu constitutus debet senciendo
de se ipso ministrare vel servire in reputa-
inferioris et per consequens non de maiortate
umptive contendere. Quantus enim quis est
quo precise tantus est. Ideo non eleuet se homo
superbiam pharisei, sed secundum preceptum Sa-
Ecceli. III°, 20: *Quanto maior est, humiliet se in*
et coram Deo inueniet gratiam scilicet in pre-
gloriam in futuro.

God is no
acceptor of
persons.

SERMO XXIX.

Ad hic statis tota die ociosi. Matthei XX°, 6.

constat ex serie evangelii quomodo Veritas docet suos
pulos ad edificacionem ecclesie laborare, nam noster
familias exiit in opere primo mane conducere ope-
rios in vineam suam, quando in prima etate mundi
35. *produxit genus humanum* et convenit cum eis quod
Et *aret eis beatitudinem pro labore quo laborarunt opus*

Christ teaches
us to labour
for the good of
Church.

3. DG: *brevitatem vite.* 3. 1 A: *infinitum twice.* 1. A: *autem*
per se meritum; 4: meretur. 9. *efficacior est;* DG: *edificacionem.*
10. A: *Deo suo;* ib. D in marg.: *Hic nota diligenter fidelem sententiam*
sententiam alibi de prescitis; ib. H: *Deus deest.* 13. H: *mun-*
concomitantur; H: *concomitant;* ib. DG: *gracia deest.*
21. 22. A: *quis est Domino.* 23. A: *superbiam supra se.*
humilia te . . . invenies. 25. H: *scilicet deest.*
Sermo 7us. 32. H: *quando ipsa etate.* 33. A: *genus*
laborarent.

1. Septuagesima Sunday.

suum non opus eis proprium in vinea sua. Nam Tri-
 nitas est paterfamilias, cum omnem familiam creat,
 gubernat et instruit, et specialiter sibi competit hoc
 nomen quoad regimen sponse Christi. Est autem ecclesia
 vinea Domini (ut patet Isaie V^o, 5), cuius vitis est Christus 5
 (Joh. XV°, 1) et omnes fideles sunt palmites. Qui ergo
 denudat terrenam affectionem a radicibus cordium
 membrorum Christi, amputat facta superflua et coniun-
 git ipsa ad invicem et ligno vite vinculo caritatis, laborat
 opus patrisfamilias in vinea sua. Denarius autem diurnus 10
 est beatitudo perpetua, denarii quidem puritas in sub-
 stancia, continuas in partibus, caritas in valore et
 claritas in splendore signant dotes beatorum, ut puritas
 subtilitatem, continuas immortalitatem, caritas agilita-
 tem et splendore claritatem, utriusque partis figuratio 15
 signat dotacionem corporis et anime, impressio ymaginis
 regis signat indissolubilem illapsum divinitatis. Denarii
 circulacio est beatitudinis perpetuacio, numerus perfectus
 signat complecionem omnium bonorum in statu per-
 fecto. Cum autem triplex sit dies scilicet temporis, 20
 hominis et eternitatis, patet quod denarius ille signanter
 diurnus dicitur, quia oportet merentem hunc denarium
 sicut in die temporis honeste ambulare, et hoc per
 totum diem sue periodi quo lux anime illucescit suo
 corpori vel saltem in fine vite quo valeat trinitatem sue 25
 anime secundum amorem trinitati increate, que est dies
 eternitatis, connectere.
 Tres autem alie hore quas Christus commemorat
 scilicet *tercia*, *sexta* et *nona* et *undecima* includunt
 quatuor horas quarum quilibet continet duas horas 30
 naturales sic quod a prima hora usque ad decimam
 inclusive sunt quinque tales hore correspondenter ad
 quinque etates que Christum precesserant; unde sicut
 in prima etate Deus *conduxit operarios* in vineam, sic
 in secunda etate a Noe usque ad Abraham, in *tercia* 35
 etate ab Abraham usque ad David, abhinc usque ad
 transmigracionem, a transmigracione usque ad Christum.

The vineyard is
 the Church.
 The penny is
 bliss.
 The hours
 correspond to
 the ages before
 Christ.

1. Codd.: eius. 7. A: terram. 10. D: opus deest; ib. D: pater-
 familias; ib. H: in via sua. 13. H: significant. 15. A: sig-
 nacio. 16. H: significat. 17. H: significat; ib. A: deitatis.
 22. DG: quod oportet. 25. H: in quo; ib. DGH: quo videat. 27. H:
 connectere deest. 28. Tres in codd. Recte: Quatuor. 29. D: scilicet
 deest; ib. D: et nona hora et undecima. 30. A: quarum — horas deest;
 ib. codd.: contineat. 31. DGH: ab una hora. 32. DG: correspondent.

In omnibus enim istis *conduxit* Deus *operarios* edificantes ecclesiam, ut patet de patriarchis, regibus, sacerdotibus et prophetis; verumptamen Christus condescendens vulgari horarum cotacioni quatuor ante prandium, 5 scilicet primam, terciam, sextam et nonam exprimit inter quas quintam subintelligit; unde prima et secunda hora vocantur suis principiis, sicut Adam et Noe erant principia totius sue generacionis. Abraham vero fuit perfectus in fide, ideo notatur senario numero perfecto, 10 qui est finis hore tercie. Quarta vero hora includens horam septimam et octavam tacetur, cum in quarta etate abiecto domino post civilitatem introductam introducitur divisio et multiplex prevaricacio. Quinta vero etas significatur nonario, quia sacerdotes erant 15 boni in principio et declinarunt in fine usque ad transgressionem decalogi. Hora vero undecima usque ad vesperam signat sextam etatem seculi usque ad diem iudicii in qua hora Christus interna locutione vocat gentes ad edificandum ecclesiam cum Judeis, pro- 20 ponendo eis finem laboris et ostendendo quod quicquid fecerint extra fidem et caritatem, non gracia huius finis, est labor ociosus, quia status in bonis nature cum frustracione a fine gracie. Illi autem ante vocacionem Dei internam defecerunt a fide et spe beatitudinis, di- 25 centes in animo: *Nemo nos conduxit* ad hunc laborem; sed Paterfamilias vocat omnes gentes Matthei IV°, 17 dicens: *Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum.*

Promittit autem eis gaudium immensum, quod est 30 iustum de congruo, non explicabile eis in particulari, sicut terra promissionis et alia bona creata figurancia beatitudinem erant sub certo velamine promissa in veteri testamento. Et correspondenter sicut in sex etatibus mundi Deus vocat filios regni ad laborem et mer- 35 cedem, sic quamlibet eius personam Deus vocat in qualibet suarum sex etatum ad eundem effectum et mercedem, cum gracia huius Deus dat cuilibet tali

Promise of
great reward.

Man's ages
corresponding
to those of the
world.

4. G: horarum deest.

7. AH: Adam deest; ib. H: nominantur.

7. 8. DG: creant principia.

10. ADG: dominio.

14. DG: signatur.

15. 16. DG: transmigracionem

16. H: hora enim; ib. nona usque.

17. G: septimam etatem.

19. D: ad edificacionem ecclesie sive ad

edificandum ecclesiam.

19. 20. G: preponendo.

23. H: ante deest.

29. D: promittit enim; ib. G: autem deest.

33. DH: et deest.

36. A: ad idem officium.

25. Matth. XX, 7.

quicquid boni vel mali in aliqua etate sibi emiserit. Debet enim quasi ingenitus infans lac fidei concupiscere, quasi puer purus in spiritu communem aerem verbis virtutum aromatizare, quasi adolescens clementum operum virtuosorum superaddere, quasi vir virencia⁵ omnium virtutum stabilitus in vinea Domini prepollere, ^{Fol.} quasi senex in moribus | antiquatus sapienciam seminare et quasi decrepitu mundo et carni mortificatus^{317^b} ad beatitudinem aspirare.

The manager of
the vineyard is
Christ's
manhood.

Procurator autem vinee est humanitas Christi qui 10 est caput ecclesie, qui sicut incipit a latrone cui primo promittit paradisu Luce XXIII°, 43, sic vocatos in sexta etate preponit constituens eos iudices sibi assistentes super sedes iudicantes duodecim tribus Israel; unde sicut in sexta etate Judei et gentes contenderant¹⁵ quis in statu merendi foret Deo acceptior, Judei se preponentes ex antiqua familiaritate et Dei de ipsis incarnati promissione, gentes econtra ex grata legis Christi acceptione et ex immunitate a Christi morte ab ingratitudine post accepta beneficia (ut patet Rom. III°),²⁰ sic erit in die iudicii murmur admiracionis, non tedii vel culpacionis, quomodo Deus tam graciose prefert membra ecclesie in ultima etate ad tantam gratiam super alios qui longe diucius in via virtutum floruerant; et sic undique quietatum tollet quodlibet membrum²⁵ ecclesie suum denarium, cum habet ipsum ex gracia qua Deus non iniuriatur meliorando confratrem ad sui commodum, eo quod omnium beatitudines cedunt cunctis beatis ad bonum beatitudinis. Et ad istum sensum dicit mater ecclesia illud Psalmi XCI^o, 11: *Senectus* ³⁰ *mea in misericordia uberi*. Totum ergo diem sue viacionis divisum in duodecim horas et ingrossatum in sex secundum duos sexus oportet expendere in edificacione dicte vinee, in cuius diei hora undecima enim Christus sepultus est, abhinc vero usque ad diem iudicii non³⁵ est horarum vulgariu distincio, quia sub unico patriarcha militat universaliter universalis ecclesia.

The murmurs
come from
those who are
members of the
Church only
outwardly.

Potest autem murmur istud referri ad eos qui ad tempus vie stantes in ecclesia rumpunt rete. Illi autem

1. A: *alia*. 2. ADG: *quasimodo genitus*. 9. G: *aspirate*; H: *anhelare*. 10, 11. A: *que est*. 12. DG: *sicut enim*. 13, 14. A: *assistentes*. 14. A: *decem*. 20. G: *post deest*; ib. DG: *acceptata*. 22. H: *graciose preter*. 24. H: *alias*. 27. D: *quo*. 30. DG: *Psalmi IX*; H: *XIX*. 32. G: *in sex deest*. 33. DG: *duos textus*; H: *duos sensus*. 34. A: *enim Jesus*; DG: *Christus Jesus*. 36. AH: *vulgaris*. 38. D in marg.: *Nota murmur*.

sunt unus alienus homo *non habens vestem nupcialem*,
qui licet non sit *electus*, tamen *vocatus* est et de numero
existencium de ecclesia putativa; secundum illum ergo
remurmurat mixta ecclesia; et sibi est responsio duplex
5 signans recessum ab unitate accepta; prima quod ad
omnivolenciam misericordis Dei spectat punire malos,
sicut premiare bonos, cum pena sit plus debita; secunda
quod perversio intencionis causans dacionem denarii
plumbei non potest impedire severitatem Dei. Possunt
10 autem verba questionis in themate nostro proposita
signanter porrigi ad quoslibet torpentes in Dei servicio,
cum quodlibet membrum ecclesie tenetur iuvare quod-
libet (ut patet Cor. XII°). Et sic patet ex serie evangelii
quomodo cuilibet christiano est primo ociositas fugienda,
15 secundo operositas amplectenda et tercio felicitas con-
sequenda. Est enim ocium mater omnium peccatorum
et per consequens omnium dampnorum, est secundo
confortans evidencia temptatorum et tercio Deo maxime
odiosum.

20 Est inquam primo mater omnium malorum, cum
impossibile sit creaturam committendo peccare, nisi
prius omissione peccaverit, cum prius ociatur a Dei
servicio quam sic peccat. Sic enim angelus apostata qui
ociatus est a laude divina, quiescendo blaspheme in se
25 ipso, peccavit in Spiritum Sanctum Ysaie XIV°, 13, 14,
Eva eciam quia sola ociata est a Dei adiutorio postu-
lando incurrit temptationem diaboli, Gen. III° et
Ezech. XVI°, 49: *Hec fuit iniquitas Sodome sororis tue*
superbia, habundancia panis, saturitas, vinum et ocium, et
30 (ut breviter dicam) non est possibile peccatum vel
malum contingere nisi occasione ociositatis. Ideo ipsa
est per se causa tocius nequicie.

Idleness the
mother of all
evils.

Est secundo evidencia unde spirituales inimici ex-
superant ociositatem; patet de Eva Gen. III°, que non
35 consulto viro vel domino dixit mediando inter Deum

Examples from
Scripture: Eve,
the man who
had laid up
much goods,

2. ADG: *et* deest. 3. A: *ergo* twice. 4. H: *est* deest; D: *sibi et*.
5. H: *significans*; ib. H: *ad* deest; ib. H: *aptata*. 5-7. G: *prima* -
debita deest. 8. H: *cāu da* . . . . 10. A: *in themate nostro* deest;
G: *hominis in themata nostro*. 12. 13. A: *iuvare ut; quodlibet* deest.
13. DG: *ut II. Cor. XII*; ib. A: *Et sic* deest. 15. H: *et* deest.
16. D in marg.: *Nota; G in marg.: Ocium*. 18. D: *dampnandorum*.
19. H: *odibillum*. 20. AGH: *primo* deest; ib. D in marg.: *De ocio*
quomodo est causa ma lorum. 25. D: *peccat*. 29. A: *saturitas* deest.
30. H: *est* deest. 31. H: *nisi* deest. 34. ADG: *ociantem*. 35. H: *ut*
domino.

1. Matth. XXII, 12, 14.

- et diabolus: *Ne forte moriamur*. Sic etiam dives volens
ampliare horrea sua dicit *anime sue: Requiesce, comede
et bibe*. Et exhinc satane satellites rapuerunt animam
the legion of
devils,
the unclean
spirit,
Beemoth.
Laziness
destroys God's
order: who
gave our organs
for use.
Christ's
example of
industry.
- suam (ut patet Luce XII°, 19). Unde legio demonum
effugata per Christum rogavit quod posset intrare in 5
porcos; quod et Christus concessit Matthei VIII°, 32,
ut vel sic vereamur ociari cum porcis iacentibus in
volutabro voluptatum. Unde Matthei XII°, 44 dicit im-
mundus spiritus: *Revertar in domum meam unde exivi*;
quod et fecit, quia invenit eam vacantem. Ideo non est 10
possibile spiritualem hostem superare hominem nisi
prius vacaverit a petendo Dei auxilio, quia si rite
pecierit, Deus non defert, et si diabolus assistente Deo
adiuvante exsuperat, tunc est forcior Deo. Ideo scia-
mus pro regula quod si hostis spiritualis nos exsuperat 15
quod ocium quo a cultu Dei ante defecimus est in
causa. Unde Job XL°, 16 dicitur quod Beemoth *in
secreto calami dormit*; calamus autem ad intra vacuus
signat hominem ociantem. Quod autem ocium sit Deo
maxime odiosum ex hoc evidet, quod Deus non potest 20
cessare ad intra agere et necessario semper operatur
ad extra. Ideo ille non sanctificat in se tamquam filius
imitacionis nomen Dei qui ab ipso degenerans ociatur. Fol.
317°
- Item, ad hoc Deus ordinavit homini tot organa, ut
ad laudem Dei sui nunc operetur uno genere operis et 25
nunc alio. Ille ergo qui in facto nititur ordinem istum
interimere tamquam alter diabolus nititur ordinacionem
Dei destruere. Unde Job V^o, 7: *Homo nascitur ad
laborem et avis ad volatum*. Unde Gen. II° homo creatus
in statu innocencie positus est in paradiso, ut opera- 30
retur et custodiret illum, quanto magis post peccatum
est penaliter operandum, ut dicitur Gen. III°.
- Item, Christus in persona hominis fuit maxime ope-
rosus; in primeva etate sciens aeris continentis pena-
litate, in virili etate sciens fatigacionem, esuriam 35
et tam nocte quam die laborem continuum, et in

1. H: sic enim. 4. H: Luce II. 5. AGH: in deest. 6. D: quia
et; corr.; quod et; ib. H: Jesus concessit. 7. AH: terreamur.
8. A: volutabulo. 10. ADG: quod et facit; ib. AH: Non enim est.
12. H: appetendo Dei auxilio. 13. H: differt. 14. AH: invante.
15. AH: superat. 16. A: Dei deest. 17. DG: Veemoth; ib. D: Job. IV.
20. ADG: ociosum. 21, 22. D: agere — filius deest. 21—23. G:
agere — ociatur deest. 23. H: non deest. 25. AGH: Dei deest;
16. DG: et deest. 27. A: interimere; ib. AH: alter Deus; ib. BGH:
ordinem. 29. H: et deest; ib. H: autem ad volatum. 31. G: custodiat.
33, 34. G: operosus deest. 34. DG: aeris deest. 35. D: fatigacione.
36. H: et deest.

ultima etate sive tertia, omnia genera tormentorum. Cum ergo omnis Christi accio sit nostra instructio, patet quod nos filii imitationis per ipsum recreati facere debemus similiter; quam detestabile ergo est
 5 viatorem in loco peregrinationis circumseptum hostibus ocari, cum eo ipso meretur ut in temptationem inducatur, sicut morbus antiquatus fit incurabilis, qui in principio posset curari facillime. Ex istis secundo colligitur quod debemus pro statu vie continue operari.
 10 primo propter evitandum malum culpe, malum pugne et malum pene, que ociositas introducit, ut patet ex iam dictis et Matthei III°, 10: *Omnis arbor que non facit fructum excidetur et in ignem mittetur*. Secundo propter bonum multiplex quod debita operatio intro-
 15 ducit. *Non est enim possibile post lapsum hominem coronari, nisi legitime certaverit* (ut dicit Apostolus). Cogitemus ergo quod *que seminaverit homo hec et metet*, immo quod repugnat divine iusticie premiare inmeritum. Et tunc *bonum facientes non deficiamus*. Tempore
 20 enim suo metemus Gal. VI°, 9. Cogitemus secundo quod tempus nostrum est breve in comparacione ad patres priores et pro magna parte preterita interruptum ocio quoad divinum cultum et emendemus sollicite tempus residuum nobis datum, dicentes cum Apostolo ubi supra:
 25 *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*, et Eccl. IX°, 10: *Quodcunque potest manus tua, operare instanter, quia nec opus nec ratio nec sciencia nec sapiencia est apud inferos quo tu properas*. Solum in hac vita est tempus commercii beatitudinis pro labore, quia oportet
 30 utramque naturam mereri simul mercedem quam simul recipiet, ideo ociantes properant ad penam quieti contrariam, sicut agonizantes properant ad beatitudinem labori vie contrariam. Oportet enim motum violentum rapiencium celum esse a contrario in contrarium. Ideo
 35 dicit Salomon quod *apud inferos non est opus merendi*,

Scriptural
exhortations to
exercitation.

1. ADG: etatis sue; DG: circa; ib. G: tormenta. 2. D: igitur.
 3. D: nos deest. 4. A: detestabile sibi. 7. DG: sit incurabilis.
 8. H: faciliter curari. 10. DG: propter curandum. 11. D: et deest;
 ib. ADG: quod ociositas; ib. ADG: ut deest. 12. A: Matthei 23.
 13. A: secundum. 14. H: et propter. 15. A: impossibile. 17. D: igitur;
 ib. H: quod deest. 21. DG: est deest; ib. H: ad deest. 22. A:
 priores deest; ib. D: interemptum; ib. ADG: ocio deest. 23. emen-
 demus; DG: omne debemus. 26. H: Eccl. 4°. 28. D: cui properas;
 ib. D in marg.: Questio. 30. DG: utrumque numerum mereri; ib. A:
 mereri deest. 31. ideo; DG: odio; ib. AGH: preparant. 32. A: pro-
 perant; ib. DH: ad deest. 33. A: laborari; ib. A: violente.

16. II. Tim. II, 5.

17. Gal. VI, 8.

25. ib. 9.

nec est tempus ratione excusandi peccata preterita, *nec*
sciencia adquirendi alleviamen pene per media, *nec*
sapit dampnatis quicquid experimento cognoverunt sed
 econtra cruciat cogitando quomodo *insensati* possent
 tam brevi tempore pro labore tam modico tantum pre- 5
 mium meruisse (ut patet Sap. V^o); unde Luce XVI°, 19
 diviti epuloni sepulto in inferno negabatur guttula aque
 ad refrigerandum vim gustativam qua viando peccaverat.
 Cogitemus tercio misericordiam Dei qui dat notoriis
 peccatoribus per totum residuum vite sue diurnum 10
 denarium, si in articulo mortis contriti gemuerint, ut
 patet in parabola evangelii hodierni et de latrone
 (Luce XXIII°). Sed consideremus quod dilacio temporis
 in peccato difficultat ad resipiscenciam finalem; ideo
 Eccles. XI°, 6 dicit Sa'omon: *Mane semina semen tuum* 15
et vespere non cesset manus tua. Seminacio vero bono-
 rum operum in iuventute preparat ad fructuosam con-
 clusionem in senectute, ut terra bene culta ante tem-
 pus seminandi disponat ad inieccionem seminis fructi-
 feram. Tercio debemus continue operari bonum propter 20
 faciem amorem Domini qui servicium hoc iniungit.
 Non enim requirit servicium a creatura rationali pro
 bono sibi utili, sed solum pro commodo servitoris.
 Patet Luce VII°, 10: *Cum feceritis omnia que precepta*
sunt vobis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus fa- 25
cere fecimus, quasi diceret non est possibile quod facia-
 tis quicquam Deo utile vel gracie indebitum de con-
 digno, cum eo ipso quo quis servit bene Deo, premiatur
 ab ipso ultra quam meruit.

The honour of
 serving God. Est ergo honestas in Dei servicio propter honorem 30
 Domini cui servitur, propter pulcritudinem servicii quod
 precipitur et propter libertatem quam servitor conse-
 quitur. Si enim honorificum sit servire regi terreno,
 quanto magis regi seculorum? Non enim habet aliquos
 vel minimos | de sua familia nomen fugientes nisi reges
 vel heredes regni apparentes. Omnes enim promovet
 ad regnum celorum. Fol. 317^a

1. AH: *tempus* ratione deest. 6. DG: *meminisse*; ib. DG: Sap. I.
 8. G: *refrigerando*; ib. D: *proviando*. 13. A: *Si consideremus*.
 16, 17. A: *verborum operum*. 17. D: *fructuosam communionem*.
 19. *inieccionem*; G: *admiccionem*; H: *disponit reieccionem*. 21. A: *qui*
servicium a creatura rationali non exigit pro bono. 24. H: *ut patet*.
 25. G: *dicite quod*; ib. D: *debemus*. 28. H: *quod quis*. 32. D in
 marg.: *Servire Deo quam honestum est*. 35. H: *amicos, vel inimicos*;
 ib. AH: *non fugientes*; ib. ADG: *reges* deest.

Quantum ad substantiam servicii non potest precipere quicquam quod peccatum sapiat sed virtutem. Et quantum ad libertatem patet quod Deus detestatur servitorem invitum. Solum enim voluntarium ac-
5 ceptat servitorem ad suam familiam, et eo ipso quo est liber a peccato, quod oportet si debeat Deo servire, debitor est liber simpliciter, quia civis sanctorum et domesticus Dei. Si igitur cives Romani sint exhinc humanitus liberi, quanto plus cives sanctorum celestis
10 Jerusalem. Defenduntur etiam ab hostibus, quia I Joh.V^o, 18 dicitur: *Malignus non tangit eum, quia generacio salvat eum.* Omnes enim confederati sunt nedum amicitia sed cognacione, quia fratres, sorores et matres Christi et sui invicem.

God will not have unwilling service.

15 Illas conclusiones ex fide clara demonstrabiles non sapit velatus mundi divitiis et malicie libertate, sed generaliter nos omnes ex defectu fidei sumus tepidi et remissi. Nam in pace vel quiete ecclesie est amaritudo eius amarissima, ut dicitur Isaie XXXVIII°, 17. Et cum
20 oportet caput ecclesie masticando assimilare sibi quodlibet membrum suum, cavendum est de prophetia Apoc. III°, 16: *Quia neque calidus neque frigidus es, incipiam te evomere de ore meo.* Constat quidem naturalibus quomodo aqua tepida provocat vomitum, sic spiri-
25 tualiter habentes fucum religionis christiane sine fervore virtutum sunt Deo abhominabilissimi. Ideo Christus Matthæi VII°, 15 docet cavere de talibus qui veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Et Apostolus I Timothei IV°, 12: *Spiritus manifeste*
30 *dicit quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum in ypocrisi loquencium mendacium et cauteriatam habentium suam conscienciam.* Unde maior est spes de simpliciter frigidis quam de talibus ypocritis sub velamine
35 christiane religionis incorruptibiliter et imperceptibiliter simulantibus sanctitatem. Tales enim semper pugnam simulant, sed propter remissionem nunquam superant, sed se ipsos et alios continue debilitant. Quo contra Apoc. II°, 17 dicitur: *Vincenti dabo manna absconditum.*

Our want of faith shewn in want of energy.

7. ADG: debite. 11. GH: quod malignus. 12. H: omnis.
15. AH: istas. 18. G: nam deest. 19. DG: Isaie XXXIV. 20. H: masti-
gando. 22. DGH: quod neque. 23. H: Constat quibusdam. 26. H: Ti-
mothei VIII. 30. G: temporibus twice. 32. D: et deest. 32, 33. H:
habentium deest; D: cauteriatam. 35. H: et imperceptibiliter deest.
33. ADG: se deest.

Unde sicut corporalis exercitacio membra corroborat, sic spiritualis exercitacio evidencius interiorem hominem animat, habilitat et fortificat ad laborem. Econtra autem ocium laxat, apporiat et enervat, immo sicut aqua actualiter calefacta propter commixtiones frigidarum 5 parcium redit ad frigiditatem antiquam et cicius aqua simpliciter frigida congelatur, correspondenter partim fidelis; ad quem sensum Salvator Matthei XXIV°, 12 prenosticat quod *refrigescet caritas multorum*.

Our instrument
for work is the
faith of the
Church.

Viso ergo quod oportet continue laborare descendendo 10 particularius oportet notare asciam vel instrumentum operandi, quod indubie est fides ecclesie, ut patet Luce XVII°, 6: *Si habueritis tantam fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare et transplantare in mare, et obediet vobis*. Et post adiungit officium operandi. 15 Oportet enim fidelem operarium habere fidem pungitivam, acutam et asperam et non lacteam et remissam. Tali enim fide sancti vicerunt regna, operati sunt iusticiam, adepti sunt repromissiones, ut ostendit Apostolus Hebreorum XI°. Si enim membrum diaboli ut Alexander et 20 ceteri conquestores per fidem imperfectam vicerunt regna laborioso certamine corporali, quanto magis membrum Christi per fidem sinceram et acutam cooperante Domino; quod patuit in conversione gencium ad religionem Christi ipsis maxime odiosam per paucos Christi 25 discipulos, ut patet in processu Actuum apostolorum. Ipsi enim transformati sunt a moro in vitem, eradicati de peccatis profundissimis et transplantati in mare amaritudinis et post secus decursus aquarum fructificarunt uberrime. Si ergo isti mundani in fide sua fallaci operati sunt 30 regente diabolo opera corporaliter tam forcia, quomodo miles Christi ipso duce iuvante non operaretur facilius opus iusticie spiritualiter forte, si eciam tiro seculi adipisceretur hereditatem terrenam et thesaurum absconditum a diabolo vel eius membro fallaciter repro- 35 missam, quomodo magis miles Christi non adipisceretur per medium quod Christus docuit et promisit regnum

1, 2. DGH: *membra* — *exercitacio* deest; ib. A: *et corroborat*. 3. *habilitat*; D: *humiliat*; G: *humilitat*; ib. G: *laborem* laxat. 4. G: *laxat*, appetit et; D: *appareat* *apparenter* *enervat*; H: *apporet*. 5. *actualiter*; D: *accidentaliter*. 8. A: *sensus*. 10. D: *igitur*. 11. DG: *vel iustum*. 12. G: *est fides* twice. 16. D in marg.: *Laborare continue in vinea Domini*. 19. H: *promissiones*. 21. AGH: *infectam*. 22. A: *corporale*. 24. H: *quod et mirabile factum est*. 31. *forcia* sequitur lacuna in G; D: *tam sucia*. 33. *forte*; D: *formate*. 34. H: *adipiserit*. 35, 36. DG: *repromissa*; recte: *repromissum*. 36. H: *adipisceret*. 37. H: *et deest*.

celorum et thesaurum eternum in ipso absconditum? indubie defectus fidei est in causa. Si enim affectio temporalium est in causa, si enim pure crederemus verbis Christi de premio et medijs acquirendi per que ipse pugnabit, operaremur similiter; sed defectus operis

Fol. manifestat defectum fidei et amoris, ut alibi exponitur.

318^a Oportet ulterius | nos christianos circumire cum isto How we should be occupied.
quinario, serviendo Deo circulariter continue iuxta hoc metricum:

10 *Discas aut ores, doceas, recreesve, labores.*

Oportet enim anime incorruptibili tres operas convenire, scilicet discere vel docere quoad intellectivam et orare quoad potenciam volitivam; nam qui in quocunque die vel hora non fuerit pastus pane scripture, indubie percussus
15 est infirmitate vel debilitate gravissima. Ideo sicut oportet continue discere saltem perseveranciam, sic oportet continue docere religionem Christi opere vel sermone. Aliter enim iuxta Salvatorem Matthei XXV° in penam peccati auferetur ab ocianta talentum in die iudicii et dabitur
20 iusto qui pecuniam dedit spiritualiter ad usuram; quoad corpus vero oportet corporaliter operari, quia II Thess. III, 10: *Si quis non vult operari, nec manducet*, ubi perhibet christianum manducare panem in ocio vel quiete. Et quoad recreacionem vult facetus dominus quod de
25 quanto recreatus est maior, utilior vel modestior, de tanto est sibi placencior. Sed oportet in isto ut in alijs quatuor notare modestiam. Quanto enim corpus plus modificatur temperancia, ut serviat spiritui ministerio virtutum, tanto est recreacio Deo placencior, sed omnis
30 recreacio ad petulanciam vel rebellionem carnis in spiritum sapit immodestiam, cum oportet castigare corpus et in servitorem spiritui redigere.

2. Rectius: *indubie defectus fidei sive affectio temporalium est in causa.* 11. D in marg.: *Versus: Discas aut ores, doceas, recreesve, labores.* 13. DGH: *quocunque.* 15. D: *immo debilitate.* 18. D: *per Salvatorem in penam.* 21. DG: *oportet corporaliter deest; H: oportet deest.* 22. G: *operari.* 25. ADG: *recreacio.* 27. H: *notari modestiam; 1b. ADH: Quando.* 29. H: *tanto enim; 1b. H: omnis deest.* 31. DG: *modestiam.* 32. A: *servitum spiritum; 1b. A: etc.*

SERMO XXX.

Semen est verbum Dei. Luce VIII°, 11.

Parable of the
sower.

Dictum est superiori dominica quomodo operarii in ecclesia Domini debent vites suffodere, superflua earum excidere et palmites convertere. Iam in evangelio hodierno 5 descendit paterfamilias specialius quomodo ecclesia debet utriusque se habere ad spiritualissimum actum edificandi ecclesiam qui est predicatio verbi Dei. Narrat enim Salvator quomodo idem paterfamilias qui exiit con- 10 ducere operarios *exiit* seminare semen suum, quia Matthei X^o, 20 scribitur: *Non enim vos estis qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* Et sicut de facto seminans in parabola Salvatoris aliud 15 *semen sevit iuxta viam quod fuit a pedibus conculcatum et volucribus consumptum, aliud vero supra petram, et natum aruit quia non habebat humorem; tertium autem inter spinas quod per illas concrescentes suffocatum est; quartum vero in terram bonam quod fecit fructum centuplum*, sic iuxta expositionem Salvatoris est seminatio quadruplex verbi Dei. Quidam enim ad tempus devote 20 retinent verbum predicatum, sed quia suppressi sunt servitute diaboli, ideo statim tamquam auceps habens cordam ligatam ad pedes avis quam permittit ad tempus evolare revocat lapsos ad suum servitium et tollit verbum quod ipsi conceperant, et isti sunt occupati 25 superbia, invidia et ira.

Secundum ergo semen supra petram satum signat verbum Dei predicatum indispositis triplici culpa carnis, scilicet accidia, gula atque luxuria.

Tercium vero semen inter spinas seminatum signat 30 verbum Dei predicatum avaris. Avaricia enim proprietatem querens solum se ipsam directe germinat. Diabolus enim et caro tamquam racionalia in triplicitate

1. D in marg.: *In Sexagesima*; H in marg.: *Sermo 8.* 3. D: *in superiori.* 4. D: *corum.* 6. DH: *spiritualis qua ecclesia* 7. DGH: *utrumque*; ib. DG: *edificandum.* 8. D: *que est.* 10. G: *quia* deest. 14. DGH: *semen cecidit.* 15. A: *petram* deest. 15, 16. ADG: *quod natum.* 16. H: *habuit.* 17. H: *istav.* 18. H: *vero* deest. 21. H: *quia* deest; ib. D in marg.: 1. 25. DG: *quod isti*; ib. H: *et* deest. 27. D in marg.: 2; ib. H: *Secundum vero.* 28. H: *Dei* deest. 29. D: *cula* (!). 30. D, in marg.: 3. 32. DG: *directe diminuit.*

1. Gospel for Sexagesima Sunday. 11. Lucae VIII, 5.
13. ib. 6. 17. ib. 7.

peccati quiescunt, sed mundus tamquam insensibilis de sollicitudine contentatur.

Ex isto processu elicitur quod ad predicationem efficacem requiruntur operatio assidua predicantis, valor
5 seminis et aptacio materie recipientis. Si enim oculus fascinantis efficaciam habet alterandi acrem, sicut et visus serpentis que solo visu interficit, quanto magis oculus et viva vox pii sacerdotis cui cooperatur beata trinitas? et per consequens deficiente hac caritate factus
10 est velut es sonans aut cimbalum tinniens. Ideo Psalmo XLIX°, 16, 17 dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iusticias meas et assumis testamentum meum per os tuum*, tu vero odisti disciplinam. Cum enim animus qui est pars principalior contradicit verbis et
15 ipsa operibus, quomodo haberent verba virtutem ab animo aut persona tantum sibi contrariis, gratiam vel virtutem ad perficiendum opus dignum viatoris? Dei enim adiutores oportet suos esse amicos.

Oportet secundo semen esse sanum, non verba falsa, 2. Goodness of the word preached.
20 non ludicria, non fabulas vel apocrypha que sunt semen illusionis Antichristi, sed verbum Dei, quia ipsum habet vim regenerativam ex calore semineo (ut patet posterius). Sed tercio oportet quod terra recipiens sit aptata; et 3. Fitness of the hearer.
Fol. 318^b quia illud est pertinens adiutorio, ideo de illo fiet processus. | Oportet enim ad apcionem terre ipsam assidue colere, fimare radices, et herbas nocivas evellere et a superveniente impedimento fructum preservare. Ille terram cordis et corporis bene colit qui fugato ocio in bonis operibus se ipsum assiduatur.
30 De nequicia ocii dictum est superiori dominica; cui addendum arbitror quomodo ocium consequitur summa stulticia iuxta illud Prov. XII°, 11: *Qui operatur terram saciabitur panibus, qui autem sectatur ocium stultissimus est*. Exerceat homo primo terram cordis in operibus
35 virtuosis et non potest deficere quin saciabitur pane scripture, quia si desit homo qui doceat, dominus

2. D: solitudine. 3. DG: Ex alio; ib. D in marg.: Ad predicationem tria requiruntur. 4. DG: opera. 5. DG: seminantis. 7. DG: gut. 11. H: dixit: Peccatori. 13. D: odi. 16. DG: contrariam. 19. D in marg.: 1. 20. D: aut; ib. A: ypocrypha. 22. H: generativam. 23. H: tercio deest. 24. H: isto. 25. D in marg.: Rusticitas. 27. DH: reservare; 30. D in marg.: De ocio quam sit malum. 32. H: illud deest; ib. A: operabit; DGH: operabitur. 33. DGH: sectabitur. 34. AH: exercitet. 36. DGH: si deficit.

9. I. Cor. XIII, 1.

dabit verbum ab alto. Patet de apostolis Act. 1° et de Cornelio Act. X^o, nec non ratio fidei hoc convincit. Si enim Deus non deficit terre cum suis ornamentis quin dat eis pluviam corporalem in suis temporibus, quomodo deficeret creature rationali facte ad ymaginem 5 et similitudinem suam quin segregabit illis dispositis pluviam voluntariam? Psalmo LXXX, 11 scribitur: *Dilata os tuum et implebo illud*. Aperi ergo fenestram cordis tui et sol iusticie, qui est lux vera non potens occidere vel eclipsari, ipsum illuminat. 10

and foolish,

Et patet secunda pars conclusionis Salomonis. Est (inquam) sic ocians stultus, eo quod rem sibi saluberrimam negligit et sectatur rem sibi maxime nocivam. Magna quidem foret stulticia, ubi quis posset in una hora mercando licite acquirere mille libras ociari ad 15 tantum dampnum; sic est de ociantibus hora novissima (ut loquitur Evangelista I Joh. 11°), quia etas nostra (ex evangelio dominice proxime) est hora undecima; est etiam stulcius, eo quod se ipsum denudando hostibus hostes tarditate expectat; est terció stultissimus, eo quod 20 hostes qui ipsum interimunt confortat; sed cum omnes ociamur interdum, ille qui frequenter sequitur ocium vel continuat se in ipso usque ad vite exitum est eo stulcius qui negligit preparare locum sibi. Non enim est sic ocians dignus locari in celo, quia solum in vinea 25 Domini laborantibus est iste denarius diurnus debitus (ut patet Matthei XX°). Dignum namque est quod celum corpus subtilissimum et velocissimum deputetur servis Domini celorum qui sunt instar celi operosi, nec paradisu terrestris ipsum recipiet, cum Gen. 11°, 15 legitur: 30 *Positus est homo in paradiso ut operaretur*; nec locabitur in purgatorio, quia Psalm. LXXII°, 5 scribitur: *In labore hominum non sunt et cum hominibus non flagellabuntur*. Si enim pro statu vie taliter ociantur, post viam indignum est ut purgentur. Nec mundus iste sensibilis 35 hos locabit, quia Luce XIII°, 7 precepit Dominus de ficulnea sterili *quod succidatur: ut quid, inquit, terram occupat?* Relinquitur ergo quod solum infernus sit locus debitus taliter ociosis, quod est consonum propter tria:

1. DG: ab altero; H: de alto. 3. A: non deest. 6. D: qui segregabit; ib. H: illis discipulis. 7. DG: LXXXIX. 8. A: ergo deest; D: igitur. 9. H: occidi. 12. H: inquit. 17. A: qui etas. 20. A: expectant. 24. H: enim deest. 25. D: sic deest. 26. A: ille. 29. A: cooperosi. 30. DG: et cum Gen. 36. A: locabat Luce; ib. A: precipit. 38. D: igitur; ib. H: est locus.

primo quia sic ociantes *dant locum diabolo* contra doctrinam Apostoli Eph. IV°, 27, ideo consonum est quod perpetuo habeant locum cum illo; ipse enim est paterfamilias inferni sicut Christus celi. Secundo, quia inter
 5 omnia corpora terra et specialiter iuxta centrum (ubi est infernus) est corpus ociosissimum (quia immobile et infructuosum), ideo cum locus debet aptari nature locantis, iusto Dei iudicio limitatur ociantibus ille locus. Tercia ratio est: Rationale videtur quod volens se ex-
 10 altare indebite humilietur ad contrarium; sed omnis sic ocians presumit innuitive immobilitatem Dei, cui non vult obedire laborando, ideo dignum est quod a sede Dei (que celum est) sit maxime elongatus. Cum ergo medium terre maxime distet a celo, quia est locus
 15 bassissimus, patet quod est locus sic ocianti convenientissimus; cum ergo *que seminaverit homo hoc et metet*, patet quod terra cordis et corporis nostri si sit inculta non erit fructifera, sed portabit spinas et tribulos viciorum et per consequens habebit mercedem condignam.
 20 Nam volens contrariari Deo, quiescendo quando laborandum est, debet superari a summo iudice, laborando quando quiescendum est. Deus enim post opera sex dierum requievit die septimo et tu vis quiescere die primo. Unde solum infernus est locus post diem iudicii
 25 labori deditus, omnibus partibus aliis mundi quietis. Stat autem fimacio terre in usu temporalium, quantum expedit ad virtutes fructificandum (de quibus alibi). Terra ergo sic trita et fimata est capax seminis verbi Dei.
 Quantum ad secundum, patet ex processu evangelii
 30 quod tria genera peccatorum, scilicet diaboli, carnis et mundi oportet eradicari de terra nostra, ne germinent cum semine verbi Dei. Et primo oportet caveri de triplici peccato diaboli, et primo de superbia eo quod ex spiritualitate et insensibilitate est subtilior et per con-
 35 sequens ad seducendum periculosior. Est eciam radix, qua destructa sequitur cuiuslibet alterius | peccati de-

Hell only will receive the slothful.

Three kinds of sin must be destroyed.

1. Pride, the root of all other sins.

1. D in marg.: *i*; ib. DG: *quod sic*. 3. DG: *locum illum*. 4. D in marg.: 2. 5. DG: *terre*. 6. H: *corpus* deest. 9. D in marg.: 3. 9, 10. A: *volens ex exaltare*. 9. H: *est* deest. 11. DG: *immobilitate*. 11, 12. D: *cum non*. 13. A: *qui celum*. 14. DG: *a centro qui est*. 16. D: *cum igitur*. 17. A: *si* deest; ib. D: *sit* deest. 20. DG: *volens humari*. 21. DG: *debet superiori*. 23. H: *requiescere*. 28. H: *terra autem*. 29-32. DG: *Quantum — Dei* deest. 29. D in marg.: *Superbia*. 31. H: *mundi sunt*. 31. H: *mundi que*; ib. Codd.: *eradicare*. 32. D: *cavere*. 33. ADG: *et quod*; ib. D in marg.: *De superbia per totum*.

16. Gal. VI, 8.

struccio. Et tercio est in amocione difficilior, quia primo venit et ultimo recedit, et ideo eius radicacio est maxime precavenda.

Pride difficult
to discern.

Quoad primum patet quod superbia latet in anima, cum sit amor inordinatus proprie excellencie, ideo de 5 substancia eius non est alterius hominis discernere. Et quoad signa sensibilia in gestu, apparatu vel aliis signis ab ea procedentibus docet diabolus responsionem sophisticam, quia talia non expresse docent superbiam, cum sint honestatis, animositatis et equitatis; apparatus hone- 10 statis, insultus animositatis et persecuciones non remittendo iniurias sunt equitatis. Unde propter palliaciones tales sophisticas vix aliquis ponderat superbiam vel cognoscit, et tamen est peccatum maximum iuxta expositionem illius Psalmi XVIII°, 14: *Si mei non fuerint* 15 *dominati, tunc immaculatus ero et emundabor a delicto maximo*, id est, a superbia secundum glossam. Quando- cunque enim servi extrinseci de familia dominorum vel membra corporis aut potencie anime dominantur racionem cui debent serviliter ministrare, est peccatum 20 superbie undique introductum, et per consequens, si non fuerint tam prepostere dominati, deest superbia que est delictum maximum. Unde propter eius excessum super alia peccata dicitur portare coronam; Isaie XXVIII°, 1 scribitur: *Ve corone superbie*; et hinc com- 25 petit lucifero primo apostate, qui dicitur *rex super omnes filios superbie* Job XLI°, 25.

Pride brings
with it a train
of other sins.

Unde superbia ex sua condicione nunquam venit sola sed cum magna familia, ut patet de Lucifero in quo genuit invidiam atque iram, in primis parentibus in 30 quibus genuit accidiam atque gulam et in Egipciis in quibus genuit avariciam atque luxuriam. Ex hinc enim noluerunt permittere filios Israel sacrificare (ut dicitur Exodi IV° et infra). Sic etiam inpresenciarum tolle superbiam et cessabunt bella inter regna, pugne inter 35 personas et dissensiones inter communitates. Tolle etiam superbiam et cessabunt sumptuose expense superiorum ecclesie in quibus pauperes spoliantur, rapine predonum et latronum et omnis avara detencio bonorum fortune.

1. H: amacione. 2. H: eius deest. 9. DG: quod. 12. H: fuerit.
17, 18. DG: quancunque. 18. G: enim deest. 19. H: vel potencie.
25. DG: dicitur. 26. G: Lucifer; D: Lucifer; ib. DG: apostatare.
27. H: XLI deest. 32, 33. A: Et hinc noluerunt. 34, 35. H: sic ergo
tolle superbiam in presenciarum. 38. H: cuius pauperes; ib. H: rapine
deest. 39. H: et deest; ib. H: avaricia et.

Tolle superbiam et cessabunt castrimargia et luxuria ac per consequens omne peccatum nominabile. Superbia enim ex hoc quod requirit maiores expensas et maiorem familiam, ac primo et ultimo retinet campum pugnandi
5 cum homine, gignit ex se omnia alia vicia ut suos baiulos.

Ideo saluberrima foret doctrina quam Deus dedit humane nature Gen. III°, 15 superando antiquum serpentem, quod ipsa primo et principaliter *conterat caput*
10 *suum*, quia Eccli. XXV°, 22 scribitur: *Non est caput nequius super caput colubri*. Sic enim ad literam serpens precipue servat caput, quia cauda abscissa adhuc remanet vivus sed contrito capite statim moritur. Sic secundum Chrysostomum tolle hoc viciū de clero, ut
15 non velint homines apparere hominibus, et sine labore vicia alia resecantur. Superbia enim est primogenitus Pharaonis cuius morte filii Israel liberabantur Exodi XI°; est etiam Goliath quem David percussit in fronte cum lapide et sic prevaluit in Philisteum I. Reg. XVII°. Sic
20 enim confuse sunt lingue capitum egrediencium de oriente ad edificandum civitatem et turrim Babel, Gen. XI°, 3. Unde secundum Gregorium cetera vicia sunt quasi domus iuxta turrim site et ab ea protecte. Omnes enim peccatores fingunt quod oportet eos vivere honori-
25 fice vel humane. Ideo necesse habent sic facere; et patet secunda conclusio dicta de superbia.

Tercium autem, scilicet difficultas amocionis superbie, ex hoc patet quod ipsa habet bonum pure naturaliter desiderabile pro obiecto quod est humana excellencia
30 quam omnis homo debet naturaliter appetere. Deficit autem in modo vel ordine appetendi, et ideo est peccatum; unde sicut milites volunt videri fortes et clerici sapientes, sic sancti postquam fugaverant alia vicia superati sunt surrepente inani gloria.

Pride is hard to remove
a) because its objects are in themselves legitimate;

1. D: *cessabit*; ib. Codd.: *et per consequens luxuria*. 2. H: *nominale*.
12. H: *et cauda*. 13. DG: *vivus* deest. 14. DH: *a clero*. 16. H: *enim* deest.
17. AH: *ad cuius mortem . . . liberantur*. 18. A: *est autem*.
21. DG: *civitatem* et deest. 23. G: *sita*. 29, 30. H: *desiderabile* — *homo* deest. 31. H: *autem amocio*. 32. G: *cleri*. 34. G: *surrepente*; H: *surrepentis*; ib. D: *vana*.

1. Castrimargia, gulae concupiscentia, vid. Du Cange II, 227.
14. S. Joh. Chrysostomi, In Matth. Hom. LXV (al. LXVI). Opp. tom. VII, 733 (et passim). 22. S. Gregorii Moralium lib. XXXIV in cap. XLI beati Job Opp. tom. I, 1137 et al.

b) because
only humility
can destroy it;

Secunda vero ratio huius difficultatis est quod superbia est proxima dispositio secundum quam diabolus regnat in homine, nec potest deleri nisi per humilitatem, que cum dicit abiencionem maxime detestabilem apud mundanos, non mirum si amocio superbie sit summe difficilis. Unde non est possibile hominem indurari in peccato contra Spiritum Sanctum nisi ex superbia. Ipsa enim inveterata gignit consummatam inobedienciam, ut patet Gen. III°, 14 de serpente: *Super pectus tuum gradieris et terram comedes cunctis diebus vite tue*. Et sequitur: *Tu insidiaberis calcaneo eius*; ubi premititur superbia et annectitur consummata invidia. Et tercio adiungitur ire filia.

c) because of
the pleasure it
brings with it.

Tercia causa difficultatis amocionis superbie est quod habet quoddam delectabile connexum; et cum Deus punit citra condignum, patet quod superbus noscens suam et suum delectabile ex presumptione eligit statum in sua obstinancia, ut patet de Lucifero, de Pharaone et de omnibus induratis. Non enim possibile est hominem indurari in malicia nisi prius ex superbia. Ipsa ergo est peccatum periculosissimum propter eius surrepentem introitum imperceptibilem ex sua subtilitate, propter eius amocionem difficillimam postquam introducta est, ex sua dominacione, propter eius nocenciam, cum prevaluerit ex nephanda multitudine sue familie. Nullum enim est peccatum quod Deus summe humilis magis despicit, cum directe opponit se voluntarie ordinacioni divine quam cum oportet habere cursum suum oportet nos sibi humiliari submittendo nos sue voluntati; quod nobis prestare dignetur qui semet ipsum humiliavit usque ad mortem pro nobis Deus benedictus in secula seculorum Amen.

SERMO XXXI.

Semen est verbum Dei. Luce VIII°, 11.

Reasons for
teaching in
parables.

Constat ex serie evangelii quod Salvator noster dominus Jesus Christus crebro locutus est suo auditorio

1. A: quod deest. 8. H: consencientem inobedienciam. 9. DG: Supra; ib. DG: gradies. 11, 12. DG: et annotatur. 13. H: superbie deest. 15. ADG: superbum. 16. D: et sensuum; ib. DH: elegit. 18. DG: hominem deest. 19. A: nisi prima; ib. D: Ipsa igitur. 20. H: surrepentis. 24. D: ex deest. 26-28. A: voluntarie - nos sue deest. 29. G: humilitat. 30. ADG: usque deest. 31. AH: seculorum deest; ib. D: Amen deest. 32. H: Sermo nonus. 35. AG: adiutorio.

32. Gospel for Sexagesima Sunday. Printed in Lechler's Johann von Wiclif, II, 580-590.

in *parabolis*, nunc ut sententia latens et salubris in patente parabola forcius memorialiter imprimatur (sic enim docemur artificialiter per domos et ymagines memorari), nunc ut audientes ob penam sui demeriti minus
 5 intelligant, et nunc ut naturalis proprietas tam exempli quam exemplati philosophice doceatur (sic enim secundum beatum Augustinum scriptura sacra continet omnem veritatem philosophicam). Et propter primam causam et terciam totus populus Palestinorum et multorum
 10 inter quos Salvator noster conversatus est intentus fuit parabolis, et ideo congruum valde fuit quod evangelium Christi medium inter vetus testamentum et epistolas apostolorum participaret condicionibus utriusque.

Sed inter omnes parabolas Salvatoris nullam signan-
 15 cius et apcius legitur docuisse quam parabolam seminantis. Ipsam enim dignatus est suis discipulis seorsum exponere, ultra quam sufficit fragilitas humana comprehendere. Unde ante expositionem factam de terra quadruplici seminata declamat in hec verba: *Qui habet*
 20 *aures audiendi audiat. Semèn* itaque secundum expositionem Salvatoris *est verbum Dei*. Ex quibus verbis elicio michi tria fraternitati vestre per ordinem declaranda. Primum est de dispositione spiritualis seminis, secundum de dispositione seminantis et tertium de
 25 congruencia temporis seminandi. Pro quo advertendum quod semen accipitur tripliciter in scriptura: primo pro materia decisa a vivo habente in se virtutem inclinativam ad animatum consimilem, detrudenti in forma et specie producendum, sive sit terre nascencium et nata-
 30 tilium quorum semen est constans, cum non habet appropriatum receptaculum, sive formabile et liquidum, ut semen gressibulum vel volatiliū. Unde Gen. I^o, 12 scribitur: *Protulit terra herbam virentem et facientem semen iuxta genus suum*. Secundo modo accipitur pro
 35 individuo speciei seminantis ex tali semine producto, ut Gen. III°, 15: *Inimicicias ponam inter te et mulierem et*

Meanings of
'Seed' in
Scripture.

2. DG: *memoranter*. 9. H: *et aliquam totus*. 14, 15. H: *unam signancius*. 19. H: *declinat*. 26. D in marg.: *Quid est semen et quotuplex est*. 21. H: *ex cuius*. 24. D: *secundum est*. 25. D: *congruencia sive convenientia*. 28. DGH: *detrudenti deest*; ib. H: *ad in forma*. 29. H: *natalium*. 31. D: *formale*; ib. AG: *ad liquidum*. 32. H: *crescibulum*. 33. D: *id est facientem*. 35. A: *productio*.

7. S. Augustini, Contra Faustum XIII, 5. Opp. tom. VIII, 254.
 19. Lucae VIII, 8.

The preacher
has speech for
his material and
intellect to
inform it.

semen tuum et semen illius. Et tercio accipitur pro quocunque opere viatoris digno merito vel demerito. Unde ad Gal. VI°, 8: *Que enim seminaverit homo hec et metet.* Semini ergo primo modo dicto similatur verbum Dei, quia detruditur non a quocunque vivo sed ab angelo⁵ ecclesie, sacerdote videlicet Domini, misso ad gignendum et nutriendum populum verbo vite. Habetque verbum debite predicantis vocem formatam pro suo materiali et vim mentis, que secundum philosophos precipuos multiplicatur cum voce pro suo formali. Hinc enim¹⁰ secundum magicos naturales habent verba sapienter incantantium suam efficaciam quantumlibet distancia transmutando sine hoc quod taliter transmutent medium. Verbum itaque predicantis est materiale quoddam decisum a vivo habetque in se quandam virtutem semina-¹⁵ lem *datam desuper* ad producendum novam creaturam, quia non dubium quin preter vocem et vim anime oportet esse interius verum doctorem qui mentem illuminet et veritatem ostendat. Cum ergo ille magister utitur voce tamquam organo, non mirum si in illam²⁰ redundet virtus inclinativa ad spiritualem hominem producendum. Et istum sensum pretendit Apostolus I ad Cor. IV°, 15: *In Christo Jesu per evangelium ego vos genui.* Ecce premitit Christum Jesum tamquam opificem principalem, quia Jacobi I^o, 18 scribitur:²⁵ *Voluntarie genuit nos verbo veritatis, ut simus in'cium aliquod creature eius.* Et hinc concipientes in animo verbum divinitus seminatum et foventes calorem caritatis, donec formetur in eis Christus, matres eius sunt. Unde Matthei XII°, 50 dicit Salvator: *Quicumque fecerit volun-³⁰tatem patris mei qui in celis est, ipse meus frater et soror et mater est.* Frater quidem propter idemprinitatem patris | celestis secundum interiorem hominem reno-^{Fol.}
vatum, et soror secundum naturam corpoream que quam-^{319*}
vis deiformis est sexus, tamen fragilior, et mater propter³⁵ subministratorem gignicionem et nutricionem Christi in anima compositi. Cui per se debetur accio per opera

1. DH: *Et* deest. 2. H: *vel demerito* deest. 3. DG: *ad* deest;
ib. A: *hec* deest. 4. H: *assimilatur*. 5. DG: *quia deciditur*.
6. H: *scilicet Domini*. 8. H: *debitum*. 9, 10. DG: *multiplicatur*.
11. H: *sapientis*. 13. A: *transmittit*. 14, 15. A: *quod decisum*.
19. DG: *Cum igitur*. 20. H: *istam*. 21. H: *respondet*. 22. DG: *illum*
sensum. 23. DG: *ad* deest. 24. H: *promittit*. 25. H: *apicem prin-*
cipalem. 26. H: *virtutis*. 27. H: *in* deest; ib. D in marg.: *Frater*
soror et mater Christi quomodo est faciens voluntatem patris eius.
33. AD: *patris patris*. 35. DGH: *difformis*. 35, 36. DG: *propter*
ministratorem.

fervida caritatis; oportet enim merentem ad actum suum meritorium active concurrere, sicut oportet matrem coagere ad formationem sue proles. Et istam affinitatem secundum narratum ordinem oportet quemlibet natum
5 denuo habere ad Christum secundum humanitatem et per consequens *esse filium* eius secundum divinitatem (ut dicitur Joh. I^o, 12 et I^a Joh. III°, 1).

O stupenda virtus divini seminis quod fortem armatum eicit, corda quasi lapides indurata emollit et homines
10 per peccata conversos in bestias et sic infinitum a Deo distantes revocat et transmutans in homines efficit deiformes. Non dubium quin tam summe mirabile non possit verbum sacerdotis perficere, nisi principaliter coefferat calor spiritus vite et eternum verbum. Unde
15 Matthei X^o, 20 scribitur: *Non enim vos estis qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.*

Wondrous power of the divine seed.

Sed prohi dolor hiis diebus est verbum sacerdotis quasi semen decisum a mortuo, et cum influencia celestis semper agit secundum dispositionem materie, non
20 mirum si verba exhortacionis non sunt tante efficacie sicut olim. Unde manifestum est quod precipua causa mortificationis spiritualis in populo et per consequens tocus nequicie regnantis in seculo est defectus vel mortificacio seminis verbi Dei. Sed unde quero tam
25 pernicioosa radix peccati? Revera inimicus homo surrepens in animas sacerdotum superseminavit zizanniam. Nunc enim si quis loquitur non quasi sermones Dei sed gracia exemplandi, predicabit gesta, poemata vel fabulas ext a corpus scripture, vel predicando scripturam
30 dividet ipsam ultra minima naturalia et alligabit more zizannico per colores rithmicos quousque non appareat textus scripture, sed sermo proprius predicantis tamquam auctoris et inventoris primarii. Et ex ista affectione diabolica qua quilibet appetit a se ipso et non
35 ab alio habere talia insurgit tota viciosa novitas huius mundi; propter hoc autem fiunt divisiones sermonum, divisiones ornamentorum et aliorum artificialium ultra solitum; et non dubium quin iste divisiones vel causant

Now, alas, the seed has been killed, and men preach to shew their cleverness, not to sow Christ's word.

2. DG: *sed oportet.* 6. H: *esse pro eius.* 7. G: *et deest.*
8. 9. DG: *armatum erant.* 11. D: *disputantes;* ib. H: *difformes.*
13. D: *posset.* 15. D in marg.: *Nota.* 20. D: *verbum . . . sit;*
ib. H: *non deest.* 22. H: *spiritualis deest.* 24. H: *seminis deest.*
26. DG: *zizannia.* 28. DG: *extraneandi;* ib. H: *predicabunt.*
30. DG: *ultra minuta;* ib. H: *allegabit.* 30, 31. DG: *moralizando per.*
32. D: *primus dicantis;* H: *prius dicantis.* 33. D: *illa.* 35. A: *totum.*
36. A: *divisiones causant.*

vel prenosticant divisiones in moribus. Ex hinc enim *refrigescit caritas multorum*, que est unitiva virtus *non querens* ambiciose que *sua sunt sed que domini Jesu Christi*. Sermo ergo perversa intencione sic infectus in radice et fuco alligatus in germine est verbum mor-⁵ tuum et diabolicum et non verbum domini nostri Jesu Christi, qui iuxta confessionem beati Petri, *verba vite habet* et secundum alium apostolum *verbum Domini non est alligatum*.

Excuses for display in preaching: 1. the learned preacher should be distinguished from the illiterate.

Sed ut predictum peccatum iactancie magis appareat¹⁰ et caucius caveatur, quod tam latenter et nequiter perdit oves Christi fame refeccionis spiritualis, recitabo tres evidencias inventas a sic superbientibus ad excusandas excusaciones in peccatis. Dicunt enim quod, nisi ad-¹⁵ derent aliquas novitates ultra modum predicandi solitum ab antiquo, non foret differentia inter theologum quantumcunque subtilem in seminando verbum Dei et sacerdotem ruralem quantumlibet exiliter literatum. Sed quid pretendit ista sententia nisi cupiditatem inanis glorie²⁰ qua affectamus nos ipsos predicare et non dominum²⁰ Jesum Christum? cum tamen Apostolus ad Gal. V^o, 26 monet et specialiter nos ecclesiasticos, quod *non simus inanis glorie cupidi invicem provocantes, invicem invidentes*; inanis glorie cupidus est qui innititur divisionibus et²⁵ texturis verborum, ut reputetur subtilis ab auditorio. Illi autem invicem provocant et invicem invident qui nedum divisiones thematis sed cuiuslibet auctoritatis occurrentis totpliciter ingeminant ut aliis subtiliores appareant. Non sic, carissimi, sed simus imitatores³⁰ magistri nostri domini Jesu Christi, qui cum in forma Dei esset, humiliter confessus est Johannis VII°, 16: *Mea doctrina non est mea* (supple auctoritative secundum humanitatem), *sed eius qui misit me* patris, quia qui a semetipso loquitur gloriam propriam querit; et revera hoc est inanis gloria et fallax; inanis quidem, quia³⁵ *gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt*; inanis-

This is mere vain glory.

4. H: *Sermo autem*. 5. G: *fugo*; D: *fugio*; ib. H: *verbum* deest. 6. H: *et* deest. 7. *qui*; AGH: *quia*; ib. ADG: *beati* deest. 10. DG: *sed nota ut*. 13. A: *evidencias* deest. 14. D in marg.: *Nota*. 14. 15. DGH: *addiderint*. 17, 18. H: *ad sacerdotem*; A: *sacerdote*. 18. G: *mirale*. 19. DG: *illa*. 23. A: *cupidus*. 27. D: *divisionis*. 28. DGH: *tripliciter*. 30. D: *magistri* deest. 32. D: *scilicet auctori-*
tative. 35. D: *hec*.

2. Matth. XXIV, 12. 3. I. Corr. XIII, 5. 7. Joh. VI, 60.
8. II. Tim. II, 9. 36. Phil. III, 19.

sima igitur est gloria laudis, cui quanto quis ardentius innititur tanto abiectius et confusibilis deicitur. Est etiam summe fallax, quia tales *dicentes se esse sapientes stulti facti sunt, eo quod mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis.*

Et indubie hec est sapiencia terrena et per consequens diabolica. Que queso magis diabolica sapiencia quam honorem proprium | honori divino preponere et dare occasionem extraneando et se ipsum exaltando per grandia verba et composita, ne simplices audeant predicare? Non dubium quin ista sapiencia sit expresse caritati contraria et per consequens mere diabolica.

Secundo movet predictos inaniter gloriantes quod de lege nature forma semper proporcionanda est eius materie. Cum ergo materia theologica sit perfectissima, consequens est quod forma nobilissima et pulcherrima sit sibi tribuenda. Sed huiusmodi est color rethoricus et colligancia rithmica; sic enim secundum auctores eloquencia perficit sapienciam. Sed sic arguentes peccant graviter tam in materia quam in forma. In materia quidem, quia assumunt quod forma sapiencie sit lepor verborum, et sic in re *dicunt bonum malum et lucem tenebras*, sed (quod peius est) dum declamatorie sic loquuntur sapienciam que ex solo Deo est, formam meretriciam induunt sibimet usurpando. Ad quam quidem induicionem est labor in curiose componendo, labor in pueriliter repetendo, et labor in composite proferendo. Et in omnibus istis propter carenciam fructus et aggravacionem sceleris est *vanitas vanitatum et afflictio spiritus*. Respiciamus ergo ad formam qua sapiencia theologica a nostris auctoribus est induta. Et instar illius coaptemus formam verborum cum ipsis exhortacionibus; II^a ad Cor. II°, 17 scribit Apostolus: *Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed in sinceritate sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur*. Quid (rogo) est predicatorem adulterare verbum Dei, nisi involvendo ipsum in peplis et aliis ornamentis meretriciis

Second
excuse:

Theology as
the noblest of
subjects merits
the noblest
forms.

1. H: ergo. 3. A: summe deest. 4. A: facti twice. 11. ADG: sit deest. 13, 14. A: quod forma proporcionanda est. 15. DG: Cum igitur. 17. D: modi deest. 22, 23. DG: bonum malum et malum bonum et lucem tenebras. 23. A: dum dum. 24. A: loquitur. 25. D: metricam. 27. H: referendo. 30. DG: igitur. 31. H: inducta; ib. H: illius autem. 32. DG: forma; ib. A: in ipsis. 33. DG: ad deest; ib. G: sumus. 35. ADG: coram in. 36. D: predicatore; H: predicare. 37. D: in aliis.

3. Rom. I, 22, 23. 22. Is. V, 20. 29. Eccle. I, 2, I, 14.

Like Scripture
we should
speak plainly,
caring only to
save souls.

extraneis a scriptura, abuti ipso ad eius voluptuosam ostensionem, et sic a sponso excludere florem eius et fructum qui est honor Dei et conversio proximi? Et quid est in sinceritate loqui nisi in clara intencione nude et apte loqui veritatem que edificat? tunc enim 5 predicator loquitur ex Deo et non de extraneis impertinentibus ad salutem anime, et cum honorem Dei habet principaliter pre oculis ad gignendum Christum in anima sponse sue, non dubium quin coram Deo in Christo loquitur; coram Deo quidem et non latenter 10 more adulteri in angulis falsitatis. In Christo eciam loquitur (qui est lux mundi) tamquam nichil sibi conscius et non in tenebris peccatorum. Nec caret scriptura nostra eloquencia sibi debita, sicut egregie declarat beatus Augustinus IV° de Doctrina Christiana 15 cap. VI°: *Quereret forsitan aliquis utrum auctores nostri quorum scripta divinitus inspirata canonem nobis saluberrima auctoritate fecerunt, sapientes tantummodo aut eciam eloquentes nuncupandi sunt. Que quidem questio apud me ipsum et apud eos qui mecum quod dico sentiunt 20 facillime solvitur. Nam ubi eos intelligo, sicut eis nichil sapiencius, ita eciam nichil eloquencius mihi videri potest. Et audeo dicere omnes qui recte intelligunt quod ipsi loquuntur simul intelligere eos non aliter loqui debuisse. Sicut enim est eloquencia que magis etatem iuvenilem 25 decet, estque senilem; nec iam dicenda est eloquencia, si persone non congruat eloquentis: ita est quedam que summa auctoritate viros dignissimos planeque divinos decet. Hac ipsi locuti sunt, nec ipsos decet alia nec alios ipsa. Quanto enim videtur humilior, tanto alcius non 30 ventositate sed soliditate transcendit. Hec Augustinus. Utinam ecclesiastici nostri moderni sic saperent de scriptura, tunc enim forent longe plures pugiles pugnantes in campo spiritualis milicie cum gladio spiritus quam sunt modo.* 35

2. DH: ostentacionem. 3. A: proxim (!). 4, 5. A: nisi — loqui deest.
4. DG: nisi clara intencione. 5. A: edificacio. 6. D: non de extranea
sibi vel extraneis. 8. G: per. 10. DG: loqui. 11. A: modo adulteri.
15. AG: beatus deest; ib. D: quarto deest. 17. DG: scriptura Dei intus.
17, 18. DG: saluberrimum. 19. DG: eciam deest. 20. quod dico;
DG: quodammodo; H: ex Deo. 21. Aug.: non solum nichil est eis.
25. A: sic enim. 26. H: quam pro est que. 27. H: quedam deest.
27, 28. H: quo summa. 28. DG: plane quod; ib. ADG: dominos.

Tercio movet predictos ypocritas quod quidam libri ymnidici et prophetici veteris testamenti contexti sunt metricæ, sicut patet de libro beati Job pro parte et de aliquibus libris Salomonis. Professor ergo huius textus debet se conformare sue auctoritati, specialiter cum

Third excuse; some books of the Bible are rhythmical.

Metra iuvant animos paucis comprehendere multa.

Sed constat quod istud dictum facit ad oppositum, nam aliud est canticum laudis vel prophetiam canere et aliud verba exhortacionis disserere. Quoad primum iuvat sermo metricus, sicut patet laudabili usu canticorum ecclesie, sed quoad secundum non dubium quin colores moderni confundunt intelligenciam sentencie, tum quia communiter obscurius profertur sententia preteritu vocalis concordie, tum etiam quia auditus assistencium senciens pruriginem in verbis metricis plus attendit ad signa sensibilia quam signata, et cum sensaciones impertinentes mutuo se confundunt, patet quod colores | moderni abstrahunt a conceptu sentencie, etsi quandoque iuvent memoriam loquentis. Unde more attendencium ad melodias musicas, pro magna parte non reportatur ex modernis sermonibus nisi pro tempore prolacionis titillans delectacio et forte predicatorum de sua subtilitate ventosa laudacio. De tali ergo discrasia mortali populi christiani potest verificari illud Apostoli II^a ad Timotheum IV°, 3, 4: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Revera complecio huius prophetie instat hodie, cum maior pars potentatuum ecclesie sit tantum dedita temporalibus quod seminantes doctrinam salutiferam reputant more stolidos et hinc iuxta sua desideria coacervant sibi ecclesiasticos qui omnes debent esse magistri populi; et signanter dicit Apostolus quod coacervant et non quod ordinant, cum ecclesiastici debent esse infirmis firmum defensorium contra hostes tamquam turris David edificata cum propugnaculis, sed modo sunt impoliti et inordinate positi propter defectum

Rhythm may be good for praise or prophecy; in preaching it delights the ear and deadens the sense.

Fol.
319^a

3. H: beati deest. 4. DG: igitur. 6. A: innant. 8. D: vel prophetam. 11. DG: quoad sensum; ib. H: non dubium deest. 16. H: attendit deest. 21. DH: nisi quod. 22. D: prolonus; ib. G: titulans. 23. D: ventuosa. 24. D: igitur; ib. D: possunt. 25. DGH: II deest. 26. D: salvam. 32. D: iure stolidos. 33, 34. D: dicunt se magistri. 36. D: dicunt esse; ib. D: infernus. 37. DG: turris dans appropinquata.

False preachers
among the
religious.

cementum sciencie et caritatis, et sic coacervati quasi materie depulse a gradu spiritualitatis ad gradum summum mundane vanitatis in tantum quod religiosi quidam propter ambicionem temporalium egressi de claustris commixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum. 5

Et revera hec est horrenda monstruositas sponse Christi et verisimiliter presumendum quod sit occasio perturbacionis tocius christianismi; cum secundum Lincolniensem *claustralis* propter ambicionem temporalium *sic egressus sit cadaver mortuum, pannis funebribus involutum, de sepulcro egressum, a diabolo inter homines agitatum.* Quid mirum ergo si perturbacio sit consequens tale monstrum? Tales igitur magistri sic spissim coacervati ingerunt prurum auribus mundialium, dum alii ymaginacionibus lucrorum temporalium solum intendunt, alii lautis refeccionibus, largis muneribus et fictis adulacionibus populum pascunt et alii palliantes verba doctrine dimissa annunciacione sceleris populi vanos applausus auditorio rethorice referunt, et cum in rebus insensibilibus et eternis potissime sit veritas sed 20 in istis transitoriis propter eorum mutabilitatem fabulosa fallacia, patet quomodo moderni a veritate auditum avertunt ad fabulas convertentes. Nam si quis hodie veritatem theologicam annunciat, non auditur sed spernitur tamquam vaniloquus, sed tractanti negocia secularia statim intenditur; quod sine dubio est signum carnalitatis et extinccionis vite spiritualis, quia spiritualis homo appeteret refici cibo spirituali quo viveret; et carnis appetitus induratus in homine est evidens signum mortis. 30

Plain preaching
the best.

Patet ergo cuilibet utcunque nutrito in philosophicis quod quecunque media ordinata ad finem aliquem de tanto sunt apcius proporcionata, de quanto compendiosius et copiosius ducunt ad finem illum. Cum ergo seminacio verbi Dei sit medium ordinatum ad honorem Dei et edificacionem proximi, patet quod quanto compendiosius et copiosius hoc facit de tanto est apcius.

1. DG: *commenti*; ib. A: *sic deest*. 2. G: *matirie*. 7. DG: *presumitur*. 8. H: *christianitatis*. 8, 9. D: *Lincolniensem*. 10. D: *sit egressus sicut*; ib. H: *rectius: funeralibus*. 12. DG: *igitur*. 13. H: *ergo*. 15. DG: *monachantibus vel machinantibus*; A: *machinacionibus*. 20, 21. H: *et in istis*. 23. D: *et ad*; ib. H: *hodie deest*. 25. G: *tractati*. 29. D: *talis appetitus*; AG: *casus appetitus*. 31. H: *utrumque*. 34. H: *et copiosius deest*; ib. D: *cum igitur*.

10. Cf. Trialogum IV, 26. Suppl. cap. VI, pag. 336, 434.

Sed non dubium quin plana locutio de pertinentibus ad salutem sit huiusmodi, ideo illa est eligenda declamacione eroica postposita. Idem enim secundum Jeronymum est sic loqui populo et miscere semina cum
 5 floribus ne radidentur, et secundum Lyncolniensem cum predicatoribus sint ubera sponse, sic loquendo deludunt populum, ac si nutrix divaricatam papillam porrigeret infantulo, ne lac sugat, et ac si dispensator mensuram furfuris et non tritici daret familie domini sui. Non
 10 enim rutilante cortice verborum sed adipe frumenti saviavit nos Dominus. Sic ergo consumpto calore caritatis ad intra et relucente nitore verborum ad extra sunt predicationes moderne tenebrate nocte ignorantie sensibilia innominata ut squame piscium et quercus
 15 putride; sed esus talium secundum philosophos est mortiferus, sterilizans edentem; ideo consulitur metrica quod

Pompous declamation is but adulteration of the words.

Lucens de nocte

Non comedatur a te.

20 Non sic sacerdotes Domini. Sed sicut in veteri testamento ordinati sunt sine defectu in naturalibus quoad corpus, sic in novo testamento correspondentem ad figuram habundant in spiritualibus et specialiter in fidei dispensacione divini seminis. Sicut enim inter
 25 omnes actus ierarhicos ecclesie militantis est fidelis huius seminis ministracio Deo maxime placida, sic
 319^a fraud in ista seminacione est maxime pernicioiosa et per consequens Deo maxime odiosa. Et tantum de dispositione divini seminis.
 30 Secundo dixi quod ostenderem caritati vestre dispositionem seminantis, que notari potest in secundo verbo thematis. Debet enim quilibet christianus et specialiter predicator constanter et iure substatere divino beneplacito et quamvis de se non habeat qualitatem,
 35 oportet tamen ipsum quatuor virtutibus cardinalibus spiritualiter indui. Et primo prudencia, attendendo ne iusticiam suam faciat coram hominibus, ut videant opera eius bona, ne forte sit de numero fatuarum virginum

Preaching the chief work of priests.

Virtues needed by the preacher: 1. prudence.

4. H: est deest. 5. D: ne ut dicent; G: ut dicent; A: radident; ib. D in marg.: Lincolniensis. 6. H: verba sponsi; ib. DG: loquendi. 8. sugat; D: fricat; G: fricat; ib. ADH: et deest. 13. A: tenebratis; D: tenebratatis; G: tenebrantis. 14. D: piscium deest. 15. ADG: putrida. 20. DG: sacerdos. 25, 26. DG: et fidelis seminis. 27. D: illa. 28, 29. H: dispensacione. 30. D in marg.: 2. 30, 31. H: dispensacionem. 33. H: emere. Rectius: et vere. 36. G: specialiter; ib. D in marg.: 1.

- quibus Dominus dicit in evangelio: *Amen dico vobis, nescio vos*, Matthei XXV°, 12. Quam fatua ergo est intencio aptare labores bonos de genere ut vel principaliter vel mixtim captetur applausus populi. Idem est enim sic facere et commutare amiciciam Dei pro ficta⁵ et adulatoria fama mundi et per consequens bonum eterni gaudii perdere pro gaudio ypocrite quod est instar puncti breve, ymmo constituere unum talem vilem peccatorem Deum suum et sic (quantum in se est) pervertendo ordinem universi dum eius laudem¹⁰ prefert laudi Dei. O ceca commutacio et distorta. Ideo dicit Salvator Matthei VI°, 22 quod *si oculus tuus, hoc est, intencio operandi, fuerit simplex, tunc totum corpus operum lucidum erit*. Et credo quod inter omnes cautelas diaboli hec est una de subtilissimis per quam surrepit¹⁵ in mentes scolasticorum, quia vix est aliquis quin vel principaliter vel mixtim facit acta sua, ut videatur ab hominibus, et cum minimus error in principio sit causa maximi in fine; patet quod isti cautele diaboli est prudencius resistendum. Secundo requiritur temperancia²⁰ in cibariis et aliis corporum nutritivis, ne forte sacerdos propter petulanciam et ventris ingluviem cespitet in serendo. Unde exemplariter dicit Apostolus: *Castigo corpus meum et in servitatem redigo, ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar*.²⁵
3. Fortitudo. Tercio requiritur fortitudo in tollerando adversa pro zelo veritatis et salute populi. Istud patet discurrendo per omnes pugiles laudabiles ecclesie militantis. Unde vere dicit Apostolus: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecucionem paciuntur*. Et demum iustum est³⁰ quod mens sacerdotis elevetur in Deum per noticiam et amorem ac alias latrias Deo debitas. Unde Salvator noster exemplificans, predicatoribus suis quoad omnia ista per ordinem non legitur in evangelio publice predicasse ante annum tricesimum, sed paulo ante pre-³⁵ dicacionem suam petivit desertum locum, ut sic doceret discipulos suos prudenciam ad evitandum adulatorios applausus populi. Ibi eciam ieiunavit quadraginta die-
2. Temperance.
4. Justice.

1. DG: de quibus. 3. H: captare; ib. H: labores destruere ut vel.
5. H: vel commutare; ib. D: Des. 7. DG: ypocraice; D: correxist.
8. AH: talem deest. 16. DG: in mente. 17. DH: vel deest. 27. DH:
illud; ib. A: patet twice. 30. Recte: paciuntur. 33. DG: exemplificans
s. predicatoribus suis s. 34. D: illa. 36. D: ad sertum locum.
37. A: adultores. 38. D: ieiunat.

23. I. Cor. IX, 27.

29. II. Tim. III, 12.

bus naturalibus, ut ipsos doceret temperanciam. Tercio
pugnauit vincens temptatorem tripliciter, ut in hoc
doceret nos fortitudinem; et quarto orauit prestans
obsequium Deo, docens in hoc sacerdotes suos iusticiam,
5 et tunc exiit publice predicando et ostendendo se
populo. Ipsum ergo magistrum sequamur in nostris
operibus non solum secundum eius humanitatem sed
secundum eius diuinitatem et per consequens secundum
totam benedictam trinitatem. Non enim est possibile
10 quod actus aliquis viatoris sit Deo placidus, nisi fuerit
ad imitationem summe Trinitatis exemplatus. Oportet
ergo sacerdotem precipue esse potentem correspondenter
ad Deum Patrem omnipotentem, potentem quidem non
in diuiciis nec in potestate mundi vel corporis sed in
15 opere et sermone. Oportet ipsum secundo esse sapien-
tem correspondenter ad Filium non sapientia huius
mundi que est stulticia apud Deum sed sapientia que
vincit maliciam populi, acerbe et fortiter increpando
peccata et suaviter disponendo ac nutriendo bona opera.
20 Et oportet ipsum tercio esse benevolentem correspon-
denter ad Spiritum Sanctum; benevolentem dico, non
iniuste conferendo indignis propter affectionem carnali-
tatis bona temporalia sed caritative procurando proximis
salutem anime et bona spiritualia. Et tantum de dis-
25 positione seminantis.

We must follow
Christ's
example in
virtue.

Tercio dixi quod ostenderem fraternitati vestre con-
gruentiam temporis seminandi; quod notari potest in
tercio verbo thematis quod successionem implicat et
sic tempus. Constat quidem ex tercia signacione seminis
30 quod quamdiu sumus hic in via superest tempus con-
tinue seminandi. Unde Exod. XIII°, 9 precipitur quod
lex que obligat nos ad seminacionem predictam et in-
strumentaliter continet semen nostrum, *sit quasi signum*
in manu nostra et quasi appensum quid ob recorda-
35 cionem *ante oculos*, sed secundum ymaginacionem Apostoli
seminantes sunt bifarii, ut quidam in carne et quidam
in spiritu, et hii proporcionaliter duplici sapientie tam-
quam vasi sui seminis colla subiciunt; seminantes |

The seed-time
is now, in this
life.

Fol.
320*

3. H: nos deest. 4, 5. DG: docens — publice deest. 4. suos;
H: eius. 5. ADG: quod tunc. 8. ADG: consequens totam.
10. ADG: exemplatum. 15. DGH: omnipotentem deest. 16. DGH: in
sapientia. 17. G: Deum deest. 20. D: Sed oportet tercio; H: oportet
populum. 21. dico; H: Deo. 23. DG: caritatem. 26. D in marg.; 3.
26, 27. DG: conuenientiam. 27. H: seminandi deest. 29. G: quidem
deest. 30, 31. A: continue seminandum. 32, 33. DG: et instruit.
34. H: quidem ob. 34, 35. DG: quid — ante deest. 35. A: oculos deest.
36. DGH: et deest. 38. H: corda.

suscipit, ut *semen spiritualiter fratri suo seniori suscitet*, sed magis ut laute vivat et gloriosus appareat. Sed cum *durum iudicium hīs qui presunt fiet*, non dubium quin talis sicut ceteri finaliter obstinati pro tempore
 5 quo reddet rationem villicacionis sue ignominose repulsus proicietur in tenebras exteriores ligatis manibus et pedibus. Qui autem in spiritu seminant, seminant ^{Those who sow in the spirit are blessed.} in benedictionibus et sunt illi quorum omnia bona sunt ad imitationem summe trinitatis (ut superius est
 10 expositum) exemplata et per consequens benedicta. Quam quidem benedictionem in operibus precatur sibi Psalmista sub triplici nomine trini Dei ita dicens: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.*

Sic igitur fratres carissimi seminemus in benedictionibus, dum tempus habemus, quia non dubium quin tunc tempore suo et in benedictionibus metemus, quando veniemus cum exultatione portantes fructum divini seminis. Qui quidem fructus est sempiterna fruicio beatifice trinitatis quam nobis concedat dominus Deus noster
 20 Amen.

SERMO XXXII.

Respice, fides tua te salvum fecit. Luce XVIII°, 42.

Superiori dominica docuit Christus ecclesiam quomodo se habeat ad seminacionem et retencionem verbi
 25 Dei. In evangelio hodierno docet per historiam duplicem secundum quam spiritualemente doctrinam multiplicabitur dictum semen, narrans primo quomodo *ascendens Ierosolimam* predixit *duodecim apostolis quomodo tradendus esset principibus sacerdotum et scribes per Judam*
 30 *Scariothis* (per illum autem *tradendus esset gentibus ad illudendum, flagellandum et crucifigendum*), et quomodo *tercia die resurgeret*; et in hoc consistit spiritualis doctrina sacerdotum qui missi sunt ad predicandum verbum Dei.

Christ's teaching.

His prophecy of His own passion.

4. H: tales. 7. DG: Illi autem qui. 8. H: isti; ib. H: omnia opera. 11. H: in operibus deest. 13. DG: et benedicat. 14. DG: ergo. 17. A: divinum. 19. H: Deus deest. 21. D in marg.: In Quinquagesima; ib. H: Sermo decimus. 25, 26. A: historiam duplicem spiritualemente doctrinam secundum quam; ib. G: historiam sensibilem quam specialem; D: secundum quam specialem. 29, 30. H: principibus — esset deest. 31. D: et flagellandum. 35. G: iussu sunt.

1. Gen. XXXVIII, 8. 3. Sap. VI, 6. 13. Psalm. LXVI, 8. 21. Gospel for Quinquagesima Sunday. 28. Lucae XVII, 31—33.

Story of
Bartimaeus.

Secunda historia miraculosa est quomodo *cecus audiens quod Jesus transiret per Jerico clamavit valide: Jesu fili David, miserere mei, et antequam increpatus est ut taceret et post; ad quem Jesus faciens eum adduci ad se quesivit quid vellet ut sibi faceret. Et ille petens que* 5 *maxime indiguit respondit: Domine ut videam. Et tercio ex istis duabus partibus sequitur conclusio, dum Jesus dixit illi: Respice, fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur eum, magnificans Deum; et omnis plebs ut vidit dedit laudem Deo.* 10

We must bear
persecution for
the truth.

In prima parte docemur tolerare persecuciones pro defensione veritatis, cum paciencia sit maxime necessaria predicatori. Ideo Christus Matthei X^o, 22 mittens discipulos ad predicandum animat eos ad tolleranciam passionum. *Eritis, inquit, odio omnibus hominibus propter* 15 *nomen meum; et sequitur: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in* Fol. 320^a *gehennam. Si ergo filius hominis innocens | talia passus* 20 *est pro nobis, quanto magis nos rei eius discipuli* 20 *gracia premii voluntarie pateremur? Unde Matthei X^o, 24, 25: Non est discipulus super magistrum nec servus super dominum suum, sed sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, et servo ut sit sicut dominus eius. Cum ergo discipuli Christi vocarunt eum magister et domine* 25 *et bene dixerunt, est etenim; cum ipse gratis talia passus est pro nobis, eo quod prescius hoc predixit, quanto magis nos eius veri discipuli pateremur pro eius amore et nostra indigencia miciora? Consideremus igitur quod* 30 *filius hominis hec passus est pro nobis.* 30

Why Christ is
called the Son
of Man:
1. because His
only ancestor in
a state of
innocence was
Adam;

Triplex enim ponitur causa quare Christus tam crebro vocat se ipsum *filium hominis*, prima quia alii sunt filii multorum hominum, eciam imitatione peccati, Christus autem solum Adam habuit patrem quem secutus est in statu innocentie, nam nullus preter primum Adam et secundum fuit pure innocens. Ideo Apostolus I. Cor. XV°, 45

1. A: quo cecus; ib. DG: s. quomodo. 2. DG: quod Jesus deest.
6. DG: videam lumen. 9. H: videns sequebatur. 11. H: In sexta.
12. A: maxime twice; ib. DG: summe necessaria. 13. DGH: predicatori.
17. DG: animam — occidere deest. 18, 19. D: mittere in gehennam.
25. D: igitur; ib. ADG: et deest. 28. A: vere. 29. A: miciora.
29—30. H: consideremus — nobis deest. 31. D in marg.: Quare Christus
vocat se filium hominis 1. 33. H: eciam deest; DG: et; ib. D: Per
presens autem. 36. H: I deest.

1. Lucae XVIII, 35 et seqq. 16. Matth. X, 28,
26. Joh. XIII, 13. 32. Lucae XVIII, 31.

vocat cum *secundum Adam*, quia solus Christus fuit secundus plenus homo sed complecius primo Adam, quia primus per morulam stetit in paradiso ad Dei similitudinem secundum interiorem hominem et post lapsus est; secundus autem stat perpetuo innocens etiam impossibilitatus ad lapsum. Et sicut primus Adam est principium humani generis quoad carnem, sic secundus celestis Adam est principium humani generis quoad spiritum. Cum ergo Christus tam singulariter habet unicum patrem carnalem in vita similem a quo mediate processerat, signanter vocatur singulariter *filius hominis*.

Secunda causa: Quatuor sunt combinationes productionis hominis, quarum quartam solus Christus implevit. Nam primus homo non fuit ab homine sed immediate a Deo, Gen. II°, 7: *Formavit igitur Deus hominem de limo terre*. Secunda persona hominis scilicet Eva formata est a viro et non producta ab hominibus. In tercio gradu abhinc usque ad Christum propagati sunt homines ab hominibus et facti filii hominum gravi corde. Sed quarto Christus factus est singulariter et mirabilissime *filius hominis*, quia habuit matrem immediatam carnalem et non patrem. Ideo ad denotandum quod Christus ad honorem sexus feminei implevit hanc combinationem quartam, vocat se singulariter *filium hominis*, cum ab hoc unico parente immediate processerat.

Tercia causa: Errant quidam heretici dicentes quod Christus fuit pure spiritus, assumens sibi corpus celeste secundum quod fantastice ambulavit super aquas, intravit ianuis clausis et videbatur pati quod humane carni fuit impossibile; ideo ad destruendum hunc errorem necesse fuit declarare quod fuit verus homo tam secundum corpus quam secundum animam; quod expressissime docetur per hoc quod Veritas dicit se ipsum *filium hominis*. Non enim fuisset *filius hominis*, nisi secundum carnem processisset ab homine, ut angelus bonus vel malus, licet assumat corpus ut deferens et localiter procedat ab homine, non tamen est *filius*

2. because He had but one earthly parent;

3. to guard against the error that His human form was only a phantasm.

2. G: completus. 6. A: impossibilitatis. 8. G: Adam deest.
11, 12. DG: singulariter deest. 13. D in marg.: 2. 16. H: ergo.
17. H: pars hominis. 19. D: sunt deest. 21. G: quarta. 26. A: hoc deest.
28. ADG: erat. 34. A: quam animam; ib. quod: D: sed; H: quia. 34, 35. DG: expresse. 35. ADG: ipsam. 36. H: hominis deest.
38. H: licet deest; ib. DGH: differens.

hominis; sic nec Christus nisi carnem sumpsisset ex virgine. Et ad istum errorem destruendum exponit Beda illud Luce XI°, 27: Beatus venter qui te portavit et ubera que suxisti. Non enim foret ratio qua venter et ubera beate virginis fuissent beata propter solam locacionem vel lacionem celestis corporis, cum aer hoc faceret.

Let us think of
His sufferings.

Consideremus igitur hunc nobilissimum *filium hominis* quomodo illusus est, hunc tenerrimum *filium hominis* quomodo flagellatus est, et hunc innocentissimum *filium hominis* quomodo crucifixus est, et disponamus nos ad passionem, cum aliter non possumus esse eius discipuli nec per consequens christiani; Luce XIV°, 27 scribitur: *Qui non baiulat crucem suam et venit post me non potest meus esse discipulus*; et cum nemo potest salvari nisi fuerit christianus, patet quod pati pro Christo est de necessitate salutis; unde sex sunt genera passionum sive martyrii (ut patet alibi). Cum ergo oportet omnem hominem esse persecutum et persecutio pro Christo sit levissima, consolatissima ac fertilissima, omnes homines et specialiter predicatorum verbi Dei disponerent se ad pacienciam pro defensione iusticie. Unde Apostolus II. Tim. III°, 12: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu persecutiones patientur*. Nec mirum quia arguens, obsecrans et increpans legi Christi rebelles sive seculares sive clericos exponit se ut sic eorum irritationi; ideo ne predicatorum Christi deficiant, armat eos Matthei X^o ad pacienciam, viriliter predicando.

The blind man
is a figure of
human nature.

Quoad secundam historiam informantem mystice singulos christianos in fide, patet quod cecus mendicans signat naturam humanam intellectu cecatam per peccatum, et sic secundum omnes vires invalidam ad viandum. Que quidem natura mendicavit cibum spiritualem, cum habuit ipsum elemosinare ex pura gracia quia sine opere meritorio. Cum autem audisset quod *Jesus appropinquaret Jericho* (que interpretatur luna vel odor) clamavit misericordiam, quia instante

Fol.
320^e

1. H: sic nec filius hominis nisi. 4. AG: et deest; ib. qua; H: quare.
5, 6. H: sanam locacionem. 6. H: cum aere. 6, 7. H: hoc faceret
deest. 12. G: possumus. 17. DG: salvacionis. 23. ADG: I. Tim. III;
H: II deest. 24. H: pie deest; ib. H: patientur. 25. D: et deest.
29. D in marg.: 2. 30. quod; H: autem. 31. DG: humanam incecitam.
33. H: ad adiuvandum. 35. A: gracia contra sue; ib. DG: meritorie.
37. H: luna lis odoris.

3. Beda, In Lucae evangelium lib. IV, cap. XI. Opp. (ed. Col. 1688), tom. V, pag. 340. 36. Lucae XVIII, 36, 38.

tempore incarnationis, que fuit assumptio nature humane defectiva, clamavit valide, ut patet de Zacharia, Symeone et Maria specialiter, quando habuerint odorem incarnationis Christi. *Sed pharisei et magistratus qui*
5 preibant secundum pretensam dignitatem increpabant
volentes in Christum credere, Johannis VII°, 48: Num-
quid ex principibus aliquis credidit in eum aut ex phariseis?
et Joh. IX°, 22: Iam enim conspiraverant Iudei ut si quis
eum confiteretur Christum extra sinagogam fieret. *Sed*
10 Jesus fecit per suos apostolos naturam cecam adduci
ad se (ut patet Act. IV°) et illuminavit intellectum,
infundens fidem; qua habita sequuntur christiani Chri-
stum in moribus, laudantes Deum, sed et plebei spe-
cialiter sic dant laudem. Nichil autem excecavit interiorem
15 hominem nisi superbia, nec aliquid illuminat mentis
oculum nisi humilitas. Ideo omnes qui volumus
videre clamemus ad Christum ut discamus ab ipso
leccionem Matthei XI°, 20—30: Venite ad me omnes
qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos;
20 tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis
sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus
vestris. Iugum enim meum suave est et onus meum leve.
Potest autem cecitas superbie ostendi in tribus generi-
bus hominum in quibus est magis sensibilis: primo in
25 corpore validis, cuiusmodi sunt milites qui laborant
anxie pro laude milicie; et certum est quod hec est
ceca fatuitas. Nam militis Christi fama dilatatur per-
petuo per totum mundum pro levi labore et paciencia;
fama vero ficta ac momentanea militis mundi stringitur
30 in arcta superficie terre porciuncula, sicut Boecius de-
clarat in libro De Consolatione Philosophie considerans
quod tota spera terre est quasi centrum in comparacione
ad mundum, considerans secundo quomodo parva terre

Pride blinds us,
humility gives
us sight.

Pride of bodily
prowess.

Earthly fame is
empty.

1. DH: incarnationis sue. 2. A: desitive. 2, 3. H: Zacharia simul et Maria. 7. A: aliquas; ib. D: in illum. 9. G: eum esse Christum extra. 10. H: naturam cecam deest. 15. H: nec aliquis. 18. A: X. 24. A: sensibile; ib. D in marg.: Primum genus superbie. 26. H: est deest. 27. DG: fatuitas militis; ib. DG: militis deest; H: nam militis deest. 30. DG: superficie deest; ib. AH: Boecius. 31. A: libro deest; in cod. lacuna; ib. A: considerans deest. 33. G: quo.

30. Boethii De Consol. phil. lib. II, cap. VII (ed. Obbarius, pag. 36): Omnem terrae ambitum . . . ad caeli spatium puncti constat obtinere rationem, id est, ut si ad caelestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere iudicetur. . . . Huic quartae si quantum maria paludesque premunt, quantumque siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur.

superficies inter tropicos divisa in septem climata est habitabilis. A qua si subtraxeris maria, deserta et loca ab habitatione vasta, modicum remanet habitatum et adhuc famosissimus ac apud mundum gloriosissimus est apud multos incolas terre incognitus. Et quantum ad brevitate fame, cum tota sexta etas sit hora novissima, fama vero superbi vix durat per quartam partem vite sue, patet quam momentanea est fama seculi; laboret autem miles usque ad etatem senilem et quando incipit deficere, tunc vix incipit fama crescere, in tantum quod propter eventum unius hore casualem fama perditur nec quantacunque fuerit lucrefacit sed potius excitando ad superbiendum dampnificat.

God's praise
wide-spreading
and lasting.

Econtra vero de milite Christi qui paciendo vincit totum mundum, carnem et totum exercitum demonum; merito namque laus eius est perpetuo in ecclesia sanctorum, que cum sit totus mundus qui est domus Domini patet eius dilatacio temporalis et localis. Vocatur enim mundus *domus Domini* Baruch III°, 24, que dividitur in celum tamquam sancta sanctorum vel cancellum et mundum inferiorem tamquam sancta vel corpus ecclesie (ut patet per Apostolum Hebreorum IX°).

Nec mirum si nomen Christi militis non cadit in oblivione coram Deo, quia plus est vincere orbem quam urbem; plus diabolum cui non est potestas super terram comparabilis Job XLI°, 24 quam quemcunque corporalem gigantem; plus pugnare spiritualiter cum armis virtutis quam corporaliter cum instrumentis bellicis. Nam in corporali potencia iumentum et quelibet inanimata excellunt homines. Et si subtilitas vel prudencia ponderatur, infinitum prudencior subtilitas est virtute regere animum quam stulticia pura manum, ut patet ex fructibus qui sequuntur. Corona igitur virtutis et humilitatis est signum quod militatur sub rege seculorum, sed corona superbie est titulus et signum quod militatur sub demone qui est rex super omnes filios superbie, ut dicitur Job XLI°, 25. Est igitur ceca stul-

3. D: habitantium; G: habitantem. 5. A: multo; H: multas.
7. AH: quadragenam. 8. G: vita seculi. 8, 9. DG: laboret ergo.
11. hore; A: hodie. 11, 12. D: fama deperditur; G: famam deperditur;
H: deperditur. 12. DG: quantumcunque. 16. DG: et perpetuo.
20. H: in sancta. 23. D in marg.: Vincere. 26. A: Job XL; H: Job 4°.
ib. A: quantumcunque. 28. DG: cum inferis. 29. H: quotlibet.
31. H: ponderetur. 32. H: allam quam. 33. DG: que sequuntur;
ib. DGH: ergo; ib. D in marg.: Contra superbiam est canis (sic).
34-36. H: rege — sub deest. 37. A: ut dicitur Job. XLI deest;
H: XLI deest; ib. H: Est ergo.

ticia pro mortis stipendio militare sub tali principe in tanta anxietate et premium vite eterne relinquere, militando leviter sub omnium salvatore. Est secundo stulticia militare sub principe mundi quem oportet ex fide credere oportere finaliter cum omnibus membris suis a Christo superari, ut patet Matthei XXV°: *Ite maledicti in ignem eternum qui paratus est diabolo et angelis eius.* Est tercio stulticia magna induere coronam vel vestem que fedat omne concomitans que indubie est peccatum
 10 superbie, quia ad Titum I^o, 15 dicitur: *Omnia munda mundis. Coinquinatis autem et infidelibus nichil est mundum sed coinquinatis sunt illorum et mens et consciencia.*
 Fol. Et probat consequenter | quoad opera ab eis procedencia
 320^d per hoc quod sunt *abominati et incredibiles quod sunt ad omne opus reprobi.* Infecta enim voluntate que est per se causa aliorum actuum inficiuntur etiam ipsi actus. Ideo dicitur Corinth. V^o, 6: *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Et patet Matthei VI°, 23: *Si oculus tuus fuerit nequam, corpus tuum tenebrosus erit.*

Superbus itaque vane orat: *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum*, cum firmat in se nomen diaboli. Et patet quod omnis superbus est ypocrita; nam pre-textu honestatis induit superbiam et intra est plenus
 25 spurcicia.

Secundum genus cece superbiencium sunt mundi divites qui tam prepostere acquirunt divicias, quod de quanto plus ullo modo nituntur nancisci divicias de tanto plus elongantur ab earum vera possessione, cum
 30 iniustus iniuste occupat quicquid habet. Aliter enim iustus iudex non condempnaret hominem pro occupatione huiusmodi. Ideo conclusio Augustini est quod habens divicias de tanto verius habet illas de quanto minus eis afficitur. Cuius ratio est quod animus declinans a
 35 temporalibus ut sic inclinatur ad celestia et per consequens affectio maxime elongata a temporalibus

Pride of wealth.

Wealth wrongly held is not really ours.

3, 4. H: stulticia deest. 7. A: preparatus. 7, 8. DG: suis. Et tercio. 9. H: anime concomitans; DG: comitans. 10. A: ad deest; ib. D: dicit Apostolus; ib. H: cito. 12. H: sunt deest; ib. D: mentes. 13. A: Et deest; ib. DG: quod alia. 14, 15. A: abominati — sunt deest. 15, 16. H: quod est. 17. A: dicitur. 21. H: in vanum. 22. AGH: adveniat — tuum deest. 23. DG: Et deest. 26. D in marg.: Secundum genus superbie. 27. DGH: de deest. 28. G: nanciscere. 31. ADG: hominem deest. 36. H: maxime deest.

32. Pecunia a bonis tanto melius habetur quanto minus amatur. S. Aug. ad Maced. Ep. CLIII. Opp. tom. II, 534.

maxime afficitur ad Deum et per consequens Deus maxime sibi afficitur. Cum ergo Deus dat omnia suis discipulis, sequitur conclusio. Ideo est de volenti amplecti temporalia sine previa Dei captata benevolencia, sicut foret de homine divertente a sole et prosequendo lente comprehendere suam umbram. Nam experimento constat quod prosequens fit ut sic a sua umbra elongior et procedentem versus luminosum umbra consequitur. Unde Sap. V^o, 14 dicunt hec duo genera superbiorum *in inferno*: Quid nobis profuit superbia? 10 aut diviciarum iactancia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa sicut umbra. Quid ergo stulcius quam propter interludium momentaneum onerosum pati eternum supplicium?

Pridge of
knowledge &c.

Tercium genus cece superbie est propter scienciam, 15 preposituram atque carismata quemquam se extollere, quia hoc idem est quod herbas novellas virentes abscindere. Circumducamus ergo petram que erat Christus circa caput interioris hominis rationem et occidamus Goliam habentem caput superbiā; ipse enim Christus 20 omnem honorem Patri attribuit se ipsum inaniens; et cogitemus quomodo vita sua et doctrina exinde legitur cotidie in ecclesia, ut cotidie aliquid de vita sua humili discamus, quia conclusio Augustini in De vera Religione cap. XVI° est quod impossibile sit christianum peccare 25 nisi eligendo quod ipse renuit vel abnuendo quod ipse approbavit; humilitatem autem tamquam lectionem specialissimam docuit in opere et sermone et superbiā nimirum summe despexerat. Superbi igitur *dicentes se esse sapientes stulti facti sunt* Rom. 1°, 22: cum appetendo impossibile supra se scilicet honorem divinum non attendentes ad pedes se ipsos precipitant. 30

Gifts misused
a cause of
condemnation.

Quantum ad superbiā prepositurę patet quod *durissimum iudicium hiis qui presumunt fiet*; Sap. VI°, 6. Ideo idem est de illa superbire neglecto officio et furem 35

1. H: maxime deest. 3. DG: voluntate impleti; H: volenti complecti.
4. DG: coaptata; H: capta. 8. DH: procedente. 12. GH: ista.
15. D in marg.: Tercium genus superbie. 16. H: at; ib. G: quidquam.
17. DGH: quasi herbas. 18. DG: igitur. 19. H: i. e. rationes.
20. G: superbie; ib. H: caput deest; ib. ADG: Christus deest. 21. H: tribuit. 22. DG: exemplum inde; H: exemplum legitur. 23. H: cotidie autem. 25. Codd.: cap. XV. Correxī; ib. H: predicare. 28. H: subtilissimam. 29. DGH: ergo.

25. S. Aug. Liber de vera Religione cap. XVI Opp. tom. I, 758: Non enim ullum peccatum committi potest, nisi aut dum appetuntur ea quae ille contempsit aut fugiuntur quae ille sustinuit.

de fune ad collum pompare; quo fune debet cognoscere se suspendi. Non enim qui se ipsum commendat ille probatus est sed quem Deus commendat. Deus autem commendat hominem propter ministerium sive officium et non propter positionem in gradu alio, quia hoc non est suum. Vana vero receptio carismatum reddit hominem magis dampnabilem. Omnia ista peccata expurgat fides et illuminat animum ad videndum veritatem credendam et abhinc inducit ad videndum directe lucem a viatore inaccessibilem, ubi loco fidei succedet clara visio et delectatio consequens infinita in qua Deum collaudabimus circulariter sine fine. Unde primo dicitur *Respice*, id est, iterum *videte*, et cum sit ille qui *dixit et facta sunt*, confestim lumen fidei est infusum. Sed cum omnis plebs, id est, universitas micium et humilium salvanda videt intuitive hanc gratiam (quod primo erit in die iudicii), unanimiter laudat Deum.

SERMO XXXIII.

Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.

Matthei IV°, 10.

Superiori dominica dictum est quomodo cecus restitutus est visioni iuxta Jerico, iam videndum est quomodo dictus cecus instruendus est ad observandam religionem Christi, quod plene docent verba thematis. Sic enim oportet paulative procedere et in rectitudine, specialiter in Quadragesima crescere; unde secundum Magistrum Historiarum desertum in quo temptatus est Christus fuit inter Jericho et Jerusalem; et vocatur Quarentena | . Sed cum omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum Jac. I^o, 17, religionis vero Christi observantia est donum perfectissimum, necesse habemus instanter petere dictum donum a Domino. Cum ergo

How we should observe Christ's religion.

3. H: *approbatus*. 3, 4. D: *Deus — commendat* deest. 4. H: *mysterium*. 6. G: *receptione*. 7. H: *omnia enim*. 9. A: *veritatem — videndum* deest. 10. DG: *ducem amatorem inaccessibilem*. 11. H: *succedit*. 13. ADG: *et iterum*; 1b. ADG: *Vide*. 15. A: *intuitive*; *videt* deest; H: *videbit*. 18. H: *Sermo 11us*. 19. A: *tuum* deest; 1b. D in marg.: *In Quadragesima*. 21. ADG: *est* deest. 21. H: *dictum erat*. 25. A: *procedere* twice. 28. D: *sic vocatur*. 30, 31. DGH: *religionis — perfectissimum* deest. 30. A: *perfectissimum* la. 11. 32. DG: *Cum igitur*.

14. Psalm. XXXII, 9. 19. Gospel for the first Sunday in Lent. 27. Magister Historiarum is the distinguishing name of Petrus Comestor. Cf. Hist. evangelica, cap. XXXV: Jejunavit autem Dominus in deserto quod est inter Hierusalem et Hiericho. 32. Matth. VI, 9—13.

oportet captare tempus ac locum ad petendum donum
huiusmodi, occurrit pro primo dictum Apostoli in epistola
hodierna: *Ecce nunc tempus acceptabile*, et pro secundo
Matthei ultimo: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus
usque ad consummacionem seculi*. Nec oportet timere de 5
sollicitudine vel oblivione abbatis vel patris nostri, faciendo
nobis bullas ornatas, quia *nomina servitorum Christi scripta
sunt in libro vite* Luce X^o, 20 et Christusmet formavit
bullam nostram omnia necessaria petenda continentem
Matthei VI°. Ideo premittamus pro dono observancie 10
religionis Christi dictam oracionem: *Dominum Deum tuum
adorabis et illi soli servies*, ubi supra. Notanda est historia
evangelii quomodo Christus implens omnem iusticiam
baptizatus est a Johanne; sicut enim superiori dominica
dictum est quod Christus consummavit quartum gradum 15
produccionis hominis, quando mas pure est factus ex
femina, subiciendo se Johannis baptismati, implevit
quartum gradum subieccionis atque iusticie. Iustum
namque est quod res inferior homine in natura subdatur
sibi in ministerio; iustum etiam est quod res par homini 20
in natura sed sibi subditus dignitate pareat suo superiori,
iustum etiam est tercio quod homo par homini dignitate
vicissim sibi obediat, quia religio christiana est quod
homines sint honore invicem prevenientes; quartus vero
gradus et ultimus soli Deo et homini possibilis est quod 25
summus homo possibilis obediat servo suo. Et cum hoc
sit iustum, ut humilitas redemptoris correspondeat
superbie hominis redimendi, patet quod Christus signanter
dicit Baptiste quod *illa baptizacoe decet eos implere
omnem iusticiam*. Nec caret misterio quod Christus statim 30
post baptismum complevit penitenciam ieiunando, pro
homine orando et temptatori qui non temptat nisi solos
se manifestando. Hec enim triplex causa quare desertum
peciit post baptismum. Cum autem omnis Christi accio
sit nostra instructio, patet quomodo per hoc docemur 35
pro tempore quo loti sumus baptismo flaminis perficiamur

Christ fulfilled
the highest
degree of
obedience in
His baptism.

His example of
penitence.

1. DG: aptare; ib. DGH: et locum; A: locus. 2. occurrit; H: accidit.
6. DG: vel oblivione deest. 7. H: cenatas. 8. D: format. 10. A: pro
domino. 12. D: etc. et; ib. A: Nota est. 13. A: evangelii deest.
15. A: consumvit. 16. ADG: qua mas; ib. H: mas deest. 17. H: sic
subiciendo; ib. DG: Johanni Baptiste. 19. DG: inferior hodie.
21. A: subditur. 22. A: quomodo homo. 24. H: honore deest.
26. A: hoc deest. 28. H: Christus deest. 32. H: temptari; D: a diabolo
qui. 33. D: duplex; triplex; adde: est.

3. II. Cor. VI, 2.

9. Matth. XXVIII, 20.

29. ib. III, 15.

nostram penitenciam et omne opus nostrum meritorium,
cum ille qui peccare non potuit post baptismum suum
faciendo penitenciam illud nos docuit. Est autem ratio
huius quod quicquid fecerimus non loti isto baptismo
5 non est nobis meritorium beatitudinis. Cuius triplex est
ratio; prima: Opus non est meritorium nisi operans
placaret dominum. Sed Deus non placatur sed despicit
quodlibet opus factum extra caritatem; ergo conclusio.

Item, servus domini terreni presumens officium, ante-
10 quam dominus acceptet eum ad illud incurrit ut sic
offensam domini, multo magis ergo hoc de domino
celesti.

Item, nemo meretur nisi in quantum membrum ecclesie
tamquam communis procurator missus ad proficiendum
15 sibi et aliis, sed cum omnis existens in mortali sit ini-
micus Domini, patet quod est indispositus ad impetran-
dum quicquam a Domino nisi forte fuerint bona minima
aut bona media. Ideo alias ostendi, quod existens in
peccato mortali peccat continue mortaliter quicquid facit.
20 Ex quo correlarie sequitur quod omnis christianus
existens in mortali peccato actuali et obligatus ad peni-
tenciam Quadragesime peragendam tenetur sub pena
peccati novi mortalis induere humilitatem et obedienter
confiteri peccata sua, ut sic in caritate perficiat dictam
25 penitenciam. Aliter enim peccaret mortaliter faciendo
dictam penitenciam, ut patet ex conclusione proxima.

Confirmatur supponendo quod sicut triplex est peccatum,
scilicet diaboli, mundi et carnis, sic est triplex penitencia,
scilicet oratio contra peccatum spirituale diaboli, ele-
30 mosina contra peccatum mundi quo avare iniuriatur
proximo, et ieiunium contra peccatum carnis quo homo
peccat directe in se ipso. Oportet enim quod pena corre-
spondeat delicto. Confirmatur ex dictis Apostoli I. Cor. 2.
XIII°, 1. Nam quoad primum dicit Apostolus: *Si linguis*
35 *hominum loquar et angelorum, vel predicando vel orando,*
caritatem autem non habeam, factus sum velut es sonans
aut cymbalum tinniens. Quoad secundum et tertium dicit

Penitence of
three kinds:
1. prayer,
against the
devil,

2. alms, against
the world.

3. fasting
against the flesh.

6. H: primo. 7. H: placeret solum. 10. eum: DG: cum; ib. H:
dominus deest. 15. H: peccato mortali. 17. DG: forte sint. 18. D: Item
alias. 19. G in marg.: Nota. 19-21. H: peccat — peccato deest.
20. D: Ex illo. 23. G: non mortalis. 25. H: penitenciam deest.
25, 26. D: Aliter — penitenciam deest. 27. G: confirmaret supposito;
ib. D in marg.: Confessio. 27. D in marg.: Peccatum triplex. 30. D in
marg.: Penitencia triplex; ib. G: avaricie; ib. A: iniuriatur. 33. H:
debito; ib. AGH: I deest. 37. A: Ad secundum.

Apostolus ibidem: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas et tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nichil mihi prodest.* Et hinc ritus et religio christiana in die Cinerum accipit aspersionem pulveris, ut de peccato humiliter conteratur, 5 considerans quomodo *ex limo terre factus est cinis* occasione peccati, Gen. III°, 19, et post vadit confitens sacerdoti, ut ipse tamquam media persona inter Deum et hominem petat suffragium ecclesie mediante divino auxilio. Fol. 321^b 10

Natural reason
shews need of
penance.

Unde licet non fuerit sacramentum penitencie per impossibile constitutum, tamen ratio naturalis necessitat quod infirmus spiritualiter dicat potenti et ordinato ad ipsum iuvandum suam infirmitatem poscendo subsidium; ad hunc itaque finem tradite sunt claves sacerdotibus 15 ecclesie (ut patet Matthei XVIII°). Sed cogitare oportet quomodo in sacramento penitencie necesse est primo morbum sentitum dolere, secundo ipsum morbum cum suis accidentibus medico spirituali plane ostendere et tercio medicinalem dietam ac regimen iniunctum dili- 20 genter perficere. Potest autem triplex exemplum induci manuducens ad credendum istum fidei articulum. Primum quomodo oppressus gravi sarcina appeteret rationabiliter alleviari, specialiter si grande extiterit sibi tunc iter; peccatum autem ex declaratis alibi est pondus gravissi- 25 mum. Que ergo est cecitas movens ad eius oppressionem continuandum, specialiter cum continuacio reddit hominem continue obligacionem ad penam et impotencio- rem ad resipiscenciam, cum indurat perdendo tempus ducens in finalem impenitenciam? Ps. CXXIV^o, 5 scribitur: 30 *Declinantes autem in obligaciones adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.* Secundum exemplum est de vulnerato sagitta qui tardat sagittam recentem extrahere quousque generans putredinem inficiat totum corpus, reddens ipsum indispositum ad malagma. Peccata sunt 35 sagitte generantes vulnus in anima. Celestis autem medicus

2. D: *meum in ignem.* 3. A: *in caritate autem;* ib. D: *non habeam.*
5. A: *convertatur;* ib. D in marg.: *Cineres in caput quare accipiuntur.*
8. A: *ipse* deest. 9. H: *sacramentum ecclesie.* 11, 12. A: *pro impossibile.*
16, 17. H: *sed — primo* deest. 17. D in marg.: *Penitencia tria requi-*
runt (sic). 18. AH: *primo dolere;* ib. DG: *delere;* ib. H: *secundum.*
20. DG: *medicinam.* 22. DH: *Primo.* 24. A: *tunc iter* deest;
DG: *iter* deest. 25. DG: *declaracione.* 26. A: *est* deest; DG: *igitur.*
30. G: *C et IV;* ib. DH: *scribitur* deest. 35. H: *ipsum* deest.
36. D: *vulnera.*

non apponit medicinam antequam peccatum vulnerans dolore mollicatum fuerit.

Tercium exemplum est: Frustra paratur infirmo a planta pedis usque ad caput medicina ab extrinseco, 5 exercitium vel dieta, cum oportet primo prescindere causam morbi; peccans vero mortaliter languet caput et stomachum, affectioque pedum et omnis virtus interioris hominis patitur discrasiam. Ideo oportet calorem innatum cum iuvamine influencie solis iusticie evacuare 10 infectivum principium; sed licet Christus in se non potuit peccare, tamen planxit peccata sponse sue, orando, opera spiritualis misericordie impendendo, et penaltissime ieiunando; docens nos in hoc sequi ipsum modo quo possumus; unde licet Christus inchoavit ieiunium suum 15 statim post Epiphaniam, nos tamen non potentes ad ieiunium suum attingere, prorogamus usque ad tempus sue passionis, ut instar sui paciendo conformemus nos veteri testamento, celebrando pascha in cordis mundicia. Nam filii Israel statim post penitenciam Egipti peractam 20 celebrarunt Pascha (ut patet Exod. II°).

Fuit autem Christus temptatus a Lucifero qui temptavit primos parentes de tribus eisdem viciis, licet ordo mutatus fuerit. Nam dictum fuit sibi Gen. III°, 15 quod mulier *contereret caput suum*, hoc est, destrueret suam 25 superbiam, et Messias redimeret genus humanum. Viditque multa signa Christo competere, de ablacione sceptri (de quo Gen. XLIX°), de complecione ebdomadatum (de quibus Danielis IX°, 25), et de sancta conversatione Christi conformiter ad prophetata de ipso. Et specialiter 30 cum audivit angelos canentes in sua nativitate et Patrem ac Spiritum Sanctum testificantes in sua baptizazione, illusus tamen est non habens plenam evidenciam quod fuit Deus et homo nec ex ieiunio nec ex aliquo signo adhuc sibi ostenso. Voluit ergo aggredi secundum Adam 35 solum, sicut temptavit Evam solam, et quia credidit Christum ex esurie cicius cum Esau temptationi succumbere, ideo incepit a peccato carnis commiscendo superbiam. Christus autem confutavit eum per scripturam

Christ tempted by Lucifer, who was not yet sure of His godhead.

3. D: infirmo deest. 4. H: caput deest. 5. primo; H: ergo.
6. D: peccantes. 7. DG: stomachus. 8. H: patitur discrimina.
10. H: putredinem sed. 12. H: spiritualiter. 16. DG: prolongamus.
20. H: II deest; recte: XII. 22. A: eiusdem. 24. D: conteret.
26. H: ablacione capti. 29. D: prophetandum; G: prophetanda. 30. A: sua deest. 31. H: sua deest. 36. D: esu; ib. D in marg.: Temptatio.
38. D in marg.: Efficacia verbi Dei.

The word of
God better than
bread.

notam diabolo (Deuteronomii VIII°, 3), ubi patet quod
verbum Dei quod est eius doctrina est prestancior quam
cibus corporalis. Ipsum autem verbum docet quod non
est peccandum pro aliqua pena possibili, ideo evidencia
diaboli non moveret quod Christus faceret hoc miraculum 5
ad ostentacionem sui vel pastum perficiendum, specialiter
cum miracula vel doctrina private facta sonarent in
pompam se ostentantis. Hec autem doctrinalis confutacio
sufficeret ad regendum totam ecclesiam nedum quoad
peccata carnalia sed ad omnia peccatorum genera 10
fugienda. Est enim doctrinalis conclusio Christi in ista
superacione diaboli quod propter nullum cibum corpo-
ralem possibilem est verbum Dei postponendum et per
consequens propter nullum bonum fortune | vel nature, 15
cum cibus naturalis sit maxime necessarius homini, ergo
si propter illum non licet aliquod verbum Dei spernere,
multo magis propter nullum minus necessarium. Con-
clusio autem probatur per hoc quod propter nullum
minus bonum dimittendus est amor magis boni; sed
omne verbum quod procedit de ore Dei est magis bonum 20
quam cibus corporalis. Sunt enim veritates scripture
que sunt verba Dei sic connexa quod unumquodque
iuvat quodlibet et omnia iuvant Deum. Nam verbum
Dei efficacius pascit corpus quam cibus corporalis, ergo
est ipso prestancius, specialiter cum nutrire corpus sit 25
operacio perfectissima cibi corporalis. Assumptum patet
de Moyse Exodi XXIV°, qui verbo Dei nutritus est per-
fectius quoad corpus quam si panem cotidianum quantum-
libet lautum reciperet; et idem patet de Helia III. Reg.
XIX° et de Christo hic; immo probabiliter creditur 30
quod sic pascuntur Enoc et Helias in paradiso et credi
debet ex fide quod sic pascuntur corpora sanctorum in
celo. Magna ergo excellencia huius verbi Dei quod
manens integrum pascit simul tam corpus quam animam.

Bread useful
only for helping
us to keep
God's word.

Secunda ratio excellencie est quod panis corporalis 35
non proficit sed officit nisi de quanto sustentat suppo-
situm ad custodiendum verbum Dei. Dictum ergo verbum

2. H: eius deest. 6. A: sustentacionem sui. 8. H: ostentantes.
11. D: in illa; H: in aliqua; ib. D in marg.: Optima conclusio.
12-14. G: corporalem — nullum deest. 15. DGH: corporalis vit.
16. D: Dei deest. 17. A: magis deest. 17-19. AH: necessarium — minus
deest. 20. A: prescedit. 21. D in marg.: Prima ratio. 27. A: XXXIV.
28. H: ergo ad. 29. 30. A: IV. Reg. XIX; H: IV deest. 33. H: magis;
ib. DG: igitur; ib. AGH: Dei deest. 34. A: semel. 35. D in marg.:
Secunda ratio. 36. officit; ib. DG in marg.: id est nocet. 37. G:
Dictum — verbum deest; ib. D: igitur verbum Dei.

quod est per se finis panis huius est longe prestancior illo pane. Ad hoc enim debet homo manducare corporaliter ut ministret Deo, ut patet II. Thess. III°, 10: *Qui non laborat non manducet*. Cum ergo verbum Dei sit per se causa laboris huius, multo magis est dignius cibo huiusmodi corporali.

Tercia ratio est quod verbum Dei est tam necessarius cibi anime pascende, sicut cibus corporalis est cibus necessarius corpori; ymmo si bene perspicitur plus
10 necessarius, quia simpliciter necessarius tam in via quam in patria. Ergo sicut se habet cibus ad cibum, sic subiectum ad subiectum. Sed quis dubitat quin anima sit perfectior corpore? ideo verbum Dei perfectius est pane. Custodia ergo illius non est dimittenda propter
15 panem. Causa autem quare non sapimus hanc doctrinam est, quia palatum animi est distemperatum per temporalia intemperate sumpta morbum spiritualem inducencia. Ad istam doctrinam attenderet gulosus sequendo Christum modo possibili ieiunio quadraginta dierum
20 numquam bibens vel comedens, nisi de quanto promovet ad custodiam verbi Dei.

Triplex autem est ratio quare secundum numerum quadragenarium ieiunamus, primo conformando nos Christo qui sic ex integro ieiunavit, secundo quia ille
25 numerus dierum est quasi decima vite hominis per annum; cum 360 habent pro decima triginta sex, que constituunt sex septimanas Quadragesime demptis diebus dominicis; quatuor autem dies ieiunii antepositi complent dies quadraginta sic quod dies Jovis sit decima
30 quinque dierum imparium vel sex dierum in annis bissextilibus.

Secunda ratio, tanto tempore peregrinati sunt filii Israel in deserto, antequam venerunt in terram promissionis; quod nos debemus recolere, sciendo quod
35 totum tempus peregrinationis nostre in desolabili, aspero et frigido deserto penitencie debet esse penalis, antequam veniamus ad terram vivencium. Totum quidem tempus peregrinationis nostre est vigilia ad diem festum in celo.

1. AD: *prestancius*. 4. D: *Cum igitur*. 7. D in marg.: *Tercia ratio*. 10, 11. H: *quam patria*. 11. H: *sic se*. 11, 12. H: *sicut subiectum*. 12. H: *Si quis*. 14. D: *Custodia igitur*. 15. A: *nos sapimus*; D: *sapimus*. 16. H: *disparatum*. 18. DG: *illam*. 19. A: *Christum twice*. 22. A: *autem ratio*; ib. D in marg.: *Quare Quadragesimam ieiunamus*. 25. DGH: *vita*. 26. H: *366*. 29. H: *sint*. 30. in; H: *vel*. 33. DH: *ad terram*. 35. H: *totum deest*.

God's word necessary to the soul.

Why we fast 40 days; a) in imitation of Christ; b) as a tithe of our life.

2. In recollection of the pilgrimage of the Israelites.

3. Because of the mysterious virtues of the number 40.

Tercia causa quam tangit Augustinus LXXXIII questionum questione LVII^a est propter misterii fructum in quadragenario inclusi. Nam observantes decalogum secundum quatuor virtutes cardinales et dilectionem Christi iuxta quadruplex evangelium crescunt ad fructum verbi 5 in patria satisfaciendo quod in quatuor quartis anni, in quatuor etatibus, quatuor complexionibus et quatuor viciis prevaricatus est contra decalogum. Si etiam attendimus ad partes aliquotas numeri quadragenarii, que sunt 1, 2, 4, 5, 8, 10 et 20^{li}, equaliter constituunt 10 numerum quinquagenarium qui est numerus remissionis. Viso ergo quare est diebus totidem ieiunandum, videndum est de bono ieiunio et cum oppositorum eadem sit disciplina, patet quantum malum infert gula.

SERMO XXXIV.

15

Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus. Gal. IV°, 28.

Abraham's obedience.

Nota est historia Gen. XVII° et XXI° quomodo sanctus Abraham patriarcha et propheta centenarius et Sarai nonagenaria genuerant filium unigenitum Isaac; et iterum 20 quomodo Deus temptavit Abraham precipiens quod *tolleret filium unigenitum quem diligeret Isaac et in terra visionis super montem Moria ipsum mactando combureret*. Qui eadem nocte executus est mandatum Domini, non obstante quod fuit filius suus, quod fuit unigenitus, 25 quod ex probitate filii ipsum tam | tenere diligebat. Fol. 321^a Unde secundum Hebreos quatuor erant iussiones et alterne responsiones facte Abrahe, ad denotandum obediencie magnitudinem: primo quidem precepit ut *tolleret filium suum*. Et quia duos habuit filios Ismahelem et 30 Isaac, quesivit quem tolleret; et responsum est sibi secundo quod unigenitum immolaret, sed tercio Abraham dicente quod uterque fuit unigenitus matris, responsum est sibi quod illum *quem diligit*; et ipso quarto dicente

1. A: LXXX. 7. H: etatibus, in. 10. D: 1, 2, 4, dies 10 et 30; ib. H: qualiter. 13. H: bono ieiunio. 14. G: gula etc; H: Sermo 12us. 16. H: promissiones Abraham. 20. A: germinant. 22. A: diligit; H: dilexerat; ib. DH: et deest. 25. H: qui fuit unigenitus. 27. AGH: visiones. 28. DG: facte sunt. 34. AH: sibi deest; ib. H: est ipsum quem.

1. S. Augustini Liber de diversis quaestionibus octoginta tribus, Opp. tom. VI, pag. 25—27. 15. Epistle for Midlent Sunday. 22. Gen. XXII, 2.

quod utrumque diligit specificatum est nomen filii predilecti *Isaac*. Unde ad experiendum obedienciam patriarche preceptum est ei quod ad locum remotum pergeret, ut ex diuturnitate temporis assistente grata communicatione cum filio predilecto et stante continue constante obediencia meritum suum exemplariter augetur.

Abraham autem sicut non expectavit usque mane ad implendum mandatum Domini, sic nec uxori nec pueris revelavit, ne forte ponerent obicem, sed ipsemet *stravit asinum* necessarium pro lignis et aliis necessariis deferendis et immolans filium tam facto quam animo exinde meruit quod Christus de semine suo nasceretur.

Isaac autem obedienter *portabat ligna* et tenere interrogavit patrem *de victima*; et cum fuit triginta quinque annorum, libenter sustulit se ligari a patre decrepito. Sed experta voluntate Abrahe Deus precepit sibi quod *non occideret Isaac* sed providit *arietem vepribus secundum cornua abherentem*; patet historia Gen. XXII°. Que licet ad literam doceat nos exemplariter obedire, mystice tamen signat sacramentum redemptionis humane. Nam Abraham (qui interpretatur pater videns populum) signat Deum patrem; Isaac (qui interpretatur risus vel gaudium) signat dominum Jesum Christum; allocutio Abrahe signat eternum Dei consilium ad genus humanum congrue redimendum; Moria (que interpretatur visio sive illuminans) signat montem Calvarie in quo Christus videns liberationem hominis illuminavit passione et morte totum mundum; lacio lignorum signat crucis portacionem; ligacio super struem signat Christi affixionem ad crucem per clavos pedibus et manibus affixos, evasio persone signat deitatis Christi immunitatem in qua persona Verbi mansit incorruptibilis, occisio arietis signat completi hominis mortem herentis per suspensionem potestati Iudaice. Nam propter avariciam temporalium ipsum occiderunt. Cum autem propter lapsum natura filii ire sumus, non superest quomodo possemus adopcionem filiorum Dei redimere nisi secundum mediacionem Isaac nostri.

Isaac's
submission.

Mystical
meaning of the
history.

1. H: *diligeret*. 2. DG: *ad pericendum*. 6. H: *suum deest*.
7. A: *autem* twice. 11. DG: *immolatus*. 13. ADG: *et deest*. 16. D: *illf*.
17, 18. H: *secundum* deest. 18. A: Gen. XXIII. 29. A: *struem*.
31. D: *et ensio persone*. 32. D: *qua primum*; ib. G: *incorruptibilitas*.
33. H: *signat* deest; ib. DG: *pro suspensione*. 35. D: *occiderant*; H:
occidant; ib. DGH: *post lapsum*. 35, 36. DG: *nomen filii*. 37. G: *im-*
mediacionem.

10. Gen. 2

¹. ib. 6, 7.

17, 18. ib. 12, 13.

19*

How we may
be sons of God.

Iterum, cum sint ad propositum nostrum tres maneries filiorum, scilicet filii imitacionis, filii adopcionis et filii naturales, nos autem non possumus esse Dei filii naturales, non superest quomodo possemus esse filii nisi mediante adopcionem et promissione filii naturales 5 iuxta illud Joh. 1°, 12: *Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Ideo signanter dicit Apostolus ubi supra: *Nos secundum Isaac promissionis filii sumus*. In quibus verbis docemur de iure filii adoptivi imitari Deum specialiter in hiis tribus: primo amore 10 mentis sincerius diligendo, secundo honore sermonis et operis diligencius honorando et tercio obediencia tam mentis quam corporis humiliter obsequendo; et tunc sumus imitatores Dei sicut filii carissimi ambulantes in dilectione, sicut Christus dilexit nos Ephes. V^o, 1, 2. 15 Sed cum hec non possunt fieri nisi mediantibus tribus virtutibus theologicis, necesse est filios Dei esse indutos fide, spe et caritate, ut patri celesti conformius famulentur. Et de ista induicione triplici dicam vestre fraternitati quod Deus donaverit. 20

We need the
theological
virtues;

1. Faith.

Primo quoad fidem que est fundamentum religionis christiane sine qua impossibile est placere Deo patet sic: Nemo potest placere Deo nisi ipsum diligendo, sed nemo potest Deum diligere nisi ipsum per fidem cognoscendo; ideo nemo potest placere Deo nisi fidem 25 habeat. Debemus itaque credere in unum Deum summe potentem et summe bonum quem non possumus hic sentire vel intelligere nisi obscure propter sui excellenciam, sicut noctua non potest obtutus in solem infigere ex secundo Metaphisice; non propter defectum intelligi- 30 bilitatis divine sed propter infirmitatem mentis nostre. Debemus itaque credere quod Deus est potencior, sapiencior et beacior quam scimus exprimere vel mente concipere; patet sic: Deus est tam potens, sapiens et

4. G: possumus. 11. DG: sermone; H: sermone honoris. 15. G: nos deest. 16. H: cum hic non nisi mediantibus. 22. H: cum qua; ib. A: immo possibile placere. 22, 23. H: patet — Deo deest. 23—25. A: ipsum — Deo nisi deest. 25. DG: debemus enim. 27. DG: summe verum; H: quo non possumus. 29. DG: obtutis; A: obtutus. 30. H: Mathaphysice; ib. H: defectum deest. 31. H: nature divine. 32. D: debemus illum.

8. Gal. IV, 28. 30. Aristoteles, Metaph., I, 1, Minor: ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ τῶν νοητικῶν ὁρμητὰ πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν, οὕτως καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων.

iocundus quam ipse est cognitivus, nos autem sumus minus cognitivi quam ipse, ergo est magis huiusmodi quam nos scimus comprehendere.

Fol. Est iterum tantum unus Deus, qui est tres persone
 322^a quarum nulla est alia, quamvis omnes sint eadem
 essencia, sicut multe persone hominum sunt omnes
 eadem communis humanitas, et ille Deus in principio
 temporis fecit universitatem tam spiritualem quam na-
 turam corporalem pure ex nichilo et gubernat essencialiter
 10 quodlibet opus suum, quia invidus esset, si sine causa
 conservacionem subtraheret; quod repugnat bonitati sue,
 cum meliorando universitatem suam oportet ipsum
 proficere. Debemus secundo credere in Dei Filium na-
 turalem, quod licet absolute necessario sit eadem sub-
 15 stancia que est Pater, tamen in plenitudine temporis fecit
 hominem et sic substanciam que non est eius pater
 propter genus humanum perditum redimendum, quod
 opus cum fuit summa caritas que Spiritui Sancto appro-
 priate tribuitur, dicitur signanter nedum per totam
 20 Trinitatem sed a Spiritu Sancto appropriate concipi.
 Et cum illud genus Ade satisfacere debuit quod deliquit
 de genere Ade suscepit hominem, ac cum quatuor sint
 maneries hominem procreandi, scilicet de limo ut Adam,
 de viro ut Eva, de concubitu ut communiter procreati,
 25 implevitque decentissime quartum modum ex sola
 virgine procreatus, nedum quia hoc fuit honestius et
 congruencius, verum quia voluit sexum muliebrem non
 nimis patere despectui.

Debemus iterum credere quod Christus natus complevit
 30 legem veterem et iniciavit novam conversatus cum
 hominibus, nunc predicando, nunc miracula faciendo
 et nunc miseras multiplices paciendo et demum captus
 est a Iudeis et multipliciter cruciatus, mortuus et
 sepultus secundum corpus, sed secundum animam
 35 descendit ad inferos patres veteris testamenti extrahens
 de limbo, die tertia resurrexit et per dies quadraginta
 apparens eis in decem argumentis feria quinta ascensionis
 propria virtute penetravit celos ducens secum patriarchas

The faith as to
the Trinity;

as to Christ's
life;

1. H: cognitus. 2. H: cogniti; ib. H: est deest. 4. G: Et iterum.
 5. D: una nulla. 10. D in marg.: Declarat cursim symbolum apostolorum.
 13. A: reddere. 14. DG: quamvis; ib. DG: necesse. 15. DG: eum in.
 16. ADG: se hominem; ib. H: est deest; ib. A: eius pater deest.
 17-10. G: perditum — nedum deest. 18. DG: summa (A: supra)
 eternitas. 22. DG: sunt. 24. H: Evam. 26. DG: procreans.
 27, 28. A: non minus. 29. H: credere deest. 30. G: nunciavit.
 33. A: Iudis. 34. H: et secundum. 36. H: dies 48.

tirannide diaboli captivatos et inde venturus est in forma hominis iudicare in die finalis examinis tam predestinatos ad gloriam quam prescitos retribuendo unicuique secundum exigenciam sui meriti.

as to the Spirit's
governance;

Debemus tercio credere in Spiritum Sanctum quod 5 gubernat ecclesiam catholicam usque ad finem seculi profuturam, quia cum sit eadem substantia procedens a Patre et Filio ut uno principio, idem est iudicium de gubernacione clementi per Spiritum Sanctum et conservacione per Filium ac creacione per Patrem. Oportet 10 secundo credere quod omne membrum ecclesie communicat cuilibet tam in merito quam demerito, sic quod omne membrum prodest vel nocet cuilibet. Oportet tercio credere quod virtute meriti Christi omne peccatum citra finalem impenitenciam sit remissibile. 15

as to the
resurrection of
the dead and
the last
judgment.

Quarto oportet credere quod erit generalis resurreccio mortuorum et iudicium ultimum secundum exigenciam meritorum. Et quinto oportet credere quod sicut testatur Apostolus II. Cor. V^o, 10: *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi ut referat unusquisque pro-* 20 *ut hic gessit in opere sive bonum sive malum*; sic Deus iustis reddet pro meritis gloriam sempiternam, malis vero finaliter induratis ignem infernalem sine fine permansurum secundum illud evangelii Matthei XXV°, 46: *Ibunt hii scilicet mali in supplicium eternum, iusti autem* 25 *in vitam eternam*.

Ista autem fides est necessaria ad salutem, cum secundum Apostolum ad Hebr. XI°, 6 *omnem accedentem ad Deum oportet credere quia est et remunerator bonorum sit*. Quis (inquam) diligeret Deum nisi fide 30 ipsum cognoverit ac quis sibi serviret nisi retribucionem ab eo crediderit et perinde punicionem demerentis expectaverit? Unde in signum necessitatis fidei omnes qui annos discrecionis attigerunt debent symbolum suum cognoscere. 35

Inter alia quidem in quibus fides est utilis, prodest generaliter ad hec tria, primo omnes regeneratos in via virtutum vivificat, secundo viantes ad invadendum inimicos excitat et confortat, et tercio protegendo impug-

1. H: *in* deest. 2. H: *fina* (sic); cod. blank space. 11-13. A: *ecclesie* — *membrum* deest. 16. H: *et quarto*. 19. Codd.: *Cor. V*; ib. A: *Omnes* twice; ib. D: *oportet* deest. 24. ADG: *evangelium*. 27. A: *est fides*. 28. A: *ad* deest. 29. H: *et* deest. 30. A: *quid*. 31. ac; DG: *et*. 34. H: *attigerant*. 34. D: *distinctionis*. 37. H: *quod omnes*. 38. AH: *prima virtutum*.

nantes confundit et hebetat. Primo inquam vivificat ^{Faith gives us life,} iuxta illud Apostoli Rom. I^o, 17, quod capit dictum a Domino per os Abacuc prophete cap. II°, 4: *Iustus meus ex fide vivit*; sicut enim vita vel vivere immediate
5 succedit ad esse, sic fideliter vel infideliter Deo vivere immediate succedit ad spiritualiter esse. Unde heretici et scismatici signanter vocantur mortui et solum membra corporis Christi mistici primo fide conglutinati dicuntur vivere, nam credere est primus actus adhesionis.
10 Secundo fides viatores excitat ad pugnandum contra ^{gives courage to fight against spiritual enemies,} hostes spirituales iuxta illud Hebr. XI°, 33: *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iusticiam, adepti repromissiones* etc. Quis inquam tam difficulter agonizaret dimittendo prospera temporalia que apparent nisi crederet
15 ipsum attingere bona eterna nunc invisibilia occultata? ^{fol. 322^b} Ideo prosequitur Apostolus docens hoc induc | tive de patribus veteris testamenti quomodo omnia opera virtutum vel commendabilia operati sunt per fidem. Et sanctus Evangelista I. Joh. V^o, 4, 5: *Hec est victoria que*
20 *vincit mundum, fides nostra, et quis est, fratres, qui vincit mundum nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei?* Si enim credimus quod Jesus per passionem suam sit gloria et honore coronatus super choros angelorum, qui sumus nos qui non in fide et virtute huius ducis expugnaremus
25 viriliter inimicos?

Et descendendo particulariter ad tres maneries inimici, patet quod habemus a Christo evidenciam convincendi diabolum, nam capitalem diabolum Christus convicerat (ut patet Matthei IV°); et cum ipse sit Deus est omni
30 creato spiritu infinitum potencior nec potest nos deserere iuvando si nos non primo deficimus nec permittere nos temptari supra id quod possumus quoad mundum, quis fidelis non ipsum relinqueret considerans quam parce sed modeste dominus mundi usus est istis temporalibus
35 nichil volens habere proprium, ut patet Matthei VIII°, 20: *Vulpes foveas habent* etc.? Ideo signanter dicit Joh. XVI°, 33: *Credite quia ego vici mundum*. Quis non vinceret carnem ieiuniis, passionibus et aliis maceracio-

5. D: ad esse deest. 6. G: ad esse — succedit deest. 5. DH: vel in fide; H: fide filii. 7. A: membrum. 8. A: prima. 11. D: Hebr. XI, 2. 13. DG: etc. deest; H: et quis. 14. DG: credent. 15. DG: eterna deest. 19. H: I deest. 21. H: mundum deest. 26. H: descendo. 28. A: Christum. 29. H: ut deest. 36. DG: habent, volucres celi nidos; 1b, A: dicit deest. 37. DG: Tercio quis non.

37. Vulgate: Sed confidite, ego vici mundum.

nibus, cum innocens qui peccare non poterat quadraginta diebus ieiunavit. Et ideo consulit Apostolus Ephes. VI°, 16 armandos spiritualiter quod in omnibus sumant scutum fidei in quo possunt omnia nequissimi tela ignea extinguere. Nam fervorem invidie et rancorem ire 5 extinguere, cogitando Christi miticiam, sitibundam mundi avariciam, cogitando Christi paupertatem, et candentem carnis gulam atque luxuriam, cogitando Christi parciatatem. Unde (si non fallor) non est possibile peccare nisi propter defectum fidei. Quidam enim habent fidem 10 titubantem, quidam fidem nimis tenuem et quidam fidem perforatam: Titubantem qui hesitant cum Petro Matthæi XIV°, 31: *Modice fidei quare dubitasti?* Et hinc serpens decepit mulicrem Gen. III°. Fides tenuis est que levī evidencia superatur. Et hec faciliter telo diaboli 15 superatur, ut promissione temporalium vel quacunque apparencia sensibilibus presencium. Fides perforata est que partim credit et partim discredet et per foramina scuti iacula diaboli intoxicant didimum vel vulnerant letaliter discredentem. Igitur sit fides vestri spiritualis 20 edificii firmum fundamentum, sit spes eiusdem edificii parietes stabiles invicem erigentes et sit caritas tectum totum corpus operum et has duas partes huius edificii operiens et consummans; et tunc non dubium quin sumus filii Dei, quod si filii et heredes. 25

SERMO XXXV.

Christus per proprium sanguinem introivit semel in sancta. Hebr. IX°, 12.

Resemblance of
the tabernacle
to a church.

Exodi XXVI° describitur tabernaculum divino cultui deputatum, sicut Deus in monte Moysi preceperat et 30 figuratum est in parte, sicut modo in christianismo formantur ecclesie; nam pars exterior quadrangula quasi navis ecclesie viginti cubitos habens in longitudine et decem in latitudine et tot in altitudine continebat. Et in istam intrarunt sacerdotes cotidie ad celebrandum 35

3. DG: Ephes. VIII. 6. A: *extingueret.* 6, 7. A: *miticiam* — Christi deest. 7. H: *et cogitando.* 7, 8. G: *canentem*; H: *cadentem.* 9. H: *ext* deest. 11. H: *et* deest. 20. H: *letaliter* deest; ib. H: *ergo.* 21. A: *firmum firmamentum.* 26. H: *Sermo 13us.* 28. DG: *sancta sanctorum.* 29. D: *describit.* 31. AGH: *christianissimo.* 33. H: *habens* deest. 34. *et*; D: *ad*; H: *rectius ac*; ib. DG: *tot in.* 35. DG: *ista*; H: *illam.*

24. Rom. VIII, 17. 27. Epistle for Passion Sunday.

mane et vespere iuge sacrificium de agnis anniculis
(ut patet Exodi XXIX°). Interior autem pars tabernaculi
tamquam corpus vel cancellum ecclesie quadrata fuit
continens in latere decem cubitos, et primam partem
5 vocarunt *sancta* simpliciter; secundam autem *sancta*
sanctorum et in istam introivit summus sacerdos semel
in anno cum sanguine bestie scilicet in festo expiationis
mense septimo immolans pro peccato proprio et populi
sibi subditi (ut patet Levitici XVI°). Vult ergo Apostolus
10 dicere quod Christus ex dignitate persone sancte con-
versacionis et benedictæ passionis sit plenus ac perfectus
mundi redemptor figuratus multipliciter tamquam per
signa imperfecta sacerdotibus et ritibus veteris testa-
menti.

The rites of the
O. T. only
figures of Christ
the complete
redeemer of the
world. Christ's
excellence.

15 Patet tota sententia sub uno involucro ex septem
proprietatibus quas textus Apostoli attribuit Christo
correspondenter ad septem proporcionabilia in sacer-
dotibus veteris testamenti. Primo in hoc quod est
Christus, id est, Deus et homo, notatur dignitas perso-
20 nalis que sola sufficit perfecte redimere genus humanum
a captivitate in quam prevaricando inciderat. Probatur
sic: Solum ista persona sufficit debitum exsolvere que
habet de propriis plus vel tantum quantum est debitum;
sed nulla persona de genere Adam preter Christum
25 tantum habet ex propriis; ergo nulla preter Christum
sufficit debitum Ade persolvere genus perditum redi-
mendo. Maior per se patet de pura iusticia et minor
Fol. 322^a exinde evidet quod quilibet alia persona, cum | omne
quod habet ex pura gracia Dei habet, quicquid persol-
30 veret vix sufficeret pro se ipsa; non ergo pro se et
suo genere foret per se plenarie satisfactus. Christus
autem ratione divinitatis habet omnia et pro peccato
proprio non potest esse debitor, eo quod peccare non
poterit, ergo solvendo corpus vel animam que est eadem
35 persona cum filio dat patri tantum quantum valuit
genus perditum, et per consequens plene satisfecit redi-
mens captivos.

1. Christ only
could pay the
price of
redemption.

Secundo patet Christi excellencia in hoc quod existens
sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech

2. Christ's
priesthood
eternal.

2. DG: unde patet. 4. H: et deest. 6. DG: introiret; H: introieret.
8. DH: de mense. 12. D: figurans. 17. G: proporcionalia. 20. AH:
genus hominum. 22. D: Sola; ib. A: illa; ib. D in marg.: Pulchra ratio
valde pro redemptione generis humani. 23. D: quam. 26. G: sufficit.
27. H: de se. 29. H: quidquid ergo. 30. H: per se. 32. DG: habet
etiam et. 35. D: persona deest; ib. H: tantum precium.

est pontifex summus simpliciter et omnes alii comparatione sui non sunt nisi quedam umbre vere lucis quos omnes oportet de plenitudine eius quicquid boni habent accipere tamquam de principio sui generis et de capite vivificante membra corporis mistici Dei sui. In cuius 5 signum non administrat solum sacramenta temporalia sed gratiam in presenti distribuit et bona futura ut beatitudines ac gaudia sempiterna. Et primum tangit Apostolus Hebre. VII°, 27 quod Christus *non habet necessitatem cotidie offerre hostias pro peccato proprio* 10 (ut patet Levitici IX°). Secundum vero tangitur I^a Petri V^o, 4: *Cum apparuerit princeps pastorum.*

3. Christ's power as an intercessor.

Tercio in hoc quod assistit perpetuo nedum ante Deum sed sedet ad dextram Dei patris semper vivens ad interpellandum pro nobis, non impeditus ex propria 15 culpa vel mediante ac excludente persona alia vel oblivione, avaricia aut desidia ad procurandum suis subditis omne bonum. Excellit incomparabiliter ad sufficienciam sacerdotii omnes alios pontifices figurantes qui ex quinque predictis possunt irregularitatem incurrere. 20

4. The greatness of His tabernacle, the universe.

Quarto patet eius excellencia ex porporcione tabernaculi Christi nostri. Nam amplius et perfectius tabernaculum aptatur nostro pontifici, cum totus mundus ordinatur sibi subici; mundus sensibilis tamquam sancta, mundus autem insibilis ut supremum celum tamquam 25 sancta sanctorum; et illud tabernaculum non est corporale aut portatile opus hominum paucorum sacerdotum in gente Israelitica contentivum, sed perpetua Dei fabrica immobiliter firmata omnium contentiva.

5. The worth of His sacrifice.

Quinto patet excellencia Jesu Christi nostri ex modo 30 oblatis sacrificii quantum valor distat preciosi sanguinis Jesu Christi valorem arietis, hirci vel vituli. Unde omnes aspersiones sacrificiorum facte per sanguinem bestiarum figurant effusionem sanguinis Jesu Christi nostri et plus distant quam protractiones vel figuraciones carpentarii, 35 cementarii vel talis artificis distant ab opere extra facto.

6. The efficiency of His single act.

Sexto patet excellencia sacerdotii Jesu nostri ex hoc quod non quolibet anno semel sed semel in magno anno mundi pro semper intravit celum empireum tam-

5. H: vivificante. 11. H: unde vero. 13. nedum; A: ne dum.
14. A: dominum; ib. H: Dei deest. 17. aut; G: ac. 18. D: in sufficienciam; H: insufficiencia. 20. A: regularitatem. 25, 26. A: mundus — sancta deest. 28. H: Dei deest; ib. H: de fabrica. 32. H: unde hec. 33, 34. ADG: bestiarum — sanguinis deest. 34. H: figurant; ib. H: Christi deest. 35. H: mundi Christus.

quam sancta sanctorum. Hoc enim attestatur compendiositatem, complecionem et perfeccionem expiacionis, cum aliter oporteret officium suum repeti sicut officium sacerdotum veteris testamenti. Et hinc ante introitum
5 satisfecit denotando officium consummatum. Solus autem introivit ascendendo, id est, virtute propria penetrando. *Nemo autem alius venit ad eum nisi tractus a Patre* et a Christo capite deportatus (ut patet Joh. VI°, 44 et Hebr. 1°).

10 Septimo autem distat perfeccio sacerdotii Christi supra sacerdotium veteris testamenti in hoc quod ipse invenit redempcionem eternam et alii solummodo temporalem, ille redempcionem anime et illi solum corporis, ille a pena iehenne, illi a pena legali temporali. Nec
15 mirum quia redempcio eterna suspensa est in tabernaculo magno mundi, ultra hoc quod fuit possibile sacerdotem alium ascendendo pertingere. Ipse autem penetravit interius tabernaculum in quo semper fuit secundum Deum, invenit redempcionem perpetuam eternaliter ordinatam.

Cum autem medicina generalis et remedium universale sit fide cognitum, superest videre quomodo nobis infirmis medela tam ex se sufficiens sit salutifera; pro quo notandum quod primo omnium necesse est evacuare
25 causam morbi; secundo necessaria est applicacio emplastri et tercio continuacio regiminis sani; et ex illis consequitur plena et perpetua sanitas prius infirmi. Unde cum omnis morbi spiritualis causa est peccatum, ideo dixerim fraternitati vestre quomodo sacramento
30 penitencie evacuabitis peccata.

Consistit autem vera penitencia in cordis contricione, in oris confessione et operis satisfaccione, quia hiis tribus modis peccatur in Deum. Debet autem accedens ad confessionem revolvere diligenter totam vitam suam
35 quomodo contra Dei mandata expendit eius dona et quam graciose expectat Deus eius emendacionem, dans continuacionem et augmentum bonorum multiplicium, et sic ex Dei gratitudine graciosam et sua tarditate dampnosa commixtis tamquam ex igne et lignis erit resolvens

7. The superiority of His redemption

Use of penitence in getting rid of sin.

Penitence is made up of
a) Contrition,
b) Confession,
c) Satisfaction.

3. G: oportet. 6. H: veritate. 9. A: I deest. 12. D: scilicet eternam; ib. DGH: et deest. 15. H: quod. 22. A: ac cognitum; H: sic cognitum. 23. DG: medelam; ib. tam deest. 31. D in marg.: Vera penitencia consistit in tribus. 31, 32. G: contricione oris. 32. D in marg.: De confessione oris usque ad finem alibi valde contra. 35. A: Dei mandata twice. 39. DG: et resolvens.

temporalem, faciendique quod merita passionis Christi et totius ecclesie iuvent ligatos peccatis, qualiter non antea sunt adiuti. Quis ergo non honeste ostenderet sui indigenciam ut in tanta necessitate tanto adiutorio ful-

5 ciatur? Honestè dico quia cum bona fama insit homini ultra hoc quod habent bestie, voluit Deus quod occulte ostendatur infirmitas sacerdoti quam si detexerit septu-
plum puniretur.
Sed movent imbecilles tres evidencie unde tardant
10 debite confiteri, primo erubescencia quo confunduntur ostendere culpas suas; sed repellat triplex evidencia istam cecam arguciam; primo ex hoc quod verecundius est in Dei presencia turpe tale committere, honestum quidem et laudabile ipsum extergere. Committit ergo
15 verecundiam secundum rationis tramitem qui sic diabolice excecatur. Secundo consideret quod secunda verecundia de quanto est amplior de tanto est perficienti confessionem meritorior. Et sic moveat bonum finis ad vecors initium. Et quia ista est passio mulierum et
20 iuvenum, moveat exemplum Marie Magdalene que post cordis contricionem ingressa est super convivas. Tercio moveat quod celatis peccatis incomparabiliter maior confusio consequetur. Nam oportet quod finaliter impenitens habeat ante summum tribunal in finali iudicio
25 omnia peccata ad maximam sui confusionem toti mundo detecta, quod si in via peccata defleat ac hostes exsuperet, tunc erunt cognita ad laudabilem victoriam, sicut cicatrices ad laudem militis deteguntur.

Secundum retardans confitentem ab ostensione peccaminis est vecors timor de penitencia subeunda, sed repellat hunc timorem triplex evidencia, primo exemplans passio teneri et nobilis domini Jesu Christi, qui passus est pro vobis
vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit I. Petri II°, 21, 22; moveat secundo
35 immensitas et incomparabiliter maioritas pene quam oportet inpenitentem sufferre in dampnatione perpetua

Men deterred from confession:

1. By shame; but the shame of remaining in sin is worse.

2. By fear of penance, but penance is lighter than unrepented sin.

2, 3. A: non āna; H: qualiter a venia non; D: qualiter ante ea non sunt iusti; H: iuti. 4. D: indigencia sive necessitate. 5. G: fulciantur. 6. D: quia deest. 7. G: sacerdotis; ib. G: detegeretur; D: detegeret; H: sibi detegerit. 8. A: cepulum. 9. D in marg.: De confessione auriculari per totum, quam probat rationibus et scripturis et quod fiat honeste, id est, occulte, non publice. 10. H: repellit. 11. A: verecundus. 12. H: ipsum peccatum; ib. DH: committet. 13. D in marg.: Tria requiruntur a confessione, verecundia, timor et spes diu vivendi. Procedit reprobando omnia ista tria. 14. G: finis deest. 15. H: magne que. 16. H: toto. 17. H: in deest. 18. DG: ad laudem deest. 19. 30. H: abusione peccans. 20. H: repellit. 21. H: I deest.

tam intensive secundum corpus et animam quam eciam extensive, moveat tercio quod peccatum remanens maiorem penam infert quam foret penitencia iniungenda; nam penam dampni bonorum gracie indubitanter paritur; et illa est incomparabiliter nocivior pena sensus⁵ et cum hoc aufert potenciam resistendi diabolo vel alii spiritualiter invadenti et instar infixo stagno lacuali continue profundato. Reddit enim continue amplius et immobilis profundatum, ideo necesse est peccatorem recenter laqueatum supinum humiliter inclinari clamando¹⁰ cum Psalmista LVIII°, 2: *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aque usque ad animam meam.*

3. By excess or defect of hope; by presumption, delay, or despair.

God does not save the impenitent.

To defer penitence is dangerous.

Tercio retardat confessionem spei superhabundancia vel defectus superhabundancia, ut temere assumentes quod Deus neminem quem redemerat vult perire, vel cum diuturna sit mora ante vite exitum non oportet accelerare, cum satis est quod homo peniteat ante mortem, vel tercio ex peccato spei desperantes indicant quod peccati gravitas exsuperat misericordiam Dei sui.

Fol.
323^a

Quantum ad primum, patet quod Deus neminem²⁰ redimit ad regnum nisi post peccatum vere peniteat; sed vult ex sua iusticia quod talis impenitens perpetuo condempnetur. Patet ex hoc quod Deus iuste condempnat omnem talem, ergo est de Dei beneplacito et iustum sic fieri. Consideret ergo talis quod sicut non impellit²⁵ violente cogendo aliquem ad merendum, sic nec ad demerendum vel ad gratiam resurgendum, sed utrobique ponit in libera potestate viantis et premiat vel punit secundum exigenciam vocantem. Aliter enim tam meritum quam demeritum tolleretur. Quoad secundum patet³⁰ quod tria sunt ad nostri commodum nobis incognita, scilicet dies iudicii, dies mortis et dignitas ad amorem vel odium, ut vel sic vigilemus in bonis operibus et cauciores in periculis maneamus. Falsum ergo assumitur et ab experientia cotidiana insolitum. Quis enim non³⁵ expertus est in crebris pestilenciis iuvenes spissius quam senes inopinate decedere, quod doceret omnes videntes attentius vigilare? Consideret insuper quod viciosus in

1. DH: *eciam* deest. 3. H: *inimica*. 4, 5. H: *percurrit*. 5. A: *ista*; ib. AH: *nociosior*. 6. A: *hoc* deest; ib. ADG: *potenciam resistendi* deest; ib. H: *et alii*. 7. A: *dampnabiliter invadenti*; ib. A: *stagnano*; H: *instans nolacuali*. 10. A: *clamando* deest. 11. H: *Psalmo LXVIII*. 14. H: *quod Christus*. 16. ADG: *mors ante*. 17, 18. A: *vel secundo*. 18. H: *ex spe disparantes*. 25. D: *igitur*. 25, 26. DG: *non imponit violentum*. 27. D: *resurgendi*. 29. ADG: *exigenciam voluntatis*; ib. G: *Aliquando*. 34. DG: *igitur*. 35. A: *insolutum*. 37. H: *omnes christianos*.

mortis articulo quid propter morbi gravedinem, quid propter seculi, proximorum et temporalium sollicitudinem et quid propter demoniorum insultum plus asperum, propter indicti belli optatam victoriam non habet oportunitatem Christum, peccata vel salutem mentis recolare, quia ad hoc oportet meritum spirituale precedere. Unde ergo impenitenti evidencia quod talis gracia succedet sibi in mortis articulo, qui cum potuit gratis noluit? Ergo iuxta consilium Apostoli Gal. VI°, 10 *dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*, quia tempore suo metemus *cencies tantum tam in hoc seculo quam in futuro* (ut dicit Salvator Marci X^o, 30). Optacius enim foret in articulo mortis habere iuvamen alicuius sancti ex precedente merito quam omnia bona mundi.

15 Tercium peccatum est gravissimum, cum ex defectu fidei induratum est in peccatum omnino irremissibile, ergo cum cadere sit humanum, resistere christianum, sic finaliter desperare est diabolicum et contra rationem luminis naturalis. Deus enim est tante vel plus remissivus vel misericors quam est punitivus, cum solum punit per accidens occasione data expectante, sed facit ex mera gracia omne bonum. Ex quo patet quod non est possibile quod malicia peccati superet misericordiam Dei nostri. Ideo non est possibile creaturam tam graviter
25 peccare, quin si converti voluerit sicut potest, peccatum suum ex largitate misericordie dimitti poterit. Ideo cavendum est ne incidat in peccatum quod omnino remitti non potest. Exemplum patet de misericordia Dei nostri, respectu Petri, Pauli, David, Magdalene,
30 quorum memoria et scriptura est eo celebrior in ecclesia, ut peccatores quantumcunque horribiles capiant evidenciam penitendi et spem misericordiam consequendi. Oportet autem quod oris confessio sit discreta singulatim et particulatim et plane explicans circumstantias aggra-
35 vantes, ut egrotus corporaliter cum magna diligencia exprimeret medico circumstantias gravedinis morbi sui; quanto magis infirmus spiritualiter, ubi periculum est gravius? Oportet ergo nedum verbis generalibus peccata

Despair is the worst of sins and devilish.

Confession should be full and particular.

3. D: propter deest; ib. GH: demonum. 6. A: procedere.
7. DG: igitur; ib. impenitenti; H addit: est; ib. A: succedat. 9. A: igitur. 11. A: sensus; ib. H: in deest. 17. A: igitur. 19. A: luminis rationalis; H: animis naturale. 20. A: quam est punitivus deest.
23. H: superaret. 25. DG: sicut patet. 33. D in marg.: 'Confitenda sunt peccata Christi vicario plene cum omnibus circumstantibus peccati.
34-36. H: aggravantes — circumstantias deest. 38. A: oportet deest; D: igitur.

Truly to hear
the word is to
obey it.

Sed (ut premisi) secundo videndum est quomodo audienda sunt verba Dei. Audienda quidem sunt aure cordis, quia quoad audicionem corporalem precellunt bestie et preter illam apprehensionem animi recondenda sunt in memoria, ne tradantur oblivioni, et tercio iuxta voluntatem ponenda sunt in effectu operando et vivendo eis conformiter; et tunc est perfecta audiencia que est obediencia. Qui autem audit aure corporis et dimittit aure cordis, non proprie audit sed obaudit, cum habet in precipua virtute hominis interioris inaudienciam. Unde tales qui audiunt aure corporis verba Dei et surdescunt aure mentis (que est intellectus et affectus) ad sui dampnationem audiunt, quia scientes Dei voluntatem rebellantes tanto domino in opere contradicunt; et sic minus malum foret quod non audirent. Et sic loquitur evangelium communiter de audicione perfecta, quia analogum per se sumptum pro famosiori debet accipi. Et sic intelligitur consequencia Christi Joh. VIII°, 52: *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in eternum*. Ille (inquam) servat sermonem Christi qui custodit eum sine perdicione, cum quo non est compossibile quod moriatur morte eterna, cum nemo dampnatur nisi propter perdicionem observancie mandatorum.

Obedience
includes the
grace of final
perseverance.

Ex istis colligitur quod observancia vel audicio verborum Christi est tam necessaria viatori quod est virtuosior viatori quam aliquod bonum corporale viacioni sue compossibile. Patet ex hoc quod illa observancia includit gratiam finalis perseverancie et per consequens beatitudinem que est quocunque bono corporali prestantior. Unde Luce XI°, 27 postquam quedam mulier de turba *beatificavit ventrem matris Christi et ubera que suggebat*, Christus hoc approbans pretulit eos qui *audiunt verbum Dei et custodiunt illud*. Et confirmatur

1. D in marg.: *Audire verbum Dei quid est.* 3. A: *quoad ad;* ib. DGH: *excellunt.* 4. *animi;* G: *aurium;* D: *animi* correxit: *aurium;* ib. *recondenda;* A: *recordenda;* H: *recolenda.* 5. H: *in oblivionem.* 6. D: *in deest.* 8. H: *que est obediencia deest;* ib. A: *Qui proprie.* 10, 11. H: *inaudiam.* 17. H: *fortiori.* 18. DG: *intelligo consequenciam.* 19. H: *XVIII.* 21. H: *quo deest.* 22. H: *possibile;* ib. DG: *moreretur;* ib. H: *in morte.* 23. H: *dampnabitur.* 26. H: *que est.* 26, 27. GH: *quod — viatori deest;* ib. DH: *preciosior viatori.* 27. A: *corporale.* 28. D: *possibile;* ib. DG: *ista.* 32. H: *ut ventrem;* ib. D in marg.: *Magis est verbum Dei audire digne quam Christum carnaliter concipere et minus concipere mente quam corpore.*

ex hoc quod beata virgo ex humilitate ut per se causa
meruit concipere Christum carnaliter; ideo servancia
verbi Christi de humilitate est gestione carnali prestan-
cior, cum virtute primi conceptus Christi in mente con-
cepit Christum | in carne, ideo conceptus spiritualis,
virtute cuius per se acquiritur beatitudo et est meri-
torius conceptus carnalis, est posteriori prestancior. Con-
firmatur ex hoc quod cum cognacione carnali Christi
stat dampnacio, non autem cum cognacione spirituali,
ideo sicut anima est corpore prestancior, sic spiritualis
cognacio corporali.

Et hoc docet Christus Matthei XII°, 47, quando oc-
cupato circa predicacionem verbi Dei Judei inproperant
dicentes: *Ecce mater tua et fratres tui foris stant que-*
rentes te. Quibus ipse signanter respondit extendens
manus in discipulos dicens: *Quicumque fecerit volun-*
tatem patris mei qui in celis est, ipse meus frater et soror
et mater est. Ecce quomodo triplex confederacio spiri-
tualis sese consequens est cognacione carnali prestancior.
Aliter enim Christus plus ad carnalem attenderet et
per consequens fratres carnales potius heredes regni
sui statueret, quod noscitur esse falsum, Joh. VII°, 5,
ubi patet fratres carnales nisi adquisiverint fraterni-
tatem spirituales esse dampnandos. Ille ergo ex Deo
est qui semine fidei et gracia Christi gignente ex matre
ecclesia fit Dei filius adoptivus.

Christ's true
brethren are
those who obey
Him.

Sed quoad tercium notandum quod verba scripture
sacre et specialiter decem mandata decalogi sunt verba
Dei et falsitates eis contrarie sunt verba diaboli, ut
Deus dicit in primo mandato prime tabule quod *non*
adorabis vel diliges falsos Deos sed solum se vel aliud
in ordine ad illum. Diabolus autem econtra dicit quod
adorabis eum et diliges mundalia que vides ad oculum,
cum in ipsis consistit bonum palpabile; ille ergo qui
principalius et sollicitius laborat circa temporalia, ut

The command-
ments:
1. To adore
God only.

2. H: observancia. 3. H: ex gestione est; carnali deest. 7. AD:
posteriori deest. 10. H: que corpore est. 11. DG: carnali; ib. D in
marg.: Cognacio spiritualis est carnali prestancior sicut anima corpore.
12, 13. G: occupacio. 17. H: frater soror. 19. G: sese deest; D: se
sequens. 22. DG: statueret, vel quod non est verum, ut patet Joh. VII.
quod noscitur esse; ib. D: esse filium. 29. A: in contrarie. 30. A: in
deest; ib. D in marg.: Quid est verbum Dei et quid verbum diaboli.
31. H: se deest.

16. Matth. XII, 50. 30. Vulg.: Non habetis deos alienos
coram me. Exod. XX, 3.

2. Not to take
God's name in
vain.

Prevalence of
idle swearing.

3. To keep the
sabbath.

divicias et honores quam circa spiritualia ut virtutes
et plus dolet de eorum amissione, audit verba diaboli
et dimittit verba Dei et per consequens adiungit se
sue familie. Deus eciam precipit in secundo mandato
prime tabule quod *non assumes nomen Dei tui in* 5
vanum; sed diabolus precipit falsitate contraria quod
iures per vulnera et membra Christi, ut sic fias in re-
putatione hominum maior ex verbis audacibus. Et ad
tantum in isto invaluit doctrina diaboli quod maior
pars hominum putat non esse peccatum sic iurare. Quod 10
indubie contradicit verbis Veritatis que non potest
mentiri. Ideo in nomine Domini moneo vos abstinere
vos ab illicitis iuramentis, cum satis est iurare *in veri-*
tate et in iudicio, quando oportet, *et in iusticia* pro ve-
ritate iusticie detegenda (ut dicitur Jeremie IV°, 2). 15
Que verba Domini si audieritis ex ore meo ut organo
Dei mei, tunc possumus in die finalis iudicii habere
reciprocum testimonium et honorem quod simus fideles
servi Dei nostri. Et quecumque pars nostrum hic obmu-
tescat, sufferret confusionem maximam, proiectus in 20
tenebras exteriores cum servo nequam qui *sine peste*
nupciali intrans Christi familiam obmutuit (ut patet in
parabola Christi Matthei XXII°, 11).

Tercio precipit Deus in tercio mandato prime tabule
ut vigili memoria *sanctifices sabbatum*, visitando devote 25
ecclesiam, confitendo peccata cito dum es in via, quia
inveterata indurantur et fiunt incurabilia et deturpant
omne opus quo laudares Deum. Et post talem con-
fessionem prorumpas specialiter in sabbato in laudem
Dei contemplando, orando et spiritualia operando. Ver- 30
bum autem diaboli est econtra quod ut in sabbato cum
sit tempus vacuum ad leticiam deputatum intersis
negociis et tractatibus mundialibus, intersis conviviis,
tabernis et aliis mundi solaciis. Et hoc verbum diaboli
est communius inter vos rurales auditum quam verbum 35
Dei sibi contrarium, cum locutio et audicio ludicriorum,

1. A: qua contra spiritualia. 2. H: plus contristratur; ib. H: quam
verba. 6. H: precepit. 7. DG: Christi deest; ib. H: sic deest.
10. AG: se iurare. 11. DH: non possunt. 12, 13. H: abstinere ab; vos
deest. 13, 14. AH: iurare veritate. 19, 20. G: obmutescit. 21. ADG:
quod sine. 22. A: intratus. 23. H: Christi deest. 24. H: precepit.
26. A: peccato. 27. DGH: et deest; ib. D in marg.: Docet visitare
ecclesiam vigili memoria et confiteri peccata. 28. DG: Et deest,
29. H: prorumpans. 31. A: ut in. 35, 36. H: diaboli est deest.

detraccionum et omnia genera peccatorum communius fiunt in sabbato quam in alio die feriali. Et in hoc perfecto ostenditis vos esse ex parte diaboli. De primo mandato secunde tabule erit processus (ut patet Sermone de dominice XIX°). Retribucio autem audicionis verborum Dei est beatitudo, cum Luce XI°, 28 dicitur: *Beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud.*

SERMO XXXVII.

Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu. Phil.
10 II°, 5.

Dictum est dominica proxima quomodo omnis christianus tenetur audire verbum Dei et custodire illud mente, sensu et voluntate, et per consequens omnis christianus tenetur concipere Christum in animo, cum
15 ipse sit precipuum verbum Dei, et per consequens tenetur Christum gignere et nutrire, et tunc faciendo voluntatem patris Christi | fit mater Christi, ut ipsemet dicit
Fol. 323^a Matthei XII°, 50: *Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in celis est, ipse meus pater et soror et*
20 *mater est.* In istis verbis tria dixerim caritati vestre, primo quomodo quilibet vestrum debet palpare se ipsum, si sentit Christum in intellectu et affectu. Secundo debet notare mores et vitam Christi quid pro nobis passus est, et tercio debet iuxta verba thematis *sentire*
25 *in se ipso* imitatorie quod sensit in Christo Jesu previe; primo inquam debemus examinare conscienciam nostram si amamus Christum nostrum conditorem, nostrum redemptorem et nostrum premiatorem. Cum autem tres sunt persone quibus secundum Aristotelem homo
30 non potest satisfacere, scilicet Deus, parens et pedagogus, patet quod in Christo omnes iste tres condiciones conveniunt. Ipse enim produxit nos ex nichilo, genuit nos ex matre ecclesia sanguine suo et instruit nos quousque collocet in regni solio. Ideo sibi tenemur
35 precipue ex lege gratitudinis.

How we are to have the mind of Christ.

3-5. De primo - XIX. Hec verba marg. in textum incidisse videntur.
8. H in marg.: *Sermo 15us.* 9. DE: *et* deest. 14. H: *accipere*;
ib. G: *in animo* deest. 20. A: *est* deest; ib. H: *verbis* deest.
21. A: *quomodo* deest; ib. E in marg.: 1. 22. H: *Christum* deest; ib. D in
marg.: 2. 24. *iuxta*; H: *ipsa*; ib. D in marg.: 3. 25. *previe*;
AH: *pre*; ib. H: *que sensit*. 26. H: *expiare*. 29. D in marg.: *Quibus*
non redditur equivalens. 31. H: *ille*. 32. A: *enim* deest; ib. A: *pro-*
ducit. 33. A: *gignit*.

8. Epistle for Palm Sunday.

Christ only
requires us to
take His light
yoke upon us.

Christus autem non exigit a nobis nisi quod *tollamus iugum suum super nos quod est satis leve*, cum non exigit a nobis aliquid sumptuosum, laboriosum vel cedens ad suum commodum, sed tamquam verus dominus solum quod ipse nobis contulit ad sibi reddendum, de quo nemo potest excusari, cum sufficit bona voluntas que est facillimum in potestate nostra, et totum quod exigit a nobis est ad nostrum commodum, non ad suum; ideo nimirum dicit Apostolus I. Cor. XVI°, 22: *Si quis non amaverit dominum Jesum Christum, anathema sit.* 10 Sed omnes fatemur in ore nos Christum diligere, quod si facto non implemus, mendaces sumus et contra Christum vivimus et sic dupliciter peccamus. Si enim Christum diligimus, debemus sequi eum ducem in deserto hostibus circumsepto; debemus ad ipsum atten- 15 dere ut signum in portu pro isto naufragio. Et debemus omnia sua diligere, quia diligens dominum diligit membra sua, suam familiam, eciam usque ad canem.

If we loved
Christ more
than the world
we should
imitate Him.

Sed palpemus intellectum nostrum et voluntatem si sic faciamus, nam plus mundum sequimur, ideo incidi- 20 mus in latrones, plus ad caribdim attendimus versus quam navigamus quam Jesum stantem in litore et plus innitimur familie diaboli quam familie Dei nostri; ideo si diligenter palpamus, non sentimus Christum in nobis vivere, quia si inhabitat, movet affectum ad declinandum 25 viciu et prosequendum virtutes, quod si demon inhabitat, movet ad vicia. Debemus itaque excitare cogitationem et affectionem, ut Christus inhabitet; ad quod multum confert iugis cogitacio vite Christi; qui enim habet Christum patrem delectatur audire mores lau- 30 dabiles patris sui, et specialiter si gesta sua excitant filium ad patrissandum, defendunt a malo et honeste, iocunde et secure inferunt omne bonum.

For this reason
a portion of His
life is read each
day in the
mass.

Unde ob hoc ordinatur in ecclesia quod quolibet die legatur ad missam aliqua porcio vite Christi. Unde ex 35 magna ingratitudine culpandi sunt filii qui mallent audire gesta seculi, tragedias et fabulas poetarum quam quamlibet paginam vite Christi. Quis enim intime medi-

3. H: laboriosum accedens. 9. H: non mirum; 1b. A: II. Cor. XVI.
11. H: Christum deest. 14. D: diligamus. 15. A: circumcepto.
18. H: et usque. 20. nam; H: non. 22. A: quoniam Jesum. 23. A: ideo
deest. 25. DG: inhabitat. 29. G: confert magis. 34. D: ad hoc;
1b. D in marg.: In qualibet missa legi debet aliqua porcio vite Christi.

tatur quomodo tantus dominus tot et tanta passus sit
 amore sui liberando eum a tot magnis periculis, sicut
 ex fide credimus Christum passum fuisse pro nobis,
 non accenderetur in amore suo ad recompensandum
 5 sibi servitium, specialiter si ex servicio accrescit tam
 multiplex bonum? Unde ut omnes christiani eciam laici
 noscant sensum evangelii, ordinavit ecclesia ut, dum
 legitur passio qua Christus nos redemit, sacerdos al-
 ternet in vocibus, et clerici aliis signis visibilibus im-
 10 primant sensum evangelii, ut patet de casu sacerdotis
 signante mortem Christi, de scissione veli chori et de
 ablacione vestimentorum die Parasceues de altari.

Significant
 ceremonies on
 Palm Sunday
 and Good
 Friday.

Debemus autem ex fide scripture credere quod non
 restat nobis via defendendi nos ab hostibus spiritualibus
 15 vel corporalibus, nisi ex suffragio passionis Christi.
 Nichil enim plus terret demones nec aliquid plus con-
 fundit membra diaboli, malos homines, in tantum quod
 non est compossibile, quod quis amore, reverencia
 et confidencia adhereat crucifixo, cum hoc quod supe-
 20 retur a hostibus. Si enim corpus occiditur, spes ec-
 clesie est quod ut sic gloriosus triumphat, quia ut
 sic liberatus a miseria huius vie est Deo propin-
 quior et per consequens securior, forcior et iocundior
 quam foret superstes. Et in ista fide omnes martyres
 25 sequendo Dominum triumpharunt, cum quo triumpho
 venerunt eis pariter omnia bona. Nec potest esse mors
 honestior quam mori in campo penitencie pro fide et
 causa Christi et (ut testantur vite martyrum) nullicubi
 est mors iocundior, quia nullicubi est merces securior,
 30 cum ex fide Deus non potest deficere suo militi taliter
 occumbenti quin retribuet sibi pro perpetuo terram
 vivencium. Ex quo patet quod ceci et infideles sunt qui
 dimisso isto agone certant pro mundo vel homine; et
 istam viam modo martyrii oportet omnes salvandos
 35 transire, quia subeundo penitenciam mori pro Christi
 nomine. Sed quia omnes dicimus nos diligere Christum,
 ideo restat ex signo cognoscere si sic facimus in effectum,
 quod evidentissime cognoscitur iuxta tertium principale,

Only by help of
 Christ's passion
 can we defend
 ourselves
 against enemies
 ghostly and
 bodily.

Fol.
 324^a

1. DG: *tantus Deus*. 2. DGH: *pro laude sui*. 5. D: *accesserit tam*.
 6. H: *ut deest*. 7. G: *ordinat*; ib. H: *dum deest*; ib. D in marg.:
Dominica in Palmis cantari debet passio in ecclesia vocibus alternatis,
sacerdos debet cadere, velum scindi palle de altari in die Parasceues.
 9, 10. H: *imprint*. 12. H: *in die*. 16. A: *aliquis*; G: *aliquod*.
 23. H: *Deo securior*. 28. H: *et deest*; ib. D in marg.: *Vite martyrum*.
 31. H: *qui retribuet*; ib. D: *pro deest*. 33. G: *vel honore*. 34. D: *nudi*
martyrio. 37. A: *non restat*.

si sentimus in nobis quod Christus sensit in se ipso quod facimus servando mandata.

Fifth
commandment.

Christ's refusal
to slay His
enemies.

Unde dixerim hodie fraternitati vestre quomodo secundum mandatum secunde tabule sit servandum, scilicet: *Non occides*. In quo primo notandum quod solum 5 iniusta occisio est prohibita, cum Deus occidit et ordinat leges secundum quas hostes sui occiduntur. Christus autem secundum humanitatem voluit occidi et non occidere sicut sacerdotes suos voluit esse immunes ab isto officio. In cuius signum precepit Petro *ponere gladium* 10 *in vaginam* Joh. XVIII°, 11, sed cum potuit *per duodecim legiones angelorum*, ymmo uno verbo oris sui, facere omnes hostes suos retrorsum cadere, voluntarie accessit ad locum et ordinavit sibi gratis passionem et mortem. Et (ut dicit Petrus, I. Petri II°, 23) *cum pateretur, non* 15 *comminabatur*, nec unquam usus fuit humanitus sua potencia coactiva vel corporali ad vindicandum, sed docuit nos tam verbo quam opere vincere paciendo; a qua leccione mundus continue magis exorbitat, cum modo *exsurgit gens contra gentem, regnum adversus* 20 *regnum*, immo communitas contra communitatem et persona contra personam, non in causa Dei vel salutis anime sed precipue propter terrenum dominium atque questum. Ex isto peccato credo fratres se extinguere, sicut Caym extinxit Abel, Gen. IV°, sic quod eodem 25 peccato homicidii quo iniciata est fraternitatis destructio in fine seculi consummetur, quod si vox sanguinis Abel simplicis persone clamat vindictam ad Dominum, multo magis homicidium tam spissim dispersum per totum mundum. 30

Murder is
committed in
mind, word,
and deed.
In mind, by
conspiracy,
hatred and
anger.

Nec possumus nos excusare ab homicidio, licet non ferro percutimus, quia tripliciter committitur homicidium, scilicet mente, verbo et opere. Mente, machinando, irascendo et odiendo. Machinando quomodo proximus per nos vel alios occidatur, quod est peius quam occisio 35 corporalis, quia illa est neutra quoad maliciam, nisi de quanto procedit a malo animo. De ira dicit Christus Matthei V^o, 21 quod *dictum est antiquis: Non occides;*

5. G: est notandum. 6. ADH: est deest; ib. D in marg.: *Occidere*.
7. A: secundum quam. 15. H: Petri 29. 16. H: usquam. 19. DG: magis
deest. 24. A: patres. 25. G: continxit. 29. H: tam deest; ib. H:
sparsim. 31, 32. AH: nullo ferro. 33. D in marg.: homicidium.
35. H: vel per.

5. Exodi XX, 13. 11. Matth. XXVI, 53. 20. Marci XIII, 8.

ego autem dico vobis quod omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Irascatur ergo homo ad peccata proximi pro emendacione sui atque ecclesie et non pro zelo vindicte. Et correspondenter dicitur de odio, de quo scribitur 1^a Joh. III°, 15: *Omnis qui odit fratrem suum homicida est.* Que tria si diligenter in nobis attendimus et specialiter quomodo omnis peccans dampnificando fratrem spiritualiter commortuum ducit eum ad mortem spiritualem, nullus nostrum reperitur immunis ab homicidio.

Ore incurrit homo homicidium tribus modis, vel accusando vel consulendo vel sentenciando, que si non fiunt in personam ream sed immunem, si non intencione proficiendi sed officiendi, si non in forma et circumstantia legitima sed informi, est homicidium a Deo prohibitum. Et qui non occidit fratrem suo ore, nec directe nec interpretative, hic perfectus est vir, cum omne peccatum mortale lingue occidit spiritualiter proximum qui exhinc incidit in mortale, cum existentes in mortali mutuo se impediunt, sicut existentes in gracia mutuo se iuvant et expediunt. Et sic viator offendendo in Deum peccat in totam ecclesiam.

In word, by accusation, advice or sentence.

Facto autem incurrit homo culpabiliter homicidium tribus modis, primo modo qui iniuste vulnerat hominem, percutit vel suspendit, racione cuius dampni corporalis cicuius moritur quam aliis paribus moreretur; quod autem annus vel aliud tempus taxatur, humanis legibus inest propter sensibilem evidenciam capiendam, non negando quin homo occidit proximum, licet ultra terminum talem supervivat. Et ex isto videtur quod gulosus abbrevians vitam ex crapula vel commessa cione alia occidendo se ipsum incurrit homicidium; ideo oportet eum, quando est in ianuis, conteri et penitere quoad Deum.

In deed, a) by hastening a man's death wrongfully.

Secundo modo committit homo in facto homicidium, quando persona occisa est rea, sed persona occidens ex Christi consilio est prohibita facere tale opus, ut sacerdotes suspendendo vel percuciendo usque ad mortem

b) By slaying even justly, if we are persons forbidden so to act.

1. H: vobis deest. 2. A: ergo deest; H: autem. 4. H: et deest. 5. H: I deest; ib. Codd.: Joh. II. 6. D: etiam diligenter. 11. D in marg.: Homicidium oris. 13. A: sicut. 15. infirmi; D: infuria; G: in forma. 16. A: suum. 17. G: est ubi. 20. A: in mortali. 23. A: inculpabiliter; D: homo deest. 25. A: percutit twice. 27. A: autem deest. 28. DGH: inest propter deest. 29. DG: nego. 30. DG: istis; H: isto deest. 33. D in marg.: Gulosus quomodo se occidit et fit sui homicida. 37. D in marg.: Homicidium facti. 38. A: usque deest.

eciam dignum occidi incurrit dampnabile homicidium, cum Christus caput sacerdotum non exercuit talem actum. Ideo dicit Apostolus I^a Tim. III°, 2, 3 quod oportet episcopum, id est, sacerdotem esse non percussorem, et sic laicus occidens reum, dum deficit a caritativa 5 intencione, ut prosit occiso et matri ecclesie, ad honorem Dei incurrit culpabiliter actum homicidii.

c) By refusing help which would save life.

Tercio modo privative incurrit homo facto homicidium, ut puta quando faciendo opus extraneum subtrahit subsidium debitum, ratione cuius subtraccionis proximus 10 moritur, sicut absencia naute est per accidens causa periclitacionis navis, et avarus est per accidens causa mortis pauperis. Diligamus ergo fabricam artificis, honoremus milites suos quos deputat ad custodiam servi sui et decoremus arma Trinitatis in anima, ut vel sic 15 adquiramus beatitudinem.

SERMO XXXVIII.

Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu. Phil. II°, 5.

A leader needed by all who have
1. to fight against enemies;
2. to find a difficult path;
3. to navigate dangerous channels. All these difficulties assail us spiritually.

In epistola hodierna tria genera imperfectorum reperio 20 que egent duce vel capitaneo, ut in optatum terminum reccius dirigantur, scilicet impugnantes hostes callidos, transmigrantes meatus devios et navigantes amfractus ambiguos; sed cum omne corporale in effectu multiplicitus reducitur ad spirituale simplicius, patet ex fide 25 quod dominus noster Jesus Christus sit caput et dux omnium viatorum, cum non sit possibile quemquam peccando deficere nisi exorbitando a regula quam ipse instituit et in effectu patenter docuit. Sunt autem omnes viantes obligati hostes spiritualiter impugnare, ut dia- 30 bolum oracione, carnem corporis maceracione et mundum temporalium abdicacione. Tota eciam via hominis est meatus versus terminum in quo contingit facillime oberrare, vel deviando vel ociando vel retrocedendo. Mundus eciam est quasi mare magnum tumens super- 35

3. H: dicit deest. 3, 4. H: Apostolus Tim. III oportet episcopum et. 5. D: dum dum. 7. H: incipit. 9, 10. H: ut — subsidium deest. 16. H: beatitudinem Amen; DG: beatitudinem ad quam perducat etc. 17. H: Sermo 16us. 20. A: Et in epistola; ib. A: hodierna deest. 21. D in marg.: Tria genera imperfectorum. 25. DGH: in spirituale; ib. DGH: simplicius. 29. A: et eciam effectu. 32. D in textu: corporali. In marg.: temporalium. 35. A: magnum deest; ib. D in marg.: Mundus est mare.

bia, diminutus miseria, fetens luxuria, salsus tristitia;
maior piscis minorem devorat, dum potencior super
pauperem tyrannizat, eventibus fortuitis sonat, ideo
necesse est Christum sequentes mundum supponendo
5 navigare et nec substerni mortuos nec inclusos seculo
subnatere. Quod vobis non contingeret nisi proporcionalem
sentiretis in vobis dispositionem qualis est in
Christo Jesu. Ipse enim est vera regula quam sequendo
universitas hominum salvaretur ab insidiis diaboli a
10 temptationibus mundi, a naufragio in mari. Nam Joh.
XIV°, 6 dicit Christus: *Ego sum via, veritas et vita*;
igitur sciendo in nobis ipsis tres virtutes Christi quas
commemorat Apostolus in predicto capitulo, possumus
evadere dicta pericula securi, scilicet humilitatem, paci-
15 enciam et passionem. Nam cum debemus habere Christum
in nobis per gratiam et iterum cum omnis virtus
secundum esse intellectuale sit Dei virtus et Dei sapientia,
patet quod possumus et debemus habere in nobis tria
predicta. Est enim Christus via supportans quamlibet
20 creaturam, quia *verbo virtutis sue portat omnia*, Heb. I^o, 3.
Et quia non sufficit habere quantumlibet pulcrum viam
eciam sicut est candor lucis eterne existente errore
possibili nisi sit veritas dirigens indirectum, ideo subdit
quod ipse est *veritas*. Est enim signum ad quemlibet
25 passum vite nostre docens quomodo debemus incedere
ipsum sequendo in moribus. Sed tercio cum viantes
fastidio et labore deficiunt, necesse est quod ipse ostendat
se, ut signum obiectum sub ratione delectabili in fine
laboris, ut vel sic alliciat ad meandum; et quia vita
30 est maxime delectabilis viventi cuilibet, ideo dicit se
tercio esse *vitam*. Iste ergo est dux et capitaneus noster
quem sequendo possumus esse mente securi, dum tamen
tres dictas virtutes Christi Jesu *senserimus in nobis*.

Sed quia proxima dominica dicta est generalis sen-
35 tencia, quomodo christianus debet confiteri peccata, et
ad peccatorum confessionem requiritur eorum noticia,
ideo hodie fraternitati vestre dixerim de capite, inicio
et radice peccati cuiuslibet quod est superbia; et quia

Christ is our
guide, as the
way;
our light, as
the truth;
our reward, as
the life.

Pride the head
and source of
all sin.

3. D: fortuitus. 6-7. H: quod — dispositionem deest; ib. DG: nobis . . . sentiremus. 10, 11. H: Ideo Joh. XIV; ib. D in marg.: Christus est via. veritas et vita. 12. H: ergo; ib. A: quos. 14. H: predicta. 17. secundum; A: servi. 21. D: quamlibet. 24. G: est etiam. 28. G: scilicet in fine. 31. H: et deest. 32. H: mente deest. 33. A: tres dicte; ib. DG: senciemus; H: sencierimus. 37. D: hodie deest.

38. Cf. supra Serm. XXXII, pag. 279 et seqq.

oppositorum eadem est disciplina, ideo dicam post
detesta | cionem superbie quomodo humilitas est am-^{Fol.}
plectenda. Ipsa enim est dispositio ad impugnandum^{324*}
spiritualiter omnes hostes. Patet sic: Nemo devincitur
nisi superbia prosternatur, sed vera humilitas repugnat⁵
superbie, ergo vera humilitas est tutum scutum invasivum
contra insidias et cautelas spiritualium hostium. Unde
sicut prima mulier Eva superbiendo intoxicarat genus
humanum, sic secunda mulier econtra humiliando se et
recipiendo contrarium Ave salvaverat genus suum, Luce¹⁰
1°, 38: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum*
tuum. Et sic verificatum est illud Gen. III°, 15 diabolo
communicatum: *Ipsa conteret caput tuum*, id est, sexus
muliebris elidet superbiam que est toxica capitalis illa-
queans peccatores.¹⁵

Pride is the
creature's
inordinate love
of his own
excellence.

Primo ergo dicendum est quid est superbia et quot
sunt species eius, ut caucius caveatur. Secundo detegenda
est eius malicia et quante sit Deo odibilis, tercio vero
ostenditur eius pena. Est autem superbia inordinatus
amor creature rationalis ad propriam excellenciam. In²⁰
hoc quidem actu consistit quidam defectus qui est
peccatum formaliter, ut primus angelus voluit Deo in-
consulto habere excellenciam que pro tunc non fuit
sibi conveniens. Et sic est de quolibet qui contra legem
Dei aspirat ad statum vel bonum aliquod, postposita²⁵
lege Christi et sic in amore vel cupiditate boni indebite
affectati consistit superbia.

This shews
itself in three
ways.
1. In claiming
credit for what
is a gift of God.

Est autem triplex superbia secundum Gregorium,
prima quando quis bonum quod habet ascribit con-
dignitati proprie, non referens Deo laudes ex gracioso³⁰
dono suo recognito. Et ista est ceca superbia, cum *non*
sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis
II. Cor. III°, 5, ymmo omnis creatura operans est *serra*
Dei, Ysa. X^o, 15, sed constat quod serranti vel opifici
sit laus et honor principaliter tribuendus. Consideret³⁵
ergo viator propriam imbecillitatem a qua processerat
per uterum maternum atque cunabula ex Dei adiutorio
dantis sibi naturalia. Et videbit quod quicquid boni

2. A: *est deest*. 7. D: *hic insidias cautelas*. 10. H: *contrarium eius*. 11, 12. H: *fiat — tuum deest*. 13. A: *conterat*. 14. H: *est deest*. 15. DG: *qua laqueas*; H: *contra laqueas peccatoris*. 16. D: *Primo igitur*. 18. A: *quanta*. 19. D in marg.: *Superbia*. 22. DG: *unde primus*. 28. D in marg.: *Triplex superbia*. 30. H: *dignitati*. 33. H: *II deest*; A: *II Cor. II*; ib. DGH: *sarra*. 35. DG: *principium*. 36. D: *igitur*.

19. Cf. Trialogum, lib. III, cap. 10, pag. 162.

ipse fecerit sit simpliciter donum Dei et per consequens Deo est honor principaliter ascribendus.

Secundum genus superbie est presumere arbitrari se esse meliorem quam est de facto. Et in ista superbia tument pompatici, ypocrite et alii inaniter se iactantes de ista; Apoc. III°, 17: *Quia dicis quod dives sum et locupletatus et nullius egeo et nescis quia tu es miser et miserabilis et pauper et cecus et nudus*. Unde et illud genus superbie surrepit in viros post sanctitatem. Sed consideremus quod nemo scit utrum amore vel odio sit dignus, utrum bona nature vel fortune cedant sibi ad salvacionem vel dampnacionem, et habebimus frenum contra istam mendacem superbiam, ymmo si haberemus que false fingimus, Deo et non nobis esset honor principaliter tribuendus; sicut nemo honorat ymaginem pro se ipsa, sed propter opificem vel sanctum cuius est ymago; quelibet ergo creatura plus distat a Deo quam ydolum ab effigiato.

2. In thinking ourselves better than we are.

Tercium genus superbie est cum quis inaniter affectat vel imprecatur quod sibi non convenit, ut multi languent circa excellencias quas nec habent nec habere poterunt; multi circa excellencias eis possibiles, dum tamen habent eis sufficiens si legem servarent quam modo transgrediuntur ex ambicione superflua. Ista autem triplex radix licet non videatur propter suam insensibilitatem mundialibus ponderanda, cum tamen sit seminarium omnium viciorum, est caucius prescindenda, quia principiis est obstandum.

3. In foolish desire of excellences that we cannot have.

Generaliter autem loquendo quatuor sunt cause ex quibus homines in maiori parte superbiunt, scilicet generis nobilitas, bonorum fortune fertilitas, habundancia bonorum naturalium et habituacio gratuitorum.

Causes of pride.

Quoad primum indubie omnes christiani ex eque generosis parentibus processerunt et ex eque vili materia quoad condicionem nature. Patet sic: Ex Adam et Christo omnes christiani processerant, sed quis est ipso Adam in statu innocencie nobilior aut quis Christo generosior?

1. Nobility of race. (In truth we are all equal).

1. G: sibi fecerit. 3. D in marg.: Secundum genus superbie.
4. G: defeccio. Et in. 5. ADG: timent; H: tumant. 6. DG: de ista dicitur; ib. A: quia deest; ib. A: divis. 13. G: illam. 17. D: igitur.
18. A: effugate. 19. D in marg.: Tercium genus superbie. 20. H: vel interpretatur. 23. Codd.: habentes; ib. DGH: si deest. 26. H: mundialibus deest. 29. D in marg.: Cause superbie. 31. D: fortune stertitas. 34. DG: ex eque deest; ib. A: viri.

Item, numquid sanguis menstruus ac semen parentum qui laucius educantur minus exercitantur aut purgantur sit semine vel sanguine ignobilium magis mundus? Verisimile est quod non, cum quodlibet tale sit superfluum alimenti et superfluitates plus fetidas habent laucius⁵ educati. Nec proles eorum hoc ostendit sed potius oppositum. Ingenuitas ergo morum correspondens naturalibus est maxime attendenda; quod si pauperior cum debilioribus naturalibus virtuosior fuerit, est indubie plus | laudandus; parentum ergo nobilitas que non^{Fol. 324^d} relucet in posteris accusat filios et eos exhibet plus culpandos. Unde signum stabilitatis regnorum est quod proles nobilium postposita insolencia virtutibus assuescant, et per consequens oppositum contrarii est iudicium.

2. Wealth.
(All our
possessions are
but a loan from
God).

Quoad secundum patet quod nemo possidet temporalia nisi ex Dei mutuo gracioso, ut ea dispenset reddendo computum strictissimum ut ballivus. Ideo cum eque permittit Deus iniustos sicut iustos talia temporalia occupare, patet quod illorum possessio non est signum¹⁵ honoris sed oneris. Et illud patet direccius videndo quod temporalia que accidunt non formaliter bonificant occupantem sed cum virtutibus occasionaliter proficiunt et sine virtutibus multum officiant. Si ergo nemo rationabiliter gloriaretur de illo quod non est suum,²⁵ sicut est de quolibet qui abutitur dono vel precario Dei sui, que gloria mihi de temporalibus que mihi adiacent? specialiter cum labore adquiruntur, timore custodiuntur et merore licet necessario deperduntur? *Nichil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia³⁰ nec aliquid inde auferre possumus*, I. Tim. VI°, 7. *Opera tamen omnium sequuntur illos* Ap. XIV°, 13. Ideo dicit Apostolus I. Cor. IV°, 7: *Quid habes quod non accepisti?* Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis? Immo idem est laudare temporaliter divitem ex suis³⁵ diviciis et commendare mendicantem ex hoc quod ad sui egenciam elemosinas potenciorum accumulet. Deus enim miserando donat etiam iusto temporalia ad sui

2. G: nimis exercitantur. 3. A: minus nobilium. 6. D in marg.: Nobilitas. 7. DG: Ingenuositas igitur. 8. H: pauperrimus. 10. D: igitur. 11. DG: posterum. 14. DG: contrarium. 14, 15. H: oppositum est contrarii indultum. 15. iudicium; A: indm. 16. D in marg.: 2. 17. D in marg.: Divicie. 18. AH: compotum. 20. DG: istorum; H: eorum. 21. A: patet deest. 22. D: beatificant. 28, 20. A: timore — deperduntur deest. 29. G: et memore. 30. G: nichil inutilius; ib. A: aut dubium. 31. H: I deest. 33. H: I. Cor. IV deest. 38. A: etiam deest.

indigenciam relevandam. Et hinc Christus non habuit famulatum pompaticum vel sumptuosos apparatus, cum non eis indiguit; in deserto enim pavit miraculose familiam. Ipsemet dixit *Gracias* et multipliciter mini-
5 stravit; ascendit asinam sine sella.

Quoad tertium eadem est instancia. Nam membrorum elegancia sive formositas, robur corporis sive agilitas et quicquid ad laudem de naturalibus donatum fuerit ad hoc donatur ut Deo humiliter serviatur. Ymmo si
10 robur attenditur, tam equus quam camelus omnem hominem excedit in robore. Si formositas, ecce flos agri omnem sensitivam substantiam in lineamentis exsuperat et colore. Ideo nisi virtus moralis affuerit, quoad hoc peioris condicionis est homo quam bestia,
15 quia in delectacione sensitiva excelsior et ad penam ex donis gratuitis obligacior. Considera ergo vilitatem condicionis humane, intrinsecus quomodo omnis homo est saccus stercorum, extrinsecus dealbatus, et quod in quolibet membro Kalende mortis distancius vel proprius
20 assignantur; et applica istis duabus premissis horrorem et feditatem mortis, ut vel sic compescas fallacem pulcritudinem tue carnis.

Quoad quartum patet quod repugnat aliquem ex virtute morali superbe tumescere, quia si fastus infuerit
25 abest virtus, quod si quis ex sciencia est inflatus nondum cognoscit quomodo oporteat ipsum scire; ex habundanciori enim sciencia est homo Deo obligacior ut proficiat ecclesie militanti. Ideo si adest tibi sciencia, noli extolli, sed cave ne in vacuum recipias gratiam
30 Dei tui, sed da thesaurum Domini tibi creditum ad usuram, ne ex superfluo sapientis nomine stultus fias. Moveat eciam quod quantumlibet sapiens hic in via incomparabiliter plura ignorat quam distincte cognoscit; ideo si ipse attendit sicut alii portando ignoranciam
35 ita gravem, scienciam autem paucam et labilem, habet cognatam materiam occasionaliter reprimendi superbiam.

Quoad exempla vide responsiones Christi quomodo utrobique retorsit honorem et laudem operis Deo Patri

3. Natural bodily gifts. (These are poor at best and are only lent for God's service).

4. Virtue and knowledge. (Virtue fails if we are proud of it, and our knowledge is very small).

1. relevandam; H: plenandam. 2. H: aut. 4. H: familiam suam.
5. A: cella. 6. D in marg.; 3. Bona naturalia. 10. H: omnes homines. 12. H: substantiam et; ib. codd.: livamentis. 13. A: colere.
15. A: delectacione; ib. A: non excelsior; H: excellencior. 16. A: obligativior; ib. D: igitur. 19. A: Kalendis. 20. A: assignatur.
23. D in marg.; 4. 24. DG: superbie. 25. G: ex deest; H: sua est.
26. G: eum scire. 27. H: enim deest; ib. H: quod est homo. 29. H: ne deest. 30. H: tui deest; ib. AG: donum tibi; D: tui. 31. A: capientis.

nec in aliquo conformavit se seculo, unde occasionem
tribueret superbiam suspicandi. Unde Luce X^o, 17 *reversi*
Humility makes sunt septuaginta duo cum gaudio etc. Humilitate ergo
in talis. potes esse securus et superbia patens insultui, ut arbor
robuste resistens spiritui persepe prosternitur, ubi herba
tenuis flectendo virorem retinet; assistens suo principio
procumbens etiam contra insultum canis, leonis vel
bestie rapide evadit periculum, ubi irritator erectus
prosternitur, inclinans etiam subingrediendo hostium
sams indocitur, ubi frontose ac incircumspecte prosiliens
ad superluminare offenditur. *Humilissimi* ergo sub
potenti manu Dei, committendo vos et causam suo
regimini, quia ipsi est cura de talibus non permittens
eos temptari ultra potenciam sed facit cum temptatione
proventum; illos autem qui superbiendo usurpant Deo
propriam ac si vellent pervertere legem et ordinem uni-
versii exuentes se a protectione sui creatoris despiciit
iuxta illud Luce I^o, 51: *Desperit superbos mente cordis*
sui. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat
graciam Jac. IV°, 6, quia superbi offendunt conspirantes
ledendo regiam maiestatem. Oportet enim solum unum
esse regem in regno cuius nutui et regimini totus
mundus subiaceat. Et hinc Salvator Matthei XI°, 28, 29
non docuit pugnare corpore, non regna temporalia
conquirere, non temporalibus lucris insistere, sed mer-
cacione graciosissima, mirabilissima, inopinatissima
regnum celorum humilitate perquirere: *Venite*, inquit,
ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam
vos; tollite iugum meum super vos et discite a me, quia
mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus
vestris. Ecce ad refeccionem interioris hominis requiritur
accessus ad Christum secundum imitationem morum:
Venite, inquit, *ad me*, et tunc prius intollerabilia fient
delectabilia. Secundo requiritur humilis subieccio legi
Christi que eos doceat mititatem quoad actus extrinsecos
et humilitatem quoad intrinsecos. Et ex istis tercio
sequitur requies animarum; nam sicut centrum est locus
gravis et lune concavum locus levis, sic quod non

Fol.
325*

2. D: *suscitandi*. 3. A: *septuaginta duo* deest; ib. D: *igitur*.
4. DG: *patens insultui*; H: *potes insultari*. 5. D: *vento* *residens*;
ib. H: *per se* *prosternitur*. 9. H: *etiam* *deest*. 10. H: *frontose*;
ib. G: *circumspecte*. 11. D: *igitur*. 16. AG: *perdere*. 20. H: *superbo*.
22. A: *nutui*. 23. A: *Et huc*; H: *Et deest*. 27. A: *inquit* *deest*.
33. A: *tunc post*.

11. I. Petri, V, 6. 18. Vulgate: *Dispersit superbos mente cordis sui*.

quiescunt nisi dum inibi sunt locata vel eis innixis continuata, sic nec anima humana nisi adhereat Deo suo; nam quam innaturale est appetitum corporis naturalis saciari sine hoc quod in suo naturaliter concupito quietetur, tam innaturale seu innaturalius est quod virtus rationalis volitiva seu amativa plene et quiete sacietur, donec discat in summo bono capacitatem creature excellentie. Unde vere dicit Augustinus 1° Confessionum: *Domine fecisti nos ad te, ideo inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te; quod nobis concedat et cetera.*

SERMO XXXIX.

Crucifixerunt eum, Joh. XIX°, 18.

Proxima dominica dixi fraternitati vestre de Christi humilitate, superest hodie dicere de paciencia et anime et corporis passione. Constat omni fideli adulto quod Christus Deus et homo passus est a gente propria mortem crucis, et cum voluntarie fecit singulos actus suos, sequitur quod fuit summe paciens. Passio autem Christi debet commendari memorie christiani specialiter propter tria, primo quia est peccatorum humani generis remedium completissime deletivum, secundo quia medium spiritualium hostium maxime prostrativum, et tercio quia consequenter est regni celestis precium maxime quesitivum.

Christ's passion:
1. The remedy for sin.
2. The means for overthrowing spiritual enemies.
3. The price of heaven.

Quoad primum dictum est superius, et concordant doctores quod solum homo Christus Jesus posset esse mediator Dei et hominum, satisfaciens pro peccato humani generis, primo quia solum illa persona potest debitum complete reddere, que habet de propriis quantum debetur aliunde in debitum; solum Christus est hominismodi, ergo etc.

1. Remedy for sin. Christ was the only possible mediator.

Item, tantam oportet esse obedienciam vel emendam in suo genere quanta fuit inobediencia vel offensa in suo genere; sed illam non posset nisi Deus homo per-

The greatness of the offence.

1. D: in eciam; ib. G: dum eciam; ib. H: verba sunt. 5. A: quietur.
6. A: volitiva. 9. ADG: creasti nos; rectius: et inquietum est.
13. A: eum etc.; H: Sermo 17. 16. H: cum fidei. 18. A: fecerit.
19. A: requiritur quod; ib. D in marg.: Passio Christi memoranda, 1, 2, 4.
20. D: christiane. 21. DH: communiter est; ib. H: precium deest.
27. A: posset esset. 31. A: in delutum (sic). 33. D in marg.: Satisfaccio Christi pro peccato. 35. H: illam deest.

8. S. Augustini Confessionum, lib. I, cap. I. Opp. t. I, pag. 69.
13. Gospel for Good Friday.

ficere, ergo etc. Maior patet eo quod Deus non potest dimittere peccatum aliquod ad regulam inipunitum, et minor patet eo quod presumptio superba hominis nolentis subici fuit ad Dei equalitatem, ergo oportuit obedienciam esse tantam scilicet a Deo ad hominem; et istud argumentum tangit Apostolus Phil. II°, 6, 8, dicens quod *Christus, cum in forma Dei esset, humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem.*

Item, proporcionaliter ut persona contra quam peccatur est gravior, est culpa maior. Incommensurabiliter gravior est quilibet persona divina quam persona humana et non Deus, ergo incommensurabiliter est culpa maior, et per consequens oportet quod satisfaccio sit proporcionaliter maior; quod non contingeret nisi persona pro-

The punishment aggravated by circumstances:

porcionaliter gravis emendet. Ideo supposito peccato remissibili hominis necesse est Deum pro satisfaccione hominis incarnari et proporcionaliter ad peccatum sui generis penam pati. Unde sicut octo sunt circumstancie peccata gravantes, sic octo erant circumstancie penam Christi gravantes. Circumstancie patent in hoc versu: *Quis, quid, ubi, quante, cum quot, cur, quomodo, quando.*

1. The dignity of the sufferer.

Quoad personam punitam patet quod fuit unigenitus Dei vivi et per consequens pena maior.

2. The nature of the death.

Quoad substantiam pene patet quod fuit pena gravissima, tum propter horribilitatem crucis, tum propter vivacitatem corporis. Non enim passus est Christus in etate infanti, quando sensus fuerant fluente humido fleumatico ebetati, nec in etate senili, quando mortificatis partibus sicco terreo riguerunt sed in media etate, quando sensus singuli fuerant plus vivaces.

3. The publicity of the place.

Quoad locum patet per Apostolum Hebr. XIII°, 12 quod fuit *extra portam* Jerusalem et sic in loco expectationi gentis proprie gravioris plus patulo.

4. The continuance of suffering. (Christ's wounds 5475 in number.)

Quoad quantitatem discretam vel continuam pene Christi patet quod per totam vitam suam fuit in pena. Et quoad numerum ponunt sancti quod vulnera 5475 sensibilia passus fuit, sic quod quolibet die anni solaris

7. G: humilit. 9. H: proporcionabiliter. 10. A: Incommensurabilior; ib. et 12. H: incomparabiliter. 11. A: hominis. 15. H: peccato deest. 16. H: necessitate. 17. D in marg.: Incarnacio Christi. 19. H: peccata — circumstancie deest. 20. D in marg.: Pena Christi gravis. 21. D: quantum, quot. 24. D in marg.: Quis? filius Dei. 26. D in marg.: Quid? pena. 27. DG: erant. 28. A: fleumatico; G: fleumatico. 29. A: riguerint. 31. D in marg.: Ubi. 32. H: quod deest; ib. A: ex sic. 34. D in marg.: Quantum. 36. D in marg.: Quot; ib. A: vulnera LIV, VII, V; D in marg.: Vulnera Christi 5475. 37. DG: in quolibet.

dicendo quindecim oraciones dominicas parificarentur oraciones in fine vulneribus Jesu nostri.

Quoad loca corporis, patet cum *anima* secundum opinionem Judeorum *sit in sanguine* (ut patet Levitici XVII°, 11) et tria sunt loca in quibus est sanguis scilicet in spongiositatibus intercutaneis, in venis et in corde sanguis instagnatus, quod in omnibus istis locis quesierunt animam impii Jesu, cum flagellis sanguinem intercutaneum evacuando, cum clavis sanguinem quatuor organorum effundendo et in corde sanguinem, cum spiritibus lancee perforatione dissipando. Unde quinquies vivus et semel mortuus effudit sanguinem, primo in circumcissione (Luce II°), secundo in sanguinis exsudacione (Luce XXII°), tercio in flagellatione (Johannis XIX°), quarto in spinarum coronacione (Johannis XIX°), et quinto in clavorum infossione (Johannis XX°, ut prophetatum est Psalmo XXI°, 17: *Foderunt manus meas et pedes meos etc.*). Sexto autem mortuus effudit aquam et sanguinem (Joh. XIX°) et sic suo sanguine perfecit omnia opera sex dierum.

The frequent shedding of blood.

Punitus eciam fuit in omnibus generibus sensuum quibus genus suum peccaverat. In visu videndo horribiles aspectus proximorum, sed et oculis ter lacrimatus est Jesus (ut patet Joh. XI°, Luce XIX° et ad Hebreos V^o). Aure audivit exprobrosas blasphemias Matthei XIII°, 55: *Nonne hic est filius fabri?* Quoad olfactum, locus ubi crucifixus est fuit fetidus de cadaveribus mortuorum. Quoad gustum, felle potatus est, et quoad tactum, nervi disrupti sunt extencione crucis. Et sola lingua mansit integra ad orandum pro populo. Et sic totum hominis quo peccavit punitum est in suo principio.

The pain felt in all Christ's senses.

Quoad quintam circumstanciam patet quod, quotquot sunt genera hominum peccatorum, tot concurrebant ad Christi passionem, ut gentiles actu implentes, pharisei consulentes, ministri exsequentes, sexus femineus ministrando et explorando, Matthei XIV° ancilla accusavit Petrum; et sic omnia genera hominum concurrebant ad perficiendum sed nequiter que fuerunt salvanda misericorditer.

5. The combination of all kinds of men against Him.

2. H: *in fine anni*; ib. H: *Jesu Christi*. 3. A: *Et quoad*. 8. *impii*; A: *pu'i* = *pueri*; ib. A: *sanguinem* deest. 9. H: *intercutaneis*. 10. H: *corpore*. 11. D in marg.: *Quinquies Christus fudit sanguinem vivus et semel mortuus*. 24. H: *ad* deest. 31. ADG: *quod*. 32. H: *patet quot*; A: *quod quot sunt*. 33. DG: *concurrerant* deest. 35. A: *coulentes*. 36. XIV; recte: *Matthei XXVI, 69, 71*. 38. H: *iniquiter*. 38, 39. H: *que* — *misericorditer* deest. 38. G: *salvandi*.

6. The evil
purpose that
sought His
death.

Sexto quoad intencionem patet quod fuit corruptis-
sima, cum gracia avarie retencionis Judei contra pro-
prium iuramentum conspiraverant in Christi mortem
Joh. XI°, 49, 50: *Cayfas cum esset pontifex anni illius,*
dixit eis: Vos nescitis quicquam nec cogitatis, quia ex-
pedit vobis ut unus moriatur homo pro populo et non
tota gens pereat. Judas eciam avaricia cecatus tradidit
Salvatorem, quia I. Tim. VI°, 10: *Radix omnium malorum*
est cupiditas.

7. The injustice
of His
persecutors.

Quoad modum faciendi tortorum patet quod fuit 10
iniustissimus; nam accusatus est tripliciter, primo quia
tributa dari prohibebat Cesari, secundo quia se regem
faciebat et tercio quia se Dei filium esse dicebat.

Et patet quod primum ex falsitate non est conveniens,
sicut nec fuit conveniens quod finxerunt eum dicere: 15
Possum destruere templum hoc manu factum et post tri-
duum aliud non manu factum edificare, Marci XIV°, 58.

Ignominy of
His capture
and treatment.

Fuit eciam ignominiosus, quia tempore nocturno
venerunt *tamquam ad latronem* cum laternis, fascibus
et armis, Marci XIV°, 48, in loco, tempore et consorcio 20
latronum et alternatis penis exprobris. Nam quadru-
plici illusionem despectus fuit, primo in domo Anne, ubi
recepit *sputa et colaphas velata facie,* Marci XIV°, 65;
secundo in domo Herodis ut fatuus albis vestibus in-
dutus et multipliciter exprobratus, Luce XXIII°, tercio 25
in domo Pilati, ubi milites *eum induentes clamidem*
coccineam dederunt arundinem in manu eius, Mat-
thei XXVII°, 28. Quarto in cruce, Mathei XXVII°, 39:
Pretereuntes blasphemabant eum moventes capita sua et
dicentes: Vath qui destruit templum Dei et in triduo 30
reedificat | illud.

Treachery of
His friends.

Fuit tercio ingratisissimus, quia ab amicis et proximis,
Psalmi XXXVII°, 12: *Amici mei et proximi mei adversum*
me appropinquaverunt et steterunt, et Joh. X^o, 32: *Multa*
bona opera ostendi vobis propter quod eorum opus me 35
lapidatis.

1. D in marg.: *Cur.* 2. A: *Judee.* 6. ADG: *homo* deest.
8. H: *I* deest; ib. H: *Tim. VI* scribitur. 9. A: *est* deest. 10. D in
marg.: *Quomodo*; ib. A: *facti*; ib. D: *patet* deest; ib. H: *quod* deest.
12. ADG: *Cesari* deest. 13. DG: *tercio* deest; ib. ADG: *esse* deest.
14. G: *non* deest. 15. H: *sicut* — *conveniens* deest; ib. H: *ipsum* dicere.
16. A: *est* post. 17. H: *edificabo.* 18. A: *ignominiosus.* 19. H: *fal-*
cibus. 24. H: *secundo* deest; ib. A: *fatuus*; ib. A: *vestibus* deest.
26, 27. DG: *clamide coccinea.* 27. H: *dederunt ei et.* 28. G: *cruce,*
Mathei XXIV. 30. A: *qui destruit* twice; ib. A: *Dei* deest. 30, 31. DG:
destruis. 31. G: *re* (sic); *edificat* deest; ib. A: *illud* deest. 32. A:
proximi me.

Et quoad tempus patet quod captatum est ignominiosissimum, quando omnes gentes convenerant Jerosolymam in vigilia sancti Sabbati hora patentissima.

8. The solemnity of the season.

Sed omnes istę circumstantie gravantes peccata tormentorum converse sunt in remedium congruentissimum peccatorum. Patet ex dictis quoad personam; quoad substantiam actus, patet quod congruit; nam Adam agendo, superbiendo et crapulando deliquit; Christus autem paciendo, obediendo et ieiunando satisfecit. Oportet enim penam meritoriam correspondere delectationi inordinate.

All these circumstances made the remedy more effective. Christ's obedience corresponded to Adam's disobedience.

Quantum ad locum patet ex hoc congruencia quod Jherusalem secundum cosmimetras sita est in medio terre habitabilis iuxta illud Psalmi LXXIII°, 12: *Operatus est salutem in medio terre*. Ille igitur cuius influxu vivificanda fuit in circuitu orbis terrarum signanter in centro posuit medicinam.

Fitness of the place (as the centre of the earth).

Quoad quantitatem continuam et discretam patet quod omnis numerus digitus citra septimum numerum universitatis per Christum sanctificatus est. Creatura enim non contingit ad septenarium creacionis et requiei, ideo senarius numerus hominis peccantis sanctificandus fuit. Unitas enim perfecta est simpla morte Christi, binarius per corporis et anime compunccionem, ternarius per triplicis sanguinis effusionem, quaternarius per quadruplicem illusionem et exprobracionem (ut patet ex decursu evangeliorum) quinarium per quinque vulnere passionem et senarius per sextuplici vice cruentacionem.

How Christ sanctified all numbers.

Indiguit autem unica species mortalis peccabilis quod post peccatum unicus summus sacerdos unica morte introiret semel in sancta (Heb. IX°); indiguit eciam homo peccans secundum corpus et animam quod idem sibi in specie in utroque proporcionabiliter puniretur; tercio indiguit homo peccans concupiscencia oculorum, concupiscencia carnis et superbia vite quod sanguis de triplici minera defossus diluat triplicem maneriem

Correspondence of His suffering with the sin it had to cure.

1. D in marg.: Quando. 1, 2. A: ignominiosum. 7. D in marg.: Adam. 9. DG: et deest; ib. D in marg.: Christus. 12. D in marg.: Ubi; ib. DGH: locum patet ex hoc congruencia patet. 13. ADG: cosmimetras; ib. H: situm. 14-15. H: habitabilis terre deest. 14. A: LXXI. 15. DGH: Iste ergo. 17. A: incenter posuit. 18. D in marg.: Quantum. 22. A: sanctificandum. 23. AH: est deest. 24. A: corpus. 25. G: triplicitatis. 26. A: quatriplicem. 28. A: sextuplici; DGH: sextuplicem vicem. 29. H: spes. 31. H: Hebr. IV.

peccati captam a triplici inimico; quarto indiguit peccans quatuor passionibus contra virtutes quatuor cardinales quod individuum sue speciei quatuor exprobris illusionibus secundum potencias illarum passionum proportionaliter puniatur; quinto eget peccans 5 in quinque sensibus quinque medelis fontalibus ex quinque Christi vulneribus signanter dilui et lavari; sexto eget peccans circulariter ad modum senarii in sex eius etatibus per sex genera consensuum per circularem atque penalem peregrinacionem Christi triginta trium 10 annorum spacio ac per eius cruentacionem sextuplicem misericorditer emendari.

Christ's good will corresponds to the wicked will of the Jews.

Quoad quintam circumstanciam patet quod intencioni nequissime Judeorum correspondet intencio misericordissima Dei nostri. Nam sicut fratres Joseph vendentes 15 cum in Egyptum corrupte posuerant fratris alienacionem per quorum facta Deus intendit Egipti et terrarum adiacencium liberacionem, sic quod Judei fecerunt ad Jesu extincionem, Deus convertit ad mundi liberacionem, illud opus quod Judei fecerunt impie et nequiter, Deus 20 fecit pie et misericorditer, et ultimo illud tempus quod Judei disposuerunt ad Christi scandalum exprobrum, convertit Deus ad mundi salutiferum sacramentum et Judeorum prenosticum erumpnosum. Nam Adam in mense Marcio feria sexta et hora sexta peccaverat (sicut 25 elicetur ex textu Gen. I^o et III°), Christus autem eodem mense, eadem feria et eadem hora passus fuerat; et sicut Adam de terra virgine procreatus deceptus est per feminam, edendo de fructu ligni vetito, sic Christus procreatus de viva virgine per feminam deceptus diabolum fructu preciosissimo ligni vite. 30

His atonement made at the same day and hour as Adam's sin.

Contrast between the first Adam and the second.

Sed condiciones proportionales opposite patuerunt, cum primus Adam ad imaginem Dei sed secundus ymago intrinseca Dei patris; primus Adam nudus ministravit passive de latere materiam sponse sue, 35 secundus autem Adam nudus de suo latere ministravit active materiam de qua nata est ecclesia sponsa Christi Joh. XIX°, 34, 35: *Unus militum lancea latus eius aperuit et continuo exivit sanguis et aqua, et qui ista*

6. A: sensibus. 11. A: ac — sextuplicem deest. 12. A: emundari.
16. GH: proposuerant. 18, 19. DG: ad Jesum; ib. H: ad Dei.
20. H: et illud. 25. AH: Marcii. 28. H: terra deest. 32. D: proportionaliter.
33. H: ad imaginem deest; ib. H: sed deest. 35, 36. A: ministravit — nudus deest. 36. H: suo deest. 37. DG: passive; ib. D: ex qua. 39. ADG: continuo deest.

vidit testimonium perhibuit, et scimus quia verum est
testimonium eius; et Apostolus ad Eph. V^o, 32: *Sacra-*
mentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo
Fol. 325⁴ et ecclesia. Adam superbus et gulosus pre | varicatus
5 est inobedienter, Christus humilis et ieiunus implevit
legem paciendi obedienter: Adam in orto paradisi
voluptuoso peccaverat, Christus omnia presciens in orto
captus est orando penaliter.

Ex istis patere potest quod Christi passio est pecca-
10 torum humani generis remedium completissime deletivum
quod fuit primum. Quo habito liquet dispositio prius
ligato sed iam soluto ad hostes viriliter impugnandum,
quod fit multipliciter, scilicet iugi passionis Christi me-
ditacione, oris nominacione et operis exemplacione.

15 Quoad primum considera, quis vel cordis saxei cogi-
taret intimius quomodo Dei naturalis filius non pro
scelere proprio sed pro nostro totipliciter fuit passus,
vincendo mundum, carnem et sathanam, quin operam
daret ad vincendum dictos hostes, non succumbendo
20 vecorditer, pro quo Matthei X^o: *Estote fortes in bello*
et pugnate cum antiquo serpente et accipietis regnum eter-
num. Remanet itaque nobis spes victorie ex hostibus
superatis, cum Johannis XVI°, 33 scribitur: *Confidite,*
quia ego vici mundum. Omnem ergo obicem debellandi
25 vel evidenciam ociandi excluderet passio Jesu nostri; nam
devicto principe tenebrarum totus eius exercitus foret
vecordior. Igitur si mundus alliciat ad concupiscenciam
oculorum, dominus mundi nudus pependit in cruce, si
caro ad concupiscenciam carnis, rex celorum pro illa
30 concupiscencia passus est omnimodas penas; si superbia
vite, dominus exercituum humiliter subicitur servis sui.
Unde non video quomodo quis peccare poterit nisi
propter omissionem meditacionis debite pene Christi.

Quoad oris nominacionem patet quod christianus
35 instar Apostoli debet *iudicare se nichil aliud scire nisi*
dominum Jesum Christum et hunc crucifixum. Et quoad
potenciam volitivam *non gloriari nisi in cruce Domini*

H. Christ
having freed us
from sin, we
should war
upon our
ghostly
enemies;

t. by meditation
on the passion;

2. by speaking
of it;

2. H: ad deest. 3. H: eo quod eo autem dico. 12. DGH: et
dissoluto; ib. D in marg.: *Habita passione Christi restat impugnatio hostium.*
13. ADG: fuit. 17. DG: totipliciter; H: tripliciter. 19. H: vin-
dicandum. 24. D: igitur. 25. G: Jesu Christi. 27. H: ergo.
33. ADG: meditacionis deest. 37. A: volitivam.

20. This place does not occur in Matth. X. 35. I. Cor. II, 2.
37. Gal. VI, 14.

3. by imitation
of it in deed.

nostri Jesu Christi. Cum autem diabolus sit superbissimus obstinatus, nullo modo efficaciter effugari poterit quam nominatione Christi passionis et signacione sancte crucis; superbus enim non libenter sentit suam deviccionem despectivam. Cum ergo diabolus superbus per crucem 5 semel sit devictus, tolle iugiter crucem Christi per imitationem, iugem memoriam et amorem, et non dubium quin securus sis contra omnes insultus diabolicos, et relinquendo hanc crucem et eius virtutem et efficaciam omnimode pates insultui. Si ergo vis ad vitam ingredi 10 ad quam nec Dei filius stante ordinacione patris attingere potuit nisi per medium passionis, cum Luce XXIV°, 7 oportuit Christum pati et ita intrare in gloriam suam, tolle crucem tuam et tuum ducem sequere Dei filium, cum aliter frustra queris quod per medium extraneum 15 non attingis, ipso duce dicente Luce XIV°, 27: *Qui non baiulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus*; quod si quis ipsum ducem directe et fideliter secutus fuerit, quo ipse ingressus est necessario perveniet.

20

SERMO XL.

Ecce mater tua. Johannis XIX°, 27.

Christ's
commendation
of His mother
to St. John.

Constat iuxta historiam quod aliis discipulis a Christo in passione fugientibus Evangelista carissimus affuit sibi cum Maria, cum sociabantur pendenti in ligno, ut 25 notatur in ymaginibus ecclesiarum. Christus autem pendens in patibulo tamquam doctor in cathedra docuit efficaciter primum mandatum secunde tabule, commendans matri sue curam de Evangelista tamquam altero eius filio et econtra. Dixit itaque matri sue: *Mulier*, 30 *ecce filius tuus.* Deinde dixit discipulo: *Ecce mater tua.* Vocat autem eam extranee mulierem, quia operaturus redemptionem humani generis habuit ab ea humanitatem a commercio isto extraneam, licet naturam passivam huius commercii ex ipsa habuit. Et hanc horam 35

1. A: cum ergo. 2. DGH: obstinatissimus; ib. DGH: efficacius; ib. A: fugari. 8. A: sit; ib. H: et deest. 11. G: attingere deest. 14. AH: sequaris. 15. A: cum autem; ib. G: sinistra queris. 16. A: ducente. 17. ADH: suam deest. 19. H: vel fideliter. 20. DG: perveniet etc. 21. H: Sermo 18. 24. A: quamvis affuit. 25. DG: cum deest. 25, 26. G: et notatur. 31. ADH: tuus deest; ib. H: dicit. 34. G: illo. 35. D: habuerit.

21. Gospel for Good Friday.

30. Joh. XIX, 26.

innative prædixit, Joh. II°, 4, quando motus ad faciendum miraculum in conversione aque in vinum dixit extranee: *Quid mihi et tibi mulier?* Et post hoc compendiosissimus doctor mitigavit dolorem matris sic vocando eam extranee, quia iuxta naturales extraneacio amici mitigat affectionem et tenerior affacio excitat amorem.

Sed cum verba magistri optimi sunt plena misterio, patet quod ultra literam est sensus subtilior indagandus. 10 Est enim duplicis matris duplex dileccio, scilicet carnalis et spiritualis. Spiritualis autem mater nostra est sancta Fol. ecclesia, non lapides et ligna, sed cetus sanctus fidelium | 326* animarum. Ex quo cetu cum potencia operatrice Christi spiritualiter gignimur et fovemur.

15 Istam autem matrem debemus attendere infinitum plus quam matrem carnalem, quia est infinitum melior et infinitum plus benefacit nobis ratione capitis quod est Christus. Necessarius itaque doctrina non posset dari fidelibus quam docere eos affectuose diligere matrem 20 istam, et (ut loquamur generaliter de amore) non posset a nobis effectualius diligere quam extinguendo peccata in nobis et aliis quantum sufficimus. Nam licet clerus cesarius reputet accumulacionem temporalium et privilegiorum secularium factam clero esse magis ad honorem 25 et amorem cleri ac consequenter totius ecclesie, in tantum quod reputant quoscunque hereticos qui illud impediunt vel impugnant, tamen illis loquentibus quomodocunque voluerint ille plus zelat pro sancta matre ecclesia qui laborat attentius ad reducendum et defendendum privilegia et statum in quibus Christus instituit sponsam suam, cum debemus ex fide credere quod Christus infinitum prudencius et infinitum affectuosius dilexit sanctam ecclesiam quam cesar vel aliquis dominus secularis. Stat autem sanitas ac prosperitas ecclesie in 35 temporalium postposicione, in paciencie tribulacionum preposicione, et in occasionum peccandi amocione. Quomodocunque autem loquamur de amicis ecclesie atque hereticis, ille est hereticus qui procurat contra statum et privilegia que Christus instituit, quia

We must love
our spiritual
mother, the
Church.

How to shew
our love.

3. AGH: *preter hoc*. 6. DG: *affecio*. 9. G: *subtilior deest*.
12. D: *nec ligna*; ib. A: *actus*. 13. ADG: *Christi deest*. 14. H: *favemur*.
15. D in marg.: *Quid est ecclesia sancta*. 19. H: *dari deest*. 20. G: *illam*.
24. ADG: *factas*; ib. H: *magis deest*. 27. DG: *cum illis*. 28. H: *zelant*.
29. H: *laborant*. 30. ADG: *ad statum*. 33. H: *istam ecclesiam*.
35. D: *paciendo*; GH: *paciencia*. 36. A: *preparacione*; ib. H: *animacione*.
37. D in marg.: *Ecclesie sanitas in quo stat*.

Matthei XX°, legitur quod mater filiorum Zebedei mota a filiis petivit eis hoc privilegium, quod unus illorum in regno Christi sederet sibi a dextris et alius a sinistris. Pro quo Christus eos reprobat, concedens eis hoc privilegium, quod pro Christo voluntarie sufferant passionem. 5 Et talis impetratio privilegii licet non fuerit sumptuosa, est tamen multipliciter preciosa, quia in hora mortis et die iudicii infinitum plus valebit constans eius servacio quam observacio alicuius privilegii secularis, eo quod accensa in amore Dei plus distrahit a 10 peccato, quia a septem mortalibus. Ad que cavendum laborat tota christiana religio et facit annue mencionem de conversacione, de passione et morte Christi, ut ab eo discamus contra peccata remedium; nam non nisi peccato Deus offenditur nec nisi per ipsum viatori 15 nocetur vel adiutorium Dei salubre subtrahitur.

The seven words on the cross.

Sunt autem septem verba que Christus locutus est in cathedra crucis que concepta subtiliter multum valent contra septem peccata mortalia. Oportet autem notare hec septem verba et septem proprietates consequentes 20 mortem corporalem. Et tunc servando hec ad sensum mysticum proderit nobis annua memoria mortis Christi. Epilogantur autem hec septem verba in istis versibus:

*Hiis ignosce pater, hodie mecum requiesces,
Filius ecce tuus, eloy, sicio, satis est iam, 25
Me tibi mando pater, Deus hec ait in cruce pendens.*

The seven signs of death.

Signa autem corporalis mortis in hiis versibus continentur:

*Rigidus algescit, pallescit atque gravescit,
Sensu, divitiis privatur, horride fetet. 30*

1. Stiffness = pride, the root of all evil.

Primum omnium peccatorum et radix tocius nequicie est luciferina superbia humilitati contraria, quam pestem fugat Christus per illud Luce XXIII°, 46: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Nichil enim plus fugat rigidam inobedienciam et superbiam quam con- 35 siderare humiliter quomodo Deus est omnipotens, summus iudex, quem nichil potest latere, sic quod serviendo sibi et obediendo mandatis suis, paciendo iniurias commit-

1. DG: Matthei X. 2. DGH: hoc deest; ib. H: privilegia.
4. D: eos deest. 6. A: impetratio twice. 7. H: multis preciosa.
17. D in marg.: Septem verba; ib. A: locus est. 19. ADG: peccata deest.
21. A: hoc. 23. A: versibus; ib. D in marg.: Nota. 25. H: heloy.
26. DG: hoc ait. 27. A: versibus. 29. DG: Rigidus. 30. H: divinitus privatur.
32. D in marg.: Contra superbiam. 33. D in marg.: Pater in manus et in marg. 35. H: rigidam deest.

tatur vindicta suo iudicio. Sic enim fecit Christus propter
instruccionem nostram, paciendo flagella, obprobria et
derisus. Defectus itaque huius virtutis quo deseritur
doctrina Christi et amplectitur rigida superbia diaboli
5 est causa tocius perturbacionis ecclesie. Unde rogo
bella, unde persecuciones vel contenciones nisi a matre
superbia? Nam verba rigida et facta inobediencia sunt
causa tocius huius perturbacionis ecclesie, quia si quis
de se ipso sentiret humiliter, parando se ad paciendum in-
10 iurias, posset esse causa extinguendi omnes istas malicias.

Sed hic obiciunt seculares per hoc quod, si quilibet
pateretur iniurias, extingueretur iusticia et mundus foret
plenus nequicia nemine resistente malicie.

Hic oportet supponere sic obicienti fidem domini How we should suffer wrong.
15 Jesu Christi. Et patet tunc quod quilibet debet sustinere
Fol. iniuri | as, cum Deus iudex iustus sit fortis et paciens,
326^b et per hoc luceret habundanter iusticia que modo ex-
tinguitur, dum populus qui sic patitur vincit virtute
summi iudicis, et sic paciens efficaciter resisteret malo
20 culpe. Licet tamen seculari paciendi iniurias modeste
prosequi ad rectificandum ipsas iniurias. Sed illud
officium pertinens laicis est periculosius, cum vix in-
venies unum qui prosequitur ista secundum regulas
caritatis. Unde ecclesia servante hanc scolam genera-
25 liter sopirentur iniurie, cum lex Christi cum sua gracia
sit pro complemento iusticie prestancior lege cesarea.
Si ergo nos executores legis Dei faceremus plene nostrum
debitum, indubie fieret a Deo copiosius iusticia, inni-
tendo pure legi Dei dimissis humanis legibus.
30 Unde infidelis consideracio est quod periret ecclesia
nisi preter legem Dei humanis legibus regularetur. In
hoc enim peccatur infideliter dimittendo execucionem
legis Dei et inducendo tradiciones humanas fomenta
licium. Sufficeret enim epikeya in populo ad concor-
35 dandum tales iniurias. Et theologus debet hortari ad
concordiam secundum legem Dei per hoc quod bonum
virtutis in humiliter paciendi iniurias est infinitum
prestancius quam commodum temporale quod casua-
liter ex contencione contingeret. Ideo non est nisi ex

7. D: et deest. 8. H: huius deest. 9. H: se deest. 10. D: om-
nino istas. 11. A: obiciant. 12. A: resistente. 13. H: debet pati.
17. H: et sic per. 17, 18. A: exguirur. 21. A: iniurias. 22. ADG:
laicis deest; 15. H: periculosius ut. 25. AGH: cum deest. 30. D: Nota
infidelis. 30, 31. G: Unde — legibus deest. 34. D: epikora; A: epi-
keita. 35. D: Nota theologus.

defectu fidei et inordinato amore ad temporalia quod dimittimus istam legem; et quomodocunque nunc senserimus de ista sententia in hora mortis, quando habebimus plus sanum iudicium, sic iudicabimus dolentes quod illud omisimus. Fides itaque debet esse fidelium⁵ quod non est possibile ipsos assumi ad celum nisi Deus eos assumpserit, nec assumit nisi voluntarios et deiformes, cum oportet Deus sigillare eos tamquam conformes voluntati sue et sic eos trahere quod repugnat gibbositati superbie. Ideo fides christiana testatur quod¹⁰ oportet omnes volentes intrare patriam declinare superbiam, nam superbos non cedentes Deo ut lucifer oportet ad yma deici, quod vocatur humiliari, et humiles obediētes influencie divine oportet ad celestia exaltari. Ideo discant uxores humilitatem et obediēciam post¹⁵ posita superbia viris suis, discant servientes eandem leccionem servare suis prepositis et discant prepositi tractare suos subiectos, humiliter non superbe, commendando in manus Dei secundum suas leges et voluntates totum opus sui regiminis.²⁰

3. Patience under wrong will increase charity which overcomes the coldness of death.

Et patet ex istis quod oportet caritatem regulare undique christianos et postponi invidiam, quia aliter fit homo mortuus spiritualiter frigidus et exanguis, sicut prophetat Christus Matthei XXIV°,¹² quod *refrigescet caritas multorum*. Et illud frigus fugavit secundus sermo²⁵ Christi in cruce, quo Luce XXIII°,⁴³ legitur dixisse latroni: *Hodie mecum eris in paradiso*; ubi exprimitur comitativus amor in bonis non solum amicis sed etiam inimicis. Sic enim oportet nos crucialiter diligere Deum supra nos, sicut et inferiora homine in natura et a³⁰ dextris ac sinistris tam amicos quam inimicos. Et movet ad hoc ratio naturalis, cum plus sic quam exasperando inimicos proficimus nobis ipsis. Irracionabile itaque commercium invidorum qui laboriose et sumptuose deteriorant se ipsos, ut noceant inimicis. Nichil³⁵ enim magis accumulatur inimicos, et per consequens, cum invidus statuit sibi pro regula quod odiat inimicos, patet quod ex commixtione inimicie caritas populi refrigescit. Sic enim in accensis cineribus commixti

1. H: et deest. 2. DG: illam. 3. A: amissimus. 4. H: ipsos accendere. 5. H: eos deest. 6. H: trahere deest. 7. H: subditus; ib. G: superbie. 8. A: preponi; H: postposita invidia; ib. D in marg.: Contra invidiam. 9. D in marg.: Hodie mecum eris in paradiso. 10. DH: communicatus. 11. G: amicaliter. 12. H: et aliter aliter deest. 13. DGH: et a sinistris. 14. H: nobismet ipsa. 15. A: indeat. 16. H: quod deest; ib. A: ex deest. 17. DG: terrestribus.

lapides frigidi extingunt candentem tumulum infra breve. Christus autem communicando caritative dedit latroni inimico quia peccanti beatitudinem. Sed econtra diabolus temptat multitudinem hominum, non ut com-
 5 municet eis in bonis sed ut plus noceat inimicis quod videtur sibi bonum delectabile. Unde illud serpentinum peccatum absconditum caret omni ratione, cum sit peccatum diaboli et nature contrarium. Deus enim indidit omni nature cognitive affectionem ad sibi simile in
 10 natura. Ille ergo est nimis bonitati Dei contrarius, qui ad sui detrimentum invidet sibi simili in natura.

Et ex istis patet quod oportet miticiam ire contrariam
 Fol. 326^a mitigare pallorem hominis mortui spiritualiter, quia aliter non manducat | spiritualiter Christi carnem et
 15 bibit eius sanguinem, quod tamen oportet omnem salvandum facere (ut patet Johannis VI°, 54). Qui enim non applicat passionem Christi per iugem memoriam ad pastum anime sue est mortuus spiritualiter et ferens consequenter septem signa mortis. Oportet enim vivi-
 20 ficatum post lapsum induere humanitatem Christi, quia aliter erit rigidus, frigidus, pallidus, gravis, sine sensu vel possessione, horribilis atque fetens. Et hunc sensum ignorarunt *discipuli qui abierunt retrorsum*, ymmo Scarioth fiete remansit (ut patet Joh. VI°).

3. Need of mildness without which we cannot eat Christ's flesh to keep us spiritually alive.

25 Et hec ratio quare religio christiana colit annue memoriam passionis, sic quod Christus dicit in nobis continue: Hoc passus sum pro te, ostende signum amoris quid pateris pro me. Et est ista Christi obieccio eo ingratius acucior quo Christus nichil precipit nisi leve
 30 et nobis non sibi utile. Matthei XI°, 28—30 dicitur: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Iugum enim meum suave est et onus meum leve.* Christus autem non pro-
 35 rupit in iram contra ingratissimos filios committentes in eum summam iniuriam, sed dixit mitissime: *Pater ignosce illis*, Luce XXIII°, 34. Multi autem profitentur nominetenus scolam Christi quod velint hoc pro ipso

The passion celebrated yearly as a memorial to us.

2. H: caritatem. 3. H: latroni et peccanti. 9. H: homini nature.
 12. A: quod deest; ib. D in marg.: Contra iram. 15, 16. H: hominem salvandum. 16. D in marg.: Pater dimitte illis, quia nesciunt.
 20. H: opus lapsum. 23. H: cum abierunt. 26. H: sic autem.
 27. D: Hoc passus; H: homo passus. 29. D: illis precipit. 32. G: et tollite. 38. H: volant; ib. DH: hec.

23. Joh. VI, 67, 72.

facere et tamen sunt ad dampnationem suam discipuli proditorii Scariothis. Oportet enim omnem salvandum in hora mortis deponere omnem rancorem, diligendo omnes homines; sed quomodo disponitur ad hoc qui servat rancorem per tantum temporis, cum peccatum⁵ instar infectivi liquoris yas in quo residet ex diuturnitate temporis maculat et corrodit. Si ergo quantumcunque mite et caritative vivens vix habebit in mortis articulo sufficienciam ad remittendum iniurias et diligendum proximum sicut debet, quanto magis maculatus¹⁰ ex consuetudine tot peccatis? Ideo necesse est nos assuefieri in virtutibus isti triplici diabolico peccato contrariis. Ipsum enim triplex peccatum magis opponitur Trinitati.

4. We must put away sloth, the heaviness of death.

Sed necesse est quod volens hanc triplicem pestem¹⁵ aufugere sit semota accidia in servicio Dei assiduus, quia aliter erit mortuus spiritualiter gravedine peccatorum et fugam illius criminis docuit Christus in quarto verbo Marci XV°, 34 quando dixit: *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Nam usque ad finem²⁰ dilexit membra sua, orans pro illis ut persona eorum, docens et promerens quomodo in quantumcunque magna tribulacione a Deo dimissi fuerint, manebit tamen semper Deus eorum tam secundum corpus quam secundum animam, non quod Christus in persona sua ambiebat²⁵ ad quid dimisit se ipsum et martyres in luporum manibus cruciandos, cum eternaliter scivit causam, scilicet ut camino tribulacionis purgati ad aliorum commodum amplius mereantur. Sic ergo Christus in isto verbo oravit et docuit, ymmo quando lingua sibi³⁰ defecerat serviendo Deo passus est mortem et lancee perforacionem; et sic sine nota accidie servivit Deo continue. Nec est contra peccata meritorior aut melior medicina. Et licet omnes fateamur lingua hanc theosebiam, tamen affectio et facta condempnant nos patule,³⁵ cum crebrius servimus mundo, carni et patri superbie, non in ordine ut serviamus meritorie Deo nostro; et tamen ex fide debemus credere quod quicquid fecerimus non in ordine et intencione ut colendo Deum faciamus

5. DG: *parciam temporis*; H: *totum temporis*. 6. H: *infecti*.
7. D: *igitur*. 11. 10. A: *ad diligendum*. 12. H: *isto*. 16. H: *in-*
fugere; ib. D in marg.: *Accidia*. 19. H: *Deus meus once*. 20. ADG: *ut*
desert. 24. 25. AH: *secundum deum*. 31. DG: *deficeret*. 34. ADG:
lingua desit. 34. 35. ADG: *theosebiam*. 35. DG: *cum affectio*; ib. H:
affectio et si condempnat. 37. DG: *notorio Deo*. 38. A: *et quicquid*.

eius voluntatem, peccamus continue; quod si finxerimus
quod facimus omnia opera nostra principaliter propter
Deum, regula scripture convincit nostram stulticiam,
cum debemus scire quod crebro faciendo contrarium
5 foret nobis facilius ut amplius mereremur. Ideo necesse
est nobis quod examinemus discrete omnia facta nostra,
sic quod apud iustum iudicem videatur quod quicquid
facimus illud ad honorem Dei provide faciamus. In quo
quia peccamus continue, necessitati sumus orare Deum
10 semper in via *debita nostra nobis dimittere*.

Sed quia avaricia facit graves iuxta illud Psalmi IV° 3:
Filii hominum usque quo gravi corde, ut quid diligitis
vanitatem et queritis mendacium? ideo necessitati sumus
cavere avariciam et amplecti paupertatem honestam
15 sibi oppositam, quod intelligi potest in illo verbo Christi
pendentis in cruce Johannis XIX°, 30: *Consummatum est*.
Avaricia enim nescit consummationem (ut dicitur Ecce-
siastes V^o), sed profundatus in avaricia, quia frustratur
a proposito et appetitus acuitur de tanto magis atten-
20 ditur. Unde recoleremus de quinta condicione corporum
mortuorum quomodo iacencia integra carent sensu atque
Fol. 326^a divi | ciis. Necesse est enim homines in egressu de
matre carnali et ingressu in matrem terre sapere con-
dicionem paupertatis honeste, qualis fuit in statu inno-
25 cencie et erit in statu quo properas. Ideo oportet quod
status medius conveniat cum extremis, specialiter cum
non sit nisi medium ad statum futurum. Ideo non est
utilis nisi de quanto direccius duxerit ad hunc statum.
Ideo dicit Apostolus I. Tim. VI°, 7, 8: *Nichil intulimus*
30 *in hunc mundum, haud dubium nec aliquid auferre pos-*
sumus: habentes igitur alimenta et quibus tegamur, hiis
contenti sumus. Hec est vita apostolica, vita segura;
aliam autem vitam mundanam periculosam observant
seculares et laici in quibus periculum est in tempo-
35 raliu adquisicione, periculum in eorum observacione
et periculum in eorum amissione. Periculum autem
magnum est, ne acquirendo divicias quis iniurietur
proximo, sed magis periculum est ne avare detineat

5. We must
beware of
avarice, which
makes us
always in want.

2. D: *faciamus*. 3. A: *scripture* deest. 7. A: *videtur*.
8. D: *fecerimus*. 10. DG: *dimitti*. 11. D in marg.: *Avaricia*.
13. AH: *et — mendacium* deest. 14. *paupertatem*; H: *honestatem*.
20. G: *recolemus*. 28. D: *directe*. 29. H: *Apostolus ad Timotheum*.
31. H: *ergo*. 32. DGH: *simus*; ib. H: *vita* deest. 35. ADG: *adquisi-*
cione in eorum; periculum deest; ib. G: *conversacione*. 36. DGH: *et*
deest; ib. D: *autem* deest.

vel imprudenter consumat; maximum autem periculum est ne finaliter affectio in istis temporalibus se nimis immergat; quod fit regulariter quando plus amantur quam finis illorum. Virtus enim est finis possessionis, que virtus remanebit cum homine possessione necessaria 5 derelicta. Ideo non debent divicie appeti vel haberi nisi de quanto sunt necessaria organa ad virtutes quod Christus verbo et vita docuit.

6. We must be
on our guard
against
gluttony.

Et preter ista necesse est christianum cavere de gula, cum propter illam erratur potissime in causa quare 10 divicie sunt querende. Habentes enim excessivam copiam temporalium sepe pretereunt mensuram in assumptione cibarii; quod fit generaliter, quando assumitur quantitas vel qualitas cibi vel potus preter necessaria ad ministerium Dei complendum in via. Et fugam illius vicii 15 docet Christus in sexto verbo in cruce quo dicit: *Sicco*. Debet enim viator instar Christi esurire et sitire iusticiam et per consequens salutem anime tam sui quam proximi et omnem alium potum corporalem ut fel respuere, nisi de quanto preparat ad hunc potum, sic 20 quod quilibet christianus cum gustasset quod pocio corporalis non ducit ad hunc finem, debet nolle bibere.

to which we
English are too
prone.

Debet autem movere ad hanc moderacionem sexta condicio que consequitur corpora mortuorum, quod naturaliter horrescunt etiam in caris suis. Gula namque 25 nedum facit corpulentos et horride infirmos sed (quod est maximum) gula corporis facit ipsum Deo horridum ut ipsum inhabitet per virtutem, et per consequens tota triumphans ecclesia horret gulosum huiusmodi, cum excedit legem quam ipsi habent, quam etiam habuisset 30 in statu innocencie, et quam communiter observant bestie. Horrenda est ergo archa putredinis quam Deus et tota eius milicia tantum horret. Sit ergo pastus Christi nobis exemplum quomodo debemus pascere corpus nostrum et postposita superbia ac mundi gloria 35 pascere corpus secundum quod ratio exigit cum virtute et in isto peccato nos Anglici nimis deficimus.

2. H: *est* deest; ib. A: *se* deest. 4. A: *corum*. 5. H: *passione* accio. 6-8. DG: *appeti* — verbo deest. 7. A: *orgona*. 9. A: *propter* ista; ib. D in marg.: *Contra gulam*. 13. H: *quod licet*. 16. D in marg.: *Sicco*. 17, 18. A: *iusticiam* deest. 25. H: *etiam* deest; ib. ABG: *in* deest. 28. D: *ne ipsum*. 32. A: *ergo* deest; ib. H: *quam tua*. 33. DG: *igitur*.

Ideo caveamus ultimo de gule filia que est luxuria.
 Gulosus namque sepe spumat in libidinem et virtuosus
 animus corrumpitur apud Deum, et per consequens
 fetor bestialis materia ortus disrupta inducitur. Unde
 5 fugam illius vicii docet Christus Joh. XIX°, incorruptam
 virginem virgini commendando. Recoleremus autem de
 septima condicione sequente corpus mortuum, quod
 statim deficiens a virtute regitiva in corruptionem et
 fetorem dissolvitur, sic quod corrupto freno pudicie
 10 deficiet regitiva prudencia ad Deum et proximum debite
 diligendum et coram utraque ecclesia causatur fetor.
 Unde necesse erit suffragio spirituali destitui; nam
 bonus angelus fugit fetorem videns quod celibatus qui
 servaretur cum capite et sponso tocus ecclesie Christo
 15 dirumpitur. Angeli itaque servantes perpetuam virgini-
 tatem sicut et Christus ac cariores eius amici fugiunt
 et odiunt hanc fetidam corruptelam. Diligamus ergo
 sponsum ecclesie cui sumus casto amore sub gravi pena
 forti vinculo affidati. Solum enim virgines spirituales
 20 que sunt membra virginis et matris ecclesie sequuntur
 agnum in patria quocunque ierit. Recolamus igitur
 septemplex verbi Christi et septemplex peccati per
 ipsum fugati addentes memorie septemplex condicio-
 nem corporis mortui, cum nichil plus valet ad doman-
 25 dum carnis desideria quam pensare qualis erit mortua.
 Unde videtur michi esse signum quod Christus amat
 militantem ecclesiam ex hoc quod ostendit sibi exempla
 Fol. pestilencie, bellorum | et variacionis instabilis huius
 327^a mundi. Ex hoc enim castigatur, docetur et necessitatur
 30 mundum deserere et Deo suo tamquam infallibili adiu-
 tori intendere. Et per istam viam proderit nobis me-
 moria mortis Christi in vitam eternam, quo nos per-
 ducat qui crucis patibulo passus est dira pro redemp-
 cione nostra, Amen.

Lastly we must
shun lust.

Only virgins
follow the
Lamb where-
ever he goeth.
Apoc. XIV, 4.

The use of
pestilence and
war.

3. D in marg.: *Contra luxuriam.* 4. A: *disrupta*; ib. ADG: *orti.*
 5. G: *Christus docet*; ib. H: *Joh. XIV*; ib. D in marg.: *Mulier, Ecce filium*
suum. 6. G: *Recolemus.* 8. A: *a deest.* 9. A: *dissolvitur in cor-*
rumpo; D: *terreno pudicie.* 11. H: *et deest*; ib. ADG: *utramque.*
 14. A: *Christi.* 17. DG: *igitur.* 18. DH: *cum sumus*; G: *cum simus.*
 19. H: *affederat*; ib. Solum: A: *Soli*; DG: *splum*; ib. G: *igitur virgines.*
 21. A: *Recolemus* 29. D: *Ex hac.* 30. GH: *ineffabil.*
 31. G: *tendere.* 32. AH: *quo nos — nostra deest.*

SERMO XLI.

Consummatum est. Johannis XIX°, 30.

Should Good
Friday be a
day of sorrow
or rejoicing?

Supponitur illud esse ultimum verbum quod Christus locutus est pendens in cruce, qui postquam dixit se sitire salvacionem hominis per mortem celeriter gustandam ut potum, et ipsi porrexissent sibi *spongiam plenam potu amaro*, gustando pro allevianda pena mortis, noluit bibere sed dixit quod passio sua *consummata est*. Sed queritur, cum passio Christi fuit eternaliter ordinata et a Deo tam accepta, ad quid debet esse modo tantum memorata, cum sit iam consummata. Unde solent homines querere tres questiones de solempnitate huius diei; primo si christianus debet gaudere vel tristari in hoc die; et videtur quod debet gaudere, quia quilibet naturaliter debet gaudere de bono sue nature, sed maximum bonum contigit humane nature pro isto die. Unde Apostolus Phil.: *Nos autem gloriari oportet in cruce domini nostri Jesu Christi.*

In oppositum sic: Homo debet sequi Christum in moribus, sed ipse maxime doluit isto die; quod et approbat ecclesia faciens penitenciam multiplicem.

Of both; in
different ways?

We should
sorrow for our
sins as cause
of Christ's
suffering and
signs of our
ingratitude.

Pro isto dicendum est quod christianus simul debet gaudere et tristari; sed de diversis et de eodem secundum disparem rationem. Debet enim tristari de peccato sue nature, pro cuius redemptione oportuit Christum pati. Debet secundo tristari quod paucam vel nullam gratitudinem reddidit Domino suo qui pro suo amore tanta passus fuit, et debet tercio tristari quod tot obliuiones et opera et ingratissima despectiva et horribilissima retribuit Christo et suis membris, quia quociens peccavit in Deum et proximum vel se ipsum, tociens (quantum in ipso est) preparavit bonitati Christi qua vult peccatorem salvare ut iterum paciatur, quia nisi remaneret Christi grata bonitas, hoc oporteret ad sui salvacionem. Magnus ergo despectus est imprecari tanto

2. H: Sermo 19us. 3. DH: istud. 5. A: sentire. 8. A: sua deest. 9. H: cum deest. 12. D in marg.: *Questio*. 16. ADG: bonum deest. 22. DG: illo; ib. A: dicendum deest; ib. H: est deest. 26. DGH: debet eclam. 27. DG: Deo suo. 29. H: opera ingratissima; ib. H: despectissima. 31. H: et deest. 32. DGH: nam quantum. 33. A: et iterum. 35. D: igitur; ib. A: interpretari; H: inpeccare.

1. Gospel for Good Friday. 6. Joh. XIX, 29. 17. Rectius: Gal. VI, 14: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Jesu Christi.*

Domino pro sua maxima gratitudine tantam penam, et non minus horrendum est proditorie confederari cum exercitu diaboli, Christo et suo exercitui maxime inimico. Sic ergo debet christianus isto die dolere de peccato quod commisit, de defectu gratitudinis quam omisit et tercio de iterata offensione quam post reconciliacionem graciosam intulit. Debet autem gaudere dum remanet christianus quod habet tam gratum, tam potentem et tam humilem dominum; debet secundo gaudere quod tam plene, tam parate et tam secure satisfactum est pro peccato suo, quod si essent infiniti mundi salvandi, precium solutum sufficeret; passio eciam fundat reconciliacionem quociuscunque christianus peccaverit, si voluerit perseveranter redire ad penitentiam fructuosam; nec licet de istis diffidere, quia Dominus cui debemus reconciliari, taxavit peccatum et aptavit sic satisfaccionem. Quibus autem desunt ista insignia, restat luctus perpetuus; ideo devoti christiani hodie specialiter gaudenter subeunt penitentiam et reddunt devotam oracionem et cavent de peccato pro quo solummodo Deus offenditur, quia aliter duplici contricione sunt conterendi, scilicet de triplici malo preterito et de multiplici malo futuro.

Et interim solum restat punctus mundani gaudii inter illa, sic quod prescitus debet conteri de omni contricione qua predestinatus conteritur, et secundo debet conteri de omni solacio de quo predestinatus letatur, cum propria stulticia vertit totam materiam gaudii fidelis in luctum, et sic intelligi potest illud Jeremie XVII°, 18: *Duplici contricione contere eos*.

Sed secundo queritur quomodo digne recolemus obitum Dei nostri, cum ipse non eget nostro servicio, sed manet in gaudio consummato et tota sua penalis peregrinacio consummata est iuxta thema. Sed hinc dicitur quod ratione sui veri et proprii dominii verum est quod ipse non eget nostro servicio, sed nos econtra egemus ut serviamus sibi pro habendo suo dominio. Econtra autem est de dominis temporalibus.

We should rejoice in Christ's goodness and in his complete satisfaction for sin.

How we are to serve Christ.

2. A: est deest. 3. G: Christo deest; ib. G: exercitu; ib. D: maximo.
4. AG: Si ergo; D: igitur; ib. AGH: die deest. 6. D: irritata.
8. DGH: quia; ib. H: tam deest before gratum. 10. D: et deest.
12. A: passio deest. 13. A: reconciliacionem. 15. H: Deus cui.
16. DG: sic deest. 17. A: desinit. 20. A: solo; modo deest. H: Deus
solomodo. 24. H: solum deest. 25. H: ista. 28. A: contra materiam.
30. DG: eos Domine. 31. D in marg: Questio. 34. D: est twice;
ib. DG: Sed deest. 35. A: domini.

1. By shunning
sin. Sed quoad dignitatem memorandi obitum Jesu Christi,
patet quod stat in tribus, scilicet in cavendo a peccatis
2. By striving
to be virtuous. pro amore sui et commodo nostri, secundo in inten-
3. By defending
His law. dendo virtutibus, et tercio specialiter in defendendo legem
suam in nobis et aliis; propter huiusmodi inquam
legis defensionem passus fuit Christus mortem durissi-
mam. Nec dubium quin homo non posset placencius,
conformius aut meritorius recolere mortem Christi quam
paciendo in ista causa, nam exemplo sui confortati
sunt omnes martyres in ista causa intrepide pati mortem. 10

We must be
wise as
serpents,
making
ourselves deaf
against
temptation. Ad faciendum autem digne dictam memoriam confert
multum recolere doctrinam Christi quam dedit disci-
pulis suis missis ad predicandum, ut patet Matthei X^o, 16:
Estote, inquit, prudentes sicut serpentes et simplices sicut
columbe. In quibus verbis informantur intellectus et 15
affectus; intellectus prudentia serpentina obturando aures
cordis unam applicatam terre, considerando nostram
fragilitatem et miseriam quam de terra contraximus.
Et per hoc evacuabitur tam peccatum diaboli quam
peccatum carnis. Non enim superbiret terra et cinis, 20
nec foveret homo dampnabiliter escam vermium. Aliam
vero aurem obturaret cauda, hoc est, morte vie que est
extremum vite, et tunc surdesceret in tumultu seculi,
non procurans fastum vel questum seculi, quia nec in
hora mortis nec in die iudicii sibi proderunt sed noce- 25
bunt. Sic ergo preservando nos ab incantacionibus
tumultuosus diaboli et seculi salvamus nos fugiendo ad
serpentem eneam, *habitu inventum ut homo*, sed immunem
a peccato carnis. Illum enim oportuit hodie suspendi
pro salvacione percussorum a serpente antiquo, ut testatur 30
Christus Joh. III°, 14, 15: *Sicut Moyses exaltavit serpentem*
in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis
qui credit in ipsum non pereat sed habeat vitam eternam.

As doves we
must rest on
the Cornerstone
and feed on
the grain of
Scripture. Per simplicitatem vero columbinam informatur affectus,
cum sine duplicitate et felle amaritudinis inniteretur 35
christianus lapidi vivo in nidificando nutritus puro grano
scripture. Tunc enim quiescens super lapidem angu-
larem non timeret aves predales ut puta diabolos, quia

1. D in marg.: Nota. 3, 4. D: *intendo*; ib. H: *in innitendo*.
5. AG: *huius*. 7. DG: *Non dubium*. 9. A: *illa causa*. 9, 10. H: *nam —*
causa deest. 16. DG: *obdurando*. 20. A: *et cictus*. 21. A: *nec foret*.
23. D: *tumultum*. 26. D: *igitur*. 28. G: *sed innultive*. 29. A: *oportet*.
31. D: *Sicut enim*. 33. DGH: *in ipso*. 36. *nidificando*; D: *iudificanda*
(*nidificanda*); G: *mundificando*. 38. DG: *diaconos qui*.

non audent propter offensionem descendere predando
hominem isti lapidi innitentem; sed miscent zelum
vindictæ vel affectionem cadaveris sed pure honorem
grani frumenti in agonizando pro sua causa, recolentes
5 quod sunt necessario morituri; sed non facilius, placen-
cius aut meritorius possent mori, et sic armati pro
defensione legis evangelice constanter corripiunt huic
legi rebelles et parate disponunt se ad paciendum mortem,
si oportet in causa huius legis. Sic enim Christus docuit
10 hodie paciendi vincere, non propriam iniuriam vindicando
sed humiliter paciendi, cum Deus non potest
sic patientem relinquere quin coronabit et vindicabit,
ut patet ex evangelio, ubi primo ostendit potentiam
divinitatis sue, dicens: *Ego sum, fecit eos retrocedere*
15 *et cadere in terram*; secundo Petro eximente gladium
fecit ipsum illum *reponere in vaginam*, sanando aurem
alteram, licet posset efficaciter *rogare patrem suum exhibere*
sibi plus quam duodecim legiones angelorum, ut
patet Joh. XVIII°; tercio vero potuit movisse populum
20 si voluisset contra sacerdotes, scribas, phariseos et suos
complices ad resistendum et expugnandum omnes ad-
versarios suos, sed voluit dare nobis exemplum paciendi
vincere. Postmodum vero XLII anno post ascensionem
quando fuit precise eque potens excitavit Romanos prin-
25 cipes Titum et Vaspasianum qui destruxerant funditus
civitatem. Palpemus itaque animos nostros, videndo si
sequimur Christum in humili paciencia, quia penes hoc
attenditur amor Christi.

Christ's
example teaches
us to conquer
by patience.

Tercia questio solet queri quare Deus passus est tot
30 angustias pro redemptione operis proprii a servo suo
diabolo; compendiosius enim et levius posset procedere.
Sed pro isto est notandum quod, sicut Deus est summe
potens et summe misericors, sic est summe iustus. Ideo
supposito peccato hominis iusticia requirit quod pro
35 redemptione detur precium competens, ideo secunda
persona redemit secundum humanitatem a tota trinitate
genus humanum, non mercando cum diabolo qui non

Christ's
sufferings
required by
justice.

7. A: *corripiunt* deest. 9. G: *sed oportet*; ib. DG: *vitam istius legis*; ib. H: *istius*. 10. ADG: *non* deest. 12. D: *relinquere quoniam*.
13. DGH: *in evangelio hodierno*. 14. H: *fecit eos* deest. 23. H: *annox*.
25. A: *et* deest; ib. DG: *Vespasianum*. 29. D in marg.: *Questio*.
32. D: *illo*; ib. DG: *quia sicut*. 33. DG: *potens et summe* deest.
34. D: *requiritur*.

14. Joh. XVIII, 6: *Ut ergo dixit eis: Ego sum; abierunt retro et ceciderunt in terram*. 19. Recte: Matth. XXVI, 52, 53.

dominabatur homini incarcerato sed tirannizavit super homine quem iniuste detrusit. Nec fuit alius modus redimendi competencior (ut alias ostendi).

Causes of
Christ's
suffering:
1. To redeem
mankind.

Tres ergo erant cause in genere quare Christus sic passus est: prima ad redimendum hominem perditum, 5 in quo commercio satisfactorio oportuit hominem tantum humiliari quantum | homo superbivit, sed homo presumpsit temere se exaltare a statu creature ultime usque ad statum creatoris, dum proprium sit Deo non habere superiorem cui debeat obedire, quod homo 10 temere presumpserat usurpare. Ideo dicit Apostolus quod *Christus semel ipsum exinanivit, formam servi accipiens*. Quanta enim fuit presumptiva exaltacio ab humanitate ad divinitatem, tanta fuit vera Christi humiliacio a divinitate ad humanitatem. Non ergo decuit illud com- 15 mercium preterire summe iustum et summe misericordem, cum ex sua sapiente misericordia debuit misereri hominis peccantis ex ignorantia, sicut non decuit ipsum fecisse cum angelis, et ex sua infinita iusticia debuit satisfacere, tantam dando humilitatem quanta fuit pre- 20 sumpcio, et sic solus Deus homo potuit redemisse.

2. To give us
an example.

Secunda causa passionis Christi fuit ut nedum foret satisfactoria pro peccato preterito sed exemplar christicolis ad conformiter paciendum pro defensione iusticie, cum vita innocens tanta passa fuit pro nobis. Ex hinc 25 enim animati sunt martyres tamquam ab exemplo ducis exercitus cum gaudio pati mortem.

3. To help us
to avoid sin.

Et tertia causa est ut passio et mors Christi sit remedium suo exercitui ad caucius cavendum pericula peccati futuri, et sic causa mortis Christi fuit undique 30 destruccio peccati, sicut patet ex illis septem verbis que dixit pendens in cruce, septem mortalibus peccatis contrariis, ut patet in istis versibus:

Hiis ignosce pater, hodie mecum requiesces,

Filius ecce tuus, eloy., sicio, satis est iam,

Me tibi mando pater; Deus hec ait in cruce pendens.

1. G: tyrannum facit. 2. DG: hominem. 6. DG: in suo commercio; ib. H: satisfaccio. 9, 10. A: Deo nostro habere. 10. DG: superbiorem. 13. G: quarta enim; ib. ADG: presumpta. 14. DG: tanta vero fuit Christi; ib. D: humilitas. 17. sapiente; DG: sapite nunc. 21. H: solum. 22. D in marg.: 2. 28. D in marg.: 3; ib. A: et mors twice. 29. A: sui; ib. A: pericula twice. 31. DGH: istis. 33. DGH: hiis versibus. 34. DG: Hiis ignosce deest; ib. DGH: Pater etc. sicut in sermone precedente. 35. Codd.: sicio deest.

12. Phil. II, 7.

34. Vide supra Serm. XL, pag. 330.

Quorum verborum tria sunt contra prevaricatores
trium mandatorum scilicet *non mechaberis, non furtum
facies, non dices contra proximum tuum falsum testi-
monium*. Contra primum eorum est quod Christus com-
mendavit matrem virginem discipulo virgini. Ex hoc
patet quod amat castitatem et per consequens odit
adulterium. Contra furtum est illud Luce XXIII°, 43
quod promisit latroni: *Hodie mecum eris in paradiso*.
Non enim amavit furtum latronis sed eius penitenciam
nec rapuit aliena sed communicavit misericorditer sibi
sua, quod est contrarium furto. Contra falsum testi-
monium adversus proximos est illud Luce XXIII°, 34
quo rogavit Patrem *illis ignoscere, cum ignorant quid
faciunt*. De istis tribus erit processus, de quibus patet
superius sermone proximo.

SERMO XLII.

Veniunt ad monumentum orto iam sole. Marci ultimo, 2.

Qui pasceret corporaliter magnum populum non posset
parare eis solum cibum singularem pro una persona
solitaria delicata, sed cibum communem in suis gradibus
cum quo omnes poterunt ministrari. Cibus anime est
verbum Dei cum quo iste populus est pascendus. Ideo
oportet attendere ad condiciones, ad tempus et ad locum,
et secundum hoc pascere proportionaliter totum populum,
et eo diligentius quo cibus spiritualis est prestancior
corporali, cum Deus aliter deficeret nisi pararet pastum
nature defective proporcionabilem. Anima enim excellit
corpus; in cuius confirmationem Moyses pastus fuit
quadraginta diebus solo verbo Dei laucius secundum
faciem plus splendidam quam pascereetur cibo aliquo
corporali, sic Helias, sic Christus in deserto et sic beati
in patria pascuntur perpetuo dicto verbo Dei.

Unde ad ministrandum vobis hodie secundum mensuram
quam Deus dederit suo organo accepi dicta verba de
evangelio, quorum sensus historicus stat in isto: Post-
quam Christus Deus noster die Parasceues redemit
genus humanum per mortem crucis circa occasum solis

4. H: est deest. 8. DG: latroni deest. 11. DGH: contra proximos.
12. G: est de istis tribus. 13. DG: quo ignoravit: ib. DGH: illis ergo
ignosce. 15. H: proximo. Amen. 16. D in marg.: Pasce; H: Sermo 20us.
28. A in marg.: Moyses. 31. A in marg.: Helias. 32. A: Dei deest.
34. DG: dedit. 35. DG: historiatus. 36. H: Christus deest; A in
marg.: Sensus historicus.

16. Gospel for Easter Sunday.

How Christ
was three days
in the
sepulchre.

eodem die sepultus est per ministerium Joseph ab Arimathia et Nicodemi (ut patet Joh. XIX°), et cum tunc fuit prope equinoccium vernale, patet quod incipientibus diem naturalem in medio noctis (quo Christus natus est) Christus habuit de die Parasceues sex horas⁵ et de sancto sabbato viginti quatuor horas sed de die dominico qui fuit prima sabbati alias sex horas, eo quod resurrexit cum luce, et sic triginta sex horas iacuit in sepulcro; et sic intelligenda est scriptura dicens quod Christus *triduo* sed non per triduum iacuit in¹⁰ sepulcro. Unde quia veritas fidei sensibilis de resurrectione non habuit testimonium sensationis ecclesie pro autenticacione scripture sacre que est efficacior quam testimonium sensuum, addit scriptura quod Christus resurrexit tertia die secundum scrip | turas. Unde tres^{Fol. 327^d} devote mulieres scilicet *Maria Magdalene et Maria mater Jacobi et Maria filia Salome* venerunt mane ad ortum solis pro corpore Christi cum unguentis preciosis venerabiliter condiendo. Ex elemosinis enim talium fidelium vixit Christus (ut patet Matthei XXVII°). Et iste est²⁰ sensus historicus verborum thematis.

The Eucharist
may be called a
tomb of Christ.

Sed pro sensu mistico ad pascendum hunc populum noto quod sepulcrum est locus quo corpus quod prius erat mortuum est absconditum; quod cum conveniat eukaristie, patet quod ipsa potest dici monumentum;²⁵ et cum maior pars vestri visitabit per Dei gratiam hodie hoc sepulcrum, patet quod pertinet dicere vobis quomodo digne impendetis Deo illud servitium; quam doctrinam docet thema ad sensum istum quod omnes communicandi hodie veniant ad monumentum eukaristie³⁰ orto sole iusticie in sua mente.

The material
sun and the
sun of
Righteousness.

Sed ut iste sensus particularius explicetur, notandum quod quatuor sunt proprietates solis materialis ex quibus docemur a sole iusticie quomodo digne sit hodie sacramentaliter sumendus. Prima proprietas solis est³⁵

1, 2. A: *Armathia et Nicodemum*. 3. A: *equenoccium*. 7. H: *sabbati* deest. 8. A: *sex* twice; ib. DH: *horis*; G in marg.: *dies*. 12. A: *sencionis*. 13. A: *qui est*. 14. DG: *addidit*. 16. ADG: *mater* deest. 16, 17. D: *Magdalene Maria Jacobi*. 17. DG: *Salomee*; H: *Salome*. 18, 19. DH: *honorabiliter*. 21. D: *historiacus*. 22. H: *Sed* deest; ib. D in marg.: *Nota*; A in marg.: *Sensus mysticus*. 23. DG: *noto* quod deest; H: *notato*; ib. D in marg.: *Nota*; D in marg.: *Sepulcrum*. 26. ADG: *maior* deest. 27. H: *vobis* *discere*. 30. A: *venient*. 33. A in marg.: A; D in marg.: *Solis proprietates*. 35. D: *assumendus*; AG: *assumendum*; ib. H: *est* deest.

10. Matth. XXVII, 40. 16. Marci XVI, 1.

quod diffundit libere lumen suum secundum sex differencias posicionum. Nam sursum solis radii protenduntur, cum positus sit ut rex in medio regni, medius inter planetas et non solum tres planetas superiores, scilicet
 5 Saturnum, Iovem et Martem, sed etiam omnia astra fixa in firmamento illuminat et celum immotum respicit et de aliis quinque differentiis nemo dubitat. Correspondenter quilibet communicandus hodie debet diffundere radios amoris ad Trinitatem immobilem et angulos
 10 fixos in celo stellato nec non ad martyres, confessores et virgines qui sunt planete superiores viatore; debet etiam extendere amoris radios ad universitatem creatam, que est ipso inferior, cum Deus diligit universitatem creatam, sed primo ad planetas sui generis ut contemplativos potentatus et operarios; debet etiam extendere
 15 amorem ad amicos a dextris, ad inimicos a sinistris, ad mortuos in celo, in inferno vel purgatorio qui sunt retro, et ad generandos in ecclesia quos habemus socios qui sunt ante. Sicut enim mortui vivunt in spiritu, sic
 20 generandi sunt modo in suis causis et utrobique ut cognoscimus creaturas debemus proportionaliter ipsas diligere et sic iuxta doctrinam Apostoli: *Quantum in nobis est habere pacem cum omnibus hominibus*. Et hinc ordinavit ecclesia quod ante communionem etiam sacer-
 25 dotis pax detur.

Diffusion of the sun's light.

So love should be diffused from men.

Sed cum triplex sit pax, Dei ad hominem, hominis ad hominem et hominis ad se ipsum, videlicet quando corpus sine rebellione regulatur per animam, patet quod iste est ordo huius pacis triplicis quod impossibile est duas posteriores paces haberi, nisi pax prima
 30 primo omnium habeatur. Ideo dicit propheta quomodo mundiales dixerunt: *Pax, pax, et non erat pax*, Jeremie VIII°, 11, quia *non est pax impiis, dicit Dominus*, Isaie XLVIII° 22. Oportet enim triplicare pacem incipiendo a prima, et cum sola peccata separant nos a
 35 Deo faciendo discordiam, patet quod oportet omnem communicandum hodie purgari a fermento peccaminum,

Need of peace
 1. with God,
 2. with ourselves,
 3. with man.

2. ADG: *posicionis*. 5. H: *Saturnus, Iovis et Mars*; ib. A: *sed et*; H: *etiam deest*. 8. D: *hec debet*; ib. D in marg.: 5. 10. H: *conformes et*. 11. A: *que sunt*; ib. H: *ut planete*; ib. A: *viatores*. 12. D: *universitatem sive veritatem*. 23. H: *habebimus*. 26. A: *Sed causa*; ib. D in marg.: *De pace danda ante communionem*. 27. A: *videlicet deest*; ib. D in marg.: *Pax triplex*. 29. D: *ille ordo est*; ib. A: *huius deest*. 32. H: *non est*.

22. Rom XII, 18.

32, 33. Cf. Jerem. VI, 14.

quia aliter iuxta beatum Job IX°, 4 non est pax vera cum aliqua creatura: *Quis, inquit, restitit ei et pacem habuit?* Nec moveat quod nos debemus diligere inimicos, cum idem sit quicquam diligere et velle sibi bonum. Quis ergo non debet naturali ratione velle bonum nature sibi simili que est fabrica Dei sui?

We must love
our enemies.

Item, nisi quis vellet inimicum suum converti et fieri sibi amicum, non perfecte diligeret se ipsum.

Item, Deus precipiens nos diligere inimicos, non potest deficere quin remuneret nos pro illa dilectione copiosius quam sit possibile nostram blasphemam vindictam nobis lucrifacere. Quis ergo non rationabiliter diligeret inimicos? Odiamus ergo peccata proximorum et irascamur pro eorum iniuriis et zelemus pro emendatione nature. Sic enim fecit Christus dux noster dans nobis exemplum, ut similiter faciamus. Nec aliter conformamus voluntatem nostram voluntati divine, ut tamen tenemur ratione multiplici. Nec turbemur sed confortemur in hoc quod dicitur nobis: Si Deus fuerit amicus noster, nichil tunc nobis nocebit, quia quicquid tunc advenerit, convertetur in bonum. Et hoc est potissimum solacium christianorum, testificatum ex cantu ecclesie quod

Nulla ei nocebit adversitas,

Si nulla dominetur iniquitas.

25

Et hinc dicitur quod nulla excommunicacio dampnificat, nisi dampnificatus excommunicetur principaliter a se ipso.

2. Directness of
the sun's rays;
a symbol that
we should love
justice.

Secunda solis proprietas est quod rectissime diffundit radios quaquaversum. Ex qua proprietate debemus accipere, quod antequam recipiamus sacramentaliter solem iusticie, debemus pollere iusticia. Est autem iusticia in communi unicuique tribuere quod suum est et specialiter incipiendo a Deo. Est enim iusticia secundum Aristotelem preclarissima virtutum rutilans in eis ut Esperus inter astra. Debemus ergo pro debito peccati

Fol.
328^a

1. G: Job I; H: Job IV. 3. DG: movet; ib. DG: non habemus.
4. A in marg.: 1. 5. G: igitur. 7. D in marg.: De dilectione
inimicorum; A in marg.: 2. 9. A in marg.: 3. 11. DGH: esset.
14. H: pro deest. 17. A: ut cum. 18. DGH: conturbemur. 26. DGH:
dixi. 29. A in marg.: B; D in marg.: 2. 30. DG: contra illa qua
versum; A: qua contra versum. 31. DGH: recipere; ib. H: quomodo.
32. D in marg.: Iusticia. 32-34. H: Est - a Deo deest. 36. DG:
Hesperus.

24. See above l. 7.

36. Arist. Ethic. Nicom. V, 3.

reddere Deo contricionem et recidivacionis precavicionem. Debemus enim de necessitate salutis conteri de commissis ante assumptionem hostie consecrate, quia aliter ad dampnum nostrum ipsam recipimus. Nam
5 sine contricione Deus non remittit et ipso non remittente non valet sacerdotis absolutio. Et ideo primo omnium oportet peccatorem sibi satisfacere conterendo.

Differt autem contritio ab attricione, quia contritus
plene dolet de quolibet peccato et de qualibet circum-
10 stancia aggravante. Sicut enim Deus est plenus dominus universi, ita requirit ex debito quod peccans in eum
plene doleat de quolibet commisso in eum, quia complacencia de quocunque peccato vel circumstancia aggravante attestando inobediencie peccantis ostendit quod
15 non debite dolet sed gaudet de offensione Dei et per consequens novo peccato super antiquum veniente duplicat offensam Dei. Ymmo si bene prospicitur, cum non deletur peccatum sine penitencia, nec Deus potest delere
unum peccatum hominis mortale nisi deleat quodlibet,
20 patet quod oportet peccatorem volentem aliquid peccatum donari penitere de quolibet. Non enim deletur mortale sine infusione gracie, nec infunditur gracia cum mortali, ideo oportet quodlibet delere vel nullum, et per consequens oportet contricionem esse plenam, et
25 ideo debet contritus molere peccata sua tamquam paleam, furfur vel scoriam inter lapides, quorum superior motus sit consideracio de severitate divina, quomodo intuens omnia corda et circumstancias operis limitat sine personarum acceptione penam acerbissimam nisi peccator
30 hic fructuose peniteat. Inferior autem lapis debet esse area peccatorum quorum cuilibet debet correspondere compunctio; et inter hos duos lapides peccatum debet conteri, sic quod nulla pars remaneat integra; nec solum de substantia operis peccati sed de circumstanciis
35 debet homo dolere et per consequens amovere omnes circumstancias aggravantes, quia aliter non vult efficaciter sanus fieri. Nam febricitans cui dictum est a sapiente

Difference between contrition and attrition.

Remission must be of all sins or none.

1. A: Deo deest; ib. D in marg.: *Contritio*. 1, 2. G: *precaucionem*.
4. ADG: *ipsam* deest. 6. DG: *remissio sive absolutio*; ib. DGH: *et* deest.
7. D: *peccatores*; ib. G: *convertendo*. 8. D in marg.: *Diferencia inter contricionem et attricionem*. 10. H: *dominus* deest.
13. H: *vel complacencia*. 17. D in marg.: *Non deletur unum mortale sine reliquo*. 19. DG: *nisi doleat*. 19-22. H: *nisi — mortale* deest.
24. DGH: *et* deest. 26. DGH: *scoream*. 28. DG: *sine* deest.

8. Cf. Serm. pars I, 283; II, 138, 139; III, 26, 27.

medico, si vult sanari, debet cavere a vino et dum abstinentia fuerit sibi facilis ingurgitat se vino, in effectum non vult sanari, quia volens finem aliquem, debet velle media necessaria ad eundem; ad quem sensum dicitur de inordinate volentibus finem et non medium, vult et 5 non vult piger iuxta hoc metricum:

Catus vult piscem sed non vult tangere flumen.

We must
mortify
ourselves to
guard against
a relapse into
sin.

Celestis medicus (quia scriptura sacra) dicit nobis quod si sanari volumus a morbo peccati, ut puta luxuria, oportet macerari carnem et omnino amovere com- 10 municacionem cum muliere, eo quod est contagiosa, cui summe prodest fuga, cum fortitudo, sapientia et sciencia per feminas superantur (ut patet de Sampson, David rege et Salomone). Sive ergo sacerdos sive solutus sive coniugatus proponat tenere adulteram redeundo 15 ad vomitum post comunicacionem sanctam, certum est quod non est vere contritus, et per consequens Deus non remittit sibi peccata, cum videt quod remanet in eo propositum Dominum suum contempnere. Nam dominus terrenus si videret animum servi offendentis, quo- 20 modo cum duplicitate petit veniam proponens postmodum dominum suum supplantare, non sibi remitteret sed puniret. Habeamus ergo voluntatem efficacem amovendi incitamenta peccati et tunc vere conterimur.

Our will must
be equal to our
power and
knowledge.

Oportet enim quod voluntas nostra adequetur potencie et 25 sciencie nostre, sicut est in increata Trinitate, et per consequens nulla potencia vel sciencia nostra ociatur quin voluntas correspondentem ad illas ponit in effectum quod concluditur esse nobis salubre et placens Deo. Sicut enim voluntas quadam proprietate meretur, cum nichil 30 sit meritorium nisi voluntarium, sic quadam proprietate demeretur, cum aliter non esset peccatum nisi foret voluntarium. Sed intelligamus actum peccati esse voluntarium, si olim fuerit in potestate nostra ipsum declinare, et sic impossibile est nobis acquirere gratiam Spi- 35 ritus Sancti, nisi instar sui adequemus voluntatem nostram efficaciter in effectum nostre potencie et nostre sapientie. Nec ipsa dixerim quin quociescunque et quamdiu viator peccaverit, si contritus amplius continere voluerit ex

2. H: *ingurgilans*. 3. AH: *aliquem vult*. 4. G in marg.: *Nota pulcrum*. 7. DG: *catus amat*. 10. DH: *macerare*. 10, 11. A: *conicionem*. 14. AH: *rege deest*; ib. D: *igitur*. 21. G: *preponens*. 22. DH: *deterius supplantare*. 23. G: *habemus*; ib. DG: *igitur*. 29. G: *eise deest*. 38. G: *quoniam quociescunque*. 38, 39. DGH: *quamdiu peccator*.

25. Cf. De Domino divino I, XVI, pag. 145.

immensitate divine misericordie remissionem paratissime
 Fol. 328^b recipere poterit, quia aliter blasphemaret peccator in Tri-
 nitate, peccando gra- vius quam perante; offenderet enim
 in Dei infinitam potenciam cum Caym, in Dei infinitam
 5 sapienciam qua improvide vellet perdere suam fabricam
 cum Juda, et per consequens in divinam clemenciam cum
 Symone mago. Ideo dicunt sancti quod Judas gravius
 peccavit desperando quam ante proditorie operando.

Simus ergo prudentes sicut serpentes et simplices ut
 10 *columbe*, sicut dictum est in sermone proximo, cogitantes
 necessario quod tota nostra peregrinatio non est nisi
 quoddam interludium momentaneum respectu status
 innocencie et vite future et ubi quilibet quantumlibet
 magnus dominus ludit paginam suam. Unde tota caro
 15 nostra cum suis ornamentis est quasi habitus larvati
 respectu indumenti carnis glorificati, cum ibi sine in-
 dumentis succedet caro incorruptibilis, caro agilis, caro
 subtilis et caro splendida ab obscuritate immunis; quod
 si in isto ludo estivo vel per nos vel per famulos
 20 nostros excedimus regulam ludi quam scriptura nobis
 instituit, si non hic satisfacimus, consensiendo adversario
 nostro, hoc est legi scripture, torquebimur sine fine.

Unde tota causa perturbacionis militantis ecclesie
 stat in isto quod partes in diversis paginis ignorant
 25 ludos suos et correspondencias sermonum ex originali
 scripture. Si enim clerici luderent secundum legem
 Christi, ut scriptura eos docet, instruendo dominos et
 populum, ut scriptura precipit, causaretur in ecclesia
 tranquillitas armonica; illi enim debent portare originale
 30 et prohibere, ne ludentes inmiscant rithmos dissonos,
 secundum quod sunt leges humane sed specialiter praxes
 earum. Servemus ergo rectitudinem operum nostrorum,
 faciendo Dei iusticiam instar solis.

Tercia solis proprietas est quod indifferenter diffundens
 35 se in loco solempni et humili in loco cenoso et mundo
 manet ubique impollutus. Per quam proprietatem do-
 cemur primo Deum nostrum non acceptare personas

Our life is but
 a momentary
 interlude.

The cause of
 trouble is that
 we do not play
 our parts as
 God would
 have us.

3. The sun
 sheds his rays
 on all alike.

3. 4. H: autem in Dei. 4. DG: ut Caym. 5. DG: quam provide.
 10. H: sicut columbe. 13. AH: ubi deest. 15. A: sua cum; DG: nostra
 deest. 17. 18. A: caro agilis subtilis deest. 18. DG: ab deest.
 19. D: estimo; ib. A: per vos. 20. G: concedimus. 22. H: lege.
 27. A: eos — scriptura docet. 30. H: proscibere. 34. A in marg.: C;
 D in marg.: 3; ADG: diffundans. 35. DGH: et loco. 36. ADG: ubi-
 libet. 37. A in marg.: i.

hominum sed in omni populo vel persona proportionabiliter ut timet Deum, sive dives fuerit sive pauper, sive mundo abiectus sive gloriosus, Deus refundet sibi gratiam correspondentem ad virtuosam humilitatem.

We ought not
to have respect
of persons.

Docemur secundo sine personarum acceptione commendare quem Deus commendat et reprobare quem Deus reprobat, cavendo ab adulacione pro temporalibus simulanda, secundum doctrinam beati Jacobi II°.

God is present
in the Eucharist
yet, like the
sun's rays,
cannot be soiled
or profaned.

Docemur tercio condiciones Dei et huius venerabilis sacramenti. Quamvis enim Deus sit ubique presencialiter, ¹⁰ potencialiter et essencialiter, tamen non maculatur ex feditate corporali vel spirituali, cum indignum sit quod ille qui a creatura non capit mundiciam a creatura contrahat immundiciam, verumptamen sicut nubes eclipsat lumen solis secundum partem remanente lumine remisso, ¹⁵ sic peccatum subtrahit inhabitationem Dei per gratiam remanente Dei benevolencia per conservacionem et communem influenciam.

What the
sacrament is.

Et quoddammodo proportionaliter dicendum est de isto venerabili sacramento; pro quo videtur primo ²⁰ notandum fidei quod illa res alba, rotunda, dura, gravis et sapida non est in natura corpus dominicum vel pars eius, quia tunc corpus Christi macularetur, divideretur et undique tractaretur ut hostia talis quam sentimus; quod prophanum foret christiano imponere corpori Dei ²⁵ sui. Ex quo patet quod sensu mentis non sensu corporis percipit christianus corpus dominicum in hoc venerabili sacramento. Percipit autem ex fide quod plenum corpus Christi sanguis et anima sit ex integro ad omnem punctum huius sacramenti, quod inter omnia misteria ³⁰ fidei videtur difficillimum christiano concipere. Tria enim sunt puncta fidei difficilia, que abiciunt Saraceni, scilicet Trinitatem, incarnationem et transsubstanciationem; pro cuius fidei declaracione notandum quod spon- ³⁵ sus ecclesie peregrinans in ecclesiam triumphantem per mirabilem ascensionem faciens memoriam mirabilium suorum reliquit sponse militanti quoddam intersignum,

3. H: *gulosus*. 5. A in marg.: 2. 9. A in marg.: 9. 10. DH: *principaliter*; ib. D in marg.: *Inter omnia dicta Wycleff de Eukaristia non reperi eum ita propinque loqui fidei ecclesie de Eukaristia ut hic paucis exceptis*. 13. DG: *ille deest*. 14. G: *contrahat*. 15. DG: *remanente parte*; A: *remanentem*. 17. DGH: *et per*. 19. D in marg.: *Sacramentum Eukaristie*; A in marg.: *De sacramento altaris*; in marg. sup.: *Nota de sacramento*; G in marg.: *Conclusio*. 28. DG: *Percipit enim*; ib. H: *plene*. 31. A: *contingere*; ib. D in marg.: *Tria difficilia fidei*. 36. G in marg.: *Nota de venerabili sacramento*.

per quod memoraretur tenerius sponsi sui, quia in die
cene postquam implevit sacramentum agni paschalis
quod figuravit immolationem veri agni in cruce intro-
duxit hoc memoriale, tradendo discipulis in forma panis
5 azimi et vini puri corpus suum et sanguinem, volens
suos vicarios idem facere in memoriam sue passionis,
resurreccionis et ascensionis, ut ex Christi passione
simus contriti, ex memoria resurreccionis surgamus ad
frugem melioris vite et ex memoria ascensionis queramus
10 et sapiamus celestia despectis terrestribus.

Fol. Si autem queratur quomodo hoc posset fieri, dicitur
328^r quod facile est fideli illud concipere qui non | grosse
et carnaliter concipit quod corpus Christi in sacramento
predicto dimensionaliter extenditur per sacramentum
15 illud sensibile.

Pro cuius manuduccione videtur mihi quod vis con-
vertendi unam rem in aliam licet sit subtilis et bona,
tamen multi ex dicto illo capiunt occasionem erroris,
putantes hii quod panis est corpus Christi, hii quod
20 panis fiet et erit corpus Christi, hii quod panis con-
vertetur in corpus Christi per desicionem panis secun-
dum quamlibet eius partem, et sic de multis ficticiis
ex quibus infideles despiciunt fidem nostram.

Errors
concerning it.

Videtur ergo satis christiano credere quod corpus
25 Christi sit quodammodo spirituali sacramentali ad
omnem punctum hostie consecrate et quod illi corpori
sit post Deum honor principaliter tribuendus et tercio
loco illi sacramento sensibili tamquam ymagini vel
sepulchro corporis Christi. Sic enim adoramus crucem
30 Domini non credentes quod illa crux sit corpus Domini
vel pars eius. Et istam sententiam dicit sequencia istius
festi, dum dicitur

The body of
Christ is at
every point of
it.

*Quod non capis, quod non vides
Animosa firmat fides.*

9. D: et deest; D in marg.:

Memoria { *passionis*
resurreccionis
ascensionis.

10. A: *despectis terrestribus* deest. 12. A in marg.: *Questio*; ib. H: *de*
fideli. 13. A: *De sacramento altaris* in marg. sup. 14. A: *dimencio-*
naliter. 16. AH: *manudiccione*; DG: *manducacione.* 19. A in marg.: 1;
ib. ADG: *Christi* deest. 20. A in marg.: 2. 21. AGH: *Christi* deest;
ib. G: *deposicionem.* 24. H: *satis esse.* 25. A in marg.: 1; ib. A in
marg.: 2. 26. D: *quod* deest. 27. D in marg.: *Corporis Christi*
adoracio. 31, 32. H: *huius festi.* 33. H: *Quod non capis, quod non sapis.*

25. Cf. Serm. Pars II, pag. 459; III, 470. De Eucharistia,
tractatus maior, cap. I. Cf. Daniel, Thes. hymnol. II, 97 seq.
Cf. Lechler I, 637.

We see Christ
in it with the
mental, not
the bodily eye.

Nec enim tangis nec vides sensu corporali corpus Christi in hoc sacramento, sed fideli sensu mentis, quia oportet vel per se vel per accidens visum esse corpore vel situ aliter distensum vel positum terminando basem pyramidis radialis; quod si multi christiani errant in isto, videtur cum prudencia salubri errorem fidei huius detegere et eodem modo de fractura, de divisione et aliis accidentibus que sensus dictat contingere hostie consecrate. Et hinc dicitur in eadem sequencia

Nulla rei fit scissura

10

Signi tantum fit fractura.

Comparison
with a mirror
where the face
is at every
point according
to the angle
from which it
is seen.

Non enim lacerat mus, nec tangit dens canis nec digerit stomachus corpus Christi, nec est vis nobis quid sit sacramentum, sed est satis nobis noscere quale sit et propter quid. Pocius enim laceret heresis quam doceretur veritas fidei per mendacium (ut docet Augustinus contra mendacium). Unde ad concipiendum quomodo corpus Christi sit sacramentaliter, non dimensionaliter in hoc venerabili sacramento, videtur conferre sententia perspectivorum dicendum quod speculo mundo propon- cionaliter faciei obiecto est ad omnem punctum talem speculi plena similitudo faciei, licet unus videat in uno loco et alius in alio secundum diversitatem radii incidencie et reflexi. Si ergo natura creata potest facere similitudinem suam vel verius se ipsam esse multi- plicatam ad omnem punctum dati medii vel speculi secundum esse intencionabile, facile est nature increate facere corpus sui suppositi esse sacramentaliter secundum totum ad omnem punctum sensibilis sacramenti. Et sic corpus Christi est et sacramentum quia signum gracie insensibilis, et res sacramenti quia signatum hostie consecrate, que tantum est sacramentum, sicut gracia tantum est res sacramenti.

Three parts in
the Sacrament.

Et sicut communiter dicitur, est dare tria in hoc venerabili sacramento, scilicet sacramentum tantum ut hostiam consecratam quam doctores dicunt sacramentum

1. H: oculo corporali. 3. A: corporis. 4. H: vel deest.
11. A: factura. 12. ADG: canis deest. 13. A: dirigit. 14. A: est
deest; ib. ADG: noscere deest; ib. A: qualis. 15. H: et propter
quid deest. 16. G: veritas Dei. 19. A: conferri; DG: confiro;
ib. G: sententia deest. 20. DG: dicendum. 21. DG: subiecto; ib. A:
talem deest. 23. DG: alio loco. 24. DG: igitur. 27. G: inesse;
ib. DGH: intencionale. 31. G: invisibilis; ib. D: quia figurativa;
G: signancia. 33. H: gracia deest. 35. A in marg.: 1.

15. S. Augustini, Contra Mendacium ad Consentium Opp.
tom. VI, pag. 463. 34. Cf. Trialogum, pag. 248.

et non rem, secundum in hoc sacramento est corpus dominicum, quod simul est sacramentum et res sacramenti, et tertium in hoc sacramento est gracia quam Deus dat rite capienti hoc venerabile sacramentum, et illud est res sacramenti et non sacramentum; et sic est necessarium cognoscere sacramentum et non rem ut hostiam consecratam, sacramentum et rem ut corpus dominicum, et rem et non sacramentum ut gratiam. De primo sacramento dicit sequencia:

10 *Fracto demum sacramento*
Ne vacilles, sed memento
Tantum esse sub fragmento
Quantum toto tegitur.

Ecce quod corpus Christi tegitur sub qualibet partícula primi sensibilis sacramenti. Corpus ergo Christi non maculatur feditate corporali nec spiritali, sicut nec solis radius sed quicumque indigne ipsum sumpserit occasione presumptionis et irreverencie maculatur. Sic enim febricitans ex assumptione vini vel alterius saluberrimi nutrimenti deterioratur, sic et recipiens bonum domini in domum suam ad despectum domini fit ex recepcione deterior. Despectus autem esset magnus in summum dominum defendere auctorem peccati diabolum in thalamo tanti domini sibi contrarii inibi hospitati. Licet igitur res sit bona et tamen habitudo unius ad aliam est mala, ut collum iusti et gladius acutus sunt ambo bona et tamen decapitacio est mala, sic natura sumentis eukaristiam et natura humanitatis Christi sunt ambe bone sed indigna sumpcio est sumenti mala, ut dicit Apostolus I. Cor. XI°, 29: *Qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.*

Quarta solis proprietas est quod emittendo radios per foramen eciam angulare dilatatur hos radios et faciens eos declinare ab angularitate et tendere ad rotunditatem, sicut patet ad oculum.

1. The sacrament (the host).
2. The sacrament and 'res' (the body of Christ).
3. 'Res' (the grace given).

If Christ's body harms the taker, it is because of his unworthiness and consequent presumption.

Whatever shaped hole it comes through, light tends to roundness.

1. A in marg.: 2. 3. A in marg.: 3. 4. DGH: dat deest; ib. G: rite sumenti. 5. DGH: sacramentum infundit in idem: et illud deest. 8. A: rem sed non. 9. DGH: dicitur in. 14. H: quod deest. 17. G: ipsum deest. 20. DG: et deest. 21. H: domini deest; ib. H: sit. 22. H: autem est. 23. H: recipere auctorem. 25. H: ergo; ib. A: et deest. 25-27. H: habitudo — tamen deest. 27. DG: bonum. 29. H: quia indigna. 29. H: assumptio. 33. A in marg.: D; D in marg.: 4. 34. D: et angulare; ib. D: dilatat. 35. DGH: tendunt; ib. D: iocunditatem.

We should
increase in
virtue; as light
spreads.

Ex qua | proprietate docemur servare viaticum. Oportet enim quod radius *caritatis nostre magis ac magis habundet*, ut precipit Apostolus, et per consequens non debemus redire ad vomitum, ut canis, statim post Pasca. Oportet enim peregrinantes a Domino continue movere 5 versus eum immobilem, et per consequens oportet eos esse sibi continue propiores, et cum distancia localis sit impertinens, oportet eos esse continue propiores in moribus, et cum ipse sit infinitum et innarrabiliter virtuosus, oportet nos progredi proficiendo in virtutibus, 10 sicut solis radius ampliatur.

We should
avoid corners
in which
falsehoods lie.

Oportet etiam nos declinare angulos peccatorum in quibus latent falsitates, cum veritas non requirit angulos. Et doceamur a natura corporea quomodo sordes colliguntur in angulis, ut patet de oculis et angulis domorum 15 in quibus aranee ordinantes telas venantur bestiales; sic diabolus plenus veneno et multipes ad nocendum capit affectiones simplicium per mille meandros in affectione temporalium. Caveamus ergo de angulis terrestrium.

The round
holds most and
is infinite, and
is thus an
emblem of
heavenly things.

Figura autem rotunda est infinita et capacissima 20 secundum mathematicos, ideo convenit celo et signat affectionem quam christianus debet habere circa celestia, ut docet Apostolus in epistola hodierna. Ipsa enim sunt infinita ut circulus, terrestria autem finita per ea. Ipsa etiam sunt capacissima, ut patet de beatitudine, et 25 infernus strictissimus; et hinc contingit quod linee in circulo sese secantes versus centrum multiplicius concurrentes quam versus circumferenciam causant angulum. Sic indubie dum homo afficitur terrestribus instabiliter evagatur, mutans cogitationes ad angulos declinantes 30 a rectitudine. Unde quia naturalis locus anime foret celum, quando anime hominum afficiuntur terrestribus collise ad invicem causant perturbacionem propter loci strictitudinem. Econtra autem est de sanctis *quorum conversacio est in celis.* 35

War may be
lawful, but it
is spiritually
dangerous.

Non nego tamen quin licet pugnare contra infideles sed summe cavendum est in bellis de spirituali periculo. Oportet enim ad pugne iusticiam quod invadens habeat

8. DG: *continue*. 7, 8. Codd; *propiores*. 9. DGH: *et deest before cum*; ib. DGH: *invariabiliter*. 14, 15. H: *colligunt*. 16. ADG: *ordientes*; ib. A: *bestiales deest*. 17. DG: *et deest*; H: *multiplices*. 19. A: *Caveamus* twice. 22. A: *qua*. 24. H: *autem infinita*. 29. DG: *multipliciter*; ib. H: *eum homo*. 30. DGH: *vagatur*. 31. H: *quia deest*. 31, 32. H: *foret - anime deest*. 36. H: *quin deest*. 38. D in marg.: *Pugnare licet*.

2. Phil. I, 19. 22, 23. Cf. Col. III, 2. 34. Phil. III, 20.

iusticiam ad illud quod vendicatur, quod invasus deficiat
 a iusticia ad idem, et tercio quod invadens observet
 modum et ordinem expugnandi, ut puta quod sit non
 clericus sed secularis cui liceat pugnare; quarto quod
 5 offerat pacem petendo sua sine bello si posset, et quinto
 quod parte iniuste detinente pertinaciter hoc negante
 procedat ad bellum principaliter ob honorem Dei et
 utilitatem ecclesie, immo plus amando et affectando
 iusticiam persone invase quam lucrum temporalium vel
 10 honorem seculi pro quibus licet secundarie expugnare;
 que si essent plene servata, credo quod pauci vel nulli
 christiani debellarent christianos sed solum in causa
 Dei pro utilitate ecclesie. Si ergo colligamus in nobis
 caritatem et diffundamus undique iuxta primam solis
 15 proprietatem, et si secundo servamus in nobis iusticiam
 quoad Deum et proximum iuxta secundam solis proprie-
 tatem et si tercio sentimus orthodoxe de fide eucharistie,
 ministrando pie Dei gratitudinem iuxta terciam solis
 proprietatem, et si quarto habundamus dilatando habun-
 20 dancius radios caritatis et bonorum operum iuxta
 quartam solis proprietatem, tunc habemus cibum viaticum
 sufficientem ad nos sustinendum peregrinantes in deserto
 huius seculi quousque veniamus ad montem Dei Oreb
 que est celestis Jerusalem quo nos perducatur via, veritas
 25 et vita. Amen.

SERMO XLIII.

Pax vobis Joh. XX°, 21.

Die Parasceues dictum est de Christi tribulacione et
 die Pasche de eius consolacione, scilicet quomodo veritas
 30 et falsitas sunt contrarie et inter se repugnantes sine
 pace reciproca; Christus ergo summa veritas et eum
 false et atrocissime crucifigentes erant repugnantes, et
 ad tempus veritas in carne assumpta mortua est agens
 pro nobis bella fortissima, sed finaliter vicit resurgendo
 35 a morte corporis ad vitam glorie et pacis perpetue ad
 hunc finem ut suos eriperet de potestate diaboli et a

Christ's conflict
and victory.

1. D: *vendicat*; ib. G: *invasis*. 4. ADG: *secundo quarto*.
 5. DGH: *possit*; ib. Codd.: *tercio*. 7. DG: *ad honorem*. 8. DG:
primo plus. 11. DGH: *pulo*. 13. DG: *igitur*. 15. DGH: *servemus*.
 18. Codd.: *mirando*. 20. A: *in bonorum*. 22. D: *sustinendo*; ib. A: *nos*
peregrinantes. 24. H: *quod nobis concedat*. 26. D in marg.: *Dominica*
(sic); H: *Sermo 21*. 31. DG: *igitur*; ib. D: *et cum*; correxit: *cui false*,

27. Gospel for first Sunday after Easter.

laqueo peccati ad libertatem gracie, ut eum sequentes in moribus mortificantes carnem suam resurgant finaliter a morte culpe ad vitam gracie et finaliter perveniant post miliciam huius vie ad pacem eterne glorie.

The places of
man's
habitation;
heaven, earth
and hell.
Earth the place
of our warfare.

Ideo iam tercio dicendum est de virtutum et status 5
confirmacione. Unde secundum beatum Chrysostomum
tria sunt loca pro habitacione hominum deputata, scilicet
celum, locus mediterraneus | et infernus. Terra est locus
in quo oportet pugnare cum mundo, cum diabolo et
cum carne. Ideo Job VII°, 1 dicitur: *Milicia est vita* 10
hominis super terram. Illi autem qui laudabiliter agoni-
zant et superant sunt assumpti ex graciosa sigillacione
Christi in celum, et illi qui vecorditer superantur manci-
pantur perpetuo carceri in infernum. Et hinc Deus
ordinavit locum mediterraneum per vices participare 15
condicionibus utriusque, cum nunc sit nobis nox, nunc
dies lete aure et placite, nunc autem dies aure tristis
et horride; nunc est tempus pestilencie et morbidum,
nunc autem tempus sanitati conveniens, ut per talem
alternacionem consideremus condiciones locorum extre- 20
malium unum viriliter fugiendo et alterum amplectendo.
Et iuxta istam consideracionem mutat ecclesia tempus
quadagesimale penalitatis in tempus paschale iocundi-
tatis, cum ieiunium longum et penale servitium cum
aliis observanciis penalibus mutantur in cibacionem 25
iocundam sed honestam, in oracionem brevem alleluyati-
cam et celestem. Et tota ecclesie observacio mutata est
a penali et lugubri in placidam et celestem, quod si
sinistre laxatur frenum pudicie et christianus in priores
insolencias fuerit dissolutus, gravata est superans cautela 30
diaboli, et ubi foret conversacio celestis, succedit palliata
vita et infernalis Deo abhominabilis. Videtur enim qui-
busdam quod difficilius est servare virtutem et perfec-
cionem anime quam ipsas acquirere, quia Deus gratis
dat virtutes, sed diabolus nititur ipsas temptacionibus 35
expugnare; sic enim ex invidia fecit cum Christo (Mat-
thei IV°) et cum aliis membris suis.

The most
precious gift of
God is peace.

Melius autem signaculum virtutum nec donum Dei
preciosius confirmans perfeccionem in homine habere non

1-3. H: ut eum — gracie deest. 5. A: iam de. 9. DG: et deest.
10. A: vel cum; ib. G: corpore. 11. D: Illi autem; GH: igitur. 14. A:
caceri. 15. A: ordinavit; DG: ordinat; ib. A: pro vice. 16. DG: utris-
que. 17. A: tristes. 18, 19. A: morbidum et nunc. 19. A: et per.
20. D: locorum deest. 23. A: tempus deest. 26. D: oracione;
ib. D: alleviaticam. 34. A: ipsas deest. 38, 39. A: nec donum —
homine deest.

possumus quam pacem Dei que exsuperat omnem sensum. Et ideo angelus in nativitate Christi preconizavit *pacem hominibus bone voluntatis*, et Christus post resurrectionem imposuit apostolis tamquam donum insigne dicens:

5 *Pax vobis.*

Est autem triplex pax, scilicet hominis ad Deum, Three kinds of
hominis ad se ipsum et hominis ad proximum. Prima ^{peace;}
pax est tante virtutis quod sine illa non valet pax alia. ^{1. of man with}
Sed ipsa habita omnis pax alia consequitur. Nichil autem ^{God;}
10 dissolvit pacem cum Deo nisi peccatum, quia solum ^{2. of man with}
ipsum dividit inter Deum et hominem, pro quo Isaie LIX°, 2 ^{himself;}
dicitur: *Iniquitates vestre diviserunt inter vos et Deum*
vestrum. Ideo peccati immundicia licet pretermittatur ^{3. of man with}
infideliter, est maxime tamen annotanda. Unde defectus ^{his neighbour.}
15 artis amandi bona potiora confundit ecclesiam. Debemus ^{Peace with God}
enim infinitum plus amare virtutes quam temporales ^{leads to all}
possessiones, honores vel voluptuosa, sicut debemus in- ^{other peace.}
finitum plus odire peccata quam penas aliquas corpo-
rales; et hec maxima summe stabiliret pacem hominum,
20 quia servando hanc regulam constituitur homo amicus
Dei; sed *si Deus nobiscum quis contra nos?* Nam tali-
bus *timentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Ideo
licet inimicus persequatur talem, tribulando eum in
corpore, in possessione et bonis temporalibus, tamen
25 prodest etiam inimicus augendo meritum, et secundum
istam rationem dictus est amicus, ut patet de Scarioth
quem Christus vocat *amicum* Joh. XVIII°. Ille enim qui
facit bonum alteri dicitur de tanto esse eius amicus,
quia aliter Deus purgans apostolos in camino tribu-
30 lacionis non foret eis amicus, quod est contra Psal-
mum CXXXVIII^o, 17: *Nimis honorati sunt amici tui*
Deus. Honorem autem istum consequentem ad virtutes
et illud principium fidei quod sufficit ad regulandum
totam militantem ecclesiam vix unus credit; sed Deus
35 huius seculi ad tantum excecavit oculos viantium cum

4. A: apostolis twice. 6. A in marg.: *Triplex pax. Nota.*
7. 8. A: quia pax; ib. D in marg.: *in pax.* 9. D: *Nichil enim.*
11. DG: *pro quo deest.* 13. DGH: *vestrum deest*; ib. A: *mundicia.*
14. G: *maxima.* 23. A: *persequitur.* 24, 25. DGH: *cum prodest.*
26. D: *illam*; ib. DGH: *per Scarioth.* 27. A: *ideo XVIII.* Recte:
Matthæi XXVI, 50. 32. A: *consequentem deest.*

2. Lucae II, 14. 5. Cf. Sermonem mag. Joh. Hus *De*
Pace, quem intendebat prædicare in concilio Constantiensi. Opp.
tom. I, fol. LII^b. 22. Rom. VIII, 28.

pulvere temporalium quod reputant nimis infideliter illa bonum potissimum.

Servet ergo homo hunc ordinem amandi et habebit Deum amicum et per consequens pacem cum quolibet servo suo. Deus enim ex immensa et graciola preven-⁵ cione cuiuslibet creature quam oportet sibi servire non permittit aliquod deteriorare amicum suam, sed facit cum omni accione proventum, convertendo illud ad bonum; pax igitur cum Deo est maxime amplectenda; hoc enim est unum pernecessarium.¹⁰

A man is at peace with himself when the body is in due subjection to the soul.

Quoad secundam pacem que est hominis ad se ipsum, cum homo sit duarum naturarum utraque, patet quod consistit in debita subiectione corporis ad animam. Corpus enim cum debet servire anime et post lapsum sit petulans, patet quod necesse est ipsum domari, ut¹⁵ mitigetur rebellio non solum quoad peccata carnis sed quoad superbiam, quoad iram et quoad cogitationes, affeccionem vel desidias quibus anima perturbatur. Quando²⁰ enim hec vicia subrepunt, necesse habemus domare carnem cum parcimonia, ut luat quod inobedienter fecerat et caveat ne in talem temeritatem iterum prorumpat. Pauci autem sunt qui excedunt limites pascendi corpora nimis parce, ut sufficienter serviant Deo et anime, quia in punitione corporis peccantis stante discrecione non est compossibile mentem excedere, cum Deus pro²⁵ quolibet peccato incomparabiliter gravius punit corpus. Habita ergo plena concordia corporis ad animam consequens est quod obmutescat cogitacio, locutio et operacio, quibus offenderetur Deus vel proximus. Et qui excedit hanc regulam est gulosus.³⁰

Peace with our neighbour consists in brotherly love which implies faith and hope.

Unde quoad terciam pacem, scilicet hominis ad proximum, patet quod consistit in dilectione fraterna et per consequens presupponit fidem et spem. Debemus autem ex fide credere quod ex vi communionis sanctorum quilibet bonus christianus prodest cuilibet, et omnis macu-³⁵ losus nocet vel obest quantumcunque distanti cuilibet christiano; et in isto articulo fidei deficiunt omnia genera hominum, mediocres, simplices et maiores. Debemus enim credere quod caterva clericorum ducens subditos

5. H: amico suo. 9. H: ergo. 10. DG: unum per deest; ib. H: necessarium. 11. D in marg.: 2^a pax. 19. DG: hec deest. 23. corpora; G: deest; A: cor. 25. mentem. Rectius: mensuram. 27. DG: igitur. 29. DG: offenditur. 31. D in marg.: 3^a pax. 33. DG: supponit.

11. Joh. Hus l. c. fol. 411^b. 31. Cf. Joh. Hus l. c.

in viam Domini pacificaret subiectos et per consequens
populum tam Deo quam eciam sibi ipsis, et deficiente
ista fide seculares domini fovant discolos propter questum.
Et hoc prenosticando assero quod quamdiu duraverit
5 ista contagiosa macula inter clerum et dominos, conti-
nuabuntur bella et dissensio inter regna. Oportet enim
quod fiat pax hominis ad Deum et hominis ad se ipsum,
antequam facta fuerit pax hominis ad proximum. Ista
autem pax debet fieri per prelatos; quod si principes
10 consenciant suo facinori, necesse est quod magna pars
populi maculetur et per consequens ut omnia regna,
ymmo ut totus orbis terrarum rebellet in tales et hec
causa pestilencie et bellorum.

Reform of the
clergy needed
to produce it.

Constat autem sextuplici consensu quomodo maior
15 pars gregis dominici inficitur in hoc peccato. Dicitur
enim metricè

Consentit operans, defendens, consilium dans,

Ac auctorizans, non iuvans nec reprehendens.

Quis ergo est ille qui non consentit aliquo istorum
20 sex generum consensus prepositis ecclesiasticis indiscretis?
Ideo necesse est quod solvantur paces inter regna inite
et populus altrinsecus puniatur.

O si in qualibet ecclesia parrochiali preponeretur
unus sacerdos mundus et discretus docens fidem Christi
25 subiectis tam opere quam sermone, quam gloriosum
et pacificum foret regnum, eciam si non haberet alios
prelatos ecclesiasticos conversantes. Non enim est epi-
scopale officium congregare sibi divicias sive pecunias
videre sub pena amerciamenti quod ecclesie, cimiteria
30 et rectorum edificia sint parata, quia hoc melius
sciret laicus senescallus, nec ex defectu populi multati
ad votum pingue facere bursam suam; necesse est igitur
sibi deficiente sacerdote qui mediaret ad pacificandum
populum Domino sed ad irritandum Deum sicut faciunt
35 mali prepositi quod sint bella, contenciones et detrimenta
ecclesie.

Advantage that
would come of
having a good
priest in each
parish.

3. AGH: *discipulos*. 4. ADG: *diu* deest. 5. A: *dominos et*.
7. A: *ad Deum et hominis* deest. 9. H: *quod si*. 10. H: *consenciant*.
12. A: *ut cetis terrarum*. 14. DGH: *autem vocato simplici*. 15. A: *in*
deest. 17. D in marg.: *Versus de consensu*. 19. DG: *igitur*; ib. A:
alico. 20. D: *sex* deest. 21. DG: *dissolvantur*; ib. DG: *rile*.
28. DGH: *divicias sive* deest. 29. A: *sola pena*. 30. H: *et* deest.
32. A: *militati*; DG: *militanti*. 33. A: *igitur* deest; ib. DGH: *sibi* deest.

Expergiscite itaque et servate pacem ad invicem, faciendo Deo cultum debitum et servando proximo amorem fidem et mutuam servicium iuxta illud Apostoli Rom. XIII°, 8: *Nemini quicquam debeatis nisi ut invicem diligatis*; qui enim negligenter detinet debitum proximo, 5 facit tam Deo quam proximo manifestam iniuriam.

SERMO XLIV.

These words a greeting and a bequeathal.

Pax vobis. Johannis XX°, 21.

Duobus modis solet Christus dicere verba thematis, scilicet per viam salutacionis et per viam legacionis; 10 constat ex evangelio Luce XXIV° et Johannes XX° quomodo Christus salutavit post resurrectionem suos discipulos verbis pacificis, sicut faciunt apostoli in suis epistolis. Et Joh. XIV°, 27 patet quomodo Christus die cene legavit filiis suis carissimis in sua finali licencia 15 pacem tamquam iocale maximum.

God's peace and the world's peace.

Est autem duplex pax, scilicet pax Dei et pax mundi. Pax Dei exsuperat omnem sensum; que hic habetur arraliter et in patria complete finaliter. Tantam autem vim habet pax quod omnes homines naturaliter ipsam 20 appetunt, cum gracia istius sunt omnia bella que forent frustra, nisi ille finis sequeretur. Ad tantum est pax necessaria quod eciam latrones appetunt inter se pacem Fol. cum aliter dissol | veretur eorum consorcium et sic 329⁶ contendunt homines ad habendum sua pacifice; sic 25 humanum corpus, sic omne mixtum et activum alteri contrarium salvatur in quadam pace, concordia vel conveniencia, quam Empedocles vocat amicitiam que est causa generacionis, sicut lis est causa corrupcionis.

Contrast between the two.

God's peace gives dominion and safety.

Differunt autem pax Dei et pax mundi in hoc quod 30 pax Dei semper est in Dei benevolencia auctorizata, in bono virtutis fundata et amicitia angelorum ornata. Ad quam consequitur mundi dominium et securitas a cunctis hostibus. Pax vero mundi fundatur in applausu humano communiter sophistico inter paucos subdolos 35

2. H: *Deum*; ib. DG: *conservando*. 4. H: *sed ut*. 6. D: *iniuriam* etc. 8. H: *Sermo 22*. 9. H: *dicere* deest. 11. A: *Luce XIV*. 12. H: *suos* deest. 15. H: *et carissimis*; ib. *licencia* (sic et Hus l. c.); A: *Infia*. 17. D in marg.: *Pax duplex*. 18. H: *qui*. 21. D: *illius*. 22. H: *iste*; ib. D: *tantum eciam*. 28. AH: *Empedocles*. 30. D in marg.: *Pax Dei*. 31. H: *Dei* deest post in. 34. D in marg.: *Pax mundi*.

8. Gospel for 1st Sunday after Easter. 17. Cf. Joh. Hus l. c. fol. LIII^a seqq.

et fragiles ligamento carnali vel seculari confederatos. Ideo ad illam pacem non formaliter sequitur verum dominium nec securitas ab hostibus sed potius fraus atque illusio. Ideo Joh. XIV°, 27 signanter dicit Christus:
 5 *Pacem relinquo vobis, pacem do vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis.* Christus enim quodcumque dat pacem, primo omnium dat se ipsum et per consequens omnia bona mundi. Ex quibus sequitur securitas, cum omnia creata serviunt sic pacificata. Habens ergo
 10 pacem tam fortem confidenter habet securitatem; ideo adiungit Christus, *non turbetur cor vestrum neque formidet.* Debemus quidem ex fide credere, quod si sumus de Dei familia vestiti tunica caritatis, quicquid tunc demon vel mundus intulerit, cooperatur nobis in bonum,
 15 cum fides scripture dicit Rom. VIII°, 28: *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quis ergo timeret videndo hostem invalidum se ipsum proprio iaculo prosternentem et vulnerantem nec non et ipsum quem insultat erigentem ac arma decorata
 20 stabilientem; sic est de omni christiano persecuto a mundo. Et in ista firmitate fidei certarunt omnes martyres, ut sepe dictum est. Unde bulliente maiori persecucione corporis innitendo hiis armis fidei et caritative paciencie, pululant christiano maior securitas
 25 et vita iocundior.

The world's peace is illusive.

Ex quibus correlarie colligitur quod nimis ceca foret mundana stulticia relinquere caput ecclesie qui est dominus universitatis, postponendo pacem suam et preeligendo pacem seculi. Amara quidem stulticia et in-
 30 grata foret Deum derelinquere. *Maledictus enim qui sic confidit in homine.* Est autem accessus ad primum dominum semper liberior, adquisicio pacis sue facilior et retencio pacis infinitum eligibilior et omnino securior. Nam quilibet christianus potest in omni hora loqui
 35 cum Domino tamquam patre, fratre et coherede. Et hoc confortat pios ad orandum eum assidue. Empcio autem dicte pacis stat in bona voluntate christiani, ut in per se causa. Voluntas autem illa est facillima

Folly of exchanging God's peace for the world's

2. D: istam; ib. H: aliquod verum. 6. A: quantumcumque.
 7. H: pacem suam. 8. H: sequitur deest. 15. H: ut fides.
 17. D: igitur. 18. A: prosternitatem; ib. nec non; A: necessario.
 31. G: in deest. 33. DGH: et deest. 35. H: patre deest. 36. D: ad diligendum. 38. G: ipse causa; ib. H: revera est.

volenti. Et securitas ex hoc patet quod pax illa solum dependet a Deo inviolabili et paciēti bona voluntate. Nam *hominibus bone voluntatis pax* illa inseparabiliter adiacet (ut dicit angelus Luce II°, 14). Ideo nunquam amittitur ab homine nisi velit. Alia autem pax perditur 5 ab invito.

God's peace
sufficient;
man's
insufficient,
unstable,
restless.

Nec oportet declarare infinitatem excessus pacis Dei super pacem seculi, quia prior est per se bona et sufficiens; infinite autem paces seculi non equivalent minime paci Dei, cum quolibet earum sit insufficiens, 10 instabilis et inquieta; insufficiens quia non valet nisi in virtute pacis Dei, instabilis, quia dependet a flexibilitate multarum voluntatum peccantium, a diabolo et a mundo; et tamen quilibet appetit veram pacem, quantumcunque forte fuerit vinculum pacis seculi, honor 15 temporalia et cetera mundialia, adhuc inquiete appetimus vincula pociora. Et hec ratio quare paces inite inter homines et regna, quia non fundantur in pace Dei et virtutibus sunt disrūptę; fundamentum enim earum est cumulus temporalium, instabile et inquietum. Regula 20 igitur Dei et scripture in fundacione vere pacis est infallibilis, cum docet totum mundum relinquere pro hac pace.

To fight for
wealth as
foolish as for
boys to fight
for cherries.

Unde simile videtur pugnare pro dominio vel questu temporalium et pueros vulnerare se letaliter pro col- 25 leccione ventilatorum lapidum ceresorum; nam ventus fortune instabiliter agitat dominia temporalium, nunc uni genti nunc alteri, et tota illorum occupacio est momentanea ut nundine ceresorum qui frigescere faciunt caritatem sunt magis sumptuosa quam preciosa et faciunt 30 ortos ac arbores a pueris dissipari. Unde omnes has tres condiciones ceresorum habent temporalia avarorum; ex | avaricia nempe in fine seculi invalescente *refrigescet* Fol. 329^a *caritas multorum*, ut Christus dicit Matthei XXIV°, 12. Et sicut ad rectificacionem frigoris ceresorum requiritur 35 vinum valencius quod per se plus valeret, sic ad perfectum usum temporalium requiritur subtilis et fervida discrecio distribuendi temporalia pro Deo, et ille amor

Cherries are
cold and wealth
makes charity
cold.

2. DH: *immobili*; ib. DG: *et pacificati*; H: *et impacifici*. 4. Cod.: *Luce I*; sic et Has l. c. 9. A: *equivalent*. 11. H: *et deest*; ib. A: *insufficiens* deest. 12. A: *quia* deest. 14. A: *et* deest. 15, 16. ADH: *honor temperancia*. 16. H: *et tamen mundialia*. 17. D: *paces* s. 19. A: *disrūpe*. 21. H: *ergo*; ib. H: *est* deest. 25. D: *et primis*. 26, 27. D: *ventus fortis*. 28. DG: *vel alteri*. 31. a pueris; D: p'nis. 31. G: *dissipati*. 34. H: *Matth. XIV*. 36. *vinum*; DG: *unum*; ib. AH: *et per quod*. 36, 37. DG: *profectum usus*. 38. DG: *iste*.

ebetatur per immixtionem cum temporalibus, ex eorum-
que occupatione turbantur possessores a latronibus et
omni genere peccatorum; ymmo sicut eorum occupatio
est momentanea, sic eorum rubor pretendens pulcri-
tudinem colore est deceptoria. Nunquam ergo citra
spiritualia est pax vera; et hec ratio quare confederatio
pacis secularis est instabilis. Oportet enim precones
scripture undique evellere vicia et plantare virtutes,
que sunt necessaria vincula vere pacis, et ve theologis
ex ista desidia. Quelibet enim persona de populo facit
ad veram pacem et quodlibet membrum diaboli perturbat
eam. Ideo oportet rectores rei publice ad ista diligenter
attendere.

Cherries bring
pillerers into
the garden, as
riches bring
thieves.

Both are
fleeing.

Igitur vos qui in die Pasche habuistis virtutem rei
sacramenti eukaristie, pacem cum Deo et homine, cum
tenemini continue crescere in virtute, pacem illam in-
quirite et non solum perfecte sequimini sed violente
sequimini vestris iniuriatis cum bonis fortune, cum
bonis nature et bonis fame satisfaciendo iniurias vobis
illatas, humiliter paciendo et omnino a prevaricatione
decalogi abstinendo. Non enim fuit ille vere contritus
ad Pascha, qui iniuriatus est proximo in bono nature,
fame vel fortune et tamen iam post Pascha suppetente
facultate defert culpabiliter emendas. Nam satisfaccio
talis foret vinculum pacis vere inite. Ideo deferens
apponere hoc vinculum plus appreciatur possessionem
temporalium quam habicionem pacis Dei, quod repugnat
caritati que non est ambiciosa.

Those who have
communicated
must hasten to
repair wrongs
they have
committed.

Quantum ad pacienciam illate iniurie patet ex sermone
Pasche quod debemus sic pati, cum stultus foret mercator
qui faciliter posset adquirere centuplum et cum difficul-
tate anxia perdendo unum bonum acquirit precise fan-
tasma sub centuplum. Nec ista dixerim negando quin
licet homini bona sua modeste repetere et iniuste vendi-
cata defendere, sed securus foret vivere expropriarie
sine tali tumultu seculi, cum nunquam aut raro pen-
satur in temporalibus quin utraque pars aut altera
peccat graviter vel plus ponderando temporalia quam
spiritualia pocius persequendo zelo vindicte quam zelo
correccionis fraterne, et seminat is undique verbis super-

Need of
patience under
injury.

1. DG: quia ex eorum. 5. DG: igitur. 9. DG: vere theologie.
14. A: virtute. 22. D: in Pascha; ib. A: est deest; ib. H: proximo
deest; ib. A: bona. 23. DG: fortitudine. 32. H: pure. 33. H: ne-
gando deest. 33, 34. D: quoniam licet. 36, 37. A: raro causatur.
37. quin; D: quoniam. 39. DG: quam deest. 40. D: correptionis.

Obedience to
the command-
ments.

fluis falsis et irritatoriis datur occasio peccandi ex
eleccione demeritoria status minus boni contempto
Christi consilio. Ideo Christus docuit suos vivere pau-
perem vitam expropriarie et Caribdim istam aufugere.

Quantum ad tercium quod est observancia mandatorum, 5
patet quod nedum prohibetur mechia et furtum, que
sunt seminarium dissensionis et discordie contrarie vere
pacis, sed iniusta concupiscencia est prohibita in duobus
mandatis ultimis. Nam prohibito peccato prohibenda est
eius viciosa origo. Actus autem extrinsecus non est 10
peccatum nisi propter peccatum in anima de concupi-
scencia inordinata. Ideo precipit Christus Matthei V^o,
27, 28: *Audistis quia dictum est antiquis, non mechaberis.*
Ego autem dico vobis qui viderit mulierem ad concupi-
scendum eam iam mechatus est eam in corde suo. Si 15
ergo plenus consensus voluntatis in adulterium inducit
mortale, multo magis concupiscencia superaddens signa
sensibilia ut amplexus, oscula, nutus et in abdito tactus
ac verba luxuriosa. Et ita videtur viros habere plurem
rationem peccati gravioris quam adulteras, primo quia 20
naturaliter debent esse prudenciores quam femine,
secundo quia contra formam temptationis primorum
parentum viri communiter temptant feminas; videtur
tamen sicut nec Adam nec Eva est omnino excusabilis
a peccato, sic nec altera persona adulterans, sed contingit 25
indifferenter nunc virum nunc feminam peccare gravius.
Nec moveat quod secundum Augustinum hec sunt duo
mandata, quia concupiscencia quam textus Exodi XX°, 17
exprimit sub hiis verbis: *Non concupisces rem proximi tui*
est concupiscencia oculorum, sed concupiscencia uxoris 30
proximi est concupiscencia carnis alterius rationis. Unde
quia prima prevaricacio est generalior quam secunda,
ideo eius oppositum est nonum mandatum et prohibicio
voluptatis in personam tam dilectam est mandatum
ultimum quod scrip | tura exprimit sub hiis verbis: *Non* Fol.
desiderabis uxorem eius, non servum, non ancillam, non 330^a
bovem, non asinum, non omnia que illius sunt. Communiora
enim sunt priora natura sed secundum Apostolum
Timothei VI°, 10: *Radix omnium malorum est cupiditas.*

2. A: *contempti*. 8. DG: *sed in ista*. 11. D: *pactum in*.
16. DG: *sensus*. 18. DG: *abscondito*. 27. DG: *moveat*. 28. H: *Exodi II*.
37. *non*; G: *nec*. 38. *priora*; H: *peiora*. 39. ADH: *est deest*.

35. Exodi XX, 17.

Ideo mandatum concupiscencie bonorum proximi prece-
 dit mandatum volendi mechari. Moveret autem ad aboli-
 cionem huius radicis peccati que est inordinata cupiditas
 omne malum procedens ex stipite. Nichil enim reddit
 5 hominem magis infamem quoad seculum quam furtum
 et adulterium; ideo radix eorum diligentius est cavenda,
 avaricia autem facit hominem gravi corde divertere
 dorsaliter amorem a celestibus et gignit discordias
 desiderium adulterandi, maculat primum sacramentum
 10 loco, tempore et statu precellens alia, dirrumpit mul-
 tipliciter legem nature et obligat ad penas multiplices;
 nam principium legis nature est quod homo faciat
 alteri quod sibi vult fieri; contra naturam est quod
 proles mendaciter heredet, contra naturam est quod
 15 proles dehonoret parentes et quod ipsi cognoscant filias
 commixto sanguine confuse, et sic furtum ac mendacium
 confunderent policiam. Omnia autem ista contingunt ex
 mechia et preter hoc pugne in via et Ve perpetuum
 in iehenna. Unde propter fornicacionem cum uxore
 20 Urie dictum est David II. Reg. XII°, 10 quod *gladius*
in perpetuum non recederet de domo sua. Vera itaque
 pax consistit in virtutibus ducentibus ad beatitudinem
 in qua omnis perturbacio est sedata. Vide infra sermonem
 proximum et nota pro ista sententia dilatanda.

Mischief caused
 by theft and
 adultery.

25

SERMO XLV.

*Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exem-
 plum, ut sequamini vestigia eius* I. Petri II°, 21.

In istis verbis patet primo ratio gratitudinis in Deo
 nostro, cum *Christus passus est pro nobis*, secundo patet
 30 causa finalis huius grate passionis, cum ex hinc *reliquit*
nobis exemplum, et tercio patet doctrina compensacionis *ut*
sequamini vestigia eius. Constat quod, sicut gratitudo est
 maxime laudabilis, sic ingratitude est summe culpabilis,
 cum peccator in quantum huiusmodi sit ingrattissimus.
 35 Gratitudo vero respicit gravitatem persone grate, quanti-
 tatem rei collate et voluntatem conferentis, quod
 cognoscitur ex quantitate pene tollerate. Que persona

What we owe
 to Christ.

3. A: peccata. 4. ADG: enim deest. 7. D: autem deest.
 13. ADG: sicut sibi. 20. H: II deest. 21. H: Utraque autem.
 24. DG: declaranda. 26. H: Sermo 23us. 27. H: I deest. 28. A in
 marg.: 1; ib. ADG: primo deest. 29. A in marg.: 2. 30. G: et hinc.
 31. A in marg.: 3.

25. Epistle for 2nd Sunday after Easter.

est Christo gravior? que res donabilis est Christo se ipsum conferente maior? que caritas est maior quam quod tantus dominus det vitam suam sufferendo penam acerbissimam pro hostibus reducens eos ad amicitiam? Maiorem caritatem nemo habet quam iste pastor bonus. 5 Ideo debemus ipsum summe diligere et gesta sua cum diligencia, reverencia et permanencia summa recolere, cum maxima ingratitude sit non recolere benefacti; ideo est in ecclesia magis memoria dominice passionis ut continue in sacramento altaris, quia hoc est capere 10 exemplum ad Dei honorem et nostrum commodum. Aliter enim frustraremus quantum in nobis est ingrattissime finem propter quem Christus sic passus est, cum una causa sit exemplum quod dedit suis discipulis, ut *sicut ipse fecit et ipsi faciant*, ut dicit Joh. XIII, 15. 15 Unde Joh. XX°, 21 dicit Christus: *Sicut misit me pater et ego mitto vos*, id est, secundum beatum Gregorium: *Sicut misit me pater, Deus Deum, et ego mitto vos, homo homines. Pater Filium misit, qui hunc pro redemptione humani generis incarnari constituit, quem licet in mundum venire ad pas-* 20 *sionem voluit, cum eternaliter eum amavit. Electos vero apostolos Dominus non ad mundi gaudia sed sicut ipse missus est ad passionem in mundum misit.* Sicut ergo filius a patre amatur et tamen ad passionem mittitur, ita discipuli amantur a Domino qui tamen ad passionem mittuntur 25 in mundum. Itaque dicitur: *Sicut misit me pater et ego mitto vos*, id est, ea caritate vos diligo, cum inter scandala persecutorum mitto qua me caritate pater diligit quem venire ad tolerandam passionem fecit. Ex qua sententia primo sequitur quod stultum est credere ex 30 analoga similitudine esse omnino similitudinem inter comparata, ut Johannis XVII°, 21 rogat Christus *ut membra sua unum sint, sicut ipse et pater sunt unum*; et tamen constat quod est quantalibet distancia unitatum. Ex quo secundo sequitur quod quicunque chri- 35

2. ADG: que — maior deest. 10. continue; DG: cotidie. 14. D: que dedit. 15. H: ut dicit; unde deest. 16. H: Unde Joh. deest. 17. H: id est deest. 17, 18. DG: id est — mitto vos deest. 17. A in marg.: Gregorius. 20. Rectius: quem videlicet; ib. Rectius: sed tamen amavit filium, quem ad passionem misit. 23. H: misit deest; ib. A: et filius. 26. Codd.: mundo. Correx. 27. DG: et ea caritate. 28. D: que me. 30. A in marg.: 1. 32. DGH: ut deest. 33–35. DG: ipse et — sequitur deest. 35. A in marg.: 2.

17. S. Gregorii In Evangelia, lib. II, Hom. XXXVI. Opp. tom. I, pag. 1553/4.

stiani non secuntur Christum in moribus non sunt veraciter christiani eciam pape et alii pastores ecclesie; unde
 Fol. 330^a Johannis X^o, 11, 12 declarando se ipsum exemplar
 330^a pastorum quos dicit | oportere animam ponere pro ovibus
 5 subinfert de mercenario quem dicit non esse pastorem,
 eo quod non habet oves proprias, sed videns lupum
 venientem dimittit oves et fugit. Super quo dicit beatus
 Gregorius: Non pastor sed mercenarius vocatur qui non
 pro amore intimo oves dominicas sed ad temporales
 10 mercedes pascit. Mercenarius quippe est qui locum qui-
 dem pastoris tenet, sed lucrum animarum non querit,
 terrenis commodis inhiat, honore prelacionis gaudet, tem-
 poralibus lucris pascitur, impensa sibi reverencia ab ho-
 minibus letatur, merces talis mercenarii hic colligitur,
 15 non in futurum in hereditate gregis dominici. Quia ergo
 mercenarius est, stare in periculo non potest, dum in eo
 quod ovibus preest, non oves diligit sed lucrum querit.
 Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus com-
 modis letatur, opponere se contra periculum trepidat, ne
 20 hoc quod diligit amittat.

Ex sententia huius passionis post dictum pastoris
 summi cum facto prelatorum videtur quod multi vocan-
 tur nominetenus pastores qui tamen sunt perfidi mer-
 cenarii, quia omnes qui plus diligunt fastum vel questum
 25 seculi quam salutem animarum ex sua meritoria edifi-
 catione, etsi non sunt pastores, non sunt pape, epis-
 copi vel rectores, cum quodlibet istorum sit nomen
 officii. Sicut ergo mercenarius non exponit se periculo
 mortis propter blada, bestias vel alia bona mobilia
 30 que custodit, quando credit exhinc perdere lucrum tem-
 porale pro quo conducitur, eo quod predicta non sunt
 bona sua propria, nec fructum ex eis expectat nisi
 annuale stipendium; sic est de avaris propositis. Illi
 ergo ingratisime frustrant finem passionis Christi (quan-
 35 tum in ipsis est) et sunt indubie pessimi Antichristi.
 De quo non hic sed alibi fiet sermo.

Many so called
 pastors are
 more hirelings.

1, 2. A: non secuntur — christiani deest. 5. H: quoniam dicit.
 6. A: non habent. 21. D: huius pastoris. 24. A in marg.: Nota;
 D in marg.: Nota de mercenariis. 26. H: non sunt before pape deest.
 28. D in marg.: Nota de mercenariis. 34. DG: igitur; ib. D: frustrant.

8. S. Gregorii In Evang. lib. I, Hom. XIV, l. c. pag. 1485.
 14. Ibid. Istae sunt etenim merces mercenarii ut pro eo ipso
 quod in regimine laborat, hic quod querit inveniat et ab here-
 ditate gregis in posterum alienus existat. 15. Ibid. loc. cit.
 pag. 1486.

Et sic omnis homo debet iugiter memorari Christi passionem, effectualiter imitari eam et devote venerari dominum redemptorem. In hiis enim consistit sequela vestigiorum Christi, ad quam tenetur quilibet qui vult manere in Christo, quod est de necessitate salutis; cum 5 Johannis XV°, dicit Christus, *sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis*. Oportet enim Christi discipulum *tollere crucem suam et sequi Christum* (ut dicitur Luce XIV°, 27), quia oportet nos dolere de peccatis nostris, pro quibus 10 Christus sic est passus. Iterum oportet nos dolere de ingratitudinibus quibus omittimus pati aliquid pro Christo qui pro nobis tot pertulit. Et tercio debemus subire penas corporales pro Christo, ut ieiunia et alias paciencias sed omnino cavere a triplici peccato. Nemo enim dives 15 vel pauper excusatur a sequela ista, et sic tenemur sequi Christum in observancia mandatorum, quia aliter non sumus fidei servi Dei iuxta illud Psalmi XVIII°, 12: *Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa*.

Summary of
the command-
ments.

Et hinc exposui vobis tam seriose decalogum manda- 20 torum, et hodie ut melius memoremur epilogo mandata utriusque tabule, hortans ad mandatorum observanciam propter tria, primo quia oportet nos oves Domini sequi pastorem summum in deserto seculi, si volumus salvari a latronibus. *Ipsa enim est via, veritas et vita* Joh. XIV, 6, 25 et testatur Joh. X, 16 et in evangelio hodierno quomodo oves sue per hoc discernuntur ab aliis, quod *vocem eius audiunt*, sequendo pastorem. Cum ergo naturaliter volumus salvacionem que non habetur sine observancia mandatorum, debemus ipsis intendere. 30

Secundo debemus considerare quod mandata Domini quibus tantum obligamur sunt levia, non sibi sed nobis utilia, et de quanto diuturnius observata de tanto sunt leviora, placenciora et validiora. Ex quo convincitur quod sunt naturalia et motus eis oppositus violentus. 35

Tercio debemus considerare brevitatem presentis vite qua debemus ludere interludium larvati, et tota occupacio nostra circa temporalia est quasi nundine cersorum (ut patet in duobus sermonibus proximis). Si

6. H: Joh. III. 7. A in marg.: Nota tria. 8. A in marg.: 1.
11. A in marg.: 2. 13. A in marg.: 3. 17. H: dicit aliter.
19. D: custodit; ib. D: in custo. 23. A in marg.: Nota tria; ib. A in
marg.: 1. 28. DG: igitur. 31. A: mandata cui. 39. H: ut patet in deest.

25. Gospel for this Sunday is John X, 11—16.

ergo omnes fatemur quod Christum diligimus, debemus ipsum pie recolere, quia ubi amor ibi oculus, pro amore suo aliquid tolerare tamquam boni milites Jesu Christi, ut in die iudicii Christo querente quid pro ipso pertulimus, qui tot et tanta pro nobis passus est, dicere possumus ex sua gracia: *Hec et ista.*

Nec excusare possumus quod non hostes cum quibus pugnaremus, vicimus, quia preter mundum et carnem Fol. 330° atque diabolum sunt multi emuli veritatis, inimici]
10 crucis Christi et amici trium hostium quibus resistere-
mus si Christum perfecte diligeremus. Sed mundi gloria
et lucrum seculi confundunt vecordes et excecant eos,
ne videant assistenciam angelorum ex precepto Domini
paratorum iuvare omnibus hostibus quantumcunque for-
15 ciorum. Nec videmus per fidem usque ad principium
mundi et diem iudicii, quia tunc vinceremus seculum
alliciens ad torporem, quia ut dicitur I^a Joh. V^o, 4, 5:
*Hec est victoria que vincit mundum, fides nostra; quis
est qui vincit mundum nisi qui credit quoniam Jesus est*
20 *filius Dei?* Si enim hoc credimus cum doctrina sua,
tunc spernimus mundum sicut ipse, tunc credimus quod
amor hominis non stat in colleccione sed precisione
temporalium, cum pater disposuit hoc sibi, sicut et
ipse suis apostolis tamquam filiis carissimis. Unde hec
25 cecitas nesciendi discernere temporalia a spiritualibus
confundit seculum et facit nos quantum in nobis est
stultissime et ingratisime frustrare finem a Christo in-
tentum. Unde si servus egenus cognosceret dominum
suum ex summa misericordia ordinare viam ad rele-
30 vandum et large promovendum predictum servum, dum
tamen servus voluerit perficere viam gratam et facilem
quam dominus ordinavit, servus autem predictus gratis
declinans a via predicta ad viam contrariam, nonne
faceret domino suo magnum despectum, contempnendo
35 intentum suum, et sibi ipsi dampnum stultissimum? Ex
fide enim tenemur credere quod Christus Deus ordinavit
se et suos mundum despicere, pati paupertatem, ob-
probria et penas corporis pro veritate; et pro ista
sequela promittit suis sequacibus mansiones in celo

We have no
lack of enemies.

Angels stronger
than our foes
are ready to
help us.

Our blindness
in discerning
spiritual things
from temporal.

1. D: diligamus. 4. ipso; DG: Christo. 6. DG: Hec est illa.
7. H: excusari; ib. ADG: non sunt. 8. ADG: vicimus deest.
14. DGH: quantumlibet. 17. D: abiciens. 18, 19. AH: quis est fides;
DGH: quis est fratres. 22. H: non instat; ib. D: collacione. 23. A: cum
patre; ib. A: simul et. 28. H: si deest. 29. H: viam deest.
30. DG: enim; ib. G: tenentur.

Christ gives us
such support,
joy and glory,
as are best for
us.

perpetuas. Vult enim suos habere sufficienciam temporalium, quietum gaudium et gloriam. Sed primum oportet mensurari penes hunc finem quod promovet ad Dei servitium, secundum mensuratur penes rectitudinem spei celestium gaudiorum et tertium penes hoc quod reccius servando Christi mandata cognoscit quod Deus de tanto plus ipsum diligit et honorat. Et hoc intendit Apostolus I^a Cor. I^o, 31 et II° Cor. X^o, 17, dum dicit: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*; non enim qui se ipsum commendat iste probatus est sed quem Deus commendat.

SERMO XLVI.

The feast is
that prepared
for us in
heaven.

Homo quidam fecit cenam magnam. Luce XIV°, 16. Notata historia evangelii hodierni constat quod homo iste tam singulariter notatus est dominus Jesus Christus, de quo Eccle. VII°, 29 *Virum unum ex mille reperi*; nam nullus christianus potest sibi parificari ratione gracie unionis. Cena vero est pastus novissimus post quem nullus, sed sumptus est post vesperam huius vite quo beati fruuntur in celis; qui dicitur magnus ratione duracionis, ratione multiplicatis convivarum et ratione preciositatis epularum. Cepit enim a principio mundi in confirmacione angelorum ad primum prandium positurum et durabit in eternum.

The number of
the guests.

Quantum ad multitudinem convivarum, patet si *decies milies centena millia angelorum* ex testimonio Danielis *assisteabant ei* de natura angelica, quantum adauctus est numerus hodie ex patribus utriusque testamenti predestinatis ad hanc cenam, cum aliqui doctores estimant quod tot erunt homines salvati quot angeli, alii vero quod tot homines salvabuntur ultra eos qui forent in statu innocencie quot angeli ceciderunt, quia aliter non foret celestis Jerusalem restituta. Quomocunque autem sit de hoc, angeli positi sunt soli ad primum prandium ab instanti sue confirmacionis usque ad ascensionem

Angels first
placed at the
feast.

5. ADG: *tercio*. 8. DG: *I. Cor. I et deest*; ib. H: *II. Cor. XIX et X*. 11. H: *commendat. Amen*. In codd. D et G sequuntur loci aliquot prolixiores ex operibus SS. Augustini, Bernhardi, nec non Petri Comestoris, Rabani etc. a quodam (ut videtur) Hussita compilati, quos cum ad rem non pertinent hic omisimus. 15. D: *signanter*; ib. H: *vocatus*. 17. H: *profleri*. 20. DG: *beati* deest. 22. A: *cepit eum*. 25. G: *decies* deest. 31. DG: *eos* deest. 34. H: *positi* deest.

Christi in celum; ex post vero paulative penetraverant, ut plene fuerant maturati.

Preciositas vero epularum patet ex hoc quod est

Exquisiteness of the banquet.

divinitas et humanitas Christi quibus beati sine fastidio
5 vel labore sine termino vel timore fruuntur. Vocat autem homo iste multos, quia ad tantum illuminat hominem omnem venientem in hunc mundum quod quilibet naturaliter appetit beatitudinem. Et hora cene que est terminus huius peregrinationis et specialiter tempus
10 gracie que est novissima hora *misit servos suos* qui omnes sunt unus servus *dicere invitatis* a domino nature *quod venirent, cum omnia sunt parata*. Sed tria genera hominum que sunt omnes filii hominum, distincti contra
filios Dei, excusarunt se, ambulantes post mundum, post
15 diabolum et post carnem. Post mundum vadunt qui
Fol. 330^a dicunt: *Villam | emi et necesse habeo videre illam*. Villa vero secundum Aristotelem principiatur ex viro et femina tamquam ex materia et forma, a quibus procedit proles tamquam eorum connectio, et servi cum aliis bonis
20 fortune ut accidencia, et constituitur una familia tamquam unum perfectum suppositum speciei. Ex multis familiis constituitur unus vicus et ex multis vicis constituitur villa. Correspondenter sicut ex uno supposito procedit *generacio, ex multis generacionibus procedit*
25 species materialiter dicta non formaliter vel prius naturaliter; correspondenter mystice illi qui sunt mundo dediti habent rationem et voluntatem tamquam marem et feminam. Ex quibus procedunt quatuor affectiones ut filii et vage cogitationes tamquam familia. Ex quibus
30 indies intentis nunc circa unum genus temporalium et nunc circa aliud constituitur vicus, et ex multis talibus annuatim per totam periodum hominis adunatis, constituitur villa spiritualis vel potius mundialis, quam cum homo non habuisset pro statu originalis iusticie,
35 oportet quod fatue illam emat, quia dat pro ea thesaurum sapientie et scientie celestis. Talis autem ne-

The three excuses.

1. The world.

8, 9. DG: *est tempus huius*. 10. G: *hora* deest. 13. H: *hominum* deest; ib. H: *filii* deest. 14. DG: *excusant*. 14, 15. A: *post diabolum — mundum* deest. 16, 17. D: *villa enim*. 20. DG: *fortune* deest. 21. *speciei*; A: *spere*. 22. DG: *famulis*; ib. H: *unus* deest. 23. *Correspondenter*; H: *casualiter*. 24. A: *generacio — procedit* deest. 25. DG: *materialiter dicendo*; ib. A: *dico*; ib. A: *vel plus*. 31. DG: *nunc* deest. 34. G: *originali*.

10. Lucae XIV, 17. 16. ib. 18. 17. Cf. Aristotelis De re publica I, 2.

cessitatus est exire viam Christi et videre temporalia sollicitudine anxia et per consequens non gustare quam suavis sit Dominus.

Our affections
ought to be act
on heavenly
things.

Contra illud peccatum instatur tripliciter: primo videtur quod sit maxime innaturale, nam principalissima pars hominis est anima que debet naturaliter amare sibi simile in natura, cuiusmodi est natura angelica et spiritualia celestia; sed cum terrestria sunt a celestibus maxime elongata, affectiones que sunt circa terrestria sunt nature anime contrarie. Manifestum est ergo quod contrariatur nature anime sic affici circa temporalia, et cum ipsa sit elementum predominans in homine, manifestum videtur quod affectio hominis debet naturaliter ferri in hiis que sursum sunt et non que super terram. In cuius signum Christus apparuit in carne, ut abnegantes impietatem et secularia desideria vivamus simplicem vitam in hoc seculo, et finaliter ascendit in celum, ut illuc tendat nostra devocio.

Secundo docuit natura prima istam sententiam in hoc quod ordinavit terram a celo maxime distantem a pedibus hominum conculcandum, ad docendum quod affectio terrestrium maxime elongat a celestibus, ideo debent suppeditari in affectu.

Tercio docetur idem ex modo faciendi sanctorum conversorum in primitiva ecclesia qui vendebant sua possessa et ponebant precia ante pedes apostolorum, ad denotandum quod temporalia debent conculcari affectu et supponi quantum est necessarium ad supportandum presentem miseriam. Sicut ergo foret contra naturam quod celum adhereat terre, sic est contra naturam quod anima finaliter afficitur terrestribus.

All earthly
things must be
left at death.

Secundo obicitur contra hoc peccatum per hoc quod omnis homo necessitatus est in hora mortis omnia ista deserere, sed tunc quando foret finalis triumphus periculosissime retardaret temporalium profunda possessio. Ideo magna videtur stulticia in affectione temporalium nimium profundari. Maior patet per Apostolum I Tim. VI°, 7: *Nichil intulimus in hunc mundum, haud dubium nec aliquid inde auferre possumus.* Et minor patet ex

4. A in marg.: Prima obieccio. 5. A: maximum naturale; ib. D in marg.: Pulcra argumenta contra avariciam et amorem terrestrium. 6. G: pars deest. 7. A: modi deest. 9. G: maxima. 9, 10. DGH: circa — anime deest. 10. DG: ergo deest. 17. H: ascent. 24. D: facient ex modo. 29. DG: igitur. 32. A in marg.: Secundo obieccio. 37. D in marg.: 1.

illo Eccle. XI°, 3: *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit.* Homo quidem comparatur arbori cuius radicem supportantem residuum necesse est prescidi, cum calorem naturalem oportet extinguere; quod si illa hora fuerit plus affectus terrestribus quam celestibus, non resurget ad beatitudinem in finali iudicio, quia contra primum mandatum plus afficitur creature quam creatori et per consequens moritur in mortali; si autem ramos affectionis habuerit ad temporalia declinantes trunco cadente ad austrum, tunc affectiones aquilonares in purgatorio comburentur et truncus salvabitur. Unde ad domandum illud periculum ordinavit natura in remedium lapsorum quod necessitati sunt mori; ordinavit etiam quod mortis articulus sit incertus, ut de morte sit iugis meditatio et ratione sue incertitudinis continua preparatio. Ordinavit natura insuper quod continuatio diutina in unam partem impossibilitat flexionem ad partem oppositam, ut patet de arboribus que flecti poterunt, quando sunt virge, sed nequaquam factis arboribus. Cum ergo affectus hominis continuatur pro maiori parte vite sue in temporalibus, sic quod necessitatus est contra rationem eis officii, quomodo non erit impossibilitatis in articulo mortis, quando erit impotencior et cuneus temporum acucior, amare celestia.

Tercio docetur illud ex scriptura multiplici; nam Psalmo IV°, 3 dicitur: *Filii hominum, usque quo gravi corde | utquid diligitis vanitatem et queritis mendacium?* Cum enim mens affectione colligatur terrestribus, necessario erit gravis et per consequens indisposita ad ascensum. Christus etiam dicit impossibile est quoad naturam subducto speciali miraculo *divitem intrare in regnum celorum*, ut patet Matthei XIX°, 23. Non ergo prodest temptare Deum confidendo de tali miraculo. Tercio principaliter arguitur contra hoc peccatum innaturale per Ve multiplex suo supposito prophetatum. Nam Isaie V^o, 8 dicitur: *Ve qui coniungitis domum ad domum et agrum agro copulatis.* Et Isaie XXXIII°, 1: *Ve qui predaris, nonne et ipse predaberis?* Et generaliter

Scriptural warnings against worldliness.

2. A: ad deest. 10. D: truncto. 12. H: docendum. 21. A: hominis deest. 23. H: quomodo non erit deest. 24. H: potencior. 26. A in marg.: Tercia obieccio. 28. A: corde twice; ib. A: vanitates et queritis deest. 29. A: enim affectio. 31. A: est deest. 32. G: spirituali; H: substancie nisi speciali; ib. A: in deest. 33, 34. D: igitur prodest nisi. 36. ADG: proposito. 38. Codd.: XXXII. 39. H: numquid et ipse.

Woe denounceth
against the
grady;

Abacuk II°, 6: *Ve qui congregat non sua*. Pure avari quiescentes non saciantur de affluentia temporalium sed continue immensurabiliter aspirant ad amplius. De quibus necesse est quod die iudicii vel ante non relinquatur lapis super lapidem, cum tota habitabilis erit pure elementum quadruplex tota fece metallorum et aliorum mixtorum detrusa in infernum. Ille ergo non considerat cum Apostolo quomodo non habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus qui est sollicitior circa tugurium presentis miserie quam circa perpetuam mansionem celestem.

against those
who plunder
their
neighbours;

Secundum Ve dictum est avaris et ambiciosis qui rapiendo predantur proximos; et vel oportet quod Spiritus Sanctus quia scriptura sua sit falsus vel quod ipsi sint in posterum depredati. Vel enim remecietur eis per predones secundum mensuram quam propinarunt aliis vel diabolus rapiet ab eis animam et possessiones iniustas, vel tercio Deus movebit eos ad compuncionem et rapiet cum quadam iniciali violencia quo ipsi iniuste predati sunt.

Ideo christiani sequentes scolam Christi pacienter sustinent illatas iniurias et non irruunt in hostes precipitanter vindictam divinitus capiando, sed humiliter tolerant et expectant ulcionem divinam. In quo refrigerio inveniunt fructum multiplicem, cum sciunt quod patientes tales oportet vincere, ubi retribuentes mala pro malis hostes exasperant corporaliter et se ipsos debilitant spiritualiter. Ideo vel oportet quod humana prudentia sit sapiencia divina prestancior vel quod melius foret finaliter utrobique regulari secundum legem scripture divinitus inspire. Non tamen negatur humana prudentia sed invocatur sapiencia divina pro regula.

against those
who do not
restore what
they have
acquired
unjustly.

Tercium Ve dictum est avaris, ambiciosis et dolosis quomodocunque iniuste aliena bona occupantibus, quia omnes illos oportet restituere, si peccatum debet remitti, nam *Domini est terra et plenitudo eius*. Ideo vel oportet iudicem illum in potencia ac desidia deficere vel sibi

1. ADG: *Primi avari*. A: *A: necesse est pro die iudicii*; ib. DG: *quod post diem*. 5. A: *ad lapidem*; ib. DG: *cum terra*. 6. G: *tota fere*. 9, 10. DGH: *sollicitior*. 14. DG: *et scriptura*. 15. DG: *dampnatis vel*. 19. D: *et deest*; ib. DG: *rapiet deest*; ib. H: *quod ipsi*. 21. A: *patenter*. 26, 27. DG: *pro mala*. 27. G: *exasperanter*. 32. A: *innovatur prudentia*. 35. DGH: *dimittit*. 37. GH: *istum*; ib. DG: *potencia et*; A: *et*; ib. D: *defidere*.

1. Vulg.: *Vae ei, qui multiplicat non sua*. 5. Matth. XXV, 2. 8. Hebr. XIII, 14. 36. Ps. XXIII, 1.

iniuriantem restituere vel tercio ex defectu satisfaccionis
penaliter luere. Cum ergo iusticia et sufficiencia Dei
non possunt deficere, non restat nisi alterum duorum
sequencium: vel Deo satisfacere vel tormentis luere,
5 cum subterfugere sit impossibile. Et tales consideraciones
movebant patres utriusque testamenti capere de bonis
Dei quantum est eis necessarium ad Dei ministerium,
scientes quod oportet eos dare sibi de toto recepto
strictum compotum. Unde sapiens Salomon Proverb.
10 XXX°, 8: *Divicias et mendicitatem ne dederis michi sed*
tantum victui meo tribue necessaria. Et Apostolus I Tim.
VI°, 8: *Habentes ergo alimenta et quibus tegamur hiis*
contenti simus.

Nec dubitabit catholicus quin omnis criminosus sit
15 quasi proditor capitalis domini non requirentis aliam
excusacionem legalem pro iusticie complemento, in
quantum talis iniuste occupat bona Dei. Si enim homo
devenerit ad lucem, tunc patesceret occupacio iniusta,
sed eo ipso quo sic peccatur venit ad lucem et ad
20 Dei nostri iudicium; ideo sine interrupcione temporis
patet iniuria quoad eum. Ideo Deus facit de omni
iniusto immediate iusticie complementum, tolerando
tamen occupacionem iniustam; non negatur tamen quin
contingit criminosum facere cum bonis Dei multa bona
25 de genere licet male; nec negatur quin licet habere se-
culariter multas divicias, sicut patet de Abraham, Loth,
Job, David et ceteris patriarchis; sed caveat mundo
dives quod omnes sue divicie sint sibi necessarie vel
utiles ad servcium divinum congruum suo statui pera-
30 gendum. Caveat secundo quod non occupet divicias pro
fastu seculi vel corporis voluptate, et videat tercio quod
nec diviciarum impetracio nec earum occupacio distrahat
a servicio Deo debito; nec vertatur sibi in scandalum
in servando mandatum dominicum. Abiciat itaque se-
35 cularis dolum in impetracione, solitudinem distrahen-
tem | a cultu Deo debito in occupacione, et dolorem ex
Fol. 331^v amore inordinato in temporalium desercione, et habeat
quotlibet temporalia satis secure.

Every wicked
man is a traitor
to God and
holds his
possessions
wrongfully.

True use of
riches.

2. D: igitur. 5. H: vel subterfugere. 6. H: movebant deest.
8. D: de toto deest. 9. D: compositum; ib. H: sapiens deest.
9, 10. G: Prov. III. 11. G: retribue. 12. D: igitur. 14. A: quin
deest; ib. DGH: cum sit. 15. DGH: quasi deest. 16. A: execucionem.
18. D: paterit. 20. ADG: ad divinum. 21. G: quoad Deum. 22. H: in-
iusto et; ib. H: tollendo. 25. DG: non negatur. 31. H: tercio deest.
33. DG: Dei Deo. 35. H: in deest. 36. G: Dei.

2nd Excuse
representing
the follower of
the devil.

Secundo principaliter dico quod ambulantes post diabolum querunt sophistic excusacionem in peccatis per hoc quod emerunt *quinque iuga boum*. Nam in prima excusacione indisponitur sensus interior, in secunda indisponitur sensus corporalis exterior, qui bene 5 notantur per *iuga quinque*, quia constat quinque esse sensus exteriores scilicet visum, auditum, odoratum, gustum et tactum, qui duplicantur, quando pater duplicitatis atque mendacii stante natura sensuum istorum pervertit eorum officium ad suum servicium. Non enim 10 potest illabi animo sed residens in spongiositatibus corporis ut aranea in angulis coniecturat, ad que vicia temptatus suus est pronior, et ad illa vicia congregando humores celeriter movet sensus.

The 5 yokes of
oxen are the
senses, by
which men are
tempted.

Unde sicut quinaris est numerus circularis, sic 15 maligni spiritus in circuitu ambulant, nunc temptando unum sensum nunc alium et nunc redeunt ad temptationem qua ceperant, et sic peccator callida mercacione diaboli ubi prius habuit simplices quinque sensus, habet officium duplicatum scilicet ad naturale 20 regimen corporis et ad voluptuosum ac bestiale fomentum istorum sensuum in quo est stulta conmutacio conmutare delectacionem momentaneam pro eterna. *Qui enim viderit mulierem ad concupiscendam eam iam mechatus est eam in corde suo iuxta testimonium Salva-* 25 *toris Matthei V^o, 28; sed quam momentaneum est hoc respectu visionis beatorum perpetue, quam momentanea est pena visionis caste respectu visionis horrende diabolice, quam momentanea est audicio ludicrii aut verbi detractorii respectu eterne audicionis cantus angelici et* 30 *dolorosi questus demoniaci, quam momentaneus est odor quo excitatur olfactus ad prevaricacionem decalogi respectu odoris unguentorum perpetui et fetoris inferni gravissimi, quam momentaneus est gustus cibarii durans ab ore usque ad stomachum respectu gustacionis per-* 35 *petue pene novissime et cruciatus lingue divitis in inferno sepulti, quam momentanea est tactus suavitas hic in via respectu suavitatis perhennis in patria et*

1. D in marg.: 2^m. 6. A: *quinque* deest. 8. D: *quanto ita*.
9. H: *natura* deest; ib. D in marg.: *De regimine quinque sensuum*.
13. A: *congerendo*. 14. DG: *celariter*. 16. A: *ambulabant*.
21. G: *ad* deest. 20, 21. G: *ac detestabilem forum cum*. 25. D: *est* deest.
29. H: *aut* deest. 31. DG: *quomodo*.

3. Lucae XIV, 19.

horrende asperitatis in iehenna. Custodiamus igitur
sensus nostros a voluptuosis excessibus, quia illi sunt
fenestre per quas intrat peccatum, scilicet mors anime
atque diabolus. Unde ad innitendum dicte custodie
5 habemus exemplum multiplex in natura, primo quod
omnes sensus habent duplex organum ut visus, auditus
et olfactus habent instrumentum dextrum et sinistrum
ad denotandum quod debemus equanimiter nos gerere
in prosperis et in adversis. Et sic de duplici palato
10 oris, de nervis tactus et medio carnis.

Item, solus homo de numero animalium habet caput
erectum ad celum, ut dicitur XXIV de animalibus, ad
hoc ut illuc tendat sensus sui intencio et non ut bos
inclinetur continue ad terrena.

15 Item, omnes sensus fundantur in capite, ad denotan-
dum quod regulari debent in capite rationis, sic enim
visus fundatur in anteriori capitis ut tamquam speculator
speculando ac procurando prospera ad anteriora se
convertat. Auditus vero in medio ut fides que est ex
20 auditu fundetur in presenti, preterito et futuro. Olfactus
sub oculis ambobus in facie, ad denotandum quod de-
bemus de fama curare que pro tempore presentis
miserie vergit ad nomen future glorie. Gustus vero
absconditur in ore, ad denotandum quod debemus con-
25 templari abscondite dulcedinem celestis patrie; tactus
vero diffunditur in toto corpore tamquam sensus plus
necessarius ad docendum nos quod debemus cogitando
de Deo salutem nostram intendere in cunctis nostris
operibus. Aliter enim non sentimus de domino in boni-
30 tate. Increpandi itaque sumus inexcusabiliter, si post
tantam doctrinam nature non dirigimus sensus nostros
conformiter legi Dei, cum primo invitat omnes creaturas
rationales ad cenam predictam naturaliter appetendum.
Secundo vocat desides per predicatorum suos, hortantes
35 vocaliter ad finem illum secundum legem evangelicam
exequendum, et tercio relinquit in eis exemplaria se-
cundum naturas creatas in quibus videre possunt quo

The senses
should be
subject to
reason.

1, 2. G: igitur gressus; H: gressus. 2. A: excessibus; ib. quia;
DGH: qui; illi; D: ibi. 3. A: intrat; ib. A: scilicet deest. 4. H:
custodie deest. 5. A: primo quidem. 6. D: visus et. 8. D: equani-
miter. 12. DG: IV de animalibus; Vide infra; H: XIV. 18. A: spe-
rando ac; D: atque. 20. D in marg.: Olfactus. 22. A: fame.
24, 25. absconditur — contemplari twice. 30. D: quod post.

12. Aristoteles, De animalibus hist. I, 15, 468. Cf. Trialogum,
pag. 94.

ordine sit agendum. Disrumpamus igitur vincula iugi diaboli et habeamus simplices sensus non boum sed absque felle latente intrinsecus columbarum.

3rd Excuse, the wife, represents those who walk after the flesh.

Tercio et principaliter dico quod ambulantes | post 331^e
carnem sunt maxime bestialiter elongati. Ipsi enim non 5

solum emerunt extrinseca a quibus per vices separati raptim vident celestia, sed ducunt carnem in uxorem et sociam. Ideo dicunt simpliciter negative quod *non possunt venire*. Caro enim est hostis summe continuus, cum non potest pro tempore vie sicut mundus et diabolus ab homine separari. Unde licet specialiter temptet ad gulam atque luxuriam, tamen inter omnes hostes ardentius temptat ad avariciam atque accidiam. Quando enim caro effrenis est impotens ad actus gule atque luxurie, ut patet in senibus atque decrepitis, tunc videratur in eis avaricia atque accidia. Avaricia, quia plus timent quod temporalia eis egenis deficient propter impotenciam lucris atque custodie. Iterum, cum sint plus melancolici nec circa actus proprios mundanos solliciti, necesse est mentem eorum circa temporalia sollicitari, quia circa illa sunt fortissime habituati. Ex quibus cum impotencia corporis necesse est ut gignatur accidia et per idem tria peccata spiritualia ac diabolica, et hinc senes delectantur in pompa et gloria sua preterita, invident denigrantibus famam preteritam et irascuntur contradicentibus sue sentencie. Ideo precipua prudencia foret congregare arma virtutum quibus homo finaliter obviet illi hosti, quia nec mundus nec diabolus potest ultimate convincere nisi mediante victoria huius hostis.

Sensuality in old age turns to avarice and sloth.

Carnalitas itaque cui ratio inseparabiliter colligatur reddit hominem maxime negativum, cum mens ebriatur in illa facta impotens ad senciendum celestia, et hinc diabolus temptavit hominem per uxorem. Moverent autem timor et amor ad evadendum hoc duplex consorcium, timor sentencie Dei terrifice qua dicitur quod nemo virorum illorum gustabit cenam suam et per consequens, cum anima manebit perpetuo, non restat nisi quod habeat penam perpetuam perhorrendam. Amor autem beatitudinis moveret forcius, cum beatitudo sit

4. A: *et* deest; ib. D in marg.: 3. 6. DG: *illius quibus*.
16. H: *atque* — *avaricia* deest; ib. D: *et accidia*; ib. D: *Avaricia* deest.
19. A: *malencolici*. 20. D: *necesse* — *sollicitari* deest; ib. A: *est* twice.
22. A: *ut*. 31. H: *ebriatur*. 36. DG: *istorum*. 38. ADG: *quod* deest.

suo genere pena prestancior et affeccio sit timore naturalior, cum beatis deest et dampnatis affeccio beatitudinis inest. Beatitudo vero est sine malicia sed pena non est sine bonitate, cum sit iusta, igitur cum istis duabus alis volaret christianus ab isto conventu triplici venenoso ad societatem civium supernorum, quod nobis concedat conviva dominus Jesus Christus. Amen.

SERMO XLVII.

Gaudium est in celo super uno peccatore penitentiam agente. Luce XV°, 7.

Constat ex evangelica historia quomodo publicani et peccatores appropinquarunt ad Jesum, ut audirent verbum Dei, contra quos remurmurarunt scribe et pharisei ex causa triplici, primo quia oderunt servos publicos cesaris qui census Romani imperii collegerunt; appetebant enim libertatem et per consequens doluerunt de exactione tributi, secundo quia oderunt Christum, eo quod acute arguebat peccata eorum et per consequens invadebant fame et reputacioni sue in populo. Unde Matthei XI°, defamarunt eum in hoc quod fuit amicus publicanorum et Luce XV°, 2. *Hic peccatores recipit et manducat cum illis.* Tercia causa fuit quia erant ypocrite volentes videri sancti a populo, ideo arguebant sanctum sanctorum ex communicacione cum peccatoribus, quia Psalmo XVII°, 27 dicitur *cum perverso perverteris.*

Sed Christus secundo dixit illis parabolam tam ipsum quam suum auditorium excusantem, quomodo quilibet eorum, si fuerit homo rationalis, dum habuerit centum oves datas sibi ad possidendum et custodiendum sub pena vite, perdendo unam, dimittit nonaginta novem in deserto, vadit ad ovem que perierat et inventam imponit in humeros suos gaudens et veniens domum convocat amicos et vicinos dicens eis: *Congratulamini mihi, quia inveni ovem que perierat.* Talis enim diligeret quamcunque ovem suam non solum ut possessionem sed ut vitam propriam.

Why the pharisees murmured against Christ.

2. A: decesse. 6. ADG: societatem celestium. 8. H: Sermo 25us. 23. DG: in populo. 27. G: adiutorium. 35. DG: in possessionem.

9. Gospel for 3rd Sunday after Trinity. 11. Lucae XV, 1. 19. Matth. XI, 19. 27-34. Lucae 4-6.

et perversis hominibus ordinis alioris. Secunda causa est quia sacerdotes propter excellenciam dignitatis renuunt correptionem fraternam accedentes ad luciferinam superbiam. Non enim recognoscunt superiorem in terra qui ipsos corripiat. Tercia causa est simulacio 5 latentis ypocrisis. Sacerdotes enim synagoge imposuerunt aliis quod erant peccatores pessimi, divine legis ignari, et quia non parebant suis tradicionibus maledicti, ut patet hic et Joh. VII°: *Populus hic maledictus qui non novit legem*. Difficile ergo est venenum eorum cognos- 10 cere. Christus ergo cognoscens eorum duriciem dure eos redarguit et medicinam mulcentem non eis apposuit nec cum eis sicut cum laicis in esculentis et interloquiis communicavit, sicut patet ex cursu evangelii. Voluit enim Christus a laicis et feminis sustentari, ut 15 patet in ingressu, in progressu et in egressu.

Christ rejoices more over the church of the saved than over all the angels.

Relinquendo igitur ista alibi declaranda patet tercio conclusio Christi sequens parabolam quod *gaudium est in celo super uno peccatore penitenciam agente etiam magis quam super nonaginta novem*, hoc est, super 20 universitatem novem ordinum angelorum beatorum qui non egent penitencia, cum nunquam peccaverant. Patet ex hoc quod totum corpus ecclesie, sicut est una ovis que perierat iam salvata, sic est unus peccator agens penitenciam. Ex quo cum capite que constituunt 25 personam humane ecclesie est maius gaudium quam super tota multitudine angelorum non solum propter Christum, ratione cuius angeli fatentur se esse *conservos* hominum (ut patet Apoc. penultimo), sed propter ipsum corpus hominis secundum duplicem naturam glorificatum, 30 specialiter si numerus hominum beatorum constitutus sit secundum numerum filiorum Israel.

The remission of sins: all sins will be a source of glory and praise.

Ex istis patet ulterius quomodo credemus istum articulum fidei qui dicitur remissio peccatorum. Ponunt enim doctores communiter, quod omnia peccata bea- 35 torum erunt nota reciproce quod cedet illis ad gloriam et ad Deum fervencius collaudandum. Sic enim laudatur militaris strenuitas ex derelicto cicatricis sanato vestigio

1. DG: *altorum*. 2. D: *quod sacerdotes*. 3. G: *renuit*; ib. A: *accidentes*. 6. H: *synagoge* deest. 9. AH: *et* deest. 10 et 11. DG: *igitur*. 11. H: *eorum* deest. 12. G: *multicem*. 13, 14. H: *etiam colloquiis*. 15, 16. A: *ut patet* deest. 16. DG: *et progressu*. 17. G: *Relinquenda*; ib. DG: *igitur* deest. 25. DG: *constituent*. 26. A: *magis*. 27. A: *multitudinem*. 29. Rectius: *ultimo*. 30. A: *glorificatis*. 33. ADG: *credimus*.

18. Lucae XV, 7.

29. Apocal. XXII, 9.

faciei et collaudatur graciosae benevolentiae medici, ex cuius gratia indelebilis sanitas tam plene acquiritur.

Secundo dicunt doctores communiter quod impossibile est predestinatum de peccatis conteri nisi resurgat in gratia ampliori, tum quia oportet ad gratiam predestinationis aliam infundi ratione meritorie contritionis, tum etiam quia aliter diminutio prioris gratiae sine plena restitutione ratione peccati testaretur quod peccatum non foret plene dimissum, sed perpetuo punitum, quia ratione illius bonum ad quod habet naturalem habitudinem perpetuo esset destitutum; et hoc est notum eis qui dicunt quod Deus semper diligit uniformiter et quod Deus vult omnem predestinatum semper meliorando procedere. Talis enim dum est in posteriori gratia est ad habendum beatitudinem maturior. Tercio dicunt doctores quod occasione peccati hominum et angelorum est nedom ecclesia perfectior sed etiam universum. Tantus enim est numerus salvatorum quantus fuisset subducto peccato et insuper dampnati et perpetuo in carcerati ostendunt divinam potenciam atque iusticiam faciuntque beatitudinem et laudem sanctorum plus fervidam nec non secundum perfectionem naturae dampnatorum accumulante perficiunt universum.

Sed absit ex isto credere (sicut dicit Apostolus) quod licitum sit peccare, nam *timentibus Deum* licet omnia cooperantur in bonum, tamen obstinatis cedunt peccata sua ad innumerabile dampnum nec proficeret culpa salvatis nisi occasione accepta et data ex plenitudine gratiae mediatoris Dei et hominum. Ideo ad ipsum ut ad centrum concurrunt omnes rationes laudis et gratiae. Non enim videtur michi posse esse quod primus homo peccasset, nisi verbum Dei hominem redemisset, eo quod oportet celum ornari perpetuo natura hominis. Et sic intelligit beatus Gregorius necessarium Ade peccatum et felicem culpam. Sic etiam loquitur Apostolus Rom. V^o, 20 dicens *ubi habundavit delictum superhabundavit et gratia*. Cum igitur de plenitudine gratiae Christi nos omnes

Sin the occasion of higher grace.

This is no excuse for sin.

2. D: *indebilis*. 3. A: *ducunt*. 5. H: *quia* deest. 6. A: *meritorii*. 11. A: *esset* deest. 12. AD: *conformiter*. 13, 14. DG: *in meliorando*. 15. A: *Sed dicunt*. 18. G in marg.: *1*. 22. A: *ut non*. 23. DG: *accumulantur*. 25. H: *non timentibus*; ib. DG: *licet* deest. 29, 30. AH: *ut centrum*. 32. A: *omnes redimisset*. 34. A: *necessariam*. 35. D: *Et sic loquitur*; ib. A: *Rom. XV*; D: *Joh. V*. 36. D: *et* deest.

25. Rom. VIII, 28. 34. S. Gregorii Hymnus in Benedictione Cerei, Sabbato Sancto, in Missali Romano. Cf. Trialogum, pag. 141.

We must be
contrite and
keep God's law.

accepimus prius summe bonum tam utile quam delectabile, et honestum foret nos christianos sibi rependere vices nostras; que repensio stat in tribus, primo quod conterendo peniteamus peccata que commisimus contra ipsum, secundo quod ipsum diligamus in observancia legis sue et tercio quod perseveremus in observancia legis huius. De primo dictum est in sermone Pasche quomodo contricio satisfactoria debet fieri; quam penitenciam consequitur duplex bonum, cum gaudium sit in celo super homine taliter confitente. Si ergo miles laboraret pro gloria mundana tam anxie, quam sollicitè laboraret miles Christi pro gaudio infinitum prestanciori, non est causa quare non nisi defectus fidei.

Ad secundum sunt omnes homines obligati, quia Joh. XIV°, 23, 24 scribitur: *Si quis diligit me, sermones meos servabit, qui non diligit me, sermones meos non servat.* Idem ergo est Christum diligere et legem suam servare, non solum in nobis sed in proximis amando sanctam matrem ecclesiam. Unde inter omnia peccata quibus perturbatur ecclesia omissio correptionis fraternel est periculosius. Iam enim conversum est in commune proverbium: Unusquisque pro se ipso respondeat. Que mihi potestas fratrem meum corripere, cum tamen unicuique mandavit Deus de proximo, ut eum diligat ut se ipsum? Sed quomodo diligo hominem ut me ipsum qui elemosinam potissimam quam in me ipso facerem miserens anime mee a proximo meo subtraham? Nam refigescencia caritatis faciens solucionem continuitatis in corpore Christi mistico, ut in yeme contingit de foliis arborum, est in causa.

Conditions
needed to fit us
to reprove
others.

Scio autem quod ad cor | repcionem fraternam requiritur triplex condicio, primo quod corripiens non sit in eque gravi vel graviore crimine quam correptus, iuxta illud Matthei VII°, 5. *Ypocrita, eice primo trabem que est in oculo tuo, deinde festucam de oculo fratris tui.* Quamvis enim criminosus corripiendo fratrem suum facit bonum de genere etiam minus male quam faceret omittendo, tamen dirumpit caritatis ordinem que inciperet a se ipso. Unde obstinati correpti rependunt con-

Fol.
332^b

1. AH: prius deest. 4. A: penitenciamus. 6. D: et deest.
8. H: satisfactio. 9. ADG: triplex. 10. DG: confitentem; D: correxit.
11. D: laborat; ib. A: quod sollicitè. 14. A: omnes deest; ib. A: quia
deest. 15. ADG: scribitur deest; ib. ADG: sermonem meum. 17. DG:
ergo deest. 20. A: amissio. 21. ADG: periculosior; ib. G: verum.
23. DGH: unumquemque. 30. D in marg.: Corripiens debet habere tres
condiciones. 31. A: correptionis. 34. r1: festucam que est.
35. ADH: suum deest. 37. DG: cum dirumpit.

vicia, dicentes quod correptores sunt in eadem dampnatione, nunc vere et nunc false de proximis menciendo.

Secunda condicio est quod correptor habeat discretum iudicium, supponendo in sibi ambiguis partem
 5 meliorem et in manifestis ex opere malo corripiendo acute vel molliter, private vel publice, secundum exigenciam circumstantie peccatoris.

2. He must be discreet and not too ready to suppose evil.

Tercia condicio est quod correptor pia intencione
 corripiat, scilicet propter sincerum amorem persone
 10 correpte et sancte matris ecclesie et non propter zelum vindicte aut affectum pecunie. Unde inter alia pericula ecclesie quantum ad legem correptionis fraterne dampnosum foret quod iurisdiccio civitatis sit venalis et correpcio evangelica conversa in pecuniariam, quia utrum-

3. His intention must be for the good of the reprovved.

15 que est symoniacum. Moveret autem omnes christianos et precipue sacerdotes Christi instare pro fide legis sue, cum illi sint milites Christi ad similitudinem beati Martini, qui non minus auderent pugnare contra diabolum quam contra proximum in causa Dei. Qui ergo est in
 20 exercitu Christi et non audet confortare pusillanimes reprobando desides non meretur coronam victorie; aut quomodo est cum Christo qui audiens arma Domini sui despici non audet exponere se pro illis? Arma Christi et nostra sunt fides scripture quam omnes debemus in
 25 vita et doctrina et in adversariorum repugnancia constanter defendere. Quomodo (queso) amat proximum qui videns eum in morbo litargico laborantem non prudenter evigilat sed dormientem usque ad mortem fovet et protegit? Aut quomodo diligit sanctam matrem ec-
 30 clesiam qui videns in ea putredinem infectivam non ipsam a matre evacuat? Quomodo insuper potentes corrigere et ex desidia vel temporali commodo negligentes non proditorie consenciant agentibus? nam non ut sic sunt cum Christo vel sponsa sua et per conse-
 35 quens contra ipsum (ut ipsemet diffinit Matthei XII^a, 30). Aut quomodo ultimo sequitur Christum in caritate sui et ecclesie qui videt quantus fructus posset ex correptione ista insurgere et tamen negligit agere? Hoc enim fuit maxime opus laudabile in Christo et suis apostolis

Duty of reproof.

2. DGH: de deest; ib. DG: proximo. 4. D: in supponendo; ib. A: nisi ambiguis. 8. H: correpcio. 13. DGH: civiliter sil. 14. D: penuriam. 18. Codd.: non deest. Alibi; ib. D: auderet. 19. DGH: Qui igitur in; est deest. 20. DGH: et deest. 22. H: cum isto; ib. A: qua audiens. 23. D: suo. 24. D: scripture quomodo. 25. H: adversorum. 38. DG: cum negligit.

per quod fuit eciam ecclesia ampliata; sed modo est nedum restricta, sed secundum predominium membrorum diaboli occupata. Cuius causa indubie est correptionis negligencia. Si enim quilibet nostrum eciam sacerdotum staret concorditer cum adiutorio ecclesie 5 triumphantis, quomodo non deprimerentur hostes ecclesie? Oporteret quidem, cum sit proporcio maioris inequalitatis. Ideo desidia nostri qui debemus esse instrumenta superioris ecclesie est in causa tante malicie. Et hoc est maximum malum ecclesie, cum nullum sit 10 membrum eius quin possit verbo, opere, exemplo vel affectione adversarios exercitus diaboli mitigare.

Need of final
perseverance.

Et hec ratio quare dux nostri exercitus exigit finalem perseveranciam, primo quia ipse sit finis omnium non momentanee bonus sed per se semper, ideo exigit iuxta 15 suam condicionem perseverans servicium, secundo quia semper adest paratus ad iuvandum. Ideo instrumentum suum quod tam vecorditer frangitur condempnat tam propter defectum proprium quam eciam propter bonum quod instrumentaliter inferret ecclesie. Tercio quia de 20 lege Dei est quod capiat arborem ad illam partem in quam finaliter ceciderit sive in bonum sive in malum, ideo nisi homo perseveraverit usque in finem non salvabitur.

Christ's love;
its strength and
sweetness.

Moveret autem quoslibet christianos tam levis, tam 25 dulcis et tam utilis amoris Christi quesicio. Non enim plus exigit quam amorem quod est levissimum et indubie delectabilissimum, quia quanto est profundior ac diuturnior, de tanto est sapidior. Est eciam utilissimum, quia in omni necessitate adest. Quando enim christianus 30 ab hoste invaditur, credat in dominum Jesum Christum et securus efficitur, quando mors insultat; solum in eius amicitia est securum refugium. Non enim potest in necessitate suis deesse, infirmatur quis, vulneratur, pauperatur vel alio eventu | fortuito perturbatur. Et 332^a quando medicus, pater, possessio et omne humanum suffragium prostrato deficiunt, Christus adest, in tantum quod de quanto quis est pro amore Christi ab humano suffragio elongacior, de tanto est de adiutorio Christi

1. DG: non erit; A: non est. 7. G: Oporteret enim. 8. H: equalitatis. 8-10. H: nostri - hoc est deest. 9. G: ecclesiastica. 11. H: membrorum; ib. G: et exemplo. 15. A: non exigit. 16. D: perseveras. 20. A: fieret ecclesie. 21. G: istam. 22. A: in quantum. 26. quesicio; Rectius: conversacio = q^o; ib. D in marg.: In amicitia Christi securum est refugium in omni malo eventum. 28, 29. D: et diuturnior. 33. Non; DG: nec. 36. D: med'cus potest; ib. A: et mise cordie humanum.

securior. Nec potest esse sine Christi amicitia prius habita hic vel in futuro seculo in quacunque alia creatura securitas; magna igitur in nobis ignorancie cecitas, cum scimus demonstrative ex fide huius Veritatis et
5 tamen omittimus ordinate acquirere primo hanc amicitiam ad quam omnes alie consequuntur; quam amicitiam christianus ex parte sui non solvat et non est compossibile quod ex parte Christi deficiat. Et est satis facile tenere hanc amicitiam, quia non plus requiritur
10 nisi preservare nos a proditoria confederatione cum hostibus, pugnando usque ad mortem in armis suis. Omnes enim tales in finali iudicio collocabit a dextris. Amen.

SERMO XLVIII.

15 *Maria optimam partem elegit que non auferetur ab ea.*
Luce X^o, 42.

Constat quod tota servitus qua ecclesia militans servit sponso ecclesie, dividitur in tres partes: prima et infima est qua operarii fideliter serviunt Deo suo, secunda qua
20 seculares prepositi active viventes fideliter serviunt in illo officio Deo suo, sed tertia est qua contemplativi, cuiusmodi debent esse clerici a perturbationibus mundi quieti serviunt securius Deo suo. Unde iste due mulieres Maria et Martha signant duas has vitas scilicet activam
25 et contemplativam; et sic cum in secunda vita contemplativi non debent dominari in clero (ut docet beatus Petrus I Petri V^o, 3) sed servire ut socii vel ministri (ut docetur Luce XXII°), signanter manet ista perfeccior vita integra, et secunda imperfeccior est divisa. Prima
30 autem pars est bona, secunda melior, sed tertia est optima, et illam partem dicit Veritas Mariam Magdalenam sed excellencius Mariam matrem Domini elegisse.

Quod autem illa sit optima, patet ex sententia Christi cui discredere non licet, specialiter cum adiungitur eius
35 probacio, quod illa pars non auferetur ab ea. Omnem

Martha and Mary types of active and contemplative life.

Merits of the contemplative life.

1. sine: A: nisi. 10. A: cum twice. 11. D: articuli suis.
13. A: Amen deest. 14. D in marg.: De Assumpcione. 15. AH: que — ea deest; H: Sermo 26us. 17. A: Constat deest. 20, 21. G: seculares — est qua deest. 21. D: sed deest. 22. G: modi deest. 28. H: perfeccio.
29. H: indivisa. 31, 32. A: Magdalenam — Mariam deest. 32. D in marg.: Vita contemplativa sicut et caritas non auferetur sed manebit in patria. 35. H: ista; ib. A: ab ea deest.

17. Gospel for the Assumption. Cf. Joh. Hus, Serm. Opp. tom. II, XXVIII^a.

enim vitam activam necesse est evacuari ante finale iudicium. Vita autem contemplativa sicut et caritas manebit in patria; ideo oportet quod sit perfectior quam activa, et gracia illius eligende finaliter oportet omnes active viventes dirigere vitam suam non solum pro vita 5 contemplativa quam haberent in futuro seculo sed pro vita contemplativa quam debent habere in mortis articulo. Tunc enim necesse est omnem salvandum a vita activa cessare et vite contemplative intendere. Ideo illi qui educantur in vita contemplativa continue, dimissa 10 sollicitudine mundana securius moriuntur.

Hanc autem vitam elegit Christus cum suis apostolis, cum matre et carioribus eius discipulis; sed hodie est in ecclesia etiam clerus tantum mundo deditus quod contempta hac parte optima nedum pars activa bipertita 15 eligitur, sed pars filiorum huius seculi condemnanda, cuiusmodi sunt omnes finaliter delectantes in mundi divitiis et eius gloria, non operantes quicquid hic fecerint pro parte optima acquirenda.

Of the Virgin Mary:
1. what we must believe,
2. what we must do to win her aid,
3. how we may trust in her.

Tria itaque dixerim caritati vestre ad laudem beate 20 virginis Marie, primo quid de ipsa virgine sit credendum, secundo quomodo ad placitum huius virginis ut ipsa sit nobis coram filio suo propicia est vivendum, et 25 tercio quomodo servata constanter propicia hac vita est de matris Dei procuracione et suffragio confidendum.

1. We must believe
a) that she was taken up into heaven.

Quoad primum oportet tria credere de matre Domini, primum quod mediante morte corporali assumpta sit hodie ad beatitudinem; sic enim de illa canit ecclesia: *Veneranda nobis domine huius diei festivitas opem conferat sempiternam, in qua sancta Dei genitrix mortem subiit 30 temporalem.* Nec moveatur fidelis quod sequens particula oracionis repugnat prime parti, cum dicitur: *Nec tamen mortis nexibus deprimi potuit que filium tuum dominum nostrum de se genuit, Salvatorem incarnatum.*

Pro cuius declaracione oportet notare duplex genus 35 mortis scilicet mortem preciosam et mortem dolorosam. Mors preciosa est quorumcunque predestinatorum, quia est medium necessarium ad beatitudinem tamquam porta. Fol. 332^a
Mors autem presci | torum est dolorosa, cum ducit ad

5. *viventes*; D: *viantes*. 14. DG: *et clerus*. 17. H: *declinantes*.
21. D in marg.: *Glossa dicta de virginis Marie suffragiis et interpellacionibus*.
23. AH: *coram* deest. 24. ADG: *propicia* deest. 26. D in marg.: *im*.
29. G: *confert*. 34. A: *Salvatorem* deest. 35. D in marg.: *Mors duplex*.

dampnationem perpetuam. Prima mors est medium ad
celorum ascensum et habet nexus amoris quibus anima
voluntate leta trahitur ad superna. Secunda mors est
medium ad infernalem descensum, et habet nexus criminis
5 quibus spiritus obligatur ad hanc penam perpetuam.
Nam declinantes in tales obligationes adducet Dominus
in finali iudicio cum operantibus iniquitatem. Ille autem
anime que transeunt in purgatorium vadunt licet oblique
per nexus amoris ad beatitudinem. Beata itaque virgo
10 non potuit deprimi, hoc est, deorsum violente premi per
multitudinem nexuum obligantium ad infernum, eo quod
Christus tunc non decenter honorasset matrem carnalem.

Secundum quod oportet pie credere de matre Domini
est quod inter omnes beatos citra filium ipsa sit beacior,
15 quia beatissimo propinquior, singulari privilegio gloriosior
et per consequens gracia et dotibus glorie fecundior. Sicut
enim filius suus est singulariter rex tocius curie civium
supernorum, sic et ipsa quodammodo est regina. Unde
ex titulo gracie nature supperaddite angelicam superat
20 dignitatem. Utrum autem assumpta sit in corpore vel
nude in anima ad beatitudinem, est dissensio apud
multos. Et arguunt quidam quod sic tripliciter, primo
quia Johannes Evangelista minister eius sic assumptus
est, secundo quia corpora sanctorum que surrexerunt
25 sic assumpta sunt, cum aliter veri testes resurrectionis
forent penaliter bis mortui, et tercio, quia aliter Christus
improvide ordinasset coli reliquias corporis matris sue,
cum secundum beatum Jeronymum in valle Josaphat
sepulta non habet relictia membra corporis a fidelibus
30 honoranda. Si ergo Deus plus honorat et privilegiat
minus caros, multo magis matrem eius carissimam.

Hic dico cum beato Jeronymo quod pium est dubitare
in isto articulo curiositate nostre saluti impertinente
pretermissa. Ad hoc enim Deus celavit a nobis puncta
35 talia ut recognoscentes humiliter nostram ignoranciam
fidei necessarioribus forcius insistamus.

Quantum ad triplex argumentum patet quod primum
assumitur magis ambiguum ad minus ambiguum con-

b) that she is
on the highest
degree of bliss.

We need not
know whether
she was taken
up in the body.

The reasons
assigned for
this belief are
insufficient.

2-3. H: et — superna deest. 3-4. H: est — descensum deest.
5. A: hanc vitam. 12. H: matrem eternalem. 13. D in marg.: 2^m.
14. DG: est deest; ib. ADG: omnes deest. 17. DG: simpliciter. 18. D:
superiorum. 20. D in marg.: Assumptio. 21, 22. H: apud multos deest.
22. H: Sic arguunt; ib. D in marg.: 1. 24. H: sic deest. 24. DGH: est deest;
ib. DG: quod; ib. D in marg.: 2. 25. A: sic deest; ib. H: vere. 26. D in
marg.: 3. 28. A: beatum twice. 29. G: corporaliter. 30. D: igitur.
33. A: circa salutem; DG: circa salvacionem; ib. Codd.: impertinens.
35. A: humaniter. 37. D in marg.: ad 1^m. 38. H: ad minus ambiguum deest.

- firmandum. Quoad secundum patet quod corpora ista possent sine actuacione per animas surrexisse et sic mota per spiritus proprios vel alios redisse in cinerem sine pena. Quoad tercium patet quod cultus reliquiarum beati et sumptuosus ornatus circa corpus eius vel locum non auget eius beatitudinem vel honorem nisi forte per accidens, de quanto ecclesia militans et cultu tali accenditur et ad melius provocatur; et quia ex cultu erroneo et cupidine cleri contingere posset oppositum, probabile videtur Deum ordinasse corpus Moysi, corpus matris sue et corpus Evangeliste cum multis aliis martyrum sanctis corporibus esse nobis abscondita propter errorem qui ex cultu contingeret.
- Danger of relic worship.
- c) We must believe that she is the advocate of her true servants.
- Tercium quod debemus credere de matre Domini est quod ipsa est suis veris cultoribus propicia procuratrix. Nam viatores ex impetu caritatis suffragantur egentibus; sed beata virgo Maria videt in verbo nostram egenciam, et est magis caritativa et magis misericors; ideo credendum est fidencius quod procurat contra nostram egenciam et eo specialius quo noscit se adeptam tantum honorem ut sit refugium peccatorum.
2. How to win her aid.
- She will not pray for the unworthy.
- We must imitate her in humility, poverty and chastity.
- Quantum ad secundam partem sermonis, notandum quod mater Domini non suffragatur in illo suffragio in quo scit filium suam petitionem ex indignitate persone negaturum. Nam nullus prudens sciens voluntatem circumspecti patrisfamilias sic oraret, quantum magis beatus voluntati divine in nullo difformis. Ideo ad hoc quod beata virgo sit procuratrix viancium requiritur quod sequantur eam in moribus; solum enim sibi sic similes ad tantum diligit. Oportet ergo nos imitari beatam virginem, specialiter in humilitate, in paupertate et in castitate. In humilitate contra superbiam diaboli. Ipsa enim fuit humillima, ut patet Luce I^o, 38: *Ecce ancilla Domini*. Fuit secundo pauperrima contra mundi cupidinem. Unde quando domina mundi salutavit Elizabeth, non in curribus, equis vel pedissequis numerosis sed sola (ut creditur) cum festinacione transivit festinanter montana ad ministrandum Elizabeth, ut dicitur Luce I^o, 39. Et tercio fuit castissima contra carnis temptacionem, unde docuit triplex remedium contra hoc viciu a

Fol.
333*

1. D in marg.: ad 2^m. 4. D in marg.: ad 3^m; ib. A: reliquiarum.
2. A: bene; DG: beate; ib. ADG: ordinatus. 6. DH: vel eius. 14. D in
marg.: 3^m. 17. A: Maria docet. 19. G: promat contra. 21. DG: re-
frigerium; D corr.: refugium. 23. G: suffraga; ib. H: toto. 26. D:
patrifamilias; ib. DH: quanto. 31. ADG: et paupertate.

ventris ingluvie abstinendo, viri consorcia fugiendo et
 occupatione devota occasionem luxurie eciam cogitatione
 illicita prescindo. Hoc enim figuravit transitus virginis
 cum festinatione. Hoc figuravit conversio uxoris Loth in
 5 statuum salis ex respectione; et hoc docet beatus Job
 qui pepigit fedus cum oculis suis, ut non cogitaret de
 virgine. Nam memoria huius peccati ex proclivitate
 movet affectum et consequenter a virtute motiva
 moventur organa corporis ad opus illicitum perpetrandum.
 10 Et licet omnes christiani teneantur cavere luxuriam,
 specialiter tamen in illa parrochia ex hoc quod beatam
 virginem que tantum odit hoc viciu vendicat pro
 patrona. Idem igitur videtur hominem de parrochia
 beate Marie virginis fedari luxuria et abicere eius
 15 suffragium ut sit sibi propicia.

Purity specially
 binding on
 dwellers in
 St. Mary's
 parish.

Quantum ad tertium, quomodo confidendum est de
 suffragiis beate virginis servata ista virtute triplici, patet
 ex hiis dictis in tertia particula prime partis. Sed
 obicitur per hoc quod habita ista dignitate ista virtute
 20 triplici, cum omnia virtutum genera connectuntur, videtur
 quod se dignificans eciam sine sancte Marie suffragio
 premiatur. Hic videtur mihi quod impossibile est nos
 premiari sine Marie suffragio; verumptamen sunt gradus
 in eius auxilio, ut quosdam eciam prescitos iuvat ad
 25 cavendum peccata vel eorum gravedinem et per con-
 sequens ad pene perpetue mitigationem; quosdam autem
 iuvat ad bonorum fortune, nature et gracie cumula-
 tionem et per consequens ad periculi vel dampni tempo-
 ralis evitacionem et quosdam iuvat ad beatitudinis
 30 promericionem; et sic nemo est expers eius super-
 habundanti suffragio sive plus sive minus sibi servierit;
 ymmo illi qui nichil meruerunt sencient eius levamen
 cum occasione sue humilitatis et interpellacionis pro
 humano genere micus punientur. Ipsa enim fuit quo-
 35 dammodo causa incarnationis et passionis Christi et
 per consequens salvacionis totius mundi.

3. How she
 helps all, even
 the reprobate.

5. H: *exspeccione*; ib. H: *docet* deest. 6. H: *pepegit*. 11-14. A:
specialiter — *luxuria* deest. 12. DG: *tantum* deest. 14. DG: *luxuriam*.
 15. D: *ut non*. 17. DGH: *illa*. 17-20. H: *patet* — *triplici* deest.
 20. G: *omnium*; ib. D in marg.: *Glossa, dicta de virginis Marie patro-*
cinitis et oracionibus pro nobis inter duces (!) tam excellencia nusquam per
me reperta. 21, 22. H: *quod* — *videtur* deest. 21. DG: *eciam* deest;
 ib. A: *sine* deest. 32. H: *suis* levamen. 36. H: *totius* salvacionis.

6. Job XXXI, 1.

11. Cf. Introd. in Serm. I, pag. XV.

caring not for
temporal loss.

Christus. Ideo non pertinet ad eum flere vel dolere propter amissionem temporalium sed virtutum. Ibi enim amittitur Deus et amicitia tam triumphantis quam militantis ecclesie; temporalia autem non possunt esse ab eo perdita, quia quecumque pars habuerit, ipse habet, 5 et quando in penam peccati consumuntur, hoc fit ad laudem et beneplacitum domini vindicantis. Si autem dolet pro pena aliena, cum infert omnem penam, tunc dolet de iusticia quam ipse facit ad purgacionem et profectum ecclesie. De pena vero sensus proprii natura- 10 liter doluit tamquam homo, sed de pena dampni proprii non credo Dominum doluisse, cum dampnum virtutum non potuit habuisse. Et pericio bonorum naturalium non fuit sibi dampnosa, sed beatitudinis tam in se quam in ecclesia lucrativa. Et talis prudens commutacio 15 foret leta.

We should
imitate Him,

Ex istis colligitur quod modus flendi et dolendi Christi est plane instructivus tocus ecclesie. Cum enim omnis Christi accio sit nostra instructio, patet quod non faceret tam mirabile opus et specialiter in persona propria, 20 nisi notabile ministerium ecclesie indicaret. Non enim facit quicquam ex indifferencia nec sine notabili et patula racione. Per hoc ergo informatur vis concupiscibilis humani generis; per hoc instruimur quomodo debemus compati fratribus nostris et quomodo debemus passiones 25 corporis temperare.

making gifts of
grace our chief
desire.

Quoad primum patet quod dolor perditionis, desiderium habendi et amor habiti in suo genere correspondent. Ideo cum debemus infinitum plus concupiscere et amare bona gracie quam bona nature vel fortune, patet quod 30 debemus infinitum plus de eorum perditione dolere quam de perditione cuiuscunque boni alterius, et cum primum in genere debet esse metrum omnium aliorum, patet quod nunquam debemus dolere vel flere nisi quando contingit pericio bonorum gracie, pro illa 35 dolendo principaliter et pro aliis accessorie et consequenter. Et illa regula domaret in ecclesia multas

1. D in marg.: Christus non doluit pro aliquo dampno naturali vel temporalis sed solummodo pro peccato secus de dolore sensus. 5. H: ea; ib. DG: habuit. 6. DG: consumitur; ib. DG: hoc fuit. 7. D: veridicantis. 8. H: omnem deest. 11. H: proprii deest. 12. H: cum non potuit dampnosa dampnum. 13. DG: potuit deest. 21. ADH: misterium; ib. ADH: enim deest. 22, 23. H: et patet a racione. 29. H: ideo deest. 31. infinitum; A: infilium; ib. A: dolore. 33. D in marg.: Regula datur dolendi et flendi rectissima. 36. DH: et deest. 37. A: regula deest.

inordinatas anime passiones, quia dolor amissionis temporalium superans dolorem alium manifeste indicat quod trium bonorum scilicet fortune, nature et gracie plus amamus.

5 Debemus autem ex vi primi precepti infinitum plus amare Deum et per consequens bona virtutum quam omnia bona temporalia vel naturalia hic pro via. Quando ergo plus dolemus pro amissione temporalium quam pro amissione bonorum gracie, manifeste convincimus
10 nosmetipsos amare temporalia plus quam Deum, quod est peccatum gravissimum.

Quoad secundum patet quomodo debemus plus dolere de lapsu proximi in peccatum quam de perdicione omnium nostrorum temporalium. Hoc enim Christus
15 exemplavit, et conservacio bonorum virtutis in proximo foret nobis utilius et plus commodiferum; et in isto peccato quamvis lapsi sint laici, tamen clerici et specialiter prelati sunt a Deo et homine plus culpandi. Debent enim clerici invigilare ad instruendum subditos in via
20 virtutum et ad docendum eos vitare de via viciorum eciam infinitum plus quam ad commodum proprium temporalia adquirendum et per consequens infinitum plus castigare et punire subditos pro bono virtutis in eis stabiliendo et malo vicii effugando, quam pro temporali
25 comodo adquirendo; quod si postponimus hunc ordinem fovendo vicia pro pecunia quam plus diligimus quam virtutes, nulli sunt regnorum magis periculosi proditores vel apud Deum et homines magis odibiles. In cuius signum Christus quando flevit peccata Jerusalem, docens
Fol. 333^a quod omnia illa | traxerunt originem ab inordinata affectione temporalium sacerdotum statim post fletum accessit ad templum et eiciendo vendentes et ementes in templo dicens: *Domus mea domus oracionis est. Vos autem fecistis eam speluncam latronum*, ac si in facto
35 diceret secundum Chrysostomum: Vos sacerdotes mercantes dignitates ecclesie empcionibus et vendicionibus simoniacis et secundo negociantes pro questu tempo-

We should
grieve more for
another's sin
than for any
temporal loss.

5. H: autem — plus deest; ib. infinitum; A: in filium. 6. A: bonum.
7. D: bona deest; ib. DG: in via. 10. ADG: nos amare. 12. H: plus deest.
13. A: lapsu twice. 17. D: sunt. 19. DGH: enim deest. 22. H: temporalium. 23. A: subditos deest. 37. DG: et tercio; H: eciam secundo.

33. Matth. XXI, 13; Lucae XIX, 46. 35. Chrysostomus in Matth. Hom. LXVII. Opp. tom. VII, pag. 745 (?); VI, 898. Cf. I, 349.

ralium et non pro salute fidelium subditorum estis causa
tocius materie huius fictus. Ideo instrumenta que sunt
occasio peccandi vobis et populo sunt a seculari brachio
subtrahenda, cum ego ut rex veniens Jerusalem ista
facio (ut notatur Mathei XXI° et Johannis XII°). 5

Like Christ we
should bear
injury with
patience.

Quoad tertium patet quod sequendo Christum fletus
et paciencia quoad iniurias sedabuntur anime passionibus
ut iracundie, pugne, mutulationes, ritaciones et maior
pars malicie in hoc mundo, sic quod per nos stat
quod ecclesia militans erit taliter perturbata. Nec valet
instancia que dicitur quod tunc mundus foret repletus
iniuriis, quia Christus qui non potest errare docuit
istam doctrinam verbo et opere ad introducendum pacem
et sedandum contumelias; et ideo istam doctrinam
tenetur clerus Christi specialiter imitari. Unde notando 15
contumeliosos qui abiciunt hanc doctrinam et vel impli-
cant se perturbationibus ad maius dispendium quam
inest proximo suo patienti vel ipsis prosperatis in via,
hoc est, quia Deus ipsos refugit tamquam morte secunda
mactandos, sic enim secundum beatum Gregorium bestia 20
mactanda consumit sine castigatione terre nascencia.
Unde qui sic agendo prosperatur est tamquam fera
diaboli desperata. Efficaciam ergo fletus Christi, cum
sit via ad beatitudinem, doceat nos noster magister et
dominus qui sic flevit. Amen. 25

SERMO L.

Omnis qui se exultat humiliabitur. Luce XVIII°, 14.

Falschood of
the Pharisee's
words.

Constat ex serie evangelii quomodo duo homines,
scilicet publicanus et phariseus ascenderunt in domum
Domini ad orandum. Phariseus tamquam ypocrita pallians 30
se habere a Deo duas partes iusticie, primo *gracias*
agit Deo sed false et accusatorie processit. False, quia
asserit se non esse ut ceteros raptorem, iniustum vel
adulterum. Et cum constat quod quicunque est raptor,

1. H: non docet. 4. G: et rex. 5. H: Matk. XII; ib. Codd.:
Joh. II. Cf. Joh. XII, 15. 8. D: mutulationes. 10. H: est taliter;
ib. H: valet docet. 15. H: nominanda. 16. D: istam doctrinam.
17. A: quod magis dispendium. 23. G: efficacia; ib. D: igitur.
24. ADG: noster docet. 26. Sermo L; A: 28. 27. A: exultat.
30. ADG: igitur tamquam. 32. A: false accusatorio. 34. A: quod docet.

20. S. Gregorii Moralium, lib. XXXIII, in cap. XI. beati Job.
Opp. tom. I, 1078. 26. Gospel for 11th Sunday after Trinity.
29. Lucæ XVIII, 10.

qui publice accipit alienum, iniustus est qui ad laudem sui committit Deo tam manifestum mendacium, et adulter qui ex religione affidatus miti et humili sponso ecclesie abicit iugum ipsum suave et confederat se iugo
 5 patris mendacii, sed tercio adaugens maliciam inordinate accusat proximum, dum subiungit sicut hic publicanus, et bene inchoat, false mediat et incaritative, quia accusatorie, consumat, et sic peccat in sapienciam et benevolenciam.

10 Et ista est scola patris mendacii colorate incipere, ut versucia sequens coloracius abscondatur. Unde sicut dicit Beda in Commentario quadruplex est genus iactancie, primo quando superbus presumit se ex se habere aliquid, secundo quando fatetur se habere quicquid
 15 habet de Deo sed ex suo merito precedente, et utrumque istorum est manifesta blasphemia; tercio quando false simulat se habere bonum quod non habet; et in isto iactavit se iste phariseus; et quarto quando cum mendacio iactandi detrahit fratri suo et in ista malicia
 20 geminavit.

Inter omnia autem vicia peccatum magis oracioni contrarium pompa vel iactancia elemosinarii Dei est et ad impetrandum petitum inepcior, primo quia Luce I^o, 51 de Deo dicit mater sua quod *despexit*
 25 *superbos mente cordis sui*, sic ergo despectus est ineptus impetrare quicquam a Domino; secundo quia Deus novit omnia intima peccatoris; ideo pompare sibi de adesse iusticiam a Deo accomodatam, si qua infuerit, videtur esse indignacionem divinam incurrere. Unde
 30 Psalm. CXLII^o, 2 dicitur ad hunc sensum: *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, scilicet non ex se

Four forms of boasting.

1. DG: *accepit*. 3. *qui*; here ends the Lambeth manuscript n. 23 (H).
 7. A: *et sic bene*; ib. DG: *meditat*; A: *mediat caritative*; ib. *quia*; A: *qua*.
 12. DG: *commentatore*; ib. A: *quatriplex*; ib. D in marg.: *Secundum Bedam quadruplex genus iactancie*. 15. DG: *habet de re*. 18. A: *quando deest*. 19. DG: *detrahat*. 20. DG: *geminancia*. 21, 22. DG: *Inter iactancia deest*. 22. *elemosinarii*; DG: *clarum*. 22, 23. DG: *est sibi ad*. 24, 25. Recte: *dispersit superbos*. 25. DG: *igitur*. 26. G: *quicquam*. 27, 28. DG: *sibi de iusticia a Deo accomodata*. 29. A: *incurrere*. 29, 30. DG: *Nam Psalm*. 30. G: *CXLIV*. 31. A: *sed non*.

12. Cf. Beda in Lucae Ev., cap. XVIII, lib. V. Opp. (Edit. Colon. 1688) tom. V, pag. 392: Quatuor sunt species . . . cum bonum aut a semetipsis habere se aestimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant aut certe cum iactant se habere quod non habent aut despectis ceteris singulariter videri appetunt habere quod habent.

sed ex infinitum ab huiusmodi iactare distante procedens eo. Et hinc in oracione hodierna dicitur quod omnipotenciam suam parcendo et miserando maxime manifestat, quia infinita potencia requiritur ad delendum peccatum et infinita misericordia ad tam ingratum 5 participative iustificandum.

Boasting to be shunned not only at prayer since God is always present.

Tercia causa est cum condicione et natura orantis sit ex titulo misericordie impetrare petitem; patet quod orantis est suggerere suam indigenciam et non pompare de non accomodato. Nec valet ficticia nostra qua dicimus quod nec coram Deo nec in ecclesia sic pompamus, quia cum Deus sit semper et ubique, patet quod quocunque loco vel tempore pompaverimus, coram Deo iactamus in contemptum sui de suis, ut sic nos indisponimus qui necessitati sumus cottidie dicere oracionem dominicam ad quicquam a Domino impetrandum. Et si examinamus sedule vitam nostram, reperiemus nos in pompam pharisaicam crebrius incidisse. Et tantum dixerim de prima parte sermonis in qua instruimur quod omnino in oracionibus iactanciam 20 caveamus.

The second lesson of this Gospel is to refrain from slander.

Secundo patet de serie evangelii quomodo debemus cavere falsum iudicium fratrum, accusacionem, detracionem vel scandalisacionem, cum phariseus exinde reprobatus a Deo retorsit in publicanum vicia a quibus se false excusaverat. Non negatur tamen a christianis prudens iudicium, cum in utroque foro sint iudices tam seculares quam ecclesiastici ad vicia hominum corrigenda; ymmo oportet quod simplices accusantes fratres reos iudicent de sententia quam deponunt, sed omnino 30 iniquum iudicium est cavendum. Rectificatur autem iudicium proximi ex hiis tribus: primo quod iudicio sit substrata veritas, quia mendacium per se displicet veritati et est contra octavum mandatum decalogi: *Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium*; 35 nec hoc sufficit, quia ex levi suspicione vel cum oppositi

1. DG: *infinitum tibi dispar*; ib. DG: *ab — procedens* deest; ib. A: *procedens* coniectavi; Cod.: *procos* (?). 7. G: *cum de*. 11. DG: *coram* deest. 12, 13. A: *patet ex*. 15. A: *continue dicere*. 19. AD: *Et tamen*; ib. A: *dixim*. 23. DG: *cavere cetum fraternam*. 24. G: *phariseis et*. 25. DG: *Domino*. 26. G: *cum christianis*. 30. DE: *iudicant*; ib. DE: *quod omnino*.

2. Deus qui omnipotenciam tuam parcendo maxime et miserando manifestas. Oratio for 11th Sunday after Trinity. 35. Exodi XX, 16.

estimacione potest homo asserere veritatem. Ideo oportet quod sit clara evidencia a sensu vel aliter invincibilis antequam proximus accusetur. Ideo debet esse accusacio de preterito, cavendo de reatu pro presenti vel futuro proximo imponendo.

Sunt enim tria que Deus ex graciosca causa ordinavit nobis esse incognita, scilicet predestinacio proximi, hora mortis et dies iudicii. Primum est ut amemus proximum quem quantumcunque peccaverit, ignoramus
10 utrum habebimus in celo patronum, ut contigit de duobus apostolis et Maria. Diem vero iudicii et horam mortis ordinavit Deus esse nobis incognita, ut probando nos iudicio continue timeamus. Tercium vero pernecessarium ad rectificandum iudicium est recta intencio,
15 quod postponamus zelum vindicte et munera vel favorem pro fratribus accusandis, quia omnia ista et singula reddunt accusatores fratrum dampnabiles. Oportet ergo pure quod intendatur honor Dei, purgacio ecclesie et emendacio proximi accusati. Et adhuc oportet quod
20 observetur ordo triplicis correpcionis fraterne, de qua Matthei XVIII°, 17; et demum debet obstinatus caveri ut ethnicus et non annuatim peccatum suum pecunia redimi et ad maximam Dei prodicionem ex turpi consensu contaminator ecclesie pro veritate pecunia vendita
25 sustentari. Unde videtur mihi quod sicut improvide accusans proximum (ut dictum est superius) est culpandus, sic celans prodicionem ecclesie ex taciturnitate proditoris est dampnandus.

Moveret autem ad pie compaciendum fragilitati lapsi
30 quod *publicanus* evangelicus qui stabat a longe nec voluit oculos ad celum levare sed percutiebat pectus suum dicens humiliter pio patri: *Deus propicius esto mihi peccatori*; in momento quidem contritus est licet laicus et descendit in domum suam iustificatus ab accusacione
35 apparente religiosa securus. Per hoc enim docemur quod Deus est qui iustificat et secundum scolam suam cavendo questum deberet eius vicarius apponere medicinam. Stacio autem a longe laici retro clericum signat

6. DG: enim deest; ib. D in marg.: *Tria a nobis abscondita et quare*.
8, 9. D: *proximum quin*. 12, 13. A: *parando nos*. 13. DG: *Tercio*.
21. A: *obstinatio*. 23. DG: *perditionem*. 24. DG: *contaminatorum*.
27. DG: *perditionem*. 28. DG: *proditoria*. 35. A: *secura*. 36. A: *est*
deest. 37. DG: *debet*.

eius veram humiliacionem, nolicio levandi oculos ad celum signat eius erubescensem contricionem et tunsio pectoris signat eius plenam contricionem et fructuosam sui confessionem.

Lesson of
humility.

Tercio patet ex finali conclusione principium evangelii 5
concludente quis fructus est de pomposa iactancia et
fructuosa penitencia, dum infertur quod *omnis qui se
exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur*. Oportet
enim viantem crescere continue tamquam arborem in
virtute, quousque summitatem celi contigerit, ideo oportet
10 tet ipsum profunde radicibus humilitatis infra terram
humiliacionis humane contra flatus venti superbie sta-
biliri, considerando quomodo *terra est et in cinerem
revertetur* et quomodo quicquid boni habuerit ex in-
fluencia celi spiritualis descendit desuper, modo quo 15
fructificat spera terre, et sic oportet foveam radices
huius arboris humilitatis | penetralibus undique con-
cavari, quia concavitas vallosior est humoris gracie
capacior et vita convexa ex curvitate rectitudinis facit
arborem ex defectu humoris arescere. 20

Fol.
334^v

Unde oportet imaginari hominem multiplicatum in
utroque brachio equilibre secundum disparem rationem
qua presumit superbe sese extollere in brachio sinistro
equilibre positum, secundum rationem vero qua se
virtuose humiliat in brachio dextro equilibre positum, 25
et utrique humana natura substernitur; tunc regula
inmutabilis iusticie deprimit naturam in brachio sinistro,
in brachio vero dextro exaltat naturam, unde mira
subtilitate dicitur universaliter quod *omnis qui se exaltat
humiliabitur, sed indiffinite qui se humiliat exaltabitur*. 30
Prescitus enim ad tempus se etiam virtuose humiliat,
sed manet peccato irremissibili depressus continue, quia
false se humiliat et nisi equivoce virtuose; bravium
itaque ad cuius fastigium exaltandi sumus alliceret ad
veram humilitatem cum eius familia consequente, quod 35
nobis concedat Christus Jesus. Amen.

2. A: erubescenciam. 4. DG: soni confessionem. 6. G: de damp-
nosa. 8. DG: et qui — exaltabitur deest. 9. DG: viatorem deest.
12. G: ventus. 15. A: descendit semper. 16. G: sic oportet. 18. A:
vallacioni. 19. A: ex circuitu. 22. DG: conclibre. 23. DG: que.
24. DG: quia; lb. A: contra se. 25. DG: equilibre. 26. D: utraque.
32. D: in peccato; lb. A: qua. 34. DG: abiceret. 36. DG: Christus
Jesus Amen deest.

SERMO LI.

Surdos fecit audire et mutos loqui. Marci VII°, 37.

- Constat ex serie evangelii quomodo Salvator non solum edificavit Judeam miraculis sed gentes exterar, ut Tyrum, 5 Sidonem et terram Decapoleos, a quibus ordinate venit ad mare transeundo Jerusalem. Dicitur autem quod Galilei vel gentes adducunt sibi personam surdam et mutam ut sanetur; qui apprehendens eum seorsum a turba, misit digitos suos in aurículas eius et expuens tetigit 10 linguam eius et suspiciens in celum ingemuit, dicens: Effeta, quod est aperire. Et statim aperte sunt aures eius et solutum est vinculum lingue eius et loquebatur recte. Et precepit eis ne cui dicerent. Et eo plus predicabant factum et mirando dixerunt: Bene omnia fecit; et surdos fecit 15 audire et mutos loqui. Secundum Bedam in Commentario surdus iste et mutus signat genus humanum a Jesu salvatum, qui exierit de finibus Tyri (hoc est, de timore vel superfluo), quando exivit a Patre et venit in mundum (ut loquitur evangelium Joh. XVI°, 28). Ad Dominum 20 enim pertinet timor, et secundum divinitatem dicitur supersubstantialis et flexus super singulas creaturas, quia Genesis I^o, 2 dicitur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*. Unde secundum divinitatem nominatur terribilis.
- 25 Venit autem per naturam angelicam ministrantem, que bene Sidon dicitur (hoc est salus vel tacens), quia celestes spiritus sunt in salute vel beatitudine confirmati et in vita contemplativa tacente vel ociante beatifice occupati. Per medios vero fines Decapoleos venit, quia 30 per universitatem graduum humani generis. Nam septuaginta duo gradus numerantur Luce IV° ab Adam usque ad Christum; quibus additus octonarius generatorum posterius salvandorum et denarius universitatis angelice cum generatione spiritali natorum ex Deo semine verbi 35 Dei decies decem civitates constituit. Venit autem ad

Christ showed miracles to the Gentiles as well as to the Jews.

Mystical meaning of Tyre,

Sydon,

and Decapolis.

1. D in marg.: *Dominica 12.* 2. A: *Surdus.* 4. DG: *ut Tytum;*
D: *Tytum et.* 7. G: *Galili.* 12. AG: *et before loquebatur omitted;*
ib. A: *recte deest.* 15. DG: *Commento.* 18. G: *qui exivit.*
22. A: *qui Genesis.* 23. DG: *dicitur.* 25. A: *evangelicam.*
29. DG: *occupari;* ib. A: *Decapolis.* 33. G: *et domus.* 34. G: *general.*

1. Gospel for 12th Sunday after Trinity. 7. Marci VII, 32.
14. Cf. Bedae in Lucae Ev., l. c. pag. 143/4.

mare Galilee, quia ut paciatur tribulaciones vite carnalis, facta transmigracione ante ascensionem.

How the human
race is deaf and
dumb.

Surdus autem et mutus est secundum Bedam genus humanum: surdus quia a tempore quo in paradiso audivit altum verbum et blasphemum diaboli: *Nequaquam moriemini*, surdui a speciosa laude Dei, cum tria sunt ex quibus inveteratus surdescit, scilicet sonus altus et terribilis, stupor nervorum ex vehementia frigoris et paupertas animalis spiritus. Sonus autem quo diabolus imposuit implicate Deo mendacium fuit valde terribilis, et diverso homine a sole iusticie necesse fuit eum occupari frigore debilitante nervos ad opus iusticie; et per consequens illi qui attente audiret quid loquatur in ipso dominus Deus deficeret septuplex spiritus. Vis ergo sic frustrata a fructu salutifero fuit perdita per peccatum, et sic per idem potencia locutiva fuit perdita ex loquela letifera cum diabolo credendo verbis eius et discredendo verbis Domini. Et sic natura humana facta est surda et muta ex culpa propria.

Christ opened
its ears.

Sed Christus prius aures aperuit, quia prius est audire verbum Dei quam loqui, quia *fides est* secundum Apostolum *ex auditu*, et hinc secundum Aristotelem omnis surdus a nativitate naturaliter est mutus et non econtra, eo quod oportet ut fiat doctrina | ydiomatis ex auditu. Christus ergo prius sanavit naturam quam primo separavit a seculari tumultu, quia, sicut radius solis non calefacit aerem vento commovente, sic nec spiritualis radius illustrat hominem, dum fuerit negociis secularibus implicatus. Et hinc predicatur laicis non in feriis, quando manciantur ministerio seculari, sed in sabbatis, quando seclusi sunt ab occupatione seculi distrahente. Tunc autem ponit Christus digitos suos infidelis auriculis, mandans quod aperiatur vis anime auditiva, quando ex operacionibus eius subtilibus instruit fideles ad recognoscendum peccatum hominis et virtutem verborum Dei, cum oportuit Christum pro satisfaccione hominis tanta pati. Ideo Act. I^o, 1 notatur quomodo *cepit Jesus facere et docere*.

3. DG: *autem* deest. 6. A: *surdavit*; ib. A: *Domini*. 13. DG: *lo-*
guitur. 24. DG: *e converso*. 25. A: *salvavit*. 26. A: *seculi*.
27. A: *commoventem*. 29. D: *Et hic*; ib. G: *inferis*. 32. A: *Christi*.
34. G: *subtilis*; ib. A: *fidelem*. 37. A: *tantis*; ib. D: *fecit cepit*.

4. Cf. Bedae in Lucae Ev. l. c. pag. 143/4. 22. Rom. X, 17;
ib. Aristoteles, De Anima II, 8.

Sed sputum Christi quo tetigit linguam muti signat dulcedinem spiritus quo aperit affectionem ad attente predicandum verbum quod prolatum a Deo audierit. Sic enim apparuit Spiritus Sanctus in linguis igneis
5 contra serpentinam seductionem qua homo obmutuit.

Christ's touching the tongue was a sign of His commission to prelates to preach.

Ex isto evangelio patent tria in quibus populus est docendus; primo quomodo excuciendo surditatem audient verbum Dei, secundo quomodo instructi in fide ex auditu loquentur cum fiducia verbum Dei, et tercio
10 quomodo ex virtute quam Deus ex istis indidit cavebunt laudes hominum et applausus, cum Christus non extorsit laudes a populo sed mandavit, *ne cui dicerent*, suple, adulatorie. Homo enim est indignus, ut laus eius sit merces finalis operis meritorii facti tanto domino.

15 Quoad primum patet quod audire verbum Dei est obedierit ipsum mente concipere, quia aliter brutum audiret verbum Dei ad mentem scripture; sed natura aperit aures animalis ad auditum huiusmodi, ideo oportet quod evangelice audiens verbum obedierit ipsum
20 intelligat; sensus enim humanus est virtus passiva; et oportet quod respondetur ad magistrum spiritualiter et obedierit recipiat speciem immaterialem quam inprimit. Nec hoc sufficit ad beatitudinem (ut patet Luce XI°), sed oportet quod sit verbi perfecta custodia. Clavis enim
25 infixus ferramentis equorum vel curribus retorquetur et insuper circumrotatur, cum aliter reciperet rubiginem tamquam frustratorium quoad fructum, sic oportet quod audiens verbum Dei intendat ipsum complere in opere et procedat circumrotando pro loco et tempore oportu-
30 nis; et sic surditas culpabilis est fugata. Et istam doctrinam notavit sibi Augustinus, cum confessus fuit cum Apostolo: *Gracia Dei sum id quod sum, et gracia eius in me vacua non fuit*, sicut patet de multiplicibus sermonibus et scripture sacre expositionibus.

Hearing must be intelligent and must be followed by obedience.

35 Quoad secundum patet quod licet omnis christianus cui Deus donat potenciam, debet loqui cum fiducia verbum Dei, tamen specialiter spiritualis prepositus, sicut fecit Augustinus, cuius festum hodie solempnizat

Preaching the special duty of prelates.

2. A: affectum. 3. A: prelatus. 7. DG: docendum; ib. A: audiret. 9. DG: locuntur. 9, 10. DG: et — virtute deest. 10. A: ex istis vidit; D: indidit Deus (twice). 21. A: respondentur. 22. G: in naturalem; ib. G: reprimit. 25. DG: serramentis. 29, 30. DG: opportuno. 30. DG: illam. 32. G: idem sum. 34. DG: et deest. 36. D: donavit.

12. Marci VII, 36. 32. I. Cor. XV, 10. 38. Cf. Introduct. in primam partem, pag. XXX.

This sermon
preached on
St. Augustine's
day (Aug. 28th).

Defects of
prelates.

Sins of the
tongue:
1. Murmuring
against God.
2. Slander.
3. Abuse.

ecclesia, cuius laus et specialiter apud scolasticos in vita
sua exprimitur. Unde querenti quare verbum Dei non
est modo in efficacia et reverencia sicut olim, dicitur
quod peccatum prelati et induracio populi est in causa.
Quidam enim sunt canes muti, non valentes latrare, 5
sicut loquitur Isaias; quidam autem predicant specialiter
propter questum, et quidam ommissa intencione profectus
anime predicant propter famam. Ideo minimus grex
non capti verbum efficaciter sicut olim. Deus enim non
cooperatur ad meritum taliter predicantis potius quam 10
cum graculo, ut populus informetur, et specialiter quia
deest confirmacio sermonis in opere predicantis, dum
in potiori parte sit contrarius sibi ipsi. Opus enim
movet efficacius quam sermo. Auditorium autem ex-
inde indisponitur sicut fera que non audit efficaciter 15
verbum, sicut nec populus Judaicus infidelis. Nam sicut
Ezechielis III°, cap. 26 lingua sancta prophete a predi-
cacione frustrabitur, quia domus exasperans est in Deum
et specialiter in quinque generibus blasphemie, de quibus
est longus sermo. 20

Sed de tribus peccatis lingue ad presens dicetur,
scilicet de murmure contra Deum, de detraccione in
proximum et de conviciis in fratrem proprium. Murmur
autem predictum est fatuum, quia deteriorat murmur-
rantem dupliciter, non nocet Domino nec impedit eventum. 25
Detractores odovit Augustinus, unde supra tabulam suam
fecit scribi hos duos versus:

Quisque novit dictis absentum rodere vitam

Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Unde detractor | comparatur in scriptura cani, porco Fol.
et serpenti: canis quia canis habet labia sanguinosa, latrat 334^a
communiter sine causa et naturam suam prostratam
invadit; porco quia rostrum et os turpiter inquinat,
intrans ortum preelegit congregacionem stercorum ante
cumulum florum redolencium et deicit pedibus cibum 35
suum. Serpenti vero comparatur, quia mordet in ab-
scondito, tortuose incedit et terram comedit. Detractor
autem habet condiciones proporcionales, ideo sanctus

4. A: *induricio*. 8. DG: *minus grex*. 9. DG: *olim deest*;
ib. AG: *enim deest*. 14. A: *sermone*; ib. DG: *auditorium enim*.
19. A: *de quo*. 25. A: *eventum deest*. Lac. in cod. 28. DG: *Quisquis*;
ib. A: *reddere*.

6. Is. LVI, 10. 28. Hos duos versus in opp. S. Augustini
non inveni. Cf. pag. 229.

iste noluit cibum sumere cum talibus quoad convicia.
Unde de isto potest verificari thema, cum scripsit plus
quam mille volumina in quibus fides scripture exponitur.
Quibus deficientibus magna pars cleri surda mutesceret;
5 solus tamen *Christus bene omnia fecit* et in nomine eius
partem factibilium fecerunt cetera membra sua. Quoad
tercium patet Luce XVI° quod religio christiana debet
omnem laudem suam sperare a Domino, considerans
quod quicquid boni fecerit habet illud a Deo. Et adhuc
10 nimis modicum facit Deo tamquam *servus sibi inutilis*
(ut dicitur Luce XVII°, 10). Unde ergo laus nostra ab
homine, cum secundum Apostolum: *Si acceperis, quid
gloriaris, quasi non acceperis*. Unde prudentiores laudando
hominem dicunt quod est multum Deo obligatus ex
15 multitudine donorum que ab eo receperat. Quando enim
Deus nos premiat, propria dona coronat etc.

Augustine an
example how
Christ made
man speak.

SERMO LII.

Magister quid faciendo vitam eternam possidebo. Luce
X^o, 25.

20 Istam questionem quam quesivit legisperitus a Christo
potest quilibet subditus a suo prelato querere pertinenter,
et responderi debet, ut Christus respondit. Quilibet
enim naturaliter appetit beatitudinem, ymmo secundum
Augustinum non potest eam non appetere, cum sit
25 finis naturalis ad quem humana species naturaliter
ordinatur, sicut terra ordinatur naturaliter ut quiescat
in medio. Et hinc insurgit anxietas dampnatorum quod
necessario appetunt id ad quod sciunt se non posse
attingere. Cum ergo omnis christianus necessario ap-
30 petat illum finem et debet scire se non posse ad illum
attingere, nisi ipsum in via meruit, patet quam dili-
genter debet querere opus quo de congruo mereatur
istam vitam, specialiter cum hore mortis, diei iudicii
et illius meriti propterea sit ignarus, ut diligentius
35 discat viam in qua si consummaverit habebit bravium.

We should all
desire to know
how we may
be saved.

2. Unde de isto; A: De primo. 8. A: suam comparere. 10. DG: con-
servus. 16. A: non premiat. 17. D in marg.: Dominica XIII.
18. A: posside. 24. A: posset. 26, 27. DG: naturaliter quiescere in
medio et hanc. 28. A: scribit non possunt. 29. DG: igitur.
31. DG: meruerit. 32. DG: meruerit. 33. A: iudicii deest; G: Judei.

5. Marci VII, 42. 12. I. Cor. IV, 7. 18. Gospel for
13th Sunday after Trinity. 24. S. Aug. Confession. lib. X,
cap. XX, Opp. tom. I, 181 (et passim alibi).

Nulla ergo ars est illa salubrior, faciliior aut delectabiliior. Stat (inquam) in caritate, que est ordinata dilectio Dei et proximi, et quia Deus est hic nobis absconditus propter quod ipsum confuse hic diligimus, ideo de ordinata caritate creature dicere pauca intendimus. ⁵

How man
should love:

Primo (inquam) oportet quod homo se ipsum diligit ordinate, secundo quod diligit proximum ut se ipsum, et tercio quod quandoque exponat se ipsum in causa Domini.

1. Himself.

Sed quoad primum diceret forte aliquis quod nemo ¹⁰ est qui non amet se ipsum, ymmo pessimi homines secundum Apostolum sunt *se ipsum amantes*. Non ergo pertinet caritati ut homo amet se ipsum sed magis ut odiat.

This love must
not be
inordinate and
must chiefly be
directed to his
soul.

Hic oportet primo notare quod amor est duplex, ¹⁵ scilicet ordinatus et inordinatus, et sic de odio. Tunc dicitur quod omnis amor vel caritas nature hominis ordinata incipit proficere a se ipsa; sicut omnis amor inordinatus incipit efficere a se ipso. Amor autem ordinatus est odium quoad mundum, sicut amor in- ²⁰ ordinatus est odium quoad Deum. Quis ergo diceret quin ille qui plus amat ornamenta quam corpus, qui stulte macerat corpus fame, ymmo qui cultellum letaliter infigit in corde se ipsum odiat? Multo magis qui plus amat temporalia sua quam animam pascit corpus laute ²⁵ et animam dimittit fame spirituali perire, vulnus mortalis peccati infigit in animam, nec sollicitatur circa eius salutem. Naturale ergo est quod amor ordinatus hominis incipiat a se ipso, cavendo a peccato et insudando circa meritum et virtutem. Sed mundus, caro et diabolus ³⁰ sic excecant nos fatuos quod isti fidei evangelice infideliter dissentimus; et isti sentencie discredunt miseri qui pascunt se potibus in noctibus usque ad nauseam, ibique seminant verba pompatica, verba detractoria et blasphematoria. Ex istis autem pocionibus oriuntur ³⁵ adulteria, omicidia et furta ac aliorum peccatorum genera, ut patet consideranti cursum seculi et statum huiusmodi miserorum; in qua materia est longa dis-

Fol.
334^d

1. DG: *igitur ars est ista*. 2. D in marg.: *Dilectio*. 5. AG: *inordinata*. 10. D in marg.: *1*. 12. DG: *igitur*. 15. D in marg.: *Amor duplex*. 19. A: *efficere*. 21. DG: *igitur*. 26. D in marg.: *Dilectio sui*. 29. AG: *et inordinatus deest*. 34. DG: *abique*. 35. A: *blasphemia ista*; ib. G: *Ex istis*. 37. D: *consideranti* 1. 38. D: *in qua deest*.

gressio. Talibus autem deficit fundamentum quo caritative se ipsos diligerent et vitam eternam adquirerent. Quo contra debemus reputare lucrum, quando anima virtute pascitur, actus meritorius contra diem iudicii
5 instauratur et corpus ut anime et Deo serviat adaptatur, quia terrena valitudo corporis ista postposita nichil valet.

Secundo dixi quod caritas requirit ut homo diligat proximum ut se ipsum. Stat autem dilectio ista primo declinando a malo, ne fiat proximo iniuriacio in se
10 vel in suis. Secundo iuvando eum omnino spirituali suffragio. Iste enim sunt due partes iusticie, ut dicitur Ps. XXXVI°, 27: *Declina a malo et fac bonum*, et breviter ista regula Christi Luce VI°, 31 et Matthei VII°, 12: *Omnia quecunque vultis ut faciant vobis homines hec et*
15 *vos facite illis* est optima ad docendum nos quomodo debemus fratres diligere. Debemus (inquam) ipsos diligere ad beatitudinem et non iniuriari eis in via ad illam. Ideo dicitur quod *debes diligere proximum tuum, sicut te ipsum*, non tantum quantum te ipsum, nec tam
20 primo sicut te ipsum, sed ad parem beatitudinem; iuxta quem sensum dilectio carnalis excluditur.

Et patenter sequitur quod quicumque non dilexerit se ipsum modo predicto, deficit in ista particula caritatis, tum quia illa presupponit quod homo diligat ordi-
25 nate se ipsum, tum etiam quia debet iuvare proximum in gracia conmerendo a quo frustrat proximum. Nec debet ista dilectio solum se extendere ad amicos, sed etiam ad inimicos et quoscunque proximos in natura.

Sed dubitatur quomodo omnibus proximis meis debeo
30 velle bonum beatitudinis cum scio Deum velle contrarium.

Hic dicitur quod quantum ad proximos conviventes debeo velle voluntate condicionata, et quoad dampnatos debeo velle dampnationem eorum ad beatitudinem
35 sanctorum proficere, et sic debeo utrobique Deo dicere: *Fiat voluntas tua in celo et in terra*. Debemus autem diligere inimicos benefaciendo, orando et generaliter merendo eis. Et istam scolam esset necessarium hodie introducere in ecclesiam tam opere quam sermone,

2. His neighbour. This love should move a man to seek his neighbour's spiritual good.

It must extend to all men.

4. D: *virtuose*. 7. D in marg.: 2. *Dilectio proximi*. 9. A: *ne fiat* twice. 10. A: *vel suis*; ib. A: *amando eum*. 15. DG: *hec est*. 18. DG: *istam*; ib. AG: *tuum* deest. 20. AG: *parem* deest. 37. D in marg.: *Diligere inimicos*. 38. DG: *illam*.

18. Matth. XIX, 19. 36. Matth. VI, 10.

quia indubie tota dissensio inter regna, personas vel
 populos est propter frigescenciam caritatis. Nisi enim
 plus amaremus temporalia et mundanos honores, nun-
 quam sic ad invicem pugnaremus; et totum fundamen-
 tum erroris est defectus fidei quod non credimus
 rationibus et dictis scripture, sed temporalia que vi-
 demus preponderamus eternis que credimus. Debemus
 enim credere quod diligendo inimicos possumus aptis-
 sime facere amicos vel eis manentibus in inimicitia
 sua resistere, cum ut sic habemus Deum et angelos
 adiutores et (quod maximum est) ut sic meremur beati-
 tudinem, dimittendo honorem et questum mundalium
 pro beatitudine; et per istam viam docet scriptura nos
 vincere. Modo vero infideliter innitendo mundane victorie
 destruimus nos ipsos altrinsecus ut molares, cuius causa
 est scola regis superbie. Et quantum ad sermonem, patet
 quod debemus orare pro persecutoribus nos, quia ut
 sic tam nobis quam illis proficimus et maledicendo
 unumquemque frustra officimus.

3. God.
 This must
 make us willing
 to incur danger
 for His sake.

Tercio dixi quod oportet caritativum quandoque se
 ipsum exponere contra adversarios in causa Domini;
 cum enim necesse sit Deum habere contradictores in
 via continue, potissimum signum quo ostenderetur Dei
 dileccio foret adversariis legis sue secundum dona ad
 hoc prestita cordate resistere. Quis enim tenens benigni
 domini videns arma sua despective reversa, legem sup-
 peditatam et se ipsum contemptum non excuteret a se
 vecordiam atque segniciem et adversariis domini sui
 secundum posse resisteret, specialiter si ad hoc sub
 pena gravissima et premio amplissimo sit astrictus?
 Cum autem milicia sit vita hominis super terram, patet
 quod oportet omnem christianum esse Christi tenentem
 et suum dominum cum circumstantiis predictis cog-
 noscere. Quando ergo videmus omnipotenciam, iusticiam
 et iudicium Christi reversa, que sunt arma sue divini-
 tatis, paupertatem, humilitatem et pacienciam que sunt
 arma sue humanitatis reversa, si scintilla caritatis ad
 Deum in nobis reluceat, non mirum si nos viriliter
 exponimus ex adverso. Et cum quicumque diligit regem

Fol.
 335.

1. dissolucio. 6. DG: scilicet et. 7. A: ponderemus. 8. G: quod
 docet. 12. A: mundanum. 13. DG: illam. 19. A: undiqueque . . .
 faciens in cod. officimus. 20. D in marg.: 30. 23. A: quia osten-
 deretur. 25. DG: concordate; A: cordata. 26. A: videns enim;
 DG: enim docet. 34. DG: igitur videmus Dei. 36. D: et humilitatem;
 D: humillime.

diligit eius legem, patet quod peccatores Dei et legis sue contemptores debemus secundum regulas legis Christi verbo et opere impugnare.

Sed quid de servo superiori qui uberiores expensas de Christi patrimonio vendicat et tamen in sua domo peculiari defendit fures, meretrices et omni genere proditores de impensis propriis? Quis queso plus profundus proditor quam est talis proditor nequam domini sui, proditor regni sui et proditor sibi ipsi? Sed sunt alii proditores inferiores in seculo, ut hii qui in domibus suis foveant maledicos, ebriosos, latrones, meretrices et quantumcunque criminosos notorios etiam pocius quam servum fidelem de probabili domini capitalis. Tercii vero proditores sunt infimi qui non audent blasphemos et alios in se peccantes corripere. Quilibet talis potest dici servus nequam, negligens aut piger, multum elongatus ab illo servo bono et fideli quem incedentem per excellentissimam viam caritatis dominus fideliter constituet super omnia bona sua.

Traitors to Christ.

20

SERMO LIII.

Quod est mandatum magnum in lege. Matthei XXII°, 38.

Constat ex serie evangelii quomodo pharisei subdole, derisorie et inutiliter temptarunt Christum de doctrina evangelica. Ipse autem more suo reddens bonum pro malo compendiose instruxit in duobus mandatis in quibus tota lex pendet et prophete, quando dixit quoad primum: *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, in tota anima et tota mente.* In ista quidem dilectione Dei et dilectione proximi *universa lex pendet et prophete*, quia conclusio finalis gratia cuius sunt omnia scripta hominum est dileccio Dei et proximi, cum secundum Apostolum Rom. XIII°, 10: *Plenitudo legis est dileccio.* Illud autem quod doctor legis quesivit a Christo inutiliter debet quilibet subditus querere a proposito suo in nomine Christi humiliter, propter necessitatem doctrine quam capiunt soli humiles et per consequens pie ac utiliter.

Love of God and of our neighbour the conclusion of the whole matter.

7. D in marg.: *Proditores triplices.* 8. A: *in quam Domini.*
11. G: *maledictos.* 15. D: *talis servus.* 16. A: *in tantum elongatus.*
17. A: *incidentem.* 20. D in marg.: *De eodem.* 21. D in marg.: *Docet 18.*
28. D: *illa;* ib. A: *dilectione et.* 32. DG: *Id autem.* 17. A: *rapiunt.*

20. Gospel for 18th Sunday after Trinity. 25 et seqq.:
Matth. XXIII, 40, 37.

Need of
learning this
lesson.

Est autem hec leccio tam necessaria quod sine illa non potest haberi vie prosperitas, pax cum hominibus vel beatitudo finalis. Quantam vero diligenciam apponeret christianus pro ista lege discenda. Quod autem sine huius noticia non potest haberi vie prosperitas, patet ex hoc quod sine dileccione Dei cedit homini quicquid habuerit ad deterioracionem prosperitati oppositam. Sed nemo Deum diligit nisi noverit hoc mandatum, ergo prima pars conclusionis. Quanto enim quis Deum odiens plus proditorie consumpserit de bonis Domini, de tanto accumulat sibi penam iuxta illud Apoc. XVIII°, 7: *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date ei de tormento et luctu*. Sicut ergo frenetico non prodest habere gladium, febricitanti habere contrarium poculum vel litargico habere ocium et neminem suscitantem, sic proditori Dei cuiusmodi est quicumque ipsum oderit quantumcunque videatur in mundialibus habundare; ideo dicit Sapiens Sap. VI°, 6 quod *durissimum iudicium hiis qui presumunt fiet*. Nam ex fide patet quod oportet omnem talem reddere finaliter rationem Domino quem nichil latere poterit de omnibus factis propriis et de minimo quadrante quem a Deo receperat.

We must have
peace with God
if we would
have peace with
men.

Secunda pars conclusionis patet ex hoc quod impossibile est habere pacem cum homine nisi primo habita fuerit pax cum Deo. Ipsa autem non habetur nisi per dileccionem Dei. Non enim habetur vera pax cum militibus vel servis omnipotentis domini primitus impacati quin *pocius pugnabat cum eo orbis terrarum contra insensatos* (ut dicitur Eccl. III°). Unde Job IX°, 4 dicitur: *Quis restitit ei et pacem habuit?* Pacem autem falsam proditorum Dei et furum venit Christus dissolvere (ut dicit Matthei X^o, 34), quia secundum beatum Gregorium quanto hic maior fuerit tanto peior.

Love of God
the price by
which we buy
bliss.

Tercia vero pars conclusionis ex hoc evidet quod nemini datur beatitudo patrie nisi emat. Non est possibile hanc emere sine Dei dileccione; ergo ad beatitudinem illam querendam requiritur pro precio Dei dileccio. Si enim Deus constituisset precium regni centum solidos

Fol.
335^b

3. DG: *Quantum igitur*. 5. A: *sine huiusmodi*. 12. G: *fuerit*; ib. D: *tanto*. 13. D: *Sicut igitur*. 18. D: *dicat*. 25. DG: *autem deest*. 29. Eccl. III. Recte: Sap. V, 21. 30. DG: *autem suam*. 31. A: *furtum*; G: *furtum*; ib. A: *sevit Christus*. 34. DG: *ex hoc deest*. 36. DG: *igitur*. 37. DG: *istam*; ib. A: *queritur*. 38. D: *cendum solidos deest*.

vel aliud ad quod pauperes non possent attingere, forent pauperes necessitati regnum perdere et divites allekti ad impetrandum temporalia, ut post dominium vie intrent dominium quod seculariter impetrarunt, quod
 5 esset maximum inconueniens. Ideo Christus statuit per se precium huius commercii bonam voluntatem que maxime est in potestate cuiuslibet viatoris. Unde solum finaliter impenitens peccans in Spiritum Sanctum secluditur ab hoc regno (ut patet Matthei XII°), et ex ista
 10 conclusionem tam patenter sequente ex fide scripture patet quod quilibet fidelis postposita omni alia lege vel doctrina disceret precipue istam legem. Unde propter eius necessitatem et solemnitatem est opus sabbati, quando homines sunt magis quieti et solempniores ipsam
 15 addiscere. Quo habito patet quod nemo potest ipsam discere nisi magister gentium affuerit et ipsam docuerit. Ideo queramus ab eo (modo quo supra) quod est mandatum magnum in lege. Constat quidem ex XX° capitulo Exodi quomodo decalogus mandatorum quem etiam
 20 observant Judei divisus est in duas tabulas, in quarum una inscribebantur tria mandata que docent Deum diligere, scilicet *non facere falsos Deos, non assumere nomen Dei in vanum sed meminisse servare sabbatum*; de quibus hodie. Idem enim est Deum diligere et hec servare,
 25 quia Joh. XIV°, 21 dicit Veritas: *Qui habet mandata mea et servat ea ipse est qui diligit me. Qui autem diligit me diligitur a patre meo.*

Ex quo patet convertibilitas horum trium: Deum diligere, mandata eius servare et esse in gracia et per
 30 consequens a Deo diligi. Repugnat enim gratitudini et rationi terreni domini quod constituat precepta honesta servo suo, et quod ille servus voluntarie impleat illa omnia iuxta vires, cum hoc quod ille dominus odiat servum illum. Multo magis repugnat Deo qui est dominus gratissimus, racionabilissimus et scientissimus, qui nullum servitium requirit ab homine nisi observanciam
 35 facilius, racionabilium et utilium mandatorum. Licet autem omnis christianus debet ex fide cognoscere quod

To love God, to keep His commandments, and to be in grace are all one.

1. D: sibi vel. 2. A: forent pauperes deest. 8, 9. A: secludit se.
 11. D: omnium. 12. DG: illam. 14. D: istam; G: ad istam.
 19. A: et quem. 24. A: enim deest. 26. DG: mea deest; 1b. D in marg.: Idem est diligere Deum, mandata Dei servare et esse in gracia.
 30. D in marg.: Nota bene. 32. G: iste. 33. D in marg.: Nota istam racionem de prescriptis in gracia, ubi repugnat ei. 34. D: Domino.

tenetur pro summa tocius religionis christiane diligere Deum super omnia et proximum ut se ipsum, tamen minus pauci sumus explentes modum quo debemus diligere.

We must bear to God a triple love, in heart, soul, and mind.

Specificat autem Veritas modum quo debemus diligere Deum per tres particulas, Trinitati et tribus mandatis prime tabule correspondentes, scilicet *ex toto corde*, hoc est, secundum ultimum intellectus, *ex tota anima*, hoc est, secundum ultimum affectus, *et ex tota mente*, id est, secundum ultimum memorie intellectus. Sicut enim cor est primum formatum in animali gracia anime, sic virtus intellectiva est prima virtus animi non organica, illuminans eum, ut plus diligat magis bonum, et correspondet Deo patri, iuxta illud Psalmi XLIV°, 2: *Eructavit cor meum verbum bonum*. Pater enim est prima persona in Trinitate. Unde in isto cecati sunt bestiales homines, facti per sensibilia sicut equus et mulus in quibus non est intellectus, quod nesciunt capere quomodo bonum insensibile est prestancius bono sensibili. Nonne sanitas corporis est melior quam totum aurum mundi vel tota universitas per se sensibilis, cum gracia sanitatis habende relinqueret infirmus rationabiliter ista bona, et cum sanitas hominis est insensibilis, non mole magna vel maior in maiori corpore quam minori?

Insensible things are of more value than sensible.

Iterum, amicitia est melior quam mundi divicie, cum ipsis pereuntibus ipsa permanet magis iuvans, et cum amicitia est insensibilis et impartibilis (ut noverunt philosophi), sic etiam vita hominis que anima dicitur multiplicata insensibiliter per totum hominem cum parte ablata manet eadem vita hominis, et sic gradatim ascendendo patet quod res insensibiles sunt rebus sensibilibus potiores. Cur autem non ascenderet cor hominis ad considerandum quod extra totam istam universitatem sensibilem est unus opifex insensibilis ipsa prestancior ordinans vicissitudines temporum quantum ad singulas partes mundi. Si enim insensibilis natura ordinate procedit in homine quoad accidentia organorum, multo magis insensibilis natura ordinat partes mundi. Ideo

3. DG: *scimus explicite modum*. 7. D in marg.: *Quid diligere ex toto corde*. 16. DG: *illo*. 19, 20. A: *homo sensibili*. 20. A: *quod totum*. 28. AD: *et deest*. 30. A: *cum parate*. 33. D: *ascendit*. 36. D: *temporum et futu ad; et si tamen ad*. 37. DG: *Sed si enim*. 38. *accidencia* (?); A: *acencia*. 39. A: *natura* deest.

Sapiens XIII°, 1 invehit sic contra insipientes qui dixerunt in corde suo non est Deus: *Vani*, inquit, *sunt omnes homines in quibus non subest sciencia Dei: et de hiis*
 Fol. 335^e *que videntur bona, non poterunt | intelligere eum qui est,*
 5 *neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex.*

Nec sufficit in corde cognoscere summum opificem, nisi tota universitas ordinate referatur ad laudem et gloriam creatoris, quia Rom. I^o, 20, 21 scribit Apostolus: *Invisibilia Dei a creatura mundi per ea que facta sunt*
 10 *intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus atque divinitas.* Sed sequitur: *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Ad hoc ergo quod quis diligit Deum *ex toto corde*, oportet quod affectuose
 15 recognoscat eum summum dominum universitatis create et secundum possibilitatem intellectus rependat sibi summos honores quos latrām appellamus. Que latrā stat in observancia mandatorum eius assidua et non in dilectione cuiuscunque supra Deum aut contra eum,
 20 quia eo ipso non clarificaret aliquis hunc dominum tamquam Deum sed declinando sic a mandatis eius et per consequens a dilectione evanesceret cogitatus, quia divertendo a luce vera infigeret cogitatum et affectum in creaturis que sunt quasi tenebre vanitatum. Et quilibet
 25 talis contra primum mandatum facit sibi tamquam ydolatra *falsos Deos*, quia quicquid homo magis dilexerit constituit deum suum. Sic enim gulosi *deum suum preficiunt ventrem suum* (ut dicit Apostolus Phil. III°, 19), sic avari colunt ydola, cum avaricia secundum Apo-
 30 stolum Ephe. V^o, 15 *sit ydolorum servitus*, et ita dicendum est de crimine quocunque alio actuali. Et omnis talis ydolatrāns peccat specialiter contra omnipotenciam Dei patris, que iuxta primam particulam simboli ostenditur in opere creacionis, cum ut sic
 35 Deus sit opifex omnium a nullo factibilis. Talis autem ingratus facit opus cui attribuit in honorificencia nomen Dei.

Dico autem ingratus, quia racione creacionis obligamur plus Deo quam possumus obligari pure creature. Quo-

We must not only recognize the existence of the Creator; we must also refer all things to His glory and praise.

Our debt to God.

1. *invehit sic*; DG: *in re hic sit*. 2. A: *Vani* twice. 4. *videntur*; A: *unt*. 8. DG: *ideo Rom.* 11. A: *persequitur*. 13. DG: *igitur*. 18. AG: *in deest*. 19. D: *cuiusquam*. 22. A: *avanesceret*; lb. G: *cogitans*. 22, 23. A: *qui divertendo*. 28. A: *ventrem* twice. 29. A: *cum avarus*. 30. DG: *avaricia*. Cf. Eph. V, 5: *aut avarus, quod est idolorum servitus*. 36. G: *attribuitur*. 38, 39. A: *obligamur* — Deo deest.

modo (queso) posset beneficus plus facere quam producere nos de pure nichilo tam secundum corpus quam animam et introducere nos in dominium tocius fabrice mundi sensibilis? Si autem temptare volumus, si simus rei istius criminis, videamus utrum, positi in adopcione vel habere 5 quodlibet bonum creatum vel offendere in quodlibet mandatorum, potius eligeremus perdere quodlibet bonum possibile antequam offenderemus peccando quantumcunque leviter vel econtra. Quod si bonum creatum preponimus, offendimus in primum mandatum decalogi 10 et aliter non.

Prevalent vices
which shew
that we do not
love God.

Unde (quod dolendum est) in isto reatu sumus nimis multi in ecclesia, ut patet de iuridicis et periurantibus propter pecunias, de circumvenientibus in negotio fratres suos et de habentibus linguas viperinas mittentibus 15 scandalum inter fratres. Illud enim gracia cuius omittunt observanciam mandati Dei et per consequens dileccionem Dei plus diligunt quam Dei dileccionem et per consequens plus quam Deum.

We must
honour God's
name; that is
Christ.

Secundo debemus Deum diligere in *tota anima* et 20 per consequens *non accipere nomen Dei nostri in vanum*, ne offendamus contra secundum personam divinam, que est in forma Dei Patris et Verbum et per consequens nomen Dei. Cum enim Deus non solum creat nos sed gubernat et recreat secundum nomen suum quod est 25 turris fortissima per quod fugantur demones, angeli advocantur et spiritualia carismata (ut patet de sacramentis et sacramentalibus) invocantur: cum quanto ergo honore coleret christicola illud nomen, cum secundum Apostolum Act. IV°, 12 *non est aliud nomen sub celo in quo* 30 *oportet nos salvos fieri*. Sicut enim medicina corporalis non proficit nisi cooperante natura intrinseca, sicut patet de mortuis et infirmis, sic nomen Domini non agit ad salutem hominis nisi cooperante devocione et reverencia hominis ad hoc nomen. Quomodo (queso) 35 sane speraret salutem a reliquiis sanctorum qui illas conterendo parvipenderet, quin potius se ipsum dampnificaret visitando sub hac forma reliquias; et istam irreverenciam credo causam quare virtutes non fiunt hodie in Dei nomine sicut olim. 40

4. A: si sumus; ib. DG: illius. 7. DG: perdere omne. 13. A: iuridicis se; ib. A: periurantibus. 15, 16. A: de habentibus — scandalum deest. 27. DG: de sacris. 28. D: igitur. 37. G: parvipenderent.

- Irreverencia autem non modica est capere in vanum Sin of idle swearing.
 et per consequens superflue ac frustra nomen summe Foolish excuses for it.
 Fol. operosum, cum secundum Sapientem Sap. VII°, 24: 1st It is done to obtain credence.
 333^a *Omnibus mobilibus mobilior | est sapiencia, et (quod*
 5 destestabilius est) maior pars populi in signum indu-
 rationis et inpenitencie huius peccati fingit excusaciones
 derisorias in peccatis, ut hii dicunt se iurare in testi-
 monium veritatis, cum aliter nemo eis crederet. Sed
 notemus huiusmodi iuratores et inveniemus in maiori
 10 parte quod sunt vaniloqui atque falsidici. Si ergo tota
 narracio sit vana, quomodo non erit invocacio tam
 venerabilis testimonii nimis vana. Et si rex Anglie
 dedignaretur produci in testem pro truffa vel causa
 levi, quomodo rex mundi qui est prima veritas non
 15 offenderetur invocari in testimonium falsitatis? Unde
 (si non fallor) tales grandes iuratores sunt communiter
 falsiores ceteris tam opere quam sermone. Quomodo
 (queso) posset esse fidelis proximo qui tam proditorie
 negat fidem quam pepigit Deo suo?
 20 Hii secundo dicunt quod ut iurant nominant et recolunt
 Deum suum. Ideo cum non superest superior vel melior 2nd excuse. It reminds the swearer of God and so it is a pious action.
 quo iurarent ut sic merentur; sed loquentes sic derisorie
 cognoscant quod Deus de quo sic confabulantur non
 potest decipi vel illudi, cum sit omnipotens et omni-
 25 sciens. Homo quidem scit quod loquens aut cogitans
 de proximo ut sibi iniurietur sive despiciat, ut sic
 demeretur erga eum quem recolendo sic despicit; multo
 magis ergo pompaticus irrisor loquens sic despective de
 Deo suo aggravat peccatum. Nominemus igitur Deum
 30 nostrum in spiritu humilitatis, cum reverencia et timore,
 et tunc impolluto corde et ore meremur ex confessione.
 Modo vero sic iurantes ut sic ostendunt pompam superbie
 et suam audaciam contra proximos. Que omnia Deus
 despicit, ut testatur canticum virginis Luce I^o, 51:
 35 *Dispersit superbos mente cordis sui.*
 Tercii vero fingunt quod non est nisi verbum ventosum 3rd excuse. Such oaths are merely idle words of no offence.
 ex consuetudine prorumpens, ideo non est peccatum
 vel leve, cum communitas hominum sic loquatur que
 tamen excellencius prosperatur; ista excusacio quin
 40 pocius accusacio est periculosior; nam iuxta testimonium

13. DG: in testimonio. 17. DG: operis quam sermonis. 27. DG: ergo;
 ib. G: multum. 28. A: magis primo ergo; ib. DG: igitur. 34, 35. A:
 Luce II: Despexit. 36. G: Tercio. 38. A: loquitur. 38, 39. DG: que
 inde. 39. DG: illa; ib. G: ex textu

vel dispositive, ut post recencius et intencius diligatur, et quicquid hominis a regulis istis exorbitat est peccatum.

The third commandment bids us remember to keep holy the Sabbath.

Unde ut discamus Deum diligere tota mente, ordinatur tercium mandatum prime tabule, dum Exodi XXX°, 8 dicitur: *Memento ut diem sabbati sanctifices*. Et illud⁵ preceptum quadam proprietate correspondet Spiritui Sancto qui est quasi finis Trinitatis propter virtutem finalis perseverancie que sola coronatur, sicut solum peccatum finalis impenitencie condempnatur. Unde quia hoc preceptum non obligat pro semper ut duo alia¹⁰ negativa, dicitur *memento ut diem sabbati sanctifices*, quasi diceret: semper recale ut veniente tempore congruo sabbatizes.

How to keep it holy.

Iterum, sabbatizacio signat requiem quam Christus pro nobis pro sancto sabbato habuit in sepulcro. Iterum,¹⁵ signat *requiem* quam habent beati in patria (ut docet Apostolus Heb. IV°, 3). Et quia omnia illa distant a presencia viatoris, signanter dicitur *memento ut diem sabbati sanctifices*. Cum enim sanctificare tempus sit facere ipsum sanctum, quod non fit nisi per vite²⁰ sanctitatem, sicut dies dicitur homini leta qui letatur in illa, patet quod omnes dies hominis debent esse sibi sancti, sed sabbatum precipue propter duas figuras et institutionem ecclesie; nam illo die debemus memorialiter retinere creacionem nostram de terra et reversionem²⁵ nostram ad terram per mortem, sicut Deus post opus creacionis hominis sabbatizavit et sicut Christus per illud sabbatum iacuit mortuus in sepulcro; et debemus tercio memorari resurrectionem nostram ad dampnationem vel gloriam, que quia fuit in feria octava quam³⁰ dicimus diem dominicum, ideo sabbatizamus in feria prima dispariter a Judeis, ne credamus iudaice quietem Christi in sepulcro esse nobis futuram, sicut olim fuerat populo Judeorum. Nam die dominico est mundus conditus, die dominico resurrexit Christus ad gloriam, qui recreavit³⁵ mundum peccato perditum, die dominico illuminatus est mundus per Spiritum Sanctum et die dominico erit finalis resurreccio atque iudicium cum requie beatorum. Ideo illo primo die et ultimo debet christianus precipue colere primum et novissimum Christum Jesum qui est⁴⁰

We keep Sunday instead of Saturday in memory of the resurrection.

2. *hominis*; ita codd.; rectius: *quidquid homines* . . . exorbitant; ib. A: *ex a.* 4. D: *Unde Exodi XVI.* 11. *dicitur*; A: *videtur*. 14. D: *signat tegmen.* 15. D: *Item.* 16. A: *habuit.* 24. DG: *me; morie.* 25, 26. G: *reversionem nostram de terra.* 28. DG: *idem sabbatum.* 38. A: *requie bonorum.* 39. A: *illo deest.*

dominus dominancium. Sicut enim colimus corpus nostrum et non terram hiis diebus tam ornamentis quam cibamentis ultra quam in aliis feriis, sic debemus colere Deum in pascendo et ornando animam devocione virtutum; et aliter non sanctificamus sabbatum nisi primo colendo Deum, secundo animum et tercio corpus nostrum in protestacionem istorum.

Sicut autem sunt sex dies in quibus operamur quoad vitam activam, ita die septimo debemus caritative devocius contemplari exuendo (quando sufficimus) cogitationes et sollicitudines mundanas, cogitando quomodo post sex etates tamquam sex dies recipiemus mercedem proportionaliter ad laborem iuxta illud Apostoli II. Cor. IX°, 6: *Qui parce seminat parce et metet, et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet.*

Est autem prima etas a nativitate usque ad dentacionem et loquelam, que vocatur infanciam; post quam succedit etas iuventutis terminata ad signa pubertatis in barba et pectore; tercio vero succedit etas adolescentie abhinc usque ad statum crementi et quarto media vita succedit etas virilitatis, in qua est status virium hominis quantum ad sensibile iudicium. Sed quinto debilitatis viribus sensibiliter non sic tamen quin sufficiat in operationes humanas succedit senectus; sed sexto debilitatis viribus ad tantum quod deficient notabiliter operationes sensuum et organorum succedit sexta etas que vocatur senium, et correspondenter sicut crescit etas corporis crescere debet virtus mentis iuxta illud Apostoli II. Cor. IV°, 16: *Licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem.* Ille ergo non senescit Domino qui non proportionaliter sicut gravatur corpore gravatur in anima quoad mores. Sola ergo ista est venerabilis senectus, de qua Sap. IV°, 8; nec video quin homo compos mentis sic accedens ad etatem septimam non sit infidelis, dum non innititur accelerare ad agnitionem Dei et incrementa virtutum, ut sicut secundum corpus crescit etate, sic crescat secundum animam in virtute. Est enim motus naturalis ad Deum qui secun-

The six workdays correspond to the six ages of man.

1. DG: *Sicut igitur.* 3. D: *sicut.* 4. A: *in deest.* 6. DG: *animam.* 7. DG: *protestacione.* 12. D: *mercedem deest.* 18. DG: *terminate.* 19. A: *pectine.* 22, 23. DG: *Sed quanto.* 29. D: *Il deest; Codd.: Cor. V.* 30. A: *non homo; D: miser homo.* 31. D: *igitur.* 32. non; G: *modo.* 33. D: *in ecclesia.* 35-37. D: *etatem — agnitionem deest; G: ad etatem — agnitionem deest.* 37. A: *et sicut.*

dum philosophos debet velocitari versus finem. Si enim homo sit conversacionis munde diligens Deum suum, de quanto appropinquat illi bono, de tanto foret leciior, cum bonum a remotis apprehensum per approximationem exhilarat. 5

Perseverance
through these
six leads to a
sabbath in
heaven.

Item, timor periculi disponit ad eius evasionem, que hora mortis et dies iudicii sunt tempora summi periculi, ideo timens Deum disposeret ad eorum evasionem, que sola stat in observancia mandatorum et maxime positus in statu periculoso cuius devium facilius ducit ad infernum et carcerem perpetuum. Igitur ambulantes in hac via ad patriam necessariissima virtus est perseverancia, sine qua nullus certans beatifice coronabitur. Ideo inchoantes meritorie in principio et procedentes sic in medio, dum desinuerint in termino perseverando 15 in gracia correspondenter ad Spiritum Sanctum sunt ut sic dampnabiles. Idcirco dicit Christus Matthei VII°, 21: *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine intrabit in regnum celorum*, cum correspondenter dicitur Matthei XXV°, 11, 12: *Domine, Domine aperi nobis*. At ille: 20 *Amen, dico vobis nescio vos*, scilicet approbando ad beatitudinem, quia deficitis in tercio signo quod est peccatum finalis impenitencie in Spiritum Sanctum. Ista itaque causas debemus colligere et in sabbato salutem anime nostre studiose recolere, quia deficit illi homini 25 caritas ordinata qui post sex dies quibus servit carni et seculo non servit post spiritui, cum omnis caritas incipit a se ipsa.

We must not
be idle on the
Lord's day.

Post dictam itaque meditationem debet devotus christianus accedere ad ecclesiam et suspensa cogitacione 30 circa secularia negocia quantum sufficit prosilire in devotam oracionem, in humilem verbi Dei audicionem vel predicationem et alia spiritualia vel corporalia opera misericordie, correspondenter ad quatuor insignia diei dominice, sic quod in nullo momento diabolus christianum precipue in illo die inveniat ociosum, eo quod in sabbatis solicius temptat homines, cum tunc precipue sibi proficerent, et invidia movet eum perturbare chisticolas, quando estimat plus nocere. Unde propter defectum noticie et practice huiusmodi 40

2. DG: *homo* deest. 3. *leciior*; A: *locorum*. 6. DG: *que* deest.
Rectius: *quia*. 15. DG: *sicut*; ib. D: *media*; ib. DG: *definierint*.
19. A: *cui correspondenter*. 33. DG: *vel alia*. 36. G: *precipue in*
deest; D: *in* deest. 40. D: *defectum* deest.

precepti timendum est quod *dies festi nostri vertuntur in luctum* (ut dicitur I Macch. I^o, 41), quia Eccl. X^o, 8: *Regnum transfertur de gente in gentem propter iniusticias, contumelias et diversos dolos* per tempora ire; quod diebus hiis instigatione diaboli, carnis et seculi intendunt homines operibus peccati que sunt summe servilia; hii propter avariciam temporalium dimissa ecclesia tam autumpno quam alias intendunt lucris seculi, ut patet Fol. 336^v de intendentibus | operibus autumpnalibus et aliis mercandiis; isti autem non redimunt tempus sed preponderantes mundum Deo suo faciunt loco dierum sollempnium dies malos. Non ergo diligunt Deum tota mente, quibus carior est occupacio circa temporalia in die a Deo prohibito quam circa Dei servitium. Sed 15 peccando continue mortaliter preparat sibi ruinam accusatoriam die ire.

We should not neglect religious duties even for harvest.

Consideremus igitur secundum consideracionem Augustini in De Verbis Domini Sermonem XII° quomodo horremus habere cibarium fastidiosum, cultum vilem 20 usque ad socularem vel caligam, et cum non appetimus mentem mundam sed infideliter (quantum in nobis est) deturpamus domicilium Dei nostri, non negatur nobis a Deo nostro qui est honestas et racionabilitas in abstracto, quin opera nobis necessariissima possumus in 25 sabbato exercere. Alia enim sunt opera spiritualia ad salutem anime tendencia, quibus debemus in sabbatis precipue occupari, cuiusmodi sunt opera misericordie, alia autem sunt opera corporalia. Unde quia pharisei nescierunt distinguere hec opera imposuerunt erronee 30 Christo calumpniam, quia sanavit homines miraculose in sabbatis (ut patet Joh. VII° et IX°). Illud autem cum fuit opus precipuum misericordie decuit precipue fieri in sabbato; sicut Christus arguit per locum a maiori Matthei XII°, 11 ex hoc quod licuit secundum legem 35 Mosaycam extrahere bovem vel asinum cadentem in puteum; sed quantumlibet maius periculum est de homine infirmato in sabbato, et specialiter secundum animam, cum casus sit infinitum profundior et ruina

We should then occupy ourselves mainly with spiritual works.

15, 16. DG: *accusatoribus*. 17. D: *igitur deest*. 18. AG: *in deest*.
22. A: *negat*. 25. A: *Aliqua*. 29. A: *erronee*. 30. A: *omnes miraculose*.
31. D: *sabbato*; ib. DG: *idem autem*. 32. D: *docuit*.
36. A: *magis*.

18. Rectius (ut videtur) Serm. XX. Cf. S. Augustini Serm. De Verbis Domini, Opp. tom. V, pag. 119.

periculosior ac cadens preciosior. Ideo extraccio hominis a laqueo diaboli non est opus servile vetitum in sabbato. Alia autem opera corporalia que sunt hominum necessaria pro sabbato sunt sibi licita, ut necessaria et modesta ciborum apparacio et cetera que ex limitacione 5 temporis oportet in sabbatis fieri.

Danger of
allowing
worldly affairs
to occupy the
Sabbath.

Alia autem opera corporalia quibus Deus limitavit alias ferias non debet christianus propter desperacionem de grato temporis in sabbatis operari, eo quod propter nullum bonum possibile debet homo vel in minimo 10 mandato Dei delinquere, licet tamen ex licencia prelati pro aliqua hora sabbati bona fortune aliter periclitanda salvare et aliis horis sabbati laudando Deum attentius; sed occasione istius excusacionis paulative inciditur in caribdim. Hii autem peccato diaboli cecati accedunt 15 ad ecclesiam sed vel omittunt orare vel solis labiis motis corde vagante in seculo derident Dominum vel tercio causantur de causis secularibus tamquam cives in theoloneo, ymmo *mulieres* quibus Apostolus precipit *silere in ecclesia* prorumpunt in convicia eciam hora 20 misse. Omnes ergo isti non considerant quomodo Christus faciens flagellum de funiculis expulit ementes et vendentes de templo dicens: *Domus mea est domus oracionis. Vos autem fecistis eam speluncam latronum* Joh. II°, 15 et Matth. XXI°, 1. Et hii tercio peccato 25 carnis cecati post missam et ante sunt plurimum usque ad ebrietatem ingurgitati. Ex qua spumant luxuria, rixe, homicidia et omnia genera peccatorum, in tantum quod minus malum foret in sabbatis tales homines occupari in aratro vel auriga. Tales itaque servi negligentes opera 30 misericordie in se et proximis omittentes audituri sunt in finali iudicio: *Ite maledicti in ignem eternum*, Matthei XXV°, 41, quia Jerem. XLVIII°, 10 dicitur: *Maledictus qui facit opus Domini negligenter*, ubi alii paululum hic vexati audient vocem Christi amabilem: *Venite benedicti*, 35 ubi intrabunt celum cum Domino eternaliter regnaturi.

3. DG: *hominum* deest. 14. DG: *illius*. 16. DG: *ad ecclesiam* deest; ib. Codd.: *sed solis*. 18. A: *de canis secularibus*. 19. A: *Apostolis*. 29. A: *nimis malum*. 30. D: *in* deest; ib. *servi*; A: *scilicet*. 33. AD: *quia* deest; ib. Codd.: *Jer. XXVIII*. 34. A: *ut alii*. 35, 36. DG: *Venite — regnaturi* deest.

SERMO LIV.

Renovamini spiritu mentis vestre. Eph. IV, 23.

Constat ex testimonio scripture Eccl. XVII°, 1 quod *Deus creavit hominem* rectum in statu innocencie, in
 5 quo sicut foret immunis perpetuo a peccato, sic et ab
 omni pena, tristitia et a morte, sed staret usque ad
 maturitatem in amenitate paradisi et post foret trans-
 latus in celum, sine divisione mentis a corpore fuisset
 plene beatificandus cum angelis; sed prevaricatione pri-
 10 morum parentum meruit homo necessitatem ad pena-
 liter moriendum et multas erumpnas ante mortem misere
 paciendum, ymmo totum genus hominis loco trans-
 lacionis in celum pateretur tractum dampnabilem in
 infernum, nisi Christus Deus noster naturam lapsam a
 15 iudicio dampnabili redemisset et ad statum filii recon-
 ciliasset. | Sed cum *nemo coronabitur nisi qui legitime*
 Fol. 336^a *certaverit*, eo quod medicina redempcionis Christi non
 proderit nisi voluntarie ipsam acceptanti et humiliter
 cooperanti, ideo totam istam sententiam recordans sanctus
 20 Apostolus dicit nobis verba thematis exhortatorie: *Renovamini spiritu mentis vestre.* Constat quidem ex philo-
 sophia quod spiritus humanus est tres substancie que
 possunt dici intellectus, voluntas et mens sive memoria.
 Voluit autem Apostolus vocare animam hominis spiritum,
 25 quia oportet quod a Deo inspiretur ad istam reno-
 vacionem causandam et quod devote spiret dulcedinem
 verbi Dei. Vocat autem eum potius spiritum mentis
 quam spiritum intellectus vel affectus, quia reminiscendo
 status priores contrarios debet homo potissime ad
 30 statum pristinum renovari.

Fit ergo christianus novus homo in animo, quando
 deposita deformitate peccati adulante induit tres virtutes
 theologicas quibus ymago hominis ad quandam Trini-
 tatis similitudinem imitatoriam reformatur. Et iste est
 35 sensus Apostoli. Sicut autem homo per inobedienciam
 divinis monitis fuit a pulcritudine pristina deformatus,

Need of man's
cooperation for
his salvation.

We are
renewed by
laying aside sin
and putting on
the theological
virtues.

11. DG: *miserie*. 19. DG: *illam*. 22. A: *subsistencie*. 23. A: *vo-*
luntas vobis mens; et deest. 24. A: *spiritu*. 27. DG: *autem deest*.
 28. D: *reministrando* (!). 31. DG: *igitur*; ib. D: *almo*. 32. A: *ad*
nullante. 36. DG: *primaria deformatus*.

1. Epistle for 19th Sunday after Trinity. 16. II. Tim. II, 5.

sic non erit nisi obediendo Christi mandatis atque consiliis reformatus, quia secundum philosophicos contraria contrariis sunt curanda. Sicut ergo idem est Deum diligere et eius precepta servare, sic idem est Deum odire et eius precepta contempnere, et per consequens, sicut homo odiendo (quia mandata Dei inobedienter contempnendo) fatue fuit lapsus, sic oportet quod sit via contraria renovatus. Via autem contraria est Dei et sponse sue dileccio, et quia de dileccione Dei dictum est sermone proximo, ideo de proximo dileccione dicendum est amodo.

Love to our neighbour consists in obeying the commandments of the second table.

Consistit autem dileccio proximi in observancia septem mandatorum secunde tabule, quia qui gradatim honorat parentes non solum in verbis sed opere et cavet ab iniuria non occidendo proximum ullo modo nec spiritaliter occidendo personam coniunctam coniugio, nec quarto iniuriatur in bonis fortune furando, nec quinto in verbis offenderet bonum fame denigrando nec bonum virtutis infirmando, nec sexto aut septimo secundum concupiscenciam inordinatam circa uxorem vel bona fortune molestat proximum: ille (inquam) diligit proximum sicut debet, quia iuxta primum istorum septem benefacit obediendo proximo sicut debet et iuxta sex residua cavet ab iniuria. In quibus duobus consistit tota iusticia. Et si ista lex septuplex foret coniuncta legi triplici de dileccione Dei et subducta omni alia lege observata ad regulam vel propter nullam novam legem omissa, quam felix foret ecclesia christiana.

Two kinds of birth; of grace and of nature.

Pro primo istorum septem sciendum quod duplex est nativitas scilicet secundum Deum per gratiam et secundum parentem proximum per naturam; quod testatur Apostolus epistola hodierna, cum dicit: *Induite novum hominem qui secundum Deum creatus est*; et Joh. I^o, 12, 13: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri sed ex Deo nati sunt*. Ista autem nativitas post nativitatem carnalem infectam est tam necessaria, quod secundum testimonium Veritatis Joh. III°, 5

2. D: philosophum. 3. DG: igitur. 4. D: eius deest. 7. D: fatuit. 11. DG: modo. 14. D: et deest; ib. D: caveat. 25. A: septimplex; G: septiplex. 27, 28. DG: propter nullam nova lege obmissa. 31. DG: parentum; ib. DG: quia. 35, 36. D: carnis neque viri.

nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei.

Correspondenter ad istam duplicem nativitatem est dare duplex iugum parentum, scilicet parentem spiri-
 5 tualem et carnalem, quorum utroque oportet debitum honorem impendere; primis autem parentibus secundum sui excellenciam oportet impendere plus honoris, cum sint Christus atque ecclesia iuxta illud Apostoli Ephes. V^o, 32: *Hoc sacramentum magnum est, ego autem*
 10 *dico in Christo et ecclesia*, et II^a Cor. XI°, 2: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Ecclesia itaque est tam verbo quam opere precipue honoranda, non lingua vel lapides sed caput ecclesie quod est Christus et devoti fideles de quanto sunt eius membra.
 15 Ex quo patet quod illud mandatum se extendit ad honorandum effectualiter omnes iustos et per consequens ad diligendum omnes proximos tam amicos quam inimicos. Cum enim tota ecclesia mater nostra sit unum corpus ex diversis membris caritatis vinculo compagi-
 20 natum, quicumque dilexerit sponsum ecclesie dominum Jesum Christum, diliget sponsam que est una persona cum Christo et per consequens quodlibet eius membrum,
 Fol. 337^a et cum omnes inimici ecclesie sint bona sua per accidens sibi utilia, debet diligere omnes inimicos ecclesie,
 25 quia non honorat matrem suam qui bonum eius oderit; quod bonum est in tam propinqua dispositione converti ad Dominum et ad Deum et proximum debite diligendum. Et ut sit nobiscum filius Dei adoptivus et heres regni celestis, igitur finaliter et perseveranter ex-
 30 tendamus caritatem nostram ad dominum nostrum summum bonum cogitabile super omnia diligendum et ad efficaciter diligendum proximos nostros ut nos ipsos, non solum lingua sed opere et veritate. Et tunc cum Deus sit caritas, ut dicitur I^a Joh. IV°, 16: *Qui manet*
 35 *in caritate in Deo manet et Deus in eo*, sit ergo in nobis perseverans habitus caritatis et non est compossibile quin in nobis sit Deus per gratiam et nos in ipso maneamus a quo habitu caritatis si non ceciderimus in via, cum ipso Deo eternaliter conregnabimus in gloria.

So also two kinds of parents; spiritual and carnal.

This commandment bids us love all men.

4. A: triplex. 5. A: utrumque; ib. DG: debet et oportet. 10. G: et ecclesia twice. 18. A: Cum Domini. 21. G: diligit. 25. D: odit. 27. DG: et ad proximum; ib. AG: debite deest. 30. A: dominum deest. 31. DG: super viam. 35. D: igitur. 39. DG: quod nobis concedat pius Deus (D: Dominus, Amen).

SERMO LV.

Simile est regnum celorum regi qui fecit nupcias filio suo. Matthei XXII°, 2.

Exposition of
the parable.

Constat ex sensu literali huius evangelii quomodo quidam rex terrenus fecit nupcias filio suo et vocavit 5 prius invitatos ad nupcias qui noluerunt venire inobedientes in animo. Secundo dixit aliis servis quomodo prandium tam grossum quam nobile est paratum, et illi gravius neglexerunt, hii propter yconomicam sollicitudinem, illi propter mercacionem suam et illi inurbaniter in nuncios 10 irruerunt. Et sic occidit homicidas illos cum suo exercitu et succendit civitatem eorum. Et vocari fecit ad nupcias prius non invitatos usque ad plenitudinem domus nupciarum et demum intrans domum convivii ad hilarandum convivas condempnavit unum extranee vestitum. 15 Istā fuit narracio rei geste, cum Veritas non indiguit mendicare mendacia ad instruendum ecclesiam et dat plenam instruccionem de cursu ecclesie secundum tempus antiqui testamenti, secundum tempus viandi in novo testamento et secundum tempus beatitudinis; nam regnum 20 celorum est rex regum, Deus pater et filius suus secundum duplicem naturam et eius membra cui facte sunt nupcie duplices, prima in unione ypostatica divinitatis ad humanitatem in utero virginali. Et invitavit Hebreos, ut pascerentur spiritualiter per fidem Christi, 25 quia iustus vivit ex istis nupciis. Patriarche vero ut Abraham, Isaac et Jacob invitaverunt alios et venerunt ipsi parate ad istas nupcias, quia Joh. VIII°, 56 dicit Christus: *Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum, vidit et gavisus est*; et sic intelligi debet de ceteris 30 qui fideliter hortabantur alios ad credendum. Sed illi tempore legis nature noluerunt venire; secundo tempore legis date misit servos suos prophetas. Qui nuncios Dei contempserant, tripertiti ut clerici ex avaricia occupati circa cultum templi pro questu habendo, abierunt a 35 Deo in vineam ut sacerdotes et levite. Templum enim vocatur vinea laici circa temporalia occupati; et hii

7. DG: *prandium meum*. 10. A: *in deest*. 11. *irruerunt*; hic aliqua desunt. 11. 12. DG: *occidunt . . . succendunt*. 14. G: *intra*. 24. A: *invitavit id est ut*. 30. DG: *intelligitur*. 32. *nature*; codd.: *ne*. 36. DG: *ut sapientes*. 37. *vineā*; D: *in vinea*; A: *unca* (!).

1. Gospel for 20th Sunday after Trinity. 5 et seqq. Matth. XXII, 2—13.

reges occiderunt prophetas, ut patet Matthei XXIII°, 37: *Jerusalem, Jerusalem que occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt*; et sic creverunt in malicia. Nam filii Israel quibus dedit legem Mosaycam et prophetas
 5 tempore regum et sacerdotum, quando regulabantur pessime, renuerunt venire ad fidem incarnationis, ideo misit exercitum Romanorum cuius duces erant Titus et Vespasianus et occidit homicidas Christi qui erat magni consilii angelus missus *ad oves que perierant*
 10 *domus Israel*. Nam XLII° anno post ascensionem Domini exercitus Romanorum inclusit Judeos die Pasche in Jerusalem et occidit decies centum millia et succendit Jerusalem igne (ut narrat Josephus De Bello Judaico); et tunc misit Apostolus conversos ad gentes errantes
 15 extra viam Domini (ut patet Act. XIII°) et impleverunt ecclesiam militantem de predestinatis et prescitis. Sed ve soli qui non habet caritatem finalis perseverancie, quia omnis talis dampnatur in mortis articulo.

Sed tempore legis gracie fecit idem rex nupcias filio
 20 suo et ecclesie, quando soporatus in cruce emisit aquam et sanguinem, ex quibus formavit ecclesiam, sicut ex
 Fol. Adam so | porato capta est grossior materia ex qua
 337^b Deus formavit Evam (ut patet Gen. I^o). Ista nupcias meminit Johannes, XIX° capitulo, 34, 35: *Tandem* (inquit)
 25 *unus militum lancea latus eius aperuit et continue exivit sanguis et aqua, et qui vidit testimonium perhibuit, et scimus quia verum est testimonium eius*. Et istas nupcias meminit Apostolus ad Eph. V^o, 32: *Hoc autem magnum sacramentum est, ego autem dico in Christo et*
 30 *in ecclesia*.

Christ's marriage with the Church on the cross.

Ad credendum autem istas nupcias post mortem misit Deus servos suos fideles de Judeis ut Nichodemum et ceteros, qui hortati sunt tam gentes quam Judeos pasci fide Christi. Secundo misit apostolos, martyres,
 35 confessores et doctores ad convertendum infideles ad christianismum. Sed hii clerici subversi sunt ex avaricia

2. DG: qui. 5. regulabantur; A: abantur. 6. D: pessimo.
 7. D: quibus duces. 8. A: Vaspasianus; DG: Vespasianus; ib. A: qui twice. 12, 13. D: et — Jerusalem deest. 13. A: de deest. 24. DG: Johannes II; A: XX. 25. A: et lancea. 27. A: testificacionem.
 30. A: in deest. 32. A: suos deest. 36. A: christianissimum.

9. Matth. X, 6. 13. Rectius undecies: Flavii Josephi, De Bello Jud. lib. VII, cap. IX: Totius autem obsidionis undecies centena hominum millia perierunt.

ecclesie, hii laici ex mundi sollicitudine et hii domini qui occiderunt testes fidei christiane; contra quos Deus ordinat tamquam flagellum suum *gentem insurgere contra gentem et regnum contra regnum*, non solum saracenos contra christianos sed nomine christianos contra se ipsos 5 reciproce. Que persecutio erit consummata tempore Antichristi longe amplior quam precedens. Sed post illam persecucionem erit gens prius non populus vocata ad fidem Christi. Inter quas aliquis carebit gracia finalis perseverancie. Unde in finali iudicio veniet Christus ad 10 nupcias complendas, ut ponat invitatos in mansionibus perpetuis et hos exilaret, illos autem condempnet.

The reprobate
will be found
wanting the
wedding
garment of
charity.

Unde inter alios percipit unam multitudinem solitariam et alienam a Dei protectione, que tamen intravit ecclesiam, confitendo fidem Christi sed deficiendo a 15 caritativa perseverancia. Hanc ergo propter conformitatem nature, propter carismata que sibi dedit in baptismo et propter hoc quod caritas de inimicis facit amicos interrogabat Christus in consciencia quomodo intravit ecclesiam deserens caritatem quam oportet quemlibet 20 salvandum habere, ut sit de secta sponsi qui animam suam posuit pro amicis. Sed cum nudatis omnium dampnandorum conscienciis non supererit quid respondeat, obmutet confitendo reatum et dominus ligari faciet potenciam meritorie operandi et nude affectuose volendi 25 ac mittet eum per demones in iehennam. Sunt autem duplices tenebre, scilicet interiores tenebre ignorancie opposite lumini sciencie que peccatoribus non illuxit et tenebre exteriores tam materiales quam spirituales in inferno. Sicut enim beatorum societas illuminat, 30 purgat et perficit se reciproce, sic dampnatorum societas reciproce se obscurat. In inferno ergo erit dolor infructuosus de commisso et pena sibi inflicta et horror maximus de eius perpetuitate, quia ardentes anime flent sine fine dicentes: *Ve, ve, quante sunt tenebre*. Unde 35 sicut securitas est maxima pars beatitudinis, sic certitudo dampnacionis perpetue inferens desperationem est maxima pars doloris. *Multi ergo sunt vocati* in comparacione ad

The pains of
hell.

1-3, DG: et hii — tamquam deest. 3, 4, G: gentem insurgere gentem.
4, D: regnum adversus. 5, A: contra deest. 7, A: amplior deest;
ib. A: Sed et post; D: istam. 9, DG: gracia deest. 16, A: Hunc;
ib. DG: igitur. 19, in; D: qua; ib. A: consciencia. 25, unde; D: rec-
tius (ut videtur); vim. 30, D: bonorum. 33, DG: honor. 35, A: di-
centes twice. 37, D: perpetuo; ib. A: deperpetuacionem. 38, DG: igitur.

8, Cf. Deut. XXXII, 21.

electos, quia ex defectu certacionis legitime *pauca sunt electi* ad gloriam.

Ex isto evangelio elicitur quomodo ecclesia se habebit in quolibet trium statuum et quomodo quilibet persona ecclesie debet se habere pro statu peregrinationis, pro statu dormicionis et pro statu evigilacionis et mercedis recepcionis. Nam per hos tres status oportet omnem personam humanam decurrere. In primo ergo statu oportet pugnare viriliter, in secundo oportet expectare
 10 confiderenter, et in tercio oportet regnare feliciter. Primum patet eo quod *non coronabitur nisi qui legitime certaverit*. Ideo oportet militem Christi primo pugnare in stadio. Nam hoc seculum est spectaculum Deo et angelis intuentibus pugnam et desidia christianorum in exercitu diaboli.
 15 Nec est possibile lapsos attingere ab instanti copulacionis cum corpore ad instans separacionis nisi pugnando; oportet enim membrum esse penale in lapsis. Magnam ergo prudenciam oportet ipsum apponere qui vult secure hanc viam transcurrere. Oportet ergo sequi Christum qui est
 20 *dux et legifer noster* (ut dicitur Isaie XXXIII°, 22). Oportet ergo christianum (in quantum huiusmodi) sequi Christum; ipse enim est *via, veritas et vita* (ut dicitur Joh. XIV°, 6),
via supportans per quam debemus incedere, Hebr. I^o, 3: primo *portans omnia verbo virtutis*; et Act. XVII°, 28:
 25 *In ipso vivimus, movemur et sumus*. Nec sufficit habere quantumlibet pulcram viam viatori errabili, nisi habuerit
 Fol. 337^a signum | ipsum dirigens. Ideo est *veritas* dirigens corda nostra in caritate Dei et paciencia Christi. Nec sufficit habere viam quantumlibet pulcram et regulam dirigentem,
 30 nisi homo habuerit obiectum consolantem, ideo est *vita* nostra que summe appetitur. Curramus ergo viam suam ipsum sequendo, quod fit non incessu pedum sed gradibus amoris amando ipsum dulciter, quia supremo domino oportet secundum supremam potenciam deservire.
 35 Nec sufficit amare dulciter nisi et ametur prudenter, quia Matthei XVI°, 23 vocatus est Petrus *sathanas*, quia imprudenti affectione noluit Christum pati. Oportet enim nos voluntati sue conformari, ut patet

The three states: militant, dormant, triumphant.

Christ the way, the truth and the life.

Our love for Him must be sweet, prudent and constant.

5, 6. G: *peregrinacionis* — et pro *statu* deest.

8. D: *igitur*.

11. A: *quia legitime*. 15. *copulacionis*; A: *coconis*. 17. DG: *nedum esse*.
 17, 19. DG: *igitur*. 22. A: *ut dicitur* deest; ib. Joh. IX. 31. DG: *quam summe appetimus*; ib. D: *igitur*. 32. DG: *sed* deest. 32. A: *gradibus sed*. 35. G: *prudens*. 38. A: *voluntati vocanti*.

11. II. Tim. II, 5.

Matthei VI°, 10: *Fiat voluntas tua. Ideo oportet discere*
que sit voluntas Dei beneplacens et perfecta. Nec valet
amare Christum dulciter et prudenter, nisi et ametur
constanter. Nam quando Petrus instructus est in passione
se Christo submittere, sic quod promisit se ipsum non
negare et si oportuerit ipsum commori, quia tamen non
est indutus virtute, ex alto defecit ad vocem ancille
hostiarie, Matthei XXVI°, 69, quando autem roboratus
est ex missione Spiritus Sancti, ibat gaudens a conspectu
concilii, quoniam dignus est habitus pro nomine Jesu
Christi contumeliam pati. Nam Act. V^o, 29 dicitur:
Obedire magis oportet Deo quam hominibus. Ideo secundum
Bernhardum diligendus est Deus ex toto corde dulciter,
ex tota anima sapienter, et ex tota virtute constanter.
Sic enim habet homo dignitatem qua preeminet et
presidet cunctis ipso inferioribus in natura; habet
scienciam qua noscit illam dignitatem esse in se et non
ex se, et habet virtutem qua auctori suo adhereat et
constanter inhereat. Moveret autem ad laborem iudicis
nostri cum suis civibus nuda attencio, legitime laborantis
habundans premiatio, et laborantis delectabilis consolatio.
Sedet enim Dominus cum celestibus spiritibus contemplans
laborantes in ecclesia militante, sicut domini et populus
in locis altis circumvallantibus stadium aspiciunt certantes
in bravio. Quis ergo attendens presenciam tam venerabilis
comitive et honorem victorie non daret operam ad
pugnandum? Premium vero non est porciuncula terre
vel redditus temporalis sed terra vivencium quam
triumphans hereditabit perpetuo, sicut honor est in-
enarrabilis.

30

The way of the
 Lord is hard at
 first, but grows
 easier; the way
 of the devil
 gets harder as
 we go on.

Labor vero et via Domini est strictus ac fastidiosus,
 et stricta in principio sed elargatur et dulcescit in fine
 intantum quod necesse totum laborem militis diaboli
 esse in via magis difficilem quam est totus labor militis
 Christi eciam in via, quia in fine vite, ubi labor militis
 Christi est facilis ac delectabilis ex amore et spe attingendi terminum, econtra labor militis diaboli est
 difficilis ac horribilis ex tirannide diaboli ingravescente
 et horrore pene desperati imminente. Sicut enim naturale

1. A: dicere. 2. D: quia sit. 15. A: preminet. 17. D: quia noscit.
 19. DG: Moveret autem. 32. A: in fine twice. 35. A: Christi — militis
 deest. 38. A: ingravescente.

12. S. Bernardi, Super Cantica, Sermo XX, De triplici modo
 dileccionis, qua Deum diligimus. Opp., pag. 547.

est Deo in maxima necessitate sui militis sibi assistere protegendo, ita naturale est diabolo tirannizanti in maxima necessitate sui militis non solum sibi deficere, ymmo tunc acutissime insultando inficere; cum ergo a
5 fine capit res suam denominationem, patet vie Christi facilitas.

Unde sicut agonizantes singulari certamine primo aspiciunt quod causa sua sit bona, secundo quod ab-
stineant ab esu et omni re adiacente que sunt pugne
10 tarditativa et tercio quod induti sint secura armatura, sic miles Christi pugnans spiritualiter habet pro causa sua primam veritatem atque iusticiam, abstinere se a carnis illecebris, a mundi deliciis et ocio contra tres hostes, ut sic *exultat ut gigas ad currendam viam Domini*.
15 Sed heu oculi nostri dextri quibus respiceremus insultus hostium sunt eruti per Naas, de quo I. Reg. XI° patet historia, et sic habentes oculos sinistros quibus temporalia respicimus clipeo velatos et oculos dextros quibus spiritualia attenderemus erutos vel cecatos inepti
20 sumus ad bella Domini. Unde tres milites Christi degenerant, primi qui post baptismum et alia carismata ex timore non audent aggredi hostes Christi. Unde formidolosi Iudicum VII°, 3 inepti sunt ad bellum; secundi qui post aggressum cum uxore Loth retrocedunt, de
25 quibus Luce XVII°, 32: *Mementote uxoris Loth*, et tercii cum hostibus Domini proditorie se coniungunt, ut fovesent falsitates et iniusticias et tacentes cum causa Domini sui agitur a quo pre manibus receperunt stipendium.
Fol. 337^r Et in hoc deficiamus omnes. Ideo licet *multi sint vocati*
30 ad agonizandum, *pauci tamen sunt electi* ad conregnandum.

Quoad secundum tempus status hominis in dormitione, manifestum est quod oportet ipsum consequi primum statum, quia secundum Augustinum in De Visitatione Infirmorum *non potest male mori qui bene vixerit*.
35 Igitur tria sunt hominum genera que dispariter dormiunt post hanc vitam, primi ad tantum accenduntur in amore Dei dimissa affectione sensuali quod statim

Conditions of the conflict with Christ's enemies.

The Church dormant; its condition.

1. D: *militis sed*. 8. A: *sua* twice. 10. D: *sunt*. 12. D: *sua* deest.
16. A: *per Naas*; D: *per Naas de R. XI*. 18. A: *clipe*. 22. A: *hostes* twice. 24. A: *post* deest. 25. G: *Lucae VII*. 29. A: *multi* deest.
30. A: *conregnandum*. 32. A: *est* twice. 37. DG: *sensibili*.

14. Psalm. XVIII, 6. 16. Cf. I. Reg. XI, 2: *ut eruam omnium vestrum oculos dextros*. 30. Matth. XXII, 14.
34. Opp. tom. VI. App., pag. 256.

advolant sine pena; secundi licet preponant affectionem temporalium affectioni spiritualium, tamen ut plurimum sunt permixti. Et illos oportet cremari in purgatorio proporcionaliter ad peccatum (ut notatur I. Cor. III°, 15). Tercii post gratiam baptismalem statim moriuntur sine merito vel demerito discretivo, et illi remississime premiantur. De dampnatis eciam qui preponunt in amore temporalia ante Deum suum sunt tria genera, primi qui omnino receperunt fidem vel Dei carismata, et horum quidam solum peccaverunt originaliter et horum quidam ad originale addiderunt actuale; tercii vero post fidem et gratiam baptismalem ingratis recidunt, et sicut primi mitissime, ita isti gravissime puniuntur (ut patet infra Sermonem XXXVII° de ingratitudine filiali). Nam post beneficium amplius receptum a Domino eum despiciens magis peccat. Et patet cum manus et pedes pro tempore dormicionis sint ligati quoad meritum vel demeritum, quantam operam daremus ad seminandum opera meritoria dum hic sumus. Sicut enim corpus et anima recipient mercedem simul pro tercio tempore, sic oportet quod simul mereantur proporcionaliter ad mercedem.

Folly of hoping
to escape
punishment by
pious legacies.

Ex quo patet stulticia mundialium temporalia voluptuose accumulancium hic in via dicencium quod executores sui rediment animas eorum defunctorum pecunia. Nam impossibile est quod opera elemosine valeant pro statu sompni hominum ad salutem, nisi proporcionaliter ut meruit hic in via. Unde sepe contingit quod egenis defunctis plus valet elemosinarum largicio quam mundi divitibus qui occupaverant temporalia civiliter hic in via. Patet ex hoc quod egenorum iustorum erant hic temporalia, cum *iusti sint omnia*, et divites civiliter occupantes bona Domini eo minus dominati eis quo plus ea dilexerant. Quomodo ergo iustus dominus capitalis cuius sunt omnia non remuneraret copiosius servum suum utentem reccius bonis suis quam ballivum cui solum accommodavit qui non tantum Deo placuit in utendo?

We must do
our good works
while we live.

Patet eciam quod minima caritativa distribucio bonorum Dei in caritate dum hic vivimus est infinitum valencior quam quantacunque bonorum distribucio facta pro

1. D: *avolant*. 4. A: *ut notat*; ib. DG: *I deest*. 9. A: *primo*; ib. D: *recipiunt*. 10. DG: *peccarunt*. 11. AG: *horum deest*; ib. DG: *addiderant*. 20. D: *suam pro*. 34. D: *igitur*.

14. i. e. Sermo LIX, pag. 464 et seqq.

mortuo. Patet sic: Caritativa distributio superstitis etiam dacio aque frigide est meritoria vite eterne (ut patet Matthei X^o). Sed maximum quod facit opus caritatis factum pro mortuo est abbreviatio pene in purgatorio.

5 Cum ergo perpetua beatitudo infinitum excedit illam pene abbreviacionem, patet conclusio. Nam nec mortuus nec executores sui adquirunt sibi novum titulum ad beatitudinem, tum quia extra statum sic merendi, tum etiam quia vivus voluit retinuisse bona sua, si super-
 10 vixisset. Patet tercio quante cecati sumus ordinando pro nobis mortuis sumptuosas exequias; nam si male fiunt ad pompam seculi, ut adquiramus nobis et nostris nomen celebre apud homines, de tanto meremur penam amplio-
 15 rem, cum ut sic originamus amplius malum culpe. Sed non dubium quin communiter fiant illa intencione et non principaliter propter honorem Dei, ergo conclusio. Esset enim plus ad honorem Dei quod servi sui egeni essent illis pasti quam quod oculi et sensus super-
 20 borum essent pasti equis et in curribus, armis, pannis et aliis superfluis spectaculis et sepulcris ostendentibus mundialitatem mortuorum; ideo videtur quod talia spec-
 25 tacula sunt carte derelictae in attestacionem sui facinoris, potissime cum deest restitutio bonorum que mundi potentes vi a pauperibus spoliaverunt. Videamus ergo quid
 30 prosunt egenis in Domino mortuis quibus potentatus iniuriati sunt; et longe minus proficient illis magnatibus ex conclusione prima. Non enim habet talis sumptuosa bonorum distributio rationem meriti, nisi de quanto
 35 est excitativa astancium ad orandum pro mortuo; sed si desit in ipso iniusto capacitas, si pascentes sensus spectaculis demerentur, si opus in se fit pro mundi
 Fol. gloria, totum vergit | ad mortui detrimentum et ad
 338^a gravamen criminis superstitum, quia talia ordinant propter nobilitatem generis vel nomen fundandum in
 35 terris.

Opus ergo bonum per se orat, et non spiritus qui se commendat ille probatus sed quem Deus commendat. Deus autem neminem commendat ex distribucione bonorum suorum, nisi de quanto est equa secundum eius
 40 beneplacitum et medium necessarium ad sibi serviendum et beatitudinem viatoribus promerendum; quod non fit

Evil of
sumptuous
funerals.

5. DG: igitur; ib. A: ergo propterea. 14. DG: amplemus.
 19. D: et deest. 22. DG: arrestantibus. 24. A: vivi a. 30. A: in
 deest.

in solempnitatibus factis pro mortuis sed animatur
populus ad inaniter aspirandum pro monstruositate
temporalium.

The honour of
the dead stands
in following
Christ, not in
ceremonies.

Nec valet secundo dicere quod vergit ad honorem
defuncti, quia honor ille stat in milicia qua viator direc- 5
cuius sequitur Christum qui voluit transire presentem
miseriam sine seculari dominio. Ideo in hoc stat honor
militis Christi quod pugnat contra mundum non affectus
temporalibus, et oppositum vergit ad suum dedecus;
ideo putantes honorare defunctum in declamacione fame 10
sue quoad fastum seculi discooperiunt eius vecordem
et dampnabilem miliciam. Nec valet sed accusat tercia
regula qua dicitur quod mundus hoc exigit, quia damp-
nabile et tradicio est dare quod exigit hostis militis
atque Christi. 15

We may not
plead worldly
custom, since
the world is
our enemy and
Christ's.

Quoad tercium statum patet ex fide Matthei XXV°
quomodo iudex statuet oves a dextris et edos a sinistris,
et quamvis utrique habebunt incorruptibilitatem, tamen
edi carebunt dotibus. Possibilitatem autem quatuor docium
docet Apostolus contra infideles negantes resurrectionem 20
I. Cor. XV°, 43. Primum exemplum est de natura que
semen vegetabile deiecit in terra et mortuum vivificat
et producit ad stipitem, folia, flores et fructus, et quanto
magis auctor nature ponit cadaver deiecit in sepul-
crum ut semen in terra, specialiter si loco caloris seminis 25
insit persone cadaveris calor caritatis. Secundum exem-
plum est de semine nature sensibilis. Concludit ergo
Apostolus: *Seminatur, inquit, corpus in ignobilitate, surget
autem in gloria.*

SERMO LVI.

30

Domine, descende priusquam moriatur filius meus.
Joh. IV°, 49.

How the ruler
was taught to
believe.

Constat ex serie evangelii quomodo *quidam regulus,*
cuius filius laborabat febribus Capharnaum rogabat Jesum
pro eius sanacione et, deficiendo a fide sue divinitatis 35
secundum quam posset facere ubique miracula et si

6. A: sequimur. 10, 11. DG: familie sue. 11. D: discoperiunt.
12, 13. A: *tercia responsio.* 13, 14. A: *quia — exigit* deest. 21. DG: *erit*
de. 22. A: *revivicat.* 24. D: *magis maior* (a^{re}); ib. A: *potest.*
25. D: *valoris.* 27. G: *Includit*; ib. D: *ergo* deest. 28. D: *Seminatum*;
ib. A: *in* deest. 29. G: *gloria. Amen.*

30. Gospel for 21st Sunday after Trinity. 33 et seqq. Joh.
IV, 46—53.

non exhibeat suam presenciam corporalem, audit cor-
repcionem revocatoriam ab errore, quando dictum est
sibi *nisi signa videritis* tamquam generacio incredula et
prodiga tamquam generacio indurata, *non creditis* di-
vinitatem Christi. Sed quando precipitur ire fide et
5 opere et assecratur quod exinde sequitur filium suum
vivere, et tunc *hora septima narrant servi filium suum*
vivere, et tunc *credidit cum tota familia* quod Christus
divinitus eum sanaverit. Licet autem quilibet persona
10 ecclesie cuius spiritus tamquam filius febricitat ex
distemperancia quatuor affectionum debet rogare Chri-
stum pro eius sanacione et titubans in fide ex con-
fidencia temporalium non credit spirituale suffragium,
nisi Deus ostendat sibi signa scripture sacre et prodigia
15 inspiracionis interne, sic quod tunc vadat formata fide
que vivit ex opere et sic recognoscat quod hora qua
septem peccata remittuntur et septem Spiritus Sancti
carismata inducuntur, quod tunc spiritus vivit Deo et
hoc ex narratione operum meritoriorum que ex de-
20 lectabili devocione hic sibi referunt; et sic credat cum
omnibus sensibus, tamen extensius loquendo potest
regulus iste notare ecclesiam iam presentem que tam-
quam pusillus grex est frater Christi regens partes
suas. Cuius unum membrum ut filius febricitat spiri-
25 tualiter in Capharnaum, id est, in agro pinguedinis,
quia Eze. XVI°, 49 dicitur: *Hec fuit iniquitas Sodome*
sororis tue: superbia, saturitas panis et habundancia et
ocium illius. Temporalium quidem affluentia est ut
plurimum occasio spiritualis febris ecclesie, quia Psalmo
30 CVI^o, 6 dicitur: *Clamaverunt ad Dominum, cum tri-*
bularentur. Orat autem hic regulus quod placeat Deo
descendere et membra sua ad temperamentum prime-
vum reducere, quia nondum didicit illam leccionem
Apostoli Phil. IV°, 12: *Scio habundare et scio penuriam*
35 *pati*. Nec extendit se hec oracio ecclesie solum ad vivos
sed capaces mortuos secundum dignitatem qua dignifi-
carunt se in via (ut patet sermone proximo).

Fol. 338^b Ideo isto die specialiter quo ecclesia facit men- | cionem
pro mortuis debet quilibet christianus tamquam pro-
40 curator et advocatus fidelis amici mortui pro ipso
preces dignas Deo effundere. Ad hoc enim relinquitur

We may apply
this parable to
the dead soul
revived by
Christ's power;

or to the
Church whose
children
spiritually sick,
may be
restored.

On this day we
ought specially
to pray for the
dead.

3, 4. A: incredula — generacio deest. 7. A: et deest. 9. DG: sa-
naverit. 16. A: que vincit ex. 17, 18. G: Sancti — vivit deest.
20. A: hec sibi. 23. D: pusillus grecorum. 35. A: vicinos.

Christ's
fourfold
descent:
1. in the
Incarnation,
2. into Hell,
3. into holy
souls,
4. at the
Judgment Day.

pars ecclesie superstes ut procuret ex descensu Domini purgacionem sanctis spiritibus plus celerem, cum illis desit organum promerendi. Est autem quadruplex descensus Christi notabilis, scilicet descensus incarnationis qui non est localis sed minoracio ex assumptione humanitatis. Secundus fuit descensus ad inferos secundum animam in die Parasceves. Tercius est descensus quo spiritualiter illustrat sanctas animas *aperientes* sibi duas *valvas* intelleccionis et dileccionis, ut lux vera intret, illuminando, perficiendo et purgando. Quartus est descensus corporalis ad finale iudicium; sic enim mediator Dei et hominum tamquam mercator prudentissimus in suo commercio in primo descensu dedit arras pro mercato; in secundo accepit passionem rei empte secundum partem; in tercio rectificat rem emptam, ne pereat et in quarto accepit plenam possessionem regni excluso putrido.

The Church
prays for each
of these
descents.

Orat autem ecclesia pro quolibet istorum quatuor descensuum; pro primo patet Luce II° de Symeone *qui responsum accepit a Spiritu Sancto non visurum se mortem, nisi prius viderit Christum Domini*. Sic enim Isaïas rogavit (Isaïe XVI°, 1): *Emitte agnum Domine dominatorem terre*, et ceteri fideles veteris testamenti. Pro secundo descensu dicitur Psalm. XXIII°, 7: *Attolite portas principes vestras et introibit rex glorie* etc. Pro tercio Ps. XLII°, 3: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam*. Pro quarto Apoc. VI°, 10: *Usque quo non vindicas sanguinem nostrum?* Et sic utrobique devota oracio est occasio descendendi et est indubie descensus necessarius, cum aliter filius ecclesie spiritualiter morietur, et sic necesse est nunc orare pro tercio et quarto descensu.

Excellence of
the Lord's
prayer.

Cum autem oracio sit tam fructifera pro vivis et mortuis, ut plus sapiat fidelibus, dicendum est aliquid de oracione dominica. Ipsa enim excellit omnes alias, auctoritate quia a Domino ordinata (Matthei VI°), utilitate quia in septem petitionibus continet omnia necessaria homini, in compendiositate quia in comparacione

4. DG: *naturalis*. 8. DG: *illustrans*; ib. DG: *apparentes*.
9. D: *valvas*; ib. DG: *intret scilicet*. 14. DG: *mercacione*. 18. DG:
qualibet; A: *quolibet*. 21. D: *Dominum*. 24. Codd.: *Psalm. XXI*.
30. A: *moriretur*. 34. D: *precellit*. 36. D: *continuat*. 37. A: *in*
pendiositate.

8. Lucae II, 23. 20. ib. 26. 35. Cf. Loserth, Wyclif
and Hus, pag. 255.

ad expressam sententiam non est alia ipsa brevior, et
quarto in subtilitate quia propter eius fertilitatem in
sensu et ordine non est viatoris quamlibet longevi et
scioli minimam eius partem in tota vita ista plene
5 discutere. Dividitur autem in tria: Prima pars quasi
prohemium docet disponere hominem ad orandum:
Pater noster qui es in celis. Secunda pars trimembris
docet quomodo obligamur ad honorem Trinitatis pre-
ferendum: *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum*
10 *tuum, fiat voluntas tua, sicut in celo et in terra*. Tercia
pars docet per ordinem pro quibus quatuor necessariis
homini est petendum: *Panem nostrum quotidianum da*
nobis hodie etc. Oportet ergo orantem debite habere
Deum patrem suum et per consequens esse in fide,
15 spe et caritate. Nemo quidem est filius Dei nisi qui
in caritate amat patrem suum et per consequens operat
ex dilectione paterna quod constituet eum heredem
super omnia bona sua. Quibus fides fundamentalis non
potest deficere.

His divisions:
1. The proem
or address.
2. The threefold
prayer for the
honour of the
Trinity.
3. The petitions
for the four
things necessary
to man.

20 Nec sufficit Deum diligere nisi diligatur et proximus,
quod notatur per hoc quod dicitur non *Pater mi* sed
Pater noster. Ex quo patet, cum simus invicem fratres,
debemus alterutrum diligere; et hec ratio quare potius
dicitur *Pater noster* quam *Domine Deus* vel aliquid
25 nomen Dei non tantum allectivum, sed cum sit in
celis tam corporibus celestibus quam sanctis angelis
insidens iuxta illud Isaie LXVI°, 1: *Celum mihi sedes*
est et terra scabellum pedum meorum, patet quanta
reverencia est patri nostro tribuenda, et per consequens
30 advertendo a temporalibus est ad ipsum toto corde anima
et mente convertendum. Cui ergo deficiunt iste dis-
posiciones est indispositus ad orandum, quia in capite
orationis implicat mendacium et sic orando Deum
veracem odientem mendacium provocat ad vindicandum.
35 Moveat nos itaque simplices quod dominus dominorum
dignatus est adoptare nos in filios, cum illud genus
electum et regale sacerdocium sit infinitum nobilius
quam esse filium carnalem imperatoris vel regis Anglie.

The words:
Our Father
teach us to love
our neighbour.

How God has
honoured us in
making us His
sons.

1. D: breviori. 2. A: qui propter. 3. sensu; A: sen; ib. DG: quam
licet legem. 15, 16. A: Nemo — caritate deest. 17. A: hereditarie;
D: heredem hereditarie. 21. A: quod deest. 22. DG: Ex quibus.
31. DG: igitur. 33, 34. G: et sic — mendacium deest. 38. DG: Anglie
vel Boemie.

Ideo si sciremus artem amandi, infinitum plus gaude-
remus de generatione ista quam de cognacione aliqua
carnali et per consequens servaremus nos a degenera-
cione que fit solummodo per peccatum.

Nobility of
body must not
lead us to
despise our
brother
christian.

Patet assumptum eo quod anima est infinitum melior⁵
corpore, ergo nobile esse anime per vir | tutem est in-^{Fol.}
finitum melius quam nobile esse corporis. Ipsum enim³³⁸
est accidentale tantum feditatem implicans in nobili
prosapia, ut in ignobili non sapiens perfeccionem nisi
de quanto assunt virtutes nobilitati corporis; aliter¹⁰
enim corporalis nobilitas aggravat et confundit; cum
ergo contrahimus a patre nostro Deo generacionem
spiritualem secundum animam et ab homine genera-
cionem carnalem secundum corpus, patet quod genus
Dei est infinitum nobilius genere carnali. Necesse est¹⁵
ergo omnem digne dicentem oracionem dominicam
sensem illum imprimere, ut non dedignetur quemlibet
conchristianum fratrem suum recognoscere. Nam sine
ista humilitate excludente supercilium indignacionis fra-
terne non est oracio exaudibilis ad profectum.²⁰

'Hallowed be
thy name' is
addressed to
the Father.

Nec auderet christianus illud presumere nisi infor-
matus fuerit ab auctore vite. Habita ergo ista disposi-
cione dicamus ad honorem Dei Patris: *Sanctificetur*
nomen tuum. Licet enim illud nomen sit tocius Trini-
tatis quoad essenciam, tamen est proprium nomen per-²⁵
sonale Patris precedens origine nomen utriusque alterius
persone. Unde Christus secundum humanitatem dedit
nomen dignitatis in opere patri suo, ut patet Joh. XVII°, 6:
Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi. Sed
heu dicuntur plures christiani qui non sequendo Christum³⁰
in vanum accipiunt nomen illud, cum triplici via de-
generantes a patre facti sunt filii diaboli, cum opera
et desideria eius faciunt diligenter. Hii autem cum
nominetenus ad sui confusionem accipiunt nomen illud,
eo quod *deficiente veste nupciali proiciuntur ad tenebras*³⁵
exteriore (ut dicitur Matthei XXII°, 13), patet quod *in*
vanum accipiunt illud nomen. Hunc enim filius hominis
erubescit coram angelis Dei, eo quod non erubescit
vivere vitam Christi.

2. D: *alia*. 6. DG: *igitur*. 7. DG: *corpus*. 8. D: *tantum*.
9. A: *sapis*. 12. DG: *igitur* (et passim). 13, 14. G: *secundum* — *car-*
nalem deest. 18. D: *christianum*. 19. DG: *illa*. 21. DG: *audet*.
26. Codd.: *procedens*. 30. D: *dicuntur* quam; G: *dicunt* quam.
38. D: *erubescet*. 38, 39. A: *eo quod* — *Christi* deest. Hic locus cor-
ruptus esse videtur.

Sunt et secundi qui ore polluto nominant nomen sanctum Dei iurando in vanum, sicut maior pars mundi, ideo deficit nobis protectio illius nominis. Quando enim mane consurgimus, signamus nos in nomine Patris et
 5 *Filii et Spiritus Sancti*, in quo nomine sumus in primordiis baptizati, sed per totum residuum abnuimus illud nomen Dei; et cum in vanum ad ostendendum nostram pompam ipsum proferimus et sic prostrati sumus iacentes provoluti coram hostibus, ubi tenentes nos
 10 inter limites huius nominis tuti pugnaremus in castris Domini contra diaboli exercitum, quia Prov. XVIII°, 10 dicitur: *Turris fortissima nomen Domini*: unde videtur mihi quod falsi christiani plus quam diaboli blasphemando nomen Domini degenerant, nam in nomine domini Jesu
 15 omne genu flectatur celestium, terrestrium et infernorum, in tantum quod illo nomine diabolus fugatur, illo nomine aborcistis et magicis provocatur et in illo nomine iuvamen celestis exercitus invocatur, cum non sit aliud nomen sub celo, in quo oportet nos salvos fieri. Et
 20 tamen illud dignum nomen a nominetenus christianis tota die frontose blasphematur; quod diabolus non audet facere, ideo falsus christianus ut sic est peior diabolus.

At rising we sign ourselves in God's name, and for the rest of the day use it only profanely.

Tercio christianus accipit nominetenus in confirmatione nomen militis Christi et tamen pro metu temporalium ut mundi divitiis et honoribus pro carnis voluptatibus non audet officium militis Christi accipere. Ille ergo non sanctificat, id est, firmat in se nomen Dei sed potius cassificat implicando de Deo (quantum in ipso est) quod sit amator superfluitatis oculi et erroris.
 30 Unde propter indignitatem et contrariacionem huic sancto nomini ad sui dampnationem dicitur: *Sanctificetur nomen tuum*, cum verba que ore loquitur factis negat, quo contra filius adoptionis Dei devote honorans nomen sanctum patris sui per sanctam conversacionem
 35 et meritoriam operationem ut sic meretur sibi bonum humilitatis et per consequens regnum celorum, ut dicitur Matthei V^o, 3: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum*. Nam in quantum quis honorat

At confirmation we accept the name of Christ's soldiers, but dare not act as such.

1. DG: *eciam secundi*. 6. DG: *abiuramus*. 7. DG: *et deest*.
 8. A: *proferrimus*. 10. D: *tute*. 12-14. DG: *Unde — Domini deest*.
 14. A: *generant*. 15. A: *flectitur*. 17. A: *in deest*. 19. A: *nos deest*.
 18. D: *salvi*. 29. A: *occuli*. 31. A: *dicit*. 33. DG: *devote orans*.
 35. DG: *comparacionem*. 36-38. A: *ut dicitur — celorum deest*.
 38. D: *quanto*.

14. Philipp. II, 10.

19. Act. IV, 12.

Deum, lucrifacit sibi ipsi et in quantum contempnit Deum, facit se ipsum ignobilem.

The second petition is addressed to the Son.

We ought to long for the coming of the kingdom and the completion of the Church.

Secundo dicit devotus filius Trinitatis in honorem Dei filii: *Adveniat regnum tuum*. Nam verbum Dei est filius regis qui venit in mundum accipere sibi regnum, pug-⁵ nando cum diabolo et angelis eius et post conquestum reverti (ut dicitur Luce XIX°). Ideo dicit Apostolus I. Cor. XV°, 25 quod cum tradiderit regnum patri *ponet inimicos perpetuo scabellum pedum suorum*. Illud autem regnum licet sit in parte triumphans, est tamen pluri-¹⁰ mum militans et cum regno diaboli in virtute ducis Christi continue pugnans. Ideo ista petitione rogatur pro sponsa sua, ut ad eius honorem in eius nomine ^{Fol. 338^a} vincat hostes. Nam victoria belli hinc David manu forti ascribitur, quod non fiat plene ante diem iudicii.¹⁵ Unde Sathan inter alia quibus adversatur Christo nostro tardat adventum huius regni propter tria, primo propter invidiam qua invidet honori, Christo suo domino triumphatori. Secundo propter affectionem quam habet malefacere, illudendo Dei famulis, quale nocumentum²⁰ non inferret post diem iudicii. Tercio quia post diem iudicii erit pena sua consummata ex cumulo multitudinis dampnatorum. Unde sicut inter omnes ille realiter maxime orat ut *adveniat regnum Christi* (quod est uni-²⁵ versalis ecclesia ad debitum complementum) qui zelat pro eius profectu in cimento religionis Christi, sic iste maxime satanice adversatur qui religionem illam retardat, illos qui volunt in illa proficere extinguendo et declinantes a religione Christi in secularia desideria³⁰ inducendo. Nam simile est de tali et de ingrediente ortum plenum herbis preciosis et plantis fructiferis fontis rivulo irrigatis qui rivum obturet ne aqua irrigans ad radices dictorum terre nascencium scaturiat sed stipites vel sumitates istorum ortencium prescindit. In-³⁵ finitum itaque periculosius est plantaria virtutum semina nata in agro ecclesie suffocare. Ideo Joh. ultimo dicit Christus Petro triplici vice: *Symon Johannis, si diligis me, pasce oves meas*. Christus enim plus diligit spon-

8. D: *I* deest. 10. A: *triumphas*. 16, 17. D: *non tardat*.
18. A: *Christi*. 21. A: *quia* deest. 24. DG: *facit ut*. 27. D: *ille*;
ib. G: *conversatur*; D: *ad conversatur*. 31. A: *placitis*. 32. G: *ob-*
duret; ib. *ire aqua*. 33. DG: *terre* deest; ib. A: *scaturiant*. 34. *sumi-*
tates; A: *sensates*; ib. D: *illorum*. 37. DG: *Si* deest.

sam suam quam vitam propriam corporalem. Adulterari ergo cum sponsa Christi est summum facinus et peccatum diaboli. Ille ergo digne orat: *Adveniat regnum tuum*, qui in effectu procurat profectum celerem hinc
5 regno, meditando, orando, castigando vel aliter fidelibus ministrando.

Tercio dicit devotus filius Trinitatis in honore Spiritus Sancti: *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra*. Scit enim quod voluntas beneplaciti Dei ex eius iusticia
10 necessario est impleta. Et de hoc gaudenter pronunciat spem oracionis que dicitur elevacio mentis in Deum: *Fiat voluntas tua*. Scit eciam quod voluntas signi vel mandati non potest esse nisi ad bonum, cum hoc sit
15 *voluntas Dei sanctificacio vestra*. Ideo patet quod debet pura oracione rogare pro eius implecione in terra, sicut impletur in celo, quod impleatur in ecclesia militante, sicut impletur in Christo, quod impleatur et in ecclesiasticis et in laicis. Ex primo sensu sequitur quod
20 nemo debet remurmurare contra Deum nec contristari de implecione voluntatis divine. Nam servus Domini terreni subinfert, et si placet terreno domino, placet sibi, unde spissim subiungit: Si placeat vobis, sic fiat; quanto magis de summo domino cuius voluntas non
25 potest obliquari a rectitudine, debemus condicionaliter petere si sibi placeat.

Debemus eciam omnes penas nobis inflictas gaudenter sufferre, quod si sic, debemus scire quod nulla sit pena nisi iusta et a Deo inflicta; sed debemus omnem voluntatem nostram voluntati Dei conformare. Ergo debemus
30 omnem penam in nobis inflictam velle esse. Confirmatur ex hoc quod sicut debemus amare Deum gracious premii largitorem, ita debemus ipsum amare iustissimum punitorem, quia scimus quod non potest nisi iuste punire ad honorem sui et bonum ecclesie. Ergo qui odit
35 hoc odit Deum atque iusticiam, ymmo ecclesiam matrem suam. Sed nemo amat Deum iustum punitorem nisi amet punicionem, ergo quilibet debet amare omnem punicionem, gaudento scilicet de iusticie complemento et lugendo de causa occasionante scilicet peccato seculi.

The third petition is in honour of the Spirit.

God's will is sure to be for our good.

We ought to accept punishment gladly knowing it is just.

5. D: *aliter* deest. 17. DG: *impletur* deest; ib. DG: *quod impletur*; ib. DG: *et* deest. 21. D: *quod si*. 27. A: *quod si sic patet*; ib. A: *nulla scit*. 30. DG: *eciam nobis*. 31. D: *quod* deest. 39. D: *diligendo de*.

Item, omnis homo tenetur diligere Deum secundum omnem rationem qua scit Deum esse. Aliter enim scienter odiret rem iustissimam et per consequens non diligeret Deum ex toto corde. Cum ergo scit Deum secundum aliquam rationem esse eternum ordinatorem 5 pene cuiuscunque puniti, sequitur quod debet diligere Deum secundum omnem huius rationem et per consequens debet rationem illam diligere. Sicut enim sponsa mariti inflexibiliter iusti obediret eius voluntati in omnibus, eo ipso complacens in hoc quod scit com- 10 placere tali sponso, sic debet esse de quacunque persona ecclesie quoad Christum; aliter enim remurmurando incurreret inobedienciam et omne peccatum; ideo cum beatis beneplacet de Dei voluntate quoad penam et premium, patet quod viatores de quanto sunt illis plus 15 conformes, de tanto sunt ad nupcias sponsi habiliores: *In paciencia igitur vestra possidebitis animas vestras.*

So we must accept as God's appointment all losses of friends, health or goods.

Quando ergo contingit mors parentum vel amicorum, cum scimus omnem mortem iustam a Deo auctorisatam, dicamus sic: *Fiat voluntas tua*, cum scimus quod merito 20 hec patimur; et ad augmentum nostri premii si pacienter suffe- rimus, si eveniat nobis corporalis infirmitas, bonorum fortune pericio vel amicorum mundialium odium, dicamus sponso ecclesie: *Fiat voluntas tua*. In ipso enim reservantur nobis sanitates, divicie et amicicie 25 incomparabiliter meliores, si nos submittimus humiliter disposicioni sue. Si eveniat conquestus, gaudenter sufferet, eciam si fuerit regni conquesti indigena, cum sciat hoc esse ad pulcritudinem universitatis, quia de beneplacito sponsi ecclesie sciat eciam hoc esse ad 30 iustificacionem delicti vindicandi, de quo scit sanctos gaudere in celis. Scit eciam hoc esse ad acceleracionem consummacionis presentis miserie et introduccionis ad cenam novissimam; sicut enim iustus gaudet de condigna pena adversarii, eciam quantum gaudet de suo 35 utili, sic iustus gauderet de omni pena, cum scit Deum eam pulere et iuste infligere. Idem ergo est remurmurare contra penas huiusmodi et nuncios summi regis ad nostrum commodum missos despiciere et ho-

Fol. 339^v

Such sorrows are messengers of God to us.

13. A: in inobedienciam. 16. DG: humiliores. 17. A: nostra . . . possidebimus. 18. A: Quia ergo. 27, 28. D: gaudenter sufficeret. 30, 31. D: ad institucionem. 34. D: Sicut igitur. 37. D: eam deest.

norem matris nostre ecclesie contempnere. Omnis enim
pena hominis est nuncius Dei accelerans purgacionem
finale[m] ecclesie ad honorem eius et commodum. Insanis
quidem est qui contra Deum remurmurat, quia ut sic
5 impossibiliter se frustrat atque dampnificat, ubi Deo
placenter consensciens sibi lucrificeret. Voluntatem autem
eius non possumus plene complere, antequam *absorpta*
sit mortis victoria, quando attingetur status deificus
fruitionis perpetue beate Trinitatis, quando sponsa Christi
10 ab omni macula et ruga finaliter depurata erit in
eterni regis cubiculum ad ipsius regis amplexus summe
gaudiosos gloriosius introducta.

SERMO LVII.

Hoc oro ut caritas vestra magis ac magis habundet.

15 Philipp. I^o, 19.

Proximo die dominico introducta est materia oracionis
ostensumque est quomodo oportet hominem disponi ad
hoc quod oracio sua sit valida, secundo quomodo in
omni opere vel oracione nostra honor Dei ante commodum
20 nostrum est preferendus. In cuius signum in tribus
petitionibus oracionis dominice nichil petimus nobis
tamquam nobis, sed id quod petimus Deo referimus
absolute: *Sanctificetur nomen tuum* etc. In quatuor autem
petitionibus residuis petimus bona utilia nobis tamquam
25 nobis: *Panem nostrum cotidianum da nobis hodie* etc.
Exigit autem ordo dileccionis quod sic fiat, eo quod
omnis humana dileccio debet sequi ordinem diligendi
quo Deus diligit. Deus autem diligit generaliter fines
melius quam media ad hos fines, eo quod diligit res
30 ut sint meliores; finis autem est melior mediis ad
eundem, ideo debemus fines in dileccione proponere.

Si autem queratur quare Deus facit mihi bonum,
patet quod ad finem ut perficiam ecclesiam sponsam
Christi, ideo debeo plus diligere ecclesiam catholicam
35 quam bonum privatum, quia aliter tamquam inobediens
Deo difformo voluntatem meam voluntati sue et tunc
indebite dico: *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra*.

The last four
petitions of the
Lord's prayer
are for our
needs.

God does good
to us that we
may add to the
perfection of
the Church.

4. D: igitur est. 12. AD: gloriosus introducta; DG: introducta Amen.
14. A: hoc horo. 19. D: vestra; ib. A: quomodo honor. 23. G: etc.
deest. 30. G: sunt. 32. A: facit deest. 36. G: voluntati divine.

7. I. Cor. XV, 54. 14. Epistle for 22nd Sunday after Trinity.
23. Matth. VI, 10. 25. ib. 11.

Et si ulterius queratur quare Deus sic amat ecclesiam, dicitur quod propter honorem et bonitatem suam, et per consequens plus amat honorem et bonitatem suam quam ecclesiam sponsam suam, et per consequens sic debemus nos facere. Et ideo signanter premittuntur 5 tres petitiones in quibus honor Dei expetitur.

In seeking God's honour we are advantaged.

Nec sunt iste petitiones steriles a bono nobis utili, eo quod in quantum plus zelamus pro honore Dei, in tanto plus nobis accrescit de commodo. Patet eo quod ut sic Deus plus nos diligit, cuius dileccio est nobis 10 maxime comodifera, unde sicut Salomon petiit sapienciam et venerunt sibi omnia bona pariter cum illa, sic ama sapienciam increatam que est regnum Dei, et omnia temporalia necessaria erunt adiecta (ut dicitur Matthei VI°, 33). Quomodo, inquit Apostolus, non cum illo omnia 15 nobis donavit? De quanto ergo amor noster plus conformatur voluntati divine, amando bonum nature plus quam bonum fortune et bonum gracie plus quam bonum corporalis nature, de tanto caritas nostra magis ac magis habundat. Quod orat Apostolus tamquam oracionem 20 omnia petibilia compendiosissime includentem, quia qui crescit in caritate que est vita spiritualis, crescit in vita sine qua homo Deo moritur. Unde II. Cor. IV°, 16: *Licet is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est de die in diem renovatur.* Unde maxima 25 abusus est retrocedere in decreto | illius profectus. Fol. 339^b

1. We ask for bread since without it we cannot continue our pilgrimage.

Finis itaque et complementum religionis christiane est quod homo conformet voluntatem suam voluntati divine quod oportet capere ex scriptura. Et ubi iacet ambiguitas voluntatis divine oportet consulere spiritum 30 consilii, et ista lex per se sufficeret, cum non committitur peccatum nisi ex eius devio. Cum autem necessitati sumus pro statu vie incedere usque ad montem Dei Oreb in solitudinem, oportet quod petamus panem a patre nostro, virtute cuius possumus fortiter viare. 35

2. We ask to be relieved of the burden of sin.

Nec sufficit viatorem habere alimentum nisi fuerit deoneratus a sarcina retardante, ideo petimus secundo exoneracionem a debito peccatorum, ut expedicius curramus viam nostram: *Et dimitte nobis debita nostra.* Nec

6. D: competitur. 16. DG: igitur (et passim). 19. G: corporale; D: corruptibile; ib. G: nature deest; ib. D: nostra deest. 21. DG: concludentem. 23. D: II deest. 33. DG: Dei deest. 37. A: et sarcina. 38. A: exponeracionem.

15. Rom. VIII, 32.

39. Matth. VI, 12.

sufficiunt ista nisi viator muniatur ab insidiis in via. Ideo tercio petimus patrem nostrum, *ne inducat nos in temptationem*, et quarto preter insidias possent a nobis ipsis in paccio pedum ob malum aliquod contingere, ideo 5 rogamus generaliter et finaliter *liberari a malo*. Et sic venimus ad illud *Amen*, de quo Apoc. III°, 14: *Hec dicit Amen*, id est, veritas que mons Domini, de quo Isa. II°, 3: *Venite ascendamus ad montem Domini*.

3. To escape from the snares of the way.
4. To be freed from evil.

Habet autem pater celestis tres maneries filiorum qui 10 petunt panem a patre, primi tamquam pueri balbucientes petunt sustentacionem corporalem que generaliter nomine panis exprimitur in scriptura. Secundi filii provecciores petunt panem scripture, hoc est, virtutes theologicas ad pascendum animam in via, quod est magis neces- 15 sarium testante Christo diabolo Matthei IV°, 4: *Non in solo pane vivit homo sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei*. Sed tercius tamquam clericus de sorte Domini petit ultra puerum balbucientem, ultra laicum qui petitionem porrigit in vulgari, excellenti ydiomate panem 20 vite in patria. Omnes igitur hos panes petimus. Unde Christus modo mirabili congregat in se omnes has tres panum maneries. Ipse enim est viaticum in Eukaristia, ipse est panis insolubilis in scriptura et panis vite in patria.

Three kinds of bread.

25 Unde quoad primum est panis bis coctus et sic in-putrescibilis semel in corde nature divine, quod est Deus pater, Psalmo XLIV°: *Eructavit cor meum verbum bonum*; et illud semel est instans vel hodie, eternaliter et semel humanitus in utero virginali. Ille autem assi- 30 milat sibi edentem quocunque illorum trium modorum.

Sunt autem quatuor verba notanda quibus peticio ista exprimitur, primo quod petimus *panem*, non alaudas vel animalia alia delicata, quia indubie quicquid comederimus laucius quam promovet ad serviendum Deo 35 in habundancia caritatis est malum ultra informacionem divinam, qua panem petimus; non tamen negatur quin cum graciaram accione possimus preciosa cibaria susci- pere, semper tamen cum modificacione, ut eius adaugeat cultum Dei.

We ask for bread, not for larks or other delicacies.

1. D: *minatur*. 4. *inpaccio*; DG: *in peccato*. Hic locus corruptus est. Rectius: *et quarto quia preter insidias passet nobis ipsis . . . contingere*. 4. *aliquod*; D: *ad*. 6. DG: *Apoc. VII*. 7. DG: *mons Domini*. 17. A: *ex ore*. 28. *instans*; A: *lacuna*; ib. A: *eternitatis*. 29. A: *et deest*. 32. D: *illa*. 37. A: *possimus*. 37, 38. A: *suscitare*.

2. Matth. V, 13.

We ask for *our*
bread, because
what we take
in excess is not
truly ours;

for *daily* bread,
since we need it
every day; *this*
day to exclude
oversolicitude.

Secundo notatur quod dicitur *panem nostrum*, non meum sed alienum, ad denotandum quod debemus communicare egenis panem ad illum finem nobis datum et non ociose comedere panem, quia tunc furtive comedimus panem matris ecclesie et non nostrum, cum ea intencione mater nostra ecclesia procurat nobis panem a sponso ecclesie, ut laboremus in vinea; et cum aliter a iusto iudice dampnabimur perpetuo ex ociositate, patet quod quicquid expendimus consumimus iniuste.

Tercio additur quod sit panis *cotidianus* non solum pro semel sed cotidie necessarius.

Quarto vero, cum dicitur *Da nobis hodie*, excluditur sollicitudo mala ad nimis copiose vel nimis studiose vel nimis laute providere de alimentis corporis contra illud Matthei VI°, 25: *Nolite solliciti esse, dicentes quid manducabimus vel bibemus aut quo operiemur*. Unde videtur mihi quod communitas mundi potentum nimis deficit a pane illius scripture quo anima pasceretur, ut alii pascunt se et alios nimis voluptuose incidentes in gulam, alii nimis curiose propter mundi pompam et alii ut placeant pastis in excessivis conviviis ut adquirent temporalia, et hii subtiliter committunt avariciam et omnes contra quodlibet istorum quatuor verborum peccant in Deum et proximum.

Nec valet excusacio sophistica qua dicunt quod sic faciunt bona intencione, nam si principaliter facerent propter honorem Dei et secundario ut disponant pastum talem tamquam medium necessarium pro adquisicione finalis premii, fructus aliunde facti ostenderent, sed fructus carnis mundi et fastus seculi accusant tales. Inniti ergo oportet isti regule quod, de quando | pastus corporalis est necessarius, promotivus ad dileccionem Dei et proximi, de tanto est licitus, et de quanto excedit hunc limitem est viciosus.

In quinta petitione petitur: *Dimitte nobis debita nostra*, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, quod expositum est sermone proximo; et patet quod de necessitate salutis est quod caritas christiani tantum habundet, ut diligat inimicum. Nam de lege nature est quod voluntas

8. DG: dampnabunt. 13. A: nimia ad. 14. DG: de deest.
22. A: subtiliter deest. 23. G: illorum. 24. D: portant. 30. A: accu-
sant inimici. 33. DG: est limitans; ib. D: et deest. 35. D: in qua.
37. G: quid deest.

hominis appetat magis bonum; sed quis catholicus dubitat quin sequendo Christum in moribus, diligendo inimicum thesaurizatur sibi thesaurus infinitum validior quam foret lucrum vindicte proprie? Ergo de lege nature
 5 debet christianus inimico debita dimittere, nam vindicando propriam iniuriam spiritus angariatur, corpus cruciatur et vindicans bonum fortune ad maximum vix lucratur, ubi econtra pacificus filius Dei ut sic vocatus thesaurizat sibi ut sic regnum celorum. Oportet ergo procedendo
 10 contra fratres nostros in placitis et pugnis occasione temporalium quod principalius sic faciamus ob amorem correptionis fraterne et per consequens plus amando naturam persone persecute quam temporale pro quo persequitur. Aliter enim non ipsum diligeremus ut nos
 15 ipsos, quod si facimus ut mentimur, quare non sollicitamus nos ad corripiendum in maioribus periculis eque notis? Sed habito proposito temporalium cessamus. Si ergo ista lex foret debite executi, cessarent contenciones et bella, cum magis iniuriam pateremur quam offenderemus
 20 etiam remittendo caritatem fraternam. Ideo repugnat legi Christi quod christianus pugnet contra christianum precipue propter bona fortune. Oportet enim alterum sic pugnancium esse infidelem propter defectum sequendi Christum qui docuit verbo et opere nullo modo sic
 25 pugnare, et licet omnis pugna christiani sit horribilis, detestabilior tamen est pugna christiani prepositi contra suos subditos pro temporalibus. Arma enim milicie sacerdotum Christi sunt spiritualia, non gladius materialis sed verbum Dei. In cuius testimonium Christus dixit
 30 Petro quod *mitteret gladium in vaginam, quia omnis qui gladio percutit, si non ex amore ad medelam percussit, peribit gladio* divine sentencie. Utilius itaque videretur ad edificacionem christianismi erigere vexillum crucis Christi cum letania, predicando humilitatem Christi
 35 paupertatem et pacienciam quam erigere vexillum belli cum predicatione tumultuosa.

Sexta petitione petimus Dominum *ne nos inducat in* 6. We pray not
temptacionem. Temptat autem nos Deus ad nostri me- to be led into
 ritum, ut patet de Abraham et multis patribus; nec temptation.

11. A: amore. 12. A: correccionis; ib. D: plus deest. 14. DG: prosequimur. 30. DG: Petro: Mitte gladium. 33. A: christianissimi. 37. D: inducas.

30. Joh. XVIII, 11; Matth. XXVI, 52. 37. Matth. VI, 13.

- petimus ne temptemur sed in temptacionem inducamur, quod fit, quando ratio consentit facinori talis; *in talem temptacionem* potest dupliciter intelligi Deum inducere vel permissive sicut dicitur malum velle vel aliter causare positivum temptacionis in penam peccati; nam iustum est quod deses qui non dedignatur invocare divinum auxilium vincatur a creatura Dei in penam peccati; ideo cum nemo leditur nisi ledatur principaliter a se ipso, patet cum quanta instancia debemus ob stare principiis. Unde false fingunt quidam vecordes quod tante temptantur quod non possint resistere sive in luxuria sive in ira vel quocunque alio peccato. Deus enim iniuste exigeret a servo suo servitium ad quod perficiendum non daret sibi potenciam nec iuste dampnaret creaturam suam pro opere ad quod precavendum non haberet potenciam.
- Ideo considerent sic dicentes quot omissiones fecerunt antequam inciderunt in actum luxurie, carnem nimis laute pascendo, cum mulieribus improvide communicando et ab oratione ac sancta communicatione abstinendo. Ideo debemus supponere quod quandocunque difficultamur peccato resistere, hoc est propter peccatum precedens ad sufficienciam indisponens, ac si armatus gratis se abstineret coram hoste et sic faceret se impotentem resistere; ideo debemus notare abstinenciam nostram et dispositionem qua nos disposuimus ante pugnam.
- Potencia vero volitiva nostra est facta tam libera quod nullus angelus, bonus aut malus, potest iam cogere ad volendum. Et cum omnis culpa actualis consistit in volicione radicitus, sequitur quod non potest cogi ad peccandum et per idem nulla creatura corporea, sed est de homine per diabolum superata, sicut foret de pugnatore stante ad tempus fractis armis in aggressu momentaneo, qui exponeret pedem et arma | faciendo signum adversario quod vellet se reddere.
- Pes dictus est affectio qua inordinate appetitur bonum aliquod contra divinum beneplacitum iuxta illud Psalmi XXXV°, 12, 13: *Non veniat mihi pes superbie et manus peccatoris non moveat me; ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem* Unde conformiter est de ordine

3. A: potest deest. 5-8. A: nam iustum — peccati deest. 18. D: inciderent. 27. A: ultima nostra. 28. A: quam nullus; ib. D: vel. 31. G: creatura creata. 32. A: superato. 33. D: stratis armis. 35. A: velit se. 37. DG: illud deest. 39. DG: illi acciderunt.

temptacionis in posteris, sicut fuit de primis parentibus. Sicut enim Eva gustavit et presentavit viro de fructu vetito et ille secundo consensit et tercio prosiliit in actum comestionis, sic sensualitas cogitando gustat
5 delectacionem carnalem et offert rationi tamquam viro in cuius consensu mortale perpetratur. Et tercio procedendo ad opus completur, quarto ex continuacione induratur.

Septima et ultima peticione petimus *liberari a malo*
10 simpliciter. Est autem duplex malum scilicet pene et culpe; a malo pene petimus liberari solum condicionaliter, scilicet de quanto Deo placuerit et sue ecclesie et nobis fuerit expediens, quia scimus ex testimonio Augustini et ratione quod nulla est nec esse potest pena nisi iusta.

7th petition:
To be freed
from evil,
specially from
the evil of sin.

15 Sed a malo culpe quod est infinitum magis malum quam aliquod malum pene et specialiter a malo peccati finalis impenitencie petimus a Deo simpliciter et absolute nos misericorditer liberari, quia illud malum summe abominabile terminans vitam nostram totam viacionem
20 nostram precedentem inficeret, a Deo nostro nos miserabiliter seiungeret et in tetro carcere infernali horrende caterve demonum sine fine miserabilissime sociaret, a quo malo specialiter tot maliciis involuto nos petimus simpliciter et finaliter per gratiam liberari.

25 Habita ergo forma orandi que innuitur in hoc quod dicitur: *Hoc oro*, superest forma amandi que notatur per hoc quod subditur: *ut caritas vestra magis ac magis habundet*. Cum autem caritas sit bipartita in dileccione Dei et proximi, patet quod necesse est ut magis habundet
30 quoad dileccionem Dei magisque habundet quoad dileccionem proximi. Amor enim est istius condicionis quod non consistit in medio inter superhabundanciam et defectum, ut virtutes morales et actus earum. *Caritas* enim que non excidit ex eius perfeccione, in quantum est
35 amplior in tantum est melior. Et ideo cum viando appropinquamus tantum amoris passibus ad verticem moncium dominum Jesum Christum, qui est fons amoris,

Need of love to
God and to
our neighbour.

4. G: *actu*. 6. G: *in eius*. 7. A: *ex communicacione*.
14. G: *nisi in ista*. 15, 16. DG: *quam — malum deest*. 18. G: *illum malum*. 21. DG: *lugeret et*. 29—31. DG: *et proximi — proximi deest*.
31. D: *Amore illius condicionis*; G: *amorem istius*. 32. A: *non constat*; ib. A: *superhabundancia*.

9. Math. VI, 13. 13. S. Augustini, De libero Arbitrio III, 18. Opp. tom. I, 631. 34. I. Cor. XIII, 8.

We must go
on increasing
in love.

patet quod obligati sumus continue crescere in amore, quia si in hoc stamus vel retrocedimus, tunc peccamus. Unde tam monstruosum foret hominem decrescere in profectu virtutis que amor dicitur quam monstruosum foret iuvenem citra tempus status decrescere in fortitudine vel statura, et eo maior quo status amoris qui solum est in patria excedit statum crementi vel fortitudinis corporalis in via. Unum enim crementum obligat interiorem hominem sub pena peccati mortalis et sub obtentu eterni premii et aliud solum sub pena peccati nature quod est infinitum minus. Cum ergo amor ordinatus interioris hominis sit vita eius spiritualis et amoris talis principio sit mors anime, patet quanto nisu exponeremus pro ista vita perpetua ad quam consequitur vita corporis immortalis. 15

SERMO LVIII.

Oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum. Matthei XVIII°, 33.

Christ's
command to
forgive
offences.

Constat ex dicto capitulo quomodo Christus docuit Petrum et per consequens singulos christianos quomodo debent non solum usque sepcies ut in veteri testamento remittere fratribus peccatorum offensas sed usque septuagies septies correspondenter ad perfectionem novi testamenti. Septenarius enim signat universitatem peccatorum contra decem mandata; undenarius vero signat transgressionem decalogi, ita quod sepcies undecies peccata remitti debeant qui numerus constituit septuaginta septem. Signat quod quociescunque quis frangendo decalogum peccat in proximum proximus debet sibi remittere, et per consequens cum non peccatur nisi contra aliquod decem mandatorum nec peccatur contra unum nisi peccando contra quodlibet, manifestum est quod sub ista universitate undenarii precipitur remissio unitatis peccaminum.

Moveret autem ad remittendum sic peccata sensus mysticus narrationis rei geste. Nam rex quidam terrenus

3-5. DG: hominem — foret deest. 10. D: aliquid. 14. G: illa vita.
15. DG: immortalis Amen. 21, 25. A: Septenarius — contra deest.
27. D: debebant.

17. Gospel for 22nd Sunday after Trinity. 21, 22. Matth. XVIII, 22.

voluit a servis suis debitum exigere et oblato sibi maxime
indebitato, quia in decem millibus talentorum, cum non
Fol. haberet unde redderet, iussit rex quod ipse, uxor, filii
340 et | bona cetera venumdarentur ad satisfaciendum pro
debito; ille autem procidens pacienciam rogans et satis-
faccionem promittens impetravit a rege dimissionem
sui et suorum et preter hoc remissionem debiti. Ille
vero servus propter nactam tantam misericordiam a
suo domino suffocavit unum de servis domini sui qui
10 fuit sibi indebitatus in centum denariis, et, licet pro tam
paucio debito rogaret ut alius, fuit tamen crudeliter in-
carceratus. Quod cum alii servi regis horrerent et sibi
referrent, iratus condempnavit tortoribus custodiendum
quousque satisfecerit pro toto debito. Sic, inquit Christus,
15 oportet hominem omnem de necessitate salutis omni fratri
suo de corde remittere. Nam mystice ad propositum Christi
rex est Deus noster, cui quilibet plus debet quam unus
alteri quantum decem milia talenta excedunt centum
denarios. Est autem talentum moneta centum librarum
20 maximi ponderis inter omnes, sicut debitum Deo est
omnium maximum, et sicut mille sunt decem numeri
resultantes ex ductu cubito denarii in se ipsum, sic pro
universitate bonorum hominis secundum omnem ratio-
nem eorum tenetur Deo pro ipsis.

25 Deus autem exigit nunc secundum interiores instinctus
intra conscienciam et nunc secundum predicatorum verbi
sui et nunc secundum varietates eventuum instabilium,
quando nos expendimus vel consumimus bona sua, et
sic incurrimus tam largum debitum. Unde conscii pro-
30 cidimus, quando humiliter profiteamur scientes nos non
posse ex nobis satisfacere, cum nichil possumus Deo dare
nisi quod ipse prius nobis donaverit; immo sine miseri-
cordia et paciencia Dei impossibile est peccatorem satis-
facere; unde penitendo petimus veniam et promittimus
35 cum gracia sua satisfaccionem; quod fit si caro, opera
et temporalia venumdantur pro salute anime, hoc est,
commutantur in aliud officium virtuosum extra domi-

How we are
indebted to
God, so that
we satisfy Him
only through
His mercy.

2. D: indelicato. 10. G: denarios. 12. D: servi sui. 14. D: satis-
faceret. 17. A: est deest. 18. A: talentum. 21. A: sicut XVI millia est.
25. DG: internos. 26. D: inter; 1b. A: predicares. 32. DG: ideo sine.
34. DG: potius veniam petimus. 37. D: in aliquod.

1 et seqq. Matth. XVIII, 24—34. 15. Matth. XVIII, 34: Sic
et Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque
fratri suo de cordibus vestris.

nium diaboli et peccati. Aliter enim venundarentur omnia ista plene in iehennam diabolo mancipanda, sed recidivando a Domino exigimus crudeliter que in facie ecclesie sunt nobis debita et livore vindicte prosequimur contra nobis iniuriantes. Ideo conclusio Veritatis 5 est quod Deus vindicando exiget a nobis sine misericordia salvacionis plenam dampnacionem. Irracionabile quidem foret quod finaliter inmisericordes misericordiam huiusmodi consequantur. Ideo manifestum est quod talis servus nequam ex mensura quam mensurat aliis se 10 ipsum iudicat. Unde servatur concorditer de communi religione christiana quod quilibet offensus fratri saltem in articulo mortis remittat sibi.

We should
orgive at once.

Ex quo sequitur quod in media vita et quando-
cunque sic sibi offenditur debet sub pena peccati mor- 15
talis sibi remittere. Probatur sic: Quilibet tenetur sub
pena peccati mortalis fratrem suum caritative diligere,
quod repugnat appetitui vindiccionis livide, ergo etc.
Unde Matthei VI°, 12 in petitione quinta docemur orare
quod Deus *dimittat nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Tercio confirmatur ex hoc quod
contra conformitatem voluntatis nostre voluntati divine
appetimus superbe vindictam ultra hoc quod Deus vult
de creatura sua vindicari, et per consequens nec dili-
gimus Deum nec proximum, ut debemus. Ideo Mat- 25
thei VI°, 15 peremptorie concluditur: *Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*.

We admit this,
but do not act
on it.

Sed et isti conclusioni communitas christianorum consentit sermone, sed dissentit mente et opere; cum non solum reddimus malum pro malo aut maledictum pro 30
maledicto, sed inimicos persequimur usque ad bonorum destruccionem et nature interempcionem ac nostri consumpcionem, non amore correpcionis sed zelo vindicacionis, ideo signanter dicit Christus Matthei XVIII°, 35
quod oportet *de corde remittere*.

Habita ergo ex testimonio fidei ista sententia, patet quomodo cuilibet christiano veraciter potest dirigi sermo prenotatus, quod oportuit te pro statu merendi misereri conservi tui. Est autem misericordia exhortacionem salubrem conferendo, et est misericordia in debita dimittendo 40

2. A: iehenna. 7. D: solucionis. 9. DG: consequentur. 10. A: aliis
twice. 13. AD: in deest. 18. DG: igitur etc. 24. D: sua deest.
31. D: sed inimicos deest. 33. A: correccionis. 36. DG: igitur (et
passim).

et ex illis tercio est misericordie uberis consecutio instruendo. Primum patet Matthei XVIII°, 15: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum etc.* Unde quia ista lex per se sufficeret ad regimen
 5 universalis ecclesie militantis, cum docet efficacissime punire quodcumque malum ecclesie et per consequens a malo universaliter declinare, ideo professores scripture et specialiter episcopi vel prelati debent istam legem sollempnizare et sollempnizantes defendere et fovere.
 10 Debet enim sollempnizari, quia bonum utile pacificans totam rempublicam, quia bonum honestum, cum sit
 Fol. 340^b mandatum prime iusticie, et quia bonum | delectabile, cum sit realiter Sapiencia Dei Patris que de se premitit Eccli. XXIV°, 31: *Qui elucidant me vitam eternam habebunt.*
 15 Obligat autem hoc mandatum de correptione fraterna omnem habentem oportunitatem et sufficienciam ad corripiendum, ut dicit sanctus Thomas Secunda Secunde, questione XXXIII^a, et concordat glosa ordinaria super dist. XL° *Si papa*, et probari potest ex lege dileccionis fraterne:
 20 Dicit ergo primo: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.* Pro quo primo notandum quod impossibile est aliquam personam ecclesie peccare in aliam nisi peccet in quamlibet partem ecclesie et in Deum. Patet
 25 ex communiione sanctorum qua quilibet debet proficere cuilibet. Ideo deficiendo iniuriatur Deo et cuilibet fratri suo. Secundo notandum quod quilibet christianus est frater cuiuslibet. Patet eo quod omnes habent eundem patrem Deum et eandem matrem ecclesiam. Unde Christus
 30 est *frater* noster Hebr. II°, 17 et *dominus ac servus suus sunt fratres* I. Tim. VI°, 2. Cum ergo isti videntur maxime elongati, videtur quod omnes alii christiani sunt fratres. Tercio notandum quod nulla iurisdictio vel privilegium eximit quemquam a correptione fraterna.
 35 Patet ex hoc quod malum foret peccatorem sic eximi tam sibi quam aliis; igitur cum privilegium non sonat nisi in bonum, patet suppositio. Ideo indubie si beatus

How to correct
our brother.

4. A: ista deest. 12. D: primo; ib. DG: et deest. 17, 18. DG: conclusionem. 21. A: solum deest. 28. DG: cuilibet. Patet. 31. DG: I deest. 34. A: eximit quemdam. 37. D: suppositum.

17. Divi Thomae Aquin. Summ. theol. tom. III (ed. Ven. 1774), pag. 157, Art. III. Utrum correctio fraterna pertineat solum ad praelatos. 18. Decreti prima pars dist. XL, cap. VI. 20. Matth. XVIII, 15.

Petrus de celo descenderet et notabiliter in facie ecclesie deberet ipsum corripere. Sed et hoc docet Christus dicens: *Si frater tuus peccaverit in te, vade, et corripe eum* (ubi vane extenderet Veritas mandatum tam generaliter, nisi potestas tam generaliter se extenderet): *Lu-5 cratus es fratrem*. Quia ergo peccat in te, ideo ex timore nocendi habes interesse ad ipsum corripiendum et quia frater tuus, interest tua ex amore eum corripere. Et sic timor, amor et mandatum Domini moverent te ad correptionem.

Gentleness
needed in
reproof.

Corripe, inquam, *eum* primo leniter *inter te et ipsum solum*, ne scandalizatus perdat verecundiam vel irritatus incidat in obstinaciam. Et patet quante sunt increpandi qui nedum non corripiunt sed fovent verbis adulatoriis et iuvant concilio, auxilio, defensione vel opere, quia tales nedum sunt prevaricatores iniuriantes Deo et proximo, verum communicant peccatis alienis ex consensu (ut patet Rom. 1°, 32).

Et moveret quarto ad istam correptionem fraternam quod *si te audierit* (supple ex merito suo conversus) *lucratus es fratrem tuum*, quod valet omnia temporalia mundi, ut patet ex preciositate et perpetuitate lucris. Et si isto lenitivo amoris non corripitur, *adhibe secundo tecum unum vel duos testes ydoneos* ad hortandum et tuam diligenciam testificandum, cum Deuteronomii XVII°, 6 dicitur: *In ore duorum vel trium peribit qui interficitur*.

Only open and
manifest sin
must be
reproved.

Nec refert quantumcunque incognitum fuerit peccatum testibus, dum tamen a tempore prime correptionis fuerit notorie iteratum, quia iuxta qualitatem peccati quod debet corripere et iuxta ydoneitatem testium adductorum recidivans non defamatur ex adduccionem testium sed ex perpetracione peccati proprii. Debet enim peccatum pro quo quis in particulari corripitur non esse incognitum correptori, ut est superbia, invidia et ira que latet in anima, sed oportet correptorem habere evidenciam de inordinato actu sensuali, ut sunt temporalium prodigalis consumpcio, manifesta iniuriacio, violente impaccio, ab officio ociacio, temporalium iniusta detencio vel per-

3. DG: *Si aliquis frater*; ib. DG: *et deest*. 4. A: *ostenderet*.
5, 6. A: *Lucretus es fratrem* deest. 6. AG: *non ex timore*. 7. A: *habens*.
8. DG: *ipsum*. 9. A: *moveret*. 15, 16. DG: *quod tales*. 16. A: *sunt*
twice. 23. DG: *Quod si illo*. 24. Codd.: *unum* deest. 31. DG: *non*
deterioratur; ib. G: *ex deest*.

3 et seqq. Matth. XVIII, 15, 16.

quisicio, voluptuosa pastio et luxuriosus concubitus, cum
sibi similibus. Debet etiam testimonium esse prudens,
ex amore salutis correpti, ex zelo utilitatis ecclesie et
honoris Dei correpcioni tali insistere et correptor nunc
5 verbis generalibus nunc specialibus acucius pungitivis (ut
expedit) prudenter corripere. Itaque post istam duplicem
correpcionem amoris scilicet et timoris superest tertia
et ultima fraternalis correpcio, *dicendo ecclesie*; non
oportet recurrere ad quantumcunque superiorem ec-
clesiam, sed satis est manifestare cuicunque congregacioni
10 fidelium cuius persona corripienda est pars putrida.
Ideo signanter dicit Christus simpliciter quod *dicatur
ecclesie*. Quelibet enim ecclesia habet auctoritatem a
Christo qui est in medio eorum ad corripiendum quam-
15 cunque eius partem infirmam, tum quia pars sana est
persona infirma prestancior, Deo accepcior, et in tali
casu foret correpcio utrobique utilior. Sicut ergo repugnat
ordinacioni nature quod humanum corpus sanum secun-
dum plurimum non habeat potenciam ad iuvandum partem
20 parvulam discrasiatam, sic repugnat ordinacioni divine
quod ecclesia non habeat potestatem ad corripiendum
unum eius | membrum infirmum, licet perante fuerit
Fol. 340^e caput vel cor eiusdem ecclesie. Debet autem ecclesia
post correpcionem amoris et timoris superaddere cor-
25 repcionem rigoris, minando proscriccionem, excommuni-
cacionem vel aliam punicionem. *Quod si illam ecclesiam
non audierit*, desistendo a peccato sed recidivando notorie,
debet esse tamquam desperatus, et negari sibi com-
municacio tamquam infideli et populi infectivo. Unde
30 Luce V^o, 30 patet quod Judei horruerunt Christum
communicare *cum publicanis et peccatoribus*, cum tamen
scivit eos convertendos et ad hoc efficaciter egit.

Nec oportet in omni fratre peccante servare istum
ordinem, cum latronem vel notorie induratum oportet
35 in principio excommunicare vel suspendere, ne inficiat
residium ecclesie. Sic enim Petrus anathematizavit Ana-
niam et uxorem eius Sophoram *qui statim expirarunt*

The impenitent
is to be
reported to the
Church, i. e. the
congregation to
which he
belongs.

This order of
reproof may
sometimes be
departed from.

2, 3. A: *prudens et ex.* 5. DG: *specialibus accius.* 7. DG: *est deest.*
9. A: *quacunque.* 14, 15. DG: *quantumcunque.* 16. A: *Deo deest.*
17. DG: *sic igitur.* 19. DG: *adiuvandi*; D: *adiuvandi ad iuvandum.*
22. D: *si perante.* 25. G: *iuvando.* 27. DG: *a peccato deest.*
ib. DG: *a peccato notorie.* 30. Codd.: *Luce IV,* 37. G: *Zephoram.*

(ut patet Act. V^o, 10): sed non licet in ordine correptionis huiusmodi procedere infinite, sed in quatuor exclusive oportet quiescere iuxta illud Amos 1°, 3: *Super tribus sceleribus Damasci et super quatuor non convertam eum*. Qui enim resistit isti correptioni triplici deformat ymaginem Trinitatis, dum memoriam perdit de resipiscencia peccati commissi quod unus caritative commemorat. Secundo ratio cecatur in veritate quam duo testantur et tercio tota ecclesia corripiente resistitur benevolencie Spiritus Sancti in quo secundum mandatum Domini erit status.

We should have no dealings with the hardened sinner, till he shews signs of amendment.

Nec amplius debet tali fieri fidelium spiritualis communicacio, sacramentorum perceptio, temporalium ministracio sive defensio. I. Joh. V^o, 16 dicitur: *Est peccatum ad mortem, non dico ut pro eo roget quis*. Et II. Joh. 10, 11 15 dicitur: *Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum nec Ave ei dixeritis. Quicumque enim dixerit ei Ave communicabit operibus eius malignis*; non intelligendo quod quicumque quantum peccaverit eodem genere peccati peccet in Spiritum Sanctum vel irremediabiliter, sicut dixerant Caymite, cum non sit possibile hominem sic peccare in via quin fructuose poterit penitere et salvari. Oportet ideo ut in obstinato appareant evidencia signa resipiscencie facte ex habitu antequam reassumi debeat ad gremium matris ecclesie.

Such correction might disturb the church, but would lead to peace.

Istam ergo legem correptionis fraterne tenentur omnes christiani potentes et scientes exercere in fratres peccantes sed precipue magnates et prelati ecclesie. Sed obicitur per hoc quod tunc sequeretur magna turbacio ecclesie, cum maior pars ecclesie insurgeret in fratres suos et sic impediretur pax ecclesie, cum quilibet insurgeret contra fratrem et amicos carissimos. Ista est levis pusillanimatorum evidencia verum assumens supposito peccato invalescente in ecclesia. Sed illa turbacio cederet ad pacem ecclesie. Nec est possibile quod ecclesie sic infecte sit pax, quia iuxta prophetam Ysa. XLVIII°, 22: *Non est pax impiis, dicit Dominus*. Tales enim dicunt sophisticie: *Pax, pax, sed non est pax* (ut dicitur Jeremie VIII°, 11). Oportet enim querere terciam pacem que

8. D: Secundo ideo. 9. D: corrigi tute. 12. DG: spiritualis deest.
14. D: defensio. 16. A: in hanc. 19, 20. A: qualiter peccaverit.
21. DG: Caymite. 23. A: Sed oportet quod in quantis obstinato.
25. A: antequam deest; ib. D: gemium. 29. A in marg.: Obieccio.
32. A in marg.: Responsio. 34. A: caderet.

est Dei ad hominem, et aliter quantumcunque sit palliata pax ad hominem vel hominis ad se ipsum, est utrobique plena discordia.

Et patet quod per hoc stabiliretur pax ecclesie, quia
5 pax Dei cum homine. Unde Matthei X^o, 33, 35 postquam Christus animaverat discipulos ad concorditer predicandum subdit contra sic obicientes: *Nolite arbitrari quia veni pacem mittere in terram, non veni pacem mittere in terram sed gladium. Veni ergo separare hominem adversus fratrem suum et filiam adversus matrem suam.* Unde ad declarandum sophisticationem illius pacis palliate dicit quod *inimici hominis domestici eius.*

Et si obicitur quod excitantes ad istam turbacionem statim extinguerentur, revera ad eorum gloriam, quia
15 *si quid patimini propter iusticiam beati* I. Petri III°, 14. Et ista est causa omnis gloriosi martirii, ut patet de Christo quoad phariseos, de Baptista quoad Herodem et de omnibus martyribus utriusque testamenti. Ideo paulo ante dicit Christus Matthei X^o, 28: *Nolite timere*
20 *eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.*

To suffer for such disturbance is a glorious martyrdom.

Potest autem ostendi ex lege dileccionis Dei et proximi quod homo tenetur pro correptione fraterna usque ad mortem se obicere. Nam quilibet tenetur plus diligere
25 vere veneracionem debitam Dei eciam ab inimico suo quam vitam suam corporalem, cum priorem scit esse meliorem. Ergo postponendo correptionem fraternam propter Dei honorem suscitandum pro timore vite corporalis postponit serviliter magis bonum quod tenetur
30 plus diligere, ergo facit indebite.

Fol. 340^a Item, homo tenetur pro honore proprio quoad Deum
certare usque ad mortem; plus tenetur zelare pro honore Dei quam pro honore proprio, sicut tenetur Deum plus diligere quam se ipsum, ergo multo magis homo tenetur
35 pro honore Dei usque ad mortem certare.

1. A in marg. inferiori:

Pax triplex { *Dei ad hominem*
Hominis ad se ipsum
Hominis ad proximum.

2. D: *pax hominis ad hominem.*

5. DG: *Deo.*

6. A: *ad corditer.*

11. A: *sophisticacionis.*

13. A in marg.: *Obieccio.*

15. D: *I deest.*

16. A in marg.: *Responsio.*

16. A: *quare omnes.*

22. A in marg.: *Conclusio.*

24. A in marg.: *1.*

29. A: *preponit.*

31. A in marg.: *2.*

32. DG: *ad mortem deest.*

12. Matth. X, 36.

We ought to
love another's
soul more than
our own body.

Item, omnis homo plus tenetur diligere animam cuius-
cunque proximi quam corpus proprium, ergo tenetur
plus diligere esse virtuosum anime proximi quam esse
naturale corporis proprii. Ideo positus in adopcione ubi
crederet se posse adquirere bonum virtutis anime pro-
ximi et postponens ipsum pro bono corporis proprii,
contradicit legi naturali; nam de lege nature est quod
quilibet debet facere alteri, ut debet racionabiliter velle
ipsum facere sibi ipsi (ut patet Matthei VII°, 12). Sed
quis non debet racionabiliter velle se corripri caritative
a proximo, dum peccat etiam usque ad mortem pro-
ximi? Ideo debet velle sic facere alteri. Ille quidem
gradus caritatis est maximus quem homo debet gaudere
esse in altero quoad se ipsum propter bonum amicitie
et eius fructum. Et confirmari potest ista sententia
exemplo triplici, primo in hoc quod ocians vel deses in
causa honoris patris carnalis sinens ipsum dehonoriari
vel despici, nimis degenerat, multo magis sinens talia
de primo patre spiritali qui est Deus. Aliter enim non
diligere Deum super omnia et per consequens non credit
in Deum.

Item, idem est cognoscere causam talem et nec se
obiiciendo nec dolendo et facinori consentire, cum ex
neutralitate peccaretur, ex negligencia cause Dei; sed
scienter tacentes in peccatis proximi, ubi est oportunitas
corrigendi, sunt huiusmodi. Ideo consenciant fratribus
peccantibus contra Deum et per consequens sunt ex
patre diabolo (ut dicit Christus Johannis VIII°, 44) cuius
opera anteponunt.

Similiter, quis miles tenens etiam temporalis domini
ut stipendiarius post homagium vel receptum stipendium
non exponens se contra hostes domini sui, ubi sufficeret,
non foret ex vecordia increpandus? Quanto magis nos,
qui sumus desides in causa domini dominorum, cui
fecimus homagium in baptismo et recepimus stipendium
largissimum scilicet bona naturalia et spiritualia. Et
super hoc debemus scire quod nobis virtuose nos
exponentibus Dominus non potest nobis deficere quin ad

1. A in marg.: 3; ib. A: plus docet. 6. A: proponens; ib. D: pro-
ponis. 8. q. D: debet facere alteri quod vult fieri sibi. Sed. 9. G: ipsi —
Matth. VII docet. 9. 10. D: ipsum — velle docet. 10. G: quis non
docet. 15. A: caritas. 16. D: tripliciter; ib. A: triplici primo secun-
dum rationem primam primo in hoc. 18. A: despici docet. 19. A: pa-
rente. 21. DG: in docet. 22. D: Item docet; ib. D: nec de se; ib.
A in marg.: 4. 26. D: corrigendi. 27, 28. D: a patre. 36. A: la-
gissimum.

minimum nos erimus salvi lucrificantes anime nostre. In isto enim fervore amoris Dei pugnarunt omnes Christi milites gloriosi.

Ex quibus sequitur quod quilibet secularis dominus vel ecclesie prepositus habens filium, cognatum vel famulum notorie peccatorem, debet sub pena peccati mortalis ipsum corripere et in casu quo sit incorrigibilis a sua protectione excludere. Patet ex hoc quod aliter communicaret operibus eius malignis. Ideo Psalmo XVIII°, 14 dicitur: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero et emundabor a delicto maximo*. Maxime quidem necessarium foret quod superiores ecclesie forent in se mundi et suorum subditorum assidui correptores, et eveniente contrario sequitur peccatum maxime destructivum reipublice. Ideo signanter dicitur Sap. VI°, 6: *Durissimum iudicium hiis qui presumunt fieri*. Et patet quante peccant qui fovant homines in peccatis contra formam legis evangelice ultra sepecies propter pecunias vel lucrum aliquod temporale.

The duty of correction falls most on rulers, secular and ecclesiastical.

Patet secundo quod quicumque subditi scientes dominos suos, prepositos vel parentes esse notorie peccatores, tenentur eos corripere vel eorum servicium declinare; patet ex hoc quod ministrando talibus dominis faciunt eorum opera ministratorie. Sed huiusmodi domini peccant quicquid fecerint, ideo tales ministri faciunt peccata notorie propter lucrum temporale vel favorem seculi, quod est manifeste Deum offendere, quod non facerent propter aliquod bonum possibile. Unde in attestacionem istius duplicis sentencie dicit Salvator Matthei X^o, 37, 38: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus, aut qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus, et qui non accipit crucem et sequitur me, non est me dignus*. Ille autem amat parentes plus quam Christum ad mentem evangelii qui fovet eos in peccatis contra Christum, consentit vel corripere omittit, dum posset se obiciendo peccato resistere, et sic de amore inordinato prolis. Multo magis ergo qui sic inordinate amat extraneum dominum vel ministrum.

We must not fear to rebuke even parents or superiors.

Unde quia posset credi quod satis non est facere talia peccata, licet non repugnetur contra hostem Christi,

2. A: *pugnarent*.

4. A in marg.: *Conclusio*.

5. D: *ecclesie deest*.

9. DG: *communicet*.

15. A: *dicitur deest*.

24. A: *eorum corpora*.

30. D: *Qui aut patrem aut matrem diligit*.

31. D: *aut qui aut*.

36. DG: *se subiciendo*.

subditur tercio quod qui non se exponit paciend^o | Fol.
pro iusticia non est dignus ipso et per consequens est 341^a
iniustus. Unde in veteri testamento Deuteronomio XXI°,
18—21, precipitur: *Si genuerit homo filium contumacem*
et protervum qui non audiat patris aut matris imperium 5
et coercitus obedire contempserit, apprehendent eum et
ducent ad seniores civitatis illius et ad portam iudicii
dicentque ad eos: Filius noster iste protervus et con-
tumax est, monita nostra audire contempnit, commessa-
cionibus vacat et luxurie atque conviviis: lapidibus eum 10
obruet populus civitatis et morietur, ut auferatis malum de
medio vestri. Sed et illud docet Apostolus I^a Cor. V^o, 11
satis expresse. Si ergo in veteri testamento secundum
legem sanctam homo debet persequi filium peccatorem
usque ad mortem pro honore Dei, quanto magis in 15
novo testamento debet christianus obligacior ad Deum
diligendum sollicitari, ad fratres suos diligenter conver-
tendum et desperatos a communicacione excludendum,
non sumendo cibum cum eis (ut precipit Apostolus), quia
aliter indubie nec amantur persone fote in sua malicia 20
nec mater ecclesia; quod sic patet: *Christus quos amat*
arguit et castigat (ut patet Apoc. III°, 19), ergo cum
omnis amor proximi debet ex amore Christi exemplari,
sequitur quod omnis perfecte diligens proximum pecca-
torem, dum sit potens et sperans proficere debet eum 25
corripere, cum omittendo foveret eius dampnum et
corripiendo acquireret sibi lucrum virtutum et gracie
hic in via et per Dei gratiam fructus glorie et gaudium
materiale in patria Amen.

SERMO LIX.

30

Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Matthei IX°, 2.

Ex serie evangelii hodierni cum supplecione evangelii
Marci II° patet quomodo Christus intravit Capharnaum
que est metropolis Galilee, in qua Christus natus est
in utero, quia in Nazaret (Luce II°) et sic intravit 35
civitatem suam, sicut Londonia dicitur civitas totius
patrie adiacentis. Et patet quomodo tanta fuit multi-

2. A: *ipaz*; DG: *deest*. 5. DG: *ac matris*; ib. A: *impium*.
11. A: *aut auferatis*. 12. DG: *Sed ut*; ib. DG: *I deest*. 20. Codd.: *forte*.
28. DG: *et before per deest*. 33. D: *in Capharnaum*. 36. D: *in civi-*
tatem; ib. *Londonia*; A: *London* = *Londonum*? DG: *sic dicitur Londonia*
vel Praga civitas.

30. Gospel for 19th Sunday after Trinity. 35. Matth. IX, 1.

tudo concurrentium in domum quam Christus intravit quod non superfuit locus per quem portantes paraliticum presentarent eum Domino ad sanandum. Et sic quatuor portatores eius ascenderunt tectum domus at-
 5 trahentes sibi paraliticum in grabato. Domus enim in Judea solent cooperiri plano tecto. Confidentes autem in potencia et misericordia Salvatoris fecerunt foramen in tecto et submiserunt paraliticum ad Christi presen-
 10 ciam ad sanandum. Ipse vero videns fidem eorum et scintillam fidei in infirmo monente amicos suos ad presentandum se Christo dixit ut bonus angelus conso-
 lando: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*. Mos enim est boni angeli consolari et magni concilii angeli correspondenter ad divicias sue dominacionis conferre
 15 maxima ut dona gracie, amovendo peccata; et consequenter declarando scribis ex compensacione operis ad verba quod non blasphematur verbo imperandi in virtute propria subito plene sanavit infirmum. Et cum ex eorum vero iudicio fuit tam difficile sicut remittere
 20 peccatum, quia utrobique requirebatur potencia excedens totam naturam creatam perfectum sensibile, induxit eos ad credendum quod potuit insensibiliter peccata remittere, et sic laudarunt Trinitatem que dedit in Messia potestatem talem ad hominum utilitatem.
 25 Signat autem ista historia ad sensum allegoricum quod verbum Dei cepit humanitatem ut *naviculam* per quam navigavit per mare huius seculi ad pusillum gregem ecclesiam, scilicet primitivam, que recte dicitur Capharnaum (id est ager pinguedinis), quia Psalmo
 30 LXVII°, 16 dicitur: *Mons Dei, mons pinguis*. Ista autem ecclesia erat iuxta Nazareth (id est florem) Christum et Mariam, quia cognati Domini constituerunt illam ecclesiam. Quatuor vero patriarche Abraham, Isaac, Jacob et David portant Christo secundum eorum opera fidelem populum
 35 Judaicum per Christum spiritualiter sanandum; qui bene dicitur paraliticus, quia avarus ex defectu nervorum fidei a verbo Dei capite ecclesie regulatorum. Nam propter

Christ justified
His words by
His acts.

The paralytic
signifies the
Jewish people.

6. A: *confidentes*. 10. DG: *et infirmo*. 12. G: *fili*; ib. A: *tibi* deest; ib. DG: *tua* deest. 13. AG: *enim* deest. 15. G: *amovenda*. 17. DG: *que non blasphematur*. 18. DG: *Quod cum*. 27. A: *huiusmodi*. 28. D: *que* deest. 30. AD: LXVII deest. 32. DG: *Maria*. 33. Codd.: *Quarto*. 34. DG: *eorum merita*. 35. DG: *specialiter*.

26. Math. IX, 1.

31. Nazareth Custodia vel Florida inter-

pretatur.

humidum temporalium superinfusum venis fidei *refrigescebat caritas multorum*, et facti sunt in operibus caritatis instabiles, a via Domini sepius titubantes. Grabatum quod fuit peccatorum volutabrum tractum est ad superiorem partem domus, quando cogitationes ascendunt in corda fidelium, ut relinquant seculum et sic sanentur a radice omnium malorum avaricia |. Tectum domus iudaice nudatur, quando suspensa cogitatione in celestibus mundus relinquitur; tunc enim radius celestis gracie penetrat illuminans et accendens. Unde et claustra religiosorum aperta sunt in medio versus celum et clausa lateraliter ad quatuor plagas mundi ad denotandum (utinam non false) quod conversacio ac affectio eorum sit in celestibus et quatuor affectiones anime scilicet gaudium, dolor, spes et timor sunt clausa quoad temporalia. Submittitur autem grabatum coram Domino, quando possessio temporalium in quibus cubatur humiliter, ordinationi Dei supponitur. Matthei XIX°, 21: *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia que habes et da pauperibus*. Et licet scribe nostri dicant predicantes religionem istam esse blasphemus atque hereticos destructionem ecclesie machinantes, tamen visis miraculis veritatem nostri ordinis confitentur. Calida autem et sicca consumencia lubricitatem nervorum paralis et specialiter primula veris, id est, operationes floride tempore seminandi facte consumunt spiritualem paralysim.

Mounting to the roof is turning the mind to heavenly thoughts.

(Symbolism of the cloister buildings.)

The four bearers: memory and regret of past sins, counsel and horror of future sin.

Et patet iuxta sensum tropologicum quomodo Christo inhabitante domum spiritualem virtutem anime necesse est quatuor amicos, id est, memoriam et displicenciam de peccatis preteritis, convertendo consiliacionem et abhominacionem de futuris cavendo, introducere paraliticum spiritualem in domum Domini ut sanetur; sed quia *nisi Dominus edificaverit domum in vanum laboraverunt qui edificaverunt eam* Psalm. CXXVI^o, 1, ideo premittamus oracionem dominicam ut ipse Dominus domum nostram edificet.

In verbis istis incipiendo a tecto domus spiritualis patet quod in verbo *fili* caritas annotatur. Omnis enim Dei filius diligit patrem suum, cum sola dileccio facit

3. A: titubantes. 10. AG: unde deest. 20, 21. D: in religionem.
23. DG: Calida aut sicca. 25. DG: operacionis. 26. D: consumit.
30. A: et deest. 32. D: si quia. 34. Codd.: CXXXV. 37. A in
marg.: a; ib. D: a ceco. 38. Codd.: quod deest. Addidi; ib. G: filii.

1. Matth. XXIV, 12.

7. I. Tim. VI, 10.

filium, et sic iuxta argumentum Evangeliste et quemlibet fratrem suum I. Joh. IV°, 20: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* quasi argueret: Deus non diligitur a nobis
 5 vianibus nisi in creaturis suis, si ergo in creaturis a nobis simillimis in natura non diligitur, per idem in nullis; qui enim diligit opificem diligit opus suum, quod scit ipsum diligere.

God is loved
in His
creatures.

Secundo notatur fides, que est fundamentum domus
 10 spiritualis, cum precipitur quod *confidat*, et tercio habitis istis extremis necesse est spem mediam tamquam quatuor parietes copulari, quam innuit *peccatorum remissio*. Qui enim remittendo peccatum acceptat ad gratiam vult bene operanti dare gloriam.

15 Pro primo notandum quod Deus habet tres modos creaturarum rationabilium eius implendum voluntatem, scilicet pure servos qui mere timore pene faciunt licet male Domini voluntatem. Secundi sunt mercenarii qui partim amando propter spem premii et partim timendo
 20 horrorem flagelli faciunt mandatum Domini talis: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei*, Psalmo XLVIII° 19. Sed tercio sunt filii qui pure ex amore casto confitentur Domino simpliciter, quia Dominus. Sed filiorum adoptivorum Domini sunt tres gradus, primo tempore legis
 25 nature sunt filii cari, quia modico precio et cura Domini reparati; tempore legis date sunt filii cariores, quia maiori diligencia Domini sunt curati, ut patet de liberatione Egypti, de munitione per locum deserti, de superacione inimici, de dacione legis Moysi et defensato
 30 filio peculiari ab hostibus, de hereditacione in terra promissionis et specialis gubernacionis per iudices, reges et prophetas. Tercio vero tempore gracie sunt filii carissimi, quia summo precio unigeniti naturalis Dei filii redempti, et cum ipse in mercacione non potest
 35 decipi, patet quod tempore isto sumus filii carissimi. Tantum enim valemus quantum maximum precium quod pro nobis filius Dei solvit, ideo dicit Apostolos Eph. V^o, 1: *Estote imitatores mei, sicut filii carissimi*.

Three ways of
loving God.

2. DG: I deest. 5. DG: igitur. 6. simillimis; A: sitimus; ib. DG: non deest. 9. A in marg.: b. 10. A in marg.: y. 11, 12. A: partes quatuor. 15. A in marg.: r. 16. D: implendum. 17. D: pueros servos; G: puros servos. 18. A in marg.: 2. 19. DG: ei deest. 20, 21. A: confitetur. 22. A in marg.: 3. 23. DG: quia bonus. 24. A in marg.: a. 25. D: in cura. 26. A: reparatur; ib. D: dati. 27. A in marg.: b. 29. DG: Moysi in defensato. 30. G: hostibus ad. 32. A in marg.: c. 33. D: et summo. 37. DG: Eph. V deest.

We lose our
sonship by
setting up false
gods.

Ab ista autem filiacione degenerant qui plus amando temporalia quam Deum contra primum mandatum faciunt *falsos deos*. Cum enim secundum doctores, quidquid homo magis amaverit, Deum suum constituit, patet quod omnes avari sunt ydolatre, prevaricatores primi mandati decalogi. Licet autem hoc peccatum duobus temporibus scilicet tempore legis nature et tempore legis date fuit magnum, tamen ex lege magnitudinis tempore legis gracie est maximum, eo quod post tantum beneficium filii karissimi tantum degenerant.

Est autem triplex degeneracio secundum tres maneries | hominum se excusantium a cena Domini (ut dicitur Luce XIV°), primi secundum superbiam vite sunt occupati circa libidinem dominandi, secundi occupati circa cupiditatem temporalium circulariter afficiuntur cogitatione et affectione circa temporalia et tercii voluptuose foventes carnem iacent desides in gulis et luxuriis provoluti. Hii autem omnes degenerant, quia a via et moribus patris sui Christi declinant et ut ingratisissimi proditorie cum hostibus patris sui se sociant et sic a spirituali milicia se excusant.

This may be
1. by pride,

2. by avarice,

3. by lust.

Primi (inquam) contra honorem patris cum Absolon aspirant, cum nolint superiori suo obedenter subici, quod Deo est proprium, et cum Malachie I^o, 6 dicitur: *Si ergo pater ego, ubi est honor meus?* Secundi vero tamquam summi degeneres implicant patrem suum celestem esse aurum vel lapidem, quod est summa irreverencia respectu patris tam nobilis, nam Act. XVII°, 29 dicit Apostolus: *Genus cum simus Dei, non debemus estimare auro, argento vel lapidi precioso*. Non ergo faciamus hoc dedecus generi nostro in suo principio, ut summe colamus lapidem vel aliam creaturam, quia sic ydololatrando abieccius nobis Deum nostrum statuimus. Tercii vero cum debent esse filii regis summi, tugurium porcorum inhabitant et aulam regiam sibi patulam derelinquunt. Est enim gulosus ac luxuriosus ad modum suis vel apri se sordidans in volutabro voluptatum carnalium. Hii ergo non sunt filii Dei sed filii Belial (de quibus I. Reg. II° et XXV°). Quorum condicio optime cognosci poterit, quando causam patris sui audiunt inpugnatam.

8. D: *ingratitude*. 16. D: *tercii vero*; G: *tercii non*.
25. DG: *ergo deest*. 26. A: *sue degeneres*. 27. G: *avarum aurum*,
29. A: *sumus*; ib. A: *estimare*. 32, 33. DG: *ydolatrando*; A: *ydola-*
trando. 33. A: *abieccius deest*; in cod.: lacuna; D: *abieccimus*.
34. A: *tigurium*. 39. D: *l deest*.

Et tamen tacent vel foveant applaudentes dehonorantibus patrem suum. Quis queso miles vel stipendiarius vel tenens regis temporalis cui fecit homagium et accepit pre manibus largum stipendium non obiceret se, quando audiret in verbo dominum suum blasphemari et videret in opere sibi iniuriari, specialiter si posset inimicis domini sui resistere? Nonne sic *tacens consentire videtur* proditorie inimicis? Quanto magis nonne falsi christiani sumus dampnabiles contra celestem patrem et dominum, cum ex circumstantiis sit undique peccatum gravius infinite, et in ista degeneracione ex defectu caritatis et fidei peccamus omnes honerati non solum peccatis propriis sed etiam alienis.

Unde secundum Augustinum libro primo De Civitate Dei, IX cap.^o, hec est causa quare iusti quoad actus proprios sunt puniti temporaliter cum reprobis in conquestibus, in pestilenciis et in aliis cladibus. Non est enim aliquis nostrum quantumcunque iustus appareat quin ex defectu correptionis fraterne mereatur infinitum plus puniri quam est possibile quod puniatur sensibiliter hic in via. Ymmo talis accidia nisi homo resipiscat est dampnabilis, quia contra legem caritatis fraterne, ex qua tenemur diligere proximos ut nos ipsos. Quis rogo infirmus corporaliter non debet rationabiliter velle iuvari ab infirmitate per fratrem suum ad hoc sufficientem? Quanto magis debemus hoc velle quoad infirmitatem spiritualem; et cum ex lege nature *debemus facere fratribus nostris omnia quecumque debemus velle ipsos facere nobis*, ut patet Matthei VII°, 12, manifestum est quod obmittendo peccamus contra legem caritatis fraterne et legem nature.

Nec valet illa obieccio qua allegatur Apostolus Gal. VI°, 12 quod unusquisque onus suum portabit, quia ibidem precipitur: *Alter alterius onera portate et sic implebitis legem Christi*. Ideo sicut ex lege comunicacionis fidelium omnes homines comparticipant in bonis, sic ex eadem lege participare debent in malis, quia tacendo ubi possent resistere consenciant sceleri alieno et per consequens iuxta Apostolum Rom. I^o, 32 *digni sunt morte*. Sed heu

Tacit consent involves the just in the punishment of the wicked.

7. DG: *Immo sic tacens*. 11. A: *gravius infecte*. 16, 17. Codd.: *et conquestibus*. 18. DG: *apparebit*. 19. A: *quoniam*. 20. G: *quam puniatur*. 34, 35. A: *et sic* — *Christi* deest. 37. D: *lege* deest. 39. DG: *Sed heri*.

reatus proprius retardat nos non solum a benefacere sed a facere bonum opus. Secundo ex hoc quod sumus filii Dei possumus simpliciter confidere in patre nostro; ad quam confidenciam presupponitur quod habemus fidem catholicam, que cum sit mortua sine bonis operibus⁵ secundum beatum Jacobum (Jac. II° cap.^o, 17), patet quod oportet nos addere actus filiales.

Three kinds of
vain confidence:
1. in our own
strength,

Est autem triplex vana confidencia degenerancium filiorum, prima qua stulte confiditur in fortitudine et in virtute propria, que quantum sit vana et fragilis notat¹⁰ historia de miseria condicionis humane et communis experien-^{Fol.}cia de pestilenciis et infirmitatibus quibus^{341^d} vires humane et vita est brevior quam solebat, ymmo (quod plus est) cum quolibet creatura sit instrumentum Dei et secundum prophetam Ysa. X^o, 15 homo sit quasi¹⁵ serra Dei, patet quod nemo potest quicquam facere nisi ut movetur a Deo qui cum forti aut debili, sicut sibi placet, facit victoriam. Igitur in artifice regulante et non in instrumento, cuius totum esse et bene esse dependet ex artifice, debemus confidere. Pulcritudo eciam²⁰ et longevitas sunt satis instabiles Ysa. XL°, 6: *Omnis caro fenum*; quando autem prescinditur falce Domini decedit flos et residuum putrescit. Quoad longevitatem consideremus pestilencias ex infecto aere causatas (infecto dico verbis contumeliosis, superfluis et dolosis) et²⁵ combinemus brevitatem vite nostre miserabilis et incerte et videbimus stulticiam in ipsa confidere.

2. in friends,

Secunda vana confidencia est qua confiditur in amico, de qua Jeremie XVII°, 5: *Maledictus qui confidit in homine et ponit carnem in brachium suum*. Licet enim³⁰ nobis confidere in homine sub habitudine qua instrumentum Dei est qui ex nostris meritis movet hominem ad nobis benefaciendum. Sed illa est instabilis confidencia et valde per accidens, terminata principaliter ad Dominum in quo principaliter confiditur. Ille ergo vane³⁵ confidit qui principaliter confidit in creatura; nam solum in Deo est sic confidendum per medium quo fideliter servimus sibi servicio filiali. Nam homo potest nobis deficere quoad tempus, quoad locum et quoad quali-

4. D: habeamus. 6. DG: Jac. deest. 9. A in marg.: 1.
9, 10. A: et virtute. 13. humane; hic verbum excidisse apparet.
16. Codd.: sarra. 10. D: in deest. 21. A: et deest; ib. G: Ysa. L.
D: IV. 23. A: decidit deest; ib. D: longanimitatem. 24, 25. G: in
facto verbo dico. 26. DG: comburemus; ib. A: miserialis. 27. DG:
et deest. 28. A in marg.: 2; ib. DG: quia; ib. A: funditur. 31. D: sub
similitudine. 35. DG: igitur. 32. G: Deum.

- tatem. Quoad tempus ut stante indigencia confidentis potest quicumque princeps vel potens terrenus morte deficere. Ubi queso sunt reges gigantes et bellatores in quorum magnaliis Anglia confidebat? Non superest
 5 securitas confidentie nisi ut operibus bonis confidamus in Domino, unde Baruc III°, 16, 19: *Ubi sunt principes gentium et qui dominantur super bestias?* et sequitur. *Exterminati sunt et ad inferos descenderunt, alii loco eorum surrexerunt.* Gens enim transit ut fluvius in quo non confiditur.
 10 Quoad locum amici corporales nobis deficiunt, cum non possunt ubique nobis assistere. Sed pro loco necessitatis maxime nocte et die nobis desunt, sicut et nos illis. Ideo Psalmo CXLV^o, 2, 3 dicitur: *Nolite confidere in principibus nec in filiis hominum in quibus non est*
 15 *salus*, ymmo quantumcunque nobis assint, cum non possunt nobis illabi, erunt nobis ad onus nisi filialiter confidamus in ipso qui *portat omnia verbo virtutis sue* Hebr. I^o, 3. Tercio quoad qualitatem, cum amici sint mobiles sine demerito nostro amiciciam deserentes et ex invidia,
 20 cupiditate vel amore carnali inimiciam induentes, patet quam vana est confidentia qua in ipsis confiditur; immo contingit ipsos devenire impotentes ad iuvandum. Quocumque est de illis qui confidunt in Domino sicut predestinati ecclesie. Deus enim eternus non potest quoad
 25 tempus deficere, sed idem Deus qui protexit patres veteris testamenti coassistit graciosius fidelibus suis in vita et morte et erit in die finalis iudicii nobis iudex. Igitur solius Domini est salus. Si locus consideratur, Deus non potest alicubi suos deserere, cum Psalmo
 30 CXXXVIII^o, 8 dicitur: *Si ascendero in celum, tu illic es, si descendero ad infernum, ades.* Si qualitas attenditur, Deus non potest desinere quemquam diligere vel fideliter servienti sibi deficere, quia II^a Timoth. II°, 13: *Deus fidelis et se ipsum negare non potest.* Tercio cum
 35 medicus noster remittit peccata evacuando causam morbi, spes est quod perficiet, si sumus boni regiminis quod incepit; et sic sperabimus quod omnia celestia et terrestria, omnia preterita et futura erunt nobis salutifera tamquam quatuor parietes tectum spiritualis domus supportantes
 40 vel quatuor dotes corporis, agilitas, subtilitas, claritas et immortalitas; quibus homo ditabitur plene in patria.

who fail in time.

place

and quality.

God fails in none of these.

4. DG: *Anglia Boemia.* 5. DG: *operibus hominis.* 14. DG: *in quibus — est* deest. 22. DG: *devenire* deest; ib. G: *imponentes.* 34. D: *fidelis est.* 36. DG: *perficeret.* 40. DG: *alligatas.* 41. A: *mortalitas*; ib. G: *dilabitur* deest.

SERMO LX.

Distribuit discumbentibus. Joh. VI°, 11.Christ's three
banquets on
earth.

Constat ex serie evangelii quod Christus conversans in terris fecit tria convivia: primum quo pavit quinque millia hominum discumbentium super fenum; quod celebratum est in quinque panibus ordeaceis et duobus piscibus, superfueruntque duodecim cophini fragmentorum (de quo convivio patet Marci VIII° et Joh. VI°). Secundum convivium fuit quatuor milium hominum de septem panibus et pisci | culis paucis, superfueruntque septem sporte (de quo patet Marci VIII). Tercium convivium vel cenam post quam non aliam fecit ante dormicionem in cruce, fecit die cene cum duodecim apostolis in esu agni paschalis (de quo Luce XXII°). In quo non est notatus numerus panum vel fragmentorum que super- fuerunt, sed fit mencio de pane et vino cum agno delicato, instituiturque sacramentum eukaristie; et ante convivium lavantur pedes eorum, precincto Christo lintheo (ut patet Joh. XIII°).

Fol.
342^aThey represent
three kinds of
spiritual food.

Ista tria convivia signant triplicem pastum spirituales 20 quo Christus pascit ecclesias, scilicet pastum patrum veteris testamenti, pastum viantium in novo testamento et pastum beatorum in celo. Non enim curavit celestis medicus de pastu vel cura corporis nisi premitteret pastum et curam anime, quia indecens fuisset tantum dominum donare tam egeno quadrantem qui habet in thesauro suo suo infinitum numerum talentorum. Et probari potest de ratione. Deus enim nichil donat homini nisi quem diligit et per consequens nisi prius dederit sibi gratiam, que valet homini omnia bona 30 fortune vel nature possibilia. Ergo Deus non donat homini bona minima vel media nisi prius donet sibi talentum auri prestancius ymmo se ipsum. Signanter ergo ponitur in primo convivio circumstancie supradicte, cum patres veteris testamenti signati per numerum 35

1. That provided
for the Fathers
of the O. T.

1. A: Sermo LVIII. 4. A in marg. inf. fol. 342^a: *Convivium Christi triplex: primum fuit quinque millium hominum, ubi superfuerunt duodecim cophini de quo (cet. erasa sunt). Secundum fuit quatuor millium hominum (de quo Marci VIII). Tercium fuit in die cene, post quam non fecit aliud ante passionem (de quo Luce XXII).* 6. A: *ordeaceis.* 10. DG: *piscibus.* 12. DG: *fecit deest.* 15. DG: *per anum.* 16. DG: *fecit mencionem.* 23. G: *curat.* 28. DG: *dat;* ib. A in marg.: *Racio.* 31. DG: *igitur (et passim);* ib. DG: *dat.* 35. DG: *signanter.*

1. Gospel for the Sunday before Advent.

quinarium superbum erant dure cervicis, carnales exigentes fenum carnalitatum inter ipsos et humilem considerationem terre sue maternel. Quinque panes ordeacei signant duram sententiam Pentateuci Moysi. Duo
5 vero pisces signant edulium in libris sapiencialibus et prophetalibus. Duodecim cophini fragmentorum signant duas universitates postillarum quoad sensum literalem et misticum super vetus testamentum tamquam duos senarios.

Septem panes secundi convivii signant septem dona
10 Spiritus Sancti, quibus post incarnationem christianorum universitas nedum de Judeis sed de gentibus pascuntur, scientes immediate humiliter discumbere super terram. Pisciculi pauci significant varia carismata in aqua sapientie vivencia quibus christiani pascuntur
15 laucius, et quatuor millia hominum signant universitatem christianorum que ex lege quatuor evangeliorum et quatuor virtutum cardinalium pascuntur in animo. Septem sporte signant universitatem postillancium que sunt grandiores ex textu novi testamenti impleti per
20 Christum quam erant postille multiplices de obscuritate veteris testamenti.

2. That given to the Christian Church.

Sed in tercio convivio, ubi *multi sunt vocati, pauci vero electi*, notantur duodecim ad denotandum quod solum Christi discipuli sequentes Christum in moribus
25 venient ad complementum cene novissime in qua panis vite et agnus agniculus sine macula et vitis vera ymmo omnia in omnibus est ipsemet Christus cum quo cenant omnes electi in eadem mensa circulari sine superfluo remanente facto summo miraculo.

3. That given to the blessed.

30 Locuturus de primo et secundo convivio noto dictum Apostoli I. Cor. XIV°, 19: *Sed in ecclesia, inquit, volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam quam decem millia verborum in lingua*. Sunt autem quinque verba quibus populus est pascendus, fides ut fundamentum,
35 via virtutum qua tenditur ad regnum et via viciorum qua tenditur ad carcerem, et sic de fide, de virtutibus, de beatitudine, de viciis et de penis inferni debet esse tota predicacio prepositi christiani. De fide dictum est

How the people should be fed.

1. DG: *superbi*; ib. A: *dure* deest; ib. G: *duri cervicis*; A: *cervices*.
5. DG: *vero* deest. 6. G: 22 *cophini*. 9. A: *septem* deest after *signant*.
15. A: *hominum* deest. 17. DG: *anima*. 19. A: *de textu*. 20. DG: *quantam erant*. 28. G: *omnes* deest. 31. DG: *I* deest. 33. Codd.: *in* deest; ib. DG: *lingua* deest. 34. A: *populus* deest. 36. Codd.: *de* deest before *virtutibus*.

22. Matth. XXII, 14.

dominica proxima quomodo eius defectus est causa
tocius ruine religionis christiane. Si enim haberemus
pre oculis omnes penas pro peccatoribus ordinatas,
omnia gaudia pro fidei christiano disposita, non curre-
remus sic cece in precipitium tamquam iumentum
cecum stolidam audacia currens in lacum, dum quocunque
allectivo ad exhorbitandum a via Domini fuerit agitatam.
Unde si tales ceci prepositi ducant currum Dei exi-
stente auriga diabolo decem millia in foveam cadent.
Ideo cum omni diligencia est fides predicanda, ut moveat
cavere vicia et prosequi viam virtutum.

How we are
blinded by
vices.

Sunt autem tria genera viciorum cecancia (ut dictum
est superius), scilicet superbia diaboli, avaricia mundi
et voluptas carnis. Superbia cecat, quia de quanto
quis in oculis suis est alcior de tanto est apud Deum
cuius iudicio est standum abieciior. Avaricia cecat,
quia de quanto quis vertendo dorsum Deo
prosequitur bona fortune, de tanto plus ab eo aufugiunt
et vertendo ad proficiscendum versus solem iusticie
consequuntur. Peccatum carnis execat, quia loco
delectacionis momentanee ducit in penam summe tri-
stabilem (ut patet de divite sepulto in inferno Luce XVI°).
Debemus ergo scrutari legem peccati et gracie et inve-
niemus in eis conclusiones mirabiles; nam Psalmo CXVIII^o,
18 dicitur: *Revela oculos meos et considerabo mirabilia
in lege tua*. Nam indubie nec persona nec communitas
peccat quin proportionaliter ex post luat. Unde decepti
sumus sencientes pruriginem voluptatum et non videntes
sequentes infecciones vulnerum. Ysa. dicitur: *Ve qui
predaris, nonne et ipse predaberis?* Pene ergo quas
persone vel communitates incurrunt sunt communiter
ex antiquis criminibus insanatis. Debemus autem credere
de peccato Deo tantum contrario quod non est aliqua
res quam nominare possumus quin vel sit Deus vel
sibi serviens excepto solo peccato. Patet sic: Omnis
alia res est creator vel creatura, in tantum quod nox
et tenebre benedicunt Domino. Peccatum autem non
potest esse nisi Deo contrarium, et ideo non potest sibi

Fol.
342^b

All things serve
God except sin.

2. D: *fidei christiani*. 4, 5. A: *curremus*. 11. G: *persequi*.
18. G: *persequitur*; ib. A: *ab eo ducit*. 19. A: *et vertendo deest*.
20. A: *sequitur*. 21. DG: *ad penam*. 24. G: CXV. 32. A in marg.:
A. *Peccatum non est aliqua res quam nominare possumus*. 35. A: *ex-
tincto*; ib. A in marg.: 4. 36. A: *in tantum*; ib. A: *quod non twice*.
37. DG: *autem deest*. 38. A: *et deest*.

servire, licet occasione capta a peccato Deus bonificet creaturas. Sic enim temporalis dominus occasione capta de hoste iniuriante facit bonum sibi et suis.

Item, Deus non habet servitorem nisi quem ordinat
5 sibi servire auctorizando et conservando eius esse, sed Deus non potest auctorizare esse peccati, ideo non potest habere peccatum sibi serviens.

Item, peccati dominium ad tantum repugnat dominio divino quod quanto quis plus servit peccato minus
10 servit Deo, sic quod eo ipso quo servit peccato eo ipso deficit a servitio Dei activo, si tamen peccatum esset serviens subordinatum Deo, tunc de quanto quis serviret peccato, de tanto serviret Deo.

The more we
serve sin the
less we serve
God.

Consideremus igitur quam amarum et abiectum sit
15 servire peccato quod tantum elongat et dividit a Deo. Nam solus ille servit peccato qui facit illud peccatum, et cum nemo facit peccatum nisi qui prefert illud in amore Deo suo, patet quod omnis peccator est ydolatra et blasphemus. Ydolatra, quia colit opus proprium
20 tamquam Deum; blasphemus, quia (quantum in ipso est) aufert a Deo patriam sibi propriam, quia (quantum in ipso est) innuit Deum auctorem peccati, cum pretendit se servire peccato tamquam medio domino subordinato Deo, et tercio quia solum attribuit Deo proprium
25 peccato quod non est creatura sed unum nichil factum sine ipso ab eo remotissimum.

Debemus secundo credere de peccati malicia quod
non est possibile quicquam deteriorare rationalem creaturam nisi peccatum vel rationem peccati. Sic enim
30 canit ecclesia quod

Nothing but sin
can hurt us.

Nulla nocebit adversitas

Si nulla dominetur iniquitas.

Patet sic: Nemo deterioratur nisi perdendo dilectionem Dei, nemo perdit dilectionem Dei, nisi ratione peccati,
35 ergo conclusio. Licet enim quis sit quantumlibet depauperatus, quantumlibet in corpore cruciatus et quantumlibet apud mundum abiectus et reprobatus, dum tamen conservat pacienciam et caritatem, de tanto est Deo

1. D: *Deus* deest; ib. A: *bonificat.* 4. A in marg.: 2. 5. A: *sibi*
servis. 8. A in marg.: 7; ib. DG: *regnat dominis.* 9. DG: *sed quanto.*
10, 11. DG: *quo* — *ipso* deest. 11. D: *desinit*; ib. DG: *accio.*
21. DG: *a* deest. 21, 22. A: *quia* — *est* deest 27. A in marg.: B.
28. D: *ratione.* 33. A in marg.: 1. 37. D: *mundo* abiectus.

31. Cf. Serm. pars III, pag. 3.

dileccior; et cum Deus regulariter amat creaturas ut sunt bone, sequitur quod de tanto est melior. *Nolite*, inquit Christus, *mirari si odit vos mundus, quoniam priorem me vobis odio habuit* Joh. XV°, 18. Ponat ergo homo mundum et omnes creaturas nocivas ex uno latere et ponat quemlibet christianum cum veritate ex alio, et impossibile est quod universitas creata ipsum peioret servando iocale virtutis. Sed eo ipso quod peccatum inducitur quod oportet originari ex libertate arbitrii, sequitur inevitabiliter dampnificacio. Et iste est sensus Chrysostomi et aliorum sanctorum quod nemo leditur nisi ledatur principaliter a se ipso, quia peccatum est tam liberum, quod nisi esset voluntarium non esset peccatum.

Excellence of
virtue.

Ex istis patet quod peccatum sit peius quam diabolus vel alia creatura, quia nulla creatura est mala nisi racione peccati, ideo cum propter quod unumquodque est ipsum est maius, sequitur quod peccatum sit originaliter et per se malum, et cum virtus et viciū ex opposito correspondent proportionaliter in bonitate et malicia, sequitur quod virtus sit originaliter per se bona. Ideo dicit Augustinus quod nemo potest abuti virtute, sicut potest bonis nature et fortune, et sic est bonum ipsis prestancius. Nam melius esset habere minimam virtutem quam omne bonum fortune possibile. Cum illis enim stat dampnificacio et miseria tam in mundo quam in inferno sed non cum virtute, ideo simpliciter melius et securius est habere virtutem quam aliquid aliud bonum: est enim nexus ad quem immediate sequitur habere Deum et per consequens omnia bona Dei Rom. VIII, 32: *Si Deus propter filii non peperit sed pro vobis crucis tradidit filium, quomodo non cum ipso crucis vobis daret, et dicens mihi servum donat omnia que sunt eius*.

Deo mis-
eretur.

Tandem debemus credere de punitione peccati quod Deus non potest se continere ab eius punitione quin ad regulam puniatur. Patet scilicet: Et est quo quis necesse erat amare Deum et per consequens bene conse-

... et cum ipse crucis tradidit filium, quomodo non cum ipso crucis vobis daret, et dicens mihi servum donat omnia que sunt eius

... et cum ipse crucis tradidit filium, quomodo non cum ipso crucis vobis daret, et dicens mihi servum donat omnia que sunt eius

quente illum amorem. Et illud bonum (ex proximo patet dictis) valet omnia bona mundi. Unde tam detestabile est peccatum (ut patet alibi) quod propter infinitos mundos salvandos non committeretur vel minimum
5 peccatum ut mendacium iocosum vel officiosum. Et hoc est contra mundiales qui contra regulam apostolicam faciunt mala ut eveniant bona, ut patet de enquestis et earum legibus.

Item, si maneret aliquod peccatum impunitum, tunc
10 mundus deficeret in pulcritudine et per consequens in bonitate ratione peccati, et sic non foret universitas continue in meliorari; consequens impossibile, quia oportet Deum esse cesarem semper augustum semper meliorando universitatem suam, cum aliter malum foret potencius
15 bono. Oportet ergo quod quantam turpitudinem mundus accipit ex peccato, tantam pulcritudinem accipiat ex vindicta. Et ista est ratio Augustini III° de Libero Arbitrio XXIV° pro eadem conclusione.

Item, si peccatum remaneret impunitum, tunc vel est
20 iustum quod sit impunitum, vel aliter prima iusticia deficit potencia, noticia vel violencia ab eius punitione. Et cum secundum sit contra fidem, non superest nisi fingere primum; quod si detur, tunc non est iustum quod peccator ex hinc perdat amorem Dei, et per consequens
25 Deus eque approbaret vicium ut virtutem, quod est blasphemum dicere. Unde secundum beatum Ambrosium qui caritatem non habet omne bonum amittit quod habet. Cum ergo peccatum eo ipso quo inest perdit omne bonum corporis et anime, patet quod non potest
30 inesse nisi puniatur. Et hinc Eccl. XXI°, 4 *quasi romphaea bis acuta omnis iniquitas*. Et patet triplex correlarium, primo responsio ad questionem Jeremie XII° cap. 1: *Quare, inquit, via impiorum prosperatur: bene est omnibus qui prevaricantur et inique agunt?* Patet ex
35 dictis quod questio supponit falsum, quia sicut Eccl. VIII°, 5 dicitur: *Qui custodit mandatum Domini non experietur quicquam mali*, ita Psalmo CXVIII^o, 21 dicitur: *Maledicti qui declinant a mandatis tuis*. Quomodo ergo bene vel prospere est illi qui sic incurrit Dei maledictionem;

1. A: patet deest. 8. DG: *equestis. Enquesta, Inquisicio*. Cf. Du Cange III, 51. 15. A: *quantia*. 18. A: *inclusive*. 20. D: *vel quod*. 23, 24. AG: *et et peccator*. 31. A in marg.: *Triplex correlarium 1*. 32. D: *ad conclusionem*. 33. A: *via peccatorum*. 37. DG: *CXVI*. 39. DG: *incedit*.

18. S. Augustini Opp. tom. I, 639, 640.

revera modo nullo nisi sophistice apud cecatos *qui dicunt bonum malum et econtra* (ut conqueritur propheta Ysa. V^o, 20). Ideo ex ignorancia peccatoris est quod dicit: *Peccavi et quid accidit mihi triste?* Eccl. V^o, 4. Ex quo queso oriretur maior tristitia quam ex perdicione divine amicitie? Revera si cognovisses et tu per fidem quod Christus cognoscit per speciem, fleres cum Christo flente super Jerusalem.

Uselessness of indulgences

Secundo patet quam instabiles sunt sperantes in indulgenciis a pena et a culpa. Oportet enim omnem hominem proportionaliter ad proprium meritum vel demeritum premiari. Nec potest absolutio vel oracio hanc legem tollere sed sanctos in celo procurare, ne terra vivencium deperdatur et hoc devota oracione (ut patet sermone proximo). Res enim nobis superiores oportet placare precibus et ad hoc ordinantur festa sanctorum, ut sancti Clementis cuius festum instat hodie. Sed oportet illum festum sabbatizare considerando eius vitam qua Deo servivit et imitando ipsam in opere, quia aliter incassum ipsum deprecamur orare pro nobis. Et sic tercio debemus confidenter effundere sibi preces. Fuit enim paciens exilium et mortem propter iusticiam, ideo suum est regnum celorum. Fuit eciam humilis, licet papa, fratribus misericorditer compaciens et orando ordinans miraculose eis laticem et sic misericordiam consecutus. Et utinam tales pape hodie presidentes edificarent ecclesiam. Fuit tercio elemosinam prebens, cum ordinavit per omnes provincias sibi subiectas nominatim christianos ex divitiis divitum sustentari, et sic penitencia contra peccatum in proximum et oracione contra peccatum in Deum eminenter claruit. Oportet ergo contere de peccato et tunc Deus absolvit ut contere promeretur.

Patience of Pope Clement.

Miracle worked by his prayer.

Contrast between the ways of virtue and of vice.

Tercio patet cum quanta diligencia omnis christianus pascere debet interiorem hominem cibo fidei de virtutibus et viciis, ut sic tendat per viam ducentem ad regnum | dimissa via ducente ad carcerem. Est autem

Fol.
342^a

2. DG: *ut consequitur.* 5. DG: *oriatur.* 9. A in marg.: 2; ib. D: *quam insipientes sunt.* 15. DG: *nobis deest.* 16. DG: *sed placare.* 19. A: *Domino.* 26. Codd.: *auxilium.* 30. DG: *peccatum in persona propria elemosina contra peccatum in proximum et oracione contra peccatum in Deum.* Rectius legendum: *et sic penitencia contra peccatum in persona propria, oracione contra peccatum in Deum et elemosyna contra peccatum in proximum claruit.* 34. A in marg.: 3. 36. DG: *tendant.*

30. Cf. Sermon. Pars I, pag. 64.

via ducens ad inferos lata in principio et stricta in fine; et sic licet videatur in principio facilis et gaudiosa, est tamen in fine difficilis et dolorosa iuxta illud Sap. V^o, 7 dictum a dampnatis: *Lassati sumus in via iniquitatis et perdicionis et ambulamus vias difficiles.* Potest autem ad hoc poni exemplum sensibile et morale. Sensibile: tale omne quod directe transit distanter ab alio a circumferencia ad centrum, continue habet spacium striccius versus centrum. Omnes dampnati transeunt sic a circumferencia versus infernum qui est in centro. Ergo continue fiet eis via stricciior. Qui autem directe transeunt, videtur per illud Sap. V^o, 32: *Ibunt directe emissiones fulgurum* ad modum loquendi Christi Luce X^o, 18: *Vidi sathanam sicut fulgur de celo cadentem.*

Secundum exemplum morale est quod motus et dispositiones naturales accelerantur et fortificantur in fine, econtra de formis innaturalibus, ut patet II° De Celo. Cum ergo motus in viciis sit innaturalis, motus autem virtutum sit naturalis, patet quod primus erit versus terminum dolorosus, quia terminus eius ad quem est dampnatio inferni summe terribilis, terminus autem ad quem vie versus celum est quoad omnes istas rationes condicionis opposite. Et sic via virtutum est in principio stricta et letificatur versus circumferenciam, quia primo videtur difficilis sed ex continuacione propter naturalitatem et consolacionem accessionis ad terminum fit paulatim facilis; utrobique tamen est moraliter artissima, quia oportet tendentem ad beatitudinem secundum illam viam nec declinare ad dextrum vel sinistrum nec flecti ad ante vel retro, quia Psalmo CXVIII^o dicitur: *Maledicti qui declinant a mandatis tuis.* Sic enim secundum Aristotelem consistit virtus circa difficile, cum infinitis modis contingit recte tendere versus signum, et hinc Salvator Matthei VII°, 13: *Lata est via que ducit ad perdicionem et multi transeunt per illam, sed stricta est via que ducit ad celum et pauci transeunt per illam.*

Moveret autem nos ad currendum per illam viam spes cene novissime iuxta sentenciam beati Jacobi V^o, 7:

Mathematical illustration.

Movement towards virtue is natural and therefore grows easier as it continues.

2. D: principio. Cetera desunt. In marg.: *Hic desunt duo sermones.*
 6. A in marg.: 1. 13. G: fulgur. 14. AG: Luce XI. 15. A in
 marg.: 2. 20. G: terram dolorosus. 24. A: circumstanciam.
 28. G: quod oportet. 30. G: ad deest; ib G: CXVI. 31. G: sicut enim.
 34. A: Matth. VIII. 36. G: istam. 37. A in marg.: 3.

32. Aristot. Ethic. Nic. II, 6.

Pacientes, inquit, estote fratres usque ad adventum Domini; ecce agricola expectat preciosum fructum terre pacienter ferens donec accipiat temporaneum et serotinum. Impossibile quidem est venire ad pastum cene novissime, nisi per tribulationes et penalitates, quia totum tempus viandi est vigilia ad sanctum sabbatum post diem iudicii.

SERMO LXI.

Simile est regnum celorum homini negociatori. Matthei XIII°, 45.

Here the kingdom means the multitude of the elect.

Licet regnum sumatur multipliciter in scriptura, ad ¹⁰propositum tamen sumitur pro multitudine electorum. Ipsi enim imperfecte in via et perfecte in patria sunt regnum celorum quia celicole. Sic quidem accipitur regnum vulgariter, cum dicitur quod regnum Anglie et regnum Francie aduersantur. Sic autem accipiendo ¹⁵regnum celorum patet quod dictum regnum debet secundum se totum et quamlibet eius personam esse pro statu vie homo *negociator* ad literam, cum quibus christianus debet a Deo emere ductum regnum.

Three kinds of purchase:

1. of worldly riches,

2. of heavenly riches,

3. of treasure of hell.

Est autem triplex negociacio ad propositum, sicut est ²⁰triplex locus habitacionis, scilicet hoc seculum, celum et infernus. Prima negociacio est temporalis circa mundicias, et illa est satis cognita; de qua dicit Apostolus I Thess. IV°, 6: *Ne quis in negotio circumveniat fratrem suum*. Secunda spiritualis circa celestes divicias; de qua ²⁵dicit Christus Luce XIX°, 13: *Negociamini dum venio*. Et tertia diabolica circa thesaurum inferni; de qua potest verificari illud Psalmi XC^o, 5, 6: *Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris*. Prima negociacio est neutra in ³⁰bonitate, eo quod non est meritoria nisi de quanto disponit ad secundam; quod si disponit ad terciam (sicut facit communiter) est nociva. Cum enim omnis fidelis debet emere dictum regnum pro merito, notanda est facilis, placabilis et utilis condicio huius mercandie. ³⁵Est enim facilis, cum precium sit bona voluntas qua nichil est facilius vel plus in hominis potestate. Si enim quicquam aliud temporale Deus poneret pro per se

Excellence of the heavenly purchase; it is easy,

6. G: iudicii Amen. 8. A: Matth. XXIV. 19. G: ab eo emere. 29, 30. A: perambulante — tenebris deest. 32. G: indisponit. 37. A: Sed enim. 38. A: pro parce.

7. Gospel for Common of a Virgin and Martyr.

Fol.
343^a precio huius commercii, Deus in | provide ordinaret,
cum impotentes quoad aliud precium reciperent excu-
sacionem emendi beatitudinem. Mercator autem (cum
sit Deus) est semper et ubique et mercandia sua est
5 potissima, paratissima et pacatissima, cum sit *regnum
celorum* quod intra vos est.

Est secundo placabilis, quia delectabilis et liberalis-
sima, cum Deus hortatur nos ad emendum, donat pre-
cium cum quo emeremus et retribuet pro suo dono
10 proprio infinitum prestancius iuxta illud Ysaie LV°, 1:
*Venite et emite absque argento et absque ulla commu-
tacione vinum et lac.* Non enim oportet pro beatitudine
dare argentum sed solum bonam voluntatem, nec oportet
vel ementem vel Deum vendentem commutare precium
15 vel venditum, deserendo eius possessionem, cum homo
post eleccionem bone voluntatis retinet sibi eius pos-
sessionem, et Deus post dacionem regni celorum non
deserit eius possessionem, cum res spiritualis ex lege
communione caritatis sit eo iocundior, quo communi-
20 cativior; et ideo signanter dicit propheta quod *absque
ulla commutacione* ematur beatitudo, que consistit in
acuta visione Trinitatis signata per *vinum* et dulci frui-
cione eiusdem obiecti expressa per *lac*. Nam Joh. XVII°, 3
dicitur: *Hec est vita eterna, ut cognoscant te solum Deum*
25 *et quem misisti Jesum Christum*; et Gen. XLIX°, 12
dicitur de tribu Juda, hoc est, universitate predesti-
natorum Christum confitencium: *Pulciores sunt oculi
eius vino et dentes eius lacte candidiores.* Intelligendo
per *oculos et dentes* vires sponse Christi quibus intuetur
30 et fruitur Trinitate; ad quem sensum exponitur illud
Cantici V^o, 1: *Bibi vinum meum cum lacte meo.* Est
ergo liberalissima mercacio Dei nostri dare beatitudinem
eternam pro facillimo temporali. Ideo non est ven-
dicio distincta contra donacionem.
35 Et est tercio utilissima, quia si emptor acquiritur, and most useful.
acquiritur Deus et per consequens omnia bona sua,
iuxta illud Rom. VIII°, 32: *Proprio filio suo non pepercit
Deus sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo
non cum ipso omnia nobis donavit?* Magna ergo cecitas
40 mercacioni sumptuose, laboriose et infructuose insistere
ista dimissa condicionis opposita. Ego non video

17. G: *regni celestis.*

32. G: *igitur* (et passim).

34. A: *devo-*

cionem.

quin *Deus huius seculi cecavit mentes* hominum infidelitate et odio divino qui illud dimittunt seculo inmittentes, quia certum est si istam sententiam firma fide crederent et retributionem predictam confidenter sperarent ac tercio Deum qui hec precipit caritative diligenter, dimisso autem isti contrario huic vie Domini adhererent. Nam agricola in spe fructus laborat assidue et habitaturus per annum sperat pro loco annonam. Nos ergo torpentes in mercacione celesti amorem Dei omitimus, cum Joh. XIV°, 23 dicit Christus: *Qui diligit me sermones meos servat.* Illud enim christianus plus diligit, cuius hortacionibus plus obedit. Cum ergo Deus precipit nobis mercedem per viam Christi et hostes nostri spirituales precipiunt incedere per viam seculi, nonne cecati sunt infidelitate qui dicunt se debere hec facere, quia mundus hoc exigit, obliti quomodo Christus reliquit mundum ad finem quo nos sequamur ipsum? Unde I. Johannis III°, 13 dicit suis: *Nolite mirari si odit vos mundus* etc. Si enim Christus sustulit obiectiones, obpropria et ceteras penalitates ad finem ut sequamur patrem nostrum tamquam filii eius carissimi, quomodo possumus sibi dicere *Pater noster*, cum viam suam relinquimus per viam seculi incedentes. Revera si innocens, impeccabilis et per consequens nobilissimus ista pro nobis pertulit, ut sequamur *vestigia eius* (sicut dicit nobis precipuus Christi vicarius I. Petri II°, 21), multo magis nos quibus necesse est peccata purgare, occasionem peccandi ex fragilitate aufugere et propter servitutem peccati pessimam temporalibus diaboli mancipari, specialiter cum in die iudicii requirit magister de suis apprenticiis strictissimam rationem quomodo negociati sunt cum thesauro suo.

Plea of engaging
in worldly
affairs to gain
wealth for the
poor.

In ista materia audiivi excusacionem peccantium in peccatis. Dicunt enim quod ideo implicantur negociis secularibus, ut per elemosinas sustineant pauperes, quia (ut patet Matthei XXV°) sine hoc non est salus in finali iudicio. Ideo falsum assumitur quod sufficit bona voluntas pro beatitudine acquirenda.

Quantum ad istud, patet quod non oportet secularem multiplicari negociis secularibus, cum sufficit secularibus

6. Codd.: *Domino*. 18. Codd.: *I deest*. 23. Codd.: *incidentes*.
26. Codd.: *I deest*. 34. G: *peccandi*. 40. G: *implicari*.

1. II. Cor. IV, 4.

Fol.
343^d modestiis labor manuum vel | sollicitudo discreta, prout
est necessaria ad sustinendum miseriam huius vie.
Sollicitudo autem clericorum est aliena ab istis, cum
omnem sollicitudinem suam in Christum prociunt, ut
5 sibi placeant et proficiant sponse sue. Preterea si ele-
mosinarum particio foret precipua causa quare tantum
solicitantur circa temporalia, tunc aliis causis finalibus
postpositis mundo divites exequerentur opus elemosinarie
misericordie in effectu post nactum dominium; et cum
10 dicitur quod huiusmodi sunt ceteris plus avari, ideo
illa non est per se causa finalis sed alia quam habita
possessione amplectuntur. Unde si a talibus subtracta
forent omnia temporalia in thesauris, in ornamentis,
in edificiis et cibariis que sunt preternecessaria ad
15 hunc finem, credo quod de temporalibus nichil aut
modicum remaneret. Eventus igitur finis alterius patenter
excludit quod fastus seculi, voluptas corporis et libido
dominandi sollicitudinem accumulacionis temporalium
sic inducunt.

The rich shew
by their acts
that they have
other aims.

20 Nec est credendum quod necesse est ad salutem in
finali iudicio quod omnes ministrent tales elemosinas
Christi pauperibus, cum tunc apostoli et alii cum secu-
laribus dominis mortuis baptizatis non salvarentur nec
relinquerent temporalia secundum Christi consilium et
25 sequerentur ipsum in altissima paupertate. Multi ergo
sancti salvabuntur in finali iudicio qui non exercuerunt
tales elemosinas corporales. Ideo dicit beatus Gregorius
XXVI° Moraliū quod erunt quatuor ordines hominum
in finali iudicio, quorum duo extremi, excellenter boni
30 et excellenter mali non iudicabuntur sub isto iudicio.
Illi enim qui excellenter sancte vixerunt deserendo
mundum, sicut in statu innocencie fecisset totum genus
humanum, sedebunt coniudicantes cum Christo, ut pro-
misit suis apostolis Matthei XIX°. Alii autem excellenter
35 mali qui nunquam receperant fidem et caritatem Christi,
licet distribuerunt quotlibet bona in cibos pauperum,
non iudicabuntur sub isto iudicio, cum Joh. III°, 18
dicitur: *Qui non credit iam iudicatus est*. Sed christiani
mediocriter boni et mediocriter mali in consummacione

Almsgiving
not necessary
to salvation.

8. Codd.: *prepositis*; ib. G: *elemosinarum*; ib. Codd.: *exequerentes*.
9. A: *dominum*. 12, 13. G: *subtracta fierent*. 14, 15. A: *et hunc finem*.
16. G: *patens*. 17. A: *concludit*. 18. G: *dominando*. 23. *dominis*;
codd.: *Deus*. 29. A: *excellenter* twice. 35. A: *fidem* twice.

huius vite iudicabuntur sub isto iudicio. De quo dicitur Matthei XXV°. Omnes autem salvandos oportet rependere opera spiritualis misericordie que consummantur in bona voluntate. Nam *si distribuero quolibet facultates pauperibus*, non exhinc per se placeo Deo (ut patet I. Cor. XIII°, 3), cum hoc potest fieri infideliter propter inanem gloriam et sic de quocunque actu extrinseco sive intrinseco preter caritativum actum voluntatis. Ideo (ut dixi) solum in illo per se consistit meritum, cum ille per se sufficit et alii non sufficiunt sine illo. 10

Some say that their acts are due to love of God. Ideo secunda excusacio ypocritica dicit quod diligit Deum intrinsecus et gracia sui facit quicquid extrinsecus operatur. Hec restat via nobis qui non videmus intenciones hominum aliud iudicare; tota ergo negociacio est gracia huius finis. 15

We can only judge by their fruits. Quantum ad istud, sicut non sentimus quamcunque substantiam nisi per accidentia, sed mediantibus accidentibus habemus de subiectis iudicium, sic licet non videamus intenciones hominum, tamen ex fructibus eorum ipsos cognoscimus. Si enim faciunt opera et vivunt vita conversacioni Christi conformiter, credi debet verborum cortici eorum; si declinant ad folia extrinseca sterilia, credi debet foliorum verbis sui oppositum, ut docet Christus Matthei VII°. Ideo quilibet debet palpare cor suum intrinsecus, si habet lumen intelligencie ad cognoscendum Christi mandata. Secundo debet palpare animam suam si imperat corpori ad vivendum consiliis Christi conformiter. Et tercio debet palpare mentem, ut recolat quod omnia sua faciat propter honorem et amorem domini Jesu Christi. Et tunc negociatur recte ad instar beate virginis Cecilie cuius sanctitatem hodie sollempnizat ecclesia. 20

We must examine ourselves. Debet enim christianus rectificata ista triplici anime potencia examinare primo quod patitur propter Christum, quomodo colit Christum et quantum edificat sponsam Christi; hec quidem virgo cilicio membra domabat et finaliter pro amore Christi acerbum genus martyrii tollerabat. Quoad cultum Dei, dicitur quod nec diebus nec noctibus ab oracione vel contemplacione vacabat; quantum vero ad edificacionem ecclesie, duos fratres ad fidem Christi convertibat, Almachium iudicem superabat 25

2. 3. A: *respondere opera.* 22. A: *cortici quod.* 23. A: *verbi.*
24. G: Joh. X. 25. A: *intellective.* 31. A: *Concilie.* 34. A: *primo quidem.*

et in mirabili populo viam sanctitatis ac fidei constanciam exemplabat.

Fol. 343° Ex hinc enim recitantur | vite sanctorum in ecclesia ut nos ad imitationem eorum vivamus conformiter. Si

5 enim loco penalitatis vivamus voluptuose, passi plus propter ventris ingluviem quam propter ieiunium, martirizati propter furtum vel prodicionem, tunc patimur propter carnem, mundum sive diabolum et non propter Christum.

10 Iterum, si tota locutio ac cogitacio nostra sit circa temporalia, ut evenit mundanis circa lites et dissensiones studentibus, tunc non colimus Deum sed seculum; et iterum, si non convertimus fratres ad fidem Christi sed

Let us buy the
pearl of great
price.

15 Christi, tunc non edificamus ad gloriam sed potius ad iehennam. Et in istis timeo michi et michi similibus quod plures nostrum mercantur in negociis secularibus adquirendo thesaurum pene perpetue, que licet sit preciosa, quia iusta, a Deo inflicta ad pulcritudinem

20 universi, cedit tamen punito ad dampnum summe fugibile. Videamus ergo quid patimur propter Christum, quam devote colimus ipsum vel (quod maxime ponderandum est) quantum edificamus vel augemus suum populum, cum clerici tenentur docere verbo et vita

25 legem Christi quam summe ponderat. Sed hodie forte est in ecclesia, sicut fuit tempore Apostoli exhinc flentis quod sunt plures *inimici crucis Christi* qui contra personam suam confederantur cum filiis mundi atque diaboli; non sic carissimi, sed negociemur ut cum

30 omnibus bonis nostris fluxibilibus et inventa una margarita (hoc est veritate caritatis) comparemus eam eo quod pro illa sola comparari potest terra vivencium, hoc est, natura divina perpetuo et stabiliter ab anima inhabitanda, sicut terra quam terimus est stabile habitaculum nostris

35 corporibus, respectu cuius habitacionis presens vita secularis propter eius instabilitatem mare dicitur, et propter securitatem illius terre vivencium omnes filii predestinationis continue mercantur. Debemus ergo diligere secundum triplicem formam que docetur Matthei XXII°,

40 sic quod nichil diligamus extra ipsum, nichil supra

11. G: et evenit. 16. A: mei similibus. 17. G: martyrum mercantur.
24. G: vite. 27. A: et sunt. 38. G: mercabantur.

ipsum, sed quicquid dilexerimus, hoc erit ipse vel in ordine ad ipsum. Et pro negociacione illius iocalis practizati consequitur finaliter possessio huius terre, quam possessionem nobis concedat sponsus virginum Jesus Christus. 5

SERMO LXII.

Hodie salus huic domui facta est. Luce XIX°, 9.

Constat ex serie evangelii quomodo Christo redituro in Jerico quidam princeps publicanorum parvus corpore *Zacheus nomine cupiit videre Salvatorem, et ne impediretur* 10 a turba ascendit in arborem sicomorum, ut liberius cognosceret ipsum. Ad quem cum Jesus venisset, precepit sibi festinanter descendere, cum oportuit eum tamquam hospitem cum illo manere. Et ille gaudenter faciens promisit quod medietatem possessionis daret pauperibus 15 et pro factis iniuriis declaratis restitueret ad quadruplum. Et populo indignante quod Christus divertisset ad huiusmodi peccatores, Christus dixit quod domus sua salutem in illo die receperat, eo quod inhabitans erat filius Habrahe. Et ne miretur quod Christus communicavit cum huius- 20 modi peccatore, dicit quod ad hoc venit peccatores salvare iuxta quod officium aptaverat sibi nomen Jesus, quod Luce II° innuitur interpretari salvator: *Vocabis, inquit, nomen eius Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Medicamen itaque 25 salutis celestis medicus attulit confectum.

Jesus reenters Jericho when He visits the baptized who are sunk in worldliness.

Ad sensum mysticum Jesus regreditur Jerico, quando revisitat multitudinem, depressos avaricia et mundi sollicitudine post baptismum, et consonat interpretationis Jerico que interpretatur luna vel odor. Unde sicut luna 30 est instabilis in motu et lumine quod a sole recipit, sic seculares sunt vagi in suis motibus et nunc lumen gracie a sole iusticie copiosius, nunc vero parcius; et hinc ecclesia comparatur lune Cant. VI°, 9: *Pulcra ut luna.* Et quantum ad odorem membrorum sanorum et 35

5. G: *Jesus Christus Amen.* Sermones qui secuntur in cod. G: desunt.
6. Hic sermo solummodo in cod. Cantabrig. (A) habetur.

6. Gospel for Dedication of a Church. 9 et seqq. Lucæ XIX, 1-9. 23-24. Lucæ I, 31, II, 21. 30. Jericho = Eriha, i. e. place of fragrance. Older commentators derive it from Jareach 'the moon'. Smith's Biblical Dictionary.

non putridorum Christi dicit Apostolus II. Cor. II°, 15:
Christi bonus odor sumus Deo.

Zacheus (qui interpretatur iustificatus) signat mundo
divites qui sunt collectores reddituum principis mundi
5 qui est diabolus. Multi enim sunt mundi divites qui
intendunt nimis publice istis actibus hīs diebus. Unde
sicut Judei habuerunt publicanos exosos propter tria,
quia alienigene, quia iniuriantes in raptu temporalium
et negociando inficiunt populum peccato, sic simplices
10 christiani quoad mundi potentes. Sunt autem abutentes
bonis fortune maxime indispositi ad orandum, cum
Fol. 34³ sunt | quasi specula accionis plena in quibus non relucet
ymago Trinitatis propter dispersionem mentis circa
terrena; sed tamquam ligna putrida humectata fumigant
15 sed non lucent. Lux ergo oracionis non penetrat sed in
fumositatibus obtenebrat. Et tales maxime perturbant
republicam quoad Deum et hominem. Quoad Deum,
quia impie agentes cum fratribus sunt infideles ballivi
Domini, qui hec eis accomodavit temporalia, ut ei
20 ministrent fideliter; patet quod iniuste occupant aliena,
sive avare detineant sive prodigaliter consumant, et
cum inequa distributio temporalium causat dissensiones
convivendum, quia maxime appreciantur bona huius-
modi, non mirum si abutentes temporalibus maxime
25 perturbant tranquillitatem regni, unde Eccli. X^o, 9:
Divite avaro nichil scelestius.

Zacchaes
represents the
rich who are
the devil's
collectors.

Such are
disturbers of
the State.

Unde ad tantum contingit tales iniquitates invale-
scere quod necesse sit regnum destrui per conquestum,
ideo maxime proficeret pro stabilimento regni bonorum
30 fortune equa distributio, sic quod una persona non
sibi avare accumulet mobilia vel immobilia que deberent
in communitate distribui. Oportet enim ymaginari
communitatem supportantem peccatum avaricie quasi
personam gravi onere onustam. Peccatum enim subito
35 subduxit primum angelum a celo ad centrum, quod est
situs maxime gravedinis. Communitas ergo quando
accrescit in tali onere peccati, de iusticia legis Dei
invalenscente iniuria substernitur pestilencia, conquestu
vel alio eventu. Et sic intelligitur illud Eccli. X^o, 8:
40 *Regnum de gente in gentem transfertur propter iniusticias,
iniurias, contumelias et diversos dolos.* Propter iniusticias
quoad Deum, propter iniurias quoad proximum, que fiunt

Advantage of
more equal
distribution of
property.

How countries
are punished
for injustice.

vel publice et sic contumelie, vel private et sic doli, qui cum recipiunt divisionem multiplicem, ideo dicuntur diversi.

Different kinds of fraud; in usury, in selling. Sunt autem doli in lingua, in mensura et in re vendita. In lingua quandoque contractibus feneratoriis, qui licet sint voluntarii, utraque tamen pars decipit⁵ utramque. Sed alia est inter venditorem et institorem lingue deceptio, nunc apreciando rurali duplum precii, nunc iurando per fallaciam quod tantum constiterit sibi vel quod emat merces, quia tantum sibi constiterit, vel quia data merces cum aliis tantum constitit, vel tercio in-¹⁰ ducendo fallaciter quod vendens vult accomodare institori precium rei empte et post exigit per leges humanas precium irreciundo et extorquendo plus quam debitum.

When God touches the hearts of the worldly, they long for Jesus as their saviour. Hii autem quando Deus tangit cor eorum querunt cognoscere Jesum personaliter sub ratione ut sit eorum¹⁵ salvator, considerantes quod spes non est ponenda in mundi divitiis nec in mundi principibus, quia nunc adest eorum applausus fallibilis et nunc deest. Tales autem modici sunt in fide et caritate, quia *adhesit pavimento anima* eorum, quia ascendendo in arborem,²⁰ quia super terram turbantur multitudo peccatorum ad videndum Christum fide formata. Tales itaque gracia Dei preveniente *ascendunt arborem sicomorum*, que ficus fatua dicitur, quando instar crucis Christi assument sibi corporis passionem. Sic enim precurrit Christi²⁵ discipulus premens peccata in que aliter incideret. Unde Luce XIV°, 27 *qui non baiulat et venit post me, non potest meus esse discipulus*. Sic ergo ascendendo per sequestrationem mundi sollicitudinum videbimus licet raptim per fidem Jesum, qui ratione operis facti ex³⁰ gracia respicit nos graciosius et precipit nos festinanter descendere a fastu seculi vel a corporali cruciacione ad habendum deitatis contemplacionem, et sic ex caritate Deus obligat et necessitat se ad habitandum cum fidei, quem sic iustificat, quod nimirum *celeriter et gaudenter*³⁵ suscipit talem hospitem.

The wise of this world murmur and mock at them. Omnes autem amici seculum sapientes sicut et omnes diaboli *remurmurant* quod Christus tam graciose respicit peccatores mundiales, deridendo sic delinquentes mundum propter Christum, et diaboli, invidendo redemptori⁴⁰

4. Cod.: *contractibus*. 5, 6. Cod.: *decipit utraque*. 28. Cod.: *meus esse discipulus meus*. 33. Cod.: *ad habitum*. hm. 35. Cod.: *quoniam sic*.

19. Psalm. CXVIII, 25.

peccatoris in tantum quod arbor crucis deputata est
fatua et infructifera infidelibus; I. Cor. I^o, 23 scribitur:
*Nos autem predicamus Christum crucifixum, Judeis quidem
scandalum, gentibus autem stulticiam.* Sicut enim Judei
5 scandalizati sunt in hoc quod crucifixerunt Dominum,
sic gentes infideles dixerunt quod fuit summa stulticia
hominem ordinare se ipsum voluntarie crucifigi, ut
Fol. patet de Egea cruci | figente Andream.
344*

Tales autem graciose conversi profitentur Christo
10 quod preter vite necessaria *volunt omnia sua distribuere
pauperibus* membris Christi, sed cum elemosina debet
fieri de propriis, promittunt se facere restitutionem,
dato quod *aliquem defraudarunt*, et sicut defraudando
peccarunt in Deum, in cives celestes, in proximos mili-
15 tantes et in se ipsos, ita oportet quod restituant se-
cundum quadruplicem rationem iuxta quatuor virtutes
cardinales doctas in quatuor evangeliis. Et tunc *facta
est salus domui*, quia sanitas anime confirmata, cuius
causa secundaria est, quia taliter conversus *est filius*
20 *imitatorius Abrahe* quoad fidem. Fides enim est prima
ratio vivendi spiritualiter, quia indubie principalis ratio
prevaricationis est defectus fidei, eo quod nos mundo
cecati solum sensui nostro presencia videntes ut bestie
deficimus a visione fidei speculari.

25 In isto evangelio restat ostendere quomodo ecclesia
fide formata, secundo que officia sunt in ecclesia facienda,
et tercio que vicia sunt ab ecclesia fugienda.

Est autem noticia fidei visio specularis. Tradunt
enim perspectivi quod contingit per specula vel diver-
30 sarum dyaphoneitatum media sic disponi quod ad
quantumcunque magnam distanciam quantumcunque
parva res appareat notabilis quantitatis, ut patet in
parte de speculo quo decrepiti legunt literas minutas
ut iuvenes; correspondenter oportet ex fide immediate
35 capere credulitatem ab uno fideli ut speculo vel alio
mediate ut alio speculo derivante ad proximum; et sic
gradatim quousque deveniatur per fidem ad minimum
articulum factum in mundi principio vel fiendum in
eius termino, ut patet de creacione mundi et die iudicii.
40 Nam unus *interrogabit patrem suum et nuntiabit maiores
suos, et dicent sibi* (ut docetur Deuteronomii XXXII°, 7),

They wish to
make amends
for former
wrong.

Faith like a
lens makes us
see far off
things as near.

25. In marg.: *Nota tria; ib. ecclesia; adde: est.* 28. In marg.: *1°.*
9. Cf. Serm. II, 292.

The worldly
disdain all that
does not appeal
to their senses.

ut sic visione speculari videatur per fidem quantum-
cunque distans temporaliter a nostra periodo. Sed
tamquam effrenes superbi hii dedignantur quicquam
credere ex auditu preter illud quod patet ad sensum
vel doceri poterit in lumine naturali. Hii autem ut 5
bestie solum considerant ad sibi presenciam que delecta-
bilitate pascunt sensus, et sic tamquam vituli ducti ad
mactandum tripudiando in laqueo spiritualis carnificis
diaboli currunt in precipitium. Solum enim sensibilia
sibi presenciam considerant. Et hii considerant ad preterita 10
et futura sed sistunt ponendo sollicitudinem in futuris
temporalibus impertinentibus ad salutem, non exten-
dentes oculos interioris hominis ad articulos fidei sed
placiti, non ad anime salutifera sed ad mundo et carni
placencia; quo contra patres veteris testamenti *per fidem* 15
vicerunt regna et fecerunt quecumque opera laude digna,
ut patet Hebre XI°, 33; et hinc Salvator tam crebro
increpat fidei parvitatem. Et in ista infidelitate cecantur
mundi potentes et divites cum stulto Eccli. V^o, 4:
Peccavi, et quid accidit mihi triste? Si autem extenderent 20
fidem ad futuras penas, viderent fideliter quomodo iudex
paciens vindicatur in inferno. Radix itaque erroris
peccati est defectus fidei.

Quis rogo credens quod dies perdicionis sit iuxta et
quod pro crastino ante tribunal supremi iudicis vel 25
perpetuo salvandus vel dampnandus non provideret
sollicite de remedio? Certum est quod longe sollicitius
quam potens seculi provideret advocatorium pro en-
questa, cum iudicium sit undique plus timendum. Sed
heu fides nostra non se extendit ultra nobis presenciam 30
et sic ex modicitate et brevitate fidei sumus plurimi
infideles. Signanter itaque dicitur iste princeps publica-
norum *filius Abrahe* secundum imitationem, licet non
secundum generacionem, quia sicut Abraham vidit procul
terram promissionis ex spe promissionis et sine pede 35
possessionis ex spe promissionis servivit Deo fideliter,
sic iste videns fide terram vivencium renunciavit omnibus
que possedit, sequendo Christum, sicut et debet quilibet
christianus.

Unde quia per mundi potentes ad fidem conversos 40
edificantur materiales ecclesie que dedicate in honorem
sanctorum fiunt domus ab episcopis sanctificate, ut

14. *placiti*; cod: *pliti*. 28. *vocatorium* (sic); cod. *Westciu*.

sint oracionibus fidelium deputate, ideo in diebus dedicationum, sicut est dies hodiernus istius ecclesie, legitur hoc evangelium. Pro quo notandum quod ecclesia ad propositum accipitur dupliciter: primo pro quacunque congregatione fidelium ubicunque dispersi fuerint. Illis enim Deus inhabitando insidet cum assistencia angelorum, sicut fideles secundum corpus in ecclesiis materialibus collocantur. Secundo modo accipitur ecclesia pro illis domibus materialibus ad dictum officium dedicatis.

Itaque ecclesia primo modo dicta fundat hanc secundam ecclesiam, et cum fidelis a fide dicitur, patet quod fides fundat omnem ecclesiam. Sed aliqua fides que scutum spirituale dicitur est nimis tenuis ut fides remisse credencium, alia perforata ut fides credencium aliquos articulos et alios discredentes; tertia fides est firma ad tempus sed est scutifero Christi nimis debiliter colligata.

Istis tribus defectibus penetrat diabolus Christi militem, cum non sit possibile christianum devinci nisi ex defectu fidei. Quomodo, queso, si haberemus fidem firmam in actu superaremur a carne, mundo sive diabolo temptante nos per minima bona alliciencia? sic firmiter crederemus in Deum promittentem nobis bona quantumlibet pociora. Si, inquam, plus amaremus eum quam bonum aliud alliciens ad oppositum, tunc servaremus pocius eius mandata quam mandatum adversarii temptatoris, ut si unus medicus diceret mihi quod abstinencia foret mihi salubris et alius diceret mihi pro eadem mensura proficeret mihi crapula, si non aliunde motus consenciam primo: quis dubitat quin pocius credam sibi? sic in proposito, si plus credimus Deo quam hosti. Unde credo quod ab inicio non fuit plus necessarium docere fidem et legem Christi quam modo, quia propter adinvenciones humanas dici potest illud Psalmi CXVIII^o, 126: *Tempus faciendi Domine: dissipaverunt legem tuam.*

Ideo est sciencia theologica pernecessaria sine qua non potest salvari respublica, quia per illam crevit ecclesia et post ex eius carencia minoratur. Unde errant notabiliter qui dicunt quod theologi sunt Anglie inutiles, quia sine illis non potest pax Dei ad hominem confirmari. Unde cum illa fit prima inter tres paces, patet quod dicentes pacem inter homines et secundo pacem

Double sense of Church;

1. for congregation of the faithful,

2. for the material building.

Faith the foundation of all churches.

Need of theological knowledge as the basis of peace with God.

4. In marg.: *Ecclesia dupliciter accipitur.* 10. In marg.: 2. 15. In marg.: 1, 2, 3. 16. Cod.: *Christi* twice. 21. Cod.: *bona* twice. 28. Cod.: *alium de.* 29. Cod.: *consenciam.*

hominis ad se ipsum sine illa prima pace frustra loquitur. Ideo Jeremie VIII°, 11 dicitur, quod mundiales dicunt: *Pax, pax et non est pax*. Patet sic: Dimissa pace prima est dimittens eo ipso impius, sed *non est pax impiis, dicit Dominus* (ut patet Ysa. XLVIII°, 22); 5 ergo conclusio.

Moreover great honour has come to England from her theologians.

Preterea ut secundum hominem loquar, patet quod honor accrescens Anglie quoad clerimoniam a philosophis et theologis principaliter cepit ortum. Patet de venerabili Beda, de sancto Edmundo, de sancto Johanne 10 de Beverlaico, de venerabili Roberto Lyncolniensi, de sancto Edmundo de Pontiniaco, de sancto Thoma Herfordie, de sancto Johanne Hollzdeyn et quotlibet aliis; qui omnes doctores in theologia et magni philosophi doctrinam toti orbi desiderabilem seminarunt. Isti ergo 15 non contententes secundum humanas leges erant colume roborantes ecclesiam. Et tantum de fundacione ecclesie supra petram fidei.

Means of justification; prayer and its two wings, penance and almsgiving.

Secundo restat videre quod opus sit faciendum in ecclesia; et constat quod opera que iustificat peccato- 20 rem. In verbis autem huius evangelii patent tria que iustificat peccatorem. Primum est devota oracio qua homo satisfacit suo superiori in quem peccat ut Deo et angelis. Et hoc notatur in hoc quod Zacheus cupiebat videre Jesum. Oracio quidem est elevacio 25 mentis in Deum. Qui enim cupit habere tantum dominum salvatorem, effundit sibi preces devotas et sibi assistentibus quos scit sufficere ad salvacionem huius mediare. Secundum est penitencia fructuosa que iustificat hominem quoad se ipsum; oportet enim corpus 30 et animam delinquencia reciproce contra se ipsa voluntari compungi; et hoc notatur per hoc quod Zacheus ascendit in arborem sycamorum. Tercium est prudens elemosina que iustificat quoad peccatum in mundum et proximum. Nam proximis iniuriatis satisfacit per 35 bona mundi, dum tamen recta intencione fit eorum distribucio, et sic oracio que est precipuum horum trium habet ieiunium et elemosinam alas suas.

7. In marg.: *Nota de sanctis Anglie.* 11. Cod.: *Edmundus de Pontio.*
16. In marg.: 39. 22. In marg.: 1. 29. In marg.: 1. 33. In marg.: 2.

10—12. St. John of Beverly, archbishop of York, died May 7, 722.
Edmund of Abington, archbishop of Canterbury 1234—1240, called also of Pontigny. Thomas Cantilupe, bishop of Hereford 1275 to 1280.

Sed cum superius dictum est de oracione quoad substantiam, quomodo oracio dominica excellit alias, sicut particulariter doctum est in utraque dominica precedente, superest nunc pro hoc loco et tempore discutiendum, 5 qualiter, ubi et quando oracio debet fieri ad Deum.

Quoad primum patet quod oracio debet esse devota, suspendendo omnes vires et specialiter intellectum, memoriam et voluntatem in Deum; ad quod necesse est 10 diverti a cogitationibus seculi et converti ad cogitationem Dei et spiritualium futuri seculi. Nam infinitum indecencius est peccatorem orare Deum, convertendo se ad sensibilia, quam foret adorare regem terrenum, 15 vertendo | dorsum ad eum et derisorie proponendo sibi ludicia; nam dicte vires sunt facies anime et vis respiciens sensibilia eius dorsum. Et irreverencia respicit magnitudinem domini irreveriti. Suspendamus igitur sensus nostros et colligamus vires interioris hominis ad videndum Jesum nostrum, quia ipse promittit Zach. 1°, 3: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos.* Unde de 20 talibus conqueritur Dominus Prov. 1°, 24, 25 dicens: *Vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret, despexisti omne consilium meum et increpationes meas neglexistis.*

Si queratur quando sit orandum, patet ex doctrina 25 Apostoli I. Thess. V^o, 17 quod *sine intermissione*, et Salvator Luce XVIII°, 1: *Oportet semper orare*, quod semper fit, dum bene vivitur.

Quoad locum patet quod est parochialis ecclesia. Unde quatuor causas ponunt doctores quare in ecclesia 30 sit orandum: Prima ex obediencia divini mandati Psalm LXVII°, 27: *In ecclesiis benedicite Domino.* Implendo ergo divinum preceptum ex obediencia plus mereremur, secundo quia oracio facta ad ecclesiam laboriosior quam domi vel in lecto. Et sic ea intentione facta est plus meritoria. Sic enim deambulando ad ecclesiam consideramus cum Apostolo Heb. XIII°, 14 quod *non habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus*, scilicet regnum celorum per ecclesiam figuratum. Tercio habemus incitativa orandi in ecclesia, 40 nunc ex cantu in choro, nunc ex devocione exemplari facta a populo vel alio sono musico ad hoc apto. Et quarto ut lex nostre devocionis luceat confratribus, ut

Prayer must be devout, undisturbed by other thoughts.

We must pray always (good life is prayer).

The place for prayer is the parish church.

videant opera nostra bona. Ex universitate istarum quatuor causarum patet quod in ecclesiis parrochialibus in quibus recipimus baptismum, matrimonium, viaticum, penitenciam et sepulturam corporum, maxime sit orandum et expensis fiendis debita laborandum, ut domus illa domus oracionis in medio sumptuositatis et abiectio-⁵ nis ad officium illud sit aprior. Ut ergo alienati a negociis secularibus et suspensi in contemplacionibus spiritualibus devocius oremus, in sabbatis oremus in ecclesiis parrochialibus, quia ex dedicacione facta per¹⁰ episcopum creditur oracio Deo acceptior, ut patet III. Reg. VIII° et II. Paralip. VII° de dedicacione templi.

Three kinds of men unfit to pray:

1. the hypocrites,

2. the unclean,

3. the avaricious.

1. Danger of esteeming ourselves above our fellows.

Sunt autem tres maneries hominum indisposite ad orandum in domo Domini, scilicet ypocrite, lubrici et avari. De ypocritis patet Luce XVIII° de duobus ascen-¹⁵ dentibus in templum ut orarent, ubi publicacio ex humilitate infinita phariseus qui ex indignante superbia contra fratrem temere iudicavit condempnatur. Nam secundum Ecclesiasticum *oracio humiliantis se nubes penetrat*, quocontra cum Deus *despexit superbos mente*²⁰ *cordis sui*, patet eorum indisposicio ad orandum. Nemo enim est indisposior ad impetrandum quicquam a tereno quam arrogans usurpans domini dignitatem. Moveret autem dimissionem iudicii temerarii quod nemo scit quo gradu frater suus est in reputacione vel dilec-²⁵ cione divina et specialiter quoad preteritum et futurum. Si enim tota multitudo operum meritoriorum et demeritoriorum esset visui nostro presens, sicut est de omnibus operibus nostris et fratris nostri quem iudicamus quoad Deum, appareret sorte congeries nostrorum malorum³⁰ operum gravior quam illorum et congregacio bonorum operum paucior quam illorum. Et sic more iudicancium adulteram Joh. VIII° pre confusione singilatim fugeremus.

Consideremus secundo liberalitatem Dei quam large gratiam suam nobis distribuit et quociens opposuimus³⁵ instinctui Dei offendiculum et quam pauca carismata Deus fratri nostro iudicato distribuit vel ex demerito parentum vel ex sui beneplacito. Et non erit nobis evidens quin sumus Deo magis ingrati quam frater noster quem sic temere iudicamus.

40

12. Paralip. Cod.: *per aliorum*. 16. *publicacio*; ita cod. 17. Cod.: *infinito*. 22. Cod.: *indisponi*. 30. Cod.: *nostro*.

19. Eccli. XXXV, 21. 20. Lucae I, 51.

Consideremus tercio altitudinem, infinitatem et incomprehensibilitatem ordinacionis sciencie et iudiciorum Dei, quomodo sicut ignoramus diem vel horam mortis nostre, sic et ignoramus penitus finem et qualitatem exitus nostri ex hoc mundo, sive sit meritorius ad beatitudinem sive demeritorius ad gehennam iuxta illud Eccl. IX°, 1: *Nemo scit utrum amore vel odio dignus sit*, loquendo de filiali odio. Et cum ista ignoramus brutaliter circa nos ipsos, multa | magis subducta revelacione
 Fol. 344^a 10 ignoramus talia de proximis quos tamen tam temere iudicamus, sicut ignoramus circa nos et ipsos Dei prescenciam ad penam vel predestinacionem ad gloriam. Fundemus nos igitur in valle humilitatis ad recipiendum copiosius aquam gracie, si volumus in oracionibus a
 15 Domino exaudiri, non dedignantes de fratribus, cum habemus eundem patrem communem Deum, cui dicimus *Pater noster* etc.

De lubricis patet, cum sint in mundo corde quod Deum non videbunt, ut elicitur ex sensu contrario convertibili Matthei V^o, 8. Tales autem non ascendunt in arborem cum Zacheo sed volutantur in volutabro voluptatis cum porco. Ideo propter immundiciam speculi non recipiunt similitudinem Dei per impressiones virtutum sed extinguitur in eis lux devote oracionis per
 25 sepum carnalis lubricitatis. Unde (si non fallor) nullum peccatum plus vel forcius indisponit hominem ad orandum vel Deum debite contemplandum, quam carnis lubricitas et specialiter in actibus venereis tum propter vehementem impressionem speciei delectabilis in sensu
 30 tactus, tum propter fortem colligacionem voluptatis annexe in eodem sensu; cuius sensus innuicio excedit quantumlibet in voluptate sensaciones aliorum sensuum quorumcunque, cum sit communis nobis ut bestiis, extenditurque per omnes partes nostri corporis et tercio
 35 est ceteris sensibus materialior et per consequens speciei sentite delectabilis impressio forcior et ex consequenti eiusdem voluptatis recordacio permanencior, et sic finaliter eiusdem oblivio vel delectio difficilior. Ex quibus sequitur quod mens talis lubrici redditur ad orandum vel per
 40 contemplacionis alas in Deum ascendendum indispositor.

De avaris autem patet idem, nam sicut lubrici per voluptuosas carnis inlicebras quasi vinculis insolubilibus

2. The unclean shall not see God.

How uncleanness takes possession of the mind.

3. Avarice weighs in the soul, so that it cannot lift itself to God.

25. Cod.: *cepum*. 35. Cod.: *sensibus*.

cathenantur, ne per intellectum et affectum surgant et tendant ad celestia, sic avari per viscum temporalium et sarcinam diviciarum quasi importabili pondere depressuntur, in tantum quod nec mentis quidem oculos vel saltem cogitationis palpebras ad celos meritorie 5 levare sufficiunt, sed per pondus diviciarum depressi, ut gibbosi cameli caput et sensus omnes ad terram et terrestria contemplanda et amanda inclinare bestialiter compelluntur, ubi pauperes spiritu et per consequens beati per amorem celestium et contemptum terrenorum 10 voluntarie et per consequens meritorie leve facti sine pondere quocunque mundo stercorum prohibente per desiderium et amorem cum summa levitate conscendunt celestia, *quorum conversacio* pro statu vie per spem firmam et expectationem felicem *est in celis*, donec 15 in specie et iure summo bono et infinitum desiderabili fruuntur beatifice pro statu glorie.

Igitur (ut dicit Anselmus) *quid vagaris circa plurima o homuncio? Ama unum bonum, summum bonum, in quo est omne bonum et sufficit.* Quo bono beatifice habito non 20 est compossibile aliud bonum extra ipsum amplius desiderari. Ideo cum secundum beatum Augustinum 1° Confessionum: *Creasti nos Domine ad te, ideo inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*, finaliter spretis cunctis huius mundi sollicitudinibus anxii colligamus 25 omnes vires nostras in unum summum bonum dulciter, fideliter et perseveranter querendum, venerandum et super omnia diligendum in secula seculorum Amen.

SERMO LXIII.

Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem 30 *de celo. Apoc. XXI°, 2.*

What the world
will be in the
final state.

Propheta Johannes in ista epistola narrando statum finalem ecclesie incipit in isto capitulo statum orbis sublunaris declarare, dum sic dicit: *Vidi celum novum et terram novam. Primum enim celum et prima terra* 35 *abiit et mare iam non est.* Spera autem sublunaris dividitur in celum et terram, cum celum vocatur totum corpus diaffonum et subtile, modo quo diaboli vocantur

38. Cod.: *vocant.*

18. Cf. St. Anselmi Monologium, cap. LXXIII (et passim alibi).
23. Opp. tom. I, pag. 69. 29. Epistle for Dedication of a Church. 34. Apoc. XXI, 1.

volucres celi Matthei XIII°, 4. Iste autem due partes
 spere sublunaris erunt simpliciter innovate, cum iam
 turbantur varie et irregulariter sunt commixte, sed post
 diem iudicii tendunt elementa super infernum imper-
 5 mixte regulariter locum suum. Nam tota spera ignis,
 Fol. aeris | et terre tunc purgabitur et existentibus ipsis
 345^a sine contrarietate ex equalitate porporcionis sine accione
 vel reaccione tenebit in claritate completa elementum
 singulum locum suum. Verumptamen quia elementa
 10 singula erunt clariora quam sunt modo, tota opacitas
 et turbulencia ad tartara detrudetur, sic quod (ut videtur
 Lincolniensi probabile) eadem opacitas in numero que
 continebatur in moneta avari, ipsum cruciabit perpetuo
 post diem iudicii. In qua autem claritate erit terra,
 15 aqua vel aer clarior quam est modo, impertinens est
 nobis cognoscere, cum satis est ex fide scripture con-
 cipere quod totus iste mundus sensibilis extra infernum
 erit longe clarior, purior et permanencior quam est modo.

All darkness
 and turbulence
 will be thrust
 into hell.

Sed pro intellectu epistole notanda est distincio de
 20 ecclesia supradicta. Nam cum multe anime ante illud
 tempus beatificabuntur in celo empireo et omnes ille
 reunientur corpori veniendo ad finale iudicium, narrat
 Johannes quomodo *vidit* in spiritu secundum illos beatos
 spiritus celestem *Jerusalem descendentem de celo*, quia
 25 de celo empireo descendunt anime ad terram pro
 capiendis corporibus et pro preparacione ad finale
 iudicium et responsione ultima a iudice capienda. Veri-
 simile tamen est quod anime tam dampnande quam
 salvande Domini ante illum diem cognoscent sentenciam
 30 quam tunc finaliter reportabunt, quia aliter non ante
 illud tempus forent anime beate aliter vel dampnate, eo
 quod tunc in illo meditullio hore iudicii forent anime
 descendentes de celo misere et alia detruse inferius
 posite in spe salvacionis perpetue, quod non credo.

The descent of
 the New
 Jerusalem
 means the
 saints coming
 down for their
 bodies.

35 Audient autem generalem sentenciam summi iudicis,
 ut magis appareat iusticia sui iudicii, ut dampnandi
 plus doleant et ut salvandi plus gaudeant. Vocantur
 autem hii spiritus de celo taliter descendentes *Jerusalem*
civitas sancta, quia sanctorum societas perfecta caritate
 40 unita. Civitas enim dicitur ethimologice quasi civium
 unitas. Illa autem civitas est tunc nova secundum dotes
 corporis et anime. Descendunt enim spiritus in quibus

Probably all
 souls know
 their fate before
 the judgment
 day.

6. et terre; cod.: eterne; an etherii.

12. In marg.: *Lincolniensis*.

Then the only
composed
bodies will be
those of the
blessed and of
the damned.
(There will be
no more beasts,
plants etc.)

servatur tota personalitas hominis et per consequens persone hominum de celo empireo ad locum iudicii ut ad suum thalamum, ut parant se supervestiendo corpus immortale, subtile, agile et clarum. Quod corpus recipient ministerio angelorum, ut sic perpetuo appareant viro suo Christo. Et hec una ratio quare oportet hunc thalamum preparari. Tunc enim non erunt lapides vel mineralia, herbe vel vegetabilia, vel bruta sensibilia ut bestie, reptilia aut volatilia. Sed tantum due maneries mixtorum ut corpora celestia, cuiusmodi erunt corpora humana glorificata cum suis continentibus que dicuntur a philosophis ex summitatibus elementorum composita et corpora dampnatorum misera sed perpetua cum suis continentibus que erunt mixta et perfectissima.

Nec valet instancia delirancium in ista materia quod sententia ista sit impossibilis, primo quod habita porporione inequalitatis naturarum que tunc erunt opposite necessario fiet motus et sic altercacio inter elementa in suis confiniis. Facile quidem est istum obiectum infidelem tollere per hoc quod motus celi qui est principium aliorum tunc cessabit. Quomodo ergo continuabitur posterius altercacio sine motu locali primo? Nec valet quecumque inequalitatis porporcio ad motum causandum, cum quantitas que non est de genere activorum servabit porporcionem huiusmodi sine motu. Oportet ergo probare quod tunc erit aptitudo mutuo se movencium in comparacione ad primum principium quod non potest.

Fallacy of the
objection that
the absence of
other natures
will leave the
world
imperfect.

Sed secundo obicitur per hoc quod omnia sensibilia vel vegetabilia mundum perficiunt. Si ergo multitudo tanta istorum deficiet, videtur quod mundus ex carencia huius anime duplicis scilicet vegetative et sensitive erit a Deo imperfeccior quam est modo. Et ex isto mardoso principio fantasiantur quidam heretice quod omnia vegetabilia vel sensibilia que fuerunt a mundi principio tunc resurgent, et sic ex sibi dubio arbores, plante et herbe usque ad summitatem orbis sublunaris attingent; nec erunt loca animalibus irrationalibus ad viandum. Sed quid insanius ista sententia cum radice? Anime enim tales secundum philosophos non sunt nisi dis-

15. In marg.: Triplex obiectio.
Responsio. 50. In marg.: 2.

17. In marg.: 1. 38. Cod.: sublimarunt.

20. In marg.
39. In marg.

posiciones accidentales materiali essencie, ideo tota
perfeccio mundi in essenciis per se stantibus tunc ac-
cidentatis perfeccioribus stabit longe perfeccius quam
stat modo, cum anima humana ut sic perficitur tam
5 formis substancialibus quam accidentalibus superabit per-
Fol. feccionem totius spere sublunaris que iam imperfec | te
345^b multis substancialibus et accidentalibus conglobatur. Nec
oportet quod mundus sit eo imperfeccior, quo dis-
posicionibus accidentalibus paucioribus anima cum cor-
10 pore ad partem mundi aliam transferatur, cum unus
spiritus humanus valet dispositiones materiales huius-
modi infinitas.

Nec translacio spiritus de loco ad locum variat per-
feccionem totius vite, igitur specialiter, si tota perfec-
15 cionis innovacio perfeccionem veterem superabit. Sicut
ergo non erit finis gracia cuius erunt talia mixta
mediterranea post diem iudicii, sic nec illa. Ideo dicitur
in textu Apoc.: *Et mare iam non est*. Cum enim mare
dicit amaritudinem ex mixtis imperfectis turbide com-
20 motis, patet quod in die iudicii non est mare et per
idem nec mixta inanimata nec terre nascencia nec bruta.
Homo enim qui est finis istorum omnium servientibus
talibus non egebit. Sufficit enim ad integritatem mundi
delectantem beatos finaliter et ad cruciandum damp-
25 natos perpetualiter ista spere sublunaris dispositio quam
predixi.

Tercio instatur, cum angeli habentes tunc libertatem
arbitrii erunt agiles et per consequens moveri poterunt,
cum illa dos non erit superflua sine causa; et per idem
30 dampnati alterari possunt diutine transeuntes ab aquis
nimium ad calorem nimium.

Sed dicitur ad ista communiter quod post diem iudicii,
sicut non erit motus successivus aliquis, sic nec tempus,
sed erunt mutaciones insensibiles permanentes perpetuo,
35 sicut angeli sine sua successione mutantur a Deo. Sed
istam materiam relinquo methaphysicis pertractandum.

Prosequitur autem prophetice complendo sentenciam
consequentem, dum sic dicit: *Et audivi vocem magnam
de trono dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum homini-*
40 *bus et habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt et*

There will be
no successive
motion.

8. Cod.: *cumquo.* 27. A in marg.: 3. 32. In marg.: *Responsio.*
40. Cod.: *habitabunt.*

18. Apoc. XXI, 1. 38. ib. 3.

There will be
complete union
between God
and His church.

ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Ubi patet quod
textus prophecie huius non implicat quod vox quam
audivit de trono foret post diem iudicii sed in visione
sua ymaginaria sive prophetica audivit vocem asserentem
complecionem prophecie huius tunc future. Et stat sen- 5
tencia in isto quod a complecione finalis iudicii, ut
narravit sibi angelus, foret perpetua et completa unio
Dei cum sua ecclesia. Ideo more geometrarum dictan-
cium suas veritates perpetuas sine verbis dicit quod
tabernaculum Dei cum hominibus. Tabernaculum enim 10
ad literam est domicilium ex lignis, tabulis et cooperi-
mentis lineis constructum, quale fuit tabernaculum Moysi
in deserto, et quali tabernaculo utuntur homines in
vastis solitudinibus. Unde Luce XV°, 4 vocat Christus
celum *desertum in quo relinquit nonaginta novem oves* 15
in deserto propter ovem que perierat, hoc est, genus
humanum querendum; et propter istam similitudinem
creditur Spiritum Sanctum dixisse quod tabernaculum
Dei est cum hominibus beatis in patria, eo quod ipse
solide habitat cum illis in beatitudine perpetua et 20
econtra.

Dicit autem quod tabernaculum Dei cum hominibus
et non quod habitacio Dei in hominibus propter duo,
primo ad denotandum constanciam habitacionis que
per tabernaculum designatur, secundo ad denotandum 25
quod non vexabuntur beati cum ligno portatili, ut
anxiebantur levite in veteri testamento, sed quod ho-
mines erunt Dei amici et socii per assumptionem hu-
manitatis Christi qui est simul Deus, frater hominum
et amicus. Et hinc Apoc. ultimo quando Johannes cecidit 30
ut adoret angelum, habuit ab eo responsum: *Noli facere.*
Conservus enim tuus sum et fratrum tuorum. Et totam
istam iocundam cohabitacionem demonstrat hoc ad-
verbium *ecce* tamquam promptam et indefectibilem.
Unde angelus ante diem iudicii ostendens istam pro- 35
pheciam Apostolo vere dicit quod beati populus Dei
erunt et ipse erit eorum Deus sine possibilitate defectus
vel contradictorie mocionis. Nam licet eternitas nunc
exprimitur sine temporis diferencia nunc verbo presentis
temporis et nunc verbo preteriti imperfecti, tamen non 40

13, 14. Cod.: *in vaste.*
25. In marg.: 2.

16. Cod.: *est deest.*

24. In marg.: 1.

39. Apoc. XXII, 9: *Vide ne feceris etc.*

respuit verbum preteritum vel futurum, ut verum est quod Deus semper fuit et semper erit, licet fuicio aut futuricio non formaliter sit in Deo.

Et consequenter declarat a quibus incommodis beati
 5 in patria liberantur: *Absterget*, inquit, *Deus omnem*
lacrimum ab oculis sanctorum, et mors ultra non erit,
neque luctus neque clamor neque dolor erit ultra, quia
prima abierunt. Et dixit qui sedebat in trono: Ecce nova
facio omnia. Primo ergo narrat propheta evacuacionem
 10 cuiuscunque doloris extrinseci, cum Deus sic *absterget*
 Fol. *omnem lacrimam ab oculis beatorum*; cum enim sec-
 345° undum naturales lacrima causatur ex frigiditate cerebri
 fluidum humidum congelantis concurrente spiritu ad
 cor inferius confortandum, patet quod confortata ratione
 15 et affectione ut capite intellectus impossibile est eius
 cerebrum desolari. Secundo evacuabitur omnis materia
 pene sensibilis eo quod stante dote immortalitatis in-
 compossibile est mortem talibus evenire. Et oportet
 quod evacuetur quodcunque quod faceret hominem
 20 veterascere, ut puta *luctus* quoad dolorem intrinsecum
 et sensibilem et *clamor* quoad dolorem extrinsecum,
 nec erit *dolor* in membris, cum tales passiones que
 prius premissae erant ut materia gaudii consequentis
 non resuscitabuntur, cum deficiet causa perpetuo talia
 25 iterandi. Et tercio atque finaliter concludit divinam
 sententiam quomodo in beatitudine post diem iudicii
 erunt omnia innovata, non solum spera sublunaris modo
 quo dicitur sed etiam tota spera supracelestis cum
 omnibus in ea contentis. Omnes enim creature beate
 30 erunt tunc tam secundum dotes corporis quam anime
 innovate. Et ista est satis notabilis novitas sempiterna.

The blessed
 will not be
 subject to tears,
 pain, or
 anything that
 ages a man.

Circa hanc epistolam dubitatur ut supra, utrum pro
 adquirendo perpetuo gaudio post diem iudicii oportet
 sponsam quamcunque sponsum Christum summe diligere.
 35 Et videtur quod non, quia clerus precipuus et reges
 ipsum sequentes a lege Christi et per consequens ab
 eius dilectione exorbitant, et cum non licet asserere quod
 a beatitudine patrie frustrabuntur, ergo dubium falsum.

We cannot gain
 bliss without
 loving Christ
 above all.

In isto dubio certum est quod absolute necessario, si
 40 aliqui gustabunt cenam novissimam, oportet quod in

7, 8. Cod.: *que prima.* 9. In marg.: 1. 12. In marg.: *Causa*
lacrimarum. 16. In marg.: 2. 25. In marg.: 3. 32. In marg.: *Dubium.*

5. Apoc. XXI, 4.

via pre omnibus diligant sponsum ecclesie, quia ut placet Matth. X^o, 37, *quicumque diligit creaturam aliquam citra Christum plus illo non est ipso dignus* et per consequens non est dignus ut sit perpetuo sponsa eius sed quicumque fuerit homicida modo quo dicitur⁵ preponit ingratisime creaturam aliam ante Christum. Ergo talis est indignus, ut quiescat perpetuo in cubiculo sponsi Christi; nec dubium de hoc nisi forsan finaliter resipiscat.

Friars commit homicide in three ways.

1. By imprisoning their own members.

Sed contra istud replicatur communiter primo per¹⁰ hoc quod fratres videntur esse generaliter homicide, et cum volunt istam sententiam usque post multas mortes constanter defendere, videtur quod iste secte infallibiliter sint dampnande. Nec dubium quin continuantes et consumantes tale homicidium incurrunt dampnationem¹⁵ perpetuam. Unde dicitur quod fratres sunt tripliciter homicide, primo quoad suos domesticos quos propter commissa scelera vel propter reputatum defectum in defensione ordinis incarcerant et occidunt et iuxta argumenta facta superius non possunt in ista infliccione²⁰ pene ex homicidio excusari. Quamvis enim aliud sit incarcerare et aliud occidere, tamen incarcerare usque ad mortem accelerando ipsam priusquam naturaliter eveniret est indubitanter occidere. Nam nullus vulnerans, suspendens vel quomodocunque occidens hominem con-²⁵tinuat in illa occisione usque ad mortem, cum oportet Deum propter mortis instanciam secundum legem suam invincibilem informacionem spiritus et sic vitam hominis terminare. Et patet quod non obest hominem cessare ab actu illati homicidii quod ipse sit dampnabiliter³⁰ homicida. Fratres ergo qui culpabiliter incarcerant fratres suos incurrunt ingrate reatum homicidii, cum nec sciunt quod sic moreretur in statu dignissimo vie sue nec sciunt quod sic moreretur in statu pessimo vie sue. Quamvis autem quilibet sciat quod oportet quem-³⁵libet hominem ita mori, tamen tales homicide nesciunt si taliter moreretur, hoc est, si subducta illacione talis mortis aut pene melius moreretur. Et sic nesciunt utrum causant dampnationem talium que cum sit mors secunda infinitum gravior quam mors prima, videtur⁴⁰ quod sunt ut sic infinitum dampnabilius homicide.

Secundo modo dicitur ipsos incurrere homicidium isto modo, si fideles qui defectus suos arguunt in caritate, mendaciis et multis procuracionibus fallacibus persequuntur. Cum ergo hoc odium fraternum sit homicidium, ut patet ex dictis, videtur quod ut sic sunt abhominabiles homicide nec solum qui faciunt opus tale perversum, sed qui aliquo sex modorum consensus consentiunt facienti.

2. By persecuting the faithful who rebuke them.

Et tercio modo videntur fratres incurrere homicidium ex negligencia veritatis dicende magnatibus et aliis quorum animarum curam confessionibus, consiliis et viis aliis sedule procurarent. Ipsi enim tacent vel animant ut tales domini committant iniusticias cum suis intrinsecis et omnino dimisso amore salutis anime vel profectus ecclesie | et sic Christi ad amorem temporalium vel honorem vel lucrum stercorum magis zelant. Quomodo autem non forent tales homicide irregularissimi iure poli? quod si sit verum, quomodo non auctoritate summi pontificis foret ecclesia et habitacio eorum interdicta et suffragium celebracionis ac oracionis eorum suspensum, et per consequens illi proditores regnorum subtilissimi, quia ubi rex regeret populum christianum qui secundum Augustinum solum est populus, faciunt quod regat diabolos infideles et sic regaliā destruunt atque regnum. Et tamen non obstante ista presumptione nulli vel pauci sciunt quantum pecuniam dolose defalcant a regnis colore ypocritico suffragii spiritualis.

3. By hiding the truth from those who are under their influence.

Et in isto capitulo homicidii et spoliacionis regni videntur esse omnes religiones private et specialiter in infidelitate de Eukaristia. Certum quidem est quod nedum christianismus sed quodcunque regnum eius vel notanda communitas in duo dividitur, quarum prima pars quam quidam vocant Urbanitas vere concedit quod panis sacramentalis sit vere et realiter corpus Christi, alia autem pars infidelis que est longe potencior sive plurior quam quidam vocant Robertinos asserit infideliter quod hoc sacramentum non potest esse panis nec corpus Christi sed unum accidens quod ignorant.

Difference between Urbanites and Robertines as to the Eucharist.

2. Cod.: si deest. Addidi. 12. Cod.: procurarunt. 32. A: christianissimus.

23. Cf. S. Augustini, De Civitate Dei, lib. XIX, cap. XXIII, Opp. tom. VII, pag. 570.

The Urbanites
rest on
Scripture,

the Robertines
on Innocent III.
or some other
pope.

The king
should repress
the Robertines.

Differencia autem inter has duas partes est multiplex, cum Urbanite fundant se principaliter in evangelio Christi, qui (ut supponunt) mentiri non poterit. Cum igitur ipse asseruit panem quem sumpsit esse corpus suum, asserunt ex auctoritate Christi panem post consecracionem esse corpus Domini. Robertini autem asserunt contrarie quod hoc sacramentum non potest esse panis nec corpus Domini sed unum accidens incognitum sive nichil. Et non fundant se super lege Christi sed ad summum super Innocencio III° vel alio Romano pontifice quem asserunt suam sententiam affirmasse, et hinc prorumpunt in multas hereses. Secunda dicta est quod Urbanite audent fidem suam et eius fundacionem ostendere, ymmo pro eius defensione generaliter audent mori, Robertini autem nec audent fidem suam populo publicare nec pro eius defensione aliquid mali pati.

Nec dubium in materia ista fidei tam patenter contraria vel Urbanite vel Robertini sunt manifeste heretici, et per consequens cum regnum nostrum et alia sint in istis duabus sectis manifeste contraria, patet quomodo regnum nostrum et generaliter alia sunt in populum fidelem et infidelem prope equaliter bipartita, et per consequens tum in populum atque diabolos sunt divisa. Cum ergo ad regem pertinet populum suum a diabolis istis secernere, patet quod ad regem pertinet pro defensione sue regalie de talibus hereticis iudicare. Aliter enim plus quam medietas sui regni ab ipso caderet tamquam ydolatra infidelis et ipse constitutus regulus forte incideret in partem diaboli. Que ergo causa foret propinquior cordi regis? Ideo rogant fideles secrecius quod Deus moveat corda regum et secularium dominorum in ista materia ad inquisitionem et noticiam veritatis; quod fieri posset faciliter, cum pars Urbanita vult se pro fide sua morti exponere, pars autem Robertina licet ex regum stulticia sit dicior atque potencior nec fidem suam audet asserere nec ad mortem vel amissionem temporalium se vel stercora sua exponere.

Cum ergo hoc officium instruccionis fidei regum et principum ad ipsos pertineat nec alium fructum regi afferant pro temporalibus quibus taliter sunt dotati, ad regem pertinet sub pena amissionis omnium suorum temporalium in isto onerare Robertinos cum fundacione sufficientissima quam habent sibi et regno ostendere

veritatem, ex alia autem parte limitare Urbanitas quod sub pena vite ostendant clarius fidem suam et convocato regno Anglie et specialiter de laicis caveat rex ne populus suus amplius claudicet taliter in duo divisus.

5 Sic enim fecit Helias (ut patet II. Reg. XVIII°) cum plus quam octingentis sacerdotibus et prophetis Baal; ex qua historia patet quod non generaliter maioritas numeri obtineat veritatem.

Truth not always with the majority.

Sed secundo obicitur quod pars nostra implicat legem
10 regis et per consequens regiam suam destruere eo quod non secundum legem humanam sic occideret delinquentes, cum iuxta argumenta facta superius ut sic sunt sepius rex et sui iudices homicide. Quid ergo superesset nisi quod rex turbatissime regeret comitivas
15 furium et latronum?

There are defects in the secular law, but not so many as in the orders.

Fol. 346^a Quantum ad istud | quod coniecturari posset ad convincendum fideles de falsitate regis et prodicione regni, videtur quod quicunque consentiunt veritati debent de talibus homicidiis precavere. In cuius signum regnum
20 et contratte alie que vivunt magis pacifice in penis pro delictis maioribus variantur. Non enim videtur fundabile in scriptura quod persona ad minimum pro novem denariis suspendatur et pro furto longe maiori, ut patet de incisoribus bursarum et latronibus publicis, tam
25 in curatis quam laicis publice defendatur. Cum autem sunt multi gradus penarum, ut incarceration, mayhemiacio atque exilium, videtur quod non generaliter in talibus punicionibus sit factum ad regulam sed sacerdotibus de clero non dantibus occasionem latronibus ad furandum ymmo evangelizantibus oppositum foret longe
30 maius remedium ad purgandum a latronibus regnum nostrum. Verumptamen videtur mihi quod iudicium legistarum secularium regni nostri non attingit maliciam privatorum ordinum in hac parte, cum ipsi regulariter
35 occidunt tam intrinsecos quam extrinsecos plures propter defensionem iusticie et magis crudeliter ac maliciose. Sed quoad iudices regni fit hoc publice cum testimonio personarum indifferencium de turbacione sensibili attestante. Nescio tamen alteram partem ab iniquitate
40 legis ex sua execucione penitus excusare sed sua simulata equitas est duplex iniquitas. Defendat ergo rex suos legios secundum regulam legis Dei et in hoc potissime stabit regnum etc.

26. mayhemiacio vide Du Cange mahemiatio.

SERMO LXIV.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium sed ascendit aliunde, iste fur est et latro. Joh. X^o cap^o, 1.

Such prelates
and priests as
seek power and
worldly wealth
do not enter by
the door.

Christus qui mentiri non poterit asserit quod *quicunque qui intraverit in ovile suarum ovium et non per ostium* (quod est Christus) *ille est fur nocturnus et latro* diurnus. Ista verba applicari possunt prelati ut papis, episcopis, rectoribus et omnibus qui pretendunt se curam gerere animarum, cum divisio immediata sit curatos tales esse pastores ad fideliter custodiendum Christi ecclesiam, vel ad infideliter diabolo dispargendum. Ideo dicit Christus Matth. XII°, 30: *Qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum dispergit.* Diligenter ergo videndum est quis sit verus pastor intrans per ostium et quis ex doctrina Domini sit e contrario fur et latro. Cum autem fur dicitur a furari, quod est furtum et nocturnum latrocinium, tales prelati sunt communiter fures ovium per ingressum, qui non intrant per viam planam vel ostium (quod est Christus), scilicet ut ad edificationem ecclesie fideliter operentur, sed ut in dominacionem et delectacionem mundanam in Christi ovibus volentur. Christus autem est tam ostium quam ostiarius quam eciam magister alliciens ad istam ovium custodiam, cum sit omnia in omnibus.

Four ways in
which the devil
appoints his
proctors:

Sed quatuor modis in ista sophistica custodia diaboli constituit sibi procuratores ad oves Domini dispargendum: primi sunt symoniaci qui ad istam custodiam sunt inepti. Tribus autem modis dicit ergo prelatos emendo status huius symoniace commercari, scilicet secundum munus a manu, secundum munus a lingua et secundum munus a ministerio. Illi autem emunt dignitatem huiusmodi per munus a manu qui per se vel alios dant pecuniam vel sibi equivalens ad emendum ecclesiasticam dignitatem. Nec refert sive emant a papa sive ministro sibi assistente sive patrono alio, dum tamen intencio vel ministracio in pastoralis officio sit corrupta.

1. by simony,
a) through gift,

b) promise,

Secundo modo mercantur symoniace per munus a lingua, ut cupidi non habentes pecuniam modo in manibus promittunt postmodum pecuniam se daturos.

12. Cod.: Luce XI. 17. Cod.: furnum. 27. Cod.: Christi sunt.

1. Gospel for Tuesday in Whitsun Week.

et isto modo videtur papam promovendo clericos gracia primorum fructuum committere symoniam.

Nec valet hoc verbum diabolicum quod papa propter immensitatem sue potencie non potest committere symoniam, cum ipse sit fons huius vicii, potius vicarius Symonis magi, quam vicarius Christi Jesu; ymmo breviter vix vel nunquam committitur symonia nisi ipse sit particeps huius criminis opere vel consensu. Quidam autem per verba adulationis vel linguam quomodocunque subdolam committunt taliter symoniam, sive ista adulacio fiat patrono sive persone sibi familiari sive propinque tali symoniaco benefi | cium ecclesiasticum procuranti.

Fol.
346^b

Tercio vero committitur simonia per opus a ministerio; et istud peccatum dicitur committi in Romana curia per maiores ministros qui diu laborant in papali ministerio nedum gracia pecunie propter beneficia aliiis adquirenda, sed finaliter ut pingue beneficium a papa pro premio ultro eis detur.

c) or service.

Ista autem species symonie est nimis communis in servicio dominorum, cum a rege usque ad infimum patronum secularem dominum sunt clerici huius gracia in seculari officio laborantes, et iste symonie in regum ministerio sunt communes. Nec dubium quin utraque pars committencium et consencientes isti facinori a Domino; et pro isto crimine tam maioribus quam minoribus est timendum, quia vix unum invenies quin isti symonie consenciat, non intelligendo aut non reprehendendo istam maculam in personis; et hec est una radix quare perturbaciones et multa mala alia sunt in regnis, et omittentes proditorie dominos temporales in isto corripere, licet satis noscant periculum, sunt isto crimine culpabiliter irretiti. Multi autem domini putant quod patronatus non foret eis utilis nisi sic symoniace possent pro lucro discolos promovere, et sic necesse est quod ista symonia in vocatis clericis et dominis ac popularibus inducat ex cautela diaboli discoliam quod tales faciunt rarenter in ecclesia christianos.

Sed hoc notandum est catholico tamquam fides quod quicunque habitualiter deficit in officio pastoralis est tam fur quam latro et quomodocunque perverse intra-

He who fails in the pastoral office is a thief

5. Cod.: *pocius vitare*.
Hic verbum omisum est.

15. Cod.: *Romana nr.*
28. Cod.: *consenciant.*

26. a Domino.

verit, dum tamen ex Dei gracia conversus fideliter perfecit officium pastorale, desinit esse tam fur quam latro, sicut ista duo peccata se ipsa regulariter comitantur, cum tales habentes peccati nigredinem per protectionem dominorum secularium patenter committunt 5 latrocinia contra Christum.

It is simony to promote unfit relatives.

Igitur signanter dicit Christus contractive quod talis symoniacus *fur est et latro*. Contingit autem ex periculo patronatus quod patronus promoveat suos consanguineos licet inhabiles, suos filios carnaliter procreatos et alios 10 mundanos inhabiles ex virilitate bellorum vel ex hoc quod sunt strenui dapiferi; et istum ternarium intelligunt quidam per illud Joh. 1°, 12, 13: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, quia non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri sed ex Deo nati* 15 *sunt*. Et talis adulterina progenies procreat prolem Christi ac sue ecclesie, cum pastores tales debent servare fideliter istud triplex officium; scilicet per pascua fidei scripture semper virentis iuvare fideliter oves suas, a bestiis ferocibus ut lupis, vulpibus et canibus ipsas 20 constanter defendere et tercio contra scabiem et nocumenta alia ipsas prudenter perungere et iuvare. Et ita sunt peccata sibi invicem correspondencia et ex cautela diaboli catenata.

Sects that have sprung up through simony.

Diabolus autem cogitavit multa media ad istud pa- 25 storum vicium inducendum. Induxit enim per superbiam patronatus et dotavit ecclesiam ac tercio depauperavit seculares dominos, ut per hoc ad symoniam potius inclinarentur. Et ita sunt quatuor gradus in prelacia huiusmodi, sicut sunt quatuor status sine Christi licencia 30 introducti: scilicet clerus cesarius, monachi dotati, canonici atque fratres.

Et iste quatuor secte cum non introierunt per Dominum, sunt ex fide evangelii fures perturbantes ecclesiam et latrones, et sic diabolus contra militantem ecclesiam 35 crescit in malicia et cautelis. Istud autem est medium in causa Dei cunctis fidelibus ad viriliter laborandum et ordinacionem militantis ecclesie secundum statum quem Christus instituit reducendum.

Remedies.

Tria autem videntur remedia in hoc casu, primo 40 quod prelati sunt per regulam Apostoli 1° Tim. VI°, 8 *de alimentis et tegumentis corporis mensurati*. Tunc

14. Cod.: *fieri* twice. 19. Cod.: *minare*. 20. Cod.: *ut lupis* twice.

enim non aspirarent symoniace ad tales ecclesiasticas dignitates. Secundo dum illi notabiliter defecerint in pastorali officio, subditi ab ipsis subtrahant oblationes et decimas, cum ille debent esse elemosine secundum
5 legem Domini regulate. Et tercio quod populus admittat et defendat fidelem presbyterum et prudentem ipsum populum secundum legem domini regulantem.

SERMONES MIXTI.

Sermo I.

Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. Joh.
= Pars II, Sermo LXI, pag. 453—463.

Sermo II.

Egressus Jesus perambulabat Jericho. Luce XIX, 1.
= Pars I, Sermo LVIII, pag. 378—385.

Sermo III.

Omnis qui venit ad me et audit sermones meos et facit eo
cui similis sit. Luce VI, 47.
= Pars I, Sermo LIX, pag. 385—393.

Sermo IV.

Facta sunt encenia in Jerusalem et hyemps erat. Joh. X, 22.
= Pars I, Sermo LX, pag. 393—404.

Sermo V.

Mulierem fortem quis inveniet. Prov. XXXI, 10.
= Pars IV, Sermo XVIII, pag. 147—157.

Sermo VI.

In omnibus requiem quesivi. Eccli. XXIV, 11.
= Pars IV, Sermo XIX, pag. 158—167.

Sermo VII.

Ego quasi vitis fructificavi. Eccli. XXIV, 23.
= Pars IV, Sermo XX, pag. 167—177.

Sermo VIII.

Significavit Deus. Apoc. I, 1.
= Pars IV, Sermo XXI, pag. 177—188.

Sermo IX.

Ecce ego Johannes. Apoc. VII, 2.
= Pars IV, Sermo XXII, pag. 188—197.

Sermo X.

Rogate que ad pacem sunt Jerusalem. Psalm. CXXI, 6.
= Pars IV, Sermo III, pag. 24—33.

Sermo XI.

Fiat pax in virtute tua. Psalm. CXXI, 7.
= Pars IV, Sermo IV, pag. 34—42.

Sermo XII.

Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te. Psalm. CXXI, 8.
= Pars IV, Sermo V, pag. 42—49.

Sermo XIII.

Cum ieiunatis, nolite fieri, sicut ypocrite, tristes. Matthei VI, 16.
= Pars IV, Sermo VI, pag. 49—57.

Sermo XIV.

Ave Raby. Matthei XXVI, 49.
= Pars IV, Sermo VII, pag. 58—66.

Sermo XV.

Duo ex discipulis Jesu ibant. Luce XXIV, 13.
= Pars IV, Sermo VIII, pag. 66—74.

Sermo XVI.

Quis vestrum habet amicum. Luce XI, 5.
= Pars IV, Sermo IX, pag. 74—81.

Sermo XVII.

Sic Deus dilexit mundum. Joh. III, 16.
= Pars IV, Sermo X, pag. 81—89.

Sermo XVIII.

Convertimini ad me. Joëlis II, 12.
= Pars IV, Sermo XII, pag. 95—104.

Sermo XIX.

Frangite esurienti panem tuum. Is. LXIII, 7.
= Pars IV, Sermo XIII, pag. 104—112.

Sermo XX.

Corde creditur ad iusticiam. Rom. X, 10.
= Pars IV, Sermo XIV, pag. 113—121.

Sermo XXI.

Hec dicit Dominus. Malachie III, 1.
= Pars IV, Sermo XV, pag. 122—129.

Sermo XXII.

Audite insule et attendite populi de longe. Is. XLIX, 1.
= Pars IV, Sermo XVI, pag. 129—138.

Sermo XXIII.

Misit Herodes rex manus ut affligeret quosdam de ecclesia. Act. XII, 1.
= Pars IV, Sermo XVII, pag. 139—147.

SERMO XXIV.

Dominus vobiscum. Ruth. II°, 4.

Secundum philosophos finis est actus principium
gracia cuius est totum medium ordinatum. Sic enim
5 operacionis humane finalis intencio mensurat et limitat
media ad eundem; cum ergo ad benedicendum sim
ductus, thema quod debet esse finis et principium talis
actus pertinenter assumpsi verbum propositum: *Dominus*
vobiscum. Non enim est benedictio humana efficacior
10 per viam laudacionis, per viam oracionis vel per viam
imprecacionis quam sacerdos dirigeret ad populum vel
amicum quam dicendo efficaciter *Dominus vobiscum.*
Patet ex hoc quod nichil est creature rationali securius,
nichil iocundius et per consequens nichil perfeccius
15 quam quod Dominus dignetur esse secum.

The text
expresses the
purpose and
principle of all
blessing.

Quantum ad securitatem patet quod non est possibile
ut tota universitas bona vel mala dampnificet Christi
servum, dum habuerit dominum Deum secum, cum
Rom. VIII°, 31 scribit Apostolus: *Si Deus nobiscum, quis*
20 *contra nos?* Nemo enim potest nocere homini, dum
manet in adiutorio et proteccione altissimi. Nec valet
sophistarum obiectus quo arguunt quod Dominus est
cum qualibet creatura eo quod ratione sue immensi-
tatis necessario est ubique. Nam iuxta Psalm. CXXXVIII^o, 8:
25 *Si descendero ad infernum, Deus adest,* cum notum sit
ex evangelio Matthei V^o, lex et iusticia que Deus est ad-
versatur dampnato cuilibet, ymo solis et singulis crimi-
nosis. Solum enim peccatum non est opus Domini et
signum odibile in armis suis pro quo offenditur. Ideo
30 debet adversator scripture addiscere quod adiectum verbi
non connotat in proposito circumstanciam dominacionis
creature indebite, quia tunc foret proprio mendacio in-
fectum, eo quod totam universitatem creatam oportet
esse subiectam eius imperio; sed connotat circumstanciam
35 graciose proteccionis quam Deus tenet cum parte famuli

No doubt God
is everywhere
but He is with
His true
servants in a
special way.

1. Hic sermo in codd. DEIK (Cod. Vindob. 3929) et L (Cod. Vindob. 1337)
extat. 2. K: *Sermopulcer.* 6. IKL: *igitur.* 8. DEI: *verbum propositum*
deest. 9. DEI: *enim* deest; ib. L in marg.: *Benedictio efficacissima*
sacerdotis. 14. K: *consequenter perfeccius quam quod dignetur Dominus;*
L: *per consequens* deest. 16. I in marg.: *A.* 17. KL: *quod tota.*
21. K: *maneat.* 25. DE: *Deus* deest. 26. DEI: *Deus est* deest. 27. DEI:
ergo solis. 32. *indebite;* I: *idocite;* KL: *indote.* 32, 33. I: *in-*
facetum; KL: *propositio mendacium in facetum.* 35. DE: *parte diaboli;*
KL: *cum tempore.*

1. An Act Sermon. Cf. Shirley's Catalogue No. 39.

quem sic regit. Sic ergo non est Dominus cum membris dyaboli, licet misericorditer eis inferat iustam penam.

There is nothing more cheering than to be assured of this presence.

Ex isto patet quod nichil est servo Christi iocundius quam quod Dominus sit sic secum. In cuius signum Luce I^o, 28 scribitur quomodo angelus Gabriel salutavit matrem Domini sub hiis verbis: *Ave Maria gracia plena, Dominus tecum*, ubi non est fas fidelem discredere quin ex consilio totius Trinitatis inferatur inicialiter sed fertiliter in verbo *Dominus tecum* iocunditas matri Dei. Quid queso possit esse humane nature iocundius 10 quam quod existens ex Deo et ab omni malo quod eam possit deprimere et de plenitudine gracia sit segura? Unde probabiliter creditur beatam virginem signum sue confirmacionis in istis verbis inicialiter cognovisse.

He who would have the Lord with him must prepare a habitation by cleansing himself from sin; especially

Et ex istis inferitur tercio quod nichil sit creature 15 rationali perfeccius quam quod Dominus sic sit secum. Constat quidem ex fide scripture quod perfeccio hominis consummata est cenare cum Domino vocatione et cena novissima, quia nedum erit *nobiscum omnibus diebus usque ad consumacionem seculi* sed illapsus beatis con- 20 firmacione perpetua a qua non potest desistere de sua potencia absoluta. Ideo iuxta doctrinam Psalm. CXXXI^o, 3—5 debemus in via continue primo omnium parare locum tanto domino, duci et hospiti viatoris: *Si, inquit, introiero in thabernaculum domus mee, si ascendero in 25 lectum strati mei, si dederò sompnium oculis meis et palpebris meis dormitacionem et requiem temporibus meis donec inveniam locum Domino; ubi docetur proprietarius, cum sapiencia increata que Dominus est non habitabit in corpore subdito peccatis, quia cum Domino parante 30 nobis locum mundificet domum suam de qua exivit spiritus immundus a gradu quintuplici peccatorum.* Primo (inquam) oportet quod christianus caveat ab inordinata cupidine propriorum, quia I. Tim. VI°, 10 scribitur: *Radix omnium malorum est cupiditas*; idcirco 35 debet primo membrum ecclesie iurare Domino quod si introierit inordinacione finali in tabernaculum pro-

1. from cupidity,

3. DE: *Et ex*; I in marg.: B. 5. DE: *Luce LII*. 6. DEI: *Maria* deest. 8. K: *concilio*. 9. KL: *nostri*. 12. DE: *posset*. 15. KL: *Et* deest. 16. DE: *sic* deest; ib. I in marg.: *Perfeccio hominis consummata que est*. 18. DE: *vocacio*; ib. L: *dominus*. 20. *ad* deest. 23. KL: *omni*. 24. I: *Si igitur*. 27. DE: *et — meis* deest. 30. K: *subdito* pitis quod; ib. *primo parante*; L: *potencia* in marg. 33. IKL: *ut christianus*; ib. E in marg.: 1. 34. I: *I* deest. 36. KL: *det*; DEI: *primum*; ib. K: *iurare* deest. 37. DE: *ordinacione*.

prietatis, numquam in illo credatur sibi de cetero; oportet enim quod ista quintuplex circularis clausula secundum aposiopesim taliter exponatur. Et ad detestacionem proprietatis huiusmodi confert illud II. Petri I^o, 14:
 5 *Certus sum quod velox est deposicio tabernaculi mei.*
 Secundo debet catholicus abiurare ascensum in lectum strati sui, hoc est, secundum gloriam superbe acquiescere carni sue. Tercio negat sompnium oculis, hoc est, temporalem delectacionem in temporalibus qua ratio
 10 sit sopita; terrene (inquam) felicitates sunt sompnia dormiencium iuxta illud Psalm. LXXV°, 6: *Dormierunt sompnium suum et nichil invenerunt omnes viri diviciarum in manibus suis.* Quarto ascendit alcius qui negat palpebris suis dormitacionem, hoc est, ne vel levi affectu
 15 in proprietate inordinata temporalium requiescat. Et ista est notanda prudencia, cum Prov. IV°, 25 scribitur: *Palpebre tue precedant opera tua.* Sed quinto parat vigilantissime locum Deo qui senciens reposicionem sompni spiritualis per tempora excuciendo gravedinem
 20 occupacione laudabili sed aspera fricat frontem; tales, inquam, possunt confidere quod Dominus sit cum illis. Ex istis colligitur quod secundum rationem oracionis, secundum rationem imprecacionis et (si Dominus sit placitum) secundum rationem prenosticacionis perti-
 25 nenter dixerim verbum preassumptum *Dominus vobiscum.*
 Sed dubitari solet quomodo benediccio humana verbalis habet efficaciam ut cedat vel benedicienti vel alii ad profectum. Sed constat ex fide scripture quod in
 30 verbis humanis rite prolatis latet precipue efficacia divini numinis; aliter enim non benedicerent patriarche tam crebro filiis et amicis, ut patet Gen. XXVII° de benediccione Ysaac qua benedixit Jacob et Esau, de benediccione Jacob qua benedixit duodecim patriarchas Gen. XLIX°, et de benediccione trium puerorum in qua

2. from pride,

3. from selfindulgence,

4. from inordinate love of wealth,

5. from sloth.

Efficacy of blessing.

2, 3. I: secundum aposiopesim; KL: apostapasim; ib. DE: secundum Apostolum. 4. DEI: huiusmodi deest; ib. Codd.: II Petri II. 6. E in marg.: 2. 8. E in marg.: 3; ib. KL: sompnium. 9. L: delectacionem. 10. K: sopita. 13. E in marg.: 4; ib. DEI: ascendat. 16. DE: cum deest. 17. E in marg.: 5; ib. L: Palpebre. 18. reposicionem; ib. DE in marg.: repcionem. 19. K: sopni. 22. Cod.: rationem imprecacionis. Correx. 23. KL: deprecacionis; ib. DE: et — imprecacionis deest. 24. KL: secundum rationem deest. 25. IKL: prius assumptum. D in marg. inf.: Benediccio humana ex affectu habet magnam efficaciam, cum in ea latet efficacia divini numinis; I in marg.: Questio. E in marg.: Nota quomodo benediccio humana verbalis habet efficaciam. 27. L: efficaciam in benedictis; ib. I: alii deest; ib. K in marg. infer.: Quomodo benediccio humana verbalis habet efficaciam in benedictis. 30. L: non deest. 32. KL: de deest. 33. IKL: teste Jacob.

docent cuncta creata per viam testificacionis et laudacionis benedicere Deum suum. Tres autem causas assignant | philosophi, magici atque theologi efficacie talis verbi. Nam precipui philosophi ponunt quod anima humana nedum est ubi informat, sed distanter a subiecto 5
pocius ubi amat; et sic spiritus affectuose benedicens Deo vel homini est sive in celo sive in terra cum re cui taliter benedicit. Et sic dicit Apostolus Col. III°, 20
vians in terris quod *sua conversacio in celis est*. Spiritus ergo depuratus ab affectionibus terrenis, copulatus affectuose nature rei distantis transmutat ipsam vocibus in virtute intellectus agentis. Et in testimonium huius dicunt doctores quod requiritur tam attencio quam affectio in confeccione et ministerio sacramenti; magici autem confirmant eandem sentenciam, dicentes quod 15
spiritus fascinantis commultiplicans sese cum vocibus habet virtutem naturas exteras varie transformandi, cum anima bruti potest cibum sui subiecti ab una natura in aliam transmutare; multo magis ergo spiritus angelis similatus. Et istud confirmant per historias de transformatione sociorum Ulixis et de multis aliis transformationis.

Evil is worked
by magic.

Much more
good by God's
word.

Nec aliter videtur quomodo Apostolus quereretur per-
tinenter a Galathis quis eos fascinaverit; nam Galat. III°, 1
dicitur: *O insensati Galathe, quis vos fascinavit non cre- 25*
dere veritati? Si ergo spiritus infidelis habet potestatem maledicendi et transformandi nec non et meliorandi indispositos, quanto magis adherens Deo qui secundum Apostolum *unus spiritus est*, habet virtutem a Domino benedicendi capacibus? Theologi vero dicunt vel ponunt 30
non contrarie istis duabus sentenciis quod inter omnia per se sensibilia sonus habet minorem constanciam, tum propter successionem tum etiam propter interpolacionem ex motu reflexo corporum collisorum. Ideo ut sic fidelis consideret quod verbo Domini fiunt singula, 35
instituit Deus inter homines tamquam signa naturalia verba vocis et pepigit quod eis assisteret nunc miracula

2. L: Nota tres. 3. DE: philosophi magni. 8. Codd.: Eph. III. 9. DEI: in celo. 10. KL: igitur. 13. K: intencio. 14. DEI: in consecracione. 16. fascinantis; D: festinantis in textu; fascinantis in marg.; ib. IKL: se. 19. IKL: igitur (et passim). 23, 24. DE: pertinenter deest. 30. DEKL: dicunt vel deest. 34. I: colliserum; KL: collisorum instituit; ib. E in marg.: Nota. 36. I in marg.: instituit. 37. KL: assisterent nunc mirabilia.

mundo abscondita faciendo; et sic verbum vocis est signum notabile in quo verbum et Dei virtus utrumque hominibus innotescit. Sic autem secundum Augustinum verbum increatum induit naturam sensibilem, sicut verbum 5 mentis induit audibile verbum vocis. Et sic omnia genera hominum convicta ab experientia in isto conveniunt quod in verbis vivacibus latet virtus abscondita verbi Dei. Unde Jeronymus epistola ad Paulinum secundo capitulo: *Habet, inquit, nescio quid latentis* 10 *energie vive vocis diffusio.*

Ex quibus omnibus (sicut supra) convicio quod Dominus vobiscum est verbum congruum benedicienti benivolo. Cum ergo secundum beatum Bernhardum fit triplex benedictionis ratio, scilicet iniciativa, processiva et con- 15 summativa, colligendo omnes vires anime mee vobis filii mei karissimi benedico, ut quilibet vestrum sit benedictus egrediens ad gradus doctoratus vel magistratus dignius assumendum, secundo sit benedictus progrediens ad actus doctorales vel magistrales scolasticos decidendum, 20 et tercio sit benedictus regrediens, ut post quietem universe carnis in terra moriencium spiritus per fructum bonorum operum limitetur ad beatitudinem duplicem in terra vivencium cum corpore resumendum Amen.

Concluding blessing in those about to take degrees.

3. L: Augustinum deest; L in marg. addit. 5. DE: audibilem. 6. KL: coniuncta. 11. KL: convicio. 12. D in marg.: Nota bene. 13. KL: igitur. 14. I in marg.: Benedictionis ratio triplex. 16. L: vestrum deest. 17, 18. DE: egrediens — benedictus deest. 17. DE: doctoris; 1: doctores; KL: gradum. 18. DGI: secundum. 19. D in marg.: Alibi reprobatur magisteria tamquam vanam gentilitatem. 21. KL: movencium. 23. D: Amen; sequitur: Et vobis venerande atque amande magister una cum vestris fidelibus ille benedicere dignetur in terris, qui sine fine vivit ac regnat omnipotenter in celis Amen; KL: Amen deest.

3. Cf. St. Augustini, De Trinitate lib. IX, cap. X, XI. Opp. tom. VIII, 979 et seqq. 8. Epistola LIII ad Paulinum, tom. I, pag. 272: *Habet nescio quid latentis energiae viva vox.* 13. B. Bernhadi, Parvi Sermones, Serm. XXXIX. Opp. (ed. Bas.), pag. 449: praeveniens, adjuvans et consummans.

I. Index of Bible-Quotations.

Gen. 1, 12	263	Psal. 5, 7	61	Psal. 138, 17	387
— 2, 7	277	— 17, 27	379	— 142	397
— 2, 15	258	— 18, 5	116	— 145, 2	407
— 3, 5	158	— 18, 6	106, 236, 356, 431	— 145, 3	407
— 3, 14	262	— 18, 7	149	— 147, 20	161
— 3, 15	201, 263, 264, 287, 316	— 18, 12	368	Prov. 1, 24	489
— 3, 19	286	— 18, 14	260, 459	— 1, 25	489
— 11, 3	261	— 18, 126	487	— 4, 25	513
— 21, 10	235	— 21, 17	323	— 8, 4	170
— 22, 2—3	290	— 23, 1	374	— 8, 31	158
— 22, 6—7	290	— 23, 7	436	— 12, 11	257
— 22, 12	291	— 32, 9	283	— 21, 21	215
— 23, 16	291	— 35, 11	246, 240	— 13, 13	230
— 38, 8	125, 275	— 35, 12	448	— 13, 12	211
— 49, 12	477	— 35, 13	448	— 18, 10	439
Exod. 3, 5	141	— 36, 27	407	— 22, 6	217
— 3, 7	414	— 37, 12	374	— 24, 20	3
— 3, 9	273	— 38, 2	230	— 25, 28	230
— 3, 13	180	— 42, 3	436	— 30, 8	375
— 5, 21	167	— 44, 2	412, 445	— 31, 10	147, 509
— 20, 3	307, 411	— 48, 19	463	— 31, 11	119, 156
— 20, 7	411, 308	— 49, 16	231, 257	— 31, 12	150
— 20, 8	411, 308	— 49, 17	257	— 31, 13	150
— 20, 13	312	— 50, 19	99	— 31, 14	150
— 20, 16	308	— 56, 8	275	— 31, 15	150
— 20, 17	364	— 58, 2	302	— 31, 16	151
— 25, 40	162	— 58, 10	197	— 31, 17—20	151
— 30, 8	418	— 67, 10	461	— 31, 21	152
— 32, 29	59	— 67, 27	489	— 31, 22	152
Lev. 17, 11	323	— 67, 34	4	— 31, 23	152
Deut. 8, 3	288	— 73, 5	258	— 31, 24	152
— 17, 6	454	— 73, 12	132, 325	— 31, 25	153
— 21, 18—21	460	— 73, 23	69	— 31, 26	153
— 32, 7	485	— 75, 6	513	— 31, 27	153
— 32, 21	428	— 80, 1	20, 30, 258	— 31, 28	153
— 32, 35	205	— 84, 9	115	— 31, 29	153, 154
— 32, 39	195	— 89, 4	151	— 31, 30	154
— 32, 41	195	— 90, 5	191	— 31, 31	154
Jud. 7, 3	431	— 90, 6	192	Sap. 3, 6	208
Ruth. 2, 4	511	— 90, 15	476	— 3, 11	236
I. Reg. 11, 2	431	— 90, 16	476	— 4, 8	419
II. Reg. 3, 9	58	— 91, 6	248	— 5, 2	225
— 12, 10	365	— 106, 6	215, 435	— 5, 4	252
— 12, 16—20	2	— 109, 7	181	— 5, 7	475
III. Reg. 18, 17	8	— 113, 8	235	— 5, 14	282
— 18, 27	30	— 118, 18	470	— 5, 21	410
IV. Reg. 6, 18	142	— 118, 21	473, 475	— 5, 32	475
Job. 5, 7	256	— 118, 22	235	— 6, 6	275, 282, 410, 459
— 7, 1	356	— 118, 131	208, 235	— 7, 24	149, 192, 415
— 9, 4	24, 209, 346, 416	— 120, 3	203	— 13, 1	413
— 30, 1	169	— 121, 6	24, 809	Eccl. 1, 2	267
— 31, 1	396, 596	— 121, 7	34, 41, 509	— 1, 14	267
— 40, 16	250	— 121, 8	42, 48, 510	— 2, 20	245
— 41, 24	280	— 124, 5	286	— 3, 4	474, 486
— 41, 25	260, 280	— 126, 1	462	— 7, 29	370
Psal. 2, 10	132	— 132, 2—5	512	— 7, 40	94
— 2, 11	132	— 136, 9	74	— 8, 5	470
— 4, 3	335, 373	— 138, 8	467, 511	— 9, 1	49

Eccli. 9, 10	251	Bar. 3, 16	417	Matth. 9, 12	460
— 10, 8	421, 483	— 3, 19	417	— 10, 6	380, 427
— 10, 9	483	— 3, 24	280	— 10, 16	340, 349
— 11, 3	373	Dan. 7, 10	370	— 10, 20	265, 286
— 11, 6	252	— 9, 25	287	— 10, 22	276
— 17, 1	423	Joel. 2, 12	95, 510	— 10, 24	276
— 21, 4	473	— 2, 13	97	— 10, 25	276
— 24, 11	509	— 2, 14	98	— 10, 28	237, 276, 457
— 24, 15	160	— 2, 15	98	— 10, 33	457
— 24, 17	161	— 2, 16	98	— 10, 34	410
— 24, 18	162	Amos 1, 3	456	— 10, 35	457
— 24, 19	162	Jon. 3, 6	99	— 10, 36	457
— 24, 20	162	— 3, 7	99	— 10, 37	204, 459, 498
— 24, 23	167	— 3, 8	99	— 10, 38	459
— 24, 24	167	— 3, 9	99	— 11, 10	123
— 24, 25	169	Mich. 7, 1	49	— 11, 19	379
— 24, 26	169	Abacuc 2, 6	374	— 11, 20, 27	279
— 24, 27	170	Zach. 1, 3	489	— 11, 28	279, 320, 333
— 24, 28	170	— 9, 9	200	— 11, 29	279, 310, 320, 333
— 24, 29	170	Mal. 1, 6	9, 64	— 12, 11	421
— 24, 30	176	— 3, 1	122, 510	— 12, 24	382
— 24, 31	176	— 3, 2	123, 124	— 12, 30	385, 502
— 24, 31	453	— 3, 3	125	— 12, 36	231, 416
— 25, 22	261	Macch. 1, 41	421	— 12, 37	416
Cant. 4, 16	189	Matth. 3, 10	251	— 12, 44	250
— 5, 1	225, 236, 477	— 3, 15	284	— 12, 47	307
— 6, 9	452	— 4, 4	80	— 12, 50	264, 307, 369
Is. 1, 5	223	— 4, 7	81	— 13, 4	492
— 1, 6	223	— 4, 10	283	— 13, 45	476
— 2, 3	445	— 4, 17	213, 247	— 13, 55	323
— 5, 5	246	— 5, 3	47	— 14, 31	296
— 5, 20	267, 474	— 5, 7	211	— 15, 8	47
— 6, 5	66	— 5, 8	491	— 15, 9	112, 122
— 7, 15	229	— 5, 9	224	— 15, 11	230
— 9, 3	196	— 5, 10	220	— 16, 19	102, 134, 175
— 9, 8	156	— 5, 12	228	— 16, 22	381
— 10, 15	316, 466	— 5, 17	234	— 16, 23	381, 429
— 11, 10	17	— 5, 18	220	— 17, 11	420
— 14, 13	249	— 5, 21	312	— 17, 12	420
— 14, 14	249	— 5, 25	237	— 17, 19	243
— 16, 1	199, 436	— 5, 26	237	— 18, 4	103
— 28, 1	260	— 5, 27	364	— 18, 6	229
— 28, 16	113	— 5, 28	304	— 18, 7	229
— 33, 1	373, 476	— 5, 28	376	— 18, 12	149
— 33, 22	429	— 5, 40	37, 218	— 18, 15	453, 454
— 38, 17	191, 253	— 5, 45	210	— 18, 16	3, 454
— 40, 6	166	— 6, 2	22, 214, 226	— 18, 17	397, 455
— 45, 15	117	— 6, 9	283, 437	— 18, 18	175
— 48, 22	315, 456, 488	— 6, 10	26	— 18, 22	450
— 49, 1	129, 510	— 6, 10	284, 407, 430, 437, 443	— 18, 24, 32	451
— 49, 2	130	— 6, 11	285, 286, 437, 443	— 18, 33	450, 457
— 49, 3	131	— 6, 12	287, 288, 443, 447, 452	— 18, 34	451, 457
— 49, 5	131	— 6, 13	289, 444, 447, 449	— 18, 35	211, 452
— 49, 6	132	— 6, 15	452	— 19, 10	47, 462
— 49, 7	132	— 6, 16	49, 50, 53, 510	— 19, 23	373
— 52, 7	115	— 6, 17	54	— 20, 2	246
— 53, 1	115	— 6, 18	54	— 20, 3	246
— 53, 7	510	— 6, 19	54	— 20, 5	246
— 55, 1	477	— 6, 21	56	— 20, 6	245
— 56, 10	464	— 6, 22	232	— 20, 7	247
— 59, 2	357	— 6, 23	281	— 20, 19	382
— 60, 1	437	— 6, 25	446	— 20, 23	225
Jerem. 42	308, 417	— 6, 33	444	— 20, 1	67, 199, 205, 422
— 6, 14	20, 345	— 7, 5	5	— 21, 3	200
— 8, 11	345, 456, 488	— 7, 6	231	— 21, 4	200
— 12, 1	470	— 7, 12	407, 458, 465	— 21, 5	199, 200, 205
— 17, 5	38, 116, 121, 361, 466	— 7, 13	473	— 21, 9	205
— 17, 18	339	— 7, 15	65	— 21, 33	395
— 18, 10	422	— 7, 21	25, 114, 420	— 27, 2	456
Ezech. 3, 26	404	— 8, 13	238, 244	— 22, 3	436
— 16, 49	249, 435	— 8, 15	253	— 22, 4	436
— 17, 31	300	— 8, 20	298	— 22, 5	436
— 33, 8	66	— 8, 32	250	— 22, 6	426

Matth. 22, 7	426	Luce 9, 58	167	Luce 23, 2	8
— 22, 8	426	— 10, 11	475	— 23, 5	8
— 22, 9	426	— 10, 17	320	— 23, 34	133, 343
— 22, 10	426	— 10, 20	284	— 23, 43	248, 332, 343
— 22, 11	308, 426	— 10, 25	405	— 23, 46	330
— 22, 12	249, 426	— 11, 5	74, 510	— 24, 7	328
— 22, 13	381, 426, 438	— 11, 9	76	— 24, 13	66, 510
— 22, 14	249, 305, 426, 431	— 11, 11	76	— 24, 14	67
— 22, 16	365	— 11, 12	76	— 24, 17	67
— 22, 37	234	— 11, 13	76	Joh. 1, 6	179
— 22, 38	409	— 11, 17	121	— 1, 12	29, 425, 504
— 23, 37	409, 417	— 11, 18	146	— 1, 13	425, 504
— 23, 40	409	— 11, 27	278, 306	— 1, 14	169
— 24, 2	374	— 11, 28	309	— 2, 1	106
— 24, 12	152, 236, 266, 332, 353, 361	— 11, 41	114	— 2, 3	232
— 25, 6	5	— 13, 19	250	— 2, 4	329, 232
— 25, 12	272	— 13, 7	258	— 2, 5	232
— 25, 13	207	— 14, 12	105	— 2, 6	232
— 25, 34	199, 206, 422	— 14, 13	105	— 2, 7	232
— 25, 41	281, 422	— 14, 12	19	— 2, 8	232
— 25, 46	294	— 14, 13	19	— 2, 9	232
— 26, 12	412	— 14, 14	19	— 2, 10	232
— 26, 49	58, 510	— 14, 10	370	— 2, 15	422
— 26, 50	204	— 14, 17	371	— 3, 5	424, 425
— 26, 52	214, 341, 417	— 14, 18	371	— 3, 14	340
— 26, 53	312, 341	— 14, 19	376	— 3, 15	340
— 26, 63	231	— 14, 20	378	— 3, 16	81, 82, 510
— 26, 69	430	— 14, 27	278, 308, 328, 489	— 3, 17	83
— 27, 28	324	— 15, 1	379	— 3, 18	84
— 27, 36	344	— 15, 2	379	— 3, 19	84
— 27, 52	82	— 15, 4	379, 490	— 3, 20	84
— 28, 20	284, 512	— 15, 5	379	— 3, 21	84
— 28, 20	284, 512	— 15, 6	379	— 4, 46-53	134
— 28, 20	284, 512	— 15, 7	379, 383	— 5, 19	136
— 28, 20	284, 512	— 15, 8	194	— 5, 28	5
— 28, 20	284, 512	— 15, 9	194	— 5, 36	282
— 28, 20	284, 512	— 16, 3	93	— 6, 11	468
— 28, 20	284, 512	— 16, 9	253	— 6, 15	202
— 28, 20	284, 512	— 16, 28	3	— 6, 37	89, 90
— 28, 20	284, 512	— 17, 5	242	— 6, 44	299
— 28, 20	284, 512	— 17, 6	254	— 6, 56	509
— 28, 20	284, 512	— 17, 10	407	— 6, 69	216
— 28, 20	284, 512	— 17, 32	431	— 6, 67	333
— 28, 20	284, 512	— 18, 1	480	— 6, 72	333
— 28, 20	284, 512	— 18, 10	396	— 7, 5	307
— 28, 20	284, 512	— 18, 13	399	— 7, 16	266
— 28, 20	284, 512	— 18, 14	396, 400	— 7, 48	279
— 28, 20	284, 512	— 18, 31	275	— 8, 8	382
— 28, 20	284, 512	— 18, 32	275	— 8, 11	102
— 28, 20	284, 512	— 18, 33	275	— 8, 44	458
— 28, 20	284, 512	— 18, 35	276	— 8, 46	154
— 28, 20	284, 512	— 18, 36	278	— 8, 52	306
— 28, 20	284, 512	— 18, 38	278	— 8, 56	426
— 28, 20	284, 512	— 18, 42	275	— 8, 58	108
— 28, 20	284, 512	— 19, 1	482, 509	— 9, 22	279
— 28, 20	284, 512	— 19, 2	482	— 10, 1	502
— 28, 20	284, 512	— 19, 3	482	— 10, 11	195, 307
— 28, 20	284, 512	— 19, 4	482	— 10, 12	187, 307
— 28, 20	284, 512	— 19, 5	482	— 10, 13	187
— 28, 20	284, 512	— 19, 6	482	— 10, 16	368
— 28, 20	284, 512	— 19, 7	482	— 10, 20	381
— 28, 20	284, 512	— 19, 8	482	— 10, 22	509
— 28, 20	284, 512	— 19, 9	482	— 10, 32	324
— 28, 20	284, 512	— 19, 12	161	— 10, 38	87, 119
— 28, 20	284, 512	— 19, 13	476	— 11, 21-27	11, 12
— 28, 20	284, 512	— 19, 41	392	— 11, 35	392
— 28, 20	284, 512	— 19, 46	295	— 11, 30	92
— 28, 20	284, 512	— 21, 19	58, 213, 224, 242	— 11, 43	4
— 28, 20	284, 512	— 21, 25	224	— 11, 49	324
— 28, 20	284, 512	— 21, 26	224	— 11, 50	324
— 28, 20	284, 512	— 21, 33	220	— 12, 16	200
— 28, 20	284, 512	— 21, 34	217	— 12, 25	214
— 28, 20	284, 512	— 22, 19	242	— 12, 27	126

Joh. 13, 13	276	Rom. 9, 6	220	Gal. 6, 9	251
— 13, 15	366	— 10, 10	510	— 6, 10	803
— 14, 6	3, 169, 315, 368, 420	— 10, 11	197	— 6, 12	465
— 14, 15	222	— 10, 10	113	— 6, 14	317, 338
— 14, 21	222, 411	— 10, 11	113	Eph. 1, 22	44
— 14, 23	61, 222, 234, 384, 478	— 10, 12	114	— 1, 23	44
— 14, 24	380	— 10, 13	114	— 1, 14	207
— 14, 27	58	— 10, 14	114	— 4, 15	207
— 15, 1	210	— 10, 15	115	— 4, 16	207
— 15, 5	107	— 10, 16	115	— 4, 17	207
— 15, 14	74	— 10, 17	116, 402	— 4, 23	423
— 15, 18	472	— 10, 18	116	— 4, 24	424
— 15, 4	368	— 12, 18	345	— 4, 27	250
— 16, 1	170	— 12, 19	39, 135	— 5, 1	291, 463
— 16, 23	75	— 13, 8	360	— 5, 2	292
— 16, 24	74	— 13, 10	409	— 5, 15	413
— 16, 28	401	— 13, 11	99, 202, 205, 207	— 5, 12	425, 427
— 16, 33	220, 221, 327	— 13, 12	153, 206	— 6, 12	91
— 17, 2	43	— 15, 4	213, 225	— 6, 16	89, 241, 296
— 17, 3	477	— 15, 5	222	Phil. 1, 9	354
— 17, 6	438	— 15, 6	225	— 1, 19	443
— 17, 21	366	— 20, 11	158	— 2, 5	314
— 18, 6	341	— 21, 11	137	— 2, 6	322
— 18, 8	173	I. Cor. 1, 23	485	— 2, 7	340, 342
— 18, 10	114, 115, 218	— 1, 31	370	— 2, 8	135, 312
— 18, 12	312	— 2, 2	327	— 2, 9	135
— 18, 47	304	— 3, 15	432	— 2, 10	439
— 19, 18	34	— 4, 6	241	— 3, 18	481
— 19, 20	232	— 4, 7	318	— 3, 19	266
— 19, 26	328	— 4, 7	405	— 3, 20	3545
— 19, 27	328	— 4, 15	264	— 4, 12	438
— 19, 28	336	— 5, 1	281	Col. 2, 9	154
— 19, 29	338	— 5, 11	460	— 3, 2	354
— 19, 30	335, 338	— 6, 17	504, 514	— 3, 20	518
— 19, 34	326, 427	— 8, 1	76	— 3, 25	153
— 19, 35	326, 427	— 9, 26	27	— 4, 7	3
— 20, 19	47, 58	— 9, 27	272	— 9, 9	0
— 20, 21	176, 180, 355, 360, 366	— 10, 13	71, 220	I. Thess. 2, 4	126
— 20, 21-23	175	— 11, 1	66, 175	— 4, 6	472
— 21, 15-27	440	— 11, 24	242	— 4, 12	1, 2
Act. 1, 1	407	— 11, 29	353	— 4, 13	1, 3
— 4, 12	418	— 12, 9	44	— 4, 14	5
— 5, 10	450	— 13, 1	257	— 4, 15	4, 5
— 5, 29	430	— 13, 1	285	— 4, 16	
— 12, 1	510	— 13, 3	286, 480	— 5, 17	480
— 12, 1	138	— 13, 4	36, 98	II. Thess. 2, 4	156
— 12, 2	138	— 13, 5	180, 206	— 2, 4	196
— 12, 4	330	— 14, 19	409	— 2, 6	176
— 12, 5	139	— 14, 34	422	— 3, 6	51
— 12, 6	139	— 15, 25	440	— 3, 7	51
— 12, 7	139	— 15, 43	434	— 3, 8	51
— 12, 8	139	— 15, 45	276, 277	— 3, 9	51
— 12, 10	142	— 16, 22	310	— 3, 10	255, 259
— 12, 11	142	II. Cor. 2, 15	162, 167, 482	I. Tim. 1, 15	234
— 14, 21	214	— 2, 17	267	— 3, 2	314
— 17, 28	429	— 3, 5	316	— 3, 3	314
— 17, 20	464	— 4, 16	419, 444	— 4, 12	253
— 20, 33	52	— 5, 10	294	— 6, 2	453
Rom. 1, 20	413	— 6, 1	144	— 6, 5	504
— 1, 21	413	— 6, 2	284	— 6, 8	110
— 1, 22	267, 282	— 9, 2	425	— 6, 7	318, 355, 372
— 1, 23	267	— 9, 6	419	— 6, 8	128, 375
— 1, 32	454, 465	— 10, 17	370	— 6, 10	138, 324, 364, 412, 512
— 2, 28	190	— 11, 8	52	II. Tim. 2, 3	467
— 2, 29	190	— 11, 9	25, 52	— 2, 5	208, 251, 423, 429
— 5, 20	383	— 11, 20	65	— 2, 9	266
— 8, 14	110	— 12, 9	225	— 3, 2	406
— 8, 17	206	— 12, 13	52, 127	— 3, 12	278
— 8, 18	225, 237	Gal. 2, 20	80	— 4, 3	269
— 8, 26	27	— 3, 1	511	— 4, 4	269
— 8, 28	224, 357, 361, 383	— 4, 28	290, 292	Tit. 1, 11	382
— 8, 32	445, 472, 477	— 5, 26	53, 206	— 1, 15	281
— 9, 3	32	— 6, 8	251, 259, 264	Hebr. 1, 3	315, 429, 467

INDEX OF BIBLE-QUOTATIONS.

521

Hebr. 2, 14	159	I. Petri. 4, 11	67, 228, 210	Apocal. 1, 5	181, 183
— 2, 17	453	— 5, 3	387	— 1, 6	183
— 5, 7	392	— 5, 4	298	— 2, 17	253
— 7, 27	298	— 5, 6	320	— 3, 14	445
— 9, 12	296	— 5, 8	208	— 3, 16	253
— 10, 34	36	— 5, 10	220	— 3, 17	317
— 11, 6	294	— 5, 10	220	— 3, 19	213, 224, 460
— 11, 33	486	II. Petri. 1, 14	513	— 6, 10	436
— 13, 12	322	I. Joh. 2, 16	274	— 7, 2	188
— 13, 14	35, 374, 489	— 2, 18	201	— 7, 3	189
— 15, 6	226	— 2, 19	43	— 7, 4	190
Jac. 1, 8	227	— 3, 9	43, 46	— 7, 5	190
— 1, 17	283	— 3, 13	478	— 7, 6	190
— 1, 18	264	— 3, 15	313	— 7, 7	190
— 2, 17	466	— 4, 16	425	— 7, 8	190
— 3, 2	227	— 4, 18	168	— 7, 9	191
— 3, 4	227	— 4, 20	462	— 7, 10	191
— 3, 5	227	— 5, 4	295, 369	— 7, 11	191
— 3, 6	227	— 5, 5	295, 369	— 14, 4	337
— 3, 15	874	— 5, 16	456	— 14, 13	318
— 3, 17	235	— 5, 18	44, 253	— 18, 7	410
— 4, 6	320	II. Joh. 10, 10	456	— 21, 1	495
— 4, 15	187	— 10, 11	456	— 21, 2	492
— 5, 7	475	— 11	38	— 21, 3	495
I. Petri. 2, 21	214, 301, 365, 478	Apocal. 1, 1	177, 178	— 22, 9	382
— 2, 22	301	— 1, 2	178	— 22, 9	496, 497
— 2, 23	215, 224, 312	— 1, 3	179	— 22, 15	231
— 3, 14	457	— 1, 4	179, 181		

II. Index of Names.

- A.**
- Abel 125, 198, 312.
 Abelardus 116.
 Abraham 159, 246, 247, 290, 291, 375, 426, 447, 461, 482, 485, 486.
 Absolon 464.
 Adam 161, 229, 247, 277, 287, 293, 293, 320, 327, 328, 364, 401, 427, 449.
 Alexander magnus 254.
 Alexandria 189.
 Almachius iudex 480.
 Ambrosius 91, 473.
 Ananias 455, 456.
 Andreas 113, 198, 201, 203, 485.
 Anglia 10, 39, 111, 119, 143, 144, 189, 336, 437, 467, 476, 487, 488, 488, 501.
 Anglici 61, 62, 66.
 Anglicana ecclesia 15.
 Anselmus 492.
 Antichristus 4, 6, 22, 27, 37, 40, 41, 42, 48, 59, 62, 88, 119, 120, 121, 135, 136, 143, 144, 146, 147, 156, 157, 164, 172, 173, 174, 175, 185, 187, 188, 190, 193, 195, 196, 201, 257, 367, 428.
 Antipas 138.
 Antipater 138.
 Arabes 138.
 Aristobulus 138.
 Aristoteles 88, 22, 292, 309, 346, 371, 377, 402, 402, 475.
 Ascalonita, vide Herodes.
 Asia 149.
 Augustus 5, 68.
 Augustinus 18, 83, 92, 95, 98, 122, 141, 142, 166, 207, 221, 236, 236, 236, 263, 268, 281, 282, 290, 321, 352, 364, 370, 404, 405, 421, 435, 449, 465, 472, 473, 492, 499, 514.
 Auster 189.
- B.**
- Baal 464, 501.
 Babel turris 261.
 Baptista 423, 457.
 Beda 140, 278, 397, 401, 402, 488.
 Beemoth 250.
 Belial 464.
 Bernhardus 116, 205, 370, 370, 430, 515.
 Bersabca 2.
- Bethfuge 205.
 Bethlehem 60.
 Boemia 467.
 Boethius 180, 279.
- C.**
- Cades 162.
 Cadesbarne 102.
 Calvarie mons 291.
 Capharnaum 238, 243, 434, 435, 460.
 Cato 228.
 Caym 312, 349.
 Caymite 456.
 Cesar 8.
 Chrysostomus 9, 224, 261, 356, 395, 472.
 Claudius 138.
 Clemens S. 474, 474.
 Clemens (vide Rob. Gibb.) 39, 59.
 Cleopatra 138.
 Constancius 188, 189.
 Constantinus 132, 143, 189.
 Cornelius 258.
 Cypris 138.
- D.**
- Damascus 456.
 David 2, 73, 160, 240, 261, 276, 303, 348, 375, 461.
 Decapolis 401.
 Dioclecianus 188.
- E.**
- Edmundus 488, 488.
 Eduardus 11.
 Eggeas 485.
 Egipcii 196, 260, 287.
 Egyptus 189, 196, 326, 463.
 Elisabeth 390.
 Emaus 67.
 Enoch 199, 201, 288.
 Esau 159, 287, 513.
 Eustochius 141.
 Eva 149, 229, 249, 250, 277, 287, 364, 427, 449.
 Evangelista, vide Johannes.
 Ezechias 300.
- F.**
- Francia 143, 476.
- G.**
- Gaius cesar 138.
 Galate 514.
 Galerius 188.
 Galilea 460.
 Galilei 401.
 Golias 261, 282.
 Greci 114.
 Gregorius 31, 33, 150, 179, 215, 231, 238, 241, 261, 295, 366, 367, 383, 396, 416, 479.
 Gregorius VI. 196.
- H.**
- Hebrei 36, 290, 426.
 Hely 24.
 Helias 8, 109, 201, 288, 343, 501.
 Helisens 138.
 Herodes 59, 60, 138, 457.
 Herodes Agrippa papa 138, 139, 142.
 Herodes II. 138.
 Hieronymus 3, 14, 173, 219, 271, 518.
 Hus 18, 89, 94, 184, 357, 358, 387.
 Husita 370.
- I et J.**
- Jacobus 137, 138, 139, 159, 221, 227, 426, 461, 513, 790, 791, 792.
 Jeremias 160.
 Jericho 276, 278, 283, 482.
 Jeronimus, vide Hieronymus.
 Jerusalem 24, 60, 61, 66, 124, 125, 132, 161, 199, 200, 201, 215, 283, 283, 289, 359, 370, 370, 393, 396, 401, 414, 427, 492, 493.
 Jesus i et seqq.
 Innocencius III. 101, 500.
 Job 169, 198, 223, 269, 375, 391.
 Joh. Baptista 129, 213, 284.
 Joh. de Beverlaico 488.
 Joh. Evangelista 45, 84, 91, 137, 138, 177, 178, 179, 180, 181, 188, 189, 191, 232, 238, 274, 295, 328, 389, 390, 463, 492, 493, 496, 497.
 Johannes XXIII. papa 44, 184.
 Johann Holzdajn 488.
 Joseph 3, 6, 326.
 Jos. ab Arimathia 17, 18, 344.

Josephus Flavius 392, 401.
Isaac 159, 426, 461, 513.
Isaías 5, 129, 436.
Ismael 159.
Israel 7, 18, 159, 190, 202, 203,
239, 260, 261, 287, 427.
Italia 489.
Judas Isc. 204.
Judei 17, 29, 60, 114, 124, 195,
199, 200, 201, 223, 232, 233,
293, 323, 326, 380, 393, 404,
418, 427.
Judea 8, 138, 139, 160-162, 402,
461.
Judaicus populus 240, 461.
Judaicum bellum 382.
Judas 17, 125, 157, 175, 176, 189,
190, 275, 308, 349, 411.
Julianus apost. 219.

L.

Lazarus 4, 12, 12, 13, 95, 201, 392.
Leo papa I. 16.
Levi 88, 125.
Levite 125.
Licinius imp. 189.
Lincolniensis 42, 171, 488, 493.
Londonia 229, 239, 460.
Loth 375, 391.
Lucifer 131, 260, 262, 287.

M.

Maccabei 17, 195, 196.
Machometus 217.
Magdalena 73, 303.
Malchus 38, 39.
Manichei 31.
Maria 159, 161, 270, 290, 291,
328, 328, 329, 388, 392, 399.
Maria Magdal. 301, 344, 387.
Maria mater Jacobi 344.
Maria Salomee 344.
Martha 11, 12, 13, 387.
Martinus s. 385.
Martini cronica 196.
Maxencius 189.
Maximianus 188, 189.
Matthias 190.
Melchisedech 297, 298.
Mendicantes 10.
Mosaica lex. 421, 427.
Moyses 59, 141, 160, 162, 168,
288, 296, 343, 390, 391, 403,
469, 496.

N.

Naas 431.
Nabuchodonosor 160.
Nazareth 460, 461.
Nicomodemus 17, 18, 109, 344, 427.

Nicolaus 217.
Noe 108, 246, 247.
Ninivite 99.

O.

Onesimus 3.
Oriens 189.
Origenes 141.

P.

Paulinus 514.
Paulus 1, 2, 3, 4, 5, 8, 27, 29,
30, 31, 32, 33, 36, 39, 45, 51,
52, 60, 67, 73, 84, 85, 91, 107,
109, 113, 114, 115, 116, 117, 122,
126, 128, 129, 135, 136, 147,
158, 159, 160, 164, 174, 175,
190, 205, 207, 208, 209, 210,
241, 253, 254, 264, 269, 272,
275, 276, 280, 284, 285, 286,
292, 294, 295, 296, 297, 298,
300, 303, 315, 327, 342, 345,
354, 371, 375, 387, 402, 403,
414, 418, 419, 422, 423, 424,
434, 440, 460, 463, 464, 482.
Petrus 31, 33, 38, 39, 57, 61, 67,
73, 85, 87, 90, 128, 133, 134,
138, 139, 140, 142, 147, 175,
210, 217, 218, 240, 241, 266,
303, 312, 341, 450, 455.
Petrus Comestor 283, 370.
Pharao 3, 138, 261, 262.
Philister 29.
Priscillianiste 140.

R.

Raab 200.
Rabanus 370.
Ricardus rex 11.
Robertini 61, 400, 540.
Robertus Gibbonensis 39, 59.
Roma 138.
Romana curia 56, 503.
Romanum imperium 379.
Romani 138, 202, 253, 341, 401.
Ruben 190.
Ruth 199, 200.

S.

Salomon 24, 42, 46, 148, 160,
252, 258, 348, 444.
Samaritana 169.
Saphira 455, 456.
Sampson 398.
Sara 290.
Saraceni 216, 214.
Saul 59, 60.
Scarioth 59, 60, 64, 190, 334,
357.

Severus imp. 188, 189.
Silvester papa 190.
Sidon 401.
Sion 166, 199, 200.
Simeon 279, 436.
Simon magus 349.
Sodoma 249, 435.
Sodomite.

T.

Taborite 21, 56, 93, 200.
Tirus 401.
Titus 157, 346, 392, 424.
Thomas Herfordie 488.
Thomas S. 453.
Tobias 66.
Traianus 31, 32, 33.
Tychicus 3.

U.

Ulixes 514.
Urbanite 61, 500, 501.
Urbanus VI. 39, 59, 60, 61, 63.
Urias 365.

V.

Vespasianus 157, 346, 392, 424.

W.

Westmonasterium 24, 205.
Wyclif 14, 15, 161, 197.
Wyclif de Christo 163.
Wyclif de Civ. Dom. 10.
Wyclif de Dom. Divin.
Wyclif Cruciatu 39, 59, 60, 110,
134, 136, 146, 163.
Wyclif de Diss. Papar. 110, 118.
Wyclif de Eccl. 31, 42, 43, 44,
83, 116, 131, 148, 149, 153.
Wyclif de Eucharistia 381.
Wyclif Fasc. ziz. 9, 90.
Wyclif de Fund. Sect. 52, 108.
Wyclif de Perfect. Stat. 173.
Wyclif de Prevar. Mand. 19.
Wyclif de Oracione domin. 27.
Wyclif Serm. 6, 7, 42, 49, 60,
66, 67, 93, 105, 122, 138, 160,
181, 197, 202, 213, 242, 315,
342, 347, 351, 359, 403, 471,
472, 473, 474, 474.
Wyclif Trial. 46, 78, 100, 117,
118, 199, 173, 270, 310, 325, 352.

Z.

Zacharias 279.
Zacheus 488.
Zebedeus 330.

III. General Index.

(Printed in the orthography of the text.)

A.

De abbaciarum constitutionibus 23.
Tria a nobis abscondita, quare 399.
Absolutio a pena et a culpa 62, 122-129, 133, 146, 184-188.
Differentia inter absolutionem pape et Christi 135.
Absoluciones in cruciata pape non carent heresi 146.
Mendacia fratrum quoad absoluciones 15.
Sophisticatio Antichristi circa absoluciones a pena et a culpa 187, 188.
Adorant Domini inordinate qui perverse vivunt 26.
Adventus Christi triplex 4, 5, 6, 197-205.
Finis primi adventus Christi 124.
De sacramento altaris (vide et Eucharistia) 91, 92, 353 et seqq.
De ambiciosiis 374.
Contra amorem terrestrium 372.
Amor duplex 406.
S. Andreas habuit quandam primitatem supra ceteros apostolos 113.
De sanctis Anglicis 488.
Sancti Anglici non contenderunt secundum leges humanas 488.
De cibo anime 343.
Hostes anime excludendi sunt 206-208.
Anima defuncti non participat premio in purgatorio nisi ut meruit hic in via 21.
Apocalypsis significat futuros eventus ecclesie 178, 179, 188.
Apostoli habuerunt bona mobilia moderate 109.
Arma salutis, que sunt 207.
Differentia inter attricionem et contricionem 57.
De avaricia 335, 336, 372-378.

B.

Nemini datur beatitudo nisi emat 410.
Bellum est ultimum refugium iusticie 211.
Que requiruntur ad iustum bellum 210-212.
De bellis corporalibus 34, 42, 209.
De bello spirituali 208, 209.
Contra bella clericorum 195-197, 218, 219.
Bellans spoliatur a regula caritatis 35.
Triplex benedictionis ratio 515.
De benedictione 511-515.
Abstantes bonis fortune indispositi sunt ad orandum 483.

C.

Licet habere caligas 140.
De captivo Hispanensi 24.
De caritate 86, 407.

Caritatem oportet regulare christianum 332.
Caritativum oportet se exponere in causa Dei 408, 409.
Homo debet carnem castigare 216, 217.
De cena magna 370, 371.
Christus caput ecclesie 2, 44.
— testis fidelis 182.
— in factis suis non fuit ambiguus 132.
— totius ecclesie fuit ministrator 132.
— veritatem catholicam hostibus detexit 130.
— docuit vivere vitam pauperem 364.
— plus approbavit oracionem generalem quam specialem 31.
— fecit tria convivia 468-476.
— edificavit gentes 401.
— non amavit primos recubitus 233.
— non occidere voluit sicut sacerdotes 37, 312.
— quinquies fudit sanguinem 323.
— docet suos ad edificacionem ecclesie laborare 245, 246.
— excusabilis de communicacione cum peccatoribus 380, 381.
— in adventu misit duos discipulos, quare 200, 201.
— in cruce pendens docuit primum mandatum secunde tabule 328.
Septem verba Christi pendentes in cruce 330, 342.
De fletu Christi 392-396.
Quare Christus permisit se occidere 393.
Christus solummodo doluit pro peccato 399.
Tres cause quare Christus passus est 341, 342.
Christus mortuus est ut daret exemplum que membra debent resurgere 2.
— tres mortuos suscitavit 11.
— legavit pacem 360.
— quare in parabolis locutus est 262, 263.
— solum potuit satisfacere 198.
— utrum fuit persecutus per seculares vel per spirituales 132-138.
De Christi consolacione 355.
— — tribulacione 355.
— — vulneribus 322, 323.
Corpus Christi tegitur sua qualibet particula sensibilis sacramenti 353.
Errores circa personam Christi 14.
Appariciones Christi post resurrectionem 66, 67.
Christi passionem meditemur 65, 366.
De caritate Christi 366, 367.
Efficacia sanguinis Christi 183.
Quadruplex descensus Christi 436.
Omnis homo debet memorari Christi passionem 333, 339, 340, 368.
In qualibet missa debet legi porcio vite Christi 310.
Christianus debet dolere de peccato 339.
— — dolere et gaudere de passione Christi 3 38

In amicitia Christi securum est refugium 386.
 Arma Christi fides scripture 385.
 Excellencia sacerdotii Christi 297—299.
 Quare Judei Christo in Adventu cum reverencia obviaverunt 201.
 Duplex natura in Christo 180.
 Idem est Christum diligere et verbum suum 117.
 Finis religionis Christi ut homo se conformet voluntati Christi 444.
 Omnis christianus debet audire et custodire verbum Dei 305—309, 403, 404.
 Cineres in caput quare accipiuntur 286.
 De clavibus ecclesie 102, 133.
 Virtutes s. Clementis 474.
 Clerus et fratres precipue perturbant ecclesiam 59.
 Clerus cesarius accumulatur temporalia 166, 329.
 — stomachus in regnis 9.
 Cleri falsitas 173.
 Clerici debent de decimis contentari 161.
 Cognatio spiritualis corporali prestancior 307.
 De iniuria concupiscencia 364, 365.
 De confessione 55—57, 100, 101, 301—304.
 — auriculari 205, 301—304.
 De confessione humanitas adinventata 101.
 Confessio facta Deo est sufficiens 86, 87.
 De consensu 359.
 Contritio fundamentum penitencie 57, 97, 299, 300, 347, 384.
 Convivia tria signant pastum spiritualem 469, 470.
 De correptione fraterna 384, 385—387, 457—460.
 Correptionis defectus 465.
 Crapula est causa quare pagani superant christianos 217.
 Creature, que implent voluntatem Dei 463.
 Credere que debemus 291—296.
 Crucis elevatio ad defendendum unius pape partem non est a Christo approbata 117, 118.
 De cruciata 57—66, 117—121, 134, 135, 145, 146, 173.
 Ecclesia pro Petro crucem non elevavit 139.
 Cupiditas impedit predicationem 48.

D.

Decime sunt elemosyne 105.
 De defunctis 1—16.
 Degenerantes filii 466—468.
 Denarius diurnus quid signat 246.
 Occasio desperandi 80, 349.
 In sex etatibus mundi Deus vocat filios regni ad laborandum 346—348.
 Dei proprietates 98, 99.
 Pauci sunt filii Dei 49.
 Nemo est de familia Dei nisi gratis velit 305.
 De Dei dilectione 412—422, 424.
 Deum imitari quomodo debemus 292, 293.
 Diabolus Constantinum seduxit dotando ecclesiam 132.
 — per que media hominem superat 70.
 Nemo est de familia diaboli nisi gratis velit 305.
 Diabolo est discredendum 78, 79.
 Dilectio Dei est eterna 82, 83.
 Mandatum de proximo diligendo se ad omnes iustos extendit 425.
 Non sufficit Deum diligere nisi diligatur et proximus 356, 424, 437.
 Dilectio ordinata et caritativa 406—408.
 Diligens regem diligit eius legem 241.
 Dilectio pulchra et feda 168, 169.
 Detractor comparatur cani quare 404.
 De celebratione diei dominici 418, 419.
 De distributione post mortem 19.

Licet habere divicias 375.
 Divicie non debent haberi, nisi de quanto sunt organa ad virtutes 336.
 Doli in lingua 484.
 Seculares domini cur sunt in ecclesia propositi 143.
 Dominium seculare paparum contrarium legi Christi 165.
 Labor in via Domini strictus et fastidiosus dulcescit in fine 430.
 Dormicio Dei quomodo intelligitur 30.
 Dotaciones ecclesie auferende 46, 128.

E.

Ecclesia quid est 42, 43, 493.
 — est una et Christus caput 2, 43.
 — — mulier fortis 147—157.
 — accipitur dupliciter 487.
 — dividitur in tres partes 42, 43, 387.
 — quomodo est fide formata 485.
 — tam verbo quam opere honoranda 329, 425.
 — militans est in pace 43.
 — est vinea Domini 246.
 — non est oneranda novis ritibus 56.
 — quomodo se habebit in quolibet trium statuum 429—431.
 Perturbacio ecclesie militantis in quo stat 41, 349.
 Constantinus infecit ecclesiam 143.
 Ecclesie sanitas stat in postpositione temporalium 329.
 Quare in ecclesiis sit orandum 489, 490.
 Visitande sunt ecclesie vigili memoria 308.
 De electione paparum 195—195.
 Utile esset quod electio prelaturum ad ordinationem Domini sit reducta 195.
 De elemosynis 22, 23, 104, 105, 106, 126—129, 478, 479, 488.
 De excommunicatione 133, 346.
 De Eucharistia (vide et sacr. altaris) 14, 15, 95, 350—352, 362.
 De exequiis mortuorum, an prosint defunctis 17, 18—24, 89—95, 433.
 Rectificacio exequiarum 94.

F.

Diferencia inter familiam Dei et diaboli 304.
 De fide 86, 469, 470.
 Fides hebetat impugnantes 295.
 — exultat viantes 294.
 — vivificat regeneratos 294.
 — fundamentum religionis christiane 292—296.
 — prima virtutum 113.
 — scutum contra tela nequissimi hostis 241.
 Oportet fidem in ecclesia ex auditu in populo publicare 116.
 Defectus fidei 79, 242, 470, 486.
 Quomodo intelligitur: Non inveni tantam fidem sicut in Israel 239.
 Fidelis non salvatur sine martyrio 64.
 Potentes seculi defendant fideles 37.
 Gradus filiorum Dei 445, 463, 464.
 Fratres filii satane 40.
 — onerant ecclesiam 108.
 — debent instruere subditos 157.
 — in facto elevacionis crucis sunt heretici 122, 141.
 — peccant contra caritatem 63.
 — laborant ut confessi dent illis elemosinas 56.
 — spoliunt rempublicam 53.

Fratres laborarent manibus 51.
 — regulas apostolicas non observant 51.
 — ociosi 51.
 — animant dominos ut committant iniusticias 499.
 — sunt homicide 498, 499.
 — sunt ecclesie onerosi 52.
 — — — peiores Herode, Scarioth et Saulo 59.
 — Angliam defraudant 62, 121.
 Pseudofrater consulunt ad bella 35.
 Secte fratrum sunt dampnande 498.
 De fratribus fictionibus 188.
 — — edifiis 52.
 Carte fratrum sapiunt blasphemiam 23.
 Novella mendicatio fratrum 13, 110—112.
 De furto 304, 340, 502.

G.

Gracie et pacis connexio 180.
 Deus gracie coassistit filiis 467.
 Gratitude maxime laudabilis 365.
 Gulosus quomodo se occidit 313, 336, 337.

H.

Pharisei Christo imposuerunt heresim 8.
 Heresis fratrum 33.
 Omnis hereticus est simoniacus, apostata vel blasphemus 9.
 Heretici vocantur mortui 295.
 Homines circumveniunt fratres suos 230.
 Perfeccio hominis consummata que est 512.
 Qui homines sint indispositi ad orandum 490 to 492.
 Tria loca pro habitatione hominum 356.
 Quatuor condiciones productionis hominum 277, 278.
 Quibus homo satisfacere non potest 309.
 Homicidium oris, facti 313.
 Hora mortis et dies iudicii tempora summi periculi 420.
 De humilitate 400.
 Hydrie quid signant 233, 234.
 De hypocrisi 49, 53, 54.

I.

Quadruplex genus iactantie 397—400.
 Triplex ieiunii causa 289—290.
 Quomodo fideles ieiunare debent 49—57.
 Avaricia sacerdotum est causa quare ieiunium in confessionibus sit iniunctum 55.
 Jerusalem quadrupliciter sumitur 67, 160.
 Jesus interpretatur Salvator 130.
 Finaliter impenitens excluditur a regno Dei 411.
 Tria genera imperfectorum 314.
 Instabiles sunt sperantes in indulgentiis 476.
 Pugnari licet contra infideles 354, 355.
 Infideles credunt Deum excitari per oraciones 30.
 Ingratitudo summe culpabilis 565.
 Iniurie modeste persequende sunt 332.
 Deus detestatur servitorem invitum 253.
 Inobediencia indisponit servum Dei 241.
 Johannes XXII. in extravagante abutitur 44.
 Contra iram 333.
 Judaicus populus signat ecclesiam 161.
 Judei horruerunt Christum communicare cum peccatoribus 455.
 Post diem iudicii non erit tempus nec mutatio 495.
 Juramentum quando sit licitum 417.

Iusti quare puniuntur cum reprobis 468.
 Iusticia quid est 346.
 Iusticia Dei ordinat omnem penam 223.

L.

Continue laborare debemus in vinea Domini 254.
 Quando verificatur: Non manebit lapis super lapidem 393.
 Lex Dei adversarius peccatoris 237.
 — — maxime necessaria 234—238.
 Racio pro legibus humanis 235.
 Leges hominum leges infideles 80, 172.
 Leges hominum oportet regulare omnem communitatem 233.
 Vivat homo conformitur legi Deo 80.
 Studentes humanos libros peccant 172.
 Officia lingue 227—231.
 Lucis proprietates 210.

M.

Nemo debet presumere se esse reliquis maiorem 245.
 Mandata decalogi observare debemus 368.
 De mandatis secunde tabule 368.
 Laudes Marie 388—392.
 Martha et Maria signant vitam activam et passivam 387.
 De mechia 364, 365.
 Non mehaberis 343.
 De mendicatione 9—11.
 De mercatione regni celorum 476—478.
 Necesse est omnem hominem cum Deo mercari 213.
 De mercenariis 367.
 Homo solum in via est in statu merendi 20, 93.
 Nemo potest mereri beatitudinem nisi ex titulo gracie 82.
 Quidam libri veteris testamenti contexti sunt metricae, quare 269.
 Militare pro Christo est militare pro suis legibus 164.
 Petrus non fuit de ordine Minorum 140.
 De misericordia 99.
 Conductores missarum 20, 31.
 Mortis hora incerta quare 373.
 Utrum exequie mortuorum sunt fundabiles in scriptura 17—24, 435.
 Mortuos oportet cum moderamine sepeliri 7—24.

N.

Omnia de necessitate evenient 45, 130.
 Triplex negociacio ad celum 476, 477.
 S. Nicolaus carnem maceravit 217.
 De nuptiis in Galilea 232—238.

O.

De secundo mandato secunde tabule: Non occides 312—314.
 Quoad papas sive prelatos non obediamus eis nisi de quanto sonuerit in obedienciam domino Jesu Christi 66.
 Deus ocium odit.
 De ocio quam sit malum 257, 258.
 Si hostis spiritualis nos superat, ocium a cultu Dei est in causa 250.
 Que officia sunt in ecclesia facienda 485, 488.
 Opus nil valet sine caritate 63.
 Opus bonum per se orat 25, 433.

Opera misericordie in sabbatis facienda 421, 422, 423.
 Opera corporalia que homini sunt licita in sabbato 422.
 Plus prodest homini viventi parvulum opus meritorium quam numerabiles elemosine post mortem 444.
 Quomodo operari debet in vinea Domini 245-255.
 Quare debemus continue operari bonum 252.
 De oratione 25-32, 488-492.
 — — dominica 32, 436-450.
 De orationibus multiplicatis nil prodeuntibus 47.
 De forma orandi 74-80.
 Oratio debet esse devota 489.
 De oratione generali 27, 29.
 Heresis est quod oratio specialis generali sit melior 27, 28.
 Pro quibus orandum est 26.
 Blasphemie in orationibus 26.
 Orationes in processionibus impediunt pacem 47.
 Non valet oratio unius pro reliquo nisi orans granum habuerit fidei 244.
 Orationes pro mortuis 435, 436.
 Sepe oratur pro dampnato diabolo cuius ydolum stat in choro 32.
 Fulcimenta ad orandum 81-89.
 Spiritualia et magna in orationibus petamus 76.
 Constitutioni novorum ordinum non est insistendum 22.
 Regule novorum ordinum sunt semovende 172.
 Novelli ordines sunt destruendi 46.

P.

Dominica in Palmis cantatur in ecclesia alternatis vocibus, quare 311.
 De pape officio 133, 163.
 Papale officium est venenosum 195.
 Fingitur quod papa sit caput ecclesie 77.
 Papa fallibilis 64.
 Pape excedunt limites caritatis 163.
 — iuxta cronicas strenue bellaverunt 195.
 — non debent bella commovere 163.
 Utrum papa possit beatificare homines hic in via 186.
 Presumpcio paparum qui dicunt se esse immediate Christi vicarios 156, 187.
 Blasphemie pape 177.
 Papa plus presumit diabolo 133.
 De presumptuosa potestate pape 133-135.
 Papa non debet homicidia procurare 60, 61.
 — debet in humilitate alios precellere 164.
 — relinquat seculare dominium 163.
 De pape divitiis 120.
 De bello inter duos papas 39-42.
 De cruciata pape 130, 137, 184-188.
 Pape prescitis indulgentias prebent 184.
 Papam eligere Deo est proprium 193.
 Errores in electione pape 193.
 Ponitur pro magno merito si quis destrueret papatum 137, 138.
 Paralysis quid est 243.
 Deficiens in officio pastoralis est fur et latro 503, 504.
 Christianus pasci debet cibo fidei 474.
 Quibus populus debet pascendus 469.
 De paciencia 64, 223-225, 321-328.
 Paciendum est propter Christum 216-222.
 Genera paciendi 217-220.
 Quare hominem oportet pati hic in via 213, 214.
 De corporis passione 321-328.
 Dei passio 99.

Paciendum est humiliter potius quam bellandum 36.
 De pace 24-34, 357-360.
 Pax Dei, pax mundi 360-362.
 Triplex pax 345, 346, 357-359, 410, 456, 457.
 Pax a Christo datur 181.
 — ter data hominibus 58.
 Vera pax per que media acquiri possit 69.
 Media pro pace ecclesie acquirenda 46.
 Quare paces inite inter regna non sunt stabiles 209, 210, 362, 363.
 Grave est peccatum destruere pacem Christi 59.
 Bonum pacis est melius quam omnia lucra mundi 35.
 Fundamentum vere pacis est fides scripture 34.
 Via pacis ubi debet inquiri 25.
 Pacem ecclesie que persona procurat 25.
 Non est rogandum nisi pro pace ecclesie 24.
 De peccato 470-476.
 Peccatum triplex 259, 260, 285.
 — est peius quam diabolus 472, 473.
 — non est res, quam nominare possumus 470.
 Non dimittitur peccatum nisi remittatur ablatum 166.
 Peccata que sunt in diebus dominicis 472.
 Peccatum prelati causa quare verbum Dei non est efficax sicut olim 404.
 Peccatum sacerdotum gravissimum 382, 383.
 Occasione peccati hominum est ecclesia perfectior, quare 383.
 Non deletur unum peccatum sine reliquo 347.
 Ade peccatum necessarium quare 383.
 Magis debemus dolere de lapsu proximi in peccatum quam pro amissione temporalium 395.
 Peccata dimittere debemus 447.
 Peccatores fingunt quod vivunt honeste 261.
 Excusaciones peccancium 371-379, 478-480.
 Nudis pedibus ambulare est heresis 141.
 De penis fictorum et zelatorum mendacii 229.
 Penitere quid dicitur 98.
 Recidivare non debet penitens 97.
 De penitencia 95-104.
 Penitencia duplex 100.
 — triplex 288.
 — fructuosa 488.
 Ad penitenciam sepe attenditur propter lucrum 103.
 Penitencie tres partes 57.
 De remediis ne penitens reincidet in peccatum 104-112.
 In penitencia cordis contritio sufficit quoad Deum 57.
 De persecucionibus 215, 276.
 De septem petitionibus 443-450.
 De gracia predestinacionis 45-47, 76, 186.
 Predestinacionem quare Deus voluit nobis abscondi 76.
 Universitas predestinatorum est ecclesia 148.
 De predicacione verbi Dei 256-262.
 De tempore predicacionis 130.
 Nostri predicantes destrunt ecclesias 462.
 A tempore dotacionis ecclesie prelatorum occupatio est perversa 48.
 Prelati predicant legem Christi 47.
 Decime, oblationes et proventus prelatorum sunt elemosine 127.
 Populus dans prelato criminoso temporalia gravat ipsum 127, 128.
 Blasphemie prelatorum qui extollunt suas potencias supra Christum 46.
 Vanum est opera ecclesie uni preposito reservare 194.

Sancti in primitiva ecclesia ponebant precia ante pedes apostolorum 372.
De prescitis 7.
Primatus cesareus Deo est deacceptus 137.
Privilegium filiorum Zebedei reprobatur 330.
Sine lege Christi non haberi potest vie prosperitas 410.
Quomodo omnibus proximis bonum velimus 407.
Publicani erant exosi propter tria 483.
Pugnantes violant ordinem caritatis 212.
De purgatorio 20—24, 244, 245, 373.
Maximum quod facit opus caritatis pro mortuo est abbreviatio pene in purgatorio 433.
Qui sunt purgandi in purgatorio 432.

Q.

Quarentana quid vocatur 283.

R.

Pena raptorum 374.
Racio pro redemptione humani generis 397, 398.
Nullus ex paupertate vel condicione abiecta refellitur apud Deum 245.
Regna a superfluitatibus ecclesiasticis expurgantur 7, 8.
Quomodo regnum celorum erit contra adversarios defendendum 213—222.
De meracione regni celorum 481.
Instructio ad religionem christianam 283—290.
Contra privatam religionem 52, 53.
De peccatis religiosorum 10, 11, 50, 95.
Religiones private sunt in infidelitate de Eucharistia 499, 500.
Religiosi tolerant suam novellam regulam quam Petrus non erat obligatus 439.
Relinquere temporalia et remittere iniurias est habere clariorem titulum ad illa 211.
Religio christiana debet omnem laudem sperare a Deo 405.
Remittere iniurias debemus 334, 335.
De remissione peccatorum 382, 450—460.
De remissione iniurie papalis 165.
Renovari quomodo debemus spiritu mentis 423, 424.
De resurrectione hominum 2—5, 294.
Rex defendat suos leges secundum regulam legis Dei 501.
Ad regem pertinet de hereticis fratribus iudicare 500.

S.

In sabbato, que facere debemus 418—420.
Sacerdotis officium 169.
Sacerdos quantum debet de pecunia retinere 110.
Sacerdotes quare docent sacram scripturam 242.
— orarent pro populo 100.
— sunt stomachus ecclesie 244.
— utrum debent a Christo exemplari 125—129.
Sacerdotibus, quare sunt claves ecclesie tradite 286.
Sacramentum magnum in Christo 223.
Increata sapientia ab omnibus honoranda 171 to 176.
Que ad operis satisfactionem pertinent 304.
Ad sequendum Christi vestigia restant duo: scriptura sacra et conversatio suorum sacerdotum 242.

Scriptura sacra est scutum contra omnia tela inimici 242, 243.
Scripture promittunt tribulationes, pressuras et angustias 221.
Consolationem ex scriptura habeamus 220.
Quatuor secte perturbantes ecclesias sunt latrones 504.
Regnum non debet novis sectis infundabilibus onerari 145.
De seminatione verbi Dei 263—275.
De dispositione seminis 263—265.
— — seminantis 271—273.
De multiplicatione seminis 275—283.
Divini seminis virtus 265.
De regimine sensuum 276, 277.
Errores circa sepulturas defunctorum 1—11, 18—20.
In sermonibus non est fabulis utendum 67.
Simonia quando committitur 503—505.
Solis proprietates 344, 345.
Quando veraciter solvitur vel ligatur 177.
Quomodo causatur somnium materialiter 203, 204.
De spe 86.
Differencia inter spem et fidem 221.
Spiritus humanus est tres substantie, intellectus, voluntas et memoria 423.
De suffragiis 29.
De superbia 79, 259—263, 279, 280, 316—320, 330, 331.
Genera superbiencium 281—283.
Superbia est proxima condicio secundum quam diabolus regnat in homine 262.
Omnes intrare volentes patriam declinare debent superbiā 332.
Surdus et mutus quid significant 402, 403.

T.

Tabernaculum quid est 496.
Tactus maligni 44.
Differencia inter temporalia et spiritualia secundum Augustinum 236.
Temporalia in manu mortua sunt ad manum regis capiendi 145, 396, 417.
De temptatione 68—74.
Temptare Deum 81, 409.
Terremotus concilium 40, 41.
Filii veteris testamenti salvati per fidem parentum 243, 244.
De probatione testamenti 19.
Contra falsum testimonium 343.
Thesaurizare in terra, in celis 54, 55.
Trinitas requievit in humanitate assumpta 158.

V.

De vita activa 387, 388.
— — contemplativa 387—389.
Vite sanctorum recitantur, quare 481.
Vegetabilia an resurgunt in die iudicii 494, 495.
Verbum Dei et diaboli 307.
Verba Dei sunt a viatoribus honoranda 117.
Verbum Dei necessarius cibus anime 289.
— — obedienter concipiendum est 403.
— — nostris temporibus contempnitur 80.
Efficacia verbi Dei 287—288.
Magis est verbum Dei audire digne quam Christum carnaliter concipere 306.
De congruentia temporis seminandi verbum Dei 273—275.

Homo non habens vestem nupcialem quis est
249.
Vicia que sunt ab ecclesia fugienda 485.
Tria genera viciorum, superbia diaboli, avaricia
mundi, voluptas carnis 470.
Vini proprietates 235.
Melius est habere minimam virtutem quam
omne bonum fortune 472.

Nemo potest abuti virtute 472.
De virtutibus theologicis 85—89.
Virtutes theologicæ si sunt necessarie ad salva-
cionem 85—87.
De virtutum confirmatione 356—360.
Difficilius est servare virtutem quam ipsam ac-
quirere.

Corrections.

Page 42, line 16, for pe te	read de te.
" 81, " 30, " evitabili	" mentabili.
" 83, " 4, " consequentur	" consequenter.
" 85, " 30, " AI = : potescant	" A : patefificant. I : patescant.
" 86, " 41, " Codd. : sic	" DEI : sic.
" 88, " 25, " patet quod	" patet cum (A).
" 89, " 17, " pronunc	" pro nunc.
" 91, " 19, " lit	" fuit.
" 92, " 7, " erat	" creat (A).
" 94, " 35, " iste	" ista.
" 96, " 18, " potuerunt	" poterunt.
" 96, " 32, " contempnit	" contempnit.
" 216, " 40, " veccatum	" peccatum.
" 281, " 6, " Matthei XXV	" Matthei XXV, 41.
" 284, " 4, " Matthei ultimo	" Matthei ultimo 20.

Vindobonae, Carolus Fromme, typogr. C. et R. Aulæ.

☛ The Society's Issues for 1889 and 1890 will be sent only to those Members who have paid their Subscriptions. The Subscriptions for 1890 became due on Jan. 1, and should be paid at once to the Hon. Sec., J. W. STANDERWICK, Esq., GENERAL POST OFFICE, LONDON, E.C. Cheques to be crost, 'London and County Bank.'

The Wyclif Society.

*Seventh Report of the Executive Committee, for 1889.
(May, 1890.)*

1. <i>Apology for delay</i> , p. 1.	9. <i>Manuscripts copied</i> , p. 4.
2. <i>The Books for 1889</i> , p. 1.	10. <i>Need of more Money and Editors</i> , p. 4.
3. <i>The Books for 1890</i> , p. 2.	11. <i>Thanks to Helpers</i> , p. 5.
4. <i>The Books for 1891</i> , p. 2.	12. <i>Miscellaneous</i> , p. 6.
5. <i>Copiers in Vienna</i> , p. 2.	<i>List of Publications</i> , p. 6.
6. <i>Advance Subscriptions</i> , 1891, p. 3.	<i>Hon. Sec.'s Cash Account</i> , p. 7.
7. <i>Mr. Matthew, etc.</i> , p. 3.	<i>List of Officers, etc.</i> , p. 8.
8. <i>Books preparing in Editors' hands</i> , p. 3.	

1. The last Report (March 1889) acknowledged that the Wyclif Society had been in arrear with the issue of its work for every one of the eight years of its existence, but showed cause for hoping that 1889 would see not only its own books sent out, but possibly also those of 1890. Sad experience, however, has resulted in not even one of the 1889 books being issued in its year, or the arrear volume of 1888. The forbearance of Members must still be asked, and the appeal again made to them to be sure that the Society's Editors and Copiers have done all they can, each to forward his own work, tho' the pressure of other engagements has prevented his producing it in the wished-for time: a man's vocation ought to and must be set before his avocation; and all the Society's workers are men engaged in the business of life, who have but spare hours to give to the Society's service and their duty to WYCLIF.

But though 1889 saw none of its own books sent out, it did see issued the arrear-book for 1887, *De Officio Regis*, edited by A. W. Pollard, M.A., and C. Sayle, B.A., and did get the arrear-book for 1888, *De Apostasia*, edited by Mr. M. H. Dziewicki, into the binders' hands, so that it appeared in January, 1890. Last year also saw Prof. Loserth's fourth and final volume of Wyclif's *Sermons* all in type: but the englisning of its Introduction and other causes have delayed its sending-out till now, May 1890.

2. The Society's issue for 1889 will therefore be: 1. Vol. IV. of Wyclif's *Sermons*, edited by Prof. Loserth, Ph.D.,

and such smaller one of the following works—of each of which the whole is in type—as shall first leave the press:—

De Dominio Divino, edited by Dr. Reginald Lane Poole, lately re-collated by him in the Vienna University Library, with a long Appendix of the first four Books of the *De Pauperie Salvatoris* of Richard Fitz-Ralph, Archbishop of Armagh, to whose doctrine of Dominion, Wyclif owed much. This work is printing at the Clarendon Press, Oxford, and almost all of it is in type.

De Ente predicamentali and *Quaestiones Logicae*, edited by Dr. Rudolf Beer from the MSS. at Vienna and Prague, printing at Fromme's, Vienna.

De Simonia, edited by Dr. Herzberg-Fränkell, printing at Fromme's, Vienna.

3. The second and third of the three last-named works, if both leave the press during the present year, will probably form the Society's issue for 1890. But if one of them is delayed beyond the date when Mr. Dziewicki's edition of *De Blasphemia*, or of *Logica* and *Logicae Continuatio*, or *De Materia et Forma* and other short treatises is ready, this will be substituted for the delayed volume.

4. For 1891, Prof. Loserth's edition of *De Eucharistia* will be ready early in the year, as nearly 200 pages of it are now in type. The other volume for 1891 will be such of the then unissued works named in sections 2 and 3 as is first ready.

5. One great hindrance to the progress of work in 1889 was the lack of copiers in Vienna. Had *Logicae Continuatio* been copied in time, Mr. Dziewicki would have sent it to press last year, and *De Blasphemia* too, had its collation been completed; but the time that our Vienna copiers could give to our work did not enable them to complete either the copy of the one treatise, or the collation of the other. The delay became at last so serious that the Committee were obliged to arrange with Mr. Dziewicki to abandon his retirement in Russian Poland, and go to Vienna, there to devote his time from May to October to the Society's work, so far as the keeping-open of the Library will let him. He will first copy *Logicae Continuatio*, then finish the collation of *De Blasphemia*, so as to get these two Treatises (the former with *Logica*) to press forthwith, and after that, collate *De Ente*, probably take over *De Potestate Papae* from M. Patera, and finish it, and then copy the rest of Wyclif's works at Vienna and Prag that are still untranscribed. All Part I. of *De Ente* has been copied by Mr. T. Austin and Mr. Bullock.

Mr. Austin has gone to Cambridge to copy the unique MS. of *De Actibus Animae* at Corpus, and Mr. Dziewicki will edit it. Before September, Mr. Austin hopes to finish copying the second part of *De Ente*, or at least that portion of it—Tracts 4 and 5—which exists in MS. at Vienna. By the end of this year, 1890, nearly all of the Society's unfinished work should be copied, and in Editors' hands. If this result is attained, Members will—the Committee feel sure—condone the past delays in the delivery of their volumes to them.

6. During 1891, at least four of the books named above ought to be ready, besides those assigned to 1889 and 1890. If they are, the Committee will not put off the issue of them, but will send out two for 1891 and two for 1892, asking Members for *Advance Subscriptions for one of these years*. It will be a proud day for the Wyclif Society, which has been for nine years in annual arrear with its work, if it can, for a happy change, be a year in advance. Those Members who care enough for Wyclif to pay their advance subscription will get their books in advance; those who don't, will get their volumes (if they pay promptly) in the first week of January in the year the books are assigned to, instead of waiting for them, as heretofore, till the March or June of the year following. They will thus benefit by the generosity of the Advance-Subscribers. If only the Society could, on this plan, get its remaining eight years' work done in four, the gain to all concerned would be great.

7. Mr. F. D. Matthew has again been obliged to give all the time that he can spare the Society, to writing the side-notes to Prof. Loserth's, Dr. Beer's, and Dr. Herzberg-Fränkell's volumes, reading Dr. Poole's, and Mr. Dziewicki's, and making suggestions with regard to them, so that his own editions of Wyclif's *De Mandatis* and *De Statu Innocentie* must be deferred till he has more leisure.

8. Dr. Buddensieg has done about a third of his edition of the *De Veritate*, but having accepted a call to the Head Mastership of a Public High School in Dresden, his new duties will not allow him to take up his Wyclif work for at least two or three years. Prof. Loserth has kindly undertaken to edit Wyclif's *Opus Evangelicum, sive De Sermone Domini in Monte* (Shirley, No. 42). M. Patera is proceeding slowly with his edition of *De Potestate*.

During 1889, Dr. Annenberg, the Librarian of the Stockholm Royal Library, was so good as to send to the British Museum, for the Society's use, John Huss's copy of six of Wyclif's treatises, with a *Replicatio de Universalibus* by some

4 § 9. *Work in hand.* § 10. *Need of more Money and Editors.*

disciple of Wyclif's. Dr. Annenberg sent also his copy of this *Replicatio*, and then Dr. Lundström, of Upsala, sent his copy, with an Introduction; but as he had not attempted to state the meaning of the Treatise, his MS. was put into Mr. Dziewicki's hands, and will doubtless form an appendix to the latter gentleman's edition of *De Ente*.

9. The following works are copied, and in Editors' hands, preparing for publication:

Summa Theologiae. (Books III. VII. VIII. XI. issued.)

- Book I. *De Mandatis Divinis*, ed. F. D. MATTHEW (nearly ready for press).
 " II. *De Statu Innocentiae.* (Ditto.)
 " IV.-V. *De Civili Dominio*, ed. R. L. POOLE, M.A., Ph.D.
 " VI. *De Veritate S. Scripturae*, ed. Dr. R. BUDDENSIEG.
 " IX. *De Potestate Papae*, ed. A. PATERA.
 " X. *De Simonia*, ed. Dr. HERZBERG-FRÄNKEL (at press).
 " XII. *De Blasphemia*, ed. M. H. DZIEWICKI.
Opus Evangelicum, sive De Sermone Domini in Monte, ed. Prof. J. LOSERTH, Ph.D. (preparing).
Miscellanies I., ed. Rev. H. SCHNABEL, Dresden (54-61, Shirley); (54) *Contra Magistrum Outredum de Ornesima*; (55) *Contra Willelmum Vynham*; *Responsiones*—(57) *ad Radulfum Strode*; (58) *ad argumenta ejusdam emuli veritatis*; (59) *ad xlv quæstiones*; (60) *ad decem quæstiones*;—(61) *Epistolae Octo*; (64) *De Paupertate Christi*.
Miscellanies II., ed. C. SAYLE, B.A. (43, 44) *Expositio S. Matth. c. xxiii. xxiv.*; (49) *De Oracione Dominica*; (56) *De Dominio Determinatio*; (68) *De Servitute civili et Dominio seculari*; (77) *De Ordine Christiano*; (95) *De Gradibus Cleri Ecclesiae*.
De Dominio Divino, ed. R. L. POOLE, M.A. (at press).
De Actibus Animæ, ed. M. H. DZIEWICKI.
De Eucharistia tractatus major, ed. Prof. J. LOSERTH (at press).
Quæstiones logicae et philosophicae, and De Ente predicamentali, ed. RUDOLF BEER (at press).
Logica et Logicae Continuatio, ed. M. H. DZIEWICKI (part done).

The following works were copied and placed at the Society's disposal by Dr. Buddensieg, and still want an editor:—

- (23) *De Eucharistia et Poenitentia, sive De Confessione.* (48) *De Salutatione Angelica.*
 (92) *De Praelatis Contentionum.*
 (24) *De Prophetia.* (94) *De Graduationibus.*
 (47) *De Oracione Dominica.* (95) *De Gradibus Cleri Ecclesiae.*
De Materia et Forma (6) and *Replicatio de Universalibus* (9) are copied; and Mr. DZIEWICKI will shortly copy *Differentia inter Peccatum Mortale et Veniale* (Shirley, 28), etc.

The Committee hope that 30 volumes will complete the Society's edition of Wyclif's Latin Works; but a few more may prove necessary.

10. The Society wants more money and more Editors. Those few Members who have complained of the small issues of the Society, forget that nearly half their Subscriptions has

had to be spent in copying (including Editors' journeys to examine or collate MSS.). The figures are as follows:—

		£	s.	d.			£	s.	d.
Copying, etc.....	1882-3	295	16	0	Printing and Binding,	1883	22	15	6
	1884	195	0	0		1884	250	0	0
	1885	177	15	0		1885	198	2	2
	1886	103	12	6		1886	330	5	5
	1887	20	0	0		1887	393	1	8
	1888	87	9	0		1888	32	2	8
	1889	100	15	0		1889	291	18	5
		£980	3	6			£1518	5	10

Reasonable folk will see at once that with this great outlay on copying—an outlay without which the Society could not have moved a step—large issues of books have been impossible. Moreover, Members must remember that over £150 worth of work done for them has been paid, not by them, but by the Bishops' Fund (£100), and by the other donations to the Society which have amounted to £62 14s. The Committee cannot make bricks without straw. The Society's issues depend solely on the amount its Members subscribe; and if any Member complains of the smallness of the issues, he should feel bound in conscience to accompany his complaint with a £50 note in order that his grievance may be remedied. The Society has a big job in hand, the payment of England's debt to its great early Reformer's memory, the printing of all the Latin works he has left, in which the record and development of his ideas are to be traced. Many years of strenuous effort are needed for this task, both on the part of Members in general and the Society's Editors in particular. Much copying of MSS. has still to be done. New Editors for some of the Treatises already copied, and for those still untouched, are wanted. The preparation of a Wyclif MS. for press is no easy matter, as Dr. Poole explained in the Report for 1884; it often takes years of the scanty leisure which an Editor can spare from the other engrossing work of his life. Meantime the duty of subscribing Members is clear: to provide the money wanted for copying and printing; to pay their own Subscriptions promptly, and to canvas all their friends and acquaintances for more.

11. The Executive Committee repeat their thanks to the Society's Editors, Copiers, and Helpers, and specially to Prof. J. Loserth, Mr. F. D. Matthew, Dr. R. L. Poole, Mr. Dziewicki, etc. The Society's thanks are also due to the Governing Bodies of Trinity College, Cambridge; Trinity College, Dublin; and the University Libraries of Vienna, Stockholm, and Prague, for loans of MSS. for the use of the Society's Editors.

12. The Subscription to the Society is One Guinea a year, payable on every First of January. The payment of five or ten years' Subscriptions in advance will help the Society's work. All Subscriptions and Donations,—which are much desired,—should be paid to the Hon. Sec., J. W. Standerwick, Esq., General Post Office, London, E.C.; and Members will save both him and themselves trouble by sending him an Order on their Bankers, in the following form, to pay their subscriptions:—

1890.

To Messrs. _____

Till further order, pay to the London and County Bank for The Wyclif Society, One Guinea now, and One on every following First of January.

(Signed) _____

The Society's Publications for 1882 and 1883* (£1 1s. each year) are:—

- 1, 2. Wyclif's *Latin Polemical Works*, 2 vols. edited by Dr. R. Buddensieg.

The Society's Publications for 1884 (£1 1s.) are:—

3. Wyclif's *De Civili Dominio*, Lib. I., edited by Dr. Reginald Lane Poole.
4. Wyclif's *De Compositione Hominis*, edited by Dr. Rudolf Beer.

The Society's Publications for 1885 (£1 1s.) are:—

5. Wyclif's *De Ecclesia* (with Facsimile of the MS.), ed. Prof. Loserth, Ph.D.
6. Wyclif's *Dialogus, sive Speculum Ecclesie Militantis*, edited by A. W. Pollard, M.A.

The Society's Publications for 1886 (£1 1s.) are:—

7. Wyclif's *De Benedicta Incarnacione*, edited by the Rev. E. Harris, M.A.
8. Wyclif's *Sermones*, Part I., edited by Prof. Loserth, Ph.D.

The Society's Publications for 1887 (£1 1s.) are:—

9. Wyclif's *Sermones*, Part II., edited by Prof. Loserth, Ph.D.
10. Wyclif's *De Officio Regis*, edited by A. W. Pollard, M.A., and C. Sayle, B.A.

The Society's Publications for 1888 (£1 1s.) are:—

11. Wyclif's *Sermones*, Part III., edited by Prof. Loserth, Ph.D.
12. Wyclif's *De Apostasia*, edited by M. H. Dziewicki.

The Society's Publications for 1889 and 1890 will be chosen from:—

13. Wyclif's *Sermones*, Part IV. and last, edited by Prof. Loserth, Ph.D.
Wyclif's *De Dominio Divino*, edited by Reginald Lane Poole, M.A., Ph.D.
Wyclif's *De Simonia*, edited by Dr. Herzberg-Fränkel (*Text all set.*)
Wyclif's *Quaestiones* and *De Ente predicamentali*, edited by Dr. R. Beer.
Wyclif's *De Eucharistia*, edited by Prof. J. Loserth, Ph.D. (*At press.*)
Wyclif's *De Blasphemia*, edited by M. H. Dziewicki.
Wyclif's *Logica*, etc., edited by M. H. Dziewicki.
Wyclif's *De Ente*, Book I., edited by M. H. Dziewicki.
Wyclif's *Miscellaneous Treatises*, edited by the Rev. H. Schnabel.

* The very heavy outlay for copying in these years,—£295, see p. 5,—made the issue of more volumes in them impossible.

RECEIPTS AND PAYMENTS OF THE WYCLIF SOCIETY,

FROM 1ST JANUARY TO 31ST DECEMBER, 1889.

RECEIPTS.			PAYMENTS.		
	£	s. d.		£	s. d.
Balance, 31st December, 1888	356	11 8	Copying and Editing	100	15 0
By 3* Subscriptions of £5 5s. each	15	15 0	Printing and Binding	291	18 5
By 232* Subscriptions of £1 1s. 243 12 0	243	12 0	Stationery and Sundries	3	8 2
Less Booksellers' Commissions 1 2 7	1	2 7	§ Cheques disallowed through informality, and paid in after correction a second time	2	2 0
			Balance	216	12 6
• Subscriptions					
	1893	2			
	1893	2			
	1894	4			
	1895	3			
	1896	3			
	1897	12			
	1898	25			
	1899	177			
	1890	11			
	1891	3			
	1892	2			
	1893	1			
	1893	2			
‡ Double credited					
247					
£ 614 16 1			£ 614 16 1		

May 22, 1890.

Treasurer's Cash Account for 1889.

THE WYCLIF SOCIETY.

Patron.—His Grace the Lord Archbishop of Canterbury.

President.—His Grace the Lord Archbishop of York.

Vice-Presidents.—Most Rev. Lord Plunket, Archbishop of Dublin; His Grace the Duke of Devonshire, K.G.; Right Rev. Lord Bishops of Bath and Wells, Carlisle, Durham, Liverpool, London, St. Davids; Rt. Hon. Lord Ebury.

Executive Committee.—F. J. Furnivall, 3, St. George's Square, Primrose Hill, London, N.W., *Director*; Prof. Montagu Burrows, 9, Norham Gardens, Oxford; F. D. Matthew, 4, Lancaster Place, Belsize Park, London, N.W.

Honorary Secretary.—J. W. Standerwick, General Post Office, London, E.C.

Local Honorary Secretaries.—*Ireland*—The Rev. C. H. H. Wright, D.D., 33, Mespil Road, Dublin; *Scotland*—The Rev. James Kerr, 53, Dixon Avenue, Crosshill, Glasgow; *Wales (North)*—Principal Reichel, University College of North Wales, Bangor; *New South Wales*—Rev. E. Harris, Sydney; *Cheshire*—Rev. A. MacKinnal, Beechwood, Bowdon, Cheshire; *Derby*—Rev. W. R. Linton, Shirley Vicarage, Derby; *Gloucester*—The Rev. J. J. Mercier, Kemerton, Tewkesbury; *Lancashire*—Jos. Thompson, Esq., 23, Strutt Street, Manchester; *Middlesex (West)*—The Rev. E. Chester Britton, Hermosa, Ealing; *Norfolk*—Rev. O. W. Tancock, Norwich; *Yorkshire (East Riding)*—The Rev. Horace Newton, Driffield; *Yorkshire (West Riding)*—Rev. J. N. Worsfold, Haddlesey, Selby.

Bankers.—The London and County Bank, Aldersgate Street, London, E.C.

OTHER SOCIETIES.

Early English Text, founded by Dr. Furnivall in 1864. *Director*, F. J. Furnivall. *Hon. Sec.* W. A. Dalziel, 67, Victoria Road, Finsbury Park, N. £1 1s. a year for the *Original Series* of Prints of MSS. only, and £1 1s. for the *Extra Series* of reprints.

Chaucer, founded by Dr. Furnivall in 1868. *Hon. Sec.* W. A. Dalziel, 67, Victoria Road, Finsbury Park, N. £2 2s. a year.

Ballad, founded by Dr. Furnivall in 1868. *Editor*, The Rev. J. W. Ebsworth. *Hon. Sec.* W. A. Dalziel, 67, Victoria Road, London, N. £1 1s. a year.

New Shakspeare, founded by Dr. Furnivall in 1873. *Hon. Sec.* K. Grahame, 65, Chelsea Gardens, Chelsea Bridge Road, London, S.W. £1 1s. a year.

Browning, founded in July, 1881, by Dr. Furnivall and Miss E. H. Hickey. Subscription, £1 1s. a year. *President*, F. J. Furnivall. *Hon. Sec.* E. E. Davies, 2, Wallace Road, Canonbury, London, N.

Shelley, founded by Dr. Furnivall in Dec. 1885. *Hon. Sec.* T. J. Wise, 127, Devonshire Road, Holloway, London, N. £1 1s. a year.

Philological, founded in 1842. *Hon. Sec.* F. J. Furnivall, 3, St. George's Square, Primrose Hill, London, N.W. £1 1s. entrance, and one a year. Vol. I. of the Society's English Dictionary, ed. Dr. J. A. H. Murray, is published by the Clarendon Press, Oxford. Vols. II. and III. are in the press. Mr. Hy. Bradley is now Joint Editor.

Shakspeare Quarto Facsimiles, 10s. 6d. each, or 6s. if the whole series of forty-three is taken, edited by F. J. Furnivall, Prof. Dowden, Mr. P. A. Daniel, Mr. H. A. Evans, Mr. Arthur Symons, Mr. T. Tyler, and other Shakspeare scholars. B. Quaritch, 15, Piccadilly, London, W. (Two more Facsimiles will complete the Series.)

